

— LARA 2007

SCOTUS ACADEMICUS

SEU

Universa Doctoris Subtilis Theologica

DOGMATA

R. P. F. CLAUDII FRASSEN Ord. Min. de Observantia Sacræ Theologiæ Doctoris.

JUSSU

R.^MI P. MAGISTRI F. CAROLI JACOBI ROMILLI
Sacrorum Rituum Congregationis Consultoris,
ac totius Ordinis Minor. Conventualium
Ministri Generalis iterum edita,

ET IN XII. TOMOS DISTRIBUTA.

TOMUS IV.

Tractatum DE ANGELIS *complectens*.

ROMÆ,

Apud ROCCHUM BERNABÒ, Anno MDCCXXI.

SUPERIORUM LICENTIA.

INDEX

DISPUTATIONUM, ARTICULORUM, SECTIONUM, ET QUÆSTIONUM,

Quæ in hoc Quarto Tomo continentur.

TRACTATUS PRIMUS

De Angelorum Natura, Operationibus, & Præcellentiis. pag. 3.

DISPUTATIO PRIMA.

De Angelorum Existentia, Natura, & Ordine. 4

ARTICULUS PRIMUS.

De Angelorum existentia. 5

QUÆSTIO I. *An reverà constet Angelos existere?* ibid.

QUÆSTIO II. *Quo tempore, & loco creati fuerint Angeli?* 12

ARTICULUS SECUNDUS.

De Natura, & Substantia Angelica. 17

QUÆSTIO I. *An Angeli sint omnino incorporei, & prorsus immateriales?* 18

QUÆSTIO II. *An, quomodo Angeli sint incorruptibiles, & immortales?* 29

QUÆSTIO III. *An, & quomodo Angeli ab Anima rationali distinguantur?* 34

ARTICULUS TERTIUS.

De numero, & ordine Angelorum? 39

QUÆSTIO I. *An certò cognosci possit multiplex Angelorum numerus*. ibid.

QUÆSTIO II. *An inter Angelos plures sint specie, & solo numero distincti*. pag. 44

QUÆSTIO III. *Quid, & quot sint Angelorum Hierarchiæ, & Ordines?* 54

QUÆRES I. *An singuli Angeli propria habeant nomina?* 61

DISPUTATIO SECUNDA.

De Facultatibus, & Operationibus Angelorum. 63

ARTICULUS PRIMUS.

De Intellectu, & Cognitione Angelorum. ibid.

QUÆSTIO I. *Quis, & qualis sit intellectus Angelicus?* 64

QUÆSTIO II. *An, & qualiter Angeli res intelligant per earum species?* 73

QUÆSTIO III. *Quodnam sit objectum cognitionis Angelicæ?* 88

QUÆSTIO IV. *An, & quomodo Angeli sibi invicem loquantur*. 101

QUÆSTIO V. *An, & qualiter unus Angelus alterum illuminare possit?* 112

ARTICULUS SECUNDUS.

De Voluntate Angelica. 117

QUÆSTIO I. *An Angelica voluntas reverà sit libera, & mutabilis*. 118

QUÆSTIO II. *An, & qualiter Angelus Deum, seipsum, & alia diligat?* 126

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

De potentia Motrice, & Executiva Angelorum. 135
SECTIO I. *De Loco Angelorum.* 136
QUÆSTIO I. *An, & per quid Angeli constituantur in loco.* ibid.
QUÆSTIO II. *Qualiter Angeli existant in loco?* 149
SECTIO II. *De Motu Angelorum.* 158
QUÆSTIO I. *An, & per quid Angeli localiter moveri dicantur?* ibid.
QUÆSTIO II. *Qualis, & quotuplex distingui possit motus Angelicus?* 169
QUÆSTIO III. *An Angelus possit transire de uno loco ad alium non transeundo per spatium intermedium?* 181
QUÆSTIO IV. *An, & quæ sit Angelorum durationis mensura?* 186
SECTIO III. *De Activitate Angelorum erga corpora.* 203
QUÆSTIO I. *An, & qualiter Angeli soleant in assumptis corporibus apparere?* ibid.
QUÆSTIO II. *An, & quas Angeli operationes vitæ edere possint in corporibus assumptis?* 215
QUÆRES 1. *An etiam ex viro incubo, & Dæmone succubo filii nasci possint?* 225
QUÆRES 2. *An Dæmones possint animalia per se producere?* 226
QUÆRES 2. *An Dæmones possint corpora in aliam speciem mutare?* ibid.

DISPUTATIO TERTIA.

De Angelorum gratia, merito, & demerito. 230

ARTICULUS PRIMUS.

De Gratia Angelis concessa. 231
QUÆSTIO I. *An, & in qua Beatitudine creati fuerint Angeli?* ibid.
QUÆSTIO II. *An, & qualem gratiam habuerint Angeli.* 239
QUÆSTIO III. *An, & quomodo Angeli gratiam sanctificantem, & suam beatitudinem ex propria operatione, & merito fuerint assecuti?* 250
QUÆRES 1. *Qualis fuerit viæ Angelorum duratio?* 258
QUÆRES 2. *Quamdiu duraverit Angelorum via.* 260

ARTICULUS SECUNDUS.

De Officiis sanctorum Angelorum erga homines, & Obsequiis hominum erga Angelos. ibid.
QUÆSTIO I. *An omnes omnino Angeli ad hominum obsequia interdum deputentur?* 261
QUÆSTIO II. *An, & qualiter Angeli sancti ad hominum custodiam deputentur.* 270
QUÆSTIO III. *Quænam beneficia per suam custodiam nobis impendant Angeli, quæve ob eam eis rependat Deus, nosque eis rependere debeamus.* 283

ARTICULUS TERTIUS.

De Angelorum peccatis, & pœnis. 294
QUÆSTIO I. *An, & qualiter Angeli peccare potuerint?* 296
QUÆSTIO II. *Quodnam, & quale fuerit primarium, & capitale Diaboli peccatum.* 311
QUÆSTIO III. *An voluntas Dæmonum ita fit in malo obfirmata, ut nec possit aliquatenus resipiscere, nec bonum aliquod operari?* 329
QUÆSTIO IV. *An, & quali pœna Dæmones crucientur?* 342

APPENDIX.

De infestatione, & cruenta Dæmonum in humanum genus sævitia. 357

TRA-

DIVO LUDOVICO TOLOSATUM PONTIFICI
Regalis Sacerdotii ornamento ſingulari
Quòd Angelicam in terris vivendi
Rationem iniverit.
Angelorum Cœtui in Cœlis adſcripto
Tomum hunc Scoticæ Theologiæ
Angelorum naturam, ac munia
Subtiliter explicantem
Inſcribimus.

IN SECUNDUM LIBRUM SENTENTIARUM
PRÆFATIO.

OYSES Deum aliquando enixè deprecatus, ut sui divini vultus intuitum concederet, hoc ab eo responsum audivit: Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris: *Simile quid inpræsentiarum nobis accidit; quippe omnem nostram operam hactenus impendimus, ut Deum intra se* subsistentem, operantem, *&* producentem, *primum librum Sententiarum explanando, detegere, & inspicere liceret: At imbecillis, & cæcutiens nostræ mentis acies immensam illam Divinitatis lucem, nec suscipere, nec sustinere valuit. Quocirca, Moysis instar, ad ipsius Deitatis posteriora, nempe externa illius Opera lustranda, jam devolvitur, ut divini illius Solis splendorem in Creaturis, tanquam refractum, & velut radium in aquæ guttulis benigniùs emicantem intueri queat:* Dei quippe posteriora sunt, *inquit Nazianzenus orat.* 34. ea quæ post eum extiterunt, nobisque ipsius Numen declarant. Non secus videlicet, ac Solis in aquis umbræ, ac simulacra infirmis oculis Solem repræsentant; quandoquidem cum obtueri non possumus, utpote lucis puritatem sensum omnem superantem.

Itaque à Dei contemplatione non recedit, nec quæ Theologi sunt minùs exequitur, qui miranda ipsius Deitatis opera scrutatur, & investigat; utpote cùm ipsa mirè lucentem præseferant Dei speciem, in seipsis impressam, ut in sigillis, expressam ut in speculis, ut in radiis effusam, ut in effigie delineatam: Invisibilia enim ipsius Dei, *ait Apostolus ad Romanos* 1. à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas.

Hæc autem omnia creata opera triplicem in ordinem justa lance, ac sapienti nomenclatura libravit, ac distinxit rerum omnium Arbiter, & Opifex Deus. Angeli *namque, utpote omnino spirituales, Creaturarum fastigium meritò occupant: sunt enim primarii, ac præcellentes Deitatis defluxus, in quibus Deus seipsum, & expressit clariùs, & signavit pereanniùs.* Corporea *quæque, seu viventia, seu vitæ expertia, quibus nulla rationis, & intelligentiæ lux affulget, extremum locum tenent; hæc enim solam Dei entitatem adumbrant, illa verò infima tantùm ipsius vitæ participatione gloriantur. At* Homo *veluti medius inter hæc extrema diffidentia positus, utramque naturam, spiritualem, ac corpoream in se fœlici vimine compaginat.*

Nam ut eleganter rem expendit Nazianzenus Orat. 38. Mens jam, & sensus, sic inter se discreta finibus suis se continebant: nondum autem utriusque temperatio ulla erat, aut contrariorum mixtura, quæ sublimioris Sapientiæ, ac circa naturarum creationem varietatis, & excellentiæ specimen exhiberet. Hoc igitur cum artifici verbo ostendere placuisset; animal unum ex utroque, hoc est ex invisibili, ac visibili natura, hominem fabricatur.... Velut alterum quemdam mundum in parvo magnum, in terra collocat; Angelum alium, mixtum adoratorem, & visibilis naturæ spectatorem, intellectualis Mysten; eorum quidem, quæ in terra sunt Regem; superis autem subditum; terrenum, & cœlestem, caducum, & immortalem, visibilem, & intelligibilem, medium inter magnitudinem, & humilitatem, eundem spiritum, & carnem, spiritum propter gratiam, carnem ob superbiam vitandam.

His itaque tribus creatorum entium gradibus, nempe purè spiritualium, purè corporeorum, ac partim è materia, & partim è spiritu concretorum, cùm divini opificii universitas integretur, & illustretur: Hinc sapienti consilio Petrus Lombardus, *& quotquot eximii fuerunt illius Commentatores, & Interpretes, in ordinando secundo Sententiarum libro id unicum auspicantur, ut explicato hoc triplici Creaturarum ordine, ineffabilem Dei creantis, & extra se producentis virtutem, ac sapientiam commendent.*

Quamquam autem de corporeæ Creaturæ molitione, natura, & præcellentiis jam satis superque dixisse videamur in Academica nostra Philosophia; nihilominus, ut hoc nostrum opus omnibus suis partibus constet, nonnulla hic, sed alia dissertatione revolvenda proponemus. Itaque illa omnia, quæ in secundo Sententiarum libro à Subtili Doctore discutiuntur, tres in Partes, seu Tractatus distribuemus, juxta triplicem Creaturæ purè intellectualis, videlicet Angelicæ, *purè corporeæ, nempe totius* Universi, *& partim corporeæ, partim spiritualis, putà* Humanæ *notitiam assequendam.*

Prima *itaque pars Angelorum excellentias, & operationes intra ordinem Naturæ, & Gratiæ complectetur;* Secunda, *totius mundanæ molitionis ordinem, & formationem delineabit:* Tertia *verò mirandum hominis opificium, variamque ejus sortem aperiet.*

TRA-

TRACTATUS PRIMUS

DE ANGELORUM NATURA, OPERATIONIBUS, ET PRÆCELLENTIIS.

A est Angelorum naturæ dignitas, & originis præstantia, ut sit divinæ generationis velut æmula, *Cum Deus* (sui divini Verbi instar) *ante universam Creaturam, mente conceperit, & produxerit Angelicas potestates*, ait Anastasius Synaita *de Opificio diei sextæ*. Inde meritò apud Jobum cap. 1. *Filii Dei* quin, & *Dei primogeniti* à SS. Patribus appellantur: quodque summum eis est laudis encomium, ipso etiam divino nomine *Jehovah* insigniri solitant in sacris Bibliis.

Nec mirum, *Angelus enim*, inquit S. Dionys. cap. 4. de divin. Nominib. *est divinæ bonitatis radius, imago Dei, latentis lucis declaratio* Et ut addit cap. 5. *collocatus in ipso vestibulo supersubstantialis Trinitatis*, hoc est, propius quàm aliæ res creatæ ad Deum accedens. Hinc S. Gregorius Nazianz. Orat. 34. *Angeli sunt primi luminis æterni radii, primique splendoris administri, supernæ gloriæ spectatores, & testes; supercælestes, & purissimæ naturæ, ad malum immobiles, vel certè non facilè mobiles, perpetuos choros circa principem illam causam agitantes, purissimo splendore illinc perfusæ, & à summa illa pulchritudine adeo informatæ, ut ipsi quoque alia lumina efficiantur, ac puræ primi luminis influxiones, & communicationes ut alios illuminare possint*. Hi sunt, ut scribit Ezechiel, *signaculum similitudinis Dei* Signaculum, inquam, non solùm suæ naturæ, ac sanctimoniæ dotibus, Dei majestatem adumbrans, & referens; sed etiam illam resculpens in hominum mentibus: *dum* (ait S. Ambr. lib. 12. in Lucam) *bonum odorem sanctificationis aspirant*; *Omnes* namque *sunt administratorii Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*.

Hinc profundè Tertullianus libro de anima cap. 37. *Nos* (inquit) *divina Officia Angelos credimus*. Et reverà quidem, Dei namque munia præstant, & exequuntur, quod attinet ad res humanas; quippe *divinam authoritatem suo* mu-

munere exprimunt (inquit Sophronius in sanctorum Angelorum encomio): Unde luculenter sanctus Hilarius in Psalm. 129. illos Dei oculos, aures, & manus, & pedes apellat. *Si fortè* (inquit) *hos esse oculos, vel aures, vel manus, vel pedes Dei intelligere voluerimus, non habemus authoritatem improbabilem*: Sic namque perspicaces sunt ad prævidendum, & providendum quod nostrum interest; sic misericordes ad compatiendum nostris ærumnis, sic actuosi, & veloces ad ministranda nobis divina subsidia, ut meritò Dei oculi, manus, pede, & aures vocitentur.

Haud difficilè nobis esset per eorum laudes, & encomia latiùs excurrere, si hoc ipsum ab instituto nostro non foret alienum. At illorum definire naturam, proprietates, explicare, referare operationes, & dotes, ac ordines investigare, res sanè ardua, & longè mortali homine major. *Nam* (inquit sanctus Dionysius de cælesti Hierarchia cap.6. *quot, & qui sunt cælestium naturarum ordines, & quemadmodum eorum Hierarchiæ consecrentur, solum eorum Deificum mysteriorum Principem, certò scire judico; & præterea eos nosse vim suam atque illustrationes, sacrumque suum, & mundo superiorem bonum ordinem: Nos enim cælestium Mentium mysteria, sanctissimasque earum perfectiones intelligere non possumus; nisi fortè ea contendat aliquis nos intelligere, quæ nos per eas, ut quæ sua præclarè cognita habeant, Divinitas ipsa docuit.*

Igitur ut aliqualem sublimium illorum Spirituum notitiam, tum ex sacrarum Scripturarum fonte, tum ex sanctorum Patrum doctrinæ rivulis hauriamus, præsentem secundi Libri Sententiarum partem, quatuor Disputationibus absolvemus: Quarum *prima* Angelorum existentiam, naturam, & ordinem aperiet: *Secunda* eorum facultates, operationes, & dotes referabit: *Tertia* ipsis divinitùs concessa supernaturalia beneficia, eorumque meritum, ac demeritum explicabit. *Quarta* denique perduellium Angelorum malitiam, damnationem, illorumque in Deum odium, & in homines sævitiam referet.

DISPUTATIO PRIMA.

De Angelorum Existentia, Natura, & Ordine.

ANGELORUM nomine intelligimus naturas illas intellectuales medias inter Deum, & homines: Deo quidem inferiores, sed hominibus superiores, quas Gentiles Philosophi *Intelligentias, Genios, Deos secundarios, Cælorum Animas*, & *Species separatas* appellarunt. Quamquàm *Angeli* nomen, si ethymon attendas, non naturæ cujuspiam, sed officii significativum sit, idem exprimens quod Latinè *nuncius*, & *legatus*, à Græco ἀγγέλλω id est *nuncio*. Unde S. Augustinus Psalm. 103. *Spiritus* (inquit) *Angeli sunt; & cùm Spiritus sunt, non sunt Angeli; cum verò mittuntur fiunt Angeli. Angelus enim officii nomen est, non naturæ. Quæris nomen hujus naturæ? Spiritus est: Quæris officium? Angelus est.* Concinit sanctus Dionysius qui cap.4. de cœlesti Hierarchia, ait, cœlestes illos Spiritus Angelorum præcipuè nomine appellari; *Propterea quòd primùm eis insit divina illustratio; ac per eos ad nos transportentur ea, quæ naturam nostram superant patefactiones;*

Hoc

Hoc autem Angelorum ministerium expressit sanctus Paulus ad Hebræos 1. *Omnes*, inquit, *sunt administratorii Spritus in ministerium missi*, &c.

Unde Olympiodorus cap. 1. in Job, ait, *Existimare possumus Angelum quempiam divina mandata exhaurientem*; ac si Angelorum quivis pia aliorum æmulatione exambiat, ne quid aliis jubeatur, sed uni sibi totum: Unde eorum quisque agillimò obsequiò mandatum in momento perficit, ut ferè absque ulla mora, iterum adsit Deo, ut ita ipse solus, si fieri posset, divina mandata exhauriat. Quare Isaias cap. 6. videt Angelos ignitos charitate Dei, & hominum, *stantes* ante solium Divinitatis, & simul *volantes*. Volant ocyssimè ad exequenda mandata circa hominum curam; & unà stant ante Dei solium, ut nova imperia capessant, & sic divina mandata exhauriant. Sententiosè ergo dicuntur Angeli, Psalmo 102. *facientes verbum ejus, ad audiendam vocem sermonum ejus*: Sic namque æstuant charitate in Deum, sic sunt impigri ab amore in homines, sic diligenter peragunt divina humanaque negotia, ut vix citiùs audierint divina mandata, quàm impleverint.

Cæterùm de cœlestibus illis Spiritibus sic usurpatis, & nominatis, tria in sequentibus Articulis veniunt discutienda: quorum *Primus* Angelorum existentiam, & rationes, quibus ipsa firmetur, ac probetur aperiet: *Secundus* illorum naturam explicabit: *Tertius* denique eorum numerum, & ordinem explanabit.

ARTICULUS PRIMUS.

De Angelorum existentia.

MIRUM est, inter Judæos, hoc est, in electo illo genere, Deique populo charissimo, tot Prophetarum oraculis instructo, repertos fuisse aliquos, qui tanto minùs, quàm externi, ac Gentiles divinis, ac cœlestibus in rebus saperent, negantes ullum esse spiritum, ac substantiam materiæ expertem, uti de Sadducæis refert sanctus Lucas Act. 23. *Qui neque resurrectionem fore credunt, neque Angelum esse, neque Spiritum*; cùm tamen hanc ipsam veritatem compertissimam habuerint veteres Philosophi, eamque notitiam assecutus fuerit Aristoteles ipsâ ratiocinationis viâ; nam *octavò Physicorum librò*, & *duodecimò Metaphysicorum*, idipsum argumentando colligit, maximè autem ex orbium Cœlestium agitatione: quorum conversionibus ad perpetuitatem incitandis, ac gubernandis præesse docuit absolutas à corporum concretione substantias, quas seperatas appellat. Sed longè stupendum magis, etiam irradiante Evangelii lumine, non solùm plurimos extitisse olim Hæreticos, ut legere est in Hæreticorum appendice præfixa primo Volumini nostræ Theologiæ: imò etiam nunc temporis extare plurimos hujusmodi Tenebriones, qui præter corpora nullam substantiam materiæ expertem existere asseverant. Quocirca operæ pretium est in præsenti Articulo Angelorum existentiam omnibus, quibus fieri poterit, tum fidei, tum ratiocinationis naturalis momentis suadere, quatenus illa nemini amplius in dubium veniat: Deinde aperire à quo, quando, & ubi creati fuerint.

QUÆSTIO PRIMA.

An reverà constet Angelos existere?

NOtandum 1. Quòd cùm *Angeli* nomen secundùm ethymon, non naturæ, sed officii vocabulum sit, idcirco triplicem habet attributionem, & significationem. *Primò* namque convenit iis omnibus, qui à Deo deputantur ad aliquod munus implendum; nam, inquit

inquit Tertullianus lib. adversus Judæos cap. 9. *Deus eos vocare consuevit Angelos, quos virtuti suæ Ministros præfecit*; Quâ ratione Sacerdotes Angeli vocantur Malach. 2. *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, quoniam Angelus Domini exercituum est*. Sic pariter S. Joannes Baptista Matth. 11. dictus est à Christo Domino *Angelus Domini*; juxta illud Malachiæ 2. vaticinium: *Ecce ego mitto Angelum meum, &c.* Quinimò ipsemet Christus Dominus Isaiæ 9. juxta versionem 70. Interpretum *magni consilii Angelus* appellatur: Et Malach. 3. *Angelus Testamenti*: at *officii, non naturæ vocabulò*, inquit Tertullianus lib. de carne Christi cap. 14. Pari ratione qui à Dæmonum principibus aguntur ut hominum saluti obsistant, eorum Angeli dicuntur. Sic Matth. 25. *Qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*.

Secundò hujus nominis strictior usurpatio solam designat eam substantiam intellectualem, spiritualem, completam, nullum cum terrena, ac materiali concretione commercium habentem, cujuscumque status sit, ordinis: quâ ratione *Angeli* vocabulum non solùm beatis mentibus, sed etiam perditissimis Dæmonibus convenit.

Tertiò tandem hoc nomen solitò usurpant Theologi ad significandas illas spirituales Intelligentias, quæ tertium ordinem in ultima Hierarchia implent, & à Deo ad hominum custodiam deputantur. Hìc autem tantùm nobis sermo est de Angelis juxta utramque posteriorem usurpationem dictis.

Notandum 2. Quòd cùm duplex sit demonstrationis genus: Alia nempe quam dicunt *à priori*, quâ videlicet effectus per causam innotescit; Altera quam *à posteriori* subnominant, quâ nimirum causa per effectum apparet: inde queritur an alterutrâ, vel earum utrâque Angelorum existentia suaderi queat. Certum est autem illam non posse demonstrari à priori: Siquidem illa demonstratio colligit existentiam effectus ab existentia causæ illius productivæ, propter strictam, eamque necessariam inter utrûque habitudinem: At nulla potest assignari, nec excogitari causa, quâ necessariò Angeli dicuntur existere: Illa enim esset, vel intrinseca, vel extrinseca: Nulla autem eis esse potest intrinseca necessariò existendi ratio; quippe solus Deus ex se, & in se habet necessitatem essendi, cætera verò ab eo entia omnino contingentia sunt, possuntque esse, vel non esse. Nulla pariter assignari potest hujus necessariæ productionis causa extrinseca; cùm Deus omnium entium extra se sit liberrimus Opifex, possitque pro nutu, & arbitrio res producere, vel æternùm deserere improductas: Ideoque sola superest libranda quæstio de demonstratione petenda ab Angelorum effectibus si qui sint ab illis editi.

Notandum 3. Tres potissimum assignari posse effectus ex quibus colligi queat Angelorum existentia: videlicet motum Cœlorum, quos ab Intelligentiis perpetuò agitari docuit Aristoteles *lib. 1. de Cœlo cap. 9.* Item stupenda illa opera, quæ à Magis fieri conspiciuntur: Denique miranda illa, quæ ab Arreptitiis, & Energumenis hominibus eorum vires excedentia fieri conspicimus. Certum est autem regulatum Cœlorum motum leve esse argumentum ad demonstrandam Angelorum existentiam; tum quòd eos à propria forma regulatè moveri plures Philosophi non abs re contendunt: tum quòd longè plures sunt Intelligentiæ, quàm Cœli; adeoque eorum existentia à Cœlorum motu, & numero congruè nequit inferri: tum denique quòd Deus ipse ordinatum Cœlis motum, sicut, & terræ firmam stabilitatem per se indere potest.

Restat ergo determinandum, an ex duplici altero capite ita sufficienti momento evinci possit Angelos existere, ut

ut huic veritati refragari nequeat rationis compos. Duo igitur hac in Quæstione veniunt determinanda. *Primum*, an fide constet Angelos existere: *Secundum*, an idipsum ratione demonstrativa, aut saltem valdè probabili etiam suaderi queat.

CONCLUSIO PRIMA,

Fide constat existere naturas spirituales homine superiores, ac præstantiores, quas ANGELOS *dicimus*: Idque firmatur innumeris Scripturæ textibus, tum in Veteri, quum in novo Testamento. *Primò* namque Scriptura inducit illos cum Deo, & hominibus colloquentes de rebus divinis, & sensum superantibus, ut videre est Genesis 18. Judic. 2. Isa. 6. & totis fere libris Danielis, Tobiæ, & Apocalypsis 2. & sequentibus; adeoque indicat illos esse intellectu præditos. *Deinde* affirmat illos esse Deo subjectos, à quo mittantur in ministerium; quemque velut Dominum, & Deum suum laudent, colant, adorent. Heb. 1. vers. 14. Psalm. 99. vers. 7. Daniel. 3. vers. 58. Apocal. 22. vers. 9. & alibi. *Tertiò*, asserit illos esse superiores, & præstantiores hominibus, 2. Petr. 2. vers. 11. ubi de malis Angelis dicitur, *Angeli virtute, & fortitudine cùm sint majores*: Et Psalm. 18. *Minuisti eum paulòminus ab Angelis*, quod etiam de Christo ipso secundùm naturam humanam spectato, & sic Angelis inferiore, interpretantur S. Paulus Hebr. 2. vers. 9. S. August. in Tract. de Cantico novo cap. 7. *Quartò*, quoties Scriptura homines præ cæteris ob singularem aliquam prærogativam extollit, toties eos cum Angelis velut perfectioribus comparat. Sic 2. Regum cap. 14. mulier Davidem alloquens, ait: *Tu Domine mi Rex sapiens es sicut sapientiam habet Angelus Dei*: Sic Actorum 6. Judæi *viderunt faciem ejus* (Stephani) *tanquam faciem Angeli*: Sic S. Paulus ad Galatas 4. *Sicut Angelum Dei excepistis me*.

CONFIRMATUR insuper ex eo, quòd Scriptura sacra varias proprietates, & actiones tribuit Angelis, quæ non nisi in creaturam spiritualem cadere possunt: Una est videre Deum, Matthæi 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in Cœlis est*: Alia est benedicere, & laudare Deum, quod passim Scriptura Angelis tribuit. Sic Psal. 148. *Laudate eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes Virtutes ejus*. Tertia est custodire homines. Sic Psalm. 90. & Matthæi 4. *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te*: Ad quod etiam spectat homines dirigere, defendere, illuminare, docere, instruere, & loqui, quod Angelis utique pluries Scriptura sacra tribuit, maximè Exod. 23. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum, quem paravi: observa eum, & audi vocem ejus, &c.* Quarta denique Angelorum proprietas, est esse liberi arbitrii facultate donatos, quippe cùm peccare possint, & fieri pœna digni, uti de facto perduellibus Angelis contigit, juxta illud 2. Petri 2. *Angelis peccantibus non pepercit Deus, &c.* quæ omnia, & his similia soli Creaturæ intellectuali tribui possunt.

Adeoque Angelos existere compertissimum est ex Scriptura sacra, necnon & omnium sanctorum Patrum calculò, ac Conciliorum oraculis, maximè Concilii Lateranensis sub Innocentio III. capite *firmiter*, ubi inter cætera dicitur, quòd *Deus sit Creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium, & corporalium, qui condidit utramque naturam, spiritualem, & corpoream, Angelicam videlicet, & mundanam*.

Nec refert, quòd quidam reponant Concilium hæc quidem proponere, ac referre per modum doctrinæ, non verò tanquam de fide statuere, & definire. Id inquam, non obstat, tum quia cætera, quæ in eodem capite proponit, reverà sunt de fide: quidni ergo etiam de

de fide est Angelorum existentia, & spiritualitas? *Adde* quòd licèt id referat, & proponat per modum doctrinæ, supponit saltem hanc doctrinam ab Ecclesia esse probatam, ac determinatam, innumerisque Scripturarum, ac sanctorum Patrum oraculis confirmatam.

Dices: Si ex præfatis Scripturæ textibus suaderi posset Angelorum existentia, maximè quia significant aliquam esse Creaturam spiritualem, homine superiorem, & præstantiorem: At hæc nulla est, quod probat S. Augustinus libro de Quantitate animæ c.34. *Quemadmodum*, inquit, *fatendum est animam humanam non esse Deum, ita præsumendum nihil inter omnia, quæ creavit Deo esse propinquius*: Et inferiùs docet *aliquid esse deterius anima hominis, scilicet animam bruti, aliquid par, ut Angelus, melius autem nihil*: Et lib.3. de libero arbitrio, ait, *Animas rationales superioribus Potestatibus esse officio impares, naturâ verò pares*: Et lib.83. qq. quæst.54. *Nihil est melius rationali anima nisi Deus*: Idemque repetit lib.3. contra Maximinum ca.25. ubi videtur illum arguere, quòd dixerat, *Majores esse Angelos Christo secundùm formam hominis*. Ipsi subscribit S. Bernardus lib.5. de Consideratione cap.3. *Spiritus est Deus* (inquit) *sunt & Angeli, & hi super te: sed Deus naturâ, Angeli gratiâ superiores sunt*: Ergo ex præstantiori supra homines Creaturæ gradu, non rectè infertur Angelos existere.

Respondeo 1. Præfatos Patres Angelorum existentiam non impugnare, sed asserere, ut ex laudatis eorum verbis aperte constat. *Secundò*, benignè intelligi possunt, vel quòd velint nihil esse propinquius Deo in ratione substantiæ spiritualis, quàm anima, quippe hac ratione Angelis est par: vel quòd Angelis non competat esse superiores hominibus in visione, ac fruitione Dei; aut in aliis officiis, quæ erga homines præstant; sed ex speciali Dei beneficio, & gratia, quod utique hominibus simili liberalitate concedere potest.

Non ergo eorum sensus est, Angelos non esse naturâ homine præstantiores; quippe hominem paulò minus ab Angelis minoratum affirmat Regius vates; *Psalm*.8. ut supra dictum est, & malos Angelos fortitudine, ac virtute homine esse majores testatur *S. Petrus* 2.*cap*.2. Et Job.48. de Satana ait, *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei*. Sicut ergo potestate, ita etiam naturæ perfectione homines excellit. Quod ipsum docet S. Augustinus Tractatu 110. ubi ex peccato irremissibili Angelorum, naturæ eorum excellentiam supra homines colligit, *Quòd tantò* (inquit) *damnabilior judicata sit culpa, quantò erat natura sublimior*: Unde lib.11. de Civit. cap.5. ait, *Angelica natura omnia cætera, quæ Deus condidit naturæ dignitate præcedit*; Adeoque priores ipsius textus in objectione positi benignè debent explicari, ne sibi contradicere videatur S. Augustinus. Adde quòd libro 1. Retractationum cap. 26. recognoscens verba præfatæ quæstionis 54. illa videtur emendare; *Ubi dixi* (inquit) *quòd omni anima melius, id Deum dicimus; magis dici debuit omni creato spiritu melius*.

Instabis: In omni rerum genere, quod habet rationem finis, longè præstantius est eo, quod similem rationem non obtinet: sed in genere creaturarum homo habet rationem finis, non ita Angelus; siquidem omnia propter homines; imò etiam ipsi Angeli, quippe cùm omnes sint administratorii Spiritus in ministerium missi propter eos, qui capiunt hæreditatem salutis: Ergo etiam secundùm naturalia homo est præstantior Angelo.

Respondet Seraphicus Doctor in 2. *Dist*.1.*quæst*.2. aliquid habere rationem finis dupliciter: scilicet aut *ad supplendam indigentiam*, sicut domus propter ho-

hominem, aut *ad suscipiendam ejus influentiam*; sic homo propter Deum: Quod autem ultimo modo habet rationem finis, nobilius est, non verò quod primo modo; quia enim homo omnibus indiget, Angelus nullo, nisi Deo; ideo omnia propter hominem, non autem propter Angelum, in cujus rei signum Angelus conditus est in principio, homo verò die sexto.

Unde Angelus dici potest propter hominem, & homo propter Angelum: Nam, inquit ibidem Seraphicus Doctor, homo habet habilitatem ad labendum frequenter, & possibilitatem ad resurgendum: Angelus verò stans, perpetuitatem in stando, & cadens, impossibilitatem in resurgendo: Ideo Angelus stans, sustentat hominem, sive infirmitatem humanam: & homo resurgens, reparat ruinam Angelicam. Ideo quodammodo Angelus propter hominem, & homo quodammodo propter Angelum; adeoque pares sunt secundùm ordinationem ad finem; quia uterque ordinatur ad æternam fœlicitatem. Sunt verò impares secundùm naturæ dignitatem, quippe cùm Angelus sit omnimodè spiritualis, homo verò partim spiritualis, partim corporeus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Sufficienter colligitur Angelorum existentia ab experientia Magorum, & Energumenorum petita: multa namque conspiciuntur in dies fieri, tum à Magis, tum ab Energumenis, & Arreptitiis eorum vires prorsus excedentia; adeoque refundenda in causam aliquam superiorem, quæ ipsos ad talia patranda moveat: Sed hæc alia esse nequit, quàm Angelus. Probatur. Si quæ præter Angelum illorum operum causa motrix posset assignari, maximè vel Deus, vel ipsi homines, vel animæ separatæ, vel denique Creaturæ aliquæ irrationales, & hominibus inferiores: sed neutrum eorum potest asseri.

NON QUIDEM DEUS, quippe ab ipsis Magis nefaria pleraque, & turpissima, à Deo prohibita, Deoque indignissima in perniciem hominum, & odium, atque injuriam ipsius Dei patrantur. *Insuper* ad invocationem divini Numinis frequenter in fumos abeunt Magorum conatus, eorumque maleficia dissolvuntur. Similiter Arreptitii, & Energumeni medicamentis interdum, ac musicâ, saltem per aliquod intervallum, sanantur, ut legimus 1. Regum c. 16. quòd *quandocumque Spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu suâ, & refocillabatur Saul, & leviùs habebat; recedebat enim ab eo spiritus malus*: Quod utique signum est Dæmonem Arreptitios non torquere; nisi pravos eorum humores concitando, quibus nisi uteretur, nec eos vexare posset, nec tam stupenda in eis operari: Sed si Deus illorum omnium esset Artifex; non egeret humoribus corporum; ac proinde nec medicinâ, nec musicâ, aut altero corporeo remedio ejus effectus posset præpediri.

Adde quòd illæ substantiæ, quibus Magi in suis perficiendis maleficiis utuntur, plerumque sordidissimæ sunt, mendacissimæ, ac improbissimæ: quippe aliquando bufonibus, & aliis hujusmodi rebus turpissimis, & horrendis sua maleficia absolvunt, quibus ad summa scelera sollicitant, ad Dei contemptum, & odium, ad blasphemias, ad veneficia, & alia similia, quæ in Deum sanctissimum refundere grande crimen esset.

NON ETIAM HÆC REJICI POSSUNT IN HOMINES IPSOS: Quippe cùm pleraque illorum operum longè humanas vires superent, putà ad præsentiam saxorum, & statuæ responsa de rebus petitis proferre, in speculis, & aqua res absentes repræsentare, revelare occultissima, enuntiare, quæ fiunt in locis remotissimis, momento tempestates excitare, domo egredi januis clausis, & fores sine ullo contactu suppositi effingere; loqui-

qui linguis peregrinis nullo usu,nullave disciplinâ comparatis, & alia id genus exequi; quæ fusissimè refert Delrio in *disquisitione magica*, quæque nullatenus refundi possunt in homines ipsos: adeoque rejici debent in Dæmones.

Nam, inquit Lactantius lib.2. de origine erroris cap.15. *Magorum ars omnis, ac potentia horum Dæmonum aspirationibus constat, a quibus invocati, visus hominum præstigiis obcæcantibus fallunt, ut non videant ea, quæ sunt, & videre se putent illa, quæ non sunt. Hi, ut dico, spiritus contaminati, ac perditi per omnem terram vagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia insidiis, fraudibus, erroribus complent. Adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant; ac sic* Geniorum *nomen assumunt. Sic enim Latino sermone dæmones interpretantur. Hos in suis penetralibus consecrant, his quotidie merum profundunt, & scientes dæmones venerantur quasi terrestres Deos, & quasi depulsores malorum, quæ ipsi faciunt, & irrogant. Qui quoniam sunt spiritus tenues, & irreprehensibiles, insinuant se corporibus hominum, & occultè in visceribus operati vitiant, morbos excitant, somniis animos terrent, mentes furoribus quatiunt; ut homines his malis cogant ad eorum auxilia recurrere.*

Neque etiam hæc omnia opera tribui possunt Creaturis irrationalibus: Quia, quæ diximus, sine rationis usu non fiunt; nam, v.g. quòd Energumenus idiota loquatur de repente, & expeditè idiomate alieno, aut de rebus procul positis, præteritis etiam abditissimis, manifestando omnes circumstantias, nec-non de scientiis, & artibus quibusvis, non potest fieri sine substantia intellectiva, quæ per eos homines loquatur, distincta ab anima ipsorum: nam anima ipsorum per se sola, aut per quamlibet humorum alterationem physicam, imò per applicationem cujusvis causæ physicæ non intelligentis nequit assequi talem notitiam, quæ tanto studio humano indiget. *Adde quòd* quæ à Magis fieri solent, parvis quibusdam rebus admotis, verbis quoque prolatis, vim omnem verborum, & corporeæ cujusvis substantiæ manifestè superant.

Insuper: Magorum opera fiunt ad signa quædam, & per pacta, & fœdera juxta eorum voluntatem, qui ipsis utuntur: at signa non movent, nisi potentias cognoscentes, quibus aliquid significant; pacta quoque, & fœdera spectant ad causas intelligentes. Nam quæ intellectu, & ratione carent, nec pacta norunt, nec quando sit operandum ex pacto. *Adde quòd* spiritus illi Magici eligunt ad Magorum arbitrium in quid agant. Ut quando in quempiam remotissimum à Magis designatum, morbum, aut soporem immittunt, vel ejus vultum repræsentant in speculo, relictis intermediis, qui æquè, imò magis deberent sic affici, si per causas naturales, & necessarias sine electione voluntaria id fieret. Etenim causæ naturales operantur magis in corpora sibi magis vicina, & subjecta, atque eodem modò afficiunt, quæ sunt ejusdem effectus capacia, neque eligere possunt, ut è pluribus æquè subjectis, & capacibus, hoc potius, quàm illud repræsentent, aut morbo, vel sopore afficiant. Ergo stupenda hæc à Magis, vel Energumenis præstita opera in Creaturas irrationales, quibus utūtur, refundi nequeunt.

Nec etiam possunt ab anima separata fieri: *Tum quia* non videtur habere plus virtutis naturalis ad movendum, aut immutandum aliquod corpus, dum à corpore solvitur, quàm cùm illud informat; Naturalis enim virtus agendi sequitur conditionem naturalem agentis: at naturalis conditio animæ rationalis est, quòd sit forma corporis, ad cujus reunionem etiam ab ea sejuncta habet appetitum, ut pars ad com-

ompartem, adeoque hujus virtus non videtur major extra corpus, quàm in corpore, alioquin ei longè melius esset ab omni corpore separari, quàm illud informare, sicque unionem cum illo non optaret; quippe quæ sibiforet contranaturalis, eam videlicet destituens eximia virtute sibi debita. *Tum quia* licèt animam separatam neque omni vi motiva localiter sui-ipsius, & aliorum privatam existimem, Deo nimirum supplente id quod deest ex parte contactus, & organi; non tamen putarem eam tanta donari intelligendi, & movendi virtute, ut nosse posset actus internos, saltem imaginationis, quos nullo dato externo indicio Magi, & Energumeni produnt; nec-non, & movere immania pondera,quæ vix centum homines sublevare valerent;& domos ingentes urbesque integras,ac terram ipsam concutere; ut plerumque faciunt ii Spiritus dum è corporibus obsessis virtute precum, ac exorcismorum Ecclesiæ recedere coguntur. *Tum denique quia* Spritus illi quoties ab Exorcistis premuntur, ut suum prodant nomen, semper se dæmones confitentur: Quis ergo illos animas è corpore solutas existimabit?

Dices 1. Quod etsi Aristoteles præter Intelligentias orbium cœlestium motrices,alias quoque esse doceat; Dæmones tamen, seu malignos Angelos non admittit: Imo Sectione 3. problem. q. 1. sermonem faciens de iis qui divino spiraculo instigari dicuntur, aut spiritu lymphatico infervescunt; asserit ex naturali intemperie id accidere; ita quod gravi melancholia laborantes,id totum exequi valeant, quod cernimus ab Energumenis præstari.

Respondeo: Ipsum longè à vero exorbitare, nam præter quàm quòd Plato in Sympos. Trismegistus in Pimandro, & Alii veteres philosophiæ Principes, Dæmones esse confitentur: certum est hominem infirmum, & imbecillem quâcumque alteratione per melancholiam, aut alios humores facta, non posse peritè loqui peregrino idiomate sibi antea ignoto,nec quæ procul aguntur certò referre, nec alia exequi, quæ Energumeni solitò præstant; proindeque necessarium est, Energumenum agitari aliquo Spiritu, qui aliunde ista noverit, & exequi possit.

Instabis: Ille qui Energumenus dicitur, incidere potuit in eam imaginationis temperiem, quâ linguarum peregrinarum institutores affecti tunc erant, cùm eas in usum vocarent, & instituerent; adeoque nullo exteriùs agitante spiritu, ipsemet idiomate peregrino, & priùs ignoto loqui poterit. *Insuper*. Ea potest esse interdum humoris biliosi defæcatio,& igneus vigor, ut organorum ruditatem, & tarditatem solvens, jam linquat liberum animum, & velut ab organis solutum, quò fiet ut veritatem quamlibet sensibus impervìam, & sibi priùs ignotam detegat, aperiatque, ut nonnumquam contingit æstuanti febre laborantibus,qui dum animi evagationem patiuntur, mira interdum proferunt,& ignoto sibi priùs idiomate sensa exprimunt. *Denique*, Contingit haud raró Energumenos ad certas Lunæ periodos acriùs torqueri, quod sanè indicium est eos vitiato tantùm humore laborare: adeoque ex eis leve, & prope nullum est argumentum ad suadendam Angelorum existentiam.

Nego consequentiam, & ad primum instantiæ membrum dico, illam qualemcumque humoris temperiem nullum habere commercium cum cujuscumque vocis prolatione, & significatione; siquidem nos eas voces formamus prout volumus, & per eas significati notitiam accipimus, non obstante varia humoris nostri temperie; adeoque illa Energumeni idiomatum peregrinorum locutio non provenit ex ejus humorum affectione. Adde quòd cujusque idiomatis institutiones plures fue-

rint, idque diversis temporibus nunc hæc, nunc illa vocabula ad hoc, aut illud significandum usurpando; & consequenter variam habuerunt humorum temperiem, quam nullus hominum referre potest.

Ad secundam instantiæ partem, Dico tam strictam, & tenacem esse animæ rationalis cum sensuum organis colligationem, ut nisi vel prorsus à corpore solvatur, vel illam Deus per extasim divinitùs edoceat, quidquam absque sensuum beneficio valeat percipere, ut continuata omnium hominum sæculò quôvis experientia testatur: Quidquid enim in contrarium de febricitantibus interdum decantatur à Medicis, figmentum prorsus, ac anilem fabulam ducet omnis, qui infirmos frequentare consuevit.

Ad tertiam denique instantiæ partem, Repono mitum non debere videri, quòd ad diversas Lunæ periodos Energumeni variè afficiantur; cùm enim ipsis insidens Spiritus nequam eos torqueat per acerbam humorum affectionem, faciliùs in eos rabiem implet cum humores nimium, aut redundant, aut deficiunt. Adde quòd hæc sit assueta Dæmonum astutia, ut sub aliis creaturis lateant, quatenus nempe non sibi, sed vel externæ alteri causę morbi acerbitas tribuatur. Quod eleganter indicat S. Chrysologus homil.52. ubi sermonem faciens de illo Lunatico, quem Christus Dominus sanavit, ait; *Dæmon quod suæ artis erat, voluit tunc videri, aptans Lunæ cursibus hominis passiones: vexabat corpus lunaribus incrementis, ut esse Lunæ crederetur, quod erat diabolici criminis, & furoris. Sic homines illusit, circumvenit ignaros; infamavit apud desides Creaturam, quæ lumini tantùm condita, lædere nescit homines, quos continua magis juvare cogitur servitute*. Ipsi præluserat Tertullianus Apologet.22. dicens; *Dæmones sumentes quasdam temporum sortes, æmulantur Divinitatem, dum furantur divinationem*.

Quæstio Secunda.

Quo tempore, & loco creati fuerint Angeli?

NOTANDUM 1. Fide constare Angelos à Deo fuisse productos. Scriptura namque sacra apertè tradit Deum unicum esse, à quo cætera omnia sint condita: Sic Joannis 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Et Romanorum 11. *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*. Quippe ut legitur Esther 13. *Tu fecisti Cœlum, & Terram, & quidquid Cœli ambitu continetur; Dominus universorum tu es*. Quod speciatim testatur Apostolus de Angelis, quos inter Dei opera recenset ad Colossenses 1. *In ipso condita sunt universa, sive Throni, sive Dominationes, &c.* Hinc Regius Vates postquam Psalmo 145. dixisset: *Laudate eum omnes Angeli ejus*, subdit, *Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt*. Mitto Concilia generalia, & fidei Symbola quibus asseritur *Deum esse factorem Cœli, & Terræ, visibilium, & invisibilium*. Hanc namque veritatem nedum naturalis ratio demonstrat, ut significavimus in primo Tom. *Tract.* 1. *Disp.* 1. Sect. 1. ubi probatum est necessariò admittendum esse aliquod ens à se, à quo sunt cætera omnia; sed etiam ipsamet experientia suadet, quippe constat Angelos Deo subjici, eique famulari; bonos quidem sponte, malos autem invitos, ut apparet in Exorcismis Energumenorum: At si Angeli essent à se, non ita Deo subjicerentur; ens enim à se nullatenus ab alio pendet, nec ipsi potest subjici.

Notandum 2. Angelos triplicem ob finem à Deo fuisse conditos. *Primò* quidem propter divinarum laudum concentū, unde Plato eos *Syrenes* appellat,

lat, S. Bernardus *Cæli cantores*; Gregorius, *divinarum laudum præcones*; Athanasius, *Hymnum indesinentem, & laudem irrequiescentem magnificentiæ Dei*: Hinc ipsemet Deus Jobum alloquens, ait; *Ubi eras cum me laudarent astra matutina, & jubilarent omnes Filii Dei? Secundò*, Angeli creati sunt, ut mundum corporeum administrarent, Divina namque Providentia regere solet inferiora per superiora, & corporea per spiritualia administrare: Unde Angeli mundi rectores, divinæ Providentiæ administri, orbemque portare dicuntur, juxta illud Job. cap.9. *Deus cujus iræ nemo resistit, sub quo curvantur, qui portant orbem*. Quam etiam veritatem novit Seneca, ait namque apud Lactantium libro 1. Divinarum Institutionum cap.5. *Deus cum prima fundamenta molis pulcherrimæ jaceret, & hoc ordiretur, quo neque majus quidquam novit natura, nec melius, ut omnia sub Ducibus suis irent, quamvis ipse per totum se corpus intenderat, tamen ministros regni sui Deos* (idest Angelos) *genuit*. *Tertiò*, creati sunt Angeli ut hominibus opitulentur, eosque regant, ac custodiant, juxta illud ad Hebræos 1. *Omnes sunt administratorii Spiritus in ministerium missi, propter eos, qui capiunt hæreditatem salutis*.

Notandum 3. Reverà Angelos, non esse de facto ab æterno creatos; non quod ab æterno creari nequiverint: Siquidem Deus ab æterno quamlibet Creaturam maximè Angelum producere potuit, ut fusè demonstravimus in nostra Physica: Sed quia Deo ita placuit Creaturas quascumque producere post earum non existentiam, ac proinde non ab æterno. Nec etiam diu post formatum mundum fuerunt conditi. Siquidem Job 38. dicuntur laudasse Deum quando fundabat terram: Ergo jam tunc erant in lucem editi. Difficultas ergo superest examinanda, an Angeli creati fuerint ante illud momentum, de quo dicitur, *In principio Deus creavit Cœlum, & Terram*: Circa quam maximè duæ sunt oppositæ Authorum sententiæ. Prima quidem plurium Patrum Græcorum, qui cum Origene Tractatu 9. in Matthæum, contendunt, *Angelos esse antiquiores, non solùm homine post creato, sed, & omni Creatura propter eum condita*; quam sententiam Cassianus Collatione 8. cap.7. indubitatam apud omnes fideles affirmat: Reclamāt nihilominus omnes penè Scholastici cum plurimis è sanctis Patribus tam Græcis, quàm Latinis, ut aperiet.

CONCLUSIO PRIMA.

Reverà *Angeli non fuerunt creati ante mundum corporeum, sed unà cum ipso*. Hæc veritas videtur esse determinata in Concilio Lateranensi cap. *firmiter*, ubi legimus: *Unum est universorum Principium, Creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium, & corporalium, qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corpoream, Angelicam scilicet, & mundanam: & deinde humanam quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam*, Loquitur autem Concilium de *simultate temporis*, ut patet ex illis verbis; *Deus simul ab initio temporis*: Nam licèt alioqui particula, *simul*, accipi posset in sensu collectivo, non verò temporali, quasi diceret (Deus pariter seu æquè condidit utramque Creaturam;) qualiter sumitur in quibusdam aliis Scripturæ locis, putà *simul insipiens, & stultus peribunt*; idest æque peribunt, eodem nempe genere mortis corporeæ, licet non simul tempore, & eodem instanti: Non posse tamen illam particulam, *simul*, à Concilio scriptam aliter accipi, quàm de simultate temporis, sufficienter declaratur ibidem, quia Concilium non dicit tantùm, quod Deus condidit simul, sed addidit, *simul ab initio temporis utramque condidit*

didit Creaturam. Insuper statim subjungit, *& deinde humanam &c.* Sed particula *deinde* nihil aliud significare potest, quàm posterioritatem temporis, quia Creatura humana condita est tantùm sexto mundi die, cum primo fuerint creati Angeli simul cum Cœlo, & Terra: Ergo sicut particula, *deinde*, necessariò significat posterioritatem temporis, ita & particula, *simul*, denotat ejus simultatem.

Hoc ipsum probatur etiam ex Concilio Constantinopolitano actione 11. ubi lecta fuit, & approbata epistola Sophronii, in qua Deus dicitur omnia invisibilia, & visibilia condidisse, Creaturam spiritualem; & corporalem, & omnibus temporale constituisse principium.

Hoc ipsum indicat Scriptura sacra Genesis cap.1. *In principio creavit Deus Cœlum, & Terram*, quo loci particula, *in principio*, idem sonat, ac antequam quidquam faceret, quemadmodum sumitur Proverb.8. cap. ubi Sapientia ita loquitur, *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio*: Sic enim eamdem particulam explicat S.August.lib.11.de Civitate Dei cap.6. *Deinde* ex 20.cap. Exodi, *Sex diebus fecit Deus Cœlum, & Terram, & omnia, quæ in eis sunt*: Quæ postrema particula more loquendi sacræ Scripturæ comprehendit, & ipsos Angelos: Nam Psalm.148. Angeli annumerantur iis, quæ sunt in Cœlis.

Hoc ipsum edocent sancti Patres: Ex Græcis quidem S.Epiphanius hæresi 65. ubi ait clarè indicare Scripturam Angelos non fuisse ante Cœlum, & Terram: *Cum palam*, inquit, *intransmutabile sit verbum hoc, quod ante Cœlum, & Terram nihil erat ex creatis*. Consentit Theodoretus quæstione 3. in Genesim, etsi non satis probanda utatur ratione: scilicet quia Angelus indiget loco, in quo reciperetur: *Quia si non sit*, inquit, *in rerum natura, quod comprehendat, quomodo erit, quod comprehendatur*: Procopius item præfatione in Genesim utramque referens sententiam, hanc profert, dicitque Moysen nomine, *Cœli*, comprehendisse Angelos cum dixit, *In principio creavit Deus Cœlum, & Terram*. Ubi continens pro contento ponitur.

Ipsi concinit Beda tom.4. in Exameron, dicens Angelos in principio cum Cœlo, & Terra conditos esse, & ideo Moysen de terra dixisse in principio fuisse inanem, & vacuam, quia fructibus, & habitatoribus carebat: Non dixisse autem id de Cœlo; *Quia mox creatum suis incolis, hoc est, beatissimis Angelòrum Spiritibus repletum est*: Unde subdit Moyses; *Perfecti sunt Cœli, & omnis ornatus eorum*. Quippe debitos incolas habebant.

Huic etiam sententiæ subscribunt plurimi è SS. Patribus Latinis cum sancto Augustino lib.11.de Civit. cap.6. & libro imperfecto super Genesim cap. 3. maximè S. Gregorius libro 32. Moral. cap.9. Beda in Exameron, &c.

Potest quoque hæc veritas Theologicà ratione suaderi. Primò quidem à priori, illa scilicet congruitate, quam profert S. Thomas *quæst. 61. art. 3.* Nempe quòd Deus hunc Universum condidit per modum opificii præstantissimi, absolutissimi: ut autem perfectum sit, ex spiritualibus, & corporalibus constare debet; igitur utramque hanc partem Universi simul producere debuit, non verò unam post alteram, ne scilicet priore longè ante alteram producta, Universum non staret integratum; nec suis partibus constans.

Potest verò sic probari à posteriori: Dum peccaverunt Angeli, jam Cœli extabant, siquidem statim in rebellantes *factum est prælium magnum in Cœlo*; nam *Michael, & Angeli ejus pugnabant cum Dracone* putà Lucifero Apocalips. 12. ipseque perduellis Lucifer cum perditissimis suis Asseclis è

Cœ-

Cœlo statim post peccatum fuit deturbatus, juxta illud Luc. 10. *Videbam Sathanam tanquam fulgur de Cœlo cadentem*. Quod omnes penè sacri Interpretes de ruina, & lapsu Angelorum explicant: sed probabiliùs est peccasse Angelos paulòpost eorum formationem; non enim fit verisimile malos diu in gratia stetisse, eò quòd credibile sit statum viæ Angelorum breviori spatio finiri, quàm hominum; cùm Angeli suâptè naturâ promptiores sint in operatione, & electione, quàm homines; Constat autem Adamum non ita diu innocentem stetisse: Ergo multò minori temporis intervallo videtur Dæmon in gratia perseverasse.

Confirmatur ex eo quòd Angelis peccantibus paratus sit ignis æternus, ut constat, tum ex illo Matth. 25. *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*; Statim ergo ac peccaverunt, reatùs sui pœnas dederunt: Tum ex 2. Petr. 2. *Si enim Angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni in Tartarum tradidit cruciandos*; igitur jam tunc erant Tartarei loci cùm primùm Angeli peccaverunt.

Dices 1. Scriptura sacra non ita obscurè insinuat Angelos jam extitisse, cùm Deus Universum condidit: Ergo cum ipso non fuerunt creati. Probatur antecedens. Primò ex cap. 38. Job, ubi Deus eum alloquens, ait: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ.... cùm me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes Filii Dei?* hoc est, *Angeli*. Item cap. 40. de Behemoth dicitur, *Ipse est principium viarum Domini*, id est *Creaturarum*: Ergo Lucifer, qui per peccatum factus est Behemoth, & Diabolus, fuit priùs productus, quàm cæteræ creaturæ, idemque de cæteris Angelis dicendum. Denique ad Titum 1. de Incarnatione Verbi dicitur *quam promisit, qui non mentitur Deus, ante tempora sæcularia*: Oportuit ergo ante mundum conditum fuerint Aliqui, quibus fieret incarnandi Verbi promissio; non Aliis certè, quàm Angelis: Ergo tunc stabant.

Nego anteced. & ad primam ejus probationem dico, Angelos astrorum creationi adesse potuisse, maximè cùm Sol, & Luna, cæteraque Astra non primo die fuerint condita. Adde quòd ipsi Angeli cùm fuerint creati cum omnibus Intelligentiæ dotibus, statim ab eorum formatione Deum nosse, ac laudare potuerunt.

Ad secundum textum dico, quòd per, *Behemoth*, ad litteram intelligitur Elephas, aut animal aliud terrestre ex genere Draconum; sicut, *Leviathan*, significat aut cete maris, aut genus aliquod piscis: Rectè autèm dicitur principium viarum Dei; non quòd duratione cætera opera antecedat, sed quia virtute corporis, magnitudine, ac fortitudine cæteris belvis præstat. Si autem ista de Dæmone accipias; reponam cum Beda quæst. 9. ex variis, Luciferum primum extitisse, *ordinis prælatione, non temporis quantitate*.

Ad tertium contextum dico, quòd verbum illud *promisit*, non significet promissionem aliquam verbo factam, sed æternam Dei prædestinationem, ut explicat SS. Chrysostomus, & Anselmus in eum locum; Eò scilicet modò, quò loquitur 2. ad Timoth. 1. *Secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu, ante tempora sæcularia*; quod enim hic *propositum*, ibi *promissionē* appellat.

Dices 2. Plurimi è sanctis Patribus apertè docent Angelos reverà nedum ante mundi creationem extitisse, sed etiam Aliqui contendunt illos fuisse ab æterno conditos: Sic S. Basilius Homiliâ primâ Examerон; *Erat sanè*, inquit, *status quidam mundi generatione superior, abstractis illis à concretione materiæ potentiis mundo præstantioribus, pro decoro accommodatus, temporis etiam*

etiam conditione anterior, eternus nimirum, ac perpes. Sic S. Hieron. super Epist. ad Titum cap.1. *Sex millia nondum nostri temporis complentur annorum, & quanta tempora quantasque sæculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus, Angeli, Throni, Dominationes cæterique Ordines Deo servierunt?* Cui subscribit S. Damasc. lib.2. de Fide, *Quidam dicunt, quòd ante omnem creationem geniti sunt Angeli, ut Theologus dicit Gregorius. Primùm quidem Deus excogitavit Angelicas virtutes, & cœlestes, & excogitatio opus ejus fuit.* Ex Latinis Patribus significat S. Clemens Papa lib.8. Constitut. cap. 12. dicens, *Deus, qui ante omnia, Cherubim, & Seraphim fecisti, & Sæcula, & Exercitus Virtutesque, & Potestates, Principatus, & Tronos, Archangelos, & Angelos: & qui fabricatus es post hæc omnia hunc mundum, qui cernitur, & omnia, quæ in eo continentur:* Ergo certum est ex eorum mente, Angelos ante mundum fuisse creatos.

Respondeo reverà quidem laudatos sanctos Patres in ea fuisse opinione, quòd Angeli ante res corporeas creati fuerint: Verùm contraria est plurium aliorum Patrum sententia, jamque magis invaluit apud sacros omnes Doctores, videturque conformior Scripturæ sacræ, ut constat ex textibus à nobis supra laudatis.

Ad sanctum autem Basilium, qui videtur super mundanas substantias, quas *potentias* appellat, asserere ab æterno extitisse, censerem eum sic esse intelligendum, quòd Angeli, in ejus opinione, creati fuerint ante Cœlorum motum, quem tẽpus appellamus, ante quod censet fuisse intervallum quoddam imaginarium tempore, & generatione vetustius, in quo creatos Angelos ipse putat; quodque idcirco æternum dicit, quòd nullo vero tempore præcedatur.

Dices 3. Non videtur rationi consentaneum, credere Deum tot sæculis ante creationem corporeæ creaturæ fuisse otiosum: Ergo asserere debemus Deum suam bonitatem cummunicasse spiritualibus creaturis, antequã corporeas creaturas produceret.

Respondet Theodoretus *Quæstione* 3. *in Genesim*, rationem illam inanem, & futilem esse, nam si alicujus momenti esset, probaret utique Angelos ab æterno productos fuisse à Deo, ne per æternam durationem Deus esset otiosus. Nam quomodocumque Spiritus creasset ab initio, etiam si ante corpoream creaturam illos produxisset, sequeretur per æternam durationem ante illòrum productionem Deum otiosum fuisse: Hoc autem nemo Catholicorum non existimabit absurdum.

Dices 4. Si Angeli creati fuissent cum mundo corporeo, creationis illorum mentionem aliquam fecisset Moyses: At nullam mentionem illorum fecit, cùm de creatione mundi corporei loqueretur; Signum igitur est eos non fuisse cum mundo corporeo creatos.

Respondet S. Augustinus *libro de Genesi ad litteram*, & cum eo Beda *in Exameron*; Angelorum creationem à Moyse non fuisse prætermissam, sed expressam nomine *lucis*, quam primo dierum omnium formavit Deus. Arbitrantur Aliqui reverà quidem Angelos à Moyse prætermissos fuisse, idque consultò, ne videlicet Judæis ad Idololatriam pronis ansam præberet illos pro Diis colendi. Verùm, hac, ratione eorum nusquam meminisse debuisset, quippe ille de Angelis sermo eandem idololatrandi occasionem præbuisset. Existimarem igitur veriùs dicendum, ideo Moysem creationis Angelorum non meminisse, quia sui instituti ratio id non postulabat: ut enim scribit S. Hieronymus, Epistola 139. solùm voluit Moyses ordinem creationis rerum corporalium describere, aut ut quidam putant, quia populus ille rudis erat;

erat; aut quod verius est, quia solùm in rebus corporeis creandis fuit illa series, & varietas dierum, quæ explicatione indigebat: Angelos verò fuisse à Deo productos satis constabat in unico temporis momento; quippe cùm sint spirituales substantiæ, nullam in suo esse successionem involuentes.

CONCLUSIO SECUNDA.

PRobabilius est Angelos fuisse creatos in Cœlo sydereo, quod empyreo proximum est.

Probatur 1. authoritate S. Hieronymi lib. 6. in Isai. cap. 14. ubi expendens illa verba, *In Cęlum ascendam*, quæ de Angelorum lapsu posse intelligi priùs dixerat, interrogansque, *Si adhuc in Cœlo positus, quomodo dicit, Ascendam in Cœlum?* respondet, *Sed quia legimus* COELUM COELI DOMINO, *cùm esset in Cœlo*, id est, *in Firmamento, in Cęlum ubi solum Domini est, cupiebat ascendere.*

Suadetur pariter ex eo quòd hac ratione facilè intelligi possunt ad litteram omnes illi Scripturæ sacræ textus, quibus constat Luciferum cum Angelis cecidisse de Cœlo, & appetiisse ascendere in Cœlum. Sic etiam apperet Angelos habuisse locum suæ dignitati naturali correspondentem, & postmodum obtinuisse condignum pro suis meritis, ita quòd fideles, & in Deum observantes evecti fuerint in Cœlum empyreum, Perduelles verò in Tartarum detrusi.

Dices. Lucifer dicitur Ezech. 28. in delitiis Paradisi fuisse: at Cęlum quod est Paradisus, non est sydereum, sed empyreum: Ergo non in illo, sed in hoc creati fuerunt, & steterunt Angeli. *Deinde* Angeli creari debuerunt in loco omnium nobilissimo, & supremo; locus enim semper dignitati locati respondet, ut patet in ipsis rebus corporeis, quæ quantò nobiliores sunt, tantò superiorem locum obtinent: Non est autem locus nobilior, & sublimior empyreo: Ergo Angeli in ipso debuerunt creari. *Denique*; cùm Angeli sint substantiæ incorruptibiles, & consistentes, formari debuerunt in loco consistente, & immobili: at tale non est Cęlum sydereum, sed empyreum: Ergo in hoc, non in illo formari debuerunt Angeli.

Respondeo ad primum, *Paradisi* nomine hic non significari locum illum amęnissimum; quem occupant beatæ mentes; quique sedes Beatorum vulgò nominatur; in eo namque Diabolum aliquando stetisse nullus Theologorum admittet: sed intelliguntur illa cęlestium charismatum dona, quibus Lucifer cum aliis Angelis illustratus, & ditatus fuerat, in illo nempe Cęlo sydereo, propterea *Paradisi* nomine insignito quòd fuerit non solùm astris micantibus, sed etiam Angelis illustratus.

Ad secundum, dico falsum esse, locum superiorem rei nobiliori convenienter assignandum, homo namque in rebus corporeis primatum tenet; attamen inferiorem locum incolit.

Ad tertium denique respondeo, Angelum non necessariò moveri ad motum Cœli, cùm locum corporeum non occupet, nec ipsi adhæreat: adeoque immoti stare potuerunt in mobili. *Adde quòd* nullum appareat inconveniens, quòd Angeli cum Cœlo Sydereo moti fuerint; siquidem ubique Deum habebant præsentissimum.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Natura, & Substantia Angelica.

ETSI *Angeli sunt quasi divini silentii Interpretes, & tanquam perspicua, ac micantia Deitatis lumina, quæ eum, qui in abditis latet, indicant*, inquit S. Dionysius lib. de Divinis Nomin. cap. 4. nihilominus tam longè nostros mortales obtutus fugit eorum substantia, ut nisi suorum Interpretum fieret ipsemet Deus interpres, nobisque per Scri-

Scripturarum, Conciliorum, & SS.Patrum oracula illorum naturam,ac præstantiam aperiret,hæc certè nos omnino lateret. Inde mirum nemini videri debet, si tam pugnantia, tamque aliena à veritate, quæ modò nobis affulget, dixerint, & scripserint nonnulli Philosophiæ, ac Theologiæ Proceres, dum Aliqui volunt eos materia, ac spiritu concretos; è contra contendunt. Alii esse corporis cujuslibet expertes; Nonnulli ipsos, nisi Deus singulari beneficio servaret, mortalitati, ac defectioni obnoxios putant, dum Cæteri naturâ immortales, & indefectibiles prædicant. Imò etiam non desunt, qui eos ab anima rationali indistinctos censeant, dum aliqui nullam inter eas substantias concordiam affirmant. Quid autem in tam multiplici tamque diversa Authorum sententia verius dicendum sit; ut appareat, tria maximè hoc in articulo sunt discutienda. *Primum*, an reverà Angeli sint omninò spirituales, & incorporei: *Secundum*, an incorruptionem ex natura sua exigant: *Tertium*, an & qualiter ab anima rationali distinguantur.

Quaestio Prima.

An Angeli sint omnino incorporei, & prorsus immateriales?

NOtandum 1. nomen *Spiritus* omnium pene æquivocorum esse maximum, & variè tum à Philosophis, quum à Theologis usurpari. *Primò* quidem pro re tenuissima, & subtilissima, sive illa sit accidens, sive substantia: sic rerum imagines ab objectis ad facultates emissæ, vocantur species intentionales; sic pariter tenuissimæ, ac puriores sanguinis partes, per quas vegetandi, sentiendique vis manat in reliquas, dicuntur spiritus, vel *animales*, quatenus à cerebro ad motus, ac sensus officia per nervos effunduntur, aut *vitales*, quando per arterias à corde propagati insitum calorem recreant, quo animantis vita continetur. *Secundò*, accipitur pro vento, aere, exhalatione, &c. hinc *spirare*, *respirare*, *&c.* idem est quod aerem trahere, & ventus nimio impetu irruens, *spiritus procellarum* vocatur. *Tertiò*, pro anima, sive rationali, sive sensitiva: Sic Eccles. 3. *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum; & si spiritus jumentorum descendat deorsum.* Quartò, pro substantia incorporea, qualiter opponitur corpori crasso, & carne, ac ossibus compacto. Sic Christus Dominus Lucæ 24. veritatem suæ resurrectionis coram Discipulis astruens, dicit: *Palpate, & videte quoniam Spiritus carnem, & ossa non habet*: Qua ratione antiquissimi quique Theologi arbitrati sunt Angelos constare corporibus aereis, seu ita subtilibus, ut nec tangi, nec ullo sensuum percipi possint; adeoque nihil prohibere quominus cum hoc aereo corpore Spiritus possint appellari. *Quintò* denique, nomen *Spiritus* significat naturam intellectualem nullâ materiâ constantem, nulloque corpore, quamvis etiam tenuissimo, concretam.

Notandum 2. plurimùm variare tum Veteres, tum Recentiores circa definitionem substantiæ omnino spiritualis. *Primò* namque non-nulli ex sanctisPatribus *spirituale* idem, ac *increatum* putant; qua ratione quidquid creatum est, corporeum esse, solumque Deum corporis expertem docuerunt. Sic S. Hilarius Canon. 5. in Matth. *Nihil est* (inquit) *quod non in substantia, & creatione corporeum sit, sive in Cœlo, sive in terra, sive visibilium, sive invisibilium elementa formata sint; nam & animarum species, sive obtinentium corpora, sive corporibus exulantium, corpoream tamen naturæ suæ substantiam sortiuntur: quia omne quod creatum est, in aliquo sit necesse est.*

Secundò, nonnulli *incorporeum* idem, ac

ac illimitatum acceperunt. Sic Elias in Orat.1. Nazianz. *Solus Deus*, inquit, *circumscriptionis expers est: quia solus propriè corpore vacat; circumscripti autem Angeli, quia nec incorporei propriè sunt, etiamsi nostri respectu incorporei dicantur*. Ipsi concinit Faustus quidam, cujus liber habetur *Tomo* 4. *Bibliothecæ Sanctorum Patrum*, in quo demonstrare conatur Angelos, & animas esse materiales eo, quòd locis circumscribantur. *Tertiò*, nonnulli *incorporeum* pro *incommutabili* usurparunt, ut videre est apud S. Augustinum Epistola 28. ubi cùm statuisset animam esse incorpoream addit: *Ne verbi controversiam, vel superfluè faciam, vel invitus patiar. Si corpus est omnis substantia, vel essentia, vel si quod aptius nuncupatur, id quod aliquo modo est in seipso, Corpus est anima. Item si eam solam placet incorpoream appellare naturam, quæ summè incommutabilis, & ubique tota est, corpus non est anima, quoniam tale aliquid ipsa non est. Porro si corpus non est, nisi quod per loci spatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, vel movetur, ut majori sui parte majorem locum occupet, & breviore breviorem, minusque sit in parte, quàm in toto, non est corpus anima*.

Denique non desunt ex Recentioribus; qui putent *spirituale* propriè dictum, idem esse ac penetrare corpora, & penetrationem pati: *vel* idem ac non pendere à materia: *vel* idem ac esse incommutabile, & ubique totum. Verùm aberrant à conceptu *spiritus*, seu rei *spiritualis*; quippe juxta primam definitionem, formæ materiales, substantiales, & accidentariæ, spirituales essent; siquidem tùm materiam ipsam, tum corpora, quæ afficiunt, aut efficiunt, penetrant, ac pervadunt. Juxta secundam, materia ipsa dicenda esset spiritualis, quia non pendet à materia: juxta tertiam verò Deus solus esset reipsa spiritualis.

Itaque *Spirituale*, vel *incorporeum*, meliùs videtur posse definiri per negationem materialis, ac crassæ entitatis, quà corpora constant; ita quòd substantia, vel entitas spiritualis sit purior, tenuvior, & subtilior, quàm quæcumque materialis creata, vel creabilis, sive sit divisibilis, sive sit indivisibilis. Juxta hanc autem vocabuli *Spiritus* acceptionem quæritur primò, an Angeli sint omnino spirituales; secundò, an sint naturæ simplices, aut compositæ.

Notandum 3. Ex Seraphico Doctore in 2.*dist*.3.*art*.1.*quæst*.1. Angelum non habere essentiam omnino simplicem per privationem cujuslibet compositionis. Certum enim est, quòd Angelus compositus est compositione multiplici: Potest enim, inquit, considerari in comparatione ad sui principium, & sic in tantùm est compositus, in quantùm habet ad ipsum dependentiam: Simplicissimum enim absolutum est, & omne dependens hoc ipso cadit in aliquam compositionem, quia in illo differt *quo est*, & *quid est*. *Secundò*, considerari potest in comparatione ad suum effectum, & sic componitur ex substantia, & potentia. *Tertiò*, potest considerari per respectum ad ens in genere, & sic metaphisicè componitur ex actu, & potentia; Logicè verò ex genere, & differentia: *Quartò* denique considerari potest secundum suam entitatem, & sic quantum ad esse actuale est in ipso compositio entis, & existentiæ: Quantum ad esse essentiale componitur ex *quo est*; & *quod est*; quantum ad esse individuale, seu personale in illo reperitur *quod est*, & *quid est*, seu natura, & persona. Cùm ergo Angelica essentia dicitur simplex, non propterea excludit præfatas omnes compositiones; sed tantùm illam, quæ fit, vel ex natura corporali, & spirituali, vel ex partibus quantitativis, vel heterogeneis, aut tandem ex materia, & forma corporea, & elementari. An autem

admittat aliquam compositionem ex diversis naturis, vel ex materia, & forma aliqua purissima, ut docere videntur, tum Alensis, tum S.Bonaventura, hic est resolvendum, sed priùs sit.

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli sunt omnino incorporei, & purè spirituales.

Probatur 1. Ex Scriptura sacra illis omnibus Oraculis; quibus Angeli *Spiritus* dicuntur. Sic Psalmo 103. *Qui facit Angelos tuos Spiritus*; hoc est qui eos, quorum natura, & substantia spiritualis est, ministros tuos, & nuntios instituis, & mandatorum tuorum executores, ut explicat S. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 34. & Damascenus *lib.*2.*de Fide cap.*3. Quod utique confirmat S.Paulus ad Hebr.1. *Omnes sunt administratorii Spiritus in ministerium missi, &c.* Idem de bonis Angelis sæpius legitur in Evangelio, nec-non, & de Dæmonibus. Sic Matth. 8. *Ejiciebat Spiritus*: Et Lucæ 10. *Spiritus subjicientur vobis*: Et cap.11. *Assumit alios septem Spiritus nequiores se.* Sed nomen Spiritus sic usurpatum in Scriptura propriè rem incorpoream significat: quod utique patet ex supremo, & infimo Spiritu Deo nempe, & anima rationali, quibus hoc nomen tribuitur; Deo quidem absolutè, & per antonomasiam, ut Joannis 4. *Spiritus est Deus*, animæ verò quia distinguitur à corpore. Sic 1.Corinth. 4. *Tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in die Domini*: hoc est, ut anima salvetur: Ergo pari modo Angeli, qui inter Deum, & hominem medium tenent, idcirco dicuntur Spiritus, quia sunt incorporei.

Probatur 2. Ex definitione Concilii Lateranensis cap. *firmiter* jam à nobis laudato, quo statuitur; *Unum esse universorum Principium, Creatorem omnium spiritualium, & corporalium, qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corpoream Angelicam videlicet; & mundanam, & deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam.* Quibus verbis Concilium asserit, *Primò* Angelos esse creatos ex nihilo: Ergo non sunt formati ex aere, ut vult Rupertus; nec ex aliqua materia, ut aliqui conjiciunt.

Affirmat insuper Angelos esse Spiritus, quemadmodum anima hominis Spiritus dicitur: Sed constat animam rationalem esse purè spiritualem, & incorpoream, ut sancitum est in altero Concilio Lateranensi sub Leone X. Ergo Angeli sunt omnino spirituales, & incorporei. *Denique* docet hominem esse substautiam inter Angelicam, & corporalem creaturam, quia homo constat spiritu, & corpore: Ergo cum Angeli non sint medii inter creaturam spiritualem, & corporalem, debent esse omnino incorporei.

Confirmari potest ex eo, quod in Concilio Generali Nicæno 2. *actione* 5. *ex libro Joannis Thessalonicensis*, animæ rationales, & Angeli ponuntur in eodem ordine intellectualium, seu quod idem est, spiritualium substantiarum: Atqui animæ rationales sunt purè spirituales, & incorporeæ, ut vidimus supra sancitum fuisse in Lateran. sub Leone X. Ergo pariter Angeli sunt purè spirituales, & incorporei. *Item* in professione fidei Synodi septimæ generalis, seu Nicænæ II. actione 4. sancti Angeli vocantur *incorporei*, quod falsum esset, si ex corpore partim, & spiritu constituerentur: *Veneramur*, inquit, *imagines sanctorum, & incorporeorum Angelorum, utpote qui tanquam homines figurâ humanâ justis apparuerunt.*

Probatur etiam ex sanctis Patribus. Primò namque Ignatius in Epistola ad Trallenses vocat Angelos *incorporeas naturas*: & S. Dionysius lib. de cœlesti Hierarchia cap.1. illos Spiritus simplices, & Intelligentias nullis figuris adum-

umbratas appellat; *Ad simplices*, inquit, *nullisque figuris umbratas cœlestium rerum Intelligentias, assimilationesque subvehamur*; Et cap.4. de divinis Nominibus de Angelis ait, *Incorporales omnino, atque materiâ carentes intelliguntur, & tanquam spiritus supra mundanum intelligunt modum*. Et cap.6. affirmat Deum tribuere super cœlestibus vitis, ideſt Angelis, immortalitatem immaterialem, & divinæ ſimilem, hominibus verò conmixtam. Nec aliter ſentit de Dæmonibus, licet *cap. illo* 4. tribuat illis furorem, concupiſcentiam, imaginationem protervam: Per hæc enim ſignificare voluit pravam Dæmonum affectionem, ut patet, quia ibidem aſſerit mali originem non ex corpore eſſe deſumendam; quandoquidem Dæmones ſummâ ſint malitiâ inquinati, nec tamen corpore conſtent.

Ipſis ſubſcribunt plures alii ſancti Patres. Ex Græcis quidem Gregorius Nyſſenus Epiſtola ad Euſtachium, quæ eſt inter Epiſtolas Baſilii octogeſima, ubi ait: *Natura hominis ex anima, & corpore eſt complexa; Angelica verò incorpoream naturam ſortita eſt*. Et Oratione 4. in Dominicam orationem: *Omnis*, inquit, *natura rationalis dividitur in corpoream, & incorpoream naturam: incorporea porro, eſt Angelica creatura, altera nos ſumus*. Subſcribit Nazianz. orat.34. ubi diſertè Angelos dicit eſſe *incorporeos, & ad Deum proximi accedentes*. His planè conſentit S.Chryſoſtomus Homilia 22. in cap.6. Geneſis, ubi probat Angelum fuiſſe lapſum priuſquam homo in Paradiſum fuiſſet deportatus, quia ipſi invidit: *Aliàs*, inquit, *quomodo rationi conſonum eſt Angelum incorporeum, & in tali dignitate conſtitutum homini invidere corpore circumamicto? Sed invidit, quia à ſuprema gloria in extremam ignominiam dejectus eſt, licèt eſſet incorporeus*. Adſtipulatur S. Damaſcenus lib. 2. de fide cap.3. ubi Angelum definit *Subſtantiam intelligentem, materiæ, atque corporis expertem*: Tametſi *eum Deo comparati, materiales, & corporei ſint habendi*.

Eamdem veritatem probant ex Latinis plurimi. Sic S.Leo Papa Epiſtola 93. ſcribit, *Fides vera, quæ eſt Catholica, omnium creaturarum ſive ſpiritualium, ſive corporalium, bonam confitetur ſubſtantiam*. Subſcribunt alii plurimi, qui illud Apoſtoli ad Hebræos, *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus* interpretantes, Angelos omnino eſſe incorporeos pronunciant: ſic ſancti Ambroſius, & Hieronymus in illa verba.

Suaderi etiam poteſt ratione Theologica. Primam quidem ſubminiſtrat Alenſis noſter. *quæſt*.20. *membro* 1. Deus potuit creaturam omnino incorpoream producere, convenienſque fuit ad univerſi complementum illius Creaturæ productio: Ergo affirmandum eſt illam ita eſſe conditam: at illa creatura omnino incorporea, dicitur Angelus: Ergo reverà Deus ipſam formavit. *Patet major*, quantùm ad primam partem; ſiquidem Deus produxit animam rationalem, incorpoream, & intellectualem, tanquam ſubſtantiam incompletam, ut eſſet forma corporis; quidni ergo potuerit etiam producere integram, & completam ſubſtantiam intellectualem, & incorpoream, abſque ulla habitudine ad corpus? *Minor* etiam conſtat, etenim ad Univerſi complementum ſpectat, ut in eo ſint omnes rerum gradus: ergo ſicut in illo eſt gradus ſubſtantiæ corporeæ completæ, & incompletæ; ſic pariter debuit eſſe gradus non ſolùm ſubſtantiæ ſpiritualis incompletæ, qualis eſt anima rationalis, ſed etiam completæ, qualis eſt Angelus.

Deinde ubi datur unum extremum, & medium, conveniens eſt etiam dari aliud extremum: Quemadmodum enim (inquit Guillelmus Pariſienſis ſecunda parte de Univerſo) datur oximel, quod ex melle, & aceto compoſitum eſt: conſequens eſt etiam dari acetum à melle ſe-

sejunctum, & mel ab aceto separatum in rerum natura inveniri: Sed in ordine entium, datur aliquid omnino materiale, ut corpora, & aliquid medio modo se habens, sicut homo, qui partim corporeus, partim spiritualis est: Ergo debet etiam admitti aliud extremum, nempe substantia purè spiritualis, quàm Angelum dicimus.

Denique, Si Angeli haberent aliquod corpus, maximè ex aere compactum, ut volunt illi, qui illos corporeos sentiunt: Sed Angeli corpus non potest dici aereum: Tum quia in eo organa, nervi, & alia id genus necessaria ad motum, & operationem vitæ corporeæ, requirunt commixtionem quatuor primarum qualitatum, quâ corpus aereum caret: Tum quia corpus Angeli deberet esse humano corpore præstantius: sed corpus purè aereum, non est perfectius humano corpore: imò minùs perfectum; nam omne corpus elementare imperfectius est corpore mixto: Tum denique quia corpus Angelicum deberet esse solidissimum, & omnino indissolubile, alioqui interitui esset obnoxium, nec possent Angeli tam miranda patrare opera, quæ ab ipsis fieri ratio, & experientia docet: sed corpus aereum non potest esse omnino solidum, & indissolubile, aer namque facilè cedit, & dissolvitur: Ergo Angelus nequit habere corpus aereum.

Confirmari possunt ex præfatæ rationes ex eo, quod ab uno homine Dæmonum legionem pulsam esse Christi Domini imperio Scriptura sancta referat Lucæ 8. Legio autem continet sex millia sexcentum sexaginta sex: *Porro*, inquit Richardus Victorinus libro 4. de Trinit. *si tot ab uno homine ejecti sunt, tot in ea ante ejectionem fuerunt. Si Dæmones corpora habent, ubi quæso in eo fuere? in spiritu, an in corpore? Constat autem, quia omne corpus longitudinem, latitudinem, altitudinem, locales videlicet dimensiones habet, & eo ipso sine locali capacitate subsistere non valet, qualem quidem Spiritus omnino non habet: Ergo non in spiritu: sed in corpore fuerunt. Sed quomodo, vel in qua hominis parte tot corpora habitabant? Sed quantumcumque subtilia duo ejusdem præsertim quantitatis corpora unum, eumdemque locum occupare non valent: Cujus ergo quæso exiguitatis putas Angelicum corpus esse, si credas vel solam hominis pellem corpori detractam tot Angelica corpora posse comprehendere.*

Nec refert: quod S. Augustinus Epistola 115. de aereis, æthereisque animalibus, & corporibus disputans, idest, de Angelis, & Dæmonibus, scribat, *Nequaquam absurdum est eos, qui aereo, vel æthereo corpore aliquid in operibus agunt, quæ naturali ordine penetrant, longè majore uti facilitate ad movendum quidquid volunt, &c.* Hoc enim est verum corpus non esse, cum corpori cuilibet quantitas impenetrabilis naturaliter conveniat; nec ab eo nisi per miraculum separari queat.

Dices 1. Generatio sensibilis, & corporea corpus supponit: sed Scriptura sacra corpoream generationem tribuit Angelis: Ergo in eis esse corpus supponit. Major constat: Minor probatur ex illo Genesis 6. *Videntes Filii Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant, &c.* Quo loci, ubi nostra versio habet particulam *Filii Dei*, septuaginta Interpretes legunt *Angeli Dei.* Unde plurimi ex sanctis Patribus, quos refert Petavius libro de Angelis cap. 2. maximè Clemens Alexandrinus, Lactantius, & Tertullianus, existimant primum peccatum Angelorum fuisse impuram illam commixtionem cum filiabus hominum. Unde Tertullianus libro de velandis Virginibus cap. 7. expendens illud Apostoli 11. Mulieres in Ecclesia debere velari propter Angelos, exinde colligit multo-magis Virgines obvelari debere; *Si enim*, inquit,

pro-

propter Angelos, scilicet quos legimus à Deo Cœlo excidisse ob concupiscentiam fœminarum, quis præsumere potest tales Angelos, maculata jam corpora, & humanæ libidinis reliquias desiderasse, ut non ad Virgines potiùs exarserint, quarum flos etiam humanam libidinem excusat? Concludit. *Debet ergo adumbrari facies tam periculosa, quæ usque ad cælum scandala jaculata est.* Eidem sententiæ favere videtur S. Ambrosius lib.1.de Virginibus, ubi ait: *Castitas Angelos fecit, qui enim eam servavit, Angelus est, qui perdidit, Diabolus.*

Nego minorem, Ad cujus probationem dico in textu Hebraico, & in 70. sicut & in vulgata legi *Filios*, non *Angelos Dei*, ut constat in exemplaribus correctioribus, sicut observat S.Augustinus lib.15.de Civit. Dei cap.23. nomine autem *Filiorum Dei*, convenientissimè intelliguntur filii Seth, & Enos, qui divino cultui præ cæteris hominibus maximè dediti. Filii Dei dicebantur à pietate, aut paterna, aut propria, qui cum filiabus hominum, hoc est, mulieribus oriundis à Caino, & ejus posteris, hominibus maximè terrenæ, ac corporeæ voluptati deditis, commixti genueruut Gigantes. Vel nomine *Filiorum Dei* intelliguntur homines statura proceri juxta Scripturæ consuetudinem, quæ res celsissimas nomine Dei appellat phrasi Hebraica, ut *cedri Dei, montes Dei*. Vel denique nomine *Filiorum Dei* intelliguntur filiiMagnatum, & Principum, juxta Hebræum *Elohim*: quod non solùm Deo, sed etiam Principibus, ac judicibus Scriptura facra tribuit *Exodi 7.&Psalm.*81. quorum filii commixti cum filiabus plebis, & ignobilibus progenuerunt Gigantes, hoc est homines cæteris robustiores, & ad libidinem promptiores; ut interpretantur SS.Chrys.Aug.Cyril. Alexandrinus. Huicque expositioni favet Scriptura: Siquidem subdit diluvium esse à Deo immissum propter hominum peccata, maximè propter illam commixtionem Filiorum Dei cum filiabus hominum; Igitur illa commixtio non de Angelis, sed de hominibus intelligenda est.

Hinc apparet quantùm à vero exorbitaverint, qui censuerunt primum Angelorum peccatum fuisse libidinem corpoream, quæ diluvium procuravit: jampridem enim Angeli lapsi fuerant; nam eorum Princeps non multò post mundi creationem primos parentes tentavit, & seduxit.

Adde quod Christus Dominus disertè pronuntiat Angelos esse generationis incapaces; dicit enim Lucæ 20.in laudem Virginitatis, *Filii hujus sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias, illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores: neque enim ultrà mori poterunt.*

Dices 2. Scriptura sacra affirmat Angelos sensibus humanis esse perceptibiles, & in figura humana Patriarchis, ac Prophetis apparuisse, nam tres ex eis Abraham convivio excepit, Jacob cum Angelo luctatus est per totam noctem, vidit etiam Angelos ascendentes, & descendentes, ut refertur *Genesis* 18. 19. 28. 32. & in *libro Tobiæ* Angelus Raphael comes fuit Tobiæ juniori in via: cum ipso manducabat, eumque docuit, quòd jecore piscis combusto fugarentur Dæmones, ut videre est cap.6.& 8. Denique Dæmones cruciantur igne inferni, *Matth.*25. vinculis captivantur, *Judæ* 6. detrahuntur rudentibus in Tartarum 2.*Petri* 2.ex quibus omnibus liquet Angelos esse corporeos.

Resp; Ad priora Angelos hæc omnia præstitisse non in corpore proprio, sed in assumpto, & formato, vel ex aere, vel ex alia materia tenui, & subtili: possunt enim Angeli sibi formare corpora, & illa movere localiter, ac in eis sese præbere visibiles, & cum hominibus conversari, licèt in eis corporibus ope-

ra

ra vitæ corporeæ non exerceant verè, sed tantùm secundùm apparentiam, juxta illud Tobiæ 12. *Videbar vobis manducare, & bibere: sed ego cibo invisibili utor, & potu, qui ab hominibus videri non potest*: Id est, visione beatifica, quæ in Scripturis explicari solet metaphorà convivii. Ut autem igne inferni crucientur physicè, aut moraliter, non est opus eos esse corporeos: nam, & animæ separatæ, licèt purè spirituales, eo torquentur. Jecur verò piscis combustum *Tobiæ 6.* fugavit Dæmonem moraliter, quia nempe religiosa fumigatio erat precibus, & usui castitatis adjuncta, & insuper Christum piscem sacrum, in Passione amoris igne combustum præsignabat; ut exponunt Aug.serm.4. de sanctis Petro, & Paulo, & Prosp.lib.de Promissionibus, parte 2. cap.39. Sic & in exorcismis fumigationes adhibitæ Dæmones torquent moraliter, aut impediunt, vel quia sacræ, vel quia in eorum contemptum factæ, vel quia humoribus temperandis aptæ, ut iis minus commodè uti possint; Rudentes denique, & vincula, quibus dicuntur alligari, intelliguntur tropicè, prout exigit natura Spiritus, pro coercitione spiritali, & alligatione ad certum locum: quæ detentio per res corporeas, saltem moraliter exerceri potest.

Dices 3. In Concilio Nicæno secundo actione quinta, approbatur sententia Joann. Episcopi Thessalonicensis asserentis Angelos esse pingendos, non verò Deum ipsum. *Quippe*, inquit, *revera Deus incorporeus, & incircumscriptus est: intelligibiles verò Creaturæ non penitus incorporeæ sunt, & invisibiles, ut Deus. Ideo in loco sunt, & circumscribuntur. Sicubi autem incorporeos appellari Angelos inveniat, aut Dæmones, aut animas, idcirco sic appellantur, quod ex materialium quatuor elementorum permistione non consistent: nec ejusmodi sint corpora crassa, & solida, qualia nobis circumfusa sunt. Etenim, ut verè dicam, etsi respectu ad nos habito, invisibiles sint, tamen à plerisque visi sunt, sensuque percepti in specie propriorum corporum: Visi, inquam, sunt ab iis, quorum Deus oculos aperuit: ac cum loco circumscripti sint, satis ostenditur; non eos omnino incorporeos esse perinde, ut est Deus.* Quam utique sententiam videtur Synodus approbasse, siquidem cùm eam retulisset Tharasius Concilii Præses, universa Synodus dixit; *Etiam Domine.*

Respondeo Concilium approbasse tantùm Conclusionem ex præfata sententia excerptam, nempe *Angelos posse depingi, quia hominibus apparuerunt aliquando in specie humana*; non vero illam, *quod sint corporei*. Quod utique patet, tum quia Concilium id tantum approbavit, quod ex libro Joannis Thessalonicensis excerpsit, & proposuit Tharasius: at ille sapienter prætermisso errore de Angelorum corporeitate (de qua tunc non erat quæstio, sed tantùm de cultu sanctarum Imaginum) proposuit tantùm Angelos posse depingi: juxta sententiam Joannis Thessalonicensis, eo quòd in specie humana apparuerunt: *Ostendit*, inquit, *Pater, etiam Angelos oportere pingi, quoniam circumscripti sunt, & hominum specie multis apparuerunt*: Quibus auditis statim subjecit Synodus, *Etiam Domine.*

Itaque acclamatio illa Concilii cadit tantùm in id quod proximè dixerat Tharasius, qui in referenda Joannis sententia id unum arripuit, nempe Angelos posse pingi, quia sunt circumscripti, id est, definiri certo loco, & humanà formà apparuerunt; Consultò autem prætermisit alteram rationem à Joanne prolatam, nempe quia corporei sunt, & quia in proprio corpore apparuerunt. *Tum etiam quia* Concilium *actione quarta* refert, & approbat sententiam S.Athanasii asserentis Angelos esse incorporeos: Imò ibidem hæc fidei pro-

professio legitur, *Veneramur Imagines sanctorum, & incorporeorum Angelorum, qui tanquam homines figurâ humanâ justis apparuerunt*; Adeoque ex hoc Concilio nihil contra assertum nostrum evincitur.

Dices 4. Ea probanda est sententia, quam communi calculo sancti Patres edocent, & propugnant: Sed omnes penè tam Græci, quàm Latini Angelos esse corporeos edocent: Ergo tales esse dicendi sunt. Probatur minor: Primò namque Methodius martyr, Angelis corpus ex aere puro, & igne assignare videtur: *Quia*, inquit, *puro ex aere, igneque moles est conflata, & ejusdem est cum Angelis substantiæ, non potest habere qualitatem terræ*. Subscribit S. Basilius libro de Spiritu sancto c.16. ubi cum dixisset sanctos Angelos esse spiritus aereos, aut igneos, subdit: *Ideo & in loco sunt, & fiunt aspectabiles in specie propriorum corporum, iis qui digni sunt, apparentes*. Consentit S. Ephrem Sermone de natura Dei minimè scrutanda. Approbat, & Cæsarius Dialogo primò interrogatiône 48. *Incorporei quidem*, ait, *Angeli sunt secundùm nos, corpus verò secundùm sese; quemadmodum ventus, aut ignis, aut fumus, aut aer, sunt enim tenuia, & immaterialia corpora, à nostra crassitudine secreta*.

Adstipulantur etiam ex Latinis Patribus plurimi, nam S. Ambrosius lib.11. de Abraham cap. 8. Peripateticorum opinionem refellens, qui cœlum quintam esse substantiam àquatuor elementis diversam, & incompositam asserebant, sic universè præscribit; *Nos autem nihil materiali compositionis immune, atque alienum putamus, præter illam solam venerandæ Trinitatis substantiam, quæ verè pura, & simplex, sinceræ, impermistæque naturæ est*. Censet ergo etiam Angelos elementari substantia constare.

Idem sentit S. Augustinus, pluribi docens corporeos esse Angelos. Sic secundò de Trinitate cap.7. ait. *Illos corpus suum, cui non subduntur, sed subditum regunt in species, quas velint, accommodatas, atque aptas, actionibus suis mutare, atque vertere; secundùm attributam sibi à Creatore potentiam*: Et libro 3: de Genesi ad literam docet, *Dæmones aerea esse animalia, quoniam corporum aereorum naturâ vigent, & propterea morte non dissolvuntur, quia prævalet in eis elementum, quod ad faciendum, quàm ad patiendum est aptius*. Idem habet Epistola 175. ubi respondens Nebridio interroganti quomodo Angeli possint bonas, vel malas cogitationes nobis inserere, ait: *Nequaquam est absurdum eos, qui aereo, vel æthereo corpore aliquid in corporibus agunt, quæ naturali ordine penetrant, longè majore uti facilitate ad movendum quidquid volunt*. Meritò ergo S. Fulgentius in libro de Trinitate concludit: *Angelos esse planè ex duplici substantia asserunt magni, & docti viri, id est, ex spiritu incorporeo, quo à Dei contemplatione nunquam recedunt, & ex corpore, per quod ex tempore hominibus apparent.. Corpus verò æthereum, idest igneum eos dicunt habere Angelos verò malos, id est Dæmones corpus aereum*:

Respondeo, Reverà quidem plures è Sanctis Patribus, maximè Græcis, censisse Angelos habere corpus, vel aereum, vel æthereum. Verùm reclamant plurimi, ut supra diximus numero 8. Inde neganda est minor: Siquidem nusquam fuit hac in re communis, & concors Ecclesiæ doctrina, neque illi, qui Angelos corporeos sentiunt, id vel ex Scriptura, vel majorum traditione confirmant, ut fatetur ipsemet Origenes libro secundo de principiis c.8. ubi cùm scripsisset; *Non videri absurdum de sanctis Angelis, cæterisque cœlestibus virtutibus, vel dicere, vel sentire illos animas habere*: subdit; *tametsi id ex nullius authoritate Scripturæ constet*.

Addo plurimos ex his variare, & ancipites hac in re definienda videri: Primò namque Origenes ipse lib.6. contra Celsum, Angelos corpore carere dicit: *Nos*, inquit, *corpoream substantiam putamus igne non conflagrare, neque in ignem resolvi hominis animam, vel Angelum*. Similiter S.Basilius lib.4.contra Eunomium, *Angelorum naturam corpore earentem, & ratione præditam affirmat*. Quantùm verò ad S. Augustinum, constat eum hac in re nihil certò determinasse, ut ex plurimis ejus scriptis liquet, maximè verò in Enchiridio cap.58. ubi ait,se ignorare an ad Principatus, & Potestates pertineant Sol, & Luna, & cuncta sydera tanquam eorum corpora. Imò lib. 1. Retractationum cap.11. & lib.2.cap.14.revocat quod alibi scripserat, nempe Angelos esse animas, aitque dicendos non *animas*, sed *spiritus*, quibus fatetur ipsos corpore non supervestiri, cùm animæ rationem non habeant.

Dices 5. cum Cajetano, & nonnullis Recentioribus, Angelos corporeos esse affirmantibus, quòd omnes gradus viventium concedendi sunt, utpote necessarii ad perfectionem Universi: Ergo sicut dantur vegetantia sine sensu, & sentientia sine motu progressivo:sic dari debent intelligentia sine sensu, cum solo motu progressivo,quales erunt Angeli præditi corporibus æthereis, vel aereis: Ergo tales sunt concedendi.

Nego consequentiam: Licèt enim ad Universi perfectionem requiri videatur ut in eo sint omnes gradus essendi possibiles, scilicet *esse*, *vivere*, & *intelligere*; non tamen necessum est, ut omnes modi, quibus haberi possunt tales gradus, de facto existant. Quare licèt non implicaret existere formam intellectualem, quæ informaret corpus non sentiens quævè minimè uteretur sensibus ad excipiendas species intelligibiles, sed tantùm ad motum, & alios quosdam effectus; non tamen sequitur illum modum habendi intelligentiam sine sensu, necessariò desiderari: Tum quia non omnes viventium gradus specifici, aut generici,qui existere possunt, debent esse reipsa, quippe cùm perfectio Universi non tanta sit quanta esse potuit, sed quantam Deus voluit: Tum quia ratio intelligendi sine sensu, & cum solo motu progressivo non constituit specialem gradum entis; sed tantùm est specialis modus habendi gradum entis intellectualis.

Dices 6. Angeli, præsertim mali, habent aliquam cum quibusdam rebus corporeis sympathiam,& antipathiam. Sic ad pulsum citharæ Davidis Dæmon à Saule recessit. Sic *Tobiæ* 6. *vers.*8. & *cap.*8. *vers.*2.dicitur fumô jecoris piscis cujusdam fugatum fuisse Dæmonem, ejusque maleficium depulsum. Imò variis subinde pharmacis,& amuletis corporeis Dæmones arceri, eorumque infestationes impediri videmus. Eandem Dæmones exagitandi, & expellendi vim, ut ait Delrius *lib.*2. *q.*30. *sect.*3. tribuunt nonnulli rutæ, balneis, stercori caprino, & flagellationi: Ergo quasdam in se habere videntur qualitates corporeas, earum rerum qualitatibus contrarias.

Respondeo: Hos effectus non oriri ex vi naturali, & oppositione inter res ipsas, & Dæmones; sed ex eo quòd Deus interdum rebus naturalibus, & corporeis ad Dæmones abigendos veluti instrumentis ad hoc assumptis utitur; ut patet exemplis allatis. *Adde quòd* Raphaelis virtus,& Davidis sanctitas ad hosce spiritus compescendos conduxerit. Fateor tamen quasdam res naturales vi sua ad Dæmonem compescendum, & infestationes ejus impediendas, ac mitigandas conducere; dum scilicet hominis à Dæmone vexati humores noxios removent, quibus maximè Dæmon insidet,iisque utitur ad hominem infestandum.

CON-

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli non componuntur ex materia, & forma physica. Hæc sequitur ex præcedenti: Probaturque his omnibus sanctorum Patrum textibus, quibus docent Angelos esse incorporeos, & omnino simplices, quantùm ad naturam; nam constat eos esse compositos tum ex subsistentia, tum ex accidentibus spiritualibus, puta intellectione, volitione, & similibus, quale compositionis genus nemo in Angelis negaverit. Patet insuper, eò quòd præstantior, & nobilior sit natura Angelica, quàm anima rationalis: sed anima rationalis, ut diximus supra, est simplex, & immaterialis: Ergo multò magis Angeli.

Dices 1. Sanctus Augustinus lib.7.de Genesi ad litteram c.6. affirmat Deum ab initio creasse materiam aliquam spiritualem ex qua humanam animam eduxit, & à qua habet anima, quòd sit mutabilis à virtute ad vitium,& è contra, sicut corpus est mutabile ad infirmitatem. Vel, ut subdit, *Sicut caro in natura vel proficit ut pulchra; vel deficit ut deformis sit; habuit etiam materiam, id est, terram, de qua fieret ut omnino* CARO *esset; sic fortasse potuit, & anima, antequam ea ipsa natura fieret, quæ* ANIMA *dicitur (cujus vel pulchritudo virtus,vel deformitas vitium est) habere aliquam materiam pro suo genere spiritualem, quæ nondum esset anima: sicut terra de qua caro facta est, jam erat aliquid, quamvis non esset caro.* Ipsi subscribit Boetius libro deUnitate,& Uno, ubi docet eandem esse materiam rerum corporearum, ac spiritualium: *Quia igitur (inquit) materia in supremis formata,est intelligentiæ forma,& forma rationalis animæ; deinde postea forma animæ sensibilis; deinde forma animæ vegetabilis; deinde forma naturæ: ad ultimum autem est forma corporis; hoc non accidit ex diversitate virtutis agentis, sed ex aptitudine materiæ suscipientis.* Ac demum cum de Unius variis generibus agit, inter alia quoddam esse ait, *Simplicium cognitione unum, ut Angelus, & anima, quorum unumquodque est unum conjunctione materiæ, & formæ.* Ipsis consentit Rupertus lib. 2. de victoria Verbi Dei cap.12. ubi Angelos de materia creatos existimat.

Respondeo 1. sanctum Augustinum non affirmando, sed potius tentando, ac dubitando illa protulisse. *Deinde* nomine *materiæ* non intelligit materiam primam, quæ est omnium formarum physicarum susceptiva; sed informitatem,seu potentialitatem quandam proportionaliter communem materiæ corporeæ, & substantiæ spirituali: quemadmodum enim materia prima ex se informis est, ita Angelus priùs est creatus secundùm naturalia quàm converteretur ad Verbum à quo illuminatur; adeoque dicitur productus in potentia intelligibili, proportionaliter ad materiam, quæ est in potentia ad formas. *Vel denique* dico ipsum fortè loquutum in sententia Platonicorum de ideis, & intelligibilibus formis,quales à corporibus abstractas constituebat Plato, & in quibus materiam esse volebant Platonici, cui formæ illæ intelligibiles inessent; *Nam;* inquit Plotinus Enn.2. lib.4.*cùm plures in illis ideis sint species, commune sit in iisdem aliquid oportet; sed, & proprium, quò aliud ab alio discrepet. Hoc igitur proprium, ac differentia illa discernens,forma est propria. Quòd si inest forma, est, & formatum circa quod differentia est. Subest itaque materia, quæ illam formam recipit.* Quo pariter sensu loquutus videtur Rupertus supra laudatus.

Ad Boetium dico, ipsum in libro de duabus naturis, & una persona Christi, asserere nullam in rebus corpore, carentibus esse materiam, *Omne* (inquit) *corpus quod in generatione, & corruptione subsistit,communem videtur habere materiam, sed non omne ab omni,vel* in

in omni, vel facere aliquid, vel pati potest: Corporea verò in incorporea nulla ratione poterunt permutari, quoniam nulla communi materia subjecta participant, quæ susceptis qualitatibus in alterutram permutetur: omnis enim naturæ incorporeæ substantia nullo materiali nititur fundamento. Itaque vel in seipsum militat Boetius, vel locò in objectione laudatò materiam usurpat in mente Platonicorum, nimirum pro *idea*, quæ materiæ instar, spiritibus formandis præexistit in mente divina, à qua habent; primò *ut sint*; deinde *ut tales sint*, hoc est, viventes, & intelligentes.

Ita docet sanctus Maximus in scholio quinti libri de Divinis Nominibus; *Invisibiles* (inquit) *& supremæ mentes, primùm essentiæ, vel existentiæ fuerunt participes, ac deinde vitæ, atque sapientiæ, ut enim in nobis prima est producta materia ex qua sumus; sic in mentibus corpore carentibus instar materiæ intelligitur ea, quæ est uniuscujusque per vitam forma, & per quam substantiatum est ad vitam, & sapientiam, & similitudinem*.

Dices 2. cum S. Bonaventura, nullum mutabile est simplex: sed Angelus ex sua natura est mutabilis: Ergo non est simplex, sed compositus: At quod est compositum, & mutabile constat materia, quæ est principium mutabilitatis, & compositionis; *Nam* (inquit S. Augustinus 12. Confessionum) *omne mutabile insinuat notitiæ nostræ quandam informitatem, quâ forma capitur, vel mutatur, vel vertitur*: Et Boetius libro 3. de Trinit. *Nihil quod est verè forma, accidentibus potest subjici*.

Concedo totum argumentum, sed *nego subsumptum*: Angeli enim sunt mutabiles secundùm perfectiones accidentales; & sic habent compositionem, non solùm ex essentia, & existentia, sed etiam ex subjecto, & accidente; quia intellectio, & volitio perficiunt intellectum, & voluntatem Angeli, & consequenter intellectus, & voluntas sunt in potentia ad illas. Sicque explicari possunt Augustinus, & Boetius à sancto Bonaventura laudati, nempe quòd in Angelis sit ratio potentiæ, & subjecti per respectum ad formam accidentalem, quæ Angelis inest; Unde Angeli non sunt actus simplices, quatenus simplicitas negat omnem compositionem realem, qualis est simplicitas divina: sed tantùm quatenus simplicitas opponitur compositioni ex materia, & forma physica.

Dices 3. Nihil idem, & secundùm idem agit, & patitur: sed idem Angelus agit, & patitur, nempe illuminat inferiores Angelos, aut homines, & illuminatur à superioribus Angelis, & à Deo: Ergo habet aliud principium secundùm quod agit; & aliud secundùm quod patitur: Sed principium secundùm quod agit est forma, & principium secundùm quod patitur est materia: Ergo in Angelo est compositio ex materia, & forma.

Respondeo, Angelum agere, & pati intentionaliter penes eandem entitatem, & facultatem, diversimodè se habentem, vel ad effectum, quem producit, vel ad principium, à quo aliquid recipit: ut à simili constat de intellectu humano, qui licèt sit una simplex, & individualis facultas, tamen denominatur, & est agens, & patiens, ut constat ex Physicis.

Hic itaque observandum quòd licèt difficile, videatur definire quid voluerit S. Bonaventura; arbitror tamen ipsum nihil aliud intendere, quàm quòd Angelus habeat compositionem ex materia, & forma metaphysica, idest, ex genere, & differentia; nam quæstione prima, sic ait, *Essentia omnis creaturæ composita est ex diversis naturis, & illæ duæ se habent per modum actualis, & possibilis, & ita per modum materiæ, & formæ; & ideo illa positio videtur verior esse*,

esse, scilicet quòd in Angelo sit compositio ex materiâ, & formâ. Clariùs autem id indicat quæstione 2. dum ait; *Dato quòd Angelus habeat compositionem ex materia, & forma, largè sumpto nomine* MATERIÆ *ad omne potentiale, quod cum alio venit ad constitutionem tanquam fundamentum rei.* Non igitur loquitur de materia physica, & strictè dicta; sed de gradu generico, qui dicitur materia metaphoricè, & per quandam proportionem, quam habet cum materia, ut dictum est in Logica.

Quaestio Secunda.

An, & quomodo Angeli sint incorruptibiles, & immortales?

NOTANDUM 1. Incorruptibile illud dici, non solùm quod defacto corruptioni non subjacet, sed quod nec subjacere potest. Corruptio autem dupliciter potest accipi: *Primò* quidem latiùs, pro quacumque desitione rei quę ab esse transit ad non esse; quô sensu corruptio idem significat ac desitio seu defectio, & incorruptibile idem ac indeffectibile. *Secundò*, strictiùs pro destructione aut dissolutione compositi substantialis materia, & forma constantis: sicut generatio illi opposita est productio, & effectio compositi substantialis.

Notandum 2. Aliquid triplici modo dici naturaliter indefectibile. *Primò* quidem absolutè eò quòd sit talis naturæ ut per nullam potentiam destrui possit, & in nihilum abire: *Secundò*, quod juxta Dei potentiam ordinariam agentis, nempe secundùm exigentiam naturalium causarum destrui non debet; vel quia nulla est è causis naturalibus quæ rem illam destruere possit; vel quia nulla illius destructionem exigit. *Tertiò* denique illud dicitur naturaliter incorruptibile, quod ex principiis suis intrinsecis exigit nunquam deficere: sed ubi semel accepit esse, illud in perpetuum servare postulat.

Notandum 3. circa præsentis quæstionis resolutionem triplicem esse sententiam. *Primò* namque Hæretici nomine *Libertini*, negarunt Angelos, & rationales animas esse immortales, ita quòd sicut initium sic, & exitum sint habituri, quippe solius Dei propriam esse immortalitatem volunt, cujus creatæ res participes esse nequeunt. *Secundò*, nonnulli sunt qui affirmant Angelos esse naturaliter, & intrinsecè defectibiles, solòque Dei beneficiò sicut cætera entia perseverare, quia cùm ex nihilo educti fuerint, etiam in nihilum abire ex se postulant. *Tertiò* dênique contendunt Alii, illos naturaliter incorruptionem exigere; ita quòd per solam extraordinariam Dei potentiam destrui possint, & annihilari. Tria itaque hic sunt statuenda. Primum, Angelos nusquam interituros: Secundum, quòd per absolutam Dei potentiam deficere possint: Tertium quòd ex suis principiis intrinsecis postulent in perpetuum subsistere.

Conclusio Prima.

ANgeli sunt in perpetuum extituri, nullique interitui subjacebunt unquam. Hæc est de fide; & colligitur ex iis omnibus Scripturæ sacræ textibus, quibus constat bonos æternùm perseveraturos in gloria, malos verò in pœna, ut legitur Math. 25. Lucæ 20. Judæ Apostoli *versu 6.* ubi dicitur Angelos, qui non servaverunt suum principatum, esse vinculis æternis sub caligine reservatos.

Confirmatur pariter ex Epistola Sophronii recitata in sexta Synodo generali *actione* 11. & approbata *actione* 13. ubi hæc legimus, *Deus suis operibus præsidens, principiumque omnibus temporale constituens, sensibilia quidem fini temporali suppofuit, intellectualia verò, & invisibilia hæc meliori dignitate dignatus est; & nullatenus quidem moriuntur,*

tur, neque corrumpuntur juxta quod sensibilia defluunt atque pertranseunt, sed gratiam eis largitus est a corruptione ea, & à morte coercentem. Sic hominum animae permanent incorruptae, sic Angeli immortales perseverant.

Idem colligitur ex Concilio Lateranensi sub Leone X. in quo sess. 8. tamquam unus ex erroribus ab Ecclesia semper explosis, damnatur eorum assertio, *Qui ausi sunt dicere animam rationalem esse mortalem*. Et subdit; *Sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse; cùm illa non solùm verè, & per se, & essentialiter humani corporis forma existat, verùm, & immortalis*. At si immortalitas competat animae rationali quae tam affine cum mortali corpore habet commercium; multò magis tribuenda est Angelo, qui cum materia nullam habet affinitatem.

Hoc ipsum probant SS. Patres qui cum S. Dionysio cap. 4. de divin. Nomin. fatentur, *Angelos habere vitam sempiternam, & quae imminui non potest, ab omni interitu, & morte solutam, & liberam*: Vel cum S. Athanasio Tract. de definitionibus, Angelum, & animam appellari posse aeternos; *Quia*, inquit, *licèt initium habuerint, immortales sunt, & aeternùm vivunt*: Vel cum S. Basilio in *Psalm. 44.* dicente Angelos non esse mutabiles in suo esse, *quia in quo statu creantur, in eo perpetuò remanent, servata simplici, & eadem immutabili propriae naturae substantia, &c.* Quibus omnibus constat communem Ecclesiae fidem, ac doctrinam esse quòd Angeli sint incorruptibiles, & immortales.

Dices: Deus solus in sacris Scripturis dicitur immortalis 1. ad Timot. 6. *Qui solus habet immortalitatem*: Ergo immortalitas nec Angelis nec rationalibus animabus convenit.

Respondeo: Vocabula *mortale*, & *immortale* trifariam posse accipi. *Primò* quidem pro re mutabili ab uno statu ad alterum, quô sensu S. Augustinus Epist. 28. animam hominis partim mortalem, partim immortalem esse demonstrat: *Anima*, inquit, *hominis immortalis est secundùm quendam modum suum, non enim omnimodè sicut Deus, de quo dictum est*, QUIA SOLUS HABET IMMORTALITATEM; *Nam de animae mortibus sacra Scriptura multa commemorat, quale est illud* SINITE MORTUOS SEPELIRE MORTUOS, &c. Unde secundò de Trinitate cap. 9. *Ipsa*, inquit, *mutabilitas non inconvenienter mortalis dicitur, secundùm quam & anima dicitur mori; non quia in corpus, vel in alteram aliquam substantiam mutatur, & vertitur; sed in ipsa sua substantia quidquid aliò modò nunc est, aut fuit, secundùm id quod desistit esse, vel quod erat, mortale deprehendatur*,

Secundò, immortale dicitur; quod non à se, sed aliunde habet ut mori non possit; qua ratione Angeli partim mortales, partim immortales dicuntur à nonnullis sanctis Patribus, quia licèt ex se sint incorruptibiles; possunt tamen vi divina in nihilum redigi.

Tertiò denique illud immortale dicitur, quod nec ex se, nec per alium deficere potest: quo sensu solus Deus est immortalis.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli non sunt absolutè incorruptibiles, & respectu potentiae extraordinariae Dei. Ita Doctor Subtilis in 1. distinct. 8. quaest. 5. num. 22. ubi affirmat nullum ens praeter Deum esse necessarium; *Dico*, inquit, *quòd nihil aliud à Deo est immutabile, loquendo de mutatione quae est versio, quia nihil aliud est formaliter necessarium*. Cùm itaque Angelorum existentia non sit absolutè necessaria, sed contingens; quippe Deus potuit eos non producere; idcirco dici nequeunt absolutè incorruptibiles: sicut enim ex nihilo formati fuerunt, ita per extraordinariam Dei po-

potentiam iterum potuerunt in nihilum abire.

Hoc ipsum probat sanctus Cyrillus lib.20.Thesauri,ubi demonstrat Filium Dei Angelis esse præstantiorem, quòd ille necessariò, & immutabiliter existat; illi verò volente Creatore possint in nihilum redigi. *Nam etsi*, inquit, *Angelus immortalis quædam res est, propter ita constitutam de eo Conditoris voluntatem, & gratiam: nihilominùs quoniã existendi principium habet, posset utique finem etiam fortiri. naturales enim prærogativæ habentibus quidem validæ sunt; non autem earum opifici Deo. Quemadmodum ignis urendi vim habet, sed non Deo: & Angelus immortalis est quidem sed non Deo*. Quibus verbis Cyrillus duo intendit. *Primum*, quòd sicut ignis naturaliter ita est combustivus, ut ejus vis à nullo agente creato suspendi possit, sed tantùm à Deo: Sic Angelus ita est immortalis, ut à nullo alio quàm à solo Deo possit impediri ne perpetuò sit. *Secundùm*, quòd licèt Angelus ex natura sua sit incorruptibilis, tamen Deo volente destrui possit, nempe si ab eo conservando Deus desisteret; *Nam* (inquit S. Augustinus Epistola 56.) *non ob aliud res habent deficere vel posse deficere; nisi quòd ex nihilo factæ sunt: ut quod in eis est quod sunt, & manent.... ad ejus bonitatem omnipotentiamque pertineat, qui summè est, & Conditor.*

Idem docent plurimi è sanctis Patribus, qui Angelos non naturâ, sed solâ Dei gratiâ, immortales esse docent, quia ut initium per divinam potentiam, sic, & exitum habere possunt; quippe solius Dei propriam esse immortalitatem volunt, cujus creatæ res fiunt participes quandiu Deo placitum fuerit. Quod egregiè docet sanctus Ambrosius lib.3. de fide cap.2. *Nec*, inquit, *Angelus immortalis est naturaliter, cujus immortalitas in voluntate est Creatoris*. Subscribit Sanctus Damascenus lib.2. cap.3. *Immortalis est*, inquit, *Angelus, non naturâ, sed gratiâ; nam quidquid initium habuit, & desinere suâpte naturâ potest*. Favet etiam S.Hilarius in Psalm. 148. ubi explicans illud; *Præceptum posuit, & non præteribit*, ait; *Ut hoc quod sunt* (Angeli, & animæ rationales (*id est, maneant in æternum, non naturæ suæ esse intelligant, sed præcepti ejus sit qui potens sic rebus ex nihilo substitutis naturam æternitatis afferre*; *non enim, inquit, præteribit præceptum, id est, mandati ejus non erit finis: in æternum manent, quibus æternitatem virtus æternitatis indulsit*.

Hæc veritas etiam Philosophos Platonicos non latuit; Nam ipse Plato in Timæo introducit Deum summum Deos minores, nempe Angelos, sic compellantem. *Hæc vos qui Deorum satu orti estis, attendite quorum operum ego parens effectorque sum, quæ per me facta, non sunt dissoluta me invito. Quamquam omne colligatum solvi potest. Sed haudquaquam boni est, ratione vinctum velle dissolvere: sed quoniam orti estis, immortales vos quidem esse, & indissolubiles non potestis. Neutiquam tamen dissolvemini, nec vos ulla mortis facta periment, nec fraus valentior, quàm consilium meum; quod majus est vinculum ad perpetuitatem vestram, quàm illa, quibus estis tum, cum gignebamini colligati.*

CONCLUSIO TERTIA.

Angeli sunt incorruptibiles, & immortales ex suis principiis intrinsecis. Hæc Conclusio sequitur ex præcedentibus Probatur insuper. Illud est incorruptibile ab intrinseco, quod intrinsecè non constat materia quæ est principium corruptionis: sed ut dictum est in priori quæstione, Angeli sunt omnino immateriales: Ergo, & incorruptibiles.

Secundò, Illud omne quod nihil habet in se, ratione cujus postulet destrui, nihilque potest accipere quod ejus existentiam evertat, est incorruptibile

ab

ab intrinseco: Sed Angeli nihil habent in se ipsis, ratione cujus postulent destrui, quia non constant aliquibus contrariis, vel subjecto admittente qualitates contrarias suæ substantiæ corruptivas, cùm sint prorsus incorporei; nec possunt etiam quidquam recipere, quod eorum destruat existentiam, quia non possunt ullam recipere qualitatem disponentem ad formam substantialem cum Angelica forma in eodem subjecto incompatibilem: Sic enim constare deberent materiâ, quæ idcirco dicitur principium corruptionis, quatenus habens propensionem ad omnes formas, potest admittere contrarias qualitates quæ præsentem formam destruant, & ad alterius introductionem præparent: igitur Angeli sunt ab intrinseco incorruptibiles.

Tertiam rationem subministrat sanctus Maximus martyr in Opusculo de animæ immortalitate, ubi probat animam esse immortalem, ex eo quòd sit simplex. Quod utique sic probat: *Nulla res*, inquit, *omnino se ipsam potest corrumpere, alioqui ne omnino quidem constituta fuisset: quæ enim corrumpuntur, ex contrariis corrumpuntur; ideo omne quod corrumpitur, dissolubile est, quod autem dissolubile est plures habet partes; quod verò ex partibus componitur, nimirum diversis iis constat: Iam quod diversum est, non est idem. Quamobrem anima cùm sit simplex, neque ex differentibus constans partibus, non est composita, neque dissolubilis, ideoque corruptionis erit expers, & immortalis.* Quæ omnia multo-magis de Angelis dici possunt, cùm excellentiore natura constent.

Dices 1. SS. Patres laudati supra *num.* 7. affirmant Angelos esse immortales, non naturâ, sed gratiâ: Ergo censent eos non esse naturaliter, & intrinsecè incorruptibiles.

Respondeo: Particulam *ex natura* dupliciter posse accipi. *Primò*, ut significet idem quod ex vi suæ essentiæ, & à se ac independenter à cujusvis alterius influxu, quò sensu Angeli dici nequeunt immortales ex natura sua, hoc enim esset dicere, eos esse omnino independentes, quod est hæreticum. Idcirco huic sensui opponunt SS. Patres esse per gratiam, hoc est per beneficium creationis, & conservationis quę quia gratis à Deo conceditur; etiam gratia vocatur à Patribus Cōcilii Africani apud S. Augustinum Epistolâ 95. *Non improbanda ratione dicitur gratia Dei quâ creati sumus ut non nibil essemus.... quia non præcedentium aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est.*

Nec refert quòd concursus conservativus Angeli videatur ipsi naturaliter debitus, si sit naturâ immortalis; nam exinde non sequitur eum non posse gratiam appellari, quippe cùm sit quid sequens ad creationem quæ fuit gratuitò, & sine ullis præcedentibus meritis concessa; quæ enim ad donum gratuitum sequuntur, gratia etiam interdum nominantur: Sic quamvis gloria æterna debeatur ut merces bonis operibus; eam nihilominus gratiam appellat Apostolus ad Rom. cap. 6.

Secundò, Vocabulò *ex natura*, ut significent naturalem inclinationem, & exigentiam ad semper subsistendum, & nusquam deficiendum; quò sensu non negant SS. Patres Angelos esse naturâ suâ indefectibiles: Siquidem cùm sint incorporei, nullumque corruptionis, & defectionis in se principium includant, naturaliter exigunt perpetuò subsistere, ita quòd interitus, & defectio ipsis esset omnino contra naturam, sicut igni violenta foret à nativo calore spoliatio, & causis secundis privatio concursus divini ipsis naturaliter debiti ad operandum.

Instabis: Ideo sancti Patres affirmant Angelos esse naturâ corruptibiles, quia creati fuerunt ex nihilo, & ad nihilum naturâ suâ propendent: at quod ita ad nihilum vergit, dici nequit esse incorrupti-

ruptibile secundùm inclinationem naturalem, nec interitus ipsi potest esse contra-naturalis,& violentus,imò conformis est ipsius nativæ,propensioni: Ergo, &c.

Distinguo majorem: Quod ad nihilum propendet ex aliquo principio intrinseco corruptioni, & defectui obnoxio, potestque vel à causis corruptivis destrui, vel desinere per negationem ulterioris concursus Dei agentis secundùm exigentiam causarum secundarum, dici nequit intrinsecè incorruptibile,concedo: quod solùm destrui potest per extraordinariam potentiam Dei utentis suo supremo in creaturas Dominio etiam contra earum naturalem ordinem, & exigentiam, ita dici nequit incorruptibile, nego. Fateor itaque quòd Angeli naturà suà sint in potentia obedientiali ut à Deo possint destrui: At nego quòd hæc destructio foret conformis eorum principiis intrinsecis, & eis connaturalis; adeoque reverà semper dicendi sunt natura suà incorruptibiles.

Vrgebis 1. Quod est alicui naturale, infert secum in eo repugnantiam ad oppositum: Sed Angelus non habet repugnantiam, ut per extraordinariam Dei potentiam possit deficere, & interire: Ergo immortalitas, & indefectibilitas non est ei connaturalis. Major constat, quia enim vis calefactiva est igni connaturalis, ideo ignis habet repugnantiam ad non calefaciendum: Ergo à pari si immortalitas esset Angelo connaturalis, inferret in eo repugnantiam, ut mori, & deficere posset, etiam per extraordinariam Dei potentiam, quę enim repugnant,etiam divinitùs fieri nequeunt.

Distinguo majorem, infert repugnantiam ad oppositum, quod accidat rei per causas agentes juxta naturæ ordinem, & exigentiam, concedo: Quod accidat via præternaturali, nego; Itaque immortalitas, quæ est Angelo connaturalis, infert in eo repugnantiam, ut deficere possit, vel à se, vel per causas extrinsecas naturaliter illius corruptivas; non tamen propterea dicit repugnantiam, ut à Deo præter naturam agente destrui possit, & annihilari. Sicut enim ignis licèt habeat vim calefactivam innatam, tamen potest non calefacere, si nempe Deus cum eo ad calorem producendum non concurrat: Ita à simili, poterit Angelus deficere, si Deus eum ultrò non conservare statuat, licèt aliunde vim innatam ad incorruptionem habeat.

Subsumes. Angeli non habent repugnantiam, ut à Deo annihilentur: Sed hæc non repugnantia est vera potentia naturalis saltem passiva ad non esse: Ergo ex natura sua possunt deficere; adeoque non sunt naturaliter indefectibiles.

Nego minorem: Hæc enim non repugnantia solùm infert potentiam obedientialem,quà quælibet Creatura subditur Deo, ad hoc ut in ea vel ex ea faciat quidquid contradictionem non implicat.Unde sequitur quod Deus Angelum annihilando non faceret illi violentiam, quia licèt tunc ageret contra inclinationem particularem, quam habet Angelus ad semper durandum;non tamen ageret contra inclinationem universalem; quam ut pars Universi habet ad obediendum Creatori: Sicut gravia non dicuntur pati violentiam, dum sursum petunt, ut vacuum impediant: quia licèt juxta suam particularem inclinationem non agant, subserviunt tamen bono Universi, ad quod magis,quàm ad suum particulare commodum inclinantur.

Vrgebis denique, Non repugnantia, seu potentia Logica in Angelo, ut producatur, sufficit ut possit naturaliter à Deo creari: Ergo eadem non repugnantia ad destructionem sufficiet, ut possit naturaliter annihilari.

Nego consequentiam: Et ratio dispari-

tatis est, quòd Angelus ante productionem non exigebat ex natura sua, ut produceretur, quippe tunc nihil erat: at ubi semel productus est purè spiritualis, ex se postulat, & exigit perpetuò subsistere, & à Deo conservari, quippe cùm nullum in se habeat principium corruptionis, & defectionis; qua de causa illius productio fieri potest naturaliter, non ita annibilatio.

Quaestio Tertia.

An & quomodo Angeli ab Anima rationali distinguantur?

Notandum 1. Nos hic non inquirere, an Angeli hominibus antecellant; certò namque certius est Angelos secundum naturalia hominibus longè esse præstantiores, quippe S. Paulus ipsum etiam Christum Dominum, qua homo est, *Paulominùs ab Angelis minoratum* affirmat, ad Hæbræos 1. Unde S.Petrus 2.cap.2. docet *Angelos virtute, & fortitudine esse majores*, nempe hominibus; nam ut ait S. Hieronymus eum textum expendens, *Tanta est dignitas Angelorum, ut omnis natura humana illis comparata, pueritia nuncupetur*. Hinc S. Augustinus lib.9. de Civit.cap.13. *Homo medium quoddam est inter pecora, & Angelos, inferior Angelis, superior pecoribus, habens cum pecoribus mortalitatem, rationem cum Angelis*: Quibus oraculis ipsa etiam ratio Theologica suffragatur: Tum quia Angeli majorem cum essentia divina habent affinitatem, nullum enim eis est cum materia commercium, suntque omnino simplices, omnimodamque compositionem, & componibilitatem Physicam Dei instar excludunt; non sic homo qui terrena simul, & cœlesti parte constat, anima videlicet immortali, & corpore corruptibili. *Insuper*, ut superiori quæstione probatum est, Angelus incorruptionem, & perpetuam durationem exigit: Homo verò ait Job. *Quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & nusquam in eodem statu permanet*. Denique Angeli rerum omnium naturalium notitiam à sua origine habuerunt, nihilque tam abstrusum, & nobis impervium (si futura, & cordium secreta excipias) quod penitissimè non conspiciant; inde volunt efficaciter, immobiliter eligunt, & tanta celeritate moventur, ut in momento Cœlum, terramque obtineant. At homo prorsusimbellis, stolidus, & rudis, sibi dum vivit semper dissimilis, nec usquam idem vesperè, qui manè fuerat. Summa igitur est Angelicæ naturæ suprà humanam dignitas, & præstantia.

Notandum 2. Naturam humanam in pluribus donis gratuitis, & supernaturalibus Angelicâ esse superiorem. Ista namque ad unionem hypostaticam evecta fuit, & assumpta à Verbo divino, quod, ut loquitur Apostolus ad Hæbr.2. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ*. Unde meritò Angelus Joannis Evangelistæ Rector, & Doctor, Apocal.19. noluit ab eo adorari. *Cave*, inquit, *ne feceris, conservus enim tuus sum*: quod expendens S.Ambrosius ait, *Pertimescit Angelus adorari ab homine, qui super se adorabat hominem Deum*. Insuper non Angelis, sed hominibus Sacerdotalem dignitatem Deus contulit quâ, authoritatem habent in triplex Christi corpus videlicet Morale, Mysticum, & Naturale. Habent, inquam, Sacerdotes authoritatem in corpus Christi morale, nempe animas, quas censuris ligare possunt, & solvere à peccatis. *Secundò*, Jurisdictionem obtinent in corpus Christi mysticum, videlicet Ecclesiam, illam enim illustrant, perficiunt, & veluti deificant: idcirco à S.Dionysio in libris de Eccles.Hier. Sacerdotes dicuntur *Theurgi*, id est, Deos facientes. *Tertiò* denique Sacerdos in Christi verum corpus,

pus,& naturale imperium tenet.Ipsum namque conficit sacramentaliter, & ad ejus verba præsens alteri sistitur ipsum Dei Verbum, per quod omnia facta sunt *Obediente Deo voci hominis*, ut dicitur Josue 10.Hinc S.Ephrem Sacerdotium appellat. *Omnium ornamentorum præstantissimum, bonorum omnium, quæ in hominibus sunt apicem,divinum quoddam; & omnium, quæ inter homines expetuntur velut extremam metam.*

His ita præmissis, solùm hic superest discutiendum, an & qua ratione Angeli ab anima rationali distinguantur, quod ut fiat planiùs.

Notandum 3° Speciem dupliciter spectari posse. *Primò* propriè, pro re, quæ per se, ac directè ponitur sub genere, & quæ de pluribus numero differentibus prædicatur in *quid*, v.g.homo, qui sub genere animalis constituitur, & de singulis hominibus dicitur in *quid*. Secundò, sumitur minùs propriè, pro re quæ per se non reponitur sub genere, sed in prædicando se habet ad modum speciei, sic materia, & forma, ut seorsim considerantur, sub nullo genere reponuntur, cùm sint tantùm partes compositi; sed solùm ad modum specierum in prædicando se habent, nam materia in universum considerata, dicitur de hac, & illa materia; & forma materialis de hac & illa forma; sicque dicuntur species prædicabiles solùm, & non subjicibiles.

CONCLUSIO PRIMA.

A*Ngeli specie differunt ab anima rationali*. Hæc est Doctoris in 2. *dist.*1. *quæst.*5. cum cœteris Theologiæ Principibus, quia inquit Doctor, *Formæ ejusdem rationis habent eamdem rationem perficiendi, vel non perficiendi: sed anima naturaliter est perfectiva corporis ut forma: Angelus autem naturaliter est non perfectio alicujus materiæ: igitur &c.* licèt autem invicem conveniant Theologi de veritate hujus conclusionis,differunt tamen in assignanda primaria ratione illius specificæ distinctionis.

Primò namque S. Bonaventura existimat rationem esse petendam ex eo, quòd anima sit unibilis materiæ, vel corpori, Angelus veró non ita. *Verùm* hanc rationem impugnat Doctor; eo quòd non sit à priori; illa namque unibilitas denotat aptitudinem,quæ essentiam rei præsupponit, & ideo nequit esse primaria ratio distinctionis specificæ, licet à posteriori eam denotet sicut proprietates rerum differentias specificas plerumque indigitant. Quæ utique Doctoris replica videtur optima, si fiat sermo de unibilitate formali, & prout est respectus aptitudinalis resultans ex natura animæ; secus autem foret si fieret sermo de unibilitate radicali, quia illa unibilitas radicalis est ipsamet differentia essentialis animæ, ex qua sequitur aptitudo ad unionem; sicut è contra non unibilitas radicalis Angeli, consistit in aliquo prædicato essentiali ipsius, ad quod sequitur negatio unibilitatis tam radicalis, quàm formalis.

Videtur autem S.Bonaventura de radicali unibilitate loquutus, dum eam in primariam rationem specificandi distinctionis animæ ab Angelo assignavit,
„ ait enim;Hoc quod est animam uni-
„ ri corpori humano, sive vivificare
„ corpus humanum, non dicit actum
„ accidentalem,nec dicit actum igno-
„ bilem. Non accidentalem, quia
„ ratione illius anima est forma sub-
„ stantialis: non ignobilem, quia ra-
„ tione illius anima est nobilissima
„ forma omnium, & in ipsa stat appe-
„ titus totius naturæ:corpus enim hu-
„ manum nobilissima complexione, &
„ organizatione, quæ sit in natura,
„ est organizatum, & complectiona-
„ tum, ideo non completur, nec na-
„ tum est compleri, nisi nobilissima
„ forma, sive natura: illud ergo quo
„ anima est unibilis corpori tali, dicit
„ quid essentiale respiciens, quod est

„ nobilissimum in anima : & ita penes „ illud rectè sumitur specifica diffe- „ rentia secundùm quam differt anima „ à natura Angelica. Quibus verbis Seraphicus Doctor videtur loqui de unibilitate radicali, siquidem illam appellat nobilissimam, & essentialem; talis autem non est unibilitas formalis, adeo. que de ipsa non est intelligendus, sicque valida, & efficax est ejus ratio, coinciditque cum ratione Doctoris in sequenti conclusione proferenda.

Alteram rationem hujus distinctionis profert Henricus *Quod lib.*12.*qu.*8. ex diverso modo intelligendi Angeli, & animæ, quam etiam plurimi Thomistæ amplectuntur. Nam inquiunt, Formæ intellectuales, quæ sic se habent, quòd una in intelligendo discurrit, & alia non discurrit, non sunt ejusdem speciei: sed anima in intelligendo discurrit, Angelus verò minimè: ergo non sunt ejusdem speciei. *Confirmatur* à simili, quia anima sensitiva non videtur distingui in brutis, nisi penes diversos gradus sentiendi, & tamen ibi est differentia specifica: igitur debet colligi specifica differentia inter Angelum, & hominem penes diversos intelligendi modos, & gradus, quòd videlicet anima in intelligendo discurrit, non verò Angelus.

Hanc rationem impugnat Doctor: tum quia non est à priori, nam diversi gradus, & modi intelligendi in anima, & Angelo sunt aliquid posterius ipsorum essentiis; specifica autem entium distinctio petenda est ex naturis. Insuper priùs res distinguuntur secundùm facultates, & actus primos, quam in ordine ad actus secundos; sed intelligere cum discursu, & non intelligere cum discursu, sunt actus secundi tantùm, qui præsuponunt in Angelo, & anima facultatem, & vim intellectivam diversam: ergo ab eis primariò non est desumenda eorum specifica distinctio. Tum quia illa ratio non etiam concludit à posteriori, quia inquit Doctor, si discurrere, & non discurrere arguunt diversas naturas intellectuales, cùm anima discurrat circa conclusiones, quas infert ex principiis per se notis, non autem discurrat circa eadem principia, sequeretur animam esse à se ipsa specie distinctam. Insuper anima beata circa objectum beatificum non discurrit: discurrit autem circa objectum naturaliter cognitum, igitur si à virtute discurrendi, vel non discurrendi colligenda esset specifica distinctio animæ ab Angelo; sequeretur animam beatam à seipsa specie distingui, quippe circa unum objectum discurrit, non ita circa aliud.

Nec exemplum allatum in confirmatione quidquam juvat; bruta enim non distinguuntur per varios gradus magis aut minùs sentiendi; sed per formales, & specificas differentias, quæ cùm nobis ut plurimum ignotæ sint, cogimur eas explicare per diversas earum proprietates, diversosque sentiendi modos. Hic autem proprietates Angelorum ab animabus peculiares non inquirimus, sed essentiales differentias quibus invicem specie discrepant, quas contendimus à virtute discurrendi vel non discurrendi nullatenus inferendas.

Tertiam denique rationem profert Alensis *quæst.*20. *memb.*5. quòd Angelus sit substantia libera vertibilis immutabiliter, anima verò sit vertibilis mutabiliter. Deus namque (inquit) est essentia libera invertibilis in bonum, & malum: Angelus verò, & anima rationalis est essentia libera vertibilis in utrumque: sed in hoc differunt essentialiter, quia intelligentia Angelica ubi vertitur in bonum vel malum, ad id determinatur ex natura sua, & idcirco Angelus malus non est capax pœnitentiæ, quia non est avertibilis à malo: anima verò rationalis vertibilis in bonum, & malum, post suam ad alterutrum conversionem semper remanet libera, &

ideo

ideo est convertibilis, & pœnitentiæ capax. Verùm huic rationi quanquam eximiæ non fidit ipsemet Alensis, subdit enim, *Hoc dicitur sine præjudicio potioris sententiæ: si quis enim in esse Theologico potuit convenientiorem differentiam invenire, quiescendum est; cùm res hujusmodi sint altissimæ speculationis.* Igitur hæc ratio differentiam specificam Angeli ab anima rationali non melius indicat quàm præcedentes; siquidem illa vertibilitas aut invertibilitas, seu mutabilis vel immutabilis, & invariata adhæsio voluntatis alicui objecto vel proposito, sequitur tantùm ad operationem intellectus, & voluntatis Angeli, & animæ; adeoque supponit facultates eorum, & essentias diversas: alia igitur inquirenda est ratio à priori specificæ distinctionis Angeli ab anima, quam aperiet.

CONCLUSIO SECUNDA.

ANGELUS, *& anima rationalis specificè differunt ex propriis eorum naturis, quia nempe Angelus est naturæ completæ, & anima naturæ incompletæ.* Ita Doctor *loco laudato numero 4.* Probaturque. Quod habet secundùm se speciem, non potest esse ejusdem speciei cum eo quod non habet secundùm se speciem, sed est pars speciei: at verò Angelus habet per seipsum speciem, anima autem tantùm est pars speciei humanæ, & non dicitur species, nisi secundò modò, ex his quos in tertio notabili assignavimus, hoc est, species prædicabilis solùm, & non subjicibilis; sicut sunt materia, & forma; ergo impossibile est quòd anima sit ejusdem speciei cum Angelo; sed differt ab illo sicut pars speciei à specie. Adeoque primaria ratio eorum distinctionis petenda est ex eo quòd anima sit natura incompleta, & Angelus natura completa.

Deinde: Ex eo præcisè petenda est distinctio specifica Angelorum ab anima rationali, quò positò, cæteris etiam non intellectis, reverà percipiuntur esse diversæ speciei: Sed posita ratione naturæ completæ in Angelis, & incompletæ in animabus, sufficienter intelliguntur specie diferre, etiamsi non percipiatur unibilitas vel non unibilitas &c. Ergo primaria ratio eorum specificæ distinctionis petenda est à conceptu naturæ completæ vel incompletæ. Major constat. Minor probatur: sive enim Angelus, & anima concipiantur intuitivè, sive abstractivè, certum est quòd qui deprehendit Angelos esse naturas completas, nullum ad aliud dicentes ordinem cum quo totum aliquod constituant, reverà percipiat ipsos specie differre ab anima quæ ex sua natura est incompleta, dicitque habitudinem ad corpus cum quo hominem constituat; etiamsi non apprehendat eos esse discursivos vel non discursivos &c. Ergo primaria ratio distinctionis eorum desumitur à conceptu naturæ completæ vel incompletæ.

Denique illa dicenda est primaria ratio utriusque distinctionis, ex qua oriuntur proprietates specie distinctæ: Sed Angeli, & animæ proprietates diversæ proveniunt ex eo quòd anima sit natura incompleta, Angeli verò natura completa; inde enim sequitur quòd anima sit unibilis corpori, Angelus verò ipsi non sit unibilis: ergo &c.

Dices 1. contra utramque conclusionem: Angelus, & anima sunt in natura pares: ergo sunt ejusdem speciei: Consequentia patet, quæ enim specie differunt, diversam habent naturam, adeoque non sunt naturà pares. Probatur antecedens ex S. Augustino lib. 3. de libero arbitrio, ubi ait *animas rationales superioribus potestatibus esse officiô impares, naturâ verò pares*: ergo &c.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico S. Augustinum dixisse Angelum, & animam esse naturà pares, non per respectum ad prædicata quibus constituuntur, sed per ordinem ad beatitu-

titudinem in quam ordinantur, tum quia unus plus habet de beatitudine ex natura sua quàm alius: tum quia etsi non sint ejusdem perfectionis naturalis, possunt tamen æqualem habere beatitudinem: tum denique quia habent idem objectum beatificum in quo solùm quietari possunt, & satiari; adeoque ex natura sua æquè ordinantur ad Deum videndum, & amandum.

Dices 2. Operationes, & potentiæ Angeli, & animæ rationalis sunt ejusdem speciei: ergo similiter Angelus, & anima specie non differunt. Sequela patet, potentiæ enim, & operationes consequuntur naturas rerum quarum sunt; operari enim sequitur esse, non solùm secundùm ordinem existentiæ, sed etiam secundùm rationem essentię, & entitatis dignitatem.

Respondet Doctor *num. 6.* bifariam: *primò* quidem quòd si Angelus, & anima considerentur absolutè, & secundùm proprias naturas, reverà specie differunt; non tamen propterea intellectus, & intellectio Angeli specie distingui debent ab intellectu, & intellectione animæ; non enim implicat (inquit) quòd aliqua specie differant secundùm naturam, non verò secundùm potentiam, & operationem; siquidem anima bovis, & aquilæ invicem specie differunt, non tamen potentia visiva, & visio bovis differt specie à visione, & potentia visiva aquilæ dum versantur circa Solem v. g. quia sunt circa idem objectum. Hinc possibile est quòd continentia aliqua differant, licèt contenta invicem non discrepent; animal enim in homine, & bruto idem est, licèt brutum, & homo specie differant.

Respondet 2. potentiam intellectivam Angeli, & animæ differre specie ex parte fundamenti, non tamen ex parte objecti dum circa idem objectum versantur, sicque actus possunt esse diversi quando proveniunt à naturis, & fundamentis distinctis potentiarum; licèt sint ejusdem speciei in quantum dependent ab objectis circa quæ versantur; ideoque intellectio Angeli, & hominis dici possunt ejusdem speciei ex parte objecti, diversæ verò ex parte fundamenti. Cùm autem diversitas ex parte fundamenti sit diversitas simpliciter; identitas veró ex parte objecti non sit identitas simpliciter, sed secundùm quid; quęcumque enim differentia sufficit ad distinguendum, sed non quæcumque identitas sufficit ad perfectam identitatem aliquorum: hinc dicendum est quòd intellectio Angeli, & hominis, etiam de eodem objecto, & similiter eorum potentiæ intellectivæ specie differant.

Dices 3. Si Angelus, & anima essēt diversæ speciei, sequeretur quemlibet Angelum esse perfectiorem qualibet anima, & consequenter quod capacitas cujuscumque Angeli respectu beatitudinis esset major capacitate cujuscumque animæ: sed beatitudo satiat totam capacitatem naturæ: Ergo major beatitudo tribui debet majori capacitati: & consequenter beatitudo cujuscumque Angeli esset major beatitudine cujuscumque hominis; quod tamen falsum esse non solùm Theologi, sed etiam sancti Patres affirmant.

Respondet Doctor cōcedendo utramque sequelam, & negando subsumptum; nam beatitudo (inquit) non datur cum proportione ad naturam præcipuè, sed ad merita; & consequenter non satiat totam capacitatem naturalem animæ aut Angeli, quia possent habere majorem beatitudinem, si nempe haberent ampliora merita, licèt æqualem capacitatem naturalem obtinerent: Posset etiam negari consequentia secunda. Angelus enim majorem habere posset perfectionem naturalem, quamvis non haberet majorem capacitatem ad beatitudinem.

ARTI-

ARTICULUS TERTIUS

De numero, & ordine Angelorum.

MIRABUNDUS ajebat aliquando sapientissimus Sirachi filius Eccli. 1. *Arenam maris, & pluviæ guttas, & dies sæculi quis dinumeravit?* At certè majori laborare debet inscitiâ humana mens in definienda ingenti ac stupenda Angelorum multitudine: Nam inquit Sapiens c.9. *Si difficile æstimamus quæ in terra sunt; & quæ in prospectu sunt invenimus cum labore: quæ in Cœlis sunt quis investigabit?* Quoniam tamen cæteris Theologis morem gerentes suscepimus aperiendam Angelorum naturam, multitudinem, ordinem, operationem, & excellentiam: Idcirco declaratâ, quantùm licuit, ipsorum naturâ, jam investigandus est eorum numerus, & diversus ordo delineandus. Quocirca tria in præsenti Articulo sunt determinanda. *Primum*, an, & quæ sit ingens Angelorum multitudo: *Secundum*, qualiter invicem differant: *Tertium*, quis, & qualis sit eorum Ordo.

QUAESTIO PRIMA.

An certò cognosci possit multiplex Angelorum numerus.

NOtandum 1. Angelos maximò esse numerò, ingentique ac prorsus stupenda multitudine passim in Scripturis doceri; Sic Daniel.7. cap. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Apocalipsis 5. *Audivi vocem Angelorum multorum, & erat numerus eorum millia millium*: Et ad Hebræos 12. *Accessistis ad multorum millium Angelorum frequentiam*; Constans ergo est veritas ingentem esse, ac maximam Angelorum multitudinem.

Valdè autem conveniens fuit creari Angelos maximò numerò: *Tum* ut Deus liberalissimè perfectioribus creaturis sese communicaret. *Tum* etiam ut omnipotentiam suam magis ostenderet, tot simul spiritus, tamque nobiles unico instanti creando: quod utique animadvertens S. Chrysost. hom.2. de Incompre. ait; *Dena sunt millia myriadum Angelorum supra, & decies centena millia Archangelorum: Item Throni, & Dominationes, & Principatus, & Potestates, & infiniti populi corpore carentium Virtutum, ac gentes innumerabiles; & tamen has omnes Virtutes tanta facilitate condidit, quantam sermo nullus assequi potest.* Accedit alia ratio congruentissima, quòd Principem summum ac potentissimum Imperatorem deceat habere numerosissimam familiam, & copiosum exercitum; Nam prov.14. *In multitudine populi gloria Regis, & in paucitate plebis ignominia Principis*: Sed Deus est Rex maximus, nempe *Rex Regum, & Dominus Dominantium*, Apoc. Decuit ergo ipsum plurimos habere sibi assistentes Angelos.

Notandum 2. Dupliciter inquiri posse quantus sit numerus Angelorum. *Primò* absolutè, & præcisè: *Secundò* comparativè, putà sit nè major tota multitudine hominum, vel etiam omnium substantiarum corporearum. Certum est autem Angelorum numerum non posse absolutè, & præcisè à nobis designari. Scriptura enim verbis supra relatis cùm certum ponit numerum Angelorum, non loquitur de omnibus, bonis æquè ac malis: & determinatum numerum ponit pro indeterminato, ut Interpretes, & sancti Patres ibidem agnoscunt: Alia verò traditio certa nulla profertur: Imò ipsimet sancti Patres fatentur numerum illum præcisè nobis esse ignotum, & ita ingentem, ut respectu nostri innumerabilis, & infinitus dici possit, ut infra patebit: Restat ergo investigandum, an sciri possit determinatus Angelorum numerus ex facta comparatione, tum cum hominibus, tum

tum cum cæteris entibus creatis.

Notandum 3. Circa hanc determinationem, variam, & multiplicem esse Authorum sententiam. Sunt enim qui putant Angelos esse numerò infinitos: Volunt aliqui eos esse plures omnibus Creaturis corporeis, tam in specie, quàm in individuo consideratis. Refert etiam Author quæstionum ad Anthiocum, (quæ inter Athanasii opera extant) quosdam existimare Angelos ita haberi ad homines, ut nonaginta novem ad unum, ex parabola *centum ovium*: Alios sic, ut novem ad unum, secundum alteram parabolam *Drachmarum decem*, Alios denique æquali ambos esse numero putant. Sunt etiam qui electos ad æternam fœlicitatem homines totidem fore censent, quot Angeli prolapsi sunt. Quid autem in tam multiplici, & ancipiti sententia verius nobis appareat, ut distinctè aperiamus, tria sunt in hac quæstione determinanda. *Primum*, an Angelorum numerus reverà sit infinitus: *Secundum*, an plures sint Angeli quàm res omnes corporeæ, tum in specie, quàm in individuo consideratæ: *Tertium* denique, an saltem numerum hominum excedant.

CONCLUSIO PRIMA.

ANGELI *non sunt numerò infiniti*. Hæc est communis apud Theologos, eamque egregiè probat Guillelmus Parisiensis *par.2. secundæ partis de Universo cap.17.* Ex eo quòd rerum Creatarum numerus necessariò sit determinatus ac limitatus. *Primò* quidem (inquit) ipsa determinatio adeò essentialis est numero, ut omni additione, vel diminutione nova ipsius species constituatur. Verbi gratia, si ternario unitatem addideris, alius numerus quàm sit ternarius, & alterius speciei constituitur, videlicet quaternarius: Si verò ei unitatem detraxeris, alius numerus, & alterius speciei, ex eo relinquitur, videlicet Binarius. Hæc igitur determinatio, quam essentialem dixi, prohibet omnem numerum recipere magis, & minus, & majoritatem, & minoritatem.

Secundò, Hæc determinatio constituit unumquodque numerorum in sua specie. Quapropter ubi determinatio mutatur, & species numeri cujuscumque mutatur, id est, alia est à priori: quia igitur necesse est unumquemque numerorum in aliqua specie numeri, vel sub aliqua esse, ut pote individuum: necesse est unumquemque numerorum determinatum esse, & limitatum, & esse binarium vel ternarium vel aliquem aliorum determinatorum: Quapropter impossibile est modis omnibus esse numerum aliquem infinitum.

Tertiò si esset numerus hujusmodi substantiarum infinitus, cùm esset numerus, esset ex necessitate vel par, vel impar: Quòd si esset par, haberet medietatem, quæ vel esset finita, vel infinita: Si finita, totus numerus igitur esset finitus, cùm esset aggregatus ex partibus finitis: Si infinita esset, non esset minor toto suo, quoniam non esset reperire numerum vel etiam cogitare, qui excederetur à toto suo.

Quartò omne quod recipit additionem super se est finitum, & terminatum additione hujusmodi, cùm totum sit citra eam, & nihil omnino habens ultra: Quia igitur numerus omnis recipit additionem unitionis supra se, vel etiam numeri alterius speciei, necesse est omnem numerum finitum esse. Quare impossibile est hunc numerum esse infinitum.

Quintò necesse est omnem numerum, & omnem mensuram genere esse quantitatem, quantitas autem est omne faciens quantum, & numerus est faciens quot; totus igitur cœtus hujusmodi substantiarum, & numerò quantus est, & numerò quot, id

„ id est aliquot; quemadmodum non
„ est aliquis, de quo non est assignare
„ vel respondere *quis* neque *qualis*, ne-
„ que *aliqualis*, de quo non est assi-
„ gnare, & respondere interroganti
„ *qualis*. Quia igitur non potes assi-
„ gnare vel respondere de toto cœtu
„ sive de universitate substantiarum de
„ quibus agitur, quantus est vel quan-
„ ta est numero, vel quot est; manife-
„ stum est non esse numerum aliquem
„ hujusmodi substantiarum, non est
„ igitur numerus infinitus.

„ *Sextò* Creator omnia formavit in
„ pondere, numero, & mensura; quæ
„ autem in numero sunt, numerabilia
„ sunt, & quæ numerabilia sunt, in
„ aliquo numero determinato sunt;
„ neque enim intelligibile est aliqua
„ esse in numero, & esse innumerabi-
„ lia. Cùm igitur numerus infinitus repugnet, etiam repugnat res creatas esse numerô infinitas. Adde quòd Angelorum infinita multitudo nec ex Scriptura sacra, nec ex SS. Patribus, aut aliqua ratione suaderi queat.

Dices 1, Job cap.25. ait *numquid est numerus militum ejus?* Ac si diceret, non est numerus militum ejus, nempe Angelorum, quos idcirco Dei milites appellat, quia pro Dei gloria hominumque salute adversus Dæmones pugnant ab eo tempore quo factum est prælium magnum in cœlo a fidelibus Angelis contra perduelles: Ergo cùm Angelorum numerus non sit determinatus, necessariò censeri debet infinitus. *Distinguo* antec. Angelorum numerus non est determinatus respectu nostri concedo: respectu Dei nego; nam inquit S. Gregor. magnus in præfatum textum Jobi, *In cognitione humanæ rationis supernorum spirituum numerus non est, quia quanta sit illa frequentia invisibilis exercitus nescit.* & lib.27. Moral. c.9. conferens præfatum textum Danielis, cum hoc supradicto addit, *Supernorum civium numerus infinitus est, & definitus est, & exprimitur; ut qui Deo numerabilis est, esse hominibus innumerabilis demonstretur.* Fateor itaque illum ingentem Angelorum numerum à solo Deo determinatè posse cognosci, & idcirco nobis quasi infinitum apparere, uti etiam non raró à SS. Patribus nominatur; quamquam reverà in se sit determinatus ac finitus.

Dices 2. Si finitus esset Angelorum numerus, maximè quia limitatus, & determinatus fuisset vel ex parte Dei creatoris, vel ex parte Angeli creabilis, vel ex utroque: at ex neutra parte videtur necessariò Angelos produci debuisse in certo ac determinato numero. Non quidem ex parte Creatoris; id enim proveniret vel quia non potuit, vel quia noluit Angelos infinitô numerô producere: at neutrum rectè videtur asserendum; nullus enim (ait Guillelmus supra laudatus) adeò imbecillis,
„ brevis intellectus fuit, qui de vir-
„ tute, & potentia Creatoris cogitave-
„ rit, quin ipsa sit in ultimitate tam
„ amplitudinis, quàm fortitudinis,
„ quàm libertatis; & propter ultimita-
„ tem fortitudinis incogibilis, ad id
„ quod non vult, & improhibilis ab
„ eo quod vult similiter infatigabilis,
„ & indefectibilis. Ipsa etiam coar-
„ ctatio seu determinatio non prove-
„ nit ex parte bonitatis ipsius; cùm
„ enim æquè facilis fuerit ei creatio
„ multarum, ut paucarum hujusmodi
„ substantiarum, & infinitarum ut fi-
„ nitarum, quis hunc finem imposuit
„ Creatori? quis eum sic limitavit, &
„ stare fecit in numero finito? quis
„ eum prohibuit in infinitum extendi?
„ quis vel modicæ largitatis, si eadem
„ facilitate posset dare magna, quà
„ parva, & multa, quà pauca, & in-
„ finita, quà finita, præsertim cùm
„ laudabiliter omnia dare possit, re-
„ stringeret se, & arctaret, ad bona
„ finita? Quantò fortiùs igitur largi-
„ tas Creatoris dare non potuit in nu-

„ mero aliquo vel etiam quantitate
„ donabilium.
„ Non etiam illa limitatio, & determinatio repeti potest ex parte Angelorum, cùm inter eos nulla esset contrarietas aut adversatio qua sese invicem ullatenus impedirent. Non enim apud eos est, quemadmodum apud substantias corporeas, loci angustatio, qua fit ut se-se invicem expellant.

Respondet idem Guillelmus id equidem provenire non ex parte Creatoris, sed Creaturæ, quemadmodum (inquit) „ non defuit Creatori virtus sive potentia, ut mundum infinitum creare posset, sed mundo defuit potentia, cujus defectu infinitus creari non potuit; defuit enim ei receptibilitas infinitæ magnitudinis. Corpus enim aliquod non potest esse infinitæ magnitudinis, igitur mundus corporeus ut corpus esset, vel aggregatum ex corporalibus, necesse habebat esse finitus. Non igitur fuit arctata divina potentia, ut majorem ei magnitudinem præstare non posset. Sed cùm videret eum non posse recipere infinitam, providit ei finitam naturæ suæ congruentissimam, quæ omnia alia corpora capere sufficeret, & inter se continere. Sic etiam providit omnibus aliis corporeis naturis suis congruentissimas quantitates. Non enim sine causa formicam minorem esse voluit Elephante, & muscam tam longè à magnitudine gruis vel aquilæ. Si tamen multitudo infinita esse non posset, ex parte multidinis fuit ista finitio: quapropter stetit largitas, & bonitas Creatoris in numero determinato, quoniam indeterminatus esse non poterat seu infinitus.

Conclusio Secunda.

Angeli *numerò plures sunt quàm species corporeæ, & præstantiorum specierum individua*: *Non videntur tantum tot esse quot individua specierum corporearum minùs nobilium*. Hæc videtur esse probabilior quantùm ad utramquepartem. Primam indicat sanctus Dionysius cap. 14. de cælesti hierarchia ubi ait: *Multi sunt beati cælestium mentium exercitus, qui infirmum, & contractum numerorum corporeorum quibus utimur modum superant, & transeunt, atque scienter definiuntur à sola earum summa, cælestique intelligentia, ac scientia, quæ eis abundantissimè conceditur à Divinitate, & infinitæ cognitionis causa, quæ simul universarum rerum modo naturam superante principium est, & causa deficiens essentiæ, & vis continens, & complectens determinatio*. Additque ibidem Dionysius Scripturam numerum Angelorum maximis numeris in se replicatis, & Myriadum Myriadibus explicare solere. Subscribit Æneas Gazæus tomo 2. biblioth. Græc. cujus in Theophrasto verba sunt ejusmodi. *Atqui intelligibilibus virtutibus plenum est cælum universum, plena sunt terra, mare, & quæ sub terra sunt omnia, & quod quidam, nostris Sapientibus dixit, nihil est vacuum, ne tantillum quidem ut vel arista, & pilus immitti possit. Adeo ut etsi velit Deus ad decem annorum millia hominum propagare vitam, non tamen æquales numero futuras putem hominum animas, Angelorum, Dæmonumque multitudini*.

Probatur etiam ratione Theologica: Quia cùm perfectio Universi fuerit à Deo præcipuè intenta in creatione rerum, quanto aliqua sunt magis perfecta, tantò in majori excessu fuerunt creata. Quare sicut Deus corpora cœlestia incorruptibilia, & perfectiora sublunaribus in eo modo essendi condidit, ut essent in mole infinities penè majori, quàm sublunaria: sic Angelos incorruptibiliter creavit longè majori quantitate: non quidem continua, sed discreta, id est majori numero, quàm cætera omnia ipsis inferiora.

Se-

Secunda pars etiam constat; Quis enim in animum inducet Angelos esse plures omnibus arenis maris, atomis aeris, olerum, & arborum foliis, culicibus, muscis, formicis, & omnibus fluviorum, marisque piscibus, nec-non omnibus granis tritici, hordei, & omnium leguminum, quorum ingens numerus propè in infinitum vergit.

CONCLUSIO TERTIA.

PROBABILIUS *est numerum Angelorum excedere multitudinem hominum, qui sunt, fuerunt, & exituri sunt.* Probatur primò ex illa parabola boni Pastoris, qui relictis nonaginta novem ovibus, quæsitum abit unam deperditam, & inventam humeris reportat; ut legimus Lucæ 15. nam ovis illa unica, humana dicitur esse natura: Angeli verò undecentenæ reliquæ. Sic S. Hilarius in Mathæum: *Ovis* (inquit) *una, homo intelligendus est, & sub homine uno, universitas sentienda est: sed in unius Adæ errore omne hominum genus aberravit: ergo nonaginta novem non errantes, multitudo Angelorum cælestium opinanda est, quibus in Cælo est lætitia, & cura salutis humanæ.* Subscribit S.Amb. lib.7.ad cap.15.Lucæ; *Dives igitur pastor* (inquit) *cujus omnes nos centesima portio sumus; habet Angelorum, Archangelorum, Dominationum, Potestatum, Thronorum, aliorumque innumerabiles greges, quos in montibus dereliquit, qui quoniam sunt rationabiles, non immeritò hominum redemptione lætantur.*

Cyrillus quoque Hierosolymitanus cath.15. non solùm ex illa parabola idem colligit, sed hoc insuper argumento utitur, quòd ex loci magnitudine, incolarum multitudo æstimari debeat: est autem universa terra puncti instar in unius cæli medio, in quo Angeli demorantur: *Nam pro locorum magnitudine* (inquit) *hominum incolatus cogitandus est, quòd si hæc terra nostra est tanquam centrum in medio cæli, & tantam habet multitudinem: quantam habebit multitudinem cælum, quod terram ambit, & cæli cælorum! Immensam certè habent multitudinem.*

Suffragatur etiam alia ratio petita ex communi sententia Theologorum affirmantium singulis hominibus à Deo deputari custodem Angelum ex infimo ordine; ita quòd unusquisque hominum qui fuerunt à mundi primordio, & ad finem sunt extituri, peculiarem suum habuerit, aut habiturus sit Angelum; imò legimus in Revelationibus S. Brigittæ *lib.4.cap.11.* tot esse in illo infimo ordine S.Angelos, ut ex illo plusquam decem singulis hominibus in custodiam deputari possent. Cùm autem plures sint in superioribus ordinibus Angeli, haud dubium est eos omnes longè numerum hominum excedere.

Dices: Homines salvandi tot sunt, quot Angeli mali, quia tot erunt beati homines quot ceciderunt Angeli, ruinam eorum ex pari numero reparaturi: Sed constat quòd tertia pars Angelorum cecidit, quando Draco tertiam partem stellarum traxit. Apoc.12. homines verò, qui beatitudine donabuntur non sunt tertia pars hominum, siquidem *Multi sunt vocati, pauci verò electi*: ergo videntur esse plures homines, quàm Angeli; siquidem homines damnandi longè plures sunt, quàm salvandi, qui tertiam Angelorum partem exæquabunt.

Respondeo 1. Falsum esse homines tantùm ex accidenti ruinæ Angelorum, & non per se fuisse saluti destinatos; ideoque totidem præcisè salvandos.

Secundò incertum est, an illæ Angelorum sedes fiat per homines tantum in eodem numero, & secundum eandem proportionem instaurandæ. *Fortasse enim* (inquit S. Augustinus in Enchiridio cap.29.) *Civitas illa cælestis, nulla civium suorum numerositate fraudabitur, sed uberiore etiam copia fortasse regnabit. Quia non scimus quantus*

sit vel salvandorum hominum, vel malorum Angelorum numerus.

Tertiò denique dico incertum esse, an Lucifer tertiam partem Angelorum præcisè traxerit: nam Apoc.12. numerus certus ponitur pro incerto. Et sensus litteralis est de Antichristo inducturo in errorem, & perniciem magnam partem fidelium etiam doctiorum, & præstantiorum, qui stellarum instar, in firmamento Ecclesiæ fulgent, ut docent Interpretes capitis citati, maximè Richardus lib.4.in Apocal.Noster Liranus in eumdem locum, & plurimi Recentiores postipsos.

Dices 2. Tot sunt homines,quot Angeli: ergo Angeli hominum multitudinem non excedunt. Probatur antecedens ex illo Deuteronomii 32. *Constituit terminos populorum juxta numerum Angelorum Dei*, ut legunt septuaginta Interpretes; nam pro eo quod est in Vulgata *Juxta numerum filiorum Israel* legunt *filiorum Dei*, quibus Angeli possunt intelligi, ita quòd Deus constituerit numerum multiplicationishominum juxta numerum Angelorum.

Respondeo lectionem Vulgatam esse præferendam, ut colligitur ex Hebræo septuaginta interpretum, ut testantur Origenes, & alii. Sensusque est Deum cùm Babylonæ linguas confunderet,& in varias terræ partes homines dispergeret; jam tunc terram Chanaam filiis Israel destinasse in sufficientem,&commodam habitationem: Tum etiam quia licet propriè legatur, *juxta numerum filiorum Dei*; Inde solùm colligunt antiqui Patres humana Regna, & Imperia divina esse, juxta numerum Angelorum, qui ad illorum custodiam deputari sunt, ut exponit Theodoretus orat. 10. in Danielem circa verba illa; *Princeps regni Persarum restitit mihi, &c.* Et juxta eumdem sensum dixit Clemens Alexandr. lib. 7. strom. parum à principio: *Sunt jussu divino, & antiquo per Gentes distributi Angeli.*

Quaestio Secunda.

An inter Angelos plures sint specie, & solo numero distincti.

Notandum 1. Ex Doctore Subtili duplicem in re qualib[et] creata reperiri differentiam,nempe [sp]ecificam, & individualem. *Prima* est inter illa, quæ differunt essentialiter, ut inter hominem, & equum, & hujusmodi differentia solùm invenitur inter species distinctas, vel individua diversarum specierum: etiam inter ea, quæ nec specie, nec genere proximo conveniunt,ut inter hominem, & albedinem. *Secunda* est inter duo individua, ut inter duos homines, vel inter duos lapides,& universaliter inter ea, quæ conveniunt inter se specie specialissima, quæque plurificantur per differentias individuales. A quo autem sit petenda hæc differentia numeralis,variè invicem dissentiunt Authores, ut constat ex nostra Logicà *quæst.2.de differentia individuali*; Quidam enim eam repetunt ab existentia rei: Aliqui, cum S.Thoma, ex materia sive affecta quantitate, & aliis accidentibus, sive tantùm secundùm se considerata; Alii aliter sentiunt.Doctor verò Subtilis in *2.distinct.3.* docet eam differentiam esse aliquam entitatem positivam, sed indistinctam formaliter à natura, quæ individuatur.

Notandum 2. Quòd etsi Angelus non sit physicè compositus ex materia, & forma, nec ex partibus quantitativis; tamen reverà compositus est Metaphysicè ex actu, & potentia,sive ex genere, & differentia, sive ex natura, & suposito. Nulla enim præter naturam divinam est substantia, quæ sit purus actus: hoc namque soli Deo convenit ex summa illius singularitate, & necessitate essendi; cum ipsum constituant in ultima actualitate, & unitate: inde essentia divina non est determinabilis, nec contrabibilis ad plura individua,

quem-

quemadmodum naturæ specificæ in rebus creatis. Hinc implicat eam concipi, ut indifferentem ad plures Deos. An autem natura Angelica ita etiam sit singularis, ut non possit multiplicari in varia individua, controvertitur apud Theologos.

Notandum 3. Circa præsentem quæstionem tres esse Theologorum sententias. *Prima* est S. Thomæ quæst. 50. art. 4. & in quæst. de spiritualibus creaturis act. 8. Cajetani de ente, & essentia c. 5. quæst. 9. & Aliorum affirmantium omnes Angelos differre specie inter se: esseque impossibile dari plures Angelos solo numero diversos. Impossibile, inquam, vel absolutè, & simpliciter, ut sentiunt Cajetanus, & Alii per eum citati, vel de potentia ordinaria, quod videtur sentire S. Thomas Opusculo 16. *Secunda*, priori contraria, vult omnes differre solo numero. *Tertia* sententia, & media inter præcedentes, affirmat Angelos partim specie, partim numero solo differre.

CONCLUSIO PRIMA.

Admittenda est distinctio specifica inter Angelos. Probatur primò ex S. Dionysio cap. 5. de cœlesti Hierarchia, ubi ait, *Enuntiant sanctorum voluminum traditiones, superiores substantias esse graduum inter se celsitudine differentes.* Differentia autem gradualis ad minùs significat diversitatem specificam: nam plura individua solo numero differentia, non differunt inter se diversis gradibus, seu graduum celsitudine: Ergo ex S. Dionysio inter Angelos potest esse distinctio specifica.

Conclusionem probat Alensis in 2. *Quæst.* 20. *membr.* 6. Angeli de suprema „ Hierarchia plus differunt respectu „ eorum, qui sunt in infima, quam „ ab eis, qui sunt in suprema Hierar- „ chia: sed illi, qui sunt in eadem „ Hierarchia, vel specie sunt idem, vel „ idem genere, & differunt specie; „ Ergo Angeli, qui sunt in superiori „ Hierarchia, cùm plus differant ab „ his, qui sunt in infima, differunt „ specie. Item qui sunt in ordine Se- „ raphico, plus conveniunt inter se, „ quàm conveniant cum illis, qui sunt „ de ordine Cherubin, aut Thronorum: „ Ergo cùm illi, qui sunt de ordine „ Seraphim inter se conveniant in spe- „ cie, & differant secundùm numerum, „ vel conveniant secundùm genus, & „ differant specie; ita illi, qui sunt de „ ordine Seraphin differunt ab his, qui „ sunt de ordine Cherubin. Præterea „ ordines distinguuntur secundùm of- „ ficia; officia autem sunt differentia „ genere, vel specie: Ergo, & Angeli.

Probatur insuper: Id maximè asserendum est Deum constituisse, quod magis cedit in ipsius divinæ potentiæ, ac sapientiæ commendationem, & Universi pulchritudinem, quodque ex natura sua non repugnat: sed plures Angelos esse specie distinctos, nullatenus repugnat, idque maximè vergit in Dei commendationem, & Universi ornatum; Ergo &c. Probatur minor quantùm ad primam partem, nempe quòd non repugnet, etenim illa repugnantia repetenda esset, vel ex parte Dei, vel ex parte Angeli: At ex parte Dei nulla potest excogitari: Siquidem Deus est infinitus in ratione substantiæ spiritualis, quemadmodum in omni alia perfectione: Ergo in tali ratione est infinita varietate participabilis, & imitabilis; adeoque conveniens est, ut à pluribus speciebus substantiæ spiritualis participetur: Adde quòd incredibile videtur tantam specierum varietatem, & multitudinem in rebus corporeis creari potuisse: In gradu verò spiritali completo, unicam tantùm.

Non etiam repugnat ex parte Angelorum; Hæc enim repugnantia, si quæ esset, repetenda foret ex eo quod non possit explicari quænam esset illa diversitas specifica unius Angeli ab altero; sed hæc ratio nulla est, possunt enim

fa-

facilè concipi habere differentias specificas, quibus invicem distinguuntur: Sicut enim different plusquam specificè, tum à Deo, tum ab anima rationali, utpote qui à Deo superantur perfectione substantiali intellectiva plusquam specificè, ipsique animas rationales excedunt, etiam quatenus spirituales, & intellectivæ sunt; Sic alii alios excedere possunt specificè in gradu intellectuali completo, & consequenter in operatione, itaut plura simul, & nobiliùs, perfectiusque intelligant: Unde etiam species, sive infusas, sive acquisitas habeant ampliores, & consequenter majori polleant volendi, & operandi facultate: Quod utique firmatur ex eo, quòd Theologi passim cum S.Damasceno lib.2. de Fide cap.3. docent Angelos accepisse gratiam proportionatè ad sua naturalia, quatenus scilicet juxta naturarum differentiam, gratias Deus ampliores, aut minores ipsis contulerit.

Id etiam maximè conducit ad Universi pulchritudinem, quemadmodum enim specierum corporalium diversitas mundum visibilem, & sensibilem mirum in modum exornat; sic substantiarum spiritualium varietas mundum spiritualem, & intellectualem illustrat.

Dices: Plurimi S. Patres affirmant Angelos esse ejusdem naturæ, & speciei: sic Athanasius, vel quisquis est Author quæstionum ad Anthiochum qu.3. affirmat eandem esse Angelorum, & Dæmonum essentiam, sicut, & hominum: At homines specie non differunt: Ergo nec Angeli. Subscribunt Damascenus lib. de Decretis cap.1. Anselmus lib.2. *Cur Deus homo*, cap.21. Et Basilius lib.3. contra Eunomium, dicens, *Prioritatem in Personis non impedire unitatem essentiæ*: *Angeli enim priores sunt alii aliis, & tamen sunt ejusdem essentiæ*.

Respondeo; SS.Patres nomine essentiæ, naturæ, vel speciei, intelligere gradum speciei subalternæ, nempe spiritualitatem, & intellectualitatem, in quibus omnes Angeli univocè conveniunt, qua ratione omnes creaturæ corporeæ dici possunt ejusdem naturæ, habent quippe rationem corporis, & materiæ communem.

Dices 2. Omnes animæ rationales sunt ejusdem speciei: Ergo etiam, & omnes Angeli; Consequentia videtur optima à paritate rationis; sicut enim animæ rationales in gradu rationalitatis, ita, & omnes Angeli in gradu purè spiritualitatis, & intellectualitatis conveniunt.

Nego paritatem, & ratio disparitatis hæc proferri potest, quòd animæ rationales cùm sint formæ naturâ sua ordinatæ ad informandum corpus, ut cum eo constituant hominem, qui ex se mortalis est: idcirco, ne Universum unius, aut alterius hominis interitu, privaretur tota aliqua specie, vel pluribus, debuit tota hominum multitudo esse unius, & ejusdem speciei. Non sic autem est de Angelis, cùm enim unusquisque ex natura sua sit incorruptibilis, nec ad sui conservationem indigeat multiplicatione, aut aliqua propagatione individuorum in sua specie infima: Hinc est, quod Angeli potuerunt esse diversæ speciei.

Dices 3. Tota distinctio, quæ inter Angelos statuitur, nobis tantùm apparet, vel ex donis ipsis à Deo concessis; vel ex officiis, ad quæ deputantur; Sed hæc subsistere possunt in Angelis ejusdem naturæ, & speciei: Ergo nulla inter eos videtur esse specifica distinctio.

Respondeo: Equidem Angelorum distinctionem ex illis assignatis capitibus apparere, & colligi à posteriori, & quasi per quemdam locum extrinsecum: At verò longè meliùs nobis insinuatur illa Angelorum specifica diversitas, ex illis rationibus superiùs à nobis designatis.

CON-

CONCLUSIO SECUNDA.

PRobabilius est Angelos plures esse ejusdem speciei, & solo numero differentes. Hæc est Doctoris, & omnium penè Theologorum paucis demptis Thomistis, qui contrarium cum Cajetano propugnant. Eam prius docuerat Seraphicus Doctor in *dist.3.prima parte distinctionis, artic.2. quæst.1.*
„ ubi ait; Quidam dixerunt, quod in
„ Angelis est discretio personalis, sed
„ nunquam purè, imò sunt tot species,
„ quot individua, similiter dicunt in
„ luminaribus. Sed licet hoc probabi-
„ litatem habeat in corporibus cœlesti-
„ bus, non tamen videtur rationabile
„ in spiritibus, ut nulllus communicet
„ cum alio in natura spirituali, & spe-
„ cifica: Sicut enim innotescit per
„ Scripturam, multi Angeli ad idem
„ officium ordinantur, & communem
„ videntur habere operationem eam-
„ dem: Non autem per Scripturam,
„ nec per dicta Sanctorum, nec per
„ officia innotescit tanta diversitas:
„ Ideo non videtur, nisi præsumptio
„ hoc dicere, maximè cùm non appa-
„ reat in promptu aliqua ratio cogens.
„ alia est positio sobria, & Catholica,
„ quæ in Angelis, distinctionem ponit
„ quantùm ad personalitatem tantum-
„ modo, aut in omnibus, aut in ali-
„ quibus.
„ Subscribit etiam S.Thomas *Opusc.*
„ *16.de unitate intellectus contra Aver-*
„ *roistas*, ubi ait: Sic ergo intellectus,
„ si naturaliter esset unus omnium,
„ quia non haberet naturalem causam
„ multiplicationis, posset tamen sor-
„ tiri multiplicitatem ex supernatura-
„ li causa, nec esset implicatio con-
„ tradictionis: Quod non tantùm di-
„ cimus propter propositum; sed ma-
„ gis ne hæc argumentandi forma ad
„ alia extendatur: Sic enim possent
„ concludere, quod Deus non potest
„ facere, quod mortui resurgant, &
„ quod cæci ad visum reparentur.

Nec valet reponere cum Goneto, intentum Angelici Doctoris in prædicto loco, esse tantùm, quòd non repugnet intellectualem naturam, ex eò quòd intellectualis est, multiplicari, dummodo dicat ordinem ad materiam: De Angelis autem, inquit, nihil ibi tractat, quia repugnantia multiplicationis eorum non oritur ex natura intellectuali, ex eò quòd immaterialis, & incorporea est, sed ex eò quòd omnino separata, & irreceptibilis sit, ita quod nec materiam includat, nec ordinem dicat ad illam. Hæc, inquam, replica nulla est: siquidem Angelicus Doctor absolutè pronuntiat, quòd si intellectualis substantia non haberet naturalem causam multiplicationis, posset tamen sortiri multiplicationem ex supernaturali causa. Hoc est, etsi non diceret ordinem ad materiam, quæ in ejus mente est causa naturalis individuationis, posset tamen virtute supernaturali multiplicari numero, quia id contradictionem non implicat: quidquid autem contradictionem non implicat, fieri potest à Deo.

Adde quod anno 1325.à sacra Facultate Parisiensi agente Stephano Episcopo, proscripti sunt, & damnati sequentes articuli 1. *Quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non potest facere plures ejusdem speciei*: 2. *Deus non potest multiplicare individua sub una specie, sine materia*. 3. *Formæ non recipiunt divisionem, nisi secundùm materiam*. Et meritò quidem præfati tres Articuli fuerunt proscripti: Non est enim denegandum aliquid divinæ potentiæ, quod manifestam contradictionem non involvit; quia *non est impossibile apud Deum omne verbum?* Quàmvis autem plenè, & evidenter non percipiamus quomodo distinguerentur illi duo Angeli intra eamdem speciem; nihilominus plura novit Deus facere, quàm nos intelligere; nam Philosophi reputant, quod à privatione perfecta, &

& consumata ad habitum non est possibilis regressus; At Deus non docuit mortuos posse resurgere, & cæcos ad visum reparari. Philosophi etiam impossibile reputant accidens posse esse sine subjecto, & quod Deus fieret homo, quod pateretur &c. attamen philosophis licet reclamantibus,hęc omnia postmodum Deus opere complevit.

Probat conclusionem Doctor Subtilis *loco laudato numero 3.* Nulli speciei infimæ repugnat communicari posse pluribus: Ergo nec repugnabit habere sub se plura inferiora solo numero distincta; subindeque poterit Deus plures Angelos numericè distinctos sub eadem specie atoma producere. Consequentia patet: Probatur antecedens: Si alicui speciei infimæ repugnaret communicari pluribus, vel hæc repugnantia proveniret ex perfectione, vel ex imperfectione talis speciei: Non ex perfectione, quia communicabilitas convenit naturę sive quidditati divinæ, quæ tamen est summè perfecta: Non etiam ex imperfectione, quia communicari pluribus, convenit speciebus infimis substantiæ corporeæ, quæ tamen sunt imperfectiores speciebus infimis naturæ Angelicæ: Ergo nulli speciei infimæ pluribus communicari repugnat; adeoque nec Angelicæ repugnabit.

Huic rationi ut respondeant Recentiores Thomistæ, observant cum Cajetano *Opusculò de ente, & essentia cap.5. quæst. 9.* Triplicem esse speciei infimæ sive quidditatis communicabilitatem. *Prima* est, quæ fit cum limitatione ipsius ad certum gradum suæ perfectionis, & dicitur communicabilitas naturæ universalis respectu suorum inferiorum. *Secunda* est, quæ fit absque limitatione naturæ ad certum gradum suæ perfectionis, quo pacto natura, sive quidditas divina dicitur communicabilis tribus Personis. *Tertia* denique est illa, quæ fit per assumptionem alicujus naturæ ad hypostaticam unionem, & ita natura humana dicitur communicabilis tribus Personis divinis, in quantùm videlicet quælibet ex illis potest illam assumere ad unionem hypostaticam. Quibus præmissis, negant antecedens de quocumque ex illis tribus modis accipiatur; Nam si primo modo, est falsum, quia essentia divina non est communicabilis primo modo. Si secundo modo, etiam falsum est, quia nulla Essentia sive quidditas, vel species infima creata,est communicabilis hoc modo: Si denique antecedens intelligatur de tertia communicabilitate, falsum est etiam, ut patet exemplo naturæ divinæ, quæ non potest assumi à pluribus suppositis ad unionem hypostaticam.

Contrà: Ratio Doctoris rectè procedit; fundatur enim in illa maxima: *Quidquid competit generi sive prædicato, competit speciei sive subjecto*: Nam *communicabile* in illo antecedenti, accipitur in communi, & quatenus est indifferens ad illos tres modos: quasi diceret Doctor, omnis quidditas est communicabilis; Natura angelica est quidditas; Ergo est communicabilis, quod argumentum est optimum, quia est à toto, ut genus, ad species, nam *quidditas* est genus, & essentia angelica est una species illius: Ergo prædicatum, quod competit illi generi, nempè *quidditas*,debet competere quoque ejus speciebus; ex quo sequitur, quòd cùm natura angelica sit quidditas, etiam sit communicabilis altero illorum modorum; cùm autem primo modò sibi repugnet communicari, à sufficiente divisione sequitur, quod secundo modo communicetur, vel sit communicabilis. Nam licèt à superiori ad inferius affirmativè non valeat consequentia; Non enim sequitur *est animal*: Ergo *est homo*: benè tamen à superiori descendendo ad inferius per distributionem. Sequitur enim optimè *Petrus est animal*: Ergo *est homo, vel brutum*, sed *non est brutum*: Ergo *est homo*: Ita in propo-

fi-

sito, naturæ angelica, quæ est species, est communicabilis pluribus: Ergo vel sine divisione, seu distinctione numerica sui, vel cum ea: sed non sine divisione numerica sui, quia hoc soli divinæ naturæ competit: Ergo cum divisione sui numerica.

Probat secundò Doctor: Omnis natura, quæ potest intelligi sub ratione universalis absque contradictione, est plurificabilis numero; Si enim esset de se hœc, repugnaret ei intelligi sub ratione universalis, sicut repugnat essentiæ divinæ, quod intelligatur sub ratione universalis, quia essentia divina est de se hæc: sed omnis natura creata potest intelligi sub ratione universalis absque contradictione: quia nulla est de se hæc, alioqui per potentiam Dei absolutam non posset multiplicari, etiam specificè, Ergo, &c.

Confirmatur: Licet enim Sol, v.g. sit unus numero in sua specie, tamen intelligitur in universali, siquidem de eo assignatur definitio, quæ competeret aliis individuis Solis, si darentur: Ergo omnis natura creata est multiplicabilis numero.

Reponunt Thomistæ aliquid posse dici *universale* duobus modis, scilicet vel ex parte rei, vel ex parte intellectus: Primò modo, quando res, quæ dicitur universalis, reverà est in pluribus, ut animalitas in homine, & bruto, vel humanitas in Petro, & Paulo. Secundo modo quando res illa ab intellectu percipitur secundùm se, & absque eo quòd inveniatur in pluribus, sed solùm repræsentetur sine conditionibus individuantibus, quæ sunt materia, & quantitas: Quibus præmissis, dicunt naturam angelicam non posse intelligi sub ratione universalis primo modo, sed tantùm secundo modo, quia illa quidditas angelica intelligitur tantùm sine conditionibus individuantibus, non tamen invenitur in pluribus individuis; unde non habet fundamentum universalitatis primo modo: Illa autem propositio major, est vera in primo sensu, sed tunc minor est falsa, in secundo autem sensu minor est vera, sed major est falsa.

Contra: Omne ens creatum, vel est universale, & commune, vel particulare, aut individuum: sed quidditas Angeli non est de se hæc, & individua: Ergo est universalis, Major est clara. Minor probatùr: Ubi non est ratio, & causa individuationis, ibi non est individuatio, nec talis res est individua; sed in quidditate Angeli, ut volunt Thomistę, non est principium individuationis: Ergo illa quidditas non est individua, neque de se hæc: Ergo est universalis. Præterea, si esset de se hæc, esset, ut essentia divina, implurificabilis etiam per divinam potentiam in plures species, quod est absurdum. Consequentia etiam patet, siquidem inter universale, & individuum non est medium, quia universale est id, quod est in multis, & dicitur de multis, singulare verò dicitur de uno solo, scilicet de se ipso. Ex quo infero, quòd non solùm ex parte intellectus, sed etiam ex parte rei, quidditas Angeli est intelligibilis sub ratione universalis, quia ex parte rei non est de se hæc, & individua: Ergo est universalis, sive communis, & consequenter multiplicabilis in plura numero distincta.

Deinde (inquit Rada) distinctio Cajetani implicat, quia de ratione universalis est posse de pluribus dici, & in pluribus esse: Ergo divedere universale in illud, quod est in pluribus, & in illud, cui repugnat esse in pluribus, est dividere universale, in se, & in oppositum sui.

Confirmatur. Non potest intellectus verè applicare alicui intentionem universalitatis, nisi reperiatur in re fundamentum, aliàs enim ita benè posset secunda intentio speciei applicari naturæ genericæ, sicut specificæ, & inten-

tio generis individuo ficut generi:Ergo necessum est aliquod esse in re fundamentum ad hoc, ut intellectus rem sub ratione universalis concipiat:Ergo cùm intellectus concipit naturam Angeli Michaelis, v.g. sub ratione communis, vel communicabilis pluribus, fundamentum in ipso invenit,& absque contradictione, & repugnantia ei potest secundam speciei intentionem applicare.

Probat tertiò Doctor, potest Deus annihilato uno Angelo ejus speciem reproducere in alio individuo. Non eodem, qui erat antea, quia idem numero Angelus annihilatus, non potest reproduci, in sententia Thomistarum asserentium, quod si eadem numero anima non remaneret incorrupta, sed simul cum ipso corpore anima destrueretur, non posset idem numero homo resurgere, ut expressè docet S.Thomas in *4.distinctione44.art.2.quæst.2.ad tertium*: Ergo in diverso individuo ab eo, quod fuerat prius, subindeque possibilia sunt plura individua sub eadem specie ultima naturæ angelicæ, saltem de potentia Dei absoluta.

Respondent Thomistæ concedendo, quod Deus annihilato uno Angelo possit ejus speciem reproducere in aliquo individuo: Negando tamen, quod illud individuum non esset illud idem, quod fuisset annihilatum, sed diversum. Ad probationem in contrarium dicunt, quòd licèt non possit idem numero homo, annihilata anima rationali ipsius resurgere, benè tamen iterum creari sive reproduci; Et ratio disparitatis est, inquiunt, quia resurrectio non verò reproductio, sive iterata creatio hominis, existentiam partis ipsius, scilicet anima rationalis requirit.

Contra primò: Doctor Subtilis arguit ad hominem contra S.Thomam,nempe quòd fieri non possit reproductio alicujus, nisi subsisteret ejusdem pars aliqua incorrupta; si autem desineret esse Angelus, cum ipsius nulla pars incorrupta subsisteret, non posset Deus eundem reproducere: Deberet ergo alium ab ipso numerò distinctum creare: Et sic verum esset quòd eadem natura specifica duobus Angelis numerò distinctis esset communis. *Deinde*, Vel Deus potest creare alium Angelum ejusdem speciei cum Gabriele, vel non: Si sic, habetur intentum; si non:Contra,Deus potest quidquid non implicat contradictionem: At duos Angelos esse ejusdem speciei non implicat contradictionem: Ergo, &c. Assumptum probatur, si quæ esset contradictiò, proveniret ex eo quòd differentia numerica petenda esset à materia: sed hoc est falsum: Tum quia unus Angelus non solùm differt specie ab alio Angelo, sed etiam numerò: Sed nullus Angelus habet materiam: Ergo differentia numeralis in Angelis non sumitur à materia. Tum quia animæ rationales à corpore separatæ distinguuntur numerò, nec tamen materiam habent. Tum denique quia,duo lumina gloriæ, duæ visiones beatificæ, duo actus intellectus aut voluntatis Angelicæ circa idem objectum simili modo tendentes; similiter duo habitus supernaturales fidei, aut spei, aut charitatis, numericè differunt, & tamen carent materia.

Reponunt Thomistæ, quòd licet illa non constent materiâ,eam tamen connotant, & respiciunt: Nam animæ rationales dicunt ordinem ad diversa corpora quæ informant,accidentia verò spiritualia ad subjectum cui inhærent, quod licèt immateriale sit, gerit tamen vices materiæ quatenus illa recipit, & sustentat.

Contra: Si multiplicabilitas numeralis animæ oriretur ex habitudine illius ad corpus, sequeretur quòd data illa habitudine poneretur etiam illa multiplicabilitas: Sed hoc est falsum, nam si possibilis esset unica anima, haberet habitudinem ad corpus, nec tamen es-

esset ab alia numerò distincta. *Deinde* inclinatio ad corpus, est aptitudo unius ad alterum: Ergo supponit aliquid prius, adeoque animæ substantia priùs concipi debet numerò distincta ab alia anima, quàm concipiatur dicere ordinem ad corpus. *Denique* si animæ sint numerò distinctæ, quia possunt informare diversa corpora; sic etiam poterunt dari diversi numerò Angeli, quia possunt esse in diversis locis, & habere diversas operationes.

Confirmat Has rationes Doctor Subtilis authoritate S. Augustini in Enchiridio, ubi ait, *Placuit itaque universalitatis Creatori atque Moderatori Deo, ut quoniam non tota multitudo Angelorum Deum deserendo perierat, illa quæ perierat, in perditione perpetua remaneret: quæ autem cum Deo, illa deserente, perstiterat, de sua certissimè cognita semper futura felicitate gauderet. Alia verò creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque suppliciis, & originalibus, & propriis tota perierat, ex ejus parte reparata, quòd Angelicæ societati ruina illa Diabolica minuerat, suppleretur.* Ex quibus sic arguo: Ista totalitas, & partialitas in Angelis, non potest salvari nisi quia aliqua species Angelica quantùm ad omnia individua non perierat totaliter, & ita aliqui de quacumque specie corruerunt, & aliqui perstiterunt: Ergo in eadem specie, non solùm possunt esse plura individua, sed de facto videntur esse plura.

Dices primò: Repugnat quòd forma simplex, & à materia, tam actu quàm aptitudine separata, seu quæ nullum dicit ordinem ad materiam, solò numerò multiplicetur: Talis est natura Angelica: Ergo repugnat illam intra eandem speciem solò numerò multiplicari. Minor patet ex dictis art. 1. Major verò quam negant Adversarii multipliciter ostenditur ex Aristotele 5. *Meta. cap. 6. circa finem* dicente, *Alia numerò, alia specie, alia genere, alia analogicè unum sunt.*

Respondeo cum Doctore quòd Aristoteles ibi accipit *materiam* pro illa entitate individuali, quæ constituitur in esse materiali, non autem in esse formali, pro ut *quidditas* dicitur forma, quia ista entitas non est quidditativa: Patet, & ista expositio, per illud quod subdit, *Specie unum sunt quorum ratio est una*; Ratio enim ibi sumitur pro quidditate, quæ dicitur forma respectu esse individualis; quemadmodum enim materia non est præcipua pars compositi Physici; ita differentia individualis, non est præcipua pars in composito Metaphysico, Natura enim specifica est tota individui natura.

Respondeo secundò; Quòd etsi reverà Aristoteles loquatur de materia Physica, propterea non est audiendus à Theologis; vera quidem esset illatio secundùm ejus principia, nempe quòd non possent Angeli multiplicari numero in eadem specie, quia docet substantias immateriales esse entia necessaria, & consequenter illas habere actu quidquid ipsis competere potest: Unde si possent habere plura individua, illa necessariò haberent: Cùmque nulla sit ratio cur habere non possint infinita (si, ut putat Aristoteles, essent entia necessaria) si plura habere possint individua, etiam, & infinita possent habere, & sic necessariò darentur infiniti Angeli: Quod cùm sit absurdum, etiam absurdum est ex principiis Philosophi, quòd natura Angelica sit multiplicabilis numerò. Cùm autem principium ex quo talem illationem infert sit falsum, nempe quod omnis quidditas carens materià Physicà sit necessariò existens, etiam, & conclusio ex eo illata omnino falsa est, nec à Theologis usurpanda.

Dices secundò; Omnis differentia formalis est specifica: sed Angeli invicem differunt differentia formali, quia sunt formæ distinctæ: Ergo necessariò omnes

differunt specie, adeoque inter eos nulla differentia numerica.

Respondet Doctor, differentiam formalem posse bifariam accipi. Primò quidem pro differentia quæ fit per formam: Secundò, pro differentia formarum, seu pro formis ipsis quæ differentiam efficiunt. Primô modô major est vera; sed minor falsa: Secundô autem modô major est falsa. *Ad probationem* autem quæ sic posset formari, Angelus differt ab Angelo qui est forma: Ergo habent inter se differentiam formalem. Dicit Doctor ibi esse fallaciam consequentis: Non enim sequitur, formæ differunt; ergo formaliter seu per formam differunt: sicut non sequitur, plures homines invicem distinguuntur, igitur per humanitatem differunt, invicem enim differunt per suas differentias individuantes ab aliis, non per suam humanitatem. Unde aliud est aliquid distingui, & aliud esse rationem distinctionis: Petrus enim per humanitatem distinguitur à Bucephalo, non verò est ipse ratio distinctionis, sed ipsius humanitas.

Dices tertiò: Omnis forma separata à materia habet totam perfectionem suæ speciei: Sicut albedo si esset ab omni subjecto separata, haberet totam perfectionem albedinis: sed Angelus est forma separata à materia: Ergo habet totam perfectionem debitam suæ speciei; adeoque non possunt esse plures Angeli numerò distincti in unica specie. Probatur major: Si totam perfectionem suæ speciei debitam non haberet, deberet eam participare: sed id fieri nequit; quia ut participaret ipsa forma deberet habere rationem materiæ perfectibilis, siquidem perfectibilis esset per illam perfectionem quam acciperet. Quam rationem materiæ cùm non habeat, etiam non potest participare perfectionem suæ speciei; adeoque debet illam omnimodam perfectionem suæ speciei in se continere, sicque non potest esse alius ejusdem speciei Angelus.

Negat majorem Doctor, cum sua probatione; ex eo enim quòd aliquid careat materià, non sequitur præcisè quòd debeat habere omnimodam perfectionem suæ speciei, cùm enim illa natura specifica sit multiplicabilis in infinitum, si unum ejus individuum deberet habere totam perfectionem suæ speciei, necessariò haberet perfectionem infinitam, saltem extensivè, quod est absurdum.

Respondet secundò, Negata majore, distinguendo ejus probationem: Si participaret perfectionem speciei, deberet habere rationem materiæ primæ Physicæ quę ordinatur ad formam Physicam, negat: Materiæ Methaphysicæ, hoc est, naturæ specificæ, quæ ordinatur ad formam Metaphysicam, nempe ad differentiam individualem per quam contrahitur, & determinatur ad esse individui, concedit: s d exinde nihil infertur contra veritatem conclusionis.

Dices quartò: In entibus perfectis, qualis est Angelus, nihil est quod non intendatur per se à natura: sed pluralitas numerica non intenditur per se à natura, quia pluralitas talis, quantùm est ex se, potest esse infinita; Infinitum autem non potest per se intendi à natura, quia natura non intendit quod producere nequit: Cùm autem sit limitata in entitate, & operatione sua, nequit infinitum producere.

Respondet Doctor negando minorem, cum consequentia probationis: Quamvis enim pluralitas numeralis possit esse infinita, non tamen necessariò debet esse infinita, & consequenter quamvis non intendat natura per se pluralitatem infinitam; non sequitur quin intendat pluralitatem aliquam quæ non sit actu infinita, qualis reverà est Angelorum multitudo, ut probatum est in præcedenti quæstione.

Dices quintò: Multitudo individuorum solùm intenditur propter conservationem speciei, quæ in corruptibilibus

bus deficeret, nisi propagaretur in pluribus individuis, ut ait Aristot. 2. *de anima*: sed hæc ratio nulla est de Angelis: Cùm enim sint immateriales, & incorruptibiles, salvari posset species in unico.

Confirmatur: Intra genus substantiæ corporeæ incorruptibilis, Deus unicum numero individuum produxit, putà unum Solem, Lunam unicam, & stellas singulas specie ab invicem distinctas: Ergo à pari idem dicendum de Angelis, qui sunt substantiæ spirituales incorruptibiles.

Negat majorem Doctor, Cùm enim, inquit, rerum omnium Artifex præcipuè intendat bonum, & ordinem Universi in rerum formatione, non solùm debet intendere earum diversitatem secundùm speciem, sed etiam multitudinem secundùm individua; quia utrumque maximè conducit ad ordinem, & pulchritudinem Universi; *Nam*, inquit S. Augustinus lib. 19. de Civit. Dei. cap. 13. *Ordo est parium, & imparium rerum, unicuique sua loca distribuens congrua dispositio*: Ubi per *res impares*, intelligit rerum essentias, quæ in perfectione quidditativa æquari nequeunt, aliàs non essent species, & essentiæ diversæ: Per *res pares* autem, intelligit individua sub eadem specie atoma contenta, quæ ob id dicuntur paria quia eandem omnino perfectionem essentialem participant. Adde quòd, inquit sanctus Damascenus *in Elementario cap.* 12. congruum fuit plures Angelos in eadem specie producere, *Ut communicantes ad invicem naturam, gaudeant invicem; & naturali beatitudine copulati, ad invicem securè, & amicabiliter disponantur*.

Ad confirmationem nego antecedens: Veresimilius enim est Cœlos omnes, & stellas plurimas esse ejusdem speciei, quamvis etiam aliquæ specie differant, ut ex eorum influxu vario ac diverso colligi potest. Vel nego consequentiam: Disparitas enim est quòd productio plurium individuorum in illis rebus cœlestibus, aut esset inutilis, aut officeret Universo: esset, inquam, inutilis, cùm quidquid luminis præstari posset per duos Soles, v. g. sufficienter per unicum profundatur: officeret etiam Universo: Illi enim duo Soles, cùm non possent lucere simul, oporteret ut occidente uno alter oriretur, sicque nulla esset dierum ac noctium alternatio, nec proinde tempus quietis pro animalibus, nec refrigerationis pro terrenis, quippe cùm alternantes Solis æstus omnia torrerent. Non sic autem de Angelis, qui cùm distincta habeant munia erga diversos homines regendos, & varias res administrandas, etiam diversi esse possunt cum summa Universi utilitate.

Hæc omnia luculenter expendit, & confirmat Guillelmus Parisiensis *in* 2. *parte primæ partis de universo cap.* 21. Non est verisimile (inquit) sapientissimum Creatorem omnes simplices ac spirituales substantias creasse per omnia æquales, & in omnibus similes: Quemadmodum neque in aliqua specie sensibilium substantiarum hoc ei facere
„ placuit, sicut neque omnes homines,
„ neque equos, & eodemmodo se ha-
„ bet in aliis omnibus speciebus sub-
„ stantiarum sensibilium. Prævidit
„ enim atque prænovit sapientia, &
„ bonitas Creatoris, quòd ex ipsa inæ-
„ qualitate, dissimilitudine, atque va-
„ rietate augeretur inæstimabiliter ipsa
„ speciositas illius præclaræ ac nobilis-
„ simæ Civitatis supercœlestis.
„ Quemadmodum enim ipsam mili-
„ tiam ornat atque decorat diversitas,
„ & quemadmodùm frequentiam mi-
„ nistrorum ac ornatuum varietas effi-
„ cit spectantibus gratiorem: Sic do-
„ norum naturalium, hoc est, scien-
„ tiarum, & virtutum, multiformis
„ speciositas militias illas substantia-
„ rum simplicium atque spiritualium
spe-

„ speciosiores efficit, & universitati „ ipsarum plurimùm delitiæ tribuit,& „ decoris; instar amœnissimi prati, cui „ florum quantò major est diversitas, „ ac multiformior varietas, ac multiformior speciositas, tantò est oculis „ spectantium magis grata, ejusdemque præstantior pulchritudo. Sic in „ veste se habet colorum varietas. Sic, „ & in picturis,& in omnibus aliis quę „ fiunt ad pulchritudinem, & decorem. Evidens autem de hoc exemplum est Cœli stellarum fixarum varietas, quæ tantam pulchritudinis „ speciem ei præstat.

Quaestio Tertia.

Quid, & quot sint Angelorum Hierarchiæ, & Ordines?

Notandum 1. Hierarchiæ vocabulum Græcum esse,quod sacrum principatum sonat, seu collectionem personarum aliquo modo sacrarum sub aliquo Principe. Triplicem autem Hierarchiam distinguit sanctus Dionysius lib. de cœlesti Hierarchia cap.3. *Prima* (inquit Hugo Victorinus in explana- „ tione ejusdem libri,) principalis omnium,& forma,& exemplar reliquarum summa, & ineffabilis potestas „ est Trinitatis: Simplex, & una, & „ uniformis, fine gradu, & differentia, & comparatione, summa, & „ æterna, & perfecta, & vera, in omnia opera sua condenda, & regenda, „ propria virtute omnipotens; nihil „ externum suscipiens, nihil suum „ amittens.*Secunda Hierarchia* in Angelica natura formata est, adoptione, & participatione, & dignatione „ à prima, & suprema, & ad primam „ secunda similitudine sublimis gradum habens, & differentiam suscipiens,& comparationem admittens; „ Post summam Trinitatem secunda „ æmulatione, trina divisione distincta. *Tertia, & ultima Hierarchia* „ in humana natura ordinata est: Secundam primò, & primam secundò „ loco imitans, & imaginem summam, „ & super excellentem similitudinem „ per media participantia suscipiens, „ & referens per id ipsum ut ab uno „ totum sit, & ad unum totum, & totum unum.

Adverte tamen in Deo non esse propriè Hierarchiam, cùm nec inter tres divinas Personas sit principatus, nec ordo, nec superioritas aut inferioritas dignitatum. Unde ibidem docet S.Dionysius, *Deum esse extra, & supra omnem Hierarchiam; nam omnis Hierarchia ad illius imitationem, & similitudinem existit.*

Notandum 2. Triplicem à SS. Patritribus, & Theologis distingui Angelorum Hierarchiam, nempe supremam, mediam, & infimam, quarum quælibet tribus distinctis ordinibus integratur. *Prima* namque, inquit, noster *le Petit* cap.6. de Angelis, complectitur Seraphinos, Cherubinos, & Thronos: *Seraphini* sic dicuntur,ab ardore dilectionis, & ferventissimo Dei amore in quo alios excedunt, & ad quem inferiores excitant; ita ut continuò sint ardentes, inflammati, & accensi amoris igne quo excellenti modo Deum prosequuntur, dum eum contemplantur proximiores tantæ, & admirabili ejus majestati, ut scribunt S. Gregorius, S. Dionysius, S. Thomas, &c. *Cherubini* dicuntur ob scientiæ plenitudinem,& excessum quô alios inferiores excedunt, illudque splendidissimum lumen tanquam lucidissimi Soles in alios effundunt. *Throni* sic appellantur,quia in illis Deus placidiori quodam modo specialiter quiescit;unde dicuntur sedes Dei ad divinos fulgores in se suscipiendos, & alios inferiores transfundendos. *Secunda Hierarchia* comprehendit Dominationes Principatus, & Potestates. Dicuntur autem *Dominationes* ob excellentiam Do-

Dominii, quia videlicet alios excedunt in imperatione rerum agendarum. *Principatus* sic vocitantur,quia Regnis, & Provinciis præsunt, & respectu inferiorum Angelorum principes dici possunt, eos instruunt, illuminant, & movent in his quæ ad salutem omnium hominum pertinent, juxta Dei voluntatem sibi manifestatam. *Potestates* sic dicuntur, ob magnam, quâ pollent, potentiam, & potissimum ad coercendos infernales Spiritus, ne incommoda hominibus inferant.

Tertia Hierarchia complectitur Virtutes, Archangelos, & Angelos: *Virtutes* sic nominantur, quia ad illos spectat patrare miracula, & signa ac prodigia facere; nam licet omnes Spiritus miracula facere possint;hoc tamen Virtutibus spiritualiter tribuitur: Illo præterea donantur nomine, quòd mascula quadam fortitudine hi Spiritus prompti, & expediti ad divinum sunt obsequium; ac etiam opem largiuntur aliis Angelis se inferioribus. *Archangeli* hominibus ex præscripto Dei majora nunciant, & graviora expediunt negotia, & personas graves custodiunt: *Angeli* verò,quia minora nuntiant negotia vel ea perficiunt, quia peculiare aliquod nomen non habent, communi nomine omnibus aliis Spiritibus donantur: eorum munus est homines custodire.

Notandum 3. Quòd licèt præfata nomina singulis Angelorum ordinibus peculiares characteres exprimant, nihilominus interdum accipiuntur ut omnibus communia,ita ut nomen proprium unius ordinis tribuatur Angelis alterius ordinis: Sic promiscuè omnes illos beatissimos spiritus *Angelos* appellat S. Chrysostomus Homilia 3. contra Anomæos: Hilarius quoque Virtutes universè sic accipit lib.3. *Virtutes*, inquit, *in Cœlo plures sunt, & efficientes, & æternæ; sed unus Unigenitus est Filius*. Cur autem Angeli, & Virtutes sic omnes appellentur; prioris appellationis causam profert S. Gregorius Homil.34. in Evangelia, quod per eos aliqua nuntiantur,nam non extremi tantum ordinis Spiritus,sed supremi etiam non-nunquam, ad homines, & nuntiorum fungi munere plures existimant. *Virtutes* autem omnes Angeli dicuntur, inquit, S. Dionys. cap.11. quòd beatæ illæ mentes, hæc tria habeant *essentiam* sive substantiam, *vim* sive virtutem, & *efficientiam*.

Hæc disertè explicat S. Gregorius magnus homiliâ 34. in Evangelium. *Plerumque*, inquit, *ipsi beatorum Spirituum ordines, vicinorum sibi ordinum vocabula sortiuntur:Thronos etenim scilicet sedes Dei, specialem beatorum Spirituum ordinem diximus, & tamen per psalmistam dicitur* QUI SEDES SUPER CHERUBIM APPARE: *quia videlicet dum in ipsis distinctionibus agmina Cherubim Thronis junguntur, sedere etiam super Cherubim Dominus ex vicini agminis æqualitate perhibetur. Sic enim in illa summa civitate specialia quædam singulorum sunt,ut tamen sint communia omnium, & quod in se ex parte quisque habet,hoc in alio ordine possidet:Sed idcirco uno eodemque vocabulò communiter continentur, ut ille ordo vocari privatò uniuscujusque rei nomine debeat, qui hanc in munere pleniùs accepit*. His prælibatis determinandum est quibus momentis constet dari tres illas hierarchias, & novem Angelorum ordines.

CONCLUSIO UNICA.

R*Everà sunt tres Hierachiæ, & novem distincti sanctorum Angelorum Ordines*. Hæc est communis apud SS. Patres, & Theologos, eamque S. Dionysius expendit, & explicat toto libro de Cœlesti hierarchia vbi cap.6. ita loquitur de divinis illis Intelligentiis, Has inquit, divinus noster sacrorum initiator, S. Paulus, in tres terniones distribuit atque distinxit: ac primum quidem vult esse eorum qui semper Deum circum-

„ cumstant, & de quibus traditum est, „ cum eo toto animo, & præceteris „ nulla re interjecta conjungi, nam, „ & sanctissimos Thronos, & quæ „ multos oculos, & quæ multas alas „ habent, Cherubim, & Seraphim, „ Hæbreorum sermone vocata, quam „ proximè Deum circumstare, scriptis „ divinis proditum esse dicit. Hanc „ igitur quæ ex tribus constat distin- „ ctionem ut unam, & ejusdem gene- „ ris, ac verè primam Hierarchiam „ clarissimus Præceptor noster tradi- „ dit, quâ non est altera Deo similior, „ & quæ in primis Divinitatis in agen- „ do illustrationibus, sine intervallo „ majore studio occupatur. Alteram „ esse dicit eam quam Potestates, Do- „ minationes, Virtutesque expleant. „ Tertiam in extremis cęlestibus Hier- „ archiis Angelorum, Archangelo- „ rum. Principatuumque descriptio- „ nem.

Eamdem veritatem lueulenter exponit S. Bernardus lib.5. de consideratione cap.4. ubi cùm enumerasset omnes beatorum Angelorum ordines, ita „ scribit. Quid ergo sibi vult gradua- „ lis distinctio hæc? putemus *Angelos*, „ dici, nisi tu convenientiùs aliquid „ considerasti, qui singuli singulis ho- „ minibus dati creduntur: *Missi in mi-* „ *nisterium* secundum Pauli doctri- „ nam *propter eos qui hæreditatem ca-* „ *piunt salutis*. De quibus Salvator: „ *Angeli eorum semper vident faciem* „ *patris*. Putemus his præesse *Archan-* „ *gelos*, qui conscij mysteriorum „ divinorum, non nisi ob præcipuas, „ & maximas causas mittuntur; e qui- „ bus magnus ille Archangelus Ga- „ briel missus legitur ad Mariam; ob „ causam utique quâ major esse, non „ potuit. Putemus super istos *Virtutes* „ esse, quarum nutu vel opere signa, & „ prodigia in elementis, sive ex ele- „ mentis facta apparent ad commoni- „ tionem mortalium. Inde est fortas- „ sis quod cùm in Evangeliis legas „ *Erunt signa in Sole, & Luna, & stel-* „ *lis*: paulò post habes: *Nam Virtutes* „ *cælorum movebuntur*. Hi nimirum „ Spiritus per quos signa fiunt. Pute- „ mus *Potestates*, superiores istis, qua- „ rum virtute potestas tenebrarum „ comprimitur, & coercetur maligni- „ tas aeris hujus, ne quantùm vult „ noceat, nec malignari nisi ut profit, „ possit. Putemus *Principatus* his quo- „ que prælatos, quorum moderamine, „ & sapientiâ omnis in terris princi- „ patus constituitur, regitur, limita- „ tur, trasfertur, mutilatur, mutatur. „ Putemus *Dominationes* adeò cunctis „ supereminere præfatis ordinibus ut „ respectu horum cæteri videantur „ omnes administratorij Spiritus, & „ ad istas tanquam ad Dominos re- „ ferri regimina Principatuum, tuta- „ mina Potestatum, operationes Vir- „ tutum; revelationes Archangelorum, „ curam, & providentiam Angelorum. „ Putemus *Thronos* alto etiam ab his „ evolasse recessu, qui ex eo quòd se- „ dent, Throni dicuntur, & ex eo se- „ dent, quòd sedet in eis Deus. Neque „ enim sedere in eis, qui non sederent, „ posset. Quæris quid illam sentiam „ sessionem; summam traquillitatem, „ placidissimam serenitatem, pacem „ quæ exuperat omnem intellectum. „ Talis est qui sedet in Thronis Domi- „ nus Sabaoth, judicans omnia cum „ tranquillitate, placidissimus, sere- „ nissimus, pacatissimus. Et tales sibi „ constituit Thronos, simillimos sibi. „ Putemus *Cherubim* ex ipso sapien- „ tiæ fonte ore Altissimi haurientes, & „ refundentes fluenta scientiæ univer- „ sis civibus suis. Et vide an is sit, quem „ Propheta loquebatur *fluminis impe-* „ *tus lætificans civitatem Dei*. Putemus „ *Seraphim* Spiritus totos divino igne „ succensos, succendere universa, ut „ singuli cives singulæ sint lucernæ ar- „ dentes, & lucentes, ardentes chari-

rita-

„ ritate, & lucentes cognitione.

Hanc ipsam veritatem ex sacra Scriptura ita probat, & concludit S. Gregorius Papa, homilia 34. Novem(inquit) „ Angelorum, ordines diximus, quia „ videlicet tot esse, testante sacro elo- „ quio, simul Angelos, Archangelos, „ Virtutes, Potestates, Principatus, „ Dominationes, Thronos, Cherubim „ atque Seraphim novimus. Esse nam- „ que *Angelos*, & *Archangelos* pene „ omnes sacri eloquii paginæ testan- „ tur. *Cherubim* verò atque *Seraphim* „ sæpe, ut notum est, libri Propheta- „ rum loquuntur. Quatuor quoque „ ordinum nomina Paulus Apostolus „ ad Ephesios enumerat dicens *supra* „ *omnem* PRINCIPATUM, *&* POTESTA- „ TEM, *&* VIRTUTEM, *&* DOMINATIO- „ NEM. Qui rursus ad Colossenses scri- „ bens ait *sive* THRONI, *sive* DOMINA- „ TIONES, *sive* PRINCIPATUS, *sive* PO- „ TESTATES, Dominationes verò, & „ Principatus ac Potestates jam ad „ Ephesios loquens descripserat. Sed „ ea quoque Colossensibus dicturus „ præmisit *Thronos*, de quibus nec „ dum quidquam fuerat Ephesiis lo- „ quutus. Dum ergo illis quatuor quæ „ ad Ephesios dixit, ideft Principati- „ bus, Potestatibus, Virtutibus at- „ que Dominationibus, conjunguntur „ Throni, quinque sunt ordines, qui „ specialiter exprimuntur. Quibus dum „ Angeli, & Archangeli Cherubim at- „ que Seraphim adjuncti sunt, pro- „ culdubio novem esse Angelorum „ ordines inveniuntur.

His constat quàm fœdè hallucinentur Erasmus, & Beza in Scoliis ad 8. cap. epist. ad Rom. dum negant illos Angelorum diversos ordines ex Apostolo posse colligi; nam præfatis verbis à S. Gregorio laudatis, certos gradus Angelorum, & ordines, omnes SS. Patres tam Græci quàm Latini summa consensione docent. Imprimis verò S. Ignatius epist. ad Trallianos; *Ego* (inquit) *quia intelligere possum cœlestia, & Angelicos ordines, nec-non Angelorum, & exercituum differentias, ac Virtutum, & Dominationum discrimina, Thronorumque, & Potestatum varietates, Æonum magnitudines, Cherubim & Seraphim excellentias. . . . Hæc, inquam, quia cognosco, non propterea penitus sum perfectus, &c.*

S. Irenæus pariter eosdem ordines numerat si Seraphinos, & Cherubinos excipias, ait enim libro 2. cap. 54. *Dicunt nobis quæ sit invisibilium natura, enarrant numerum Angelorum, & ordines Archangelorum, demonstrant Thronorum Sacramenta, & docent diversitates Dominationum, Principatuum, Potestatum atque Virtutum.*

S. Basilius in sua liturgia hoc ordine eos recenset. *Te laudant Angeli atque Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates Virtutes, & multi-oculi Cherubim, tibi astant in circuitu Seraphim.* Similiter S. Athanasius pluribi idipsum docet, sed maximè libro de communi essentia. *Quemadmodum*, inquit, *discrimen in supernis Virtutibus agnovimus; ita, & stationis ac cognitionis. Throni quidem, & Seraphim, & Cherubim immediatè à Deo discunt, tamquam superiores omnibus, & Deo propinquiores. Hi porrò docent inferiores ordines, & ita deinceps superiores docent inferiores. Infimus autem ordo est Angelorum, qui, & hominum sunt magistri*,

Subscribunt etiam Latini. S. Augustinus libro contra Priscilianistas, & Origenistas cap. 10. expendens illud Apostoli ad Colloss. 1. *Sive Throni, sive Dominationes, &c.* ait, *Esse itaque Sedes Principatus, Dominationes, Potestates, in cœlestibus apparatibus firmissimè credo, & differre aliquid indubitata fide teneo. Sed qui me contemnas, quem putas magnum esse doctorem, quænam ista sint, & quid inter se differant, nescio.* Fateor tamen hac in re definienda flu-

ctuasse Augustinum, nam in Psalm.79. Cherubinos à Virtutibus, & Potestatibus non separat cùm ait, *Cherubim sublimes esse cælorum Potestates atque Virtutes*, quasi omnes Angelorum ordines sub quatuor à S. Paulo memoratis comprehendi putaret.

In eadem ancipiti Sententia videtur fuisse S. Hieronimus, siquidem cùm libro 11. contra Iovinianum septem numerasset Angelorum ordines putà *Angelos, Archangelos, Thronos, Dominationes, potestates, Cherubim, & Seraphim* subdit, *Et omne denum quod nominatur, non solùm in præsenti sæculo, sed etiam in futuro*; rem indefinitè complexus, quasi innumerabiles alij essent gradus Angelorum, & graduum nomina. Quod clariùs indicat in comment. ad cap. 1. Epist. ad Ephesios, ubi cùm inquisivisset unde Paulus acceperit inter Angelos esse Principatus Virtutes Potestates, & Dominationes, dixissetque id *quod de regibus atque Principibus, Ducibus quoque, Tribunis, & Centurionibus innumeris, & in Regnorum libris refertur, imaginem aliorum Principum Regumque cognovisse* subdit, *Quòd scilicet in cœlestibus sint Principatus, sint Potestates, sint Dominationes atque Virtutes, & cætera ministeriorum vocabula quæ nec possumus nominare; nec ipsum Paulum puto, ut in gravi corpusculo constitutum, enumerare valuisse*. Quasi diceret nec S. Paulum compertos habuisse, nec enumerare potuisse omnes beatorum Angelorum ordines.

In eandem dubitationem ivit S. Chrisostomus homil. 4. de incompr. ubi carpens Hæreticorum audaciam qui temerè Dei naturam inquirunt; *Cogitate* inquit, *animo quanta sit Hæreticorum insolentia; servorum ne appellationes quidem scimus, & illi Domini substantiam curiosiùs quidem inquirunt. Sunt enim Angeli, & Archangeli, & Throni; & Dominationes, & Principatus, & Potestates: sed non soli isti sunt cœtus in cœlis, verùm infinitæ gentes, & nationes ineffabiles, quas explicare non potest oratio*. Quod probat ex illo Apostoli ad Ephes.1. *Sedere ipsum fecit supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro*, ex quibus infert, *Videtis uti sunt aliqua nomina, quæ manifesta illic erunt, cùm sint ignota modo: nam propterea dixit, non solùm, quæ nominantur in hoc sæculo, sed etiam in futuro*. His constat Angelorum ordines à plurimis SS. Patribus non fuisse definitos.

Quæ tamen non officiunt nostræ conclusionis certitudini, quippe constanter alii SS. Patres contrarium edocent, & jam id indubitatum habemus ab omnibus Theologis, qui ipsam veritatem variè probant. In primis enim eam disertè deducit Guillelmus Parisiensis in 2. p.2. partis de Universo cap. 112. comparatione facta cælestis Regni cum Ministris, Affeclis terreni Regis. Visum est mihi (inquit) quòd proximi ac laterales Regis, necessariò debent constituere tres ordines hominum, quos necesse est indesinenter, & lateraliter assistere ipsi Regi. *Primus* ergo est Amantissimorum, hoc est, maximè Regem amantium, & amore ipsius super omnes ferventium: & manifestum est, quia hæc est consuetudo Regum omnium, scilicet, ut, & velint habere, & habeant juxta se, & proximos sibi, quos sibi credunt amicissimos. *Secundus* est ordo Sapientum, quò ordine nihil Regi convenientius, nihil decentius, præsertim cùm ipsa sapientia dicat, quia *per me Reges regnant*, & ille Rex Hæbreorum sapientissimus, omnibus aliis donis sapientiam prætulerit; aliisque postpositis illam singulariter petierit. Tu quoque scis, quàm necessarii sint sapientes gubernationibus regnorum, sicut, & ille idem sapientissi-

„ simus Rex dixit, quia multitudo sa-
„ pientum, salus est orbis terrarum.
„ Nosti etiam, quia per sapientiam con-
„ duntur leges, & statuta salutarla, ho-
„ minibusque perutilia eduntur. *Ter-*
„ *tius* ordo est judicum, videlicet qui
„ jura reddant, qui controversias, &
„ lites dirimant. *Quartus* ordo est Ex-
„ celtentissimorum, atque Magnatum;
„ inter quos sunt Regis subditi, & tri-
„ butarii Regis, vel illi, qui solent di-
„ ci Proceres regni, & Barones, in
„ quibus consistit magna pars fortitu-
„ dinis, & potentiæ Regni. *Quintus*
„ ordo, Præsides provinciarum. *Sextus*
„ ordo, Duces legionum, atque bel-
„ lorum instructores, & Capitanei a-
„ cierum. *Septimus* ordo Centurionum,
„ videlicet Ministrorum, qui vindictas,
„ & justitias exequuntur. *Octavus* ma-
„ gnorum Nunciorum, qui legati usu
„ aliter nominantur, vldelicet, quia
„ magna nuntiant, & aliis nunciis non
„ revelanda, & de magnis rebus, atque
„ Negotiis deferunt, ad quos Rex jus-
„ serit. *Nonus*, & novissimus ordo est
„ minorum Nunclorum per totum
„ Regnum discurrentium, sive equi-
„ tum, sive peditum, jussa Regis, &
„ mandata defferentium.
„ Quia igitur iste numerus ordinum,
„ & ista dispositio eorum, & Regni
„ terreni tota hujusmodi dispositio de-
„ centissima est, atque pulcherrlma ...
„ & omnis Rex bonus exemplum est,
„ & similitudo prlmi, ac summi Regis,
„ qui est Creator benedictus, erit ne-
„ cessariò; & omne Regnum benè di-
„ spositum exemplum, & similitudo
„ regni illius, & ordinatio hujus ordi-
„ nationis, & ordines hujus ordinum
„ ipsius. Apparet etiam hoc evidenter
„ in similitudine, & proportionalitate,
„ atque comparationibus partium sivè
„ ordinum ad partes, sive ordines, prl-
„ mi, ac nobilissimi ipsius. Ordo enim
„ primus, scilicet ordo amore Regis
„ ferventissimorum, ordini *Seraphin*
„ assimilatur, atque proportionatur,
„ sicut apparet ex ipsa cognominatio-
„ ne ipsius, quæ est *totus ardens*, sive
„ *incendium amoris*: & ordo Sapien-
„ tum, qui est secundus ordo, per si-
„ militudinem, & proportionem re-
„ spondet ordini *Cherubin*, quod o-
„ stendit ejusdem cognominatio ex
„ Hebræo in Latinum interpretata, quæ
„ est *plenitudo scientiæ*, vel *fusio sapien-*
„ *tiæ*. Similiter, & tertius ordo, qui
„ est Judicum, assimilatur, & propor-
„ tionatur ordini tertio præclari illius,
„ ac nobilissimi Regni, qui *Throni*,
„ vel *Sedes* cognominatur; in illis enim
„ tanquam In regno regalis excellentiæ
„ suæ sedet Rex ille, & Dominus sæ-
„ culorum, & inde per illos judicia
„ sua exercet. Quartus ordo Potentis-
„ simorum, honoreque, ac sublimitate
„ potestatis in regno præeminentium,
„ respondet per easdem vias quarto
„ ordini regni ante-dicti, qui cogno-
„ minatur *Dominationes*, quoniam in
„ illls maximè relucet dominatio su-
„ pereminentissima Creatorls, quem-
„ admodum in ipsa potentia, & gloria
„ Magnatum maximè apparet regni
„ terreni potentla: Præsides verò pro-
„ vinciarum, per quos scilicet provin-
„ ciæ reguntur, *Principatibus* simili-
„ tudine convenientissima comparan-
„ tur.... Sexto ordini, qui est *Pote-*
„ *statum*, rectissimè comparantur Du-
„ ces legionum, instructores acierum,
„ & Principes militiarum, quoniam
„ per eos in potestatem Regis redu-
„ cuntur, & rediguntur, qui à pote-
„ state recesserunt, vel eidem rebel-
„ lant. Septimus ordo, qui est vindi-
„ ctas exercentium, & justitias sive
„ judicia exequentium, quales solent
„ esse Centuriones, aptatur ordini *Vir-*
„ *tutum*, qui adeo inimici debent esse
„ vitiis, ut in mortem eorum conjura-
„ ti appareant, & eo usque adversari
„ videantur vitiis, ut non solùm *Vir-*
„ *tuosi*, sed etiam *Virtutes* nominari

„ digni sint.... Novissimi verò ordi-
„ nes duo, qui scilicet sunt majorum
„ Nunciorum, atque minorum, evi-
„ dentissimam habent proportionem,
„ atque similitudinem *Angelorum*, &
„ *Archangelorum*.

Probant aliqui diversitatem Hierarchiarum in Angelis ex Hierarchicis operationibus, qui sunt *purgare*, *& purgari*, *illuminare*, *& illuminari*, *perficere*, *& perfici*, ut ait S. Dionysius c.3. juxta enim hoc triplex munus, Angeli tres in Hierarchias rectè distribuuntur. *Prima* enim Hierarchia à solo Deo purgatur, illuminatur, & perficitur, & mediam inde purificat, illuminat, & perficit: *Media* verò à superiori purgata, illuminata, & perfecta; in inferiorem eosdem divinos effectus præstat. Vel *prima* à nulla alia Hierarchia superiore purgatur, illuminatur, ac perficitur, sed inferiores purgat, illuminat, & perficit; *Secunda* purgatur à superiori, illuminatur, ac perficitur, & tertiam purgat, illuminat, & perficit: *Tertia*, & ultima nullam aliam, nisi humanam perficit, illuminat, & purificat.

Hæc autem purificatio non est accipienda quasi fiat à peccato, vel ab errore, vel ab ignorantia; Hæc enim in Angelis sanctissimis, & Deum clarè, ac intuitivè videntibus locum habere non possunt; sed fit à nescientia, quæ in illis reperitur. Quippe omnes veritates supernaturales non cognoscunt per activitatem suam naturalem, nec per ipsam visionem beatificam, quæ tantummodò terminatur ad objectum beatitudinis, videlicet ad essentiam divinam, divinasque ejus præcellentias; non verò ad ea, quæ sunt externa, quæve pertinent, vel ad Universi dispositionem, vel ad Ecclesiæ regimen, vel ad mysteria gratiæ, quæ inferiores Angeli à superioribus discere possunt, & Superiores à Deo ipso, ut Guillelmus Parisiensis *parte secunda primæ partis de Universo cap.* 198. eruditè hunc ferè in modum istud explicat; Inter Angelos alii sunt splendidiores aliis, ac divino lumini propinquiores, adeoque puriores, non eo quod vel minus, vel nihil omnino sordium habeant: sed quod ab inexhausto lucis fonte largiores, ac liquidiores veritatis haustus excipiunt: Quemadmodum si Soli objecta sunt aliquot crystalla, vel specula, quæ non eodem situ collocentur, sed illius radios pleniùs, ac directius aliis alia capiant; sic cùm Angelorum aliqui Deus ceteris perfectiùs contemplentur. uberiore, quàm isti luce superfunduntur, eoque puriores sunt illis, & eosdem abundantia sui luminis illustrant; quæ quidem communicatio luminis copiosioris, *purgatio* dicitur; Non quòd tenebrarum insit aliquid, & caliginis, quod majoris appulsu luminis extinguatur, sed quia lucis ut dixi ad lucem fiat accessio.

Non enim luminis remissio, tenebrarum admistione constat; uti neque motus tardatio quietis, neque visus hæbetudo cæcitatis, ex quibus exemplis secundùm maximè ad rem pertinet: siquidem cœlestes orbes, non omnes pari celeritate torquentur, sed supremus inter illos, quod primum mobile vocatur, rapidiori motu concitatur, ac cæteri deinde uti quisque proprior est, aut remotior, ita velocius agitentur, aut lentius. Quod si minor illa celeritas quietis parte aliqua constaret, nusquam verus, ac simplex motus esset; quoniam & suprema illa, ac celerrima conversione, celerior alia vel fingi à nobis, vel à Deo procreari potest: quamobrem sine ulla contrariæ quietis adjunctione motus alter altero est tardior; itidem Lux una, altera splendidior, nulla caliginis parte temperata. Ad eum itaque modum purgari dicitur Angelus cum novam quamdam cognitionis lucem accipit, qua carebat antea: & id ipsum quod deerat tanquam privatio quædam

est,

est, quam adveniens notitia pellit; ut ei propterea purgationis vocabulum sit inditum.

Quæres primò, An singuli Angeli propria habeant nomina?

RESpondeo: Verisimiliùs videri singulis quibusdam Angelis assignata fuisse à Deo propria nomina; non quidem, ut per illa ab aliis Beatis cognoscantur, ut docet S. Gregorius; *Homilia de centum ovibus*, sed ut inter colloquendum illis utantur Beati, nam post judicii diem alii Beati de aliis, & de Angelis loquentur; Ergo eorum nomina usurpent necesse est, & nunc tam animæ Beatæ, quàm Angeli, de quocumque loquantur, egent nominibus ob eamdem causam. Et quod de Angelis bonis dicimus, idem de malis judicandum, aliàs frustrà quemdam dæmonem interrogasset Christus quodnam esset ejus nomen.

Sanctorum autem Angelorum tantùm septem sunt, quorum nomina memorantur à Catholicis Scriptoribus, suntque *Michael*, *Gabriel*, *Raphael*, *Uriel*, *Salathiel*, sive *Sealtiel*, *Jehudiel*, & *Barachiel*, ut probant Serarius in 12.cap. Tobiæ, & Salmeron tom.3. Hi pluribus appellationibus mysticis designantur à sacra Scriptura; nam Apocal.4.dicuntur, *septem lampades ante thronum Dei*; quia summa claritate refulgent, & eos ad quos mittuntur insigni quodam splendore collustrant, cujus rei Symbolum exhibuit Angelus, qui cum astitit Petro, *Lumen refulsit in habitaculo*, Act.12.Et in eadem Apocal. S.Joann. ait, *Vidi agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem Spiritus Dei, missi in omnem terram.* Dicuntur autem *cornua*, quia sunt fortissimi ad profligandos Dæmones, ad tutandam Ecclesiam, ad patranda miracula, ad defensionem justorum,& vindictam impiorum: Iidem vocantur *oculi*, quia perspicacissimi sunt,& vigilantissimi ad Dei voluntatem cognoscendam, & explendam, ad Ecclesiæ, & hominum salutem procurandam; Unde de his dicitur apud Zach. 4. *Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram*: De his quoque habetur in eadem Apocal.cap.8.*Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei*. Et alibi ejusdem libri,septem Angeli memorantur quasi curam habentes universæ terræ. Hinc Tobiæ 2. Raphael se ex illis septem dicebat: *Ego sum*, inquit, *Raphael Angelus, unus ex septem; qui adstamus ante Dominum*. Dicuntur autem adstare ante Dominum,vel in conspectu Dei metaphoricè, ad eum modum quo Ministri præsto sunt Principi, & parati ad ejus mandata excipienda, & obeunda,& hoc etiam indicat quantùm sint Deo familiares, adstare enim, videtur familiaritatem quandam significare, nam de familiaribus Salomonis Regina Saba in lib.Reg.3.cap.10.dicit, *Beati servi tui, qui stant coram te semper*; quia proprium est familiarium, & stipatorum adstare Principi, Principis verò sedere.Ista omnia confirmat Clem. Alex.lib.6.strom.ad finem. *Septem*, inquit,*sunt, quorum est maxima potentia, primogeniti Angelorum Principes, ob sua munia nomen Dei secum præferentes*.

Horum autem nominum peculiaris significatio ita deducitur, MICHAEL interpretatur *quis ut Deus?* quod quidem nomen fuit illi impositum postquam generoso animo Luciferum debellavit, & à Cœlo empyreo cum suis malis expulit, & pro hominibus contra illum quotidie pugnat,& quia etiam Dei honorem, maximamque ejus gloriam deffendit, & tuetur, nec permittit de ea quidquam quamvis minimum sit detrahi. Aliqui Alii addunt ipsum præesse precibus, & oblationibus fidelium, & ob eam rationem vocari Michaelem, idest,

ideſt, *quis ut Deus?* quaſi diceret,ſolius Dei eſt exaudire preces pœnitentium, eorumque peccatis propitiari, nec-non illos juſtificare, & ſalvare.

Gabriel, ideſt, *fortitudo Dei*, quia fortia Dei geſta, & bella annuntiavit Danieli, beatæ Virgini, &c. Rurſum Gabriel dicitur Hebraicè *Geberel*, id eſt *vir Deus*, quaſi diceret Deus incarnabitur, eritque homo quantùm ad naturam, ac ætatis, & corporis progreſſum: idem tamen erit vir, quia à primo conceptionis inſtanti, anima ejus erit plena omni ſcientia, gratia, fortitudine, &c. juxta illud Jeremiæ 31. *Fœmina circumdabit virum*.

Raphael, ideſt *Medicus*, vel *medicina Dei*,quia præeſt ſanitati corporum. Unde Tobiæ cæcitatem curavit,& medelam ſpiritualem, & corporalem nobis poteſt impetrare.

Uriel, ideſt *lux*, vel *ignis Dei*,quia homines Dei cognitione illuminat, & amore inflammat. Salathiel, ſive Sealtiel, ideſt *oratio Dei*, quia pro hominibus orat, illoſque ad adorandum excitat.

Jehudiel,ideſt *Confeſſio*, ſeu *laus Dei*, quia homines ad confeſſionem, & laudem Dei exhortatur.

Barachiel, ideſt *benedictio Dei*,quia beneficia Dei nobis procurat, noſque ad Dei benedictionem, & gratiarum actionem impellit.

Tres ultimi nulla traditione notantur, ſed ab Hæbræo accepta ad nos pervenerunt. Urielis mentio eſt apud Eſdram lib.4. ſed hic liber non recenſetur inter Canonicos, Salathiel, Gehudiel, & Barachiel, ab *Antonio Duca* viro egregio, qui floruit tempore Pauli tertii Pontif. Max. in Hymno de ſeptem Angelis aſſiſtentibus celebrantur. Verùm ſive illis, ſive aliis nominibus ſint appellandi, certo certius eſt, quòd ſunt ſeptem Angeli principes aulæ cœleſtis, qui ſtant in conſpectu Dei, & quibus cura univerſæ terræ demandatur.

Hi porrò S. Angeli excitant nos ad amplectendas virtutes ſeptem, totidem peccatis capitalibus oppoſitas,quę ſunt, humilitas, patientia, liberalitas, caſtitas, temperantia,diligentia,& charitas; & quia ſeptem præcipui illi Angeli ſunt ex ordine Seraphinorum, ut ſtatim dicemus; propterea eorum ſpeciale munus, & officium eſt ſeptem præcipuos Dæmones è Cœlo lapſos compeſcere, qui ad ſeptem illa capitalia peccata perpetranda continuis ſuggeſtionibus nos inducunt,& heu ſæpè illis nos ſuccumbere faciunt. At quinam ſunt illi Principes Angeli mali à Lucifero deputati ad tot ſuggerenda mala. S.Bern.in ſerm.13. in Pſalm. *qui habitat*, eos recenſet. *Primus*, inquit, eſt Leviathan, Princeps ſuperbiæ; *Secundus* Beerith, Princeps iræ: *Tertius* Mammon, Princeps avaritię: *Quartus* Beelſebuth,Princeps invidiæ: *Quintus* Aſmodæus Princeps luxuriæ: *Sextus*, Beelphegor Princeps gulæ, & *Septimus* Aſtaroth Princeps acediæ, ſeu pigritiæ: Cùm igitur hæc ita ſint, Deus qui ſua benignitate, & ineffabili bonitate vult omnium noſtrorum ſalutem, totidem Principes ex Angelis bonis ſeligere,& inſtituere voluit, ut impios horum ſeptem Dæmonum adversùs nos impetus retunderent.

His adde,quod ultra quatuor primos Angelos ex ſeptem prænominatis, venerabilis Beda in collectaneis, duorum aliorum, videlicet *Rumielis*, & *Phanielis* meminit, ſeipſumque eis commendat his verbis: *Gabriel eſto mihi lorica; Michael eſto mihi balteus, Raphael eſto mihi ſcutum; Uriel eſto mihi protector, Rumiel eſto mihi defenſor, Phaniel eſto mihi ſecuritas*: Præter iſta autem nomina addunt aliqui *Nurielem*, *Zamaelem*, *Zadcielem*, & *Caphzielem*. Sunt etiam aliqui ex præmemoratis, nec-non, & alii nominati in libro ſecundo Sybillinorum verſuum, qui referuntur in tomo ſecundo Bibliothecæ Sanctorum Patrum.

Tunc

Tum Eromiel, Uriel, Samiel, Azaelque,
Quæ mala quisque hominum patraverit, ante-scientes
E terris animas tenebris caliginis omnes
Judicio sistent, ad formidabile patris,
Magni immortalis solium.

Verùm quoniam hæc nomina, nec ex Scripturis inferuntur, nec à SS. PP. referuntur, idcirco nec usurpanda, nec invocanda sunt; maximè cum vocum novitates proscripserit S. Apostolus, & Concilium Romanum celebratum anno Domini 745. sub Zacharia summo Pontifice, damnaverit orationem cujusdam Aldeberti, in qua octo nomina Angelorum invocans dicebat, *Precor vos, & conjuro vos, & supplico me ad vos: Angelus Uriel, Angelus Raguel, Angelus Tabuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Limibel.* Quâ lecta „ oratione dixit Zacharias Papa: hæc „ nomina præter Michaelis, omnia „ sunt nomina Dæmonum. Quid aliud „ agendum nisi ut omnia quæ lecta „ sunt igni concrementur; annueruntque „ omnes Episcopi dicentes; Non „ plusquam trium Angelorum nomina „ agnoscimus, idest, Gabriel, Michael, Raphael. Ita legimus in Actis Concilii. Atque hinc infert Baronius perspicuò intelligi librum quartum Esdræ nomine vulgatum, in quo frequens est mentio Angeli Urielis, ab Ecclesia Romana proscriptum penitusque rejectum.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Facultatibus, & Operationibus Angelorum.

Cum Angeli rerum omnium creatarum fastigium, & primas teneant, Deique majestatem, & præcellentias in se delineatas perfectiùs referant; etiam Dei instar triplici facultate, & operatione donantur; nimirum Intellectiva, Volitiva, & effectiva; per quarum primam, veritatem omnem tam creatam quàm increatam percipiunt: per secundam circa bonum quodlibet avidissimè feruntur, illoque veluti divino nectare recreantur; Per tertiam verò tam seipsos quàm cætera à se distincta movent, & locum occupant, ac per quælibet spatia quàm citissimè feruntur. Ut itaque harum facultatum, & operationum Angelicarum quantulamcumque notitiam possimus assequi, præsentem Disputationem tribus Articulis absolvemus. *Primus*, Angelorum vim intellectivam perspicacemque eorum cognitionem referet. *Secundus*, eorum voluntatem ejusque actus explicabit. *Tertius* denique, virtutem motivam quâ seipsos, & alia movere possunt, ac subinde ipsorum motum localem, & ipsius motus terminum, nempe locum, seu ipsorum ubificationem, & consistentiam in loco declarabit.

ARTICULUS PRIMUS

De Intellectu, & Cognitione Angelorum.

Nemini dubium esse potest Angelos esse præditos intelligendi virtute, quippe cùm sint substantiæ immateriales, liberi arbitrii compotes, perfectæ beatitudinis capaces, Deique imaginem, & similitudinem præstantissimè referentes, quæ tot sunt veluti de-

demonstrationes, & argumenta quibus in eis virtutem intellectivam esse suadetur, & evincitur. Constat pariter tantam esse tamque eximiam eorum sapientiam, & scientiam, ut non immeritò Sophronius eos vocaverit *cognitionis fontes, & scaturigines*, quorum comparatione, exigua sanè (quamquam sublimis videatur) est omnium hominum notitia. Etenim hæc etiam ipsa quæ nos scire arbitramur, parum profundè, imperfectè, & tantùm in cortice vel superficie percipimus, nec-non cum magna ingenii tarditate, & diuturno labore, ac non modica molestia modicum illud imperfectæ nostræ scientiæ assequimur. Hinc Hypocrates doctissimum librum suum Aphorismorum longa rerum experientia, & observatione conscriptum his verbis exorditur: *Vita brevis ars longa, tempus præceps, experimentum difficile*: Angelicus verò intellectus summa facilitate, celeritate maxima ac incredibili perspicacitate rerum omnium notitiam plenissimè obtinet; & quæ tot Philosophi multis exantlatis laboribus non fuerunt adepti, ille sine labore assequitur. Quapropter nominæ *intelligentiæ* Angeli donantur à Philosophis, nihil enim est in mundo cum materia concretum vel ab ea sejunctum, incorruptibile aut caducum, tempore finitum aut sempiternum, quod non intimè distinctè, & penitissimè intelligant ac percipiant.

Itaque non opus est ampliori commendatione Angelicum intellectum illustrare, solùmque nobis incumbit ejus delineare characteres, & operationes: Quapropter præsens Articulus quatuor potissimum quæstionibus absolvetur, quarum *Prima* ipsius intellectus Angelici vim aperiet: *Secunda*, modum operandi illius declarabit: *Tertia*, objectum cognitionis Angelicę proponet: *Quarta* denique diversas ejusdem cognitionis species explanabit.

Quaestio Prima.

Quis, & qualis sit intellectus Angelicus?

Convenient omnes Authores Angelos esse cognitione intellectuali praditos; dissentiunt verò circa principium ejus intellectionis: Quidam enim volunt Angelos intelligere per ipsammet suam substantiam, & essentiam ut docuisse videtur Commentator 12. Metaph. text. 52. ubi affirmat quòd in substantiis separatis essentia, & operatio non est quid distinctum, ac proinde quòd intelligere Angeli sit ipsamet ejus substantia. Durandus verò in 12. distinct. 3. quæst. 5. asserit quòd licèt intellectio ista, quâ Angelus intelligit alia à se realiter, distincta sit ab ejus substantia; illa tamen quâ seipsum cognoscit, prorsus est indistincta. Thomistæ contendunt intelligere Angelicum esse distinctum realiter ab ejus substantia; quippe cùm sit purum accidens: Verùm Subtilis Doctoris Discipuli cum eo volunt intellectum Angelicum sicut, & humanum esse virtutem formaliter solùm distinctam à substantia ipsius Angeli vel animæ, elicitivam tamen intellectionis realiter distinctæ. Quocirca tria maximè sunt in præsenti quæstione resolvenda. *Primum*, quòd Angelus non intelligat per suammet substantiam, sed per vim intellectivam formaliter à sua substantia, & essentia distinctam. *Secundum*, quòd illa vis intellectiva habeat rationem intellectus agentis, & possibilis. *Tertium*, quòd intellectus Angelicus fiat intelligens formaliter per verbum mentis à se productum.

Notandum 1. Hoc esse discrimen inter intellectum, & intellectionem, quòd ille sit actus primus intelligendi, seu virtus, & activitas substantiæ spiritualis ad percipiendum, & cognoscendum objectum intelligibile; Hæc autem est actus secundus, seu ipsamet operatio sub-

substantiæ spiritualis, quâ de facto objectum intelligibile percipit. Ille autem dicitur *actus primus*, quia nimirum est prima ratio cur substantia spiritualis sit capax percipiendi objectum intelligibile. Hæc verò dicitur *actus secundus*, quia nimirum emanat ab ipsamet vi, & capacitate intelligendi velut effectus à causa. Unde prior non solùm dicitur *actus*, sed etiam *potentia*, eo quòd ordinetur ad ulteriorem actum qui ab eo emanat, & eum ultimò perficit: Posterior verò simpliciter *actus* nominatur, quia nimirum est ipsius virtutis intellectivæ quasi forma eam ultimò perficiens in ratione intelligendi.

Notandum 2. Duobus modis *intellectum agentem* dici posse. *Primò* latè prout est facultas quomodocumque activa, sive productiva propriorum actuum, sive specierum vel habituum intellectualium; & hoc sensu nemo Theologorum negat esse in Angelis intellectum agentem. *Secundò*, strictè, prout est facultas solùm, & immediatè productiva specierum intelligibilium in intellectu possibi i carente illis, sive abstrahendo species illas à phantasmate, sive agendo aliter. Similiter *intellectus possibilis* vel patiens dupliciter accipitur. *Primò* latè, pro facultate quomodocumque passiva, & receptiva, vel existente in potentia ad patiendum, & recipiendum. Sicque intellectus Angelorum est passibilis quatenus est in potentia ad actus proprios, & species, & habitus intellectuales, qui ex ipso educuntur, & in eodem recipiuntur. Atque eo sensu S. Bonaventura *in secundo distinct.* 3. intellectum Angelorum possibile vocat. *Secundò* strictè prout sumitur ab Aristotele lib. de anima *c*.4. pro facultate quæ sit priùs nuda potentia in genere intelligibilium, posteaque fiat omnia intelligibilia per susceptionem specierum vel verbi mentis.

Notandum 3. Intellectionem inchoativè consistere in illa intellectûs actione quâ producit eam qualitatem quæ *verbum mentis* dicitur; *consummativè* autem in ejusdem qualitatis receptione: in eo siquidem formaliter consistit intellectio, quod intellectum assimilat rei intellectæ, eumque formaliter intelligentem efficit: sed id præstatur inchoativè per actionem illam verbi mentis productivam, completè verò per ejusdem verbi receptionem; illa siquidem qualitas, cùm sit rei intellectæ expressa similitudo, proculdubio intellectum informando, & ei adhærendo cum objecto cognito assimilabit, ac proinde completè intelligentem efficiet. Est autem verbum mentis *actus intelligentiæ productus à memoria fœcunda non habens esse nisi dependenter ab actuali cognitione*, ita Doctor in primum dist.27. quæst.3. Dicitur primo *actus intelligentiæ*, quia constituit animam formaliter intelligentem, sicut calor constituit calidum: Secundò *à memoria fœcunda*, id est, ab intellectu informato, & quasi gravido specie intelligibili objecti. Tertiò *non habens esse nisi dependenter ab actuali cogitatione*, quia est ipsamet completa intellectio.

CONCLUSIO PRIMA.

Angelus non intelligit per suammet substantiam, sed per virtutem ab ipsa substantia saltem formaliter distinctam, quam INTELLECTUM *appellamus*. Hæc duas partes complectitur, quarum Probatur prima, primò quidem authoritate SS.Patrum, nam S.Dionysius lib. de cœlesti Hierarchia cap.11.distinguit in summis Spiritibus substantiam, virtutem, & operationem, *In tria*, inquit, *omnes divinæ Mentes cœlesti ratione sua divisæ sunt, in Essentiam in Virtutem, & in Actionem*. Et S. Anselmus libro *de conceptione originali cap*.4. Hæc tria similiter distinguit. Et libro *de casu Diaboli cap*.8. affirmat voluntatem Angeli non esse substantiam, licet sit aliqua essentia: Et S. Augustinus lib.6. de Trinitate cap.6. Dicit animam humanam defi-

deficere à simplicitate divina, propter multitudinem operationum, & virtutum.

Probatur etiam ratione, Si substantia Angeli esset suum intelligere, esset etiam actus purus, quia sibi identificaret ultimam actualitatem ordinis intellectualis, ac proinde nihil haberet potentialitatis admixtum: Sed nulla substantia creata potest esse actus purus: Ergo substantia Angeli non potest esse suum intelligere.

Secundò, Si substantia Angeli esset ei ratio cognoscendi omnia, sequeretur quod Angelus semper, & necessariò intelligeret omnia; at certum est ut patebit infra, Angelum non omnia intelligere vel necessariò, vel semper, & aliqua posse fugere cognitionem ejus: Ergo Angelus non intelligit omnia à se ipso distincta per suam substantiam. *Tertiò* denique, si Angelus per suam substantiam esset sui ipsius intellectio, etiam per suam substantiam foret sui ipsius amor; etenim inter intellectionem, & amorem, naturalis est proportio: Sed Angelus esse nequit essentialiter ac substantialiter sui amor: Ergo nec sui intellectio. Minor probatur: Si enim Angelus esset amor sui per substantiam, talis amor esset essentialiter ac invariabiliter rectus in Angelo; sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela majoris patet; tota siquidem substantia Angeli est creata à solo Deo; quæ autem à solo Deo sunt, necessariò, & essentialiter ordinata sunt. Minor verò suadetur; nam Angeli mali non habent rectum, & ordinatum sui amorem; cum rectus, & ordinatus sui amor non possit subsistere cum peccato, & odio Dei; unde Psalmo 10. dicitur *qui diligit iniquitatem, odit animam suam*: Ergo in Angelis amor sui, non est essentialiter, & invariabiliter rectus.

Probatur secunda pars à Doctore in secundum distinct. 15. ubi demonstrat facultates animæ non esse realiter ab ipsa distinctas, illis omnibus rationibus Philosophicis, quas in nostra Philosophia *quæstione 3. conclusione 2. de Anima* jam expendimus. Sufficit itaque nunc illam veritatem firmare S. Patrum oraculis. In primis itaque S. Augustinus lib. 1. de Trinitate cap. 11. hæc habet, *Hæc tria igitur, memoria, intelligentia, & voluntas, quoniam non sunt tres vitæ, sed una vita, nec tres mentes sed una mens; consequenter utique nec tres substantiæ, sed una substantia*: Ergo illæ facultates non sunt accidentia seu qualitates realiter ab anima diversæ, ut volunt Thomistæ. Insuper S. Bernardus sermone 11. super Cantica dicit *Quædam in anima intueor, memoriam, intelligentiam, & voluntatem, & hæc tria ipsa anima sunt*: Sed quod est distinctum realiter ab anima, non est ipsa anima. Denique Hugo Victorinus lib. de Spiritu, & anima, hæc habet, *Anima secundùm sua opera variis nominibus nuncupatur, dicitur namque* ANIMA *dum vegetat*, SENSUS *dum sentit*, ANIMUS *dum sapit*, MENS *dum intelligit, &c. ista verò non differunt in substantia quemadmodum, & in nominibus, quoniam omnia una essentia, proprietates quidem diversæ*. His constat intellectum humanum reverà ab essentia animæ esse distinctum; non quidem realiter nec nominetenus; adeoque est tantùm formaliter ab animæ substantia diversus. Sed eadem est ratio de intellectu Angelico ut patet, adeoque constat ipsum non realiter sed formaliter esse distinctum ab essentia.

Dices primò: Angeli sunt puri actus, & intellectivi essentialiter: Ergo nihil distinctum à sua substantia possunt recipere quod cum illorum intellectu efficiat cognitionem rerum ab illis distinctarum; sed sola eorum substantia supplebit ejusmodi medium.

Distinguo Angeli sunt puri actus, puritate excludente solam materiam, cum qua rectè potest aliqua forma spirita-

vitalis in illis recepta consistere, quæ cum illorum intellectu efficiat in illis cognitionem rerum omnium ab illis distinctarum. Similiter sunt essentialiter cognoscitivi, & intellectivi in actu primo, & radicali, concedo: Sunt actus puri puritate excludente potentialitatem facultatis, similiter sunt in actu proximo, & in actuali cognitione, quæ fit de intrinseco conceptu illorum, nego; hoc enim esse nequit ex præcisa ratione creaturæ, quam Angeli intrinsecè includunt, & quæ necessariò admittit compositionem ex actu, & potentia.

Dices secundò. Idcirco anima nostra non intelligit per substãtiam nec est sua intellectio, quia est intelligens solùm in potentia, eo quòd ita sit conjuncta corpori, & ita ab ipso pendeat in operando, ut non nisi eo mediante rerum species acquirat, & per eas constituatur intelligens: Ergo cùm Angelus non sit intelligens solùm in potentia, sed actu, consequens est: ut sit ipsa sua intellectio, seu quod sit intelligens per se ipsum.

Respondeo concesso antecedente, negando consequentiam, natura enim intellectualis tripliciter se habere potest ad suam intellectionem, *Primò*, itaut sit intelligens solùm in potentia: *Secundò*; itaut actu intelligat, sed per actum distinctum ab ipsa: *Tertiò*, per actum, qui sit eadem natura intelligentis. Primum, & secundum conveniunt animæ nostræ, & Angelis: Tertium verò est proprium Deo, qui est actus purus. Unde negari debet consequentia simul cum suo antecedente.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*Dmittendus est in Angelo intellectus Agens, & Patiens propriè dictus*, hæc est Doctoris in secundum distinctione tertia quæst.11.num.4. Eamque sic probat 1. Omnis activa potentia, quæ absque imperfectione tribuitur naturæ inferiori, non est deneganda superiori; Sed intellectus agens in hominibus, qui sunt Angelis inferiores, est ejusmodi: Ergo non est Angelis denegandus. Major, & consequentia per se constant. Minor probatur, maxima est perfectio in qualibet natura, quod habeat in se virtutem, & principium, quo sibi convenientem perfectionem possit acquirere, si eam aliunde non habeat: Sed intellectus agens est principium, per quod homo potest assequi veram notitiam, & scientiam, quæ est summa sui intellectus perfectio: Ergo perfectionis est in homine habere intellectum agentem.

Confirmatur. Natura nobilissima debet in se eas complecti virtutes, quibus suam assequi possit perfectionem, si aliunde eam non habeat; Ergo natura Angelica, quæ omnium rerum creatarum primas tenet, debet in se habere principium, quo possit sibi comparare cognitionem rerum universalium, si eas ab initio suæ formationis jam non novisset per sibi inditas à Deo earum species, quo pariter possit acquirere cognitionem plurium rerum singularium, quarum notitiam non habet congenitam. Patet antecedens, nec-non, & consequentia; rerum etenim cognitio est Angeli perfectio, quam non nisi intellectus agentis beneficio sibi comparare potest.

Reponunt Tomistæ majorem argumenti esse quidem veram de perfectione simpliciter, quæ nullam in suo conceptu imperfectionem includit, & præsupponit, falsam autem de perfectione illa, quæ tantùm comparatur ad supplendam imperfectionem: Intellectus autem agens (inquiunt) non est perfectio simpliciter, sed tantum conceditur in homine ad supplendam in eo imperfectionem, nempe carentiam cognitionis rerum, quam tenetur emendicare à rebus ipsis dependenter à phantasmatibus, qua imperfectione cùm careant Angeli, etiam in eis non est admittendus ille intellectus agens,

ficut nec admittitur in eis generatio, quæ tamen in hominibus perfectionem importat, nempe speciei propagationem.

Contra: Qua ratione admittitur intellectus agens in hominibus, eadem concedi debet in Angelis; quamquam enim rerum præstantissimarum habeant species sibi concreatas, tamen rerum omnium, maximè singularium, notitiam sibi congenitam non obtinent; adeoque vel eam sibi comparare possunt, & sic egent intellectu agente: vel si non possint, haud dubiè sunt deterioris conditionis, quàm homines: nam illa natura perfectior censenda est, quæ cùm non habeat ab intrinseco suam perfectionem, habet tamen facultates, & vires naturales, quibus eam possit acquirere. *Deinde*, quamvis Angeli ab eorum formationis exordio habuissent sibi concreatas rerum omnium etiam materialium, & singularium species, non minùs tamen habere deberent intellectum agentem, & passibilem: nam (inquit Doctor) licet Christus Dominus rerum omnium cognitionem habuerit ab instanti suæ conceptionis, omniaque viderit in Verbo, nihilominus habuit intellectum agentem, & passibilem, alioqui perfectus homo non extitisset, quippe cum non habuisset utrumque illum intellectum, quem in omnibus hominibus etiam Adversarii concedunt; *Denique* actio quâ agens superioris ordinis prævenit operationem agentis inferioris, non aufert ab eo potentiam activam respectu suæ operationis; si enim Deus nunc crearet aquam; cui calorem inderet, eumque continuò servaret, non propterea diceretur aquam spoliasse sua virtute frigefactiva: etenim si Deus decerneret eum calorem conservare, statim aqua ex se sibi naturaliter debitum frigus compararet non minori facilitate, quàm ipsum frigus repetit, ubi semovetur ab igne, qui in eam calorem induxerat, Ergo à simili, quamquam Deus indiderit Angelis species rerum statim ab eorum creatione, non propterea dici debet eis abstulisse intellectum agentem, quibus eas possent comparare, si tales species in eis conservare desineret.

Nec quidquam juvat exemplum de generatione, siquidem imperfectio, ad quam tollendam, vel supplendam conceditur generatio, nempe corruptibilitas, non reperitur in Angelis, adeoque nec reperiri debet illius reparativa generatio. Secus est autem de intellectu agente; siquidem imperfectio, quam tollit, & supplet, nempe carentiam notitiæ plurium rerum maximè singularium, & materialium, æquè reperitur in Angelis, ac in homine. Ergo in utrisque est admittendus.

Reponunt 2. Præfatum Doctoris subtilis argumentum concludere quidem in rebus, quæ non habent perfectiones sibi coævas, non tamen in eis, quæ ex natura sua, & à sua origine perfectiones sibi vendicant, quales sunt Angeli: quod probant exemplo cœlorum, qui cum habeant naturales perfectiones sibi congenitas, frustrà ponerentur in eis virtutes. & instrumenta, quibus ipsas possent assequi.

Verùm hæc responsio, Doctoris Subtilis argumentum nec infirmat, nec frangit; aliquid enim potest dici habere sibi coævam suam perfectionem alterutro ex his tribus modis. Primò scilicet quia talis perfectio ex ejus natura, & principiis intrinsecis emanat, sicut ex natura hominis risibilitas oritur, & ex substantia animæ facultates erumpunt: Secundo, quòd cùm talis perfectio ab aliqua virtute naturali produci nequeat necessariò exigat causari ab Authore naturæ cum ipsa re, quæ producitur; sicut v. g. Cœlorum qualitates, quæ à causis naturalibus produci nequeunt, ab ipsorum Administratore, & Authore cum Cœlis ipsis formari debuerunt: Tertiò denique, aliquid dici po-

potest habere coævam sibi perfectionem ex beneplacito Creatoris volentis ipsi tribuere illam perfectionem ab ipso formationis exordio, quam tamen res ipsa propriis viribus, & temporum decursu sibi posset comparare: Sicut anima Christi habuit sibi coævam rerum omnium cognitionem ab ipsius conceptionis initio per infusas sibi divinitùs species, quas successu temporis potuisset sibi comparare, Quibus permissis.

Dico, quod natura, quæ vel primo, vel secundo modo habet sibi coævam suam perfectionem, non indiget equidem mediis, vel instrumentis, quibus eâ possit assequi, quippe cùm perfectiones illæ, vel ab ipsius substantia oriantur, vel ab Authore naturæ fuerint ipsi concessæ: Quæ verò tantùm hanc perfectionem tertio modo obtinet, nempe ex beneplacito, & arbitrio Authoris naturæ eam pro libito concedentis, quam tamen res aliunde posset sibi vendicare, nego quod ad eam obtinendam res ipsa habere non debet facultates, & virtutes intrinsecas, quibus illam perfectionem sibi vendicare posset, si ab Authore naturæ primitùs non fuissent concessæ. Cùm igitur Angelus habeat notitiam rerum universalium sibi coævam tantùm hoc tertio modo, non videntur ipsi denegandæ facultates, quibus illam possent assequi, si Deus illi hanc notitiam non indidisset.

Probat secundò Doctor conclusionem ratione ipsa, qua S. Thomas oppositum conclusionis stabilitæ contenderat, quam verò Doctor deducit in oppositum. Objectum adæquatum intellectus Angelici vel est quid singulare, vel quid universale per prædicationem; ita quod complectatur sub se omnia prorsus intelligibilia; Non primum, Res enim singularis creata quantumvis perfecta continere nequit formaliter, aut eminenter omnia intelligibilia ab Angelo: Objectum autem primum, & adæquatum alicujus facultatis omnia, quæ ab ipsa percipi possunt continere debet formaliter, aut eminenter, adeoque objectum intellectus Angelici necessariò debet esse aliquid universale, & commune per prædicationem, & attributionem: ita quod sub se contineat omnia intelligibilia ab Angelo, sive immaterialia, sive materialia: sed objecta sensibilia non sunt proximè, & actu intelligibilia: Ergo ut illa percipiat Angelus, necessariò indiget intellectu agente, cujus virtute, & operatione possit à rebus ipsis materialibus species excipere, easque proximè, & actu intelligibiles efficere.

Reponunt Tomistæ: Objectum adæquatum intellectus Angelici non esse quid abstractum à sensibilibus, sed tantùm speciem universalem naturaliter inditam intellectui Angelico, qua percipere potest res singulares, sive materiales, sive immateriales.

Contra: Primo, falsum est dari tales species universales ejusmodi rerum singularium expressivas, ut infrà demonstrabimus. Secundò, objectum adæquatum intellectus Angelici, quod est commune per prædicationem iis omnibus, quæ ab Angelo cognosci possunt: vel sic est commune, ut conveniat omnibus rebus intelligibilibus, sive materialibus, sive immaterialibus; vel quod tantùm rebus immaterialibus quadret. Non secundùm, quia sequeretur res materiales, & corporeas, v.g. Cœlos, & elementa non posse ab Angelis cognosci: Nulla enim facultas versatur circa id, quod sub objecto suo adæquato non comprehenditur. Si verò primum admittas, cum sensibilia, & materialia non sint per se proximè, & actu intelligibilia, quia non sunt proportionata objecta facultati purè intellectuali, necessum erit ad ea percipienda, quòd Angelus habeat intellectum agentem, quo mediante species à rebus ipsis materialibus excipiat, & earum ope res ipsas materiales cognoscere pos-

possit, si earum notitiam aliunde sibi inditam non haberet.

Probat tertiò Doctor. In Angelo admittendus est intellectus possibilis; Ergo & intellectus agens. Patet consequentia; Intellectus enim non dicitur passibilis, nisi respectu agentis: Ergo admisso uno, alter est necessariò admittendus. Probatur antecedens; Intellectus Angeli recipit species, quas Deus ab initio suæ formationis indidit; Ergo habet in se potentiam, & facultatem earum specierum receptivam. Antecedens admittunt Thomistæ; Necessum est ergo etiam consequentiam admittant, omne siquidem recipiens formam aliquam opus est habeat potentiam receptivam ejusdem formæ; Nec refert, quod recipiens non præcedat duratione, sed tantùm naturâ, formæ receptionem; nam si Deus animæ nostræ concreasset species omnium intelligibilium, nihilominus in ea esset potentia receptiva, quam intellectum patientem appellamus; adeoque non est necessum, quod recipiens tempore præcedat formam in se receptam, ut dicatur habere facultatem ejus receptivam.

Reponunt Thomistæ: Quòd licèt in Angelis admittatur illa facultas receptiva specierum, vocari tamen non potest intellectus possibilis, quia est semper sub actu, & nunquam sub statu potentiæ ad ipsum actum ordinatæ.

Contra: Angelus revera potest recipere species plurium rerum, putà singularium, quas à primordio suæ formationis non habuit: Ergo saltem respectu ipsarum habebit potentiam, quæ Intellectus possibilis appellatur. Consequentia patet ex terminis: Antecedens probabitur inferiùs; Suadeturque nunc ex eo, quòd Deus potuit non tot concedere species infimo Angelo quot superiori contulit; adeoque inferior ille Angelus illas species sibi non coævas de novo recipere poterit, vel ab ipso Deo, vel à superioribus Angelis ipsum illuminantibus, & consequenter respectu earum habebit potentiam receptivam, quia verè erit in potentia ad notitiam illarum rerum, quarum species de novo excipit: sicque habebit verè intellectum possibilem. Deinde non opus est ad hoc ut potentia propriè dicatur receptiva, quòd aliquando non sit sub actu: seu quod actualiter non habeat formam, ad quam ordinatur: sed sufficit quod naturaliter illa forma destitui possit. Etenim materia Cœli, & Elementorum est coæva suis formis, nec usquam extitit sine illis, nullus tamen dixerit eam in se non habere potentiam receptivam illarum formarum: Ergo à simili quamvis Angelus habuisset ab ab initio suæ creationis sibi coævas species rerum omnium, non minùs propterea dicendus esset habere potentiam earum receptivam, adeoque etiam intellectum possibilem, & consequenter intellectum Agentem.

Dices 1. Ideo anima nostra dependet in operando à corpore, quia dependet ab ipso in essendo; sed Angelus non dependet in essendo à corpore: Ergo nec in operando; At accipere species à rebus ipsis corporeis est operatio pendens à corpore: Ergo illam elicere non potest Angelus, nec consequenter habere intellectum agentem, cujus primarium munus est species cudere, & sua corporeitate defecare, easque spirituales efficere.

Distinguo majorem. Ideo solùm dependet à corpore in operando, quia dependet in essendo ab ipso; nego majorem: ideo dependet in operando ab ipso mediantibus sensibus, & phantasmatibus, concedo majorem, & concessa minore, similiter distinguo consequens, Angelus non dependet à corpore in operando, quasi necessariò operari deberet mediantibus sensibus, & phantasmatibus corporeis: concedo; non dependet in operando à rebus cor-

po-

poreis, ut ab eis excipiat species, quarum ope res illas corporeas intelligat, nego. Itaque Angelus dependet à corpore non tanquam à principio, & concausa suæ cognitionis, sed tamquam ab objecto, à quo cognitionem rei materialis debet excipere.

Dices 2. Intellectus agens, & passibilis solùm ita nominantur, & distinguuntur per comparationem ad phantasmata: sed in Angelo non sunt ulla phantasmata: Ergo nec admitti debent illi intellectus.

Nego majorem: Proprium enim munus intellectus agentis est cudere species spirituales rerum quas intelligit; Unde quando objecta intelligibilia corporea sunt, possuntque solùm species corporeas emittere, necessariò Angelus ad earum specierum materialium præsentiam spirituales debet effingere, quarum beneficiò res ipsas materiales percipiat, nec ad id opus est ullo phantasmate, sicut contingit in nobis, qui cùm nihil percipere possimus nisi dependenter à sensibus, hinc est quòd intellectus noster phantasmatibus egeat ut ad eorum conspectum rerum intelligibilium imagines spirituales effingat.

Cætera quæ possent objici dissoluentur in quæstione sequenti.

CONCLUSIO TERTIA.

I*Ntellectus Angelicus discurrere potest, & ex rebus cognitis alias ignotas legitimo discursu concludere.* Hæc est Doctoris quæst.4. & 5. prologi: & in 2. dist.1. qu.1. numero 3. & dist.7. nu.7. ubi asserit non videri probabile Angelis esse denegandum omnem discursum: Contra S. Thomam qui 1. p. q.58. art.3. & alibi docet intellectum Angeli non esse discursivum, ita ut procedat à principiis ad conclusiones seorsim eas intelligendo.

Probat conclusionem Doctor. Ideo Angelus non esset discursivus, vel quia non haberet virtutem deducendi conclusiones ex præmissis, ex hypothesi quòd conclusiones non essent ipsi notæ; vel quia omnes conclusiones ipsi fuissent notæ ab initio suæ creationis; vel denique quia saltem habitualiter eas novisset ab ipso suæ formationis exordio; Sed nullum horum ritè potest affirmari: Non quidem primum, esset enim imperfectio in Angelo, si non haberet virtutem colligendi ignotum ex cognitis deducibile: Non etiam secundum, falsum enim est quòd Angelus actu omnes conclusiones simul intellexerit, aliàs infinita penè cognovisset virtute naturali; infinitæ siquidem sunt propemodum conclusiones ex rebus creatis deducibiles: Angelum autem infinita cognoscere implicat. Non denique tertium, quamquam enim habitualiter omnia novisset ab initio, quatenus nempe habuisset habitum ac species divinitùs inditas, quibus mediantibus posset pro libito quamcumque cognitionem intelligere; tamen inde non sequeretur quòd ex se non esset discursivus; sicut à pari homines non minùs forent discursivi, licèt omnes conclusiones per inditas sibi species cognoscerent, ut constat de anima Christi, quæ etsi habuerit notitiam omnium rerum sibi divinitùs inditam, non minùs verè discursiva extitit, seu vim discurrendi habuit, alioquin per omnia nobis non esset assimilatus in naturalibus.

Probat 2. Doctor: si Angelus discurrere non posset maximè quia in illa virtute discursiva sequeretur nullum inter ipsum, & animam rationalem esse discrimen: Sed hæc ratio nulla est: Ergo concedenda est Angelis virtus discursiva. Major est præcipua, & fundamentalis ratio S. Thomæ; Minor verò probatur. Quamquam Angeli, & animæ rationales in virtute discursiva convenirent invicem, non minùs aliunde possent specificè distingui: Ergo ex eo quòd vis discurrendi utrique tribueretur, non sequitur nullum inter utrumque fore discrimen. Probatur antecedens,

dens, licèt Angeli in Sententia Adversariorum non discurrant, non minùs invicem specie distinguuntur in ratione intellectivi: Ergo à simili licèt Angeli, & anima invicem non discreparent per virtutem discursivam, non minus aliunde habere possent differentiam specificam: non enim est major ratio cur intra gradum intellectivi absque discursu possint admitti variæ species distinctæ, quàm admittantur intra gradum intellectivi cum discursu.

Objicies 1. SS. Patres expresse negantes in Angelis discursum, eisque simplicem notitiam attribuentes. Sic S. Dionysius cap. 7. de divinis nominibus ait *Simplices, & beatas Intelligentias non indivisibilibus aut divisibilibus, sive sensibus, sive verbis, & rationibus divinam colligere scientiam*; & infra *Purè spiritualiter, & extra materiam unicè divisibile penetrant*: Ergo negat in eis esse multiplicitatem actuum qui in discursu desiderantur. Unde postea de anima nostra subdit; *Per divinam item sapientiam, & animæ ratiocinandi vim habent discursione, & longo habitu ad rerum veritatem adnitentes, atque in eo singularibus illis Spiritibus inferiores*. Quibus verbis satis apertè discrimen inter animam, & Angelum videtur constituere, quòd anima discurrendo, Angelus verò simpliciori modo scientiam obtineat. Subscribit S. Bernardus serm. 5. in Cantica ubi docet Angelos non cognoscere spiritualia ex corporalibus sicut nos ea cognoscimus, sed inquit *sola sua virtute ac vivacitate naturæ, summa, & infima penetrant*.

Respondeo ex iis SS. Patrum sententiis solum inferri quòd Angeli non intelligant divina ex corporalibus, modo corporeo, nempe per phantasmata, nec ea laborant difficultate quà nos plerumque desudamus in colligenda veritate, vel effectuum ex causis, vel causarum ex effectibus, propterea quòd utriusque necessaria connexio nobis apertè non affulgeat. Secùs autem est de Angelis, nam ut subdit S. Bernardus locò laudato *Eò ille cælestium habitator ingenita subtilitate ac sublimitate sua, omni velocitate facilitateque pertingit*.

Objicies 2. In hoc maximè distingui videntur intellectus Angelicus, & humanus, quòd hic discurrendo, ille simplici intelligentia seu intuitu rerum veritatem deprehendat: Unde nostri spiritus rationales solent nominari, Angeli verò sublimes intelligentiæ: Ergo revera Angelus non est discursivus.

Nego Antecedens in quo certè petitur principium, Angeli enim inter se specie distinguuntur, quamquam in sententia Adversariorum non sint discursivi; quidni ergo etiam specie distinguerentur ab anima, quamvis eamdem cum ipsa discurrendi virtutem haberent?

Objicies 3. ita comparantur Angelici spiritus ad humanos, sicut cœlestia corpora ad sublunaria: Ergo sicut corpora cœlestia distant à terrenis quòd hæc sine motu suam perfectionem obtineant, illa verò per motum eam adipiscantur, sic homines indigent discursu, qui est veluti spiritualis motus, ut ad veritatis cognitionem perveniant; Cœlestes verò Spiritus sine discursu illam intuentur.

Distinguo Antecedens comparantur quoad omnia nego, quantum ad aliqua transeat, possunt enim invicem comparari vel in incorruptibilitate vel in aliqua alia proprietate. Cæteræ rationes D. Thomæ vel petunt principium, vel facilè ex præcedentium solutione dissolvi possunt.

QUÆ-

Quaestio Secunda.

An, & qualiter Angeli res intelligant per earum species?

Celebris est inter Angelici, & Doctoris subtilis Discipulos controversia hac in resolvenda quæstione: licet enim subtilis Doctor in 2. d.3.q.10. & 11. concedat Angelum à suæ formationis exordio habuisse sibi divinitùs infusas rerum universalium species, imo, & eorum individuorum quæ cum ipso tunc temporis extabant,ac proinde eas non acceperit ab ejusmodi objectis; contendit tamen species illorum singularium, quæ decursu temporis producuntur, nec ipsis ab initio fuerunt cognita, mutuari ab ipsismet individuis: imò quod posset etiam Angelus indita sibi intelligendi virtute omnes omnino species ab objectis desumere si aliunde sibi eas non haberet infusas. Contrariam verò sententiam docet Angelicus Doctor in 2. d.3. qu.2. art.1. & 2. contra Gentes c.96.quem sequuntur omnes ipsius Discipuli. Ut autem evidentior appareat hujusce quæstionis resolutio, præsensque controversia faciliori calculo dirimatur.

Notandum 1. Duplicem solitò distingui rerum cognitionem, Intuitivam videlicet, & Abstractivam. Intuitiva est cognitio rei præsentis, & moventis ut præsens est in sua actuali existentia. Abstractiva verò est cognitio objecti moventis secundùm quòd abstrahit ab omni præsentia, & existentia actuali. Hanc autem duplicem cognitionem Angelis inesse fatentur omnes. Primò namque res aliquæ sunt illis præsentes in sua actuali existentia easque intuitivè cognoscunt, nec indigent aliqua specie ad eas percipiendas, sufficienter enim ad illam intellectionem concurrit objectum presens ut causa efficiens cum intellectu, juxta illud vulgare effatum; ab objecto, & potentia paritur omnis notitia. Res verò quæ non sunt præsentes nec per suam actualem existentiam debitè proportionatam movent intellectum Angelicum ad sui notitiam, eas Angelus tantùm abstractivè cognoscit, nempe in specie impressa rem ipsam repræsentante. Ut enim objectum concurrat simul cum potentia, inquit Doctor quæst. laudata 10. debet esse præsens vel in se,vel in alio:Objectum autem respectu cognitionis abstractivæ cum non sit in se præsens, necessariò debet præsens effici per sui speciem, & imaginem. Unde cognitio intuitiva præcisè est cognitio rei existentis, & moventis intellectum ad sui notitiam quatenus præsens est: Abstractiva verò est cognitio objecti præsentis tantùm in specie, & imagine per quam repræsentatur.

Notandum 2. Seu resumendum ex his quæ diximus sect.2.q.1. de visione beatifica: Duplicem solitò distingui speciem objecti repræsentativam: Alia enim dicitur impressa,alia verò expressa. Prior est virtualis similitudo alicujus objecti, seu qualitas quædam intentionalis effectivè concurrens cum intellectu ad producendam cognitionem, complendo nimirum ipsam potentiam,& illam determinando ex parte objecti ad hanc cognitionem producendam. Dicitur *similitudo*, quia repræsentat objectum, illudque potentię cognoscenti præsens exhibet; dicitur *virtualis*, non enim repræsentat objectum formaliter, sed virtualiter, quia vice objecti concurrit ad cognitionem formandam. Cum enim cognitio omnis ex potentia, & objecto nascatur, potentia quidem per seipsam semper concurrit ad formandam cognitionem, objectum verò interdum per vicariam sui speciem, ut jam dictum est. Dicitur *qualitas intentionalis*, quia ordinatur ad cognitionem, & intellectum, cujus operatio interdum intentio appellatur.

Posterior species nimirum expressa, est terminus internus cognitionis, qui in intellectu dicitur *Verbum* mentis, in imaginatione *phantasma*, estque ipsa ab intellectu, & objecto concurrente formata ut ipsius objecti imago, & expressio.

Notandum 3. omnes Theologos concedere Angelis fuisse concreatas rerum saltem universalium species, nec-non, & praestantiorum individuorum quae Deus vel formaverat vel formaturus erat: Haec enim veritas deducitur primò ex Sacra Scriptura quae Ecclesiastici cap.17. affirmat Deum primos Parentes replevisse disciplina intellectus, creasse illis scientiam spiritus, & sensu implevisse cor illorum: aequum autem est idem sentire de Angelis, de quorum uno nempe Principe SS. Patres interpretantur allegoricè illud Ezechielis 28. *Tu Cherub.... signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti, &c. Tu Cherub extentus, & protegens.... perfectus in viis tuis à die conditionis tuae, donec inventa est iniquitas in te.* Hinc S. Dionysius c.5. & 7. docet rationes rerum, & exemplaria fuisse à divina Mente Angelis indita, & communicata; Et S. Augustinus lib.4. de gen. ad litteram c.24. expresè docet priùs tempore vel natura quàm conderentur res materiales, Angelos habuisse rerum omnium notitiam, non solùm in Verbo sed etiam in genere proprio seu per ipsarum rerum species.

Quod utique firmari potest hac ratione S. Thomae qu.55. art.2. Ita proportione servata se habere debuit intellectiva potentia ad formas intelligibiles, sicut materia prima ad formas substantiales, utraque enim est de se pura potentia, indigetque forma per quam reducatur ad actum: Ergo quemadmodum materia rerum inferiorum, & corruptibilium non semper sub actu extitit, sed successivè actuatur per diversas formas; materia verò corporum coelestium incorruptibilium accepit ab initio suas formas substantiales sibi congenitas: sic Angeli coelestes spiritus, & immortales, species seu formas intentionales ad suam perfectionem necessarias ab initio habuerunt sibi congenitas: Humani veró intellectus sensim eas à rebus accipiunt.

His praelibatis tria maximè veniunt hac in quaestione determinanda. *Primum*, an Angeli necessariò opus habeant speciebus intelligibilibus ad res quaslibet percipiendas: *Secundum*, an habuerint singularum rerum singulas species, an verò per unicam, aut non ita plures species universales, res omnes perceperint. *Tertium*, An excipere potuissent species rerum ab objectis, si Deus eas non indidisset; possintque de novo aliquas à rebus ipsis individualibus, quae in dies formantur, mutuari. *Quartum*, An seipsos per suam substantiam, vel per species intelligant.

CONCLUSIO PRIMA.

Angelus indiget speciebus impressis ad cognitionem abstractivam rerum Possibilium, aut Praeteritarum, aut Futurarum, aut non sufficienter praesentium: Non verò ad cognitionem praesentium. Haec est Doctoris in 2. dist.3. qu. 10. num.16. quantùm ad utramque partem, quarum.

PROBATUR 1. Ad rerum possibilium, & non debitè praesentium notitiam intellectus humanus exigit species intelligibiles: Ergo, & Angelicus. Probatur consequentia, quia faciliùs apparet qualiter intellectus humanus posset determinari ad earum rerum cognitionem absque specie, quàm Angelicus. Ergo si hoc non obstante admittantur species in intellectu humano, multomagis in Angelico sunt admittendae. Probatur antecedens; si Intellectui humano non adessent species intelligibiles, dici posset ad rerum notitiam determinari per species phantasticas: Nihil

bil autem assignari potest in Angelo quod seclusis speciebus determinaret ejus intellectum ad rerum notitiam: Ergo si necessariæ videantur species in intellectu humano respectu rerum abstractivè cognoscendarum, multò-magis erunt necessariæ in intellectu Angelico. *Deinde*, objectum omne debet influere in facultatem, & eam ad cognitionem determinare, vel per se, vel per aliquid aliud ipsius vices gerens, illudque repræsentans: Sed res illæ abstractivè cognoscendæ per seipsas movere nequeunt intellectum, cùm nec sint realiter existentes, nec ipsi debitè præsentes: Ergo, &c.

Denique, Angelus non intelligit necessariò omnia possibilia, hoc enim absque dubio infinitam in eo virtutem argueret: Ergo ut aliquod eorum intelligat, debet admitti aliquod determinativum illius, quô rem illam possibilem percipiat: Sed illud determinativum non potest esse res possibilis secundùm se, quia res possibilis ut talis, est necessariò possibilis, & quantùm ex natura sua eodem modo semper applicatur; nec aliud determinativum assignari potest præter speciem impressam: Ergo est concedenda.

Idem ferendum judicium de rebus absentibus. Quòd enim Angeli res corporeas existentes videre non possint in quacumque distantia, insinuare videtur Scriptura sacra pluribi maximè Iob. 1. v.7. *Circuivi terram, & perambulavi eam, &c. Numquid considerasti servum meum Job?* Et Matth. 12. v.43. ubi Christus ait, quod Spiritus immundus, idest Diabolus, cùm exierit ab homine ambulat per loca arida ad requiem captandam, eaque non inventa revertitur in domum quâ exierat: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit*, & *assumit septem alios Spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt novissima hominis illius* (energumeni) *pejora prioribus*.

Quibus patet, Angelis res non esse compertas in quacumque distantia: Si enim, inquit Martinonus disp.36. Dæmon undique videt omnia, poterat Jobum considerasse attentè, terra non peragrata, cujus tamen peragrationis præsuppositæ causâ vel occasione Deus dæmonem interrogat num Job servum suum consideraverit. Neque erat quòd alter locum aridum peteret ad requiem quærendam, si antequam eò se conferret, videre poterat non esse ibi quieti locum; nec ut reverteretur ad antiquum hospitium, cognitaque ipsius dispositione commoda rediret ad socios, illisque assumptis in illud simul iterum intraret. Quid enim tot peregrinationibus, si ex arido loco poterat hospitii dispositionem cernere, indeque socios advocare, tùmque simul in illud se recipere? Nec obest quod opponunt aliqui, Divitem epulonem ex inferno vidisse Abrahamum, & Lazarum existentes in limbo. Nam vel hæc distantia magna non fuit physicè, licèt moraliter sit magnum chaos interjectum propter impossibilitatem commeatus vel opis. Aut potiùs hæc visio non fuit naturalis quoad modum, sed supernaturalis, sicut alia multa ad justitiam divinam, & Beatorum ac damnatorum statum pertinentia.

Dices: Quamvis Angelus haberet species plurium rerum, non deberet necessariò ferri circa objecta istarum specierum, nec ea necessariò intelligeret: Ergo ad ea speciatim intelligenda determinari deberet per aliquid aliud distinctum à speciebus: Sed illud aliud determinativum, tam posset ipsum intellectum determinare seclusis speciebus quàm ipsis præsentibus: Ergo illæ species non videntur necessariæ. Patet antecedens, Si enim Angelus necessariò res intelligeret quarum habet species, cùm omnium penè rerum species habeat inditas; sequeretur eum res omnes simul intelligere, quòd certè majorem

rem quàm intellectum Angelicum deceat, perfectionem importaret. Consequentia pariter est evidens: Cùm enim intellectus sit facultas, & potentia ex se velut indifferens, & indeterminata ut versetur circa hoc vel illud objectum, non potest uni præ ceteris intelligendo applicari, nisi ad hanc cognitionem per aliquid determinetur.

Dist. antec. Non deberet necessariò ferri circa objecta quorum habet species, quando species illæ ipsi intellectui debitè repræsentantur,& in eo relucent actu,ipsique dilucide obversantur tamquam imagines rerum, quarum sunt species, nego: Cùm enim intellectus sit facultas naturalis,etiam naturaliter, & necessariò fertur in cognitione rerum sibi debitè præsentium, vel per se, vel per sui speciem: Non fertur necessariò circa objecta quorum species ita in se actu relucentes non habet,concedo antec. & nego conseq. Quamquam enim intellectus noster plurium rerum species in se reconditas habeat; quia tamen non omnes, sed solùm aliquas in eo alternante successu actu relucentes apparent, ipsique conspiciendæ obversantur, inde fit quòd solùm aliquarum,non verò omnium rerum, quarum species complectitur, notitiam habeat. Idem à pari dicendum de intellectu Angelico, qui licèt plurium rerum species sibi divinitùs inditas complectatur conservetque; quia tamen omnes ejus intuitu non æquè objiciuntur conspiciendæ, inde fit quòd non omnia simul objecta percipiat, quorum species in se complectitur.

Instabis; Idcirco noster intellectus omnes quas in se reconditas species complectitur, actu non percipit; quia nempe à phantasmatibus, & objectis de novo appositis determinatur ad unius præ alio cognitionem:At hæc dici nequeunt de intellectu Angelico, quippe ut diximus, nihil præter species habet à quo moveri, & determinari possit ad objecti notitiam: Ergo, &c.

Respondeo. Concessa majore, distinguendo minorem: nihil simile corporeum, & sensibile habet intellectus Angelicus, concedo, Immateriale, & spirituale, nego. Cùm enim Angelicus intellectus sit finitæ entitatis, nec possit omnia simul cognoscere, necessum est quòd alternante conceptu objecta percipiat, vel per eorumdem objectorum præsentiam de novo ipsi exhibitam,vel per excitationem specierum quæ fit aut à superioribus Angelis illustrantibus, aut à voluntate ejusdem Angeli; quæ cùm sit semper illustrata, & summè libera, nec ut nostra veluti offuscetur,& captivetur per phantasmata, aut per sensuum tam internorum quàm externorum operationem,pro libito movere potest intellectum Angelicum, ut hoc vel illud objectum in specie quam ipsi objicit, intueatur.

Dices 2. Si Angelus haberet species, vel ipsas acciperet à rebus, vel à Deo inditas: sed neutrum potest asseri. Ergo, &c. Major constat: Minor probatur: Si species illas Angelus à rebus exciperet, deberet moveri ab objectis externis ad illas species excipiendas: Sed objecta ipsa per se sufficienter concurrere possent cum intellectu Angelico ad sui cognitionem etiam seclusa specie: Ergo hac ratione non videntur admittendæ. Non etiam videntur illæ species à Deo infusæ; nam vel illæ species productæ ab initio cum Angelo, ipsi fuissent divinitùs inditæ; vel sicut debitæ perfectiones naturæ Angelicæ, aut sicut formæ fluentes ab ejus substantia ad modum proprietatis: Primum non videtur admittendum, sequeretur enim quod Deus posset Angelis species negare absque ullo naturæ Angelicæ prejudicio; nec violentum, & imperfectum foret Angelo nullius rei cognitionem habere, sicut violentum ipsi

non

non est Deum non videre naturaliter, licèt alio lumine supernaturali illum possit intueri.

Nego min. Etenim Angelus species illas posset à rebus excipere, ut mox probabimus, vel eas habere à Deo sibi divinitùs inditas: Nec inde sequeretur ipsas supernaturales formas esse dicendas; siquidem formæ naturalitas vel supernaturalitas præcisè non attenditur ex parte principii producentis; nam si Deus de novo produceret calorem in aqua, calor ille non propterea diceretur forma supernaturalis, nec specie distinctus eb eo, qui ab igne produceretur: Sed attenditur, vel penes potentiam receptivam, quæ ex natura sua talem formam non exigit ad perfectionem, & operationem suam, vel ex parte finis, & objecti naturæ vires transcendentis, quod videlicet virtute sua naturali nequaquam posset attingere. Hæc autem dici nequeunt de speciebus rerum Angelis à Deo inditis; Siquidem species illæ possent naturaliter acquiri ab intellectu Angelico, si aliunde eas sibi inditas non haberet: nec sunt præter statum naturalem ipsius, cum enim sit naturaliter intelligens, etiam rerum cognitionem tamquam naturalem suam perfectionem exigit, & illa cognitio, quam mediantibus speciebus habet de objectis, purè naturalis est.

Probatur secunda pars: Nempe quod ad cognitionem rerum existentium, & præsentium Angelus non egeat speciebus; Objecta enim sive corporea, sive spiritualia sint, sufficienter movere possunt, ac determinare intellectum Angelicum, sive per modum causæ partialiter concurrentis ad formandam cognitionem, sive per modum termini, vel conditionis, sine qua non: Ergo ad eorum objectorum notitiam non videntur necessariò desiderari species. Conseq. patet: Si enim sint frustraneæ, nihil necessitatis est eas concedere; quippe nihil vacuum, & frustraneum natura patitur. Prob. anteced. Qua ratione objectum præsens concurrere posset ad producendam sui speciem quando intellectui Angelico præsens sistitur, eadem virtute posset concurrere ad producendam, seu terminandam sui ipsius cognitionem: Ergo ad illius notitiam non videantur species desiderandæ.

Dices 1. Si absque specie posset Angelus objecta præsentia intelligere, Angelus inferior superiorem, vel superior inferiorem cognosceret per se; Sed neutrum potest affirmari. Non quidem primum, quia principium determinativum ad cognitionem, debet commensurari potentiæ, nec ipsam excedere in immaterialitate; hac enim ratione essentia divina videri nequit ab Angelo naturaliter: Sed Angelus superior non est commensuratus inferiori: longè enim ipso est immaterialior, seu perfectior, adeoque non potest cum ipso naturaliter ad cognitionem concurrere. Non etiam secundum; quia objectum natum concurrere cum facultate intellectiva ad cognitionem sui, debet esse æquè immateriale, ac ipsemet intellectus; sed Angelus inferior non est æquè immaterialis, ac superior.

Nego minorem. Quâ enim ratione objectum non posset concurrere cum potentia, quæ esset magis, vel minùs materialis, etiam non posset cum ipsa concurrere ad sui speciem producendam, nec talis intellectus ejusmodi speciem naturaliter exigeret; Hoc autem nemo dixerit; Ergo nec quod exinde sequitur admitti debet. *Vel dico*; Probationem illius minoris esse distinguendam: objectum debet esse ejusdem perfectionis, & æquè immateriale, ac potentia secundùm entitatem suam, nego: Debet esse immateriale, & commensuratum secundùm modum operandi, ita quòd scilicet ad operationem spiritualem objectum quantumlibet perfectum aut imperfectum debet concurrere juxta

ta modum facultatis operantis, & ipsi ita attemperari, ut objectum præstantiùs cùm minùs perfecta facultate præstantiorem operationem non efficiat, quàm efficeret minùs perfectum, concedo. Dignitas enim operationis non ex parte objecti tantùm, sed etiam ex parte facultatis operantis deducenda est.

Instabis. Si unus Angelus posset determinare immediatè intellectum alterius Angeli ad sui cognitionem (idem dicendum de quolibet alio objecto) necessum esset, ut menti ejus illaberetur, quippe cùm ei deberet fieri intimè præsens, ipsumque realiter immutare: sed nulla creatura potest alteri creaturæ illabi: hoc enim soli Deo proprium est ratione suæ divinæ immensitatis: Ergo, &c.

Nego majorem. Etenim ut objectum moveat potentiam, non debet illi fieri præsens substantialiter, & per illapsum substantiæ: sed sufficit, quòd fiat præsens per intimam, & immediatam sui motionem, etiamsi hæc fiat per solam objecti externam appositionem, & præsentiam. Adde quòd, ut unus Angelus alterum determinare possit, & movere, non requiratur ea præsentia, quæ fiat veluti per modum contactus physici, qualis esse debet intima corporum præsentia. Etenim Angelus cum non dependeat à medio materiali, ut in alterum suam virtutem exerat, potest etiam ab ipso physicè, & substantialiter distans, eum movere, ac determinare ad sui notitiam, ut plenius infra docebimus agendo de locutione Angelica.

Dices 2. Ut objectum causet intellectionem cum intellectu, debet esse unum cum ipso, adeoque forma ipsius; At non potest objectum esse tale secundùm se immediatè, sed solùm mediante specie: Ergo necessariò requiritur species objecti.

Nego majorem: Quemadmodum enim phantasma cum intellectu agente potest concurrere ad speciem impressam, quamvis non sit forma ipsius, nec unum cum ipso, nisi eo modo quo duæ causæ partiales dici possunt esse una causa, ad quod non requiritur, ut una sit in altera, aut sit forma alterius: ita planè in proposito dicendum est, quòd ut objectum proportionatum causet cum intellectu possibili ipsam intellectionem immediatè, non sit necesse, ut alio modo faciat unum cum intellectu, aut sit in ipso tamquam forma ipsius.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus non habet species universales quibus plura distincta cognoscere possit, sed ad rerum diversarum notitiam diversis eget speciebus. Ita Doctor laudata qu.10.num.8. probat 1. Nulla res creata potest esse ratio cognoscendi plura numero infinita, sed species universalis si daretur esset ratio cognoscendi plura infinita numero; Ergo, &c. Minor constat, cum enim individua specierum sint possibilia numero infinita, consequens est, quòd si detur species universalis, v.g. omnium hominum tam existentium, quàm futurorum & possibilium, repræsentativa, illa debet habere vim repræsentandi infinita. Probat majorem Doctor. Implicat aliquam admitti posse creaturam, quæ sit infinitæ perfectionis; sed species repræsentativa infinitorum, necessariò deberet habere perfectionem infinitam; nam ubi pluralitas numeralis perfectionem importat, major pluralitas majorem perfectionem connotat; adeoque infinita pluralitas, perfectionem infinitam arguit. Etenim si virtus capax portandi duas libras sit perfectior, quàm quæ potest portare unicam, & capax portandi sex, perfectior quàm quæ duas portat: Consequens est, quòd quæ infinitas portare potest, infinitæ erit perfectionis: Ergo à simili cum species repræsentativa duorum sit perfectior ea, quæ tantùm unicum refert; consequens est, quòd ea quæ haberet vim repræsentan-

tan-

tandi infinita, etiam foret infinitæ perfectionis. *Confirmat.* à simili, quia ex eo quòd essentia divina sit repræsentativa omnium intelligibilium, colligimus eam esse infinitam: Ergo à pari si aliqua species posset repræsentare infinita, reverà foret etiam infinitæ perfectionis.

Probat 2. Si aliqua species repræsentare posset plura distincta, maximè species naturæ communis, v.g. species naturæ hominis, quæ omnes omnino homines repræsentaret: sed id dici nequit: Probatur, ut species naturæ humanæ repræsentare posset omnes omnino homines, oporteret ut omnes homines in natura humana continerentur: sed hoc est falsum. Probatur; Si natura humana contineret omnes omnino homines sibi inferiores, maximè, vel formaliter, vel eminenter: sed neutrum dici potest. Non quidem primum, quod enim continet aliquid formaliter, est etiam formaliter illud ipsum: Sed nulla natura est formaliter omnia sua individua: Ergo illa non continet formaliter; Non etiam secundum: Continens enim eminenter longè præstantiùs est eo quod continet; Si ergo aliqua natura eminenter contineret omnia sua individua tam existentia, quam possibilia, cùm hæc numero sint infinita, sequeretur ipsam naturam esse infinitè perfectam; hoc autem implicat; Ergo & illud unde sequitur. Deinde ut aliquid repræsentet aliud perfectè, debet omnes ejus characteres, & gradus involvere, alioquin tantùm ex parte, & imperfectè illud repræsentabit: Sed nulla species naturæ universalis potest referre omnes characteres inferiorum. Probatur. Non potest aliud nec aliter ulla species naturæ universalis repræsentare, quàm quod ipsa in se entitativè continet, & repræsentandum exhibet; Sed nulla natura communis, vel universalis entitativè continet omnes gradus suorum inferiorum, quippe individua addunt distinctam entitatem, & differentiam supra naturam specificam: Ergo cùm gradus individualitatis non contineatur in natura specifica, etiam per eam non poterit repræsentari.

Probatur 3. Species illæ universales videntur inutiles, & superfluæ: Ergo non sunt admittendæ. Probatur antecedens: Quidquid posset Angelus intelligere per speciem universalem, longè præstantiùs cognoscere posset per speciem particularem illius: Perfectiùs enim species rei particularis ipsam repræsentat, quàm repræsentaret species tantùm communis. Ergo ad id non videntur utiles species universales. Deinde per illas species universales, vel Angelus necessariò intelligeret omnia, quorum species habet, vel non intelligeret omnia simul, sed nunc hæc objecta nunc illa, prout vel à sua voluntate, vel aliunde movebitur, ac determinabitur. Si primum, certum est, quòd species particularis tam perfectè id posset præstare, quàm species universalis. Si secundum, longè faciliùs intellectus poterit ab uno objecto ad aliud intelligendum diverti ubi varia illa objecta per diversas species repræsentabuntur, quàm si per unicam; qualiter enim fieri posset, ut intellectus unam, eamdemque entitativè speciem intuendo, quatenus esset repræsentativa albedinis, v.g. jam amplius ipsam non ut albedinem referentem intueretur; sed ut nigredinem, cum illa, eademque species ipsi invariata exhibeatur præsens.

Probatur 4. Illæ species Angelo sunt ascribendæ, quæ videntur ipsi magis connaturales; sed species particulares sunt ejusmodi; Ergo &c. Major patet; Naturæ namque præstantissimæ qualis est Angelus, concedendæ sunt perfectiones, quæ naturalem ejus activitatem, & entitatem deceant. Minor probatur. Illæ species videntur magis connaturales Angelo, quas Angelus ipse virtute propria sibi comparare posset, si aliunde eas sibi non haberet inditas: sed

sed Angelus posset sibi comparare species particulares ab ipsis rebus, sicut de facto acquirit illas species rerum particularium, quæ ipsi non fuerunt concretæ; non posset autem ullatenus species universales acquirere: volunt enim Thomistæ esse tales in entitate sua, ut nec ab ipsomet Angelo, nec ab ulla alia causa creata produci possint: Ergo species particulares sunt magis connaturales, quàm universales.

Dices 1. Illæ species concedendę sunt Angelo, quæ magis ejus naturam decent: sed species universales magis naturam Angelicam decent, quàm particulares; Ergo, &c. Probatur minor. Angeli sunt in supremo gradu substantiarum creatarum intellectualium: Ergo maximam debent habere efficaciam & virtutem intelligendi, adeoque intelligendi plura per unam speciem: Virtus enim unita perfectior est divisa: Præstantior ergo erit virtus intellectiva Angelica, si plura per speciem unicam percipiat, quàm per plures species rebus diversis correspondentes.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico, maximam intelligendi virtutem Angelorum ex eo non esse repetendam, quòd plura per unam speciem intelligere posset potiùs, quàm per plures species, sed ex eo quòd evidentiùs, & perspicaciùs res intelligant, quàm naturæ intellectivæ sibi inferiores, vel quòd plura cognoscere possent, quàm homines sive illa cognoscant per plures species, sive per unicam. Adde quòd non majoris foret perfectionis in Angelo plura per unam speciem intelligere, magis, quàm per plures, nisi illa cognitiò, quæ fieret per unicam perfectior esset illa, quæ fieret per plures: Sed non apparet qualiter perfectius sit per unicam speciem intelligere res diversas, v. g. albedinem, & nigredinem, quàm per particulares earum species, ut jam diximus. Ad id autem, quod additur virtutem unitam esse perfectiorem non unitâ: equidem verum est, quando defectu unionis, seu unitatis sequeretur minor applicatio intellectus ad objectum, quod non contingit in præsenti, siquidem tam perfectè imò efficaciùs applicaretur intellectus ad intelligenda plura objecta per distinctas eorum species, quàm per unicam.

Dices 2. Idcirco videntur proscribendæ species universales: quia maximè repræsentarent omnia ejusdem naturæ inferiora: sed exinde nihil sequitur absurdi: Ergo propterea non debent negari. Major patet ex dictis. Minor prob. Si non posset species aliqua naturæ communis repręsentare omnia ejusdem naturæ individua, maximè quia illa finita est, hæc verò numero infinita; Infinitum autem per finitum repræsentari nequit, quippe cum repræsentans debeat repræsentato assimilari: sed hæc ratio nulla est, Siquidem Deus perfectè, & distinctè repræsentatur per speciem, aut qualitatem creatam, & finitam, nempe per lumen gloriæ, aut speciem impressam essentiæ divinæ repræsentativam, quam possibilem esse probavimus in Disput. de Visione beatifica: Ergo, &c.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico nullam esse paritatem: *Tum quia* hic sermo est de repræsentatione naturali, non autem de supernaturali, quæ fit per medium supernaturale, putà per speciem illam impressam divinæ Essentiæ, quæ à Deo supernaturaliter agente crearetur, & infunderetur, vel per lumen gloriæ, quod est superioris ordinis, & divini: Hæc autem repræsentatio infinitorum individuorum supponitur omnino naturalis, & fieri in intellectu Angelico naturaliter operante: adeoque inter utramque repræsentationem non est paritas. *Tum quia* faciliùs repræsentari, & videri potest objectum entitativè infinitum numero unicum, quàm infinita numero, & secundùm entitatem finita; quia, inquit Do-

„ Doctor in 1.dist.2.quæst.2. Cognitio „ eo perfectior est, quo plura cognoscit, cognoscere enim aliqua est perfectio, cognoscere autem plura sonat majorem perfectionem, & speciem impressam perfectiorem: Ergo cognoscere infinita dicit infinitam perfectionem: Non sic autem quando objectum est unicum numero, sed entitate infinitum, quia tunc percipitur tantùm sub ratione objecti infiniti, non verò secundùm omnes gradus infinitæ perfectionis.

CONCLUSIO TERTIA.

A*ngeli possunt aliquid de novo cognoscere, & species à rebus externis excipere*. Hæc est Doctoris in 2. d.3. quæst.11. num.15.

Probatur conclusio: Primò quidem ex Scriptura sacra, nam S.Paulus ad Ephesios 3. ait, *Misit me illuminare omnes quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi à sæculis in Deo, qui omnia creavit*, hoc est ut annuntiarem mysterium Incarnationis non solùm hominibus; Sed etiam, inquit, *ut innotescat Principatibus, & Potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis Sapientia Dei*. Quasi diceret se à Deo deputatum, ut Incarnationis mysterium, non solùm homines, sed etiam Angelos doceret; Nam, inquit S.Chrysostomus in ipsum locum, *Mysterium illud ignorabant Angeli: nam si Principatus ignorabant, utique multo-magis Angeli. Unde ergo cognituri? quo revelante? quando videlicet illud cognovit Paulus, tunc per illum & isti: Paulus Angelorum Evangelista, ie eos illuminavit*. Cui concinit S.Ambrosius in eumdem locum, dicens quod Deus *Paulum non solùm magistrum dedit Gentibus, sed etiam Angelis*. Subscribit Cyrillus Alexandrinus, affirmans quod *Paulo prædicante, Evangelii mysteria didicerunt Angeli*. Favet etiam huic veritati S.Augustinus lib.12.cap.7. ubi docet quod dum res aliqua fit de novo, afficiantur sensus carnales hominum, & animalium, nec-non & cœlestis Angelorum. *Deus*, inquit, *non ad tempus vides, nec aliquid novi fit in ejus visione, atque scientia cum aliquid temporaliter geritur. Sicut inde afficiuntur sensu, vel carnales animalium, & hominum, vel etiam cœlestes Angelorum*; Sed hæc nova affectio Angelorum fieri nequit à rebus illis, nisi Angeli ab ipsis species excipiant: Ergo, &c.

Probat conclusionem Doctor: Primò Angelus habet intellectum agentem, & passibilem: Ergo potest acquirere, & in se recipere de novo species à rebus ipsis. Antecedens probatum fuit superiori quæstione. Consequentia verò per se est manifesta: Intellectus enim agens est facultas acquisitiva specierum, passibilis verò potentia earumdem receptiva.

Probat secundò: Si Angelus à Deo crearetur in puris naturalibus, nullis videlicet speciebus intelligibilibus donatus, & illustratus, vel posset aliquid aliud à se cum universali, & communi Dei concursu per proprias vires cognoscere, vel non. Si primum: Ergo Angelus suæ naturæ relictus posset à rebus ipsis cognitionem, subindeque species mutuari. Si Secundum: Ergo Angelus secundùm proprias vires naturales imperfectior erit anima nostra, quæ cum communi Dei influentia potest rerum cognitiones per exceptas ab eis species intelligibiles sibi comparare.

Nec reponas eum Thomistis non esse mirum quod Angelus in eo casu nihil perciperet, essetque minùs perfectus, quàm anima nostra, quippe careret aliquo suæ naturæ debito: sicut non esset mirum, quod anima nostra sine intellectu agente, & viribus sensitivis creata nihil posset intelligere, subindeque esset secundùm se vilior bruto. Hæc enim replica vim rationis non infirmat, quippe falsum est species Angelis eodem jure deberi, quo intellectus agens, & facultas sensitiva homini,

Siquidem hæ facultates sunt de intrinseca perfectione, & constitutione hominis, & ab ejus anima realiter distinctæ: Species autem illæ intelligibiles Angelis sunt adventitiæ, & ab extrinseco inditæ, adeoque ipsis seclusis salva, & integra stare potest Angelica natura secundùm substantiam, & facultates operativas: adeoque absentibus illis speciebus ejus intellectus est in pari statu quo humanus, sed ut dictum est, humanus intellectus speciebus intelligibilibus non illustratus potest eas sibi comparare: Ergo multo-magis Angelicus.

Confirmatur: Quæ sunt in inferioribus dicentia perfectionem, potiori jure in superiori existere fatendum est: Sed abstrahere species à rebus sensibilibus importat perfectionem in anima rationali, quæ intellectus agentis beneficio omnem rerum naturalium cognitionem sibi vendicare potest: Ergo multo-magis illa virtus Angelo est tribuenda.

Probat 3. Angelus potest cognoscere Petrum, & Paulum, & quodlibet aliud individuum de novo productum: Sed non potest ipsa cognoscere per species aliquas infusas: Ergo vel illa cognoscit immediatè, vel per species ab eis mutuatas. Major patet. Quis enim affirmaret, quod intellectus Angelicus aliqua individua de novo producta, & sibi debitè præsentia non posset cognoscere? Probatur minor; Si cognosceret illa absque speciebus a se comparatis, cognosceret maximè vel per species universales naturæ communis illorum individuorum, vel per species particulares, quibus ipsa singularia, & individua repræsentantur: Sed neutrum dici potest: Non quidem primum; Tum quia ut superiori conclusione probatum est, species illæ universales omnino sunt proscribendæ: Tum quia sicut natura universalis non continet sub se determinatè Petrum, & Paulum magis quàm reliqua individua naturæ humanæ, ita species ejus non potest determinare, & movere ad cognoscendum Petrum, & Paulum magis quàm singulares alios homines: Ergo ut intellectus Angelicus intelligat Petrum, & Paulum determinatè, debet habere aliud motivum, & determinativum, quàm speciem naturæ humanæ. Non etiam secundum dici potest, quamquam enim Adversariis concedatur, quod Angeli habeant sibi species divinitùs inditas quorumdam individuorum, non videtur probabile eis fuisse concreatas species omnium prorsus individuorum quovis tempore exiturorum. Cum enim possint Angeli objecta per se sufficienter præsentia intueri sine adminiculo speciei, vel ab eis species mutuari, dum ipsis præsentia sistuntur, quid opus fuit Deum illis ab initio infundere species repræsentantes omnes ventorum flatus, motus foliorum, marinos fluctus, omnia quorumlibet idiomatum genera, omnesque verborum significationes, & similia, quæ Angelos nosse certum est? Adde quod cum Angelus cognoscat futura, quando existunt, omnesque eorum circumstantias temporis & loci, sequeretur quod si horum omnium species ab initio creationis inditas habuisset, non minus certò potuisset cognoscere futura libera, sicut & intuetur præsentia, potestque recordari præteritorum, quorum speciem retinet: Sed contra fidem est Angelos naturaliter prænosse certò, & plusquam conjecturaliter futura contingentia antequam existant, ut probabitur infra: Ergo, &c.

Probatur 4. Quod quamvis Angelus haberet species infusas, quibus intelligeret singularia, tam materialia, quàm spiritualia, illæ species non sufficerent ipsi ad cognoscendam eorumdem objectorum realem existentiam; sed deberet illam notitiam, vel à rebus ipsis immediatè, & sine specie, vel mediatè, &

per

per speciem accipere: Ergo revera potest à rebus species accipere, & aliquid de novo cognoscere. Probatur antecedens, Existentia actualis non necessariò, sed tantùm contingenter conjungitur cum re singulari: Petrus enim, v.g. non existit necessariò: Ergo species quæ repræsentat Petrum, ut est tale individuum naturæ humanæ, non repræsentat necessariò ipsum ut existentem, & consequenter ut sic repræsentetur intellectui Angelico, necessariò requiritur aliquid, quo moveatur ille intellectus ad cognoscendum Petrum nunc existentem, quem antea solùm ut futurum noverat; Sed hoc determinativum aliud esse non potest, quàm species de novo acquisita, vel ipsamet res individualis, quæ per sui speciem moveat intellectum Angelicum ad cognitionem suæ realis existentiæ: Ergo, &c.

Reponunt Thomistæ cum S. Bonaventura in 2. parte 2. primæ quæstionis, quod dum res est præsens, & existens, potest Angelus dirigere aspectum suum ad eam, & sic mediantibus speciebus infusis cognoscere ipsam realiter existentem, quàm solùm, ut futuram priùs noverat.

Contra: Eatenus potest dirigere aspectum in rem præsentem quatenus habet species, quæ ipsam repræsentant, ut realiter existentem; Sed species ipsis concreatæ non possunt repræsentare rem illam existentem, siquidem ab initio mundi species Petri, v.g. non producti repræsentabat eum tantùm ut futurum: Ergo ut Angelus qui per sibi concreatam speciem Petrum tantùm, ut futurum priùs videbat, necessariò opus habet aliquo determinativo, & motivo quo possit eum ut præsentem intueri: Alias ejusmodi rationes profert Doctor quas brevitatis causa referre supersedeo.

Dices 1. Corpora cælestia habuerunt sibi concreatas qualitates omnes, & perfectiones, quas habere possunt: Ergo pariter Angeli à suæ formationis initio habuerunt omnem sibi debitam perfectionem, & cognitionem, adeoque nihil de novo nosse possunt.

Respondet Doctor primò retorquendo argumentum hoc modo: Corpora cœlestia non debuerunt habere sibi concreatas, nec à solo Deo inditas perfectiones quas vel ipsa, vel aliæ causæ secundæ in illis producere poterant; Ergo pariter Angeli non debuerunt habere species, aut cognitiones à Deo infusas, quas ipsi comparare, & de novo acquirere poterant. *Deinde* si paritas statuenda sit inter corpora cœlestia, & Spiritus quantùm ad propositum, inferendum est quod quemadmodum nullum est ex corporibus cœlestibus, quod perfectiones sibi naturaliter debitas concreatas non habuerit, ita à simili nullus spiritus esse deberet, qui sibi debitam naturalem perfectionem ab initio suæ formationis inditam non vendicaret; subindeque anima nostra cum sit reverà Spiritus, omnimodam perfectionem sibi compossibilem ab initio habere debuisset. *Denique* idcirco corpora cælestia habent suas perfectiones sibi concreatas, quia nempe perfectiones illæ ab earum substantia velut proprietates emanant; At Angeli non habent similem virtutem productivam, & emanativam specierum, & cognitionum: Ergo non est ibi paritas.

Respondet 2. Doctor: Distinguo consequens, Angeli debent habere omnes perfectiones sibi concreatas, quas non possunt facilè, & promptè acquirere, concedit: Quas sibi possunt comparare absque negotio, negat.

Dices 2. Non potest Creatura intellectualis desumere species ab objecto materiali, nisi sensus habeat, & phantasiam; Sed Angelus caret illis potentiis; Ergo ab objectis materialibus species non potest desumere. Major probatur; Non potest virtus creata naturaliter transire de extremo ad extremum

mum, nisi per medium, quod à natura inter utrumque constitutum est: Atqui si creatura intellectualis carens sensibus & phantasia desumeret speciem, & cognitionem ab objecto materiali, tale objectum transiret ab uno extremo in aliud, non transeundo per medium inter illa à natura constitutum. Probatur, esse imaginabile, sive phantasticum est medium à natura constitutum inter esse omnino sensibile, quod à sensibus corporeis percipitur, & esse intelligibile quod ab intellectu potest attingi: Atqui si creatura intellectualis carens sensibus, & phantasia reciperet species ab objecto sensibili, jam ejusmodi objectum transiret ab esse materiali, & sensibili quod habet in se, ad esse intelligibile, quod habet in intellectu Angelico non transeundo per esse medium, & phantasticum: Ergo fieret transitus de extremo ad extremum, absque transitu per medium à natura constitutum.

Negat majorem Doctor, & minorem illius probationis distinguit: Esse imaginabile est medium inter sensibile, & intelligibile quantùm ad intellectum humanum transeat; quantùm ad Angelicum negat. Potest enim, inquit, contingere ut aliquid sit medium respectu unius virtutis, non verò respectu alterius, v.g. posset esse aliquod calefactivum minoris virtutis, quod inducere non valeret octo gradus caloris in subjectum simul, & semel, & nisi priùs sensibiliter calefaciat ut unum, postea ut duo, sicque gradus illi intermedii usque ad octavum erunt veluti media respectu illius octavi producendi: Verum posset dari aliud calefactivum tantæ virtutis, ut statim, ac applicaretur subjecto produceret octo illos gradus caloris, non efficiendo prius ipsum sensibiliter calidum, utduo vel ut tria, sicque respectu illius duo vel tres gradus caloris non censebuntur esse medii: Ergo à pari, esse imaginabile, & phantasticum, potest esse medium respectu intellectus humani, non verò Angelici.

Quod utique confirmat Doctor: Si enim imaginabile esset medium absolutè transeundum ab esse sensibili ad esse intelligibile, vel esset tale medium ex natura ipsius objecti, vel ex nutura potentiæ cognoscentis. Primum dici nequit, alias nullus intellectus etiam divinus posset cognoscere esse sensibile, nisi priùs haberet esse imaginativum. Si secundum dixeris, exinde etiam sequitur, quod Angelus nullo modo poterit intelligere res materiales, quippe cum esse imaginabile, & phantasticum non possit excipere. Adde quod etsi illud imaginabile sit medium necessarium respectu potentiæ inferioris debilioris, quæ sensibus alligatur, non inde sequitur quòd etiam debeat esse medium respectu potentiæ superioris, & vegetioris à corporea concretione prorsus immunis.

Reponunt Thomistæ: Posse quidem percipi objectum sensibile absque eo, quod habeatur esse imaginativum, & phantasticum, non posse verò immittere sui speciem in intellectum, nisi transeundo per imaginationem; Ex quo sequitur, inquiunt, quòd sicut potest intellectus divinus, & Angelicus ipsum objectum sensibile cognoscere absque eo quod immittat ejusmodi species, ita potest perfectam de illo habere notitiam, absque eo quod prius tale objectum habeat esse in aliqua imaginatione, vel phantasia.

Contra; Objectum sensibile idcirco non posset immittere sui speciem immediatè in intellectum à corpore separatum, quia nempè purè corporeum est, & materiale; nullum autem materiale recipi potest, nec attingi immediatè à spirituali: At hæc ratio nulla est, siquidem illud esse phantasticum, & imaginabile reverà corporeum est; Est enim objectum phantasiæ, & sensus communis reverà corporei, attamen percipitur immediatè ab intellectu humano, siqui-

dem

dem ad ejus intuitum intellectus agens cudit species intelligibiles; Quidni ergo pariter intellectus Angelicus attingere posset objecta corporea, & ad eorum intuitum species intelligibiles cudere. Idcirco autem intellectus humanus non potest immediatè versari circa objecta externa, quia cum sit alligatus sensibus, nec possit nisi ab eis dependenter operari, inde non mirum si esse sensibile prius debeat fieri imaginativum, & phantasticum, quàm fiat intelligibile ab intellectu humano.

CONCLUSIO QUARTA.

Angelus potest seipsum cognoscere per suam essentiam, & nulla mediante specie intelligibili: Posset tamen seipsum per sui speciem, & abstractivè cognoscere. Ita Doctor dist. 3. quæst. 8. num. 8.

Probatur 1. Omne agens actione immanente habens causam totalem alicujus effectus productivam potest ipsum producere cæteris quibuscumque seclusis: Sed Angelus habet in se causam totalem suæ intellectionis, habendo solùm suum intellectum, & suam essentiam, seclusis quibuscumque extrinsecis, & speciebus: Ergo potest seipsum per suam essentiam intelligere. Major constat. Probatur minor: Qui habet intellectum nativa sua activitate præditum, & objectum intelligibile ipsi intellectui in ratione objecti proportionatum, & unitum, reverà potest illud intelligere; Sed ita est de Angelo respectu cognitionis sui; ipsius namque intellectus non minoris est activitatis respectu cognitionis sui, quàm cæterorum; ipsius pariter essentia est actu intelligibilis, & intellectui proportionata, quippe sunt ejusdem ordinis in gradu spiritualitatis, est etiam ipsi intimè unita, & approximata, nec ulla potest esse major unio cujusvis speciei cum ipso intellectu, quàm sit unio ejusdem essentiæ cum illo, sunt enim idem realiter; species autem, & intellectus realiter invicem distinguuntur: Ergo, &c.

Deinde: Species impressa, in qua objectum tantùm continetur secundùm suum esse diminutum, seu intentionale, sufficit cum intellectu ad producendam cognitionem objecti: Ergo multo magis ipsum objectum debitè applicatum, & proportionatum sufficiet ad eandem formandam cognitionem: Sed essentia Angeli, ut diximus, est debitè proportionata intellectui ejusdem: est enim in eodem ordine immaterialitatis cum eo, & consequenter sufficiet ad formandam cognitionem ipsius Angeli.

Denique: Si aliqua ratione essentia Angeli non posset esse ratio cognoscendi seipsam, maximè quia est forma per se existens, & non inhærens intellectui: Sed hujusmodi per se existentia, vel non inhærentia non obstat: Ergo potest esse ratio cognoscendi se in proprio intellectu. Major est nota: Minor probatur. Imprimis illa per se existentia non obstat, quia essentia divina est magis per se existens, & tamen est ratio intelligendi in intellectu divino, & creato beato.

Insuper, Ut aliqua forma, vel quid se habens admodum formæ sit principium operationis physicæ, non est necesse, quòd inhæreat: Calor enim, qui esset in subjecto solùm per assistentiam, tam expeditè posset illud calefacere, ac si ipsi inhæreret: Ergo à simili, ut aliquid sit principium operationis in genere intelligibilium, non opus est, quòd intellectui inhæreat, sed sufficit, quòd ipsi objiciatur, & proportionetur intimèque uniatur. *Tandem* omnes fatentur Angelum posse res sibi intimè præsentes, & proportionatas cognoscere absque ulla specie; Sed illæ res sic cognitæ non possunt inhærere intellectui Angeli eas cognoscentis: Ergo, ut aliquid sit ratio cognoscendi, non opus est, quòd intellectui inhæreat.

Dices 1. Id quod est ratio cognoscendi

di debet subordinari intellectui: Sed essentia Angeli per se subordinari nequit ejus intellectui: Ergo, nec per se ab eo cognosci. Minor constat, quia subordinatio dicit dependentiam: Essentia autem Angeli ab ejus intellectu pendere nequit: Imò hic ab illa pendet tamquam proprietas, & facultas emanans ab illa essentia, quæ est fons, & radix omnium suarum proprietatum, & facultatum. Minor probatur. Principium *quo* subordinatur principio *quod*: sed ratio cognoscendi est principium *quo*, intellectus verò principium *quod*: Ergo illa huic debet subordinari.

Distinguo minorem: Quando ratio cognoscendi est quid accidentale receptum in intellectu, & ab eo realiter distinctum, concedo: Quando est aliquid substantiale, & indistinctum realiter ab intellectu, nego; Divina essentia enim divino intellectui non subordinatur, licèt sit ratio cognoscendi seipsam, & alia omnia: Ergo à simili, essentia Angeli non debet intellectui sui-ipsius subordinari, quia ab eo est realiter indistincta, & ejus fons, & origo.

Dices 2. Si Angelus se-ipsum agnosceret per suam essentiam, sequeretur, quòd semper esset in actu cognitionis sui-ipsius, itaut non posset ab ea cessare: At consequens videtur absurdum, & contra modum agendi liberrimum Angelorum: Ergo, &c.

Nego sequelam majoris: Quamquam enim Angelus suam substantiam semper debitè applicatam sub ratione objecti præsentem habeat; potest tamen eam, si velit, non intueri; poterit siquidem ad voluntatis imperium à suæ substantiæ intuitu revocari Angelus, ut alia objecta proposita sese applicet, quemamdmodum intellectus noster ab uno objecto præsente avocatur ad alterius intuitum: Poterit etiam cessare ab ea cognitione per non applicationem, sicut, v.g. contingit, quòd interdum oculos habeamus apertos, & objectum debitè præsens, & illuminatum, nec tamen illud videamus, eò quod potentiæ, & facultates, tum sensitivæ, tum rationales aliunde occupentur, & detineantur.

Probatur secunda pars: Superior Angelus cognoscere potest inferiorem per ipsius speciem; Ergo pari modo inferior ille Angelus poterit se-ipsum cognoscere. Antecedens patet; Norunt enim se invicem Angeli per species sibi divinitùs inditas, ut fatentur omnes; Quamquam etiam seipsos nosse possint immediatè per sui præsentiam. Probatur consequentia; Dum intellectus perfectior potest imperfectam habere cognitionem de objecto aliquo, intellectus minùs perfectus parem habere poterit: Ergo si superior Angelus possit habere cognitionem abstractivam (quæ est imperfectior intuitiva) de inferiori Angelo, quidni parem de seipso poterit habere Angelus inferior. *Deinde* Angelus quilibet cognoscibilis est, & intelligibilis per speciem ab intellectu capace receptionis illius speciei: Sed ipsius intellectus reverà capax est receptionis illius speciei emittendæ à sua substantia; imò ad eam recipiendam cæteris videtur aptior: Siquidem ipsi substantiæ emissivæ speciei est intimior, ipsamque, & omnia, quæ ab ea profluunt melius, quàm quilibet alter penetrat, & concipit: Ergo potest illam speciem à se emissam excipere, subindeque seipsum abstractivè cognoscere.

Dices 3. Essentia Angeli necessariò jungitur cum ipsius existentia: Ergo non potest cognosci secundùm essentiam, quin cognoscatur ut existens; Sed non potest cognosci per speciem, ut existens, nisi intuitivè: Ergo nullatenus Angelus cognoscere potest se-ipsum abstractivè.

Nego sequelam majoris: Sicut enim dari posset species propria hominis, quæ

quæ repræsentaret ipsum, ut est animal, absque eò, quòd ipsum repræsentet quatenus rationalis; quamquam animal, & rationale sint duo gradus intimè uniti in homine: ità dari posset species repræsentativa substantiæ Angeli, absque eo, quòd repræsentet gradum existentiæ, maxime si Deus suum suspendere velit concursum, ne dum essentia suam speciem emittit, existentia pariter in ejusmodi emissionem influat.

Instabis: Eò ipsò quò Angelus cognoscit seipsum, ut est res talis singularis, debet cognoscere se-ipsum, ut ipse est: Ergo si est in se existens, debet cognoscere se-ipsum, ut existentem, & consequenter intuitivè. Probatur consequentia, quia in re actu existente, non distinguitur existentia ab essentia singulari.

Distinguo antecedens: Ut in se est quoad naturam singularem, concedo: Ut in se est quoad reliqua omnia, quæ competunt ipsi, & non necessariò involvuntur in conceptu naturæ singularis talis. Nego antecedens, & consequentiam, cum suam probatione. Et sanè mirum est, quòd nonnulli existiment conceptum existentiæ non esse distinctum in re existente à conceptu naturæ singularis, cùm certum sit nos de facto habere cognitionem de aliquo homine singulari, qui existit; etiamsi non cognoscamus an existat, nec-ne: Adde quod unus Angelus sine dubio posset habere conceptum de alio Angelo singulari existente saltem in absentia magna, quin cognoscat ipsum, ut existentem formaliter.

Dices 3. Angelus per eamdem speciem invariatam in actu primo, cognoscit rem singularem existere quando existit, & non existere, quando non existit: Ergo quoties cognoscit quidditativè alium Angelum, aut seipsum, necessariò cognoscit intuitivè. Probatur antecedens: Nam eo ipso, quo contemplatur rem singularem, & non videt ipsam existentem, cognoscit, quòd non existit: Ergo per eamdem speciem invariatam cognoscit utrumque.

Respondet Poncius in Commentario ad 2. Scoti dist. 3. quæst. 8. Primò quidem negando consequentiam: Quamvis enim posset per eamdem speciem aliquam cognoscere rem singularem existentem, & non existentem; non tamen hoc deberet verum esse de omni specie, sed de specie sufficienti ad cognitionem intuitivam; ut valeret autem consequentia, deberet esse verum de omni specie.

Respondet Secundò negando antecedens: Nam illa species, quæ nata est repræsentare rem ut singularem, & existentem, semper determinabit, nec potest aliter rem illam repræsentare: quod si habens talem speciem contempletur illam rem quando non existit, & non videat ipsam existentem; non videbit ipsam sic mediante illa specie; sed mediante alia, & non poterit cognoscere, quòd non existat cum certitudine, quia sic potest discurrere: Hæc res posset esse reverà existens, quamvis non cognoscatur à me esse existens. Imò quamvis eadem species, quæ repræsentaret rem existentem, etiam repræsentare posset, quando non existeret, attamen etsi Angelus non videret eam existere, inferre non posset, quòd ipsa res non existeret; dubitare namque posset videndo ipsam non existere; quòd fortè vel à Deo alibi esset translata, vel quòd sibi denegaretur divinus concursus ad illius rei existentiam depræhendendam.

COROLLARIA.

EX *his colliges* 1. Animam rationalem à corpore solutam, posse seipsam per suam etiam substantiam intelligere; quippe tunc cognoscet modo Angelico, nec indigebit speciebus acceptis à rebus sensibilibus, aut conversione ad phantasmata: Secùs autem est

est dum corpori alligatur; cùm enim sit ipsius forma, nec possit quidpiam cognoscere, nisi sensuum beneficio, inde fit, quòd indigeat specie quadam accidentali, quà ad sui-ipsius cognitionem moveatur per discursum assequendam, removendo nempe à sua substantia omnes rerum corporearum defectus, & se immortalem, ac immaterialem cognoscendam.

Collige 2. Quòd quamquam Angelus seipsum per propriam suam substantiam agnoscat, quæ omnino similis est substantiæ alterius Angeli; nequit tamen alterum Angelum per intuitum suæ propriæ substantiæ, tamquam per speciem abstractivè cognoscere. Species enim est formalis, & perfecta similitudo objecti: Substantia autem unius Angeli non perfectè assimilatur substantiæ alterius secundùm omnes omninò gradus. Quamquam enim essent ejusdem speciei, & solo numero discreparent; quilibet eorum habet characteres proprios, & gradus individuales, quos alter non obtinet, adeoque unus alterum perfectè referre non potest. *Adde quòd* ut unum objectum sit ratio cognoscendi alterius, debet illud continere, vel formaliter, vel eminenter: at neutro modo substantia Angeli alterum continet: Non quidem formaliter, quippe cùm habeant formas distinctas, & varios characteres personales: Nec etiam eminenter, hæc enim eminentialis continentia rerum secundùm earum entitatem, & perfectionem soli Deo congruit, ratione scilicet infinitæ suæ entitatis, & principii omnium entium.

Collige 3. Quòd cùm species rerum universalium, & præstantiorum individuorum Angelis à Deo concessæ fuerint: Consequens est illas ab ipsorum substantia non emanare; Species enim cùm sint semen objecti; vel ab ipso objecto, vel eo deficiente, à rerum omnium Opifice produci debent. *Deinde* qua ratione ab essentia Angeli emanarent aliquarum rerum species, emanarent quoque species cæterarum, etiam possibilium, adeoque infinitarum. *Denique* pari ratione dici posset, quòd ab essentia Angeli emanarent ipsæmet rerum cognitiones.

Collige denique. Quòd etsi species illæ divinitùs fuerint inditæ, non propterea tamen censeri debent supernaturales quantùm ad substantiam; sed tantùm quoad modum acquisitionis; non secùs, ac fuit scientia primis parentibus, & Salomoni à Deo concessa; Illæ namque species fuerunt omnino similes eis, quas ipsi Angeli comparare potuissent ad præsentiam objectorum, si aliunde sibi inditas non habuissent; Nec fuerunt ultra sortem, & exigentiam naturalem ipsius Angeli, quippe cùm eorum nativa virtus cognoscendi id ex se naturaliter exigat, quod conducere potest ad suam naturalem perfectionem: Species autem illæ ita conferunt, adeoque non debent censeri præternaturales.

QUAESTIO TERTIA.

Quodnam sit objectum cognitionis Angelicæ?

SUPPONO 1. Tamquam certum Angelum plura cognoscere naturaliter, putà seipsum, alios Angelos, & objecta quæque corporea sive per se, sive per sui species Angelicum intellectum ad sui cognitionem moventia, imò & Deum ipsum, cognitione nedum abstractiva, quæ fit per discursum, quaque nedum Dei existentia, sed etiam ejus divinæ præcellentiæ ex rebus creatis colliguntur ab omnibus, subindeque longè perfectiori modo colligi possunt ab Angelis: sed etiam ea cognitione abstractiva, quæ fieret per speciem divinæ essentiæ repræsentativam: Nam, inquit Doctor in 2. dist. 3. quæst. 9. n. 7. ta-

„ talem speciem repræsentantem es-
„ sentiam divinam intellectui Angeli-
„ co, non videtur inconveniens po-
„ nere intellectui Angeli inditam esse
„ à principio: Ita quòd licèt ipsa non
„ sit naturalis intellectui hoc modo,
„ quòd iste intellectus possit ex natu-
„ ralibus suis eam acquirere: Neque
„ etiam, quòd possit eam habere ex
„ actione alicujus objecti agentis na-
„ turaliter, quia non potest eam habe-
„ re præsentialitate alicujus objecti fi-
„ niti moventis, nisi essentiæ divinæ
„ tantùm, quæ nihil aliud à se causat
„ naturali causatione: Tamen sicut
„ perfectiones datæ Angelo in sua
„ prima creatione, licèt non necessa-
„ riò sequantur naturam ejus, dice-
„ rentur naturales, distinguendo con-
„ tra merè supernaturales, scilicet gra-
„ tiæ, & gloriæ: Ita ista perfectio data
„ intellectui Angelico, qua essentia
„ divina esset ei præsens distinctè, li-
„ cèt abstractivè, potest dici naturalis,
„ & ad cognitionem naturalem Ange-
„ li pertinere: Ita quòd quicquid co-
„ gnoscit Angelus de Deo, virtute hu-
„ jus speciei, aliquo modo cognoscit
„ naturaliter, & aliquo modo non
„ naturaliter; naturaliter, in quantum
„ ista non est principium actus gra-
„ tuiti, nec gloriosi; non naturaliter
„ autem quantùm, quòd ad istam non
„ posset pertingere ex naturalibus, ne-
„ que aliqua actione naturali. Hoc est, illa species distinctè repræsentativa divinæ essentiæ, quam esse possibilem demonstravimus agendo de visione beatifica sectione 2. quæst. 1. esset naturalis, quantùm ad substantiam, quippe non esset ejusdem ordinis cum qualitatibus, quæ sunt ordinis gratiæ, vel gloriæ; Esset autem supernaturalis quantum ad modum, quia nec ab intellectu exigeretur naturaliter tamquam perfectio ipsius naturali complemento debita, nec posset ab eo propriis viribus obtineri.

Hanc autem speciem Angelo fuisse inditam à primordio suæ formationis, sibi persuadet Doctor hisce rationibus, 1. Quia naturalis fœlicitas Angeli præstantior fuit, quàm extiterit nativa hominis fœlicitas: Sed verisimile est hominem ante peccatum habuisse naturalem Dei notitiam aliqualiter distinctam: Ergo Angelus perfectiorem, nempe quidditativam habere debuit. 2. Talis species possibilis non excedit capacitatem naturalem receptivam ipsius Angeli, summèque confert ad ejus perfectionem, quæ maximè ex veritatis cognitione integratur, subindeque præstantior est, quæ colligitur ex veritate præstantissima, qualis est distincta Dei cognitio. 3. S. August. lib. 4. de Gen. ad litteram cap. 21. tribuit Angelis omnibus ante lapsum cognitionem matutinam rerum creatarum in Verbo præter cognitionem vespertinam earumdem rerum in seipsa: Illa autem cognitio rerum in verbo, vel fuit cum cognitione Dei intuitiva, vel cum abstractiva, & per speciem: Primum dici nequit, alioquin etiam dæmones intuitivam Dei cognitionem habuissent, sicque fuissent reverà beati, maximè in sententia Thomistarum, qui formalem beatitudinem in visione beatifica constituunt. Hoc autem nullus Theologorum admittit, adeoque necessum est fateri cognitionem illam rerum in Verbo extitisse simul cum cognitione abstractiva Dei per speciem. *Insuper* ex illo actu cognitionis potuit remanere notitia habitualis, & species ipsius memoriam causans, qualem habuit S. Paulus dum recordabatur eorum, quæ ad tertium Cœlum raptus audiverat, & viderat.

Hic itaque solùm inquirimus, an Angelus naturæ viribus cognoscere possit Deum, ut Authorem naturæ, & gratiæ, nec-non, & ea, quæ intra utrumque ordinem continentur, seu quæ supernaturalia sunt tam quoad substantiam,

v. g. gratia, lumen gloriæ, &c. quàm quoad modum, v. g. resurrectio mortuorum, aquæ in vinum mutatio, &c.

Suppono 2. Futura contingentia esse triplicis generis: Quædam enim necessariò proveniunt ex causis naturalibus, nec ullo modo pendent à libero arbitrio, ut motus corporum cœlestium, & cursus astrorum, imò etiam omnes eventus naturales, qui in his inferioribus fiunt, sive à Cœlorum influxu, sive ab aliis causis inferioribus naturalibus, ubi nullo modo liberum intercedit arbitrium. Alia sunt futura, quæ non necessariò, sed ut plurimùm ex suis causis sequuntur absque ullo etiam liberi arbitrii interventu, ut sanitas ex tali medicina. Alia denique futura sunt, quæ omnino contingenter, & à causis liberis fiunt, aut eveniunt. *Certum* est autem Angelos naturaliter cognoscere necessaria, quæ continentur in causis naturaliter ad eorum productionem determinatis, atque de lege ordinaria à Deo rerum omnium Opifice non impediendis. Habent enim Angeli universalem, & mirabilem causarum naturalium scientiam, & consequenter effectuum ex illis naturaliter, & necessario provenientium. *Certum* pariter Angelos posse futura contingentia, & libera, id est à causis contingentibus, & liberis provenientia percipere cognitione quadam conjecturali, & aliquibus indiciis; idque quatuor modis, ut ex S. Augustino lib. 5. de Gen. ad literam de Dæmonibus docet Seraphicus Doctor in 2. part. art. 2. „ quæst. 3. videlicet: Vel ingenii acri- „ moniâ, aut multa experientiâ, aut „ dolosa cautelâ, aut aliena doctrinâ: „ Sensus acrimoniâ, ut quando vident „ diligenter, ac considerant ad quid „ inclinetur affectio nostra, vel quæ „ sint inducentia, vel retrahentia. Ex- „ perientiâ temporum, quia ex talibus „ vident accidere talia. Dolosâ cau- „ telâ quando proponit aliquid fa- „ ctum, & prædicit, quòd aliquid fit „ facturus. Aliena doctrinâ, quando „ justo Dei judicio permittitur addi- „ scere ab Angelis.

Suppono 3. Maximam apud Theologos versari difficultatem, an Angeli naturaliter cognoscere possint secreta cordium, seu affectus, & cogitationes, vel ab hominibus, vel ab aliis Angelis liberè elicitas. Quamquam enim consentiant omnes contra Durandum, illos internos, & liberos affectus, non solùm futuros, sed etiam præsentes reverà Angelis de facto occultari, & soli Deo patere; quippe qui hanc notitiam sibi soli reservavit: tamen varias scinduntur in partes quantum ad virtutem, & activitatem naturalem intellectus Angelici; an videlicet ex se sufficienti virtute polleat, quâ posset hos liberos affectus, hasque internas cogitationes deprehendere. Id communiter negant omnes Thomistæ. Affirmant verò Doctoris subtilis Discipuli cum ipso in 2. dist. 9. num. 27. & in Reportatis dist. 10. Observandum autem cum Seraph. Doctore in 2. dist. 2. parte 2. quæst. 6. ex S. Augustino lib. 12. de Genesi ad litte- „ ram cap. 17. Quòd sicut substantiæ „ corporales habent aliqua velamen- „ ta, quibus se alienis aspectibus oc- „ cultant, sic, & habent substantiæ spi- „ rituales suo modo. Quod quidem „ obstaculum non debet intelligi per „ interpositionem alicujus naturæ o- „ pacæ, sicut est in visu nostro corpo- „ reo, vel obscurè, vel minùs clarè; sed „ abscondere in eis, idem est, quòd „ nolle manifestare. Et licèt non sint „ ibi diversitates plicarum ex compo- „ sitione diversarum naturarum, sunt „ tamen in anima gradus potentia- „ rum, & statuunt secundùm quos „ quædam dicuntur esse animæ magis „ intima, utpote, quæ respiciunt po- „ tentias superiores, & simpliciores, „ sive puriores, secundùm quas anima „ magis in se colligitur, & ei quod sum-

„ summè unum est unitur, & simplificatur; & penès has minimè residet „ conscientiæ secretum. Inde supra „ intulit,quòd nulla creatura, nec humana,nec Angelica potest conscientiæ humanæ nosse secreta, nisi per „ signa, & conjecturas, vel nisi illa „ noverit Dei revelatione,aut hominis „ denuntiatione. Et quoniam pauca „ sunt ita secreta, quin prodeant in „ opera exteriora, vel appareant per „ signa exteriora faciei, vel per signa „ cordis, quod movetur diversimodè „ secundum diversitatem actionum: „ Hinc est, quòd multæ cogitationes, „ & affectiones nostræ deprehendi „ possunt à malignis spiritibus, nisi arceantur Dei virtute; Hæc autem „ cognitio potiùs est conjecturæ, „ quàm certæ scientiæ.

His itaque sic prælibatis: *Primò*,determinandum est, an Angeli virtute naturali cognoscere possint, quæ supernaturalia sunt quantùm ad entitatem, & quantùm ad modum. *Secundò*, utrum futura contingentia à causis liberis omnino pendentia, certò possint apprehendere. *Tertio*, an cogitationes internas, & affectus liberos cùm Angelorum, tum hominum, non solùm ex conjectura,sed etiam ex certa scientia nosse queant.

CONCLUSIO PRIMA,

Angelus res in entitate supernaturales, & quæ verè sunt intra ordinem gratiæ, & gloriæ cognoscere non potest viribus naturæ: Benè verò eas, quæ supernaturales sunt tantùm penès modum. Hæc est receptissima apud Theologos quantùm ad utramque partem:quarum probatur prima ex illo primæ ad Corinth. 2. *Quis hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita, & quæ Dei sunt nemo cognovit nisi Spiritus Dei*; Quasi diceret, quæ ex sola Dei, & libera voluntate pendent, nullus nisi illo tribuente cognoscit: Itaque subinde hæc Apostolus addit, *Nos autem non Spiritum hujus mundi accepimus; sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis*. Ubi Spiritum mundi rectè Theodoretus interpretari videtur de creato Spiritu. Hoc enim Apostoli propositum est,nempe Christianæ fidei mysteria nullam creatarum rerum intelligentiam etiamAngelorum potuisse consequi,sed solo Dei revelante Spiritu fuisse cognita. Deinde spiritum mundi Dei spiritui opponit ex adverso. Quam in rem faciunt Ambrosii verba in commentario ad eum locum, *Sensum Dei nemo novit, nisi qui de Deo est Spiritus Dei. Inferiora enim non possunt superiorum scire consilium, neque creatura Conditoris sui dignoscere voluntatem*.

Probari pariter potest ex illo ad Ephesios 3. ubi idem Apostolus ait, *Sibi datam hanc esse gratiam; uti illuminaret* (idest instrueret, & doceret) *quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi à sæculo in Deo, qui omnia creavit, ut innotescat Principatibus, & Potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis Sapientia Dei*: Quæ enarrans S. Chrysostomus copiosè demonstrat, ab Apostolis arcana illa detegentibus illustratos esse Principatus, & Potestates, hoc est supremus Angelorum ordines, & quæ hactenus ignorabant hoc ab illis didicisse. Id autem potissimùm verum fuit de cognitione mysterii Incarnationis,ut disertè expendit Gregorius Nyssenus hom.8. in Cant. *Etenim*, inquit, *hactenus simplicem, & uniusmodi potestatem Dei, & efficientiam intelligebant Angeli, qui una, & simplici Dei voluntate, ac solo verbo omnem illam conditarum rerum varietatem extitisse viderant. Varium autem illud, & multiplex genus Sapientiæ, quod ex contrariis rebus invicem nexis, aptisque constat, per Ecclesiam manifestè cognoverant: Quemadmodum Verbum caro factum est, utpote quòd vita cum morte misceatur; quomodo livore suo nostra vulnera persanat,*

quomodo crucis infirmitate vires hostis evertit: quemadmodum id quod aspectabile non est, in carne manifestatur, ut qui captivos redimit, idem ille, qui emptor est, & pretium; tum quemadmodum mortem sic obiit, ut à vita non recederet.

Favet etiam Anselmus in Cõmentariis ad Epistolam Pauli, ubi ait, *Per Ecclesiam profecisse in cognitione hujus sapientiæ etiam Angelicos Spiritus asserit; quia dum eam Christus vel per se, vel per Apostolos institueret, plurima secreta didicerunt Angeli, quæ ignorabant.*

Mirandum quid magis loquitur Ambrosius lib. 4. de init. cap. 7. dum ait, *Dubitaverunt etiam Angeli cùm resurgeret Christus, dubitaverunt Potestates cælorum videntes, quòd caro in Cælum ascenderet; denique dicebant, Quis est iste Rex gloriæ? & cùm alii dicerent Tollite portas &c. alii dubitabant dicentes, Quis est ille Rex gloriæ &c.*

Verùm minimè induci possum, ut credam Angelis tunc temporis incognitum fuisse Incarnationis mysterium; nam ipsemet S.Paulus ad Hebr. 1. scribit, *Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ dicit, & adorent omnes Angeli Dei*; Eo itaque momento quo in terram, id est, in carnis consortium inductus est Filius: hunc Pater Angelis suis proposuit adorandum. *Deinde* non solùm Gabriel nasciturum illum Dei, ac Virginis Filium nuntiat, sed etiam cæteri natum eumdem postea frequentiâ, & festis acclamationibus celebrarunt apud Lucam, ac Pastoribus ortum illius indicarunt: *Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in Civitate David*. *Denique* multò antequam carnem assumeret, Angelis cognitum esse persuadet ista ratio, quòd cùm Prophetæ Deum, hominemque venturum esse prædixerint velut Isaias, non sic credibile hoc Angelos latuisse, qui cœlestium vaticinationum Administri ferè atque Interpretes erant.

Quæ quamquam de sanctissimis Spiritibus vera sint, verisimilius tamen appaset hoc mysterium Incarnationis Dæmonem latuisse: Id namque apertè declarat S. August. de Civit. Dei cap. 21. ubi de Angelorum, ac Dæmonum scientia, ejusque discrimine loquens: *Tantùm, inquit, eis innotuit, quantùm voluit: Tantùm autem voluit, quantùm oportuit: sed sic innotuit, non sicut Angelis sanctis, qui ejus secundùm id quòd Dei Verbum est, participata æternitate perfruuntur; sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, nimirum per quædam temporalia suæ virtutis effecta, & occultissimæ signa præsentiæ, quæ Angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potiùs, quàm infirmitati hominum possent esse conspicua. Denique quando ea paulùlum supprimenda judicavit, & aliquando altiùs latuit, dubitavit de illo Dæmonum Princeps, eumque tentavit, an Christus esset, &c.*

Huic veritati suffragatur, quod scribit Apostolus 1. ad Cor. 2. cum de incarnata Sapientia ait, *Quam nemo Principum hujus sæculi cognovit. Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent*: Principes enim sæculi, Dæmones intelligunt plurimi Patres, maximè verò S.Leo, serm. de Passione, ubi de Christo Domino ita scribit, *Qui ut humanum genus vinculis mortiferæ prævaricationis absolveret, & sævienti Diabolo potentiam suæ majestatis occuluit, & humilitatem nostræ infirmitatis objecit. Si enim crudelis, & superbus inimicus consilium misericordiæ Dei nosse potuisset; Judæorum animos mansuetudine potiùs temperare, quàm injustis odiis statuisset accendere: ne omnium captivorum amitteret servitutem, dum nihil sibi debentis persequitur libertatem.*

Hoc ipsum probat ratio Theologica, 1. Quidem Angelus id solùm nosse potest, quod suæ virtuti naturali proportionatum est; At mysteria gratiæ non sunt

ſunt proportionata activitati naturali intellectus Angelici, quippe cùm ſint altioris,& ſuperioris ordinis,nec aliunde dicantur ſupernaturalia, quàm quia omnimodè excedunt vires agentis naturalis. *Deinde* cùm myſteria omnia ex mera Dei voluntate pendeant, cognoſci nequeunt per eorum ſpecies nativas, nec per aliquid, quod habeat cum eis connexionem: Species enim illas, vel à rebus ipſis exciperet intellectus Angelicus, vel à Deo ſibi divinitùs infundente: Non primum, cùm enim res illæ ſint inferioris ordinis, ad quem ſeſe applicare non poteſt nativa Angelorum virtus; moltò minùs poterit ab eis ſpecies mutuari. Si ſecundùm: Ergo illas ſpecies non poſſunt naturaliter ſibi vendicare,adeoque nec illa myſteria naturæ viribus cognoſcere.

Dices 1. Dæmones reverà cognoverunt Incarnationem Verbi, non per revelationem, nec per ſpeciem ſibi divinitus inditam: Ergo, &c.

Reſpondent ſacri Interpretes illos adulatoriè loquutos fuiſſe, ut veritatem elicerent, an eſſe Dei Filius,& Meſſias in mundum miſſus,nec-ne; non tamen inde ſequi illos viribus naturalibus cognoviſſe Incarnationis myſterium.

Dices 2. Ens creatum non excedit activitatem intellectus Angelici; atqui entia illa ſupernaturalia ſunt creata: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem:Non excedit activitatem intellectus Angelici ſub quacumque ratione conſideratum, nego; ſub aliqua, concedo.. Eſt enim terminus, & objectum facultatis intellectivæ, quatenus ens eſt limitatum,& finitum, & ſub hac ratione proportionatum cuicumque intellectui creato, & limitato, non verò quantùm ad gradum ſupernaturalitatis, penes quem excedit virtutem, & activitatem ejuſdem facultatis, ac proinde non mirum ſi non poſſit ab ea attingi.

Patet etiam ſecunda pars: Nempe quòd ſupernaturalia quantùm ad modum non excedant vim naturalem intellectus Angelici. Quæ reverà ſunt intra ordinem rerum naturalium,poſſunt ab intellectu Angelico facilè percipi: ſed quæ tantùm ſupernaturalia ſunt penes modum, ſecundùm ſuam entitatem reverà ſunt intra ordinem naturalem rerum ut conſtat: Ergo &c. Nec refert quòd habeant gradum, & modum ſupernaturalitatis:Cùm enim Angelus perſpectam habeat omnipotentiam divinam, noveritque Deum plura poſſe, quæ cauſarum naturalium activitatem omnimodè ſuperant,nullô modò entitatem naturalem effectus producti cognoſcendo, etiam modum ſupernaralem illius productionis ſaltem arguitivè cognoſcere poterit.Videndo namque hominem, qui priùs cæcus extiterat, nunc donari viſu; non ſolùm hunc viſum reſtitutum intelligere poterit, quippe cùm viſus ille ſecundùm ſuam entitatem ſit purè naturalis; verùm etiam poterit judicare eum divinitùs eſſe reſtitutum; ſiquidem perſpicaciùs novit Angelus,quàm Philoſophi, à privatione ad habitum non dari regreſſum naturæ viribus, adeoque neceſſum fuit, ut homo ille oculis orbatus eos donante virtute ſupernaturali receperit. Hac ratione poterit Angelus noſſe naturaliter Chriſti Domini humanitatem carere propriâ ſubſiſtentiâ, & accidentia Euchariſtica privari inhæſione, & Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus modo indiviſibili. Hæc enim quantùm ad entitatem naturalia ſunt, licèt fiant modò ſupernaturali.

Dices: Si poſſit Angelus detegere Chriſti Domini humanitatem propria ſubſiſtentia ſpoliari; poterit etiam cognoſcere eam ſubſiſtere divinâ,quod eſt præternaturale quantùm ad ſubſtantiam; ſed hoc eſt contra primam partem: Ego oportet alterutra ſit falſa.

Nego ſequelam majoris: Cùm enim Deus conſervare poſſit ſubſtantiam omni

ni subsistentiâ, ut volunt Aliqui, spoliatam, cùmque saltem suspendere possit suum concursum, ne Angelus videndo humanitatem videat etiam ejus subsistentiam ab ea realiter distinctam, si contingat Angelum videre Christi Domini humanitatem propria spoliatam subsistentia, exinde colligere non potest eam subsistere divinâ, quippe dubitare poterit num sibi Deus suum deneget concursum, ne videndo humanitatem videat pariter subsistentiam.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli de facto non cognoscunt secreta cordium: Possent tamen ea percipere nisi Deus prohiberet.

Probatur prima pars illis omnibus Scripturæ textibus, quibus secretorum cordis notitia soli Deo reservari significatur, sic 3. Regum 8. *Tu solus nosti cor omnium filiorum hominum*: Et 2. Paralip.6. *Redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo; tu enim solus nosti corda filiorum hominum*, ait Salomon Deo: Et Jerem.17. *Pravum est cor hominis, & inscrutabile; quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes*. Quæ interrogatio ejusque responsio videtur cuilibet alteri, præterquam soli Deo, negare notitiam cordis humani, & ejus agnoscendi difficultatem, non in Dei placitum, sed in ipsammet Dei naturam refundere.

Hanc ipsam veritatem præter Scripturarum testimonia etiam SS. Patres nos docent, imprimis Origenes Homilia 7. in Genesim, ubi negat Angelos propositum mentis nostræ cognoscere; *Verbi causa*, inquit, *propositum habeo martyrium, non ex hoc dicere ad me Angelus poterit, quia* NUNC COGNOVI, QUOD TU TIMES DEUM. *Deo enim soli cognitum est propositum mentis: Si verò accessero ad agones, protulero bonam confessionem, quæ inferuntur constanter cuncta suscepero, tunc potest dicere Angelus velut confirmans me, & corroborans;* NUNC COGNOVI, QUOD TU TIMES DEUM.

Subscribit Hilarius in Psalmum 139. *Cogitationes cordis*, inquit, *nosse non nostrum est, sed ei de quo dictū est*, SCRUTANS CORDA, ET RENES DEUS: *ejus quoque qui dixit*, SCIENS COGITATIONES EORUM, QUID COGITATIS MALA IN CORDIBUS VESTRIS? *Ille occultos omnes malignorum cordium sensus penetrabili, atque pervio aditu obeunte natura virtutis suæ contuetur*.

Hoc ipsum suadent alii S. Patres, dum probant Christum fuisse verum Deum ex eo quòd internas mentis cogitationes cognoverit: Si autem cognoscere secreta cordium non esset actio Deo propria, & alteri quàm Deo conveniret, non benè ex ea inferretur Christum esse Deum: Ergo cognoscere secreta cordium est actio Deo propria, quæ nulli creaturæ humanæ, vel Angelicæ competit. Probatur major ex Joann.2. ubi dicitur, quòd Christus non credebat semetipsum aliquibus, qui in ipsum se credere profitebantur, quia eorum corda à se aliena esse cognoscebat. Ex quo infert Evangelista indicans Christi divinitatem; *Opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat, quid esset in homine*: Ad quæ Cyrillus 2. in Joann. *Hæc quoque dignitas*, inquit, *uti, & cæteræ quæ sunt in Christo, Deo competit; nec inest ulli rei creatæ. Soli enim vero Deo ipsam tribuit Psalmista dicens: Qui finxit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum.* Hinc Ambrosius in caput 5. Lucæ; *Dominus*, inquit, *salvos volens facere peccatores, & occultorum cognitiōne Deum se esse demonstrat.* Quibus subscribit S. Chrysologus serm.5. ubi Pharisæum alloquens cujus cogitationem Christus detexerat Lucæ 7. *Cape*, inquit, *ejus Divinitatis insignia, audi eum pectoris tui penetrasse secretum: aspice eum ad cogitationum tuarum latebras pervenisse. Intellige eum cordis tui tacita nudare consilia*. Et serm.94. *Dum Pharisæi cordis patefecit arcanum, seip-*

seipsum fuisse totius Prophetiæ demonstrat Authorem.

Quibus omnibus constat reverà Angelis negare secretorum cordis cognitionem, quippe soli Deo propriam.

Dices 1. Nonnulli etiam SS. Patres affirmant Angelos suos invicem affectus naturaliter nosse, nec-non, & hominum cogitationes. Sic Philippus Presbyter in commentariis ad librum Job, existimasse videtur Angelos intimas suas cogitationes, & affectus invicem cognoscere. *Non enim*, inquit, *quidquam affectuum suorum ab invicem latere Spiritus possunt, Simplices enim creaturæ nullum habentes quasi obstaculum corpulentiæ, perspicuæ sibi sunt.* Ita pariter sentire videtur S. Gregorius lib. 18. moralium cap. 27. *In beatitudine resurgentium*, inquit, *perspicabilis alteri sicut ipse sibi; & cùm unusquisque intellectus attenditur, simul conscientia penetratur.* Unde concludit, *Civitatem Beatorum allegoricè vocari vitrum mundum.* Et immediatè post subjicit: *Nunc autem corda nostra quandiu in hac vita sumus, quia ab altero in alterum videri non possunt, sed intra lutea vascula concluduntur.* Subscribit etiam Beda libro 2. in Job. c. 7. ubi ait: *Non enim quidquam affectum suorum ad invicem latere spiritus potest; Simplices enim creaturæ nullum habentes, quasi obstaculum corpulentum, perspicuæ sibi sunt.*

Resp. 1. SS. Patres intelligendos esse vel de cognitione conjecturali, quam habere possunt Angeli, maximè ex hominibus per quamdam corporis eorum concitationem, qualiter S. August. lib. de divinatione Dæmonum, aliquando dixerat, *Angelus hominum dispositiones non solùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm signa quædam exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscere.* Quod deinde retractavit 2. Retract. cap. 30. *Rem*, inquit, *dixi occultissimâ audaciore asseveratione, quàm debui; nam pervenire ista ad notitiam Dæmonum, per nonnulla etiam experimenta compertum est: Sed utrum signa quædam dentur ex corpore cogitantium, illis sensibilia, nos autem latentia; an alia vi, & eâ spiritali ista cognoscant; aut difficillimè potest ab hominibus, aut omnino non potest inveniri.*

Respondeo 2. SS. Patres laudatos solùm velle, quòd Angeli non impediantur propter membrorum corpulentiam, sicut homines, ne alter alterius mentem penetrent.

Objicies 2. Experientiâ constat, quod Angeli etiam mali plerumque cognoscant, & prodant cogitationes internas, & secreta cordium. Nam Magi, & Energumeni aperiunt interdum quid homines inter se deliberaverint, aut cogitaverint; ut de Alberico quodam Mago testatur S. August. lib. 1. contra Academicos cap. 6. Alia etiam refert Delrio lib. 4. disquisitionum magicarum cap. 2. quæst. 2.

Respondeo: Dæmones hæc quidem cognoscere, & aperire ex conjectura propter concitationem quam vident in corpore; vel ex eo quod illi interni affectus mentis, & cordis repræsententur in phantasmate, aut in appetitu sensitivo propter motus internos concitato; Nam ut 2. suppositione observatum est ex S. Bonaventura, possunt Dæmones quatuor modis res abditas, & occultas „ detegere, vel ut addit ibidem: Dico „ quòd nulla creatura, nec humana, nec „ Angelica potest conscientiæ humanæ „ nosse secreta, nisi per signa, vel „ conjecturas, vel nisi noverit Dei re„ velatione, aut hominis denuntiatio„ ne. Et quoniam pauca sunt ita se„ creta, quin prodeant in opera exte„ riora, vel appareant per signa exte„ riora faciei, vel per signa cordis, „ quod movetur diversimodè secun„ dùm diversitatem affectionum: Hinc „ est quòd multæ cogitationes, & af„ fectiones nostræ depræhendi possunt „ à malignis spiritibus, nisi arceantur

„ tur Dei virtute; Hæc autem cogni-
„ tio potiùs est conjecturæ, quàm cer-
„ tæ scientiæ,

Probatur secunda pars: Nempe quòd Angelus posset virtute naturali detegere secreta cordium, nisi Deus præpediret, ut asserere videtur Doctor in 3. dist.9. quæst.9. numero 27. & in dist.10. qu.8. Omne objectum actu intelligibile, & proportionatum, at sufficienter præsens intellectui Angelico, potest ab eo naturaliter percipi: Sed secreta cordium, & affectus mentis sunt ejusmodi: Ergo, &c. Major est evidens: Minor probatur. Illud est actu intelligibile, & proportionatum intellectui Angelico, quod reverà est existens, omne enim ens reale est actu Intelligibile, quodque continetur intra ordinem naturalem: sed illi mentis affectus, ac secreta cordium supponuntur actu existere: Sunt etiam intra ordinem naturalem, non enim sunt supernaturales actus, ut supponitur, adeoque proportionantur intellectui Angelico.

Reponunt Aliqui illos affectus mentis esse quidem naturaliter cognoscibiles ab intellectu Angelico, nisi per voluntatem alterius Angeli tales affectus habentis occultarentur: Cùm autem uniuscujusque Angeli voluntas sit libera, & domina suarum actionùm, eos potest pro libito occultare, vel manifestare: adeoque non posset alter Angelus detegere quacumque virtute naturali, nisi consentiat Alius.

Contra, inquit Doctor, non est potior ratio, cur Angelus posset per volitionem suam occultare mentis affectum, & cogitationem internam, quàm essentiam: sed efficere nequit ut alter Angelus suam essentiam non videat: Ergò nec impediet quominùs videat suos affectus. Major est evidens: Illi namque affectus tam reales sunt, quàm essentia, subindeque sunt æquè Intelligibiles. *Deinde*, Illa volitio per quam diceretur occultare suos affectus, est etiam ens naturale, & actualiter intelligibile, adeoque vel pateret simul cum eo, quod occultare dicitur, vel deberet occultari per alteram volitionem, & illa rursus per aliam, & sic fieret processus in infinitum.

Reponunt 2. Thomistæ intellectum Angelicum posse quidem naturaliter attingere omnem entitatem naturalem spectantem ad ordinem physicum, non verò eam, quæ spectat ad ordinem moralem. Actus autem liberi, inquiunt, pertinent ad ordinem moralem, non autem ad ordinem physicum; adeoque non mirum si ab Intellectu Angelico non possint naturaliter percipi. In tantum enim, inquiunt, Intellectus Angelicus potest aliquod objectum percipere, in quantum est pars Universi; ea autem quæ ad lineam moralem, & liberam pertinent, non sunt partes Universi, sicque non sunt intra objectum proportionatum intellectus Angelici.

Contra 1. Omne ens reale, sive sit Physicum, sive Morale, est ex se actu Intelligibile, eô modô quô ens reale est, sive sit ordinis Physici, sive Moralis: sed illi affectus mentis sunt entia realia naturalia: Ergo naturaliter intelligiblia, subindeque naturaliter possunt cognosci: Ens enim naturaliter cognoscibile potest naturaliter cognosci. *Deinde*, Concedunt ipsi Thomistæ quòd Michael, v.g. possit naturaliter cognoscere suos proprios affectus, suasque internas cogitationes: Ergo pari jure eas poterit cognoscere Gabriel; tam enim illæ cogitationes sunt naturaliter cognoscibiles respectu Gabrielis, quàm respectu Ipsius Michaelis: adeoque qua ratione Michael illas concipit virtute naturali, licèt sint intra lineam moralem, pari ratione eas percipere poterit Gabriel, *Denique*, unus Angelus potest percipere affectus alterius Angeli eos sibi revelantis; nam, ut constabit infrâ, Angeli sibi invicem loquendo promere possunt inter-

internas cogitationes, & mentis affectus; Ergo ratio illa entis moralis, non impedit quominus illæ cogitationes, & mentis affectus possint naturaliter cognosci si fiant debitè præsentes; sive interim manifestentur voluntariè, sive non. Reverà itaque unus Angelus cognoscere posset internos mentis affectus alterius, nisi Deus præpediret. Quòd autem Deus illam cognitionem prohibeat, colligitur tum ex Scriptura, tum ex SS. Patribus supra laudatis.

Dices 1. Præfatæ Scripturæ, ac SS. Patrum sententiæ simpliciter affirmant non posse internos mentis affectus ab alio, quàm à Deo cognosci: sed hic loquendi modus verus non esset si naturaliter cognosci possent, ut asserimus: Ergo hæc nostra sententia tam Scripturæ, quàm SS. Patribus videtur adversari. Probatur minor: *Primò*, Quia quod naturaliter fieri potest, dicitur absolutè fieri posse; quamquam enim Deus præpedire possit ignem ne comburat, nihilominus reverà ignis dicitur posse comburere, quia vim comburendi naturalem habet: Ergo si dici potest simpliciter, quòd illi interni affectus possint cognosci naturæ viribus, propositiones contradictoriæ fieri poterunt, nempe quòd possint cognosci naturaliter, & non possint cognosci naturaliter. *Secundò*, Quia si naturaliter intellectus creatus videre posset alienæ mentis affectus, sequeretur illum semper esse in statu violento, fierique miracula perpetua; sicut miraculum esset si ignis debitè applicatus non combureret, quod certè videtur minùs congruum, maximè cùm Deus non videatur privare concursu connaturaliter debito totum aliquod genus causæ (saltem à principio suæ formationis) ad aliquam actionem, ad quam habet naturalem inclinationem, & virtutem proportionatam: aliàs illa inclinatio, & virtus essent frustraneæ. *Tertiò denique*, Quia ex locutionibus SS. Patrum, quibus Deus asseritur absolutè invisibilis, non posset colligi quòd non videri queat naturaliter. Simili namque ratione diceretur Deus invisibilis, non quia non possit naturaliter videri, sed quia Deus non decrevit concurrere ad sui visionem, nisi post hanc vitam: At consequens videtur absurdum: Ergo, & antecedens.

Nego minorem, & ad ejus primam probationem dico, Quòd licèt Angelus de facto non percipiat alienos mentis affectus, ad quos tamen cognoscendos naturalem habet cognitionem, & virtutem, exinde non sequitur dicendum illum posse naturaliter illos mentis affectus percipere, quod esset contradictorium. Etenim ut propositiones sint reverà contradictoriæ, debent fieri de eodem, eodemque modo spectato, quod non occurrit impræsentiarum. Dum enim concedimus Angelos habere vim ad percipiendos alienos mentis affectus, concedimus in eis facultatem, & potentiam solùm in actu primo expeditam ad hanc operationem eliciendam: dum verò negamus eos mentis affectus de facto percipere, etiam negamus illam nativam cognoscendi facultatem esse ad hanc operationem expeditam in actu secundo propter negatum sibi divinum concursum: Adeoque nostra affirmatio, & negatio licèt sit de eodem, non est tamen de eodem eodemmodo se habente. Affirmatio enim est de potentia Angeli in actu primo; negatio verò de eadem potentia in actu secundo considerata; & sic illæ propositiones non sunt reverà contradictoriæ.

Ad secundam probationem nego minorem: Res enim non censetur esse in statu violento nisi dum suspenditur, & præpeditur ejus naturalis virtus omnimodè, non verò tantum quantùm ad aliquam operationem; plura namque possumus naturaliter exequi juxta nativam propensionem appetitus rationalis,

lis, & sensitivi; quæ tamen Deo prohibente non facimus; nec propterea dicimur esse in statu violento: Nec congruè diceretur Deus nobis vim facere, dum ut supremum suum in nobis dominium demonstret, nostramque erga se reverentiam, & observantiam obtineat, plura fieri prohibet, ad quæ naturalis appetitus propensionem Injicit. Sic à simili quamquam Deus suum Angelo deneget concursum ad detegendos alienos mentis affectus, non idcirco dicendus est ei vim inferre, quippe cùm liberum eum faciat ad cæteraque quæque cognoscenda. Nec pariter inde sequitur frustraneam illam esse virtutem intellectivam naturalem; non enim necesse est, ut virtus aliqua ingenita non dicatur frustranea, quòd exeri possit circa quæcumque objecta, & in quibuscumque subjectis: Nam inclinatio, quam Deus Angelis, & hominibus initio indidit ad beatitudinem, non impletur in Dæmonibus, & damnatis, nec tamen dicitur inutiliter indita, sufficit enim, inquit Doctor, quòd impleatur in aliquibus individuis naturæ Angelicæ, & humanæ, ut reverà fit in beatis Angelis, & sanctis mentibus.

Ad tertiam probationem, nego sequelam; Ratio namque disparitatis est, quòd Deus absolutè, & simpliciter dicatur naturæ viribus invisibilis, quippe cùm ejus intuitiva cognitio non sit intra lineam ordinis naturalis, sed supernaturalis, adeòque quando dicitur invisibilis, sufficienter intelligitur eum esse extra spheram activitatis mentis creatæ, nec ab ea posse attingi, nisi illustretur, & roboretur indito sibi divinitùs auxilio: Secùs autem est de affectibus mentis ab Angelo cognoscendis; cùm enim sint intra lineam ordinis naturalis, nec excedant activitatem ingenitam mentis creatæ, ex eo quod ab ea naturaliter possint percipi, nec tamen percipiantur, non sequitur eos esse naturaliter imperceptibiles, sicut sequitur Deum esse invisibilem, non præcisè quia non videtur naturæ viribus, sed quia non potest videri, propterea quòd non sit intra lineam, & ordinem naturalem, sed supernaturalem.

Dices 2. Quotiescumque nullum individuum alicujus speciei habet de facto aliquem effectum, quantumvis ita expeditè sese habeat ad illum sicut se habere potest ad alios effectus producendos, affirmari non debet ad eum effectum habere vim naturalem, nisi aliunde constet ratione, vel authoritate negationem productionis ejus effectus, non ex ejus activitate naturali, sed ex negato sibi divinitus concursu provenire; Sed nullus intellectus Angelicus quamvis suas vires exerat ad percipiendum alienum mentis affectum, ipsum usquam percipiet, absque voluntaria alterius manifestatione, vel speciali Dei revelatione: Ergo si ratione, vel authoritate aliunde non constat hanc cognitionis negationem oriri solùm ex negato divino concursu, fatendum erit illam provenire ex impotentia Angeli cognoscentis, qui ad eos mentis affectus percipiendo nativam activitatem non habet: sed hoc suaderi nequit, nec authoritate, nec ratione; Ergo, &c.

Concedo primum Argumentum, sed nego subsumptum: Siquidem ratione sufficienti probatum est Angelos habere sufficientem vim naturalem ad percipiendos alienos mentis affectus: cumque authoritatibus tum Scripturæ, tum SS. Patrum constet etiam apertè illos de facto tales mentis affectus non percipere: Consequens est, quod illa non perceptio proveniat, non ex impotentia virtutis intellectivæ, sed ex negato sibi divinitus concursu.

Dices 3. Ex dictis constat SS. Patres probasse Christi Domini Divinitatem ex eo quod noverit secreta cordium, & internos mentis affectus: Ergo signum est eos censuisse talem cognitionem soli Deo esse propriam, nec alteri ullatenus pos-

posse competere, alioquin nulla certè foret eorum illatio.

Nego consequentiam; Sicut & ejus illationem, etenim ad efficacitatem argumenti sanctorum Patrum sufficiebat, quòd ex Scriptura constaret Deum solum habere de facto cognitionem cogitationum cordium; quam cùm etiam Christus de facto haberet, Consequens erat, quòd esset Deus. Adde quòd illud argumentum Christi Divinitatis videatur quidem sufficiens, sed non efficax; Nam etsi non fuisset reverà Deus, potuisset tamen internos mentis affectus nosse, nempe per revelationem divinam uti contigit pluribus Prophetis, maximè cum illius cognitionis modum, esse vel naturalem, & proprium, vel supernaturalem, & aliunde acceptum Scriptura sacra non explicet.

CONCLUSIO TERTIA.

Futura contingentia à causis liberis pendentia Angeli non cognoscunt.

Probatur 1. Ex Scriptura sacra, maximè ex illo Isaiæ 41. *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos*: Et cap. 26. *Ego sum Deus, & non est ultra Deus, nec est similis mei annuntians ab exordio novissimum, & ab initio, quæ nondum facta sunt dicens.* Et Daniel 2. *Est Deus in Cælo revelans mysteria.* Idem docent SS. Patres communiter. Hilarius in libro 9. *Proprium Deo quid est, quàm cognitio futurorum?* Cyrillus quoque libro 4. in Joan. *Nulli*, inquit, *alii quàm uni, ac soli naturali Deo futura nosse convenit.* Et Hieronymus expendens illud Isaiæ 46. ubi fusè probat Dæmones non potuisse per idola futuros rerum eventus prædicere, quippe cùm nec templorum suorum ruinam præscierint. Quocirca certè Origenes libro 6. contra Celsum, meritò concludit, *Divini sermonis characterem esse futurorum prædictionem.* Et S. Damascenus lib. 2. de Fide cap. 4. affirmat non solùm Dæmonibus, sed etiam sanctis Angelis negari futurorum ex libertate pendentium præscientiam; Angelos quidem bonos illa nosse posse ex Dei revelatione, Dæmones autem ex sola conjectura.

Hanc veritatem probat Seraphicus Doctor, *dist. 7. quæst. 3.* Hæc futura contingentia, aut cognoscuntur ab Angelis in causis, aut in seipsis: Non in causis, quia liberum arbitrium ex se indifferens est ad unam, & ad alteram partem, & æquè respicit unam, atque alteram: Ergo ex illo non magis intelligitur eventus futurus, quàm non futurus. Non in seipsis, quia hoc solius Dei videtur proprium, qui ut est æternus, æternitate sua omnia tam futura, quàm „ præterita habet præsentia. Unde, „ inquit, divina cognitio non pendet „ à re aliqua: imò omnia, quæ novit, „ secundùm modum suæ veritatis no„ vit, & quia veritas sua est certissima, „ certissimè cognoscit contingentia, ut „ necessaria, & sicut certissimè novit, „ ita potest certitudinaliter denuntia„ re, & revelare; Ideo hæc præcogni„ tio futurorum, vel Dei est, vel à Deo; „ & ideo cum talia prædicuntur, præ„ dictio dicitur *Divinatio*, quia talis „ est actùs divinus; Et quia Dæmones „ superbi maximè desiderant honorari „ ut Deus, maximè conantur ostende„ re hoc in se habere, & hoc ideo di„ cere, quod dæmones per se-ipsos fu„ tura contingentia præsciant certitu„ dinaliter, hoc est eis attribuere, quòd „ Dei est; Ideo est ibi infidelitas, & „ infidelitati frequenter annexa idolo„ latria; ideo Divinatio est prohibita.

Verum hæc ratio, quæ communis est apud omnes Theologos suadere potest quidem Angelos de facto non cognoscere illa futura, quæ ex libero Dei, vel Creaturæ rationalis arbitrio pendent; verùm efficaciter non demonstrat ad eorum cognitionem Angelos naturalem activitatem non habere. Licet enim voluntas libera sit, tamen necessariò determinata est veritas alterutrius pro-

positionis rei venturæ, illaque veritas cùm sit intra limites, ordinis naturalis, non videtur captum Angelicum transcendere, ideoque ratio cur ipsam veritatem rei futuræ Angelus non cognoscat, non est aliunde petenda, quàm ab ipsa Dei voluntate sibi reservante cognitionem rei futuræ, quam pro libito Creaturis interdùm denuntiat, & revelat.

Dices: Experientia constat Dæmones, vel per se, vel per homines, quos inspirant multa liberè futura denuntiare, putà bellorum exitus, regnorum permutationes, & alia his similia, quæ à liberis hominum voluntatibus pendent; sed hæc à Deo revelante non excipiunt; Ergo sua virtute naturali prævidere possunt futura contingentia.

Respondeo ad majorem: Reverà quidem Dæmones interdùm hæc denuntiare, sed ea vel à Deo accipiunt, qui malis, & impiis multa revelat, ut per Balaam, & Caypham, & Sybillas Gentiles, & idololatras olim multa prædixit; sicut docet Augustinus lib.2.de Genesi ad litteram cap.17. quique dæmones interdum alloquio suo dignatur, ut patet ex cap.1.& 2.Job.iisdemque velut justitiæ suæ ministris potest aliqua futura revelare per seipsum immediatè, vel per sanctos Angelos. Vel dico Dæmones vera prædicere per revelationes non sibi factas; sed sanctis hominibus, quas ex eorum vel dictis, vel scriptis excipere possunt. *Nam*, inquit Tertullianus in Apolog. cap. 22. *dispositiones etiam Dei, & nunc Prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus resonantibus carpunt. Ita & hinc sumentes quasdam temporum sortes, æmulantur Divinitatem, dum furantur divinationem*. Vel tertiò dico cum sancto Augustino lib.2.de Genes.ad litteram cap.17. *Quòd aliquando nefandi Spiritus etiam, quæ ipsi facturi sunt velut divinando prædicant: quapropter bono Christiano sive mathematici, sive quilibet impiè divinantium maximè dicentes vera, cavendi sunt, ne consortio Dæmoniorum animam deceptam pacto quodam societatis irretiant*. Quartò denique dico, Dæmones aliquando cognoscere futura ex conjecturis, & syderum influentiis, quas optimè norunt: *Nam*, inquit Tertullianus ibidem, *Habent de incolatu aeris, & de vicinia syderum, & de commercio nubium cælestes sapere paraturas: ut & pluvias, quas jam sentiunt repromittant*. Cum autem aliunde sciant maximam hominum partem sequi magis passiones influentiis syderum excitatas, quàm rationem, frequenter vera dicunt, licèt non certò, sed tantùm conjecturaliter illa cognoscant.

Adde quòd Deus in vindictam impiæ curiositatis consulentium interdum permittat, ut vel Dæmones, vel Magi vera prædicant: *Nam*, inquit S.Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap.23. *fit ut occulto quodam judicio divino cupidi futurarum rerum homines tradantur illudendi, & decipiendi pro meritis voluptatum suarum, illudentibus eos, atque decipientibus Angelis; quibus illusionibus, & deceptionibus evenit, ut istis superstitiosis, & perniciosis divinationum generibus multa præsentia, & futura cognoscantur, nec aliter accidant, quàm dicant, multa secundùm observationes suas eveniant, quibus implicati curiosiores fiant, & sese magis, magisque inserant multiplicibus laqueis perniciosi erroris*.

Objicies 2. Anima rationalis plura etiam aliquando interdormiendum, & quando fit libera ab operatione sensuum, maximè exteriorum, futura detegit; plura namque in somniis cogitamus, quæ postmodum eventu vera fuisse cogitata probantur. Ergo id multo-magis tribuendum Angelis ab omni corpore defæcatis.

„ *Respondet* Seraphicus Doctor supra laudatus, quod quintuplicis generis sunt Somnia. Quædam contingunt

„ gunt ex dispositione corporis: quæ-
„ dam ex sollicitudine mentis: quędam
„ ex illusione diabolica: quædam ex
„ revelatione Angelica: quædam ex
„ visione divina. Prima duo Somnia
„ sunt præsagia futurorum, quę habent
„ causam in nobis, ut Somnia, quæ
„ contingunt ex causis corporis, sunt
„ signa infirmitatis: Somnia, quæ con-
„ tingunt ex sollicitudine mentis, sunt
„ signa eorum, ad quæ facienda, vel
„ desideranda nostra inclinatur affe-
„ ctio. Alia verò non sunt signa de se,
„ imò si de se alia applicentur, potiùs
„ præbent occasionem errandi, quàm
„ præsciendi Somnia, quæ sunt à dia-
„ bolica illusione nullius sunt roboris
„ sicut, nec divinationes Aruspicum.
„ Somnia verò, quæ sunt ab Angelis
„ bonis, aut à Deo, sunt in nobis signa
„ vera, & recta, & ita ex hoc non ha-
„ betur, quod præcognitio futurorum
„ contingentium aliter habeatur, quàm
„ à Deo.

Quaestio Quarta.

An & quomodo Angeli sibi invicem loquantur.

NOTANDUM 1. *Quod locutio est intelligentis naturæ cogitatio ad notitiam alterius certo indicio producta:* Quo fit ut tribuatur non solùm hominibus, sed etiam Angelis, & ipsi Deo; Verùm diversa longè ratione; nàm ut observat S. Gregorius lib. 2. Moralium cap. 5. *Aliter loquitur ad Angelos, aliter Angeli ad Deum, aliter Deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ ad Deum, aliter Deus ad Diabolum, aliter Diabolus ad Deum. Nam quia spiritali naturæ ex corporea appositione nihil obstat, loquitur Deus ad Angelos sanctos eo ipso quo eorum cordibus occulta sua invisibilia ostendit, ut quidquid agere debeant, in ipsa contemplatione veritatis legant: ut velut quædam præcepta vocis sint ipsa gaudia contemplationis. Quasi enim accidentibus dicitur, quod videntibus inspiratur.* Tum quibusdam interpositis, *Deus ergo Angelis loquitur, cum eis voluntas ejus intima videnda manifestatur. Angeli autem loquuntur Domino cum per hoc, quod super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt.* Et cap. sequenti, *Animarum verba, ipsa sunt desideria; Nam si desiderium sermo non esset, Propheta non diceret:* DESIDERIUM CORDIS EORUM AUDIVIT AURIS TUA.

Notandum 2. Fide tenendum esse Angelos sibi invicem loqui manifestando proprios conceptus, & affectus: id namque Scriptura sacra pluribus indicat, sic Isaiæ 6. Seraphim *Clamabant alter ad alterum:* Zachariæ 1. *Respondit Angelus Domini, & dixit, Domine Deus exercituum usquequò tu non misereberis Jerusalem?* Et apud Judam in sua Canonica Michael cum Diabolo disputat de Moysis corpore; Disputatio autem nequit intelligi absque aliquo genere locutionis: Hunc Angelorum sermonem *linguæ* vocabulo apud Apostolum intelligi plerique omnes existimant, qui sic 1. cor. cap. 13. scribit. *Si lingnis hominum loquar, & Angelorum, &c.* Quem ad locum scribit ita Chrysostomus. *Linguam Angelorum hic appellat, non corpus Angelis attribuens, sed ejusmodi est quod ait: Quamvis ita loquar, ut Angeli inter se colloquuntur, &c.* Subscribit Theophylactus, *Angelis*, inquit, *porro lingua est intellectiva, vis nimirum illa, quæ sibi mutuò divinarum rerum intellectum, ac divinas contemplationes impertiunt.* Consentit etiam Theodoretus in eumdem textum ita scribens, *Angelorum linguas dicit, quæ non sensu, sed quæ intelligentia percipiuntur; per quos, & universorum Deum laudant, & inter se differunt. Eos enim laudantes audierunt Isaias, & Ezechiel, quin etiam Daniel inter se loquentes, & Zacharias, & Michæas.*

Suf-

Suffragatur etiam ratio; nam si Angeli sibi mutuò non loquerentur, nulla inter eos esset, nec esse posset societas; hæc enim communicatione comparatur, & sine illa constare nequit; Dicere autem Angelos societatis capaces non esse absurdum est; Nam aptitudo naturalis ad societatem videtur esse proprietas naturæ rationalis; Aut sanè in aliud majus absurdum incidamus oportet, ut dicamus Angelos non indigere communicatione, & sermone, quia omnia secreta unius cuicumque alteri manifesta sunt, quod supra falsum esse demonstravimus. Adde quod Angeli ad hoc à Deo conditi fuerint, ut divinas ejus perfectiones continuis laudibus celebrent, quoties *cæli cantores, cæleſtes aves, & divinarum laudum præcones* à SS. Patribus maximè Gregorio magno in caput Job. 38. appellantur. Qualiter autem divinas laudes personare possent si facultate loquendi carerent, nec possent invicem sacra miscere colloquia? Certum ergo est, ac prorsus indubitatum Angelos revera sibi invicem loqui; qualiter autem id fiat ibi difficultatis cardo, & summa.

Notandum 3. Circa modum locutionis Angelicæ declarandum gravem esse apud Theologos controversiam, miramque sententiarum varietatem. *Sunt* enim, qui putant Angelos loqui inter se per signa quædam corporea, & sensibilia ab ipsis in aliquo corpore exarata sicut nos in aere, vel carta voces, & litteras edimus, quam opinionem refert Durandus in 2.dist.11.quæst.2.quod arbitrantur fieri alterutro ex his duobus modis. Unus est, quod illa signa sensibilia sint figuræ in cœlo exaratæ habentes peculiarem significationem Angelis notam, Alius est quod illa signa, quibus invicem loquuntur Angeli sint quidam soni sensibiles in aere formati instar vocis, vel sint nutus, & signa facta in corporibus assumptis, sicut homines sibi invicem loquuntur: Priorem modum improbat Durandus; posteriorem verò approbat utpotè necessarium sicut existimat ad propriè dictam loquutionem. *Aliqui* volunt Angelos sibi invicem loqui per signa quædam spiritalia, ita quod Angelus loquens possit efficere signum repræsentativum illius verbi, quod de re cognita formavit; quodque signum ex natura sua non est occultum, sed notum aliis, & ideo formatio illius signi est sui conceptus expressio, & locutio. In quam sententiam propendet Vasquez. *Sunt* qui asserunt locutionem Angelorum consistere in sola ordinatione conceptus loquentis ad eum, cui loquitur absque eo quod loquens quidquam efficiat in audiente. Ita pœnè omnes Tomistæ cum Angelico suo Doctore. *Denique* sunt, qui affirmant Angelum loquentem sui conceptus notitiam actualem in intellectu audientis producere per formatam in eo, seu directam ad eum speciem sui conceptus expressivam. Ita subtilis Doctor in 2.dist.9.quæst.2. Cum suis omnibus discipulis. Quæ sententia tamquam verior, & certior firmabitur, sed prius sit.

CONCLUSIO PRIMA.

Angeli sibi invicem nō loquuntur per signa corporea, nec per spiritualia.

PROBATUR PRIMA PARS I. Quidem authoritate S.Gregorii Nysseni cap.12. libri contra Eunomium dicentis, *In experte materiæ, & intelligibili natura, mentis actio sermo est nequaquam materiali utens organorum ministerio. Etenim in humana natura nihil opus haberemus verborum, ac nominum usu si nudos animi motus mutuò demonstrare possemus; Nunc cum interiores mentis nostræ notiones, pro eo quod carnis involucro natura circumscribitur, palam fieri nequeant, necessariò facimus, ut certas nominum impositiones tanquam signa rebus affingentes illarum ope mentis nostræ motus invicem vulgemus.* Rem dilucidè explicat Scotus Erigena in commentariis

ad

ad Dionysium de cœlesti Hierarchia cap.25. *Quis*, inquit, *mortalium dignè concipiat modum spiritalis sermocinationis eorum? Noli ergo in eis fingere formam humanorum, lineamenta membrorum, linguæ corporalis officium, distinctiones sonorum. Talia enim in eis non sunt, nisi spiritaliter tantùm, nec corporali indigent locutione: quoniam conscientias suas spiritaliter invicem contemplantes, ad alterutrum quodammodo sine voce loquuntur, dum alter alterum videndo intelligit, nam & post resurrectionem futuram corda nostra erunt sibi invicem claritate fulgentia, & puritate translucentia, ipsa quippe eorum claritas sibi mutuò in alternis cordibus patebit. Et cùm uniuscujusque vultus attendetur, simul, & conscientia penetrabitur. Ibi namque uniuscujusque mentem ab alterius oculis corpulentia non abscondet: sed patebit animus, patebit, & corporalibus oculis ipsa corporis harmonia: Sicque erit tunc unusquisque conspicabilior alteri, quàm nunc sibi. Cùm ergo de nobis hoc indubitanter speremus, similia de illis, qui nobilioris, & subtilioris substantiæ sunt, intelligamus.*

Probatur etiam hæc veritas ratione Theologica; Angeli mutuam inter se societatem, & conversationem naturæ suæ spirituali correspondentem exigunt; Sed loquutio per signa corporea nullatenus eorum naturæ quadrat; Ergo hic loquendi modus non est eis tribuendus. Minor constat, siquidem loquutio pendens à rebus corporeis naturæ spirituali non correspondet; Major probatur nam Angeli intra gradum suæ intellectualitatis, & spiritualitatis sibi invicem sociantur, adeoque debent habere modum connaturalem, quo suos conceptus, & affectus promere possint; Constat autem, quod signa sensibilia non sint connaturalia substantiæ spirituali, subindeque ad Angelorum loquutionem nullatenus possunt deservire.

Deinde, Etiamsi nullas res corporeas Deus creasset, reverà tamen strictissimam invicem amicitiam, & sociatatem Angeli habuissent, subindeque loquutionem, & manifestationem conceptuum, utpote sine qua vera amicitia, perfectaque societas non possit subsistere; Ergo hujusmodi Angelica loquutio fieri potest independenter à signis sensibilibus.

Denique; Idcirco Angeli in corporibus assumptis, hominibus loquuntur per signa sensibilia, quia nempe anima rationalis sensibus illigata, non potest objecta percipere, nec aliorum nosse conceptus, nisi moveatur, & immutetur à phantasmate; sed in Angelis non sunt phantasmata, nec ulla naturalis connexio sensuum cum intellectu; ergo nec inter eos potest sensibilis sermò habere vim loquutionis, quæ ad intellectum immutandum perveniat; Nam, inquit S. Damascenus lib.2. de fide c.3. *Non lingua, atque auribus opus habent; verum citra sermonis adminiculum cogitationes suas, atque consilia inter se communicant.* Cui quadrat illud S. Basilii homilia 3. dictum, affirmans hominibus datum esse sensibilis sermonis usum propter corporis impedimentum; *Si enim*, inquit, *ipsi viveremus, animarum omnium oculis conspicua, & nuda inter nos mox conveniret per mutuam cogitationum intelligentiam.*

Probatur etiam secunda pars: Nempe quòd hæc loquutio Angelica fieri nequeat per signa spiritualia: vel enim illa signa essent naturalia, vel ex instituto; sed neutrum dici potest. *Non quidem primum*: tum quia si essent signa naturalia, maximè essent quædam qualitates; ad nullum enim aliud prædicamentum congruè possent reduci, at nulla qualitas potest esse signum naturale conceptus Angelici. Probatur, nihil potest esse signum naturale alterius nisi quatenus est illi simile vel Physicè, vel intentionaliter. at talia esse ne-

nequeunt : non quidem Physicè , quia reverà essent diversæ rationis: Deinde licet unus homo sit alteri Physicè similis, non tamen dicitur eum repræsentare; ergo multò minùs hæc species repræsentaret. Non etiam intentionaliter : quia nihil habet talem similitudinem ꜹ nisi species impressa , vel expressa alterius : [sed illæ qualitates non essent tales species conceptûs : Ergo sic eos non repræsentarent. *Tum quia* si essent signa naturalia , deberent esse publica , & communia , subindeque omnibus Angelis manifesta;& sic unus Angelus non posset alteri loqui , quin cæteri conceptum ejus intelligerent , quod valdè Angelorum dignitati , & libertati detraheret , cùm nullum privatum possent alteri intimare secretum .

Non etiam secundum,quia si illa signa essent ex instituto , & significarent ad placitum , maximè quia essent ordinata ex communi Angelorum consensu, adeòque omnibus essent nota ; ergo quotiescumque unus Angelus tale signum usurparet ad manifestandum alteri suum conceptum , cęteri quique Angeli hoc ipsum signum manifestativum cognoscentes], etiam conceptum significatum intelligerent . *Deinde* illa signa communi omnium Angelorum consensu institui non potuissent sine prævia loquutione,quâ nempe invicem convenirent ut hanc rem ad hoc significandum usurparent: Ergo antecedenter ad illius signi institutionem potuissent loqui , adeòque loquutio Angelorum necessariò non exigit fieri per aliqua signa. *Secundum* etiam dici nequit: illa enim usurpatio privata, & particularis institutio signi , [quæ fieret ab aliquo Angelo, non poterit alteri Angelo intimari nisi per loquutionem : Ergo absque signi manifestativi conceptûs usurpatione potest unus Angelus alteri loqui, sicque eorum loquutio non censenda est fieri per ulla signa, vel corporea , vel spiritualia.

Dices 1. Glossa in illud Apostoli ad Corinthios 13. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum* , affirmat Angelos sibi invicem loqui nutibus , & signis : Ergo Angelorum loquutio sit per aliqua signa .

Respondeo : Angelos in tantùm dici posse loqui nutibus, & signis, in quantùm ad se invicem dirigunt suos conceptus,vel conceptuum species, quibus nempe significant alteri, quod priùs in mente latens habebant ; qua ratione pariter nonnulli sunt explicandi sancti Patres, qui Angelos per signa quædam invicem loqui significant .

Dices 2. Ut unus Angelus alteri dicatur loqui, intellectus Angeli audientis debet per aliquid immutari, & moveri , quo percipere possit conceptum loquentis : Sed nihil aliud excogitari potest ad id exequendum magis congruum, quàm signum aliquod spirituale ad cujus præsentiam Angelus audiens advertat, & percipiat conceptum loquentis ; ergo hæc signa sunt admittenda .

Nego minorem : Illa namque Angeli audientis advertentia,& perceptio longè faciliori modo concipitur fieri per impressam sibi notitiam objecti , de quo fit loquutio , ut statim dicemus : Ergo hæc signa minùs sunt congrua , immò sunt prorsus frustranea .

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelica loquutio non fit per simplicem conceptûs manifestationem, & ordinationem ad audientem absque aliqua in audiente mutatione reali .

Probatur 1. Per loquutionem unus Angelus debet alterum excitare ad audiendum : sed per illam manifestationem, & directionem non potest Angelus de non audiente fieri audiens : Ergo, &c. Major constat : Minor probatur , ut Angelus de non audiente fiat audiens, necessariò debet immutari, & moveri, non enim semper est in actuali consideratione eorum omnium , quæ co-

cognoscere potest: sed per illam simplicem manifestationem, & directionem non potest Angelus, qui diceretur audiens, realiter immutari. Probatur: Nihil immutatur realiter, nisi per aliquid reale in se receptum, vel à se productum: sed per illam simplicem manifestationem, & directionem Angelus audiens nihil in se reale recipit, nec quidpiam producit: Ergo, nec dici potest realiter immutari, subindeque, nec de non audiente fieri audiens.

Deinde: Illa simplex manifestatio, & directio potiùs est actus voluntatis, quàm intellectus, non solùm quia est actus liber, quippe cùm unus Angelus alteri nonnisi liberrimè loquatur: sed etiam quia est ordinatio quædam, & directio ad aliquod extrinsecum, quæ fit per ipsam voluntatem Angeli dirigentis; nihil enim loquens aliud præstaret, quàm volendo ut suus conceptus tali, vel tali fiat manifestus: at locutio Angelica non est actus voluntatis, sed intellectus, ut probatum est superiori conclusione ex SS. Patribus; Idque apertissimè tradit Theodoretus in illud Apostoli: *Si linguis hominum &c.* ait enim, *Angelorum lingua dici debet intelligendi vis, per quam, non quæ sensu, sed intelligentiâ percipiuntur, manifestant*; Ergo nec illa loquutio est simplex directio.

Denique: Si locutio illa Angelica esset simplex directio, non posset unus Angelus manifestare privatum suum conceptum, & affectum alicui particulari cui loqui diceretur, quin omnibus eum pariter manifestaret, quamvis ipsis non censeretur loqui; Siquidem in tantum audienti diceretur suum indicare conceptum, in quantum exponeret illum, ut facilè percipiatur ab Angelo in ipsum advertente; at ex hypothesi, quòd essent tres Angeli simul, Michael, v.g. non posset manifestare suum conceptum Gabrieli quin Raphael in Michaelem advertens eum pariter conceptum agnosceret: sed hoc vergit in præjudicium libertatis Angelicæ, quod non possit uni aliquid intimare quin ab altero conciperetur: Ergo, &c.

Objiciunt Thomistæ: Loqui alteri nil aliud est, quàm suæ mentis conceptum manifestare, & aperire: sed unus Angelus per hoc solùm alteri manifestat suum conceptum, quòd voluntate sua ipsum ad illum dirigit: Ergo per hoc præcisè eum alloquitur. Majorem supponit Gonetus ut veram; Minorem verò sic probat, ut conceptus unius Angeli manifestetur alteri, sufficit, quòd ab eo possit cognosci; Sed ex eo præcisè, quòd unus Angelus conceptum suum voluntariè ordinet ad alterum, ut ei innotescat, potest ille alter Angelus cognoscere: Ergo per talem ordinationem, seu directionem manifestatur. Majorem supponit, ut evidentem: Minorem probat. Ut actu conceptus liber unius Angeli possit ab alio cognosci, sufficit, quòd incipiat pertinere ad eum, qui debet illum cognoscere, cùm enim quilibet Angelus natus sit per species, quas in se habet sine ulla impressione, vel actione objecti in ipsum, intelligere quicquid ad se pertinet, eo ipso quo Angelus loquens ordinat suum conceptum ad alium, ut illi possit innotescere, eo inquam ipso reddit hujusmodi cogitationem pertinentem ad illum ad quem eam dirigit: Ergo hoc ipso facit, quòd illa cogitatio possit ab eo cognosci.

Respondeo 1. negando majorem; Locutio enim non est sola rei manifestio, alioquin qui velum, quo tabella aliqua obtegitur subduceret, ut imaginem in ea depictam alteri cernendam exhiberet, diceretur per hanc exhibitionem, & manifestationem loqui: & quotiescumque aliquid conspiciendum nobis ab altero subjicitur, toties ille nobis loqui diceretur, quod certè nullus dixerit; siquidem mutus potest taliter rem videndam exhibere, nec propterea dici-

dicitur loqui, adeoque locutio non est simplex rei cognoscendæ manifestatio: maximè in sententia Thomistarum, qui locutionem omnem per signa fieri posse denegant, ut etiam docet ipse Gonetus, qui disp.13. art.3. affirmat locutionem Angelicam non fieri per signa corporea, aut spiritualia; itaque ad locutionem non sufficit simplex rei manifestatio, sed insuper requiritur, ut idem conceptus loquentis, vel alius in audiente formetur.

Respondeo 2.negando minorem; Nam ut reverà unus Angelus alteri suum conceptum manifestet, non sufficit, quòd ipsum dirigat, & ordinet ad illum per suam voluntatem, sed ultrò requiritur ut Angelus ille ad quem talis conceptus dicitur dirigi, in se recipiat aliquid, quo moveatur, & excitetur, ut advertat in illum Angelum, qui vult ipsi conceptum denudare, & manifestare. Quantumvis enim Raphael, v. g. velit suum conceptum liberum aperire Gabrieli, nullatenus in eum advertet Gabriel, maximè si alteri objecto cognoscendo detineatur, nisi recipiat in se aliquid, quô amoveatur à consideratione, & cognitione prioris objecti ut suum cogitatum in Raphaelem transferat. Intellectus enim unius Angeli non est secundùm se sufficienter constitutus in actu primo ad cognoscendos actus liberos alterius, alias posset pro libito, & independenter ab alterius locutione, & voluntate eos cognoscere: Ergo ut fiat potens in actu prmio ad illos liberos actus cognoscendos necessariò debet compleri per receptionem alicujus speciei à loquente ad ipsum directæ, vel per productionem conceptus à loquente in ipso formati.

Objiciunt 2. Ideo actus liber unius Angeli est ex natura sua ante consensum ipsius incognitus alteri Angelo, quia ipse Angelus qui eum liberè elicuit habet ex vi suæ libertatis dominium in talem actum, & jus sibi connaturale notitiam ipsius reservandi quandiu voluerit: sed ex eo præcisè quòd dirigat ad alterum Angelum ejusmodi conceptum ut ei possit innotescere, eô ipsô, inquit Gonetus, cedit dominio, & juri quod habet prædictum conceptum occultandi: Ergo eô ipsô incipit manifestari illi Angelo ad quem dirigitur: Subindeque Angelus sic suum conceptum manifestans, censetur sufficienter alterum Angelum alloqui.

Respondeo concedendo totum Argumentum, & negando illationem ex eo consequentem; nam, ut supra dictum est, locutio non est simplex rei manifestatio, adeoque falsum est quòd Angelus liberè exponens suum conceptum videndum, quantumvis cedat juri, & dominio quod habet occultandi prædictum actum, non propterea censendus est alteri loqui. Si enim nullus sit qui in eum conceptum advertat, nulla illius erit perceptio, & notitia; subindeque præter manifestationem conceptus ex parte loquentis, necessariò etiam ab eo produci debet, & transmitti aliquid in ipsum quem alloqui intendit, ut nempe de non advertente, & non audiente fiat advertens, & audiens.

Objiciunt 3. In hoc differt locutio humana ab Angelica, quòd homo non censeatur alteri loqui ex eo præcisè quod ad illum suum conceptum voluntariè dirigat; duplici namque obstaculo, inquit S. Thomas, illius conceptus velut obtegitur ne alteri innotescat: Primò quidem ipsâ libertate voluntatis, quâ homo internos suos motus sibi ipsi reservare potest: Secundò crassitie corporis, ratione cujus homo debet uti aliquo signo sensibili, ut alteri homini suum conceptum manifestare queat: Conceptus autem unius Angeli uno dumtaxat velamine obtegitur, nempe solo libertatis dominio quo pro libito potest, vel occultare, vel suos conceptus

ptus alteri manifestare: Ergo hôc ipsô quòd tollitur ipsum velamen, quòdque tali dominio cedit, & ad alium suos conceptus dirigit, censetur ipsi loqui.

Nego conseq. Quia ut jam pluries dictum est, locutio præter declarationem conceptus exigit non solùm ut dirigatur moraliter, sed etiam phisicè in audientem, quò nempe de non advertente, & non audiente fiat advertens, & audiens. Nec valet reponere cum Goneto, ad id sufficere illam directionem moralem: Siquidem illa directio moralis est actus purè internus Angeli loquentis, quippe cum sit tantùm ejusdem volitio, qua vult suum conceptum alteri manifestari, & consequenter per illum actum internum nihil producitur in eo ad quem talis couceptus dirigitur, ut ad ejus intuitum possit moveri, & determinari. *Insuper*, Motio moralis supponit facultatem jam advertentem ad objectum, vel finem cognoscendum aut amandum: Intellectus autem Angeli ad quem dirigitur cònceptus loquentis non supponitur advertere in Angelum loquentem: Ergo illa directio vel motio moralis, quæ se tenet ex parte Angeli loquentis non sufficit, ut determinet audientem ad ipsius conceptus manifestati cognitionem.

CONCLUSIO TERTIA.

P*Robabilius est unum Angelum alteri loqui producendo in eo conceptum objecti de quo loquitur, ita ut Angelus audiens passivè se habeat ad notitiam rei, de qua fit locutio.*

Hæc est expressa Doctoris Subtilis sententia locô laudatô quam sic probat. Loquens intellectualiter intendit eum cui loquitur deducere in cognitionem rei, de qua fit locutio: Ergo si possit tamquam causa totalis, & absque ullo medio eam cognitionem producere in audiente, reverà censendus est eam de facto producere: Sed certò id potest; Ergo ejus locutio fit per formationem notitiæ illius rei de qua fit sermo. Major constat, Ad id enim unicè ordinatur locutio ut audie ns rem cognoscat, & apprehendat, de qua à loquente fit sermo. Minorem probat Doctor, intellectus Angeli loquentis cum specie intelligibili objecti concurrentis ad sui notitiam, est causa effectiva adæquata sufficiens ad producendam talem notitiam in quocumque intellectu debitè applicato, & capaci talis cognitionis: sed intellectus Angeli audientis est capax talis cognitionis habendæ, & sufficienter censetur applicari quoties est in potentia ad eam cognitionem habendam, qualiter est dum habet rationem audientis: Ergo tunc intellectus Angeli loquentis potest causare in ipso cognitionem illam.

Major constat, Quidquid enim est potens producere effectum aliquem in uno subjecto capaci ad recipiendum eumdem effectum, reverà potest eum effectum in eo producere: Ergo cum intellectus Angeli informatus specie intelligibili ab objecto excepta possit effectivè illius objecti cognitionem producere in seipso, poterit etiam illam producere in quocumque intellectu capaci ad recipiendam talem cognitionem. Probatur minor: Ut intellectus censeatur capax percipiendæ cognitionis alicujus, duo tantùm requiruntur: Primum quòd habeat vim intellectivam, quà possit objectum sibi repræsentatum percipere quoquo modo in eo fiat illa objecti repræsentatio, & receptio, nempe vel à seipso, vel à Deo, vel ab altero Angelo: Secundum, quod ita non detineatur circa cognitionem actualem alicujus objecti, ut nullatenus ab ea possit removeri, nec aliam suscipere: At quilibet Angelus audiens taliter se habet, quippe nullus est Angelorum, qui facultatem intellectivam expeditam non habeat; nullusque, qui non possit ab uno objecto conspiciendo subduci, ut ad alterius notitiam, & intuitum deducatur. Non enim de facto,

& actu Angeli noscunt ea omnia quorum cognitionem habere possunt, alioquin summa, & immensa foret eorum cognoscendi, & intelligendi virtus; subindeque capaces sunt cognitionis excipiendæ à quocumque illa ingeratur.

Quod autem Angelus capax sit cognitionis recipiendæ ab alio quàm à se formatæ, patet: Tum quia unus Angelus ab altero illuminatur, ut sequenti quæstione probabitur; Illuminatio autem fit per impressam notitiam objecti ab illuminante Angelo cogniti: Tum quia nemo diffiteri potest Deum posse producere in quolibet intellectu creato notitiam, non solùm habitualem, sed etiam actualem objecti cujuslibet tam naturalis quàm supernaturalis: Ergo necessum est ut intellectus ille capax sit suscipiendæ talis notitiæ ab externo principio productæ.

Objicies 1. Supradictum Doctoris Subtilis fundamentum videri omnino falsum, etenim si omne principium productivum alicujus effectus in seipso, esset etiam productivum ejusdem effectus in quolibet alio capaci ad eum recipiendum; Sequeretur *primò*, quod oculus Petri, qui producit in se visionem parietis albi, posset eandem visionem producere in oculo Pauli circa parietem non occupato. *Secundò*, sequeretur quòd Angelus beatus producere posset visionem beatificam in intellectu alterius Angeli non beati. *Tertiò*, quòd intellectus Angeli absque omni suæ voluntatis concursu posset cognitionem suam in intellectu alterius producere; Siquidem secluso omni actu voluntatis potest intellectus cum specie impressa producere in se intellectionem objecti, cujus speciem habet: sed hæ illationes sunt absurdæ, & improbandæ: Ergo absurdum pariter principium quo nostra sententia nititur.

Respondeo negando majorem: Fundamentum enim Doctoris non ita debet accipi universaliter quasi velit, quod omne principium productivum effectus in se sit etiam productivum in alio; sed solùm quando principium producens, & passum recipiens effectum productum invicem proportionantur, ita quod unum sit susceptivum effectus alterius ejusdem ordinis, & rationis.

Unde *ad primam rationem* dico, Nullam esse paritatem inter intellectum Angelicum, & oculum corporeum, intellectus enim Angelicus longè majorem habet activitatem quàm quælibet potentia corporea, adeoque plura potest quàm oculus qui cum sit facultas materialis, & omnino corporea, nec sufficienter alteri oculo applicata; inde non mirum si cùm in se materiæ sit expers nullique corpori illigatus, sese intimè præsentem alteri Angelo sistere possit, & in ejus intellectum suam fœcunditatem exerere; quippe cùm nullo prorsus corporeo obstaculo præpediatur, & alter Angelus possit ab alio in se productam notitiam reverà recipere; siquidem Deus in intellectū Angelicum non solùm species rerum, & omnes habitus supernaturales, sed, & quamlibet cognitionem etiam ipsam visionem beatificam producere potest; adeoque nulla apparet repugnantia, nec ex parte Angeli loquentis, nec ex parte audientis, quòd unus in alium suam notitiam ingerere possit. Secus est autem de facultate corporea qualis est oculus, quia nec sufficienter in aliam est activa propter defectum sufficientis applicationis v. g. ad alterum oculum in quo deberet operari.

Ad secundam illationem dico, Nullam esse paritatem. Principium enim Doctoris Subtilis tantùm intelligitur de facultate propriis naturæ viribus operante, quæque sit veluti ex se suorum actuum domina, nec egeat ullo supernaturali auxilio ad illos eliciendos, qualis non est intellectus beatificus respectu visionis, quæ cùm à lumine gloriæ

riæ tanquam à supernaturali principio pendeat, adeoque supernaturalis sit in entitate; inde fit quod non possit recipi, nec exeri in intellectu purè naturaliter se habente, qualiter se haberet, si illam ab alio productam unus Angelus non beatus exciperet.

Ad tertiam illationem dico, Plura requiri ut intellectus producat aliquid extra se quàm in se; licèt enim sit facultas naturalis, voluntati tamen subordinatur, & ad ejus imperium potest suum actum non primarium, sed secundarium, qualiter voluntas statuerit, elicere: Unde licèt in se primariam rei intellectionem ad ejus præsentiam, vel cum illius specie possit absque voluntatis imperio producere, tamen non posset eandem actionem in aliud edere nisi ex imperio voluntatis: Cùm enim illa actio ad extra omnino sit libera, opus est ut à voluntate dirigatur.

Objicies 2. Cognitio est actus vitalis: Sed hic ita exigit essentialiter produci à principio intrinseco in quo residet ut non nisi per miraculum ab alio posset effici, imò etiam nonnulli id divinitus fieri posse denegant: Ergo multò minùs poterit produci ab uno Angelo, in intellectu alterius merè passivè se habente.

Respondet 1. Noster Herrera Disp. 11. quæst. 7. dici posse, quòd Angelus audiens non tantùm passivè se habeat ad actum quo cognoscit, & intelligit, id de quo alius loquitur, sed etiam quod reverà concurrat ad formandam notitiam unà cum specie verbi prolati, vel cum verbo ipso prolato à loquente, & ad intellectum audientis directo; ita quòd loquens se habeat activè, & operativè respectu illius speciei, vel verbi ad audientem directi, & audiens se habeat receptivè, & passivè ad exceptionem illius speciei, vel verbi à loquente directi: sed concurrit effectivè cum ipso verbo, vel cum ejus specie ad formandam notitiam, adeoque hæc notitia qua audiens percipit objectum, de quo fit locutio reverà est actus vitalis, quippe producitur ab ejus intellectu effectivè concurrente cum verbo transmisso à loquente ad formandam illam notitiam.

Verùm cùm hæc responsio aliena videatur à mente Doctoris, ut patet ex his, quæ ibidem maximè *num.* 20. subjicit, ubi resolvit quod loquens notitiam sui conceptus ingerere possit in audientem tribus modis. Primò si audiens non habet speciem objecti, de quo loquendum est, tantùm in eo causat actum notitiæ. Secundò, si non habeat speciem, audiens potest accipere à loquente speciem, & actum. Tertiò, si habeat notitiam actualem de illo objecto, tantùm à loquente accipit speciem, qua moveatur ut attendat ad conceptum ab ipso loquente formatum. Censet ergo Doctor posse interdum loquentem causare solùm actum intelligendi in audiente. Idcirco.

Respondeo negando minorem: Non enim ad rationem actus vitalis requiritur, quòd producatur ab ipsomet vivente, sed sufficit quod per eum tendat vitaliter, & quatenus est potentia vitalis in objectum, sive interim talis actus producatur ab ipsa vitali potentia, sive non. In tantùm enim dicitur actus vitalis, in quantum per ipsum potentia vitaliter objectum suum percipit, nec ad rationem vitalis quidpiam videtur aliud desiderandum. Quòd si contingat interdum actum illum, qui vitalis dicitur, ita exigere produci à potentia, in qua residet, ut à nulla alia videatur procedere posse, id non est repetendum ex parte vitalitatis, sed vel ex eo quòd nulla adsit causa secunda, quæ talem actum producere, & in potentiam vitalem eum transmittere valeat: Vel quia per se cum sufficientissima sit ad eum actum producendum, congruentiùs actus illius productio videtur esse tribuenda potentię, quæ per eum actum ope-

operatur, quàm alienæ etsi ab aliena potentia etiam posset produci.

Si quis autem necessariò exigat ad rationem vitalis actus, quod à potentia, quæ per eum operatur produci debeat, illud absolutè negabo: nec arbitror contrarium sentientes ulla ratione sufficienti id posse evincere.

Objicies 3. Notitia illa in audiente producenda formaretur vel ab intellectu, vel à voluntate loquentis: Neutrum dici potest: Non quidem ab intellectu, hic enim non est principium productivum actionis vitalis extrinsecum, ipsius namque operatio tota immanens est, quippe cum operetur, non ut se communicet, sed ut se perficiat; nec circa objecta effundatur quemadmodum voluntas, sed omnia ad se pertrahat. Non etiam secundum, Voluntas namque non potest esse principium intellectionis, nec in suo, nec in alieno intellectu.

Nego minorem; Nam affirmari potest, quòd illa notitia in audiente producta formetur ab intellectu, & à voluntate Angeli loquentis. Ab intellectu quidem efficienter, à voluntate verò imperativè: Quod proveniat ab intellectu, constat ex probatione Conclusionis; licèt autem intellectus sit facultas immanenter operativa respectu suæ propriæ notitiæ, & perfectionis, inde non sequitur, quod non posset etiam esse operativa, & productiva respectu notitiæ, & perfectionis alterius. Quis enim contrarium evincet? Quod etiam ad eam cognitionem formandam concurrat voluntas Angeli loquentis; docet Doctor ibidem num.23. & ex eo Poncius dicens, quod quamvis intellectus, & species impressa objecti, de quo fit locutio, sit causa totalis immediata cognitionis productæ in audiente, tamen dependet in productione illa ab imperio voluntatis, itaut sine ipso nequeat producere, quod patet à posteriori, quia alias Angelus necessariò loqueretur omnibus Angelis applicatis, & non impeditis per attentionem ad alia objecta, quod est inconveniens. Quod autem posset intellectus habere hujusmodi subordinationem ad voluntatem, etiam patet, quia sicut intellectus habens cognitionem alicujus objecti, tamen à voluntate pendet quantùm ad conservationem talis cognitionis, quippe cùm ipsum avocare possit voluntas ab ipso objecto considerando, & ad alterius notitiam deducere; Ita pendere potest à voluntate in productione cognitionis in intellectu alterius Angeli.

Observat pariter ibidem Doctor, quod quamvis Angelus loquens priùs debeat formare in se ipso notitiam objecti, quàm eam producat in intellectu audientis; Illa tamen prior formata notitia non concurrit tanquam conditio sine qua non, quæ prærequiratur in loquente ad hoc, ut possit velle alteri propriam suam notitiam ingerere: *Quia*, inquit Doctor, *in effectibus subordinatis, quæ sunt ejusdem rationis, & quorum uterque natus est gigni à causa æquivoca, non oportet priorem esse causam posterioris; sed utrumque causari ab eadem causa æquivoca, & hoc specialiter est in proposito; quia intellectio actualis non ita habet rationem parentis sicut memoria. Unde Pater in divinis gignit memoria non intelligentia.*

Objicies 4. Quamvis Angelus posset producere cognitionem objecti à se intellecti in alio Angelo, attamen non propterea diceretur ipsi loqui: Ergo locutio non consistit in hujusmodi productione. Probatur antecedens. Locutio importat necessariò distinctam significationem conceptus loquentis de re, de qua fit locutio: sed per productionem cognitionis de objecto non significaretur conceptus Angeli producentis ipsam; siquidem Angelus habens illam notitiam in se productam, nesciret quis eam produxisset: Ergo per id

id formaliter non diceretur ipsi loqui.

Respondeo: Ad veram locutionem non necessariò requiri, quod audiens cognoscat distinctè quis eum alloquatur. Fieri enim potest, ut quis nobis loquatur aliquo interposito obstaculo, quem idcirco nosse non poterimus, nec propterea minùs vera, & propriè dicta erit ejus locutio: Ergo à pari poterit Angelus loquens revera loqui suum significando conceptum audienti, quamvis audiens propter aliqua impedimenta, vel ipsum non videat, vel nesciat loquelam ab ipso provenisse. Unde neganda est sequela antecedentis, nec non & major probationis illius, ad veram enim, & perfectam loquutionem sufficit, ut cognoscatur illa res, de qua fit locutio, nec necessum est ut loquens etiam distinctè ab audiente fit cognitus.

Objicies 5. Si Angelus alteri loqueretur producendo in eam suam notitiam, sequeretur quod Angelus malus loquens alteri non posset mentiri: sed falsum consequens: Ergo & antecedens. Major patet: Non enim posset in altero alium formare conceptum, quàm omnino conformem ipsi, quem in se haberet, & consequenter non loqueretur contra, sed juxta mentem propriam: Minor etiam constat; nam Angeli mali re ipsa sunt spiritus fallaces; pleni dolo, & omni malitia, & de diabolo dicitur Joannis 18. *Quod homicida erat ab initio, & in veritate non stetit; quia non est veritas in eo; cum loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus*, nempe mendacii.

Nego sequelam majoris: Quamquam enim Angelus per productionem suæ notitiæ alteri loqueretur, non minus ea posset mentiri: Siquidem posset in se formare unam notitiam oppositam, & contrariam primæ, quam habuerat de objecto, & ipsam secundam notitiam alteri significare quasi revera esset prima notitia, quam habuisset de objecto, cum tamen non esset prima, nec primæ conformis, sicque apparet quod mentiretur.

Dices 6. Si Angelica locutio fieret per productionem notitiæ in intellectu audientis, sequeretur unum Angelum non posse loqui alteri in quacumque distantia posito: sed hoc videtur absurdum: Ergo & id unde sequitur. Probatur major. Non potest fieri ulla actio in distans, nisi priùs agatur in medium; medius autem aer, vel aliquod aliud corporeum inter utrumque Angelum, non est medium locutionis Angelicæ receptivum: corporeum enim non potest esse subjectum rei spiritualis: Ergo, &c.

Negat majorem Doctor *num.16.* & ad ejus probationem respondet Angelum posse sui conceptûs notitiam in altero Angelo distante producere absque eo quod producat aliquid in medio: Siquidem ut probatum est in Physicis, fieri potest aliquando actio corporea in distans absque ulla prorsus actione in medium, maximè verò quando medium non est productivum similis qualitatis productæ: Ergo multò-magis etiam fieri poterit actio spiritualis in distans.

Respondeo 2. Quod si revera non posset fieri actio in distans, quin fieret productio similis in medio, non erit absurdum concedere, quod Angelus non possit loqui Angelo distanti; neque exinde sequitur ulla imperfectio in Angelis; sicut nec est imperfectio in hominibus, quòd unus alteri non possit loqui in maxima distantia posito, adeoque negari potest Minor.

Hæ autem, & cæteræ quæque difficultates faciliori negotio dissolveret, qui Subtilis Doctoris sententiam ita interpretaretur, quòd velit Angelum loquentem non absolutè producere notitiam totalem, & adæquatam in intellectu audientis, sed tantùm speciem, & imaginem conceptûs à se formati: Ita quod illa species recepta in intelle-

lectu audientis cum ipso effectivè concurrat ad formandam notiam de objecto de quo fit locutio; quæ est ipsissima sententia Alensis 2. parte quæst. 27. membro 7. Nec-non, & Seraphici Doctoris in 2. dist. 10. art.3. quæst. 1. ubi ait: *Ad loquendum sufficit ipsi Angelo ipsa species intelligibilis, quæ ex virtute intellectiva ipsius Angeli per vim voluntatis potest ad alterum protendi. Et sicut illa species, dum eam sibi, & in se contuebatur intellectus, erat verbum interius, sic dum eam protendit ad alterum, efficitur quasi nutus, & verbum exterius: Et quia tam illa species, quàm virtus protendens illam ad alterum, & ipsa protensio spiritualis est, ideo non indiget corporali medio deferente: Sed quia virtus illa finita est, necesse est ad hoc quòd unus Angelus intellectum alterius Angeli loquendo, hoc est illam speciem protendendo excitet, quod finita distantia ad invicem distent.* Quorum utique sententiam saltem ex parte tuetur Doctor, quippe ut supra dictum est, docet aliquando Angelum loquentem solùm producere speciem in intellectu audientis. Dum autem asserit Angelum loquentem esse causam totalem notitiæ productæ in intellectu audientis dici posset eum loqui de cognitione objectiva, nempe de specie quam ad audientem dirigit, & cum qua per modum objecti concurrit.

QUÆSTIO QUINTA.

An & qualiter unus Angelus alterum illuminare possit?

NOTANDUM 1. Ex sancto Dionysio cap. 3. de cœlesti Hierarchia, quod cùm Hierarchia sit, *Sacer Ordo scientia, & actio quæ ad Divinitatis similitudinem quantùm fieri potest accedit, & proportione illustrationum quæ ei divinitus datæ sunt ad Dei imitationem traducitur*. Ejus finis est Dei imitatio; medium autem quò divina similitudo formari potest est participatio divinæ lucis, quâ Angeli supremi Deo propinquiores divinam lucem pleniùs excipientes, divinasque veritates penitiùs intuentes inferiores illuminant, & edocent: Quocirca in medio ejusdem capitis affirmat ordinem Hierarchiæ postulare: *Ut alii purgentur atque purgent: Quidam luce doctrinæ illustrentur, quidam illustrent: Et aliqui perficiantur alii perficiant*: Non quòd superior tantùm Hierarchia inferiorem illuminet, & purget; sed cum in eadem Hierarchia unus ordo superior sit, alius inferior, inferiores Angeli à superioribus illu-
„ strantur. Quorum autem, inquit, est
„ illustrare, ij ut mentes clariores, &
„ ejusmodi quæ, & lumen recipere, &
„ aliis impertiri propriè possent, & di-
„ tissimè sacro splendore offusi lumen
„ illud, quo undique circumfusi sunt in
„ eos, qui illo digni sunt derivant.

Notandum 2. ex Doctore Subtili in 2. dist.9. quæst. 2. num. 25. *Quod illuminatio Angelica est quædam locutio de vero perfectiva in esse secundo*. Primò dicitur locutio: Omnis enim illuminatio est locutio Angeli ad alium, licèt omnis locutio non sit illuminatio, adeoque illuminatio differt à locutione tamquam species à genere: Siquidem locutio est de re qualibet, sive perfectiva intellectus audientis, sive nonperfectiva, & indifferenti; siquidem unus Angelus potest alterum alloqui de re cujus notitiam jam habebat, in quo casu locutio non est perfectiva intellectus Angeli audientis: Siquidem novam notitiam, & perfectionem non ingeret. Additur *de verò*, non quod ad illuminationem sufficiat manifestatio, & declaratio cujuscumque veritatis, alioqui à locutione simplici non discreparet: Sed, inquit Doctor, fieri debet de re divinitùs revelata Angelo superiori, & priùs ignota ipsi Angelo qui dicitur illuminari. *Denique* dicitur perfectiva in esse se-

secundo, siquidem actualem Angelo illuminato notitiam ingerit alicujus veritatis quam ipse propriis naturæ viribus acquirere non posset, quamque nec per species sibi concreatas, nec per visionem beaticâ priùs noverat: Cum autem omnis veritatis notitia sit perfectiva intellectus, hinc meritò Angelus illuminatus per revelationẽ veritatis supernaturalis priùs ignotę merito dicitur perfici in esse secũdo, seu actualiter.

Notandum 3. Circa præsentis Quęstionis resolutionẽ plurimùm variari Theologiæ Principes. Quidam enim contendunt illuminationẽ fieri per simplicem propositionẽ veritatis, de quâ fit illuminatio, absque eo quòd quidpiam imprimat Angelo illuminato, non secus ac contingit inter homines dum Magister discipulum edocet, & illuminat, proponendo ei veritatem discendam, absque ulla efficientia in ejus intellectu; ita S. Thomas, & ejus Discipuli: Alii verò contẽdunt per illuminationem aliquid causari in intellectu Angeli illuminati; ita quod illuminans quoddam lumen in intellectum Angeli illuminati inferat; qualiter autem id fiat non conveniunt omnes, Quidam enim volũnt istud lumen esse supernaturale, & infundi Angelo illuminato, quò fiat potens ad intelligendam veritatem sibi revelatam, Sunt qui putent Angelum illuminari ab alio per derivationem radii cujusdam spiritualis ab illuminante in illuminatum, per quem sic excitetur ad audiendum, & quò mediante formet in se similitudinem rei revelatæ, de quâ à Superiore instruitur, & illuminatur. Quidam dicunt per illuminationem fieri tantùm intensionem luminis Angeli inferioris qui dicitur illuminatus. Cæteri denique cum Doctore Subtili affirmant illuminationem non fieri per simplicem propositionem rei revelandæ, & absque productione alicujus effectus in intellectum Angeli illuminati, neque per causationem novi luminis, sive naturalis, sive supernaturalis, per quod Angelus illuminatus fieret vegetior, & potentior ad videndam veritatem sibi revelatam, sed contendit, quod illa Angelica revelatio fiat eodem modò quò locutio, nempe producendo notitiam veritatis revelatæ in intellectu Angeli cui fit illa revelatio.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Everà Angeli quidam alios illuminant: idque imprimendo eis notitiam rerum supernaturalium, quas per specialem revelationem noverunt.* Ita sentiunt omnes Thologi contra Durandum, qui in 2. *dist.* 11. *quæst.* 3. Affirmat omnes Angelos illuminari à Deo immediatè. Patet conclusionis veritas ex S. Dionysio laudato in primo notabili, eamque veritatem pluribi edocet in libro de cœlesti Hierarchia, maximè verò cap. 7. ubi de Seraphinis ait: *Quòd inferiora agmina ad sui similitudinem potentissime subvehunt, lucida illuminanteque proprietate totius obscuritatis expultrice.* Et ibidem de Cherubinis dicit, *Quòd indultam sibi sapientiam in sequentia, & inferiora transfundunt.* Hinc circa medium capitis, *Hoc Theologi planè credunt, inferiores cœlestium naturarum ordines à superioribus ritè divina operâ explicantes scientias discere: summos autem à Deo ipso pro suo captu doceri mysteria. Quosdam enim earum inducunt ritè à prioribus hoc discere, Dominum esse virtutum cœlestium, Regemque gloriæ eum, qui in Cælos, ut hominem docuit, assumptus est.* Unde cap. sequenti docet, quòd *Media cœlestium Spirituum distinctio, quæ divinas has proprietates in se continet, purgatur quidem, & illustratur, atque perficitur, ut dictum est à divinis illustrationibus, quæ ei secundo loco dantur per primã Hierarchiæ distinctionem, ac per mediam illam secundo loco transportantur.*

Insuper subscribunt alii plurimi Patres, præsertim S. Athanasius librò de com-

communi essentia, ubi ait, *Cherubim, & Seraphim sine ullo mediatore, ac interprete à Deo condiscunt, & ab his erudiuntur inferiores ordines, atque ita deinceps cæteri pro suo gradu*. Sophronius in Encomio de Angelis ad Seraphinos ait: *Splendorem quantùm fas est absque ullo medio excipitis, exceptumque cæteris mentibus, & intelligentiis communem facitis*. Similiter S. Damascenus libro secundo cap. 3. *Illud quidem*, inquit, *perspicuum est eos, qui præstantiores, sublimioresque sunt, splendoremque, & cognitionem inferioribus impertiri*. Tandem S. Bernardus sermone quinto de Consideratione cap.4. de Cherubinis ait: *Ex ipso sapientiæ fonte ore Altissimi haurientes, & refluentes, fluenta scientiæ universis civibus suis*.

Nec valet reponere cum Durando præfatos SS. Patres solùm velle, quòd Deus illuminet inferiores Angelos mediantibus superioribus, non mediatione causalitatis; sed dignitatis, quatenus nimirum priùs illuminat superiores, & postmodum alios. Non valet, inquam, hæc responsio; siquidem ex verbis sanctorum Patrum constat, quòd divinæ illæ irradiationes priùs fiant superioribus Angelis, & per eos ad inferiores deportentur.

Probari etiam potest conclusio hac ratione: Illuminare alterum, nihil aliud est, quàm ignotam veritatem ipsi manifestare: sed Angeli superiores ignotam inferioribus veritatem edocent, & manifestant: Ergo eos illuminant. Major admittitur ab omnibus: Minor verò probatur. Superior Angelus, cùm Deo sit propinquior, longè clariùs, & uberiùs, quæ Dei sunt percipit, quàm inferior, quippe cùm is sit minoris activitatis, & virtutis; Cùm autem inter eos maxima, perfectissimaque vigeat amicitia, quæ bonorum mutuam communicationem exigit, congruum est, ut illam divini luminis plenitudinem in inferiores effundant.

Deinde hic ordo in universo rerum statu à Deo præscriptus est, ut inferiora per superiora regantur, & perficiantur; unde superiora corpora lucida illuminant inferiora; & in Ecclesia superiores dicuntur illuminare inferiores, juxta illud ad Ephesios 3. *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia illuminare omnes, &c.* Meritò ergo, inquit sanctus Dionysius cap. 4. de cœlesti Hierarchia, *Statuit summus ille, ac super substantialis omnium ordo per singulas distinctiones primos, & medios, extremosque esse ordines, atque virtutes, ut scilicet inferiorum spirituum excellentiores, quique Præceptores, ac Duces sint*: ubi nomen *Ducis*, ac *Præceptoris* evidenter causalitatem unius in alium per modum doctrinæ, & illuminationis ostendit.

Denique: Quemadmodum licèt Deus omnia per seipsum immediatè possit producere, non tamen ita vult, quatenus hanc producendi virtutem creaturis tribuit; ita pariter non vult omnes Creaturas intellectuales per seipsum immediatè illuminare, sed aliquas aliarum beneficiò, ut illius illuminativæ virtutis participes fient: Unde Regius Vates Psalmo 65. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis*; Hoc est non solùm animas nostras, sed etiam inferiores Angelos à superioribus, qui metaphoricè idcirco *montes* appellantur; quia sicut montes primos Solis radios excipiunt, & inferioribus mundi partibus demum illos communicant; Ita supremi Angeli divinas illustrationes immediatè à Deo recipiunt: Ubi autem, inquit Dionysius cap. 3. *Indultum sibi sacratissimum jubar affatim hauserint, hoc ipso postmodum absque invidia sequentibus fundunt*.

„ Verùm, inquit Guillelmus Pari-
„ siensis parte secunda secundæ partis
„ de Universo c. 51. Hæc illuminatio
„ Angelica ita accipienda est non per
„ modum influentiarum corporalium,

& na-

„ & naturalium: Illæ enim per necessitatem, & quandam servitutem fiunt, istæ verò per voluntatem, ac libertatem; non enim est in potestate solaris lucis, ut minùs luceat, quàm lucet, vel ut aliquem ex radiis suis retineat, sed quasi impetu, & violentia divinæ largitatis toto posse luminositatis suæ lumen circumquaque diffundit. Istæ verò luminosæ substantiæ, prout volunt, & quantùm volunt lumina revelationum infundunt, similiter, & retinent; & luminositatem suam habet unaquæque plenissimè in libera potestate sua.

Secunda pars Sufficienter probata manet ex dictis in priori quæstione, cùm enim illuminatio sit loquutio, ut diximus in 2. Notabili, cùmque loquutio fiat per productionem notitiæ a loquente in intellectum audientis, meritò concludit Doctor num. 25. *Dico quòd Angelus superior, cui ubi secundùm communem cursum revelatur primò aliquid particulare, causat in inferiori conceptum quendam de illo revelato, qui dicitur auditio: & hoc causare, quod est quoddam speciale loqui, est illuminare*. Vult itaque Doctor, quòd Angelus illuminans efformet in illo, quem illuminat ipsummet conceptum formalem, seu actum secundum, quo ille cognoscit rem, de quo fit illuminatio; itaut illuminatus non efficiat, sed recipiat tantùm illam cognitionem rei, de qua illuminatur. Quæ hanc adversus partem possent objici jam soluta sunt in priori quæstione; idcirco hic solùm supersunt solvendæ rationes, quæ contra primam partem possunt formari.

Objicies 1. Loquutio, & illuminatio fieri debet per productionem notitiæ illius rei, de qua fit illuminatio, vel loquutio in intellectu Angeli illuminati, seu audientis: sed Angelus beatus non potest talem cognitionem, quam ipsemet habet de objecto sibi divinitùs revelato, v. g. de futuritione Antichristi, producere in intellectu alterius Angeli: Ergo nec ipsum illuminare: Probatur minor: Angelus, qui dicitur illuminans, non habet aliam cognitionem de tali objecto, quàm quæ dicitur cognitio in Verbo: sed talem nequit communicare alteri Angelo; Tum quia illa est visio beatifica, quam unus beatus producere nequit in alio: Tum quia Doctor Subtilis expressè hic negat cognitionem in Verbo ab uno Angelo posse alteri tribui.

Nego minorem: Necnon, & minorem illius probationis, non enim omnis visio rei in Verbo est visio beata, neque negat Doctor omnem visionem in Verbo posse communicari ab uno Angelo alteri. Potest enim aliquid videri in Verbo dupliciter, Priori modo quando per visionem beatam Verbi, non solùm ipsum Verbum, seu Essentia divina videtur; sed etiam videntur objecta secundaria aliqua, quæ in ipsa relucent: Posteriori verò aliquid videri potest in Verbo, quatenus per visionem distinctam à visione beata posset videri cognitio Verbi, quatenus nempe terminabatur ad aliquod objectum particulare extrinsecum, putà ad futuritionem Antichristi, quæ ut sic non videbatur per ipsam visionem beatam: Quando autem Angelus videt aliquid de novo in Verbo, non dicitur videre priori modo, sed tantùm posteriori: unde prior cognitio communicari nequit alteri Angelo, posterior verò sic.

Objicies 2. Hierusalem cœlestis Apocalypsis 24. dicitur, *Non egere Sole, neque Lunâ*, hoc est lumine creato, *quia claritas Dei illuminavit eam*: Ergo cùm Angeli sint cives illius supernæ civitatis à solo Deo dici debent illuminari. 2. Solus Deus beatificat Angelos tam beatitudine essentiali, quàm accidentali; Illuminatio autem est quædam beatitudo accidentalis: Ergo solus Deus illam efficit in omnibus Angelis. 3. Illuminatio fit proponendo objectum, &

P 2 con-

confortando intellectum, quia talis illuminatio cognitionem gloriosam confert ad quam natura non sufficit nisi à Deo robur, & vires accipiat: Sed solus Deus potest proponere supernaturale objectum, & confortare intellectum cujuslibet Angeli: Ergo solus potest immediatè Angelum illuminare.

Respondeo ad primum, verba illa Apocalypsis intelligenda esse de his, quæ spectant ad visionem beatam, & ipsius Deitatis manifestationem, quam solus Deus efficere potest, & conferre, non autem de illa illuminatione, quę spectat ad quasdã veritates supernaturales, quas Deus uni Beatorum revelare potest seorsum ab alio; Unde distinguenda est consequentia: Angeli non illuminantur nisi à Deo, illa illuminatione, quæ est divinæ essentiæ intuitiva, claraque manifestatio, concedo, quæ est declaratio cujusdam veritatis supernaturalis uni Angelo specialiter à Deo revelatæ, nego.

Ad secundum Distinguo majorem: Beatificare essentialiter tam effectivè, largiendo scilicet lumen beatificum quo illustretur, elevetur, & confortetur intellectus creatus ad visionem beatificam eliciendam, quàm objectivè ipsam visionem terminando, spectat ad solum Deum, concedo: Beatificare accidentaliter non quidem primariò, sed per modum cujusdam appendicis, manifestando nempe quamdam veritatem, quæ conferre potest aliquam perfectionem intellectui beatifico, ad solum Deum pertinet, nego: Nullum enim est inconveniens, quod superiores Angeli aliquo modo cooperentur ad actus pertinentes ad beatitudinem accidentalem inferiorum Angelorum; quippe cum homines viatores cooperare possint ad sanctificationem aliorum hominum, quæ præstantior est, quàm sit ipsa accidentalis beatitudo.

Ad tertium Nego majorem; siquidem ordinariè Angelus illuminatus in sententia Doctoris, merè passivè se habet ad excipiendam illuminationem, quæ tota producitur ab Angelo illuminante, aut saltem tantùm concurrit effectivè cum specie emissa ab Angelo illuminante ad percipiendam illam rem de qua fit illuminatio, & consequenter non alia in eo requiritur virtus, quàm quæ ipsi est ordinaria.

Objicies 3. Nullus Angelus beatus tenebris offunditur: ergo nullus potest illuminari.

Distinguit antecedens Doctor, quantùm ad carentiam cognitionis illius rei quæ spectat ad ejus beatitudinem, concedit: Quantùm ad carentiam cognitionis alicujus alterius objecti, negat. Sicut enim non est inconveniens, quod Angeli beati sint in potentia ad aliquam cognitionem, quæ habeat rationem luminis, ita nec incongruum est, quòd sint in potentia ad carentiam cognitionis alicujus, quæ vocari possit obscuritas, non positivè, sed negativè.

Objicies denique. Si Angelus superior inferiorem illuminaret, cùm majorem habeat lucem, ipsum à sua operatione præpediret, sicut lux Solis, quæ stellarum luce longè major est, earum effectum impedit, quo fit ut lucente Sole stellæ non fulgeant: ergo unus alterum illuminare nequit.

Nego antecedens; Ad cujus probationem dico Solis lumen stellarum lucem non extinguere, siquidem etiam in meridie stellæ videri possunt in profundis puteis; adeoque quamvis longè superior sit vis Angeli illuminantis, quàm illuminati, non propterea ille hujus lucem extinguit, nec operationem præpedit. Adde quod inquit Doctor numero 26. Non valeat paritas de lumine sensibili respectu oculi ad lumen intelligibile respectu intellectus. *Nam*, ex Aristotele, tertiò de anima textu 7. *Post excellentia intelligibilia, non minùs intelligimus alia, sed magis: Post verò excellentia sensibilia minùs sentimus alia sen-*

senſibilia, quia potentia, vel organum debilitatur.

CONCLUSIO SECUNDA.

ANgelus non ſolùm ſuperior inferiorem, ſed etiam inferior ſuperiorem illuminare poteſt. Ita Doctor loco laudato numero 25. *Dico*, inquit, *quòd Deus de potentia ſua abſoluta poſſet aliquid revelare Angelo inferiori, quod non eſſet revelatum, vel notum ſuperiori,* & *tunc ille inferior poſſet loqui aliquo modo ſuperiori de hoc, quod ſuperior ignoraret, & illa locutio eſſet aliquo modo illuminatio; Tamen non poteſt habere tantam efficaciam ſuper intellectum ſuperioris, ſicut ſuper intellectum inferioris, & ideo non poſſet iſte neceſſariò facere ſuperiorem audire, ſicut è converſo, quia ſi ſuperior conſideret aliquid in genere proprio, iſte inferior non faceret ipſum audire ſimpliciter. Simpliciter autem ſuperior poteſt facere inferiorem audire, & poteſt impedire intellectionem ejus de aliquo intelligibili: De facto tamen veriſimile eſt, quòd Deus ordinatè diſtribuat ſuas illuminationes, ſicut diſtribuit Angelos in ordinibus ſuis. Primò quidem ſuperioribus, deinde inferioribus.*

Quibus Doctor fatetur de via quidem ordinaria inferiores Angelos per ſuperiores illuminari; poſſe tamen de via extraordinaria ſuperiores ab inferioribus lumen accipere; Cùm enim Deus ſuorum donorum ſit liberrimus diſtributor, pro libito cuique Angelo poteſt revelare ea, quæ cæteris etiam ſibi propinquiſſimis abdita ſunt, & velle ut rem declaratam ab inferiori, cæteri etiam ſuperiores Angeli cognoſcant: quemadmodum in Eccleſia militante, nedum quæ ventura ſunt, ſed etiam veritates altiſſimas ſanctiſſimis viris licet idiotis, & plebeis interdum revelat, ut eas Eccleſiæ Prælatis, & Doctoribus notas faciant.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Voluntate Angelica.

VOLUNTATEM Angelis ineſſe, nullus Theologorum dubitat; quippe Scriptura ſacra voluntatis operationes frequenter eis tribuit; putà cùm dicuntur Dei miniſtri, *qui faciunt voluntatem ejus*, Pſalm. 102. Quod certè dici nequit niſi de his, qui voluntatem habent, & voluntariè ſerviunt. Unde Apoc. 7. Unus Angelus ad alios tanquam voluntate libera donatos clamabat, *Nolite nocere terræ, & mari &c.* Idipſum confirmat S. Petrus Epiſt. 1. cap. 1. Docens in eis eſſe deſiderium, quod eſt voluntatis actus; *In quem*, inquit, *deſiderant Angeli proſpicere*; ubi autem ſunt actus, potentiam pariter ineſſe neceſſum eſt. His adde quod cùm Angeli ſint naturæ intellectualis, haud dubium eſt eos potentia volitiva eſſe donatos; omni namque rei naturaliter ſua ineſt inclinatio, ſeu appetitus ad bonum ſibi proportionatum, in animalibus quidem appetitus ſenſitivus, & conſequenter rationali debet etiam ineſſe ſuus appetitus rationalis, quem voluntatem dicimus. Et quidem valde inconveniens foret, longèque ab ordinata divinæ providentiæ conſtitutione alienum, quòd natura intellectualis poſſet bonum, & pulchrum conveniens intellectu percipere, nec tamen illud amare, & in eo quieſcere vel delectari, & gaudere poſſet, vel quòd poſſet malum noſſe, & pati, nec tamen illud fugere averſando valeret.

Certum itaque, & prorſus indubitatum eſt, Angelos habere facultatem appetitivam, qua bonum poſſint proſequi, & malum averſari, quemadmodum habent intellectivam, quâ verum à falſo diſcernere queant.

Quoniam autem de voluntatis operibus, & dotibus ſupernaturalibus in ſequenti diſputatione nobis erit ſermo, nem-

nempe de Angelorum meritis, & demeritis, hic solùm suscipimus examinandum quinam sint, & quales Angelicæ voluntatis nativi characteres.

Quaestio Prima.

An Angelica voluntas reverà sit libera, & mutabilis.

Notandum primò cum nostro Alensi ex S.Bernardo lib.de libero arbitrio; quòd triplex est libertas. Prima est *libertas à Coactione*, sive à necessitate, secunda est *libertas à Peccato*, de qua scriptura ait: *Ubi spiritus Domini ibi libertas, si filius vos liberavit, verè liberi eritis*. Tertia est *libertas à Miseria*, de qua, ipsa creatura *liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*. Dicimus ergo, quòd secunda libertas, & tertia non æquè sunt in homine, & in Angelo, sed maxima est in Angelo bono, minor in homine bono, minima in homine malo, nulla in Dæmone. Sed prima libertas, quæ est *à coactione*, est æquè in homine, & Angelo tam bono, quàm malo; Unde Bernard. *Libertas a necessitate, nec peccato, nec miseria amittitur, nec per oppositum augetur, nec plenior est in homine, quàm in Angelo*. Et subjungit: *Hac prærogativa Conditor rationalem creaturam insignivit, ut sicut sui juris, suæque voluntatis, non coactionis erat, quòd bonus est, ita & sui juris existeret, ut non nisi quæ vellet, bona, vel mala faceret*.

Notandum 2. Cum Doctore subtili *quæst.16. quodlibetica*, triplicem rursus distingui libertatem: Prima dicitur *libertas Contrarietatis*, seu specificationis, qua voluntas pro nutu potest in aliquod objectum tendere, vel in aliud oppositum, & qua potest elicere actum amoris, vel odii. Secunda dicitur *libertas Contradictionis*, seu quoad exercitium, qua nimirum voluntas potest actum elicere, vel non elicere, in objectum tendere, vel non tendere. Tertia denique est *libertas Essentialis*, qua voluntas cùm ex intrinseca sua ratione sit indifferens, & indeterminata, censetur semper ex se liberè actum suum elicere, & in objectum tendere, quamquam ab extrinseco moveatur, & determinetur.

Hanc autem libertatem essentialem colligit Doctor ex S. Augustino in Enchiridio cap. 105. ubi ait. *Oportebat priùs hominem sic à Deo fieri, ut benè velle posset, & malè; postea verò, id est*, in beatitudine, *sic erit, ut malè velle non possit, neque enim libero carebit arbitrio; multò quippe liberius erit arbitrium, quod omnino servire non poterit peccato: neque enim culpanda est voluntas, aut voluntas non est, qua beati esse sic volumus, ut esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus*: Quibus verbis S. Augustinus affirmat necessitatem non peccandi in Beatis stare cum eorum libertate. Non quidem cum libertate contrarietatis, aut contradictionis, qua voluntas potest aliquid appetere, vel non appetere contra voluntatem Dei, & consequenter, qua potest peccare; sed cum libertate essentiali, seu radicali, & entitativa ipsius voluntatis, quæ est facultas semper ex se entitativè, & intrinsecè, ac radicaliter remanens libera, etiamsi interdum ab alio extrinseco ita necessitetur, & efficaciter alliciatur ad ejus amorem, ut nec ab eo amando possit cessare, nec oppositum amori actum, nempe odium, circa illud objectum elicere.

Notandum 3. Quòd etsi omnes Theologi conveniant Angelos esse libero arbitrio donatos, quo in bonum, vel malum tendere possint, atque in contraria, suapte conditione, mutabiles sint; eorum tamen sententiæ discrepant in explicando ejusdem liberi arbitrii usu: etenim S.Thomas prima parte quæstione

ne 64. act. 2. ejusque universa Schola, voluntatem Angeli ante electionem ad utrumvis esse liberam existimat: post electionem verò immobiliter adhærere ad id, quod amplexata fuerit: atque hanc causam, cur Dæmones in suscepta pravitate mentem obfirment, nec in melius vertantur, quod ipsum ex cogitationis, sive ut vocat apprehensionis illius cognitione fieri putat: *Differt enim(ait) apprehensio Angeli ab apprehensione hominis in hoc, quòd Angelus apprehēdit immobiliter per intellectum, sicut & nos immobiliter apprehendimus prima principia, quorum est intellectus: Homo verò per rationem apprehendit mobiliter discurrendo de uno ad aliud, habens viam procedendi ad utrumque oppositorum. Vnde & voluntas hominis adhæret alicui mobiliter, quasi potens etiam ab eo discedere, & contrariò adhærere: Voluntas autem Angeli adhæret fixè, & immobiliter, & ideo si consideretur ante adhæsionem, potest liberè, & huic, & opposito, in his scilicet, quæ non naturaliter vult: Sed postquam jam adhæsit, immobiliter adhæret. Et ideo consuevit dici; quod liberum arbitrium hominis flexibile est ad oppositum, & ante electionem, & post; liberum autem arbitrium Angeli est flexibile ad utrumque oppositum ante electionem, sed non post, sic igitur, & boni Angeli semper adhærentes justitiæ sunt in illa confirmati, mali verò peccantes sunt in peccato obstinati.* Hæc S. Thomas, quæ quidem improbat Doctor subtilis, & cum ipso communiter Theologi docentes voluntatem Angelicam non esse ex seipsa immutabilem, sed posse actum semel electum non ponere, vel positum retractare, ut patebit conclusione secunda.

CONCLUSIO PRIMA.

A*Ngeli reverà libero arbitrio donati sunt*. Hæc est de fide, siquidem Scriptura sacra pluribi affirmat Angelos esse capaces præcepti, & peccati propter quod pœnam merentur: nec non susceptivos esse sanctitatis, & justitiæ, & meriti apud Deum, quæ omnia liberum arbitrium supponunt, & denotant, ut constat tum ex dictis in morali Philosophia, tum ex dicendis in tractatu de gratia.

Hoc ipsum aperte edocent sancti Patres, qui Angelos esse mutabiles probant 1. ex eorum potentia ad peccandum: Sic S. Basilius libro de sancto Spiritu cap. 16. Ubi de sanctis Angelis ait. *Habentes in eligendo liberum arbitrium, nunquam ab eo, qui verè bonus est, consortio excidentes*; & de Malis ait, *Quorum defectio comprobat, quod dicimus virtutes invisibiles esse sui arbitrii*: Quasi diceret, de merito, & demerito Angelorum, liberum eorum arbitrium legitimè concludi.

Alia ratione non minùs efficaci utitur S. Gregorius Nyssenus libro de oratione Dominica ubi demonstrat, de virtute consultandi in intellectu, sequi potestatem eligendi in voluntate, & ideo communem esse Angelo, & homini libertatem, eo ipso quod in intellectu, seu ratione conveniunt. *Boni*, inquit, *& honesti studium æqualiter utriusque naturæ essentiæ simul insitum, & attributum est. Plenamque item, ac summam in sese potestatem, & ab omni necessitate liberam voluntatem in utrisque parem; rerum universarum Præses effecit, ut animi libero quodam arbitrio, atque proposito regatur, quidquid ratione pariter, ac mente honoratum est.* Subscribit S. Augustinus libro 22. de Civitate cap. 1. Ubi cùm dixisset Deum in mundo nihil melius creasse, quam spiritualem naturam, cui intelligentiam dedit: subdit, *Qui liberum arbitrium eidem intellectuali naturæ tribuit tale, ut si vellet deserere Deum, continuò miseria esset secutura*.

Idipsum probant pariter cæteri quique Patres, qui unanimi calculò Angelos libertate donatos affirmant, eorumque liberum arbitrium colligunt ex spi-

spirituali ipsorum natura. Unde meritò S.Damascenus librô secundô cap.3. Angelum deffinit dicens, *Est Angelus naturâ suâ intelligens, arbitrii libertate præditus, ac sententiæ ratione immutabilis &c.* Et rationem subdit, *Quoniam*, inquit, *id omne quod ratione utitur, libertate quoque præditum est.* Quæ sanè ratio valida est: Libertas enim arbitrii sequitur intelligentiam seu rationem: sed Angeli habent perfectam rationem seu intelligentiam: ergo, & libertatem. *Minor* constat ex dictis: Major verò probatur inductione; etenim suprema intellectualis natura, nempe Divina, eo ipso quòd intellectualis est, libera est; infima etiam rationalis natura, videlicet humana, libertate donatur ex eo quòd intelligentia, & ratione polleat: Ergo idem dicendum de natura intellectuali media, quæ est Angelica. *Tum quia* hæc eandem habet radicem libertatis, nempe naturam intellectualem. Tum quia capax est boni prosequendi, & mali aversandi, nec non meriti, & demeriti. *Tum denique quia* libertas spectat ad perfectionem naturæ intellectualis, alioqui Deo non inesset: Ergo natura inte lectualis Deo vicinior, & propinquior, qualis est Angelica, illà maximè donari debet.

Dicet, Si hoc argumentum quidquam urgeret, sequeretur Deum non posse aliquam creaturam intellectualem condere quæ libera non esset, & ad bonum aut malum indifferens: sed falsum consequens: Ergo, & antecedens. Majoris veritas apparet ex mox dictis: minor vero probatur, sicut enim Deus creavit voluntatem ita determinatam ad bonum amandum in communi, ut non possit illud odisse, ita creare posset voluntatem aliquam determinatam ad bonum in particulari, ut ad ejus amorem necessariò determinaretur, nec ab illo cessare posset: Ergo &c.

Nego minorem, Et ad ejus probationem dico; repugnare quòd voluntas ita determinetur ad bonum ex necessitate volendum semper, necessariò in particulari, & ab intrinseco; quæ omnia requiri videntur, ut facultas aliqua non dicatur libera. Fateor equidem quòd voluntas absque suæ libertatis præjudicio possit esse necessariò determinata ad aliquod objectum primarium, & commune, libera tamen, & indifferens circa objecta secundaria, & particularia; qualiter voluntas divina determinatur ab essentia sua, quam invariabiliter, necessariò diligit; indifferenter verò fertur circa objecta secundaria, nempe circa creaturas odio vel amore liberè prosequendas, prout earum perfectiones, aut defectus morales divinum amorem aut odium promerentur. Potest etiam esse determinata circa objectum aliquod in communi, saltem quantùm ad specificationem actûs; qualiter voluntas creata determinatur in communi ad amandum bonum; itaut illud sub ratione boni odisse nequeat. Denique etiam determinari potest ab extrinseco ad aliquod objectum particulare ita diligendum, ut ab ejus amore revocari non possit; qualiter Beatorum voluntas allicitur, & determinatur ad amandum Deum: sed hæc determinatio prorsus est extrinseca; subindeque non officit libertati voluntatis, quæ non obstante illa extrinseca determinatione non minùs liberè propendet in illud objectum. Idcirco repugnat voluntatem aliquam ita creari posse, ut sit ab intrinseco determinata circa objectum aliquod particulare necessariò amandum, siquidem voluntas secundùm se est facultas indifferens, vel indifferentiâ contrarietatis, vel contradictionis, ut amplius declarabit.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelica voluntas non est immutabilis, nec ex se naturaliter ita determinata ad unum, ut semel electum non possit retractare, & revocare. Hæc est Do-

Doctoris in 2. dist.6. quæst.2. n.17. Ubi ait. *Dico quod quando peccavit Angelus secundò peccatô, adhuc fuit in via; & per consequens quando peccavit secundò peccatô potuit pœnitere de primo peccato; & ita primum peccatum ex se non fuit irremediabile, quia si pœnituisset, invenisset veniam, & misericordiam &c.* Idem docet dist.7. quæst.20. & in 4. dist.46. q.4. num.6. Contra Thomistas idque probatur 1. Authoritate S. Patrum, maximè S. Hieronymi Epistolâ 146. ad Damascenum. *Deus*, inquit, *solus est in quem peccatum non cadit, cætera cùm sint liberi arbitrii, juxta quod, & homo ad imaginem, & similitudinem Dei factus est, in utramque partem suam possunt flectere voluntatem.* Subscribit S. Gregorius Nyssenus oratione 5. in orationem Dominicam, ubi loquens de utraque natura humana, & Angelica, parem arbitrii libertatem ambobus attribuit ut supra dictum est. Consentit etiam supra laudatus S. Damascenus, qui cùm dixisset Angelos propositò, & sententiâ mutabiles esse, idque ex se, & suapte sponte, rationem hanc profert: *Quippe*, inquit, *creatum omne etiam mutabile est: Solum autem id quod Increatum est, mutare convertique non potest: Porro rationale omne potestate liberum est: quare in eo ipso quod rationalis est, & intelligens, liberi est arbitrii: Ut autem creata, mutabilis potestatem habet manendi, & procedendi in bono, & in deterius prolabendi.* Tum statim adjicit, *Minimè capax est pœnitentiæ, quoniam corporis exspers: Nam homo propter corporis imbecillitatem pœnitentiam est consequutus.* Quibus apertè edocet Angelos haud esse capaces pœnitentiæ, non quod digredi non valeant abeo, quod semel elegerunt, ut vult S. Thomas, sed quia destituti sunt divina gratia, quæ ipsis nusquam est tribuenda, propterea quod cùm corpore caruerint, excusationem imbecillitatis, ut homines, in peccati veniam prætexere non possunt, ob idque longè graviùs quàm homines intolerabiliusque peccaverunt. Unde de bonis Angelis subdit, *Difficulter in malum mobiles, sed non immobiles: Nunc verò, & immobiles non naturâ, sed gratiâ, & adhæsione ad id quod solùm bonum est.*

Eandem electionis firmitatem, & stabilitatem in bonis, non nativæ obfirmationi, sed Dei beneficio tribuunt cæteri SS. Patres. Sic S. Augustinus librô 22. de civitate Dei cap.1. *Casum*, inquit, *Angelorum voluntarium justissima pœna sempiternæ infœlicitatis obstrinxit: atque in eo summo permanentibus cæteris, ut de sua fine sine permansione certi essent, tamquam præmium suæ permansionis, dedit.* Censet ergo S. Augustinus S. Angelos illam firmitatem in bono non habere ex natura sua. Idem sentit S. Prosper in libro primo de vita contemplativa cap.3. *Voluntatis*, inquit, *sanctorum Angelorum fuit quòd malis sponte cadentibus, ipsi in sua dignitate manserunt: Et divino justoque judicio actum est*, ut quæ, *fuit cum Deo suo permanendi voluntas, fieret permanendi voluntaria, fœlixque necessitas*, Unde Gennadius cap.62, de Ecclesiasticis dogmatibus. *Virtutes*, inquit, *Angelicæ, quæ in divino amore fixa perstiterunt, lapsis superbientibus Angelis, hoc munere retributionis acceperunt, ut nulla jam rubigine surripientis culpæ ledantur.* Non ergo censent S. Patres Angelos beatos naturâ suâ esse immobiles, sed tantùm divinô beneficiô, *Nam* ut loquitur S. Isidorus, *Si naturâ incommutabiles essent, Diabolus non utique cecidisset.*

Hanc veritatem præ cæteris appertissimè docet S. Fulgentius librô de fide ad Petrum cap.3. qui humanam libertatem cum Angelica conferens, ait; *Si possibile esset, ut humana natura postquam à Deo aversa bonitatem perdidit voluntatis, & seipsâ rursus eam habere potuisset, multò possibilius hoc natura habe-*

haberet Angelica: quæ quantò minùs gravatur terreni corporis pondere, tantò magis hac esset prædita facultate: Sed ostendit Deus unde bona voluntas hominibus detur, quam sic amiserunt Angeli cùm haberent, ut amissam deinceps habere non possint. Subscribit Rupertus lib.5. in cap.5. Joannis; *Nam, & Angelica natura* inquit, *malum potuit facere, & fecit, & facit: & humana natura, malum potuit facere, & fecit. Et quidem S. Angeli firmati sunt, quia malo quidquam à seipsò faciente, id est, malum faciente, ipsi Deo principi suo adhærere maluerunt, in hoc remunerationem acceperunt, ut deinceps malum facere non possint, quia cùm possent facere, noluerunt. Verùm hoc non est per naturæ ipsorum potentiam, sed per divinæ voluntatis remunerantem gratiam.*

Potest etiam suaderi veritas Conclusionis ex pugna illa inter se bonorum Angelorum, & conflictu qui ex sacris libris colligitur, ut legimus apud Danielem 10. cap.ubi juxta explicationem Pelusiotæ Epistolâ 85. Persarum Angelus ægrè ferens,quòd Judæi pessimis suis factis iram Dei, ac servitutem perpetuam mereri pergerent, eos à captivitate liberari nolebat: Huic verò Angelus alter obstabat, qui justitiæ Dei bonitatem anteponebat, cuique favit Deus juxta ejus desiderium,sententiam ferens: cui sententiæ uterque Angelus assensum præbuit. Non igitur ad id quod intelligentia, & voluntate semel arripuerit, immobiliter Angelus adhærescit.

Probatur insuper ratione Theologica: Dum Angelus eligit aliquid reverà est liber, & operatur liberè; quippe cùm possit rem eligere vel non eligere: sed post factam electionem nihil est quod ipsum necessitet, ut non possit electionem factam revocare, & sententiam mutare: Ergo etiam post electionem reverà est mutabilis. Major patet ex priori Conclusione: Minorem probat Suares lib.3. cap.10. & ex eo Martinonus: Si Angelus non posset propositum mutare, illa immutabilitas esset repetenda, *vel* ex parte Dei Angelum necessariò ad unum actum determinantis; *vel* ex propria Angeli natura, quæ propter suam dignitatem, & perfectionem fingi posset immutabilis in sua electione, sicut Deus propter suam naturæ præstantiam est omnino invariabilis: *vel* ex actu ipsius voluntatis, qui hanc invertibilitatem ex natura sua exigeret: *vel* ex habitu, aut alia dispositione addita voluntati, & ex actu relicta: *vel* denique ex parte intellectus, & modô intelligendi, quô voluntas erga unum objectū ita dirigeretur,ut ad aliud non posset determinari: sed ex neutro capite hæc immutabilitas repeti potest.

Non quidem primò ex parte Dei: Tum quia Deum non deceret necessitare voluntatem in actu malo: Tum etiam quia loquimur hìc de Angelo spectato naturaliter, ut Deo subest, veluti causæ primæ naturaliter operanti secundùm exigentiam causarum secundarum; ac proinde non necessitanti, nisi sit aliquid quod id exigat ex parte causæ secundæ.

Neque etiam illa immutabilitas provenit ex natura ipsius voluntatis: Tum quia non est fingenda major mutabilitas voluntatis Angelicæ quàm judicii: atqui potest variari,& corrigi judicium Angelorum sicut, & falli: Tum etiam quia licèt in voluntate, quæ non potest à bono deflectere, immutabilitas in proposito, & electione sit magna perfectio; non tamen ita in voluntate quæ deficere potest: Imò magna foret imperfectio non posse corrigi, & a malo desistere; quemadmodum intellectui erroris capaci, magna esset imperfectio non posse errorem dedoceri, & abjicere: atqui voluntas Angeli peccare potest ut, & intellectus errare: Ergo esset ei imperfectio summa si suum actum revocare non posset. Tum denique quia

quia talem Angelorum naturam, & perfectionem non agnoverunt sancti Patres.

Nec etiam ex parte actus voluntatis: Quippe cùm hic nec liget, nec potentiam astringat, quoniam illum naturâ præcedit, & ab illo non constituitur in actu primo, secundùm quem tantùm est potens aut impotens, sive ut primò actum producat, sive ut productum conservet. Quod autem dicunt aliqui necessitatem immutabilitatis oriri ex impetu quô voluntas Angelica in suos actus erumpit: Vanum est: gratis enim supponunt Angelos summo quodam conatu semper operari. *Deinde*, licèt toto conatu voluntas operetur, tota libera est, & potest actum non elicere, vel elicere oppositum: Potest item deponere postquam elicuit: Quidni ergo mutare in oppositum, & quidem toto conatu, si sit opus. Sanè ex hac sententia Adversariorum sequeretur Angelum posse naturaliter reddere se impeccabilem in futurum; potest enim amare Deum toto conatu super omni actu naturali, itemque detestari toto conatu omne peccatum; ad id enim suppetit, & cognitio, & voluntas: Ergo si aliunde non possit mutare talem electionem, constitueret se impeccabilem.

Neque etiam ex parte habitus, & dispositionis ex actu relictæ: Tum quia habitus, & dispositio præcedens actum electionis non necessitat ad electionem, sed in hoc subditur voluntati, suponimus enim Angelum liberè eligere non obstante quocumque habitu vel dispositione prævia: Ergo neque necessitare potest ad perseverandum in electione jam facta. Tum quia talis habitus vel dispositio non potest efficaciùs influere in conservationem actus quàm in primam productionem. Tum etiam quia talis habitus, vel dispositio nunquam potest privare voluntatem sua naturali, & intima potestate suspendendi influxum suum, vel perseverandi liberè in actu, quem liberè elicuit: Potest ergo non obstante tali habitu vel dispositione, liberè cessare ab illo actu, & iterum eligere liberè; quidni ergo, si velit, ad contrariam electionem transire; Adde quòd non videatur credibile in primo instanti gigni posse à quolibet actu tam intensum habitum in voluntate Angeli, ut eum nequeat superare, cùm etiam inveteratos habitus homines superent, & evellant. Deinde habitus tantùm inclinant potentiam ut facilè possit similes actus, non autem ut possit oppositos edere.

Non denique ex parte intellectus, & modi intelligendi: Tum quia Angeli mutare possunt judicium, & jam amore indignum existimare id quod antea putaverunt esse amabile, atque re ipsa amaverunt. Insuper, Angeli naturaliter possunt falli, maximè quando judicant ex conjecturis, & signis incertis, & obscuris, falluntурque non rarò Dæmones circa tentationum exitus, & eventus liberè futuros, & circa mysteria, & dispensationes gratiæ: ergo ex parte judicii seu modi intelligendi, non est ratio persistendi necessariò in electione priùs facta, sed potiùs est ratio eam prudenter mutandi in contrarium. Tum quia, etiamsi idem omnino semper staret judicium quod habuit quando liberè elegit, exinde tamen non sequeretur voluntatem non posse actum suum mutare; etenim sicut judicium illud non prædeterminavit physicè voluntatem, sed illô positô, & stante voluntas liberè elegit id quod amplexata est, potuitque non eligere etiam in sensu composito, id est, componere non electionem cum tali judicio: Ita non prædeterminat ad actum continuandum, sed voluntas omnino ex se manet libera ad continuandam electionem vel deponendam.

Denique Angeli de facto mutarunt voluntatem, mali videlicet, qui cum cæteris aliquo tempore fuerunt boni, &

Deum amarunt. Immo quotidie tam boni, quàm mali Angeli mutant suas voluntates: Hi dum desistunt tentare, videntes tentationes potiùs prodesse, quàm obesse: Isti dum tandem deserunt, quos à vitiis frustrà avocare studuerunt.

Objicies primò, intellectus Angeli immobiliter adhæret eis, quæ intelligit, & judicat: Ergo voluntas similem habet immutabilitatem in suis electionibus: Patet antecedens, Angelus enim apprehendit conclusiones in principiis, unde judicat de rebus cognitis, quemadmodum homo de primis principiis: sicut ergo homo primis principiis immobiliter adhæret; ita etiam Angelus adhæret omnibus, quæ appræhendit,& judicat: Consequentia etiam est evidens, voluntas enim sequitur intellectum,& modum illius operationis imitatur.

Respondeo primò negando antecedens: Falsum est enim Angelum invariabiliter adhærere eis, quæ cognoscit. Falsum pariter ipsum cognoscere conclusiones in principiis, quippe virtutem habet discurrendi, & reverà ejus cognitio discursiva est.

Respondeo 2.negando consequentiam: Sicut enim non obstante illa intellectus determinatione, voluntas in prima sua electione fuit libera, ita etiam facta illa electione remanet adhuc libera ad eam relinquendam, aut aliam eliciendam; quippe cùm intellectus in utraque reperiat sufficientem rationem quâ possit appeti. Adde quòd voluntas sit intellectus Domina, eoque longè liberior;subindeque non obstante intellectus judicio, potest quod sibi placuerit eligere.

Objicies secundò Adhæsio ad finem ultimum,seu intentio illius consequendi,est principium omnium electionum: Sed Angelus immobiliter adhæret fini ultimo,quem sibi destinavit:Ergo etiam immobiliter adhæret omnibus aliis rebus quatenus ad illum finem ordinantur.

Distinguo minorem, immobiliter adhæret fini ultimo per determinationem extrinsecam, nempe dum finis ultimus ita efficaciter movet voluntatem per sui propositionem claram, & evidentem, qualiter Deus intuitivè videndus determinat beatas mentes ad sui intuitum, & amorem, concedo: per determinationem extrinsecam, quæ proveniat ex immobili electione voluntatis apprehendentis finem ultimum verum, vel apparentem, nego. Quanquam enim Beati immobiliter Deo adhæreant, & Dæmones obdurentur in illa voluntate, quâ divinam æqualitatem tanquam finem ultimum sibi proposuerunt, nihilominùs hæc determinatio non provenit præcisè ab intrinseco, sed ab extrinseco, in Beatis quidem ab objecto clarè apprehenso, in Damnatis autem ex negata gratia, qua possint revocare sententiam, & pœnitentiam agere.

Dices 3. Quò voluntas est perfectior, & liberiùs eligit, eò vehementiùs, & majori affectu adhæret rei electæ; sed voluntas Angeli est perfectissima, & liberrimè eligit, quia non ducitur ex passione, sed ex se sola se determinat; ergo in eligendo ita afficitur circa rem electam, ut ab ea non possit amoveri.

Nego majorem:Non enim est necesse, quòd voluntas liberior majori affectu feratur circa objectum suum: imò quo liberior est, eò magis poterit suum affectum moderari, & temperare. Adde quòd etiamsi summo affectu feratur erga suum objectum, inde non sequitur, quòd invariabiliter in ipso affectu subsistere debeat; etenim pro eadem libertate poterit ab eo cessare, & præcipere intellectui, ut alia consideret, quibus ab illius objecti amore dimoveatur, & in aliud tendat.

Dices 4. Si Angeli essent vertibiles, & mutabiles, essent pariter capaces pœni-

nitentiæ : ſed falſum conſequens ergo, & antecedens. Major conſtat, ille enim eſt capax pœnitentiæ, qui pravam voluntatem poteſt abjicere, & revocare : Minor etiam patet, ſi enim capaces eſſent pœnitentiæ, haud dubium eſt, quòd aliquando pœnitentiam egiſſent, aut ſaltem eorum aliquis reſipuiſſet.

Nego majorem, Defectus enim pœnitentiæ in Angelis non provenit ex eorum voluntatis immutabilitate, ſed ex negato ſibi divinitùs auxilio ſupernaturali abſolutè neceſſario ad veram pœnitentiam agendam, & ex eò, quòd ſint in termino; ſi enim in ſtatu viæ, & ante indictam eorum æternæ damnationis ſententiam, gratiam pœnitentiæ ipſis conceſſiſſet Deus, reverà pœnitere potuiſſent, & veniam impetrare: Quoniam autem ſunt in termino, nec ullo divino ad pœnitendum auxilio donantur, idcirco pœnitere non poſſunt.

Dices 5. Angelus eſt ſubtiliſſimus in natura, necnon eſt vehementiſſimus in operando, ſubindeque ejus voluntas totaliter ſe immergit objecto, quod elegit, & cui adhæret, & ab eo non poteſt revocari: Ergo poſt primum actum eſt immutabilis.

Nego conſequentiam : Quantumcumque enim Angelica voluntas in via exiſtens objectum appeteret, & quantocumque conatu in illud tenderet, poſſet tamen pro libito illud abjicere, ut ſupra diximus.

Dices 6. Electionis mutatio provenit vel ex eò quòd eligens aliter diſponitur, vel quia rem aliter apprehendit poſt electionem, quàm antea: ſed neutrum habet locum in Angelis: Non primum, quia non habent paſſiones, nec ab extrinſeco ſuam internam diſpoſitionem accipiunt: Non etiam ſecundum, quia Angelus habet perfectiſſimum lumen, adeoque primò apprehendit id omne, quod cognoſcibile eſt, maximè circa intentionem, & electionem ultimi finis; cùm enim ea res ſummi ſit ponderis, & momenti, veriſimile eſt, quòd Angelus omnem ſuam intellectivam virtutem impendat in hac cognitione formanda.

Nego minorem : Quamquam enim Angelus perfectiſſimè illuſtretur, nihilominus poteſt errare, uti de facto erravit apprehendendo ęqualitatem cum Deo ſibi eſſe poſſibilem, & illam appetendo: Electio enim mali ſemper præſupponit errorem, vel ſaltem inconſiderationem ex parte intellectus, maximè quando non peccatur ex certa, & determinata malitia; adeoque poteſt non eſſe plena apprehenſio ex parte intellectus ubi eſt error, vel inconſideratio. Itaque dici poteſt, quòd Angeli mali habuerint iſta duo judicia ſimul: Primum, quòd *bonum eſſet Deo ſubjici, & ipſi obtemperare*; Secundum, quod *propria excellentia eſſet bonum appetibile*: Unde factum eſt, quòd etiam ſtante priori judicio, nihilominus moti ſunt ad ſequendum poſterius, videlicet ad eligendam propriam excellentiam: & ſic non obſtante cognitione medii, & finis debiti, potuerunt alium ſibi finem, nempe propriam ſuam excellentiam appetere.

Inſtabis: Quò præſtantius eſt lumen intellectus, eò tenaciùs voluntas objecto adhæret: ſed Angelici intellectus lumen fuit præſtantiſſimum: Ergo illorum voluntas ita firmiter adhæſit objecto electo, ut nullatenus ab eo potuerit removeri. Minor conſtat: Probatur major experientia qua patet, eos qui habent minùs perfectum intellectum, putà pueros, & mulieres, etiam facilè à propria ſententia dimoveri.

Reſpondeo ad majorem: Quòd licèt adhæſio voluntatis ſequatur illuſtrationem intellectus, & eò firmiùs voluntas objecto electo adhæret, quò majus in eo bonum deprehendit; tamen inde non ſequitur, quòd ipſum non poſſit abjicere pro ſua libertate. Ad minorem autem dico, inde quidem ſequi

qui, quod Angeli non tanta facilitate quanta homines propositum, & electionem mutare possint; Non tamen sequitur, quòd absolutè non possint utrumque revocare, propter rationes à nobis expressas.

CONCLUSIO TERTIA.

Voluntas Angelica est etiam libera libertate contradictionis, & quantùm ad exercitium: Hæc pariter est Doctoris, & probatur. Nihil assignari potest quo necessariò Angelica voluntas determinetur ad persistendum semper sub actu: Ergo reverà potest ab actu cessare. Patet antecedens ex superiori conclusione, si enim ab aliquo posset necessitari ad persistendū sub actu suo, maximè, vel ex parte Dei, vel ex nativa sua dignitate, vel ex actu suo, vel ex parte intellectus illam necessariò semper ad actum determinantis, vel ex aliquo alio principio: sed neutrum horum potest affirmari, ut supra probatum est: Ergo, &c.

Deinde ad libertatem, quòad exercitium sufficit potestas suspendendi actū per puram privationem, seu negationem influxus; ita ut non sit necessarium velle non elicere actum, sed satis sit, non velle elicere, seu non elicere ex certa scientia, & potestate, ac dominio supra suum actum, seu influxum: Sed voluntas est domina absolutè sui influxus: Ergo non necessitatur quoad exercitium etiam ad totam collectionem actuum sibi possibilium.

Denique, Sicut nullus actus voluntatis Angelicæ in particulari est absolutè necessarius, sed ad quemlibet eliciendum voluntas sese liberè determinavit; ita pariter cessare potest à quolibet in particulari eliciendo, adeoque, & ab omni actu cessare; quia eadem est ratio libertatis in tota actuum collectione, quæ in singulis actibus reperitur: Ergo quemadmodum nullus actus particularis est necessarius Angelo ad bonum suum, ita etiam nec unus, vel alius, & sic de aliis disjunctim sumptis.

Dices: Si esset aliquis actus volendi in particulari, in quo nulla ratio mali inveniretur, nec in ejus carentia ratio boni apprehendi posset, non posset voluntas à tali actu cessare, sed esset in particulari necessarius quoad exercitium; hac enim ratione amor Dei in patria est necessariùs quoad exercitium: sed in carentia omnis actus voluntatis nulla ratio boni cogitari potest, nec in actuali exercitio alicujus velle indefinitè sumpti potest inveniri aliqua ratio mali, quia in tota latitudine actuum non possunt non esse multi convenientes: at verò meliùs est actu operari, quàm ab operatione cessare; imò illud est de se bonum, & perfectum; non operari autem simpliciter est imperfectum: Ergo non potest voluntas talem cessationem formaliter, aut virtualiter velle, ac proinde ad velle aliquid, saltem indefinitè necessitatur.

Nego minorem, In carentia enim illa voluntaria omnis actus deprehenditur summa voluntatis libertas, quæ pro libito potest agere, vel non agere, sicque suprema sit domina suorum actuum, quos potest ad nutum ponere, vel non ponere, quod sanè maximam arguit perfectionem, summumque bonum connotat, ut patebit ampliùs in Conclusione tertia sequentis Quæstionis.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter Angelus Deum, seipsum, & alia diligat?

NOTANDUM I. Duplicem impræsentiarum distingui posse amorem, Naturalem videlicet, & Supernaturalem; prior ita dicitur ad quem eliciendum sufficit ipsa naturalis facultas, prævio solo lumine intellectus eam illistrante, & ad objectum amabile determi-

minante, ei aperiendo ac manifestando eas omnes perfectiones, quæ in tali objecto relucent: quæquæ tot sunt amoris stimuli, & incentiva: Posterior dicitur ille, quem voluntas elicere nequit absque beneficio, & auxilio gratiæ supernaturalis: De priori hic nobis est sermo, de posteriori verò discurremus in sequenti Disputatione.

Notandum 2. Ex nostro Alensi *qu.*30. „ dilectionem naturalem posse accipi „ multipliciter; Aut enim, inquit, dicitur dilectio naturalis quidquid per „ se juvat naturam ut esset, vel juvat, „ ut permaneat, & hac ratione diligitur tantùm Deus dilectione naturali „ ab Angelo: Nihil enim aliud est necessarium ad esse Angeli, præter illud quod est de esse; Non enim indiget unus alio ut sit, vel ut permaneat in esse: *Secundo modo*, Potest „ dilectio naturalis respicere omne „ conveniens naturæ, sive consimile, „ vel conforme in natura, & hoc modo est dilectio naturalis, non tantùm Creatoris, vel Gubernatoris, sed „ etiam alterius Angeli, qui est simul „ in natura Angelica, vel etiam hominis, qui est consimilis in natura intellectuali creata: *Tertio modo* potest „ dici dilectio naturalis respectu illius „ boni, quod ordinatum est ad participandum completum dilectibile, „ quod est gloria, & secundum hunc „ modum, charitas, sive gratia est perfectio naturæ; Sic secundùm hunc „ modum est diligibile ab Angelo, non „ tantùm anima hominis, sed etiam „ corpus humanum, quod potest participare dotes: unde anima in secunda stola perficietur, & Angelus ex „ hoc quandam consequitur dilectionem. *Quarto modo*, Dilectio naturalis dicitur respectu omnis boni, in „ quantum est bonum, & sic extendit „ se ad omnem creaturam, & ad Creatorem.

Notandum 2. Ex Seraphico Doctore „ in 2.*dist.*3, *art.*3.*quæst.*2. Quod majo „ alicujus dilectio possit fieri tripliciter: aut ratione boni optati, aut ratione effectus intensi, aut ratione „ effectus impensi: *Ratione boni optati*, „ dicitur quis aliquem magis diligere, „ quando ei majus bonum optat, & sic „ dicitur diligere magis, quia ad majus.

„ Hoc modo naturali dilectione „ procedente ex judicio rationis rectæ „ magis diligebat Angelus Angelum „ superiorem, volebat enim ipsum excellere, & plus boni habere, sicut & „ Deus conditor voluit sic ordinare. „ *Ratione affectus intensi* dicitur magis „ alterum diligere, quando affectio „ ejus plus trahit alterum, & magis „ consolatur de ejus societate, & sic „ dicitur aliquis magis illum diligere „ cum quo libentiùs cohabitat: & sic „ Angelus magis diligebat per naturam Angelum ejusdem ordinis, quia „ sicut naturali affectu magis diligit „ quis concives suos, maximè quando „ conformantur sibi in moribus; & „ sicut magis diligit homo eum, qui „ est ejusdem professionis, & officii, ubi „ invidia non interponit partes suas: „ Sic Angelus alterum Angelum ejusdem ordinis, magis dilectione naturali amplecti intelligendum est, cùm „ se viderit à Conditore in officii æqualitate, & naturæ similitudine illi sociatum, nec esset tunc morum diversitas; nec invidiæ malignitas. „ *Ratione effectus, sive beneficii impensi* „ dicitur quis magis eum diligere, cui „ plura bona impendit, & circa quem „ magis sollicitatur, sicut Magister „ confovet magis filium tenellum, & „ sollicitior est circa illum, quàm circa „ adultum, & magis circa infirmum, „ quàm circa sanum, & hoc facit consideratione majoris indigentiæ, & „ hoc modo dici potest, quòd Angelus „ superioris ordinis magis diligit Angelum inferioris, quia Angelus paris vel

„ vel superioris ordinis non indiget, „ sive sua instructione, sive purgatio- „ ne, sicut Angelus inferioris ordinis.

His itaque prælibatis determinandum est, 1. An sit in Angelis aliqua naturalis dilectio: 2. An hac dilectione, dum erant viatores, Deum super omnia diligere potuerint. 3. Qualiter tam se, quàm alios Angelos diligant.

CONCLUSIO PRIMA.

R*everà est in Angelis naturalis dilectio, quatenus naturalis amor opponitur supernaturali; Non verò quatenus opponitur libero.* Hæc Conclusio duas habet partes, quarum prima est communis inter Theologos, & probatur: Quod rebus inferioribus absque ulla imperfectione tribuitur, Angelis non est denegandum, sed dilectio, & amor naturalis absque ulla imperfectione tribuitur formaliter hominibus: Ergo etiam Angelis non videtur denegandus. *Deinde*, quælibet res naturaliter diligit se, & suam propriam perfectionem appetit, naturaliterque ad illam inclinatur: nullum enim est eus tam imperfectum, quòd naturaliter propriam suam perfectionem non appetat: Ergo multò magis Angeli naturaliter appetunt suam beatitudinem, ad quam tanquam ad ultimam perfectionem ordinantur: sed hic appetitus dicitur amor naturalis: Ergo &c. *Denique*, Dæmones habent naturalem sui dilectionem: Ergo & Angeli: Antecedens patet, nam Dæmones naturaliter fugiunt suam miseriam: Ergo naturaliter diligunt se. Patet sequela; Nam ideo odio habeo aliquem, quia diligo me, vel alium; Ergo si Dæmones naturaliter fugiunt miseriam, quam habent, etiam naturaliter diligunt se. *Adde quòd* Dæmones naturaliter appetunt suam fœlicitatem, & beatitudinem in communi: Ergo naturaliter appetunt, & diligunt se. Antecedens patet, nam beatitudo in communi non potest odio haberi.

Hæc autem Angelica naturalis dilectio, intelligenda est etiam quantùm ad actum elicitum; etenim in Angelis est amor sequens rationem, & formam apprehensam; Ergo in Angelis est actus elicitus amoris. Probatur antecedens: Angelus habet naturalem cognitionem sui: Ergo & naturalem dilectionem sui.

Dices 1. Si in Angelis esset aliqua naturalis dilectio, deberet esse vel recta, & perfecta; vel inordinata, & imperfecta: sed neutrum dici potest: Non primum: omnis enim recta, & perfecta dilectio, est charitas, adeoque quid supernaturale; Non etiam secundum, siquidem imperfecta dilectio, & inordinata, peccatum est, Angelus autem ut in statu naturæ puræ non peccat.

Respondeo ad majorem, Quòd cùm amor naturalis nihil aliud sit, quàm inclinatio indita ab Authore naturæ, necessariò dici debet recta; alias summa Creatori fieret injuria, si quis eum pravam inclinationem indidisse assereret. Attamen cùm duplex sit rectitudo, nempe rectitudo naturalis inclinationis, & supernaturalis virtutis; Hæcque sit perfectiva alterius; inde dici potest, quòd rectitudo naturalis non sit omnimodè perfecta, quamdiu intra limites suos stat, siquidem perfectior evadit, dum charitati conjungitur: Est tamen recta, & perfecta intra ordinem naturæ; quippe conformis est naturæ principiis, quibus res quælibet, quæ sibi convenientia sunt, appetunt.

Respondeo ad minorem. Illam dilectionem esse severà naturalem, tam prout naturale sonat inclinationem, & propensionem ad aliquid sui perfectivum, quàm prout opponitur rei supernaturali; siquidem hac dilectione Angelus non solùm voluntatis suæ perfectionem obtinet, potentiæ namque perficiuntur ab actibus; sed etiam in eam fertur ex propria sua nativa inclinatione qua res quælibet in id, quod sibi conveniens est propendet. Nec refert,

quòd

quòd hanc propensionem habuerit sibi inditam ab Authore naturæ, non minus enim per eam dicitur moveri ab intrinseco, nempe ab interno appetitu voluntatis. Similiter hæc tendentia dicitur libera, potest enim Angelus tam erga se, quàm erga alia objecta amorem suum suspendere, ut probabitur in tertia Conclusione.

Dices 2. Si quæ esset in Angelis naturalis dilectio, esset media inter dilectionem gratuitam, quæ est charitas, & peccaminosam, quam libidinosam Alensis appellat: At hoc dici nequit, medium enim inter bonum, & malum debet esse indifferens; Dilectio autem naturalis non est indifferens bono, & malo, sed reverà est reponenda in genere boni. Ergo &c.

Respondet ipsemet Alensis, quòd etsi illa dilectio naturalis media sit inter gratuitam, & vitiosam, non tamen est media inter bonum, & malum simpliciter, sed tantùm inter bonum quod dicitur supernaturale, & malum supernaturali bono oppositum: Quamquam enim partim conveniat cum utroque extremo, cum dilectione quidem gratuita, quia diligit summum bonum; cum vitiosa autem, quia diligit illud propter seipsam, non autem propter ipsummet; nihilominus magis convenit cum dilectione gratuita, quàm cum vitiosa, quia fertur circa summum bonum, nempe circa Deum, licèt ita feratur propter bonum ipsius diligentis.

Probatur secunda pars: Nempe quòd dilectio Angelica non sit naturalis, quatenus naturale opponitur libero: Quod est enim naturale libero oppositum, est ex se necessariò determinatum ad unum: Sed Angelica voluntas dici nequit ita esse determinata ad dilectionem: Ergo nec habere dilectionem naturalem libertati oppositam. Major constat ex communi Philosophorum sententia, qui in hoc naturale à libero distinguunt, quòd illud ex principijs suis intrinsecis ad unum determinetur, sic ignis ad comburendum, grave ad motum deorsum, & leve ad sursum. Minor probatur: Si Angelica voluntas ex se determinata esset necessariò ad amandum aliquod objectum, maximè vel Deum, vel ipsummet Angelum: Sed neutrum ita necessariò diligit; quamquam enim fortè necessariò feratur ad seipsum diligendum quoad perfectionem, ita quod non possit seipsum odisse, nihilominus non ita determinatur quantùm ad exercitium; Siquidem ut in tertia Conclusione probabitur, potest cessare ab omni actu dilectionis erga seipsum. Idem dici potest de dilectione erga Deum, imò multominus determinatur ad amorem Dei, quàm ad amorem sui ipsius, non enim seipsum odio habere potest, potest verò odisse Deum, nam de Dæmonibus ait Regius Psaltes, *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper*. Adde quod unus Angelus potest occupari in amore alterius amore amicitiæ, quem habet ad illum, nec-non & concupiscentiæ ad bona, quæ ipsi dilecto Angelo exoptat, per illum autem actum dilectionis, Angelus amans nec sese, nec Deum diligit, quippe neutri bonum per se exoptat: Ergo non necessariò seipsum, & Deum semper diligit. Hæc veritas patebit evidentiùs in Conclusione tertia.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus naturaliter Deum diligere potest plusquam se, & super omnia. Ita Doctor in *3. dist. 27. num. 13.* Probatque hanc Conclusionem *Primò*. Ratio naturalis ostendit naturæ intellectuali esse aliquid summè diligibile, quia in omnibus actibus, & objectis essentialiter subordinatis, est aliquid supremum, & ita aliqua dilectio suprema, & ita supremum objectum sic diligibile: sed ratio naturalis dictare debet, quòd illud summè diligibile sit summum bonum, nempe Deus, aliàs sequeretur quòd Charitas inclinaret ad summè diligendum il-

illud quod à ratione naturali dictaretur non esse summè diligendum, & sic Charitas non esset virtus, quippe cum non esset conformis rectæ rationi: Ergo ratio naturalis dictat Deum esse summè diligendum. Sed voluntas potest naturaliter diligere id omne objectum, quod per rationem naturalem proponitur summè diligibile, nihil enim potest intellectus rectè dictare, in quod dictatum non possit voluntas naturaliter tendere; alioqui voluntas esset naturaliter mala; vel saltem non esset libera ad tendendum in quodlibet secundùm illam rationem boni secundùm quam sibi ostenditur ab intellectu. Quòd maximè, inquit Doctor, arguitur de Angelis, quia in statu innocentiæ non fuerunt non recti, quippe tunc non potuerunt habere actum non rectum: Potuerunt autem habere aliquem actum elicitum; & supponendum est, quòd eum habuerunt, quòdque ille actus fuerit rectus: Non potuit autem actus ille esse rectus, si illo ipso dilexissent se Angeli super omnia, non autem Deum: Ergo &c.

Deinde Amor naturalis Dei super omnia, est possibilis, nec enim repugnat illius productio, aut ex terminis, nempe quod sit amor Dei super omnia, & quòd sit naturalis, aut ex aliqua ratione à priori, vel à posteriori: Sed omnem dilectionem possibilem naturaliter potest Angelus elicere, nisi aliquod adsit impedimentum ex parte voluntatis, quod certè nullum est: Si enim esset aliquod impedimentum, quo voluntas non posset elicere talem amorem, maximè vel inclinatio, & propensio illius ad amanda alia objecta, vel amor actualis aliorum objectorum, neque enim aliud impedimentum ex parte voluntatis fingi potest: Sed neutrum dici potest. Non quidem primum; eatenus enim illa inclinatio præpediret amorem Dei, quatenus necessariò determinaret ad amorem actualem aliorum objectorum: sed ita non est, nulla siquidem propensio voluntatis censetur eam necessariò determinare, quia non obstante qualibet inclinatione semper remanet libera. Non etiam secundum: quia amor actualis aliorum objectorum non necessariò conservatur, & consequenter mutari potest, & revocari, ipsique succedere amor Dei: Ergo nihil habet voluntas ex se quo removeri possit ad formandum amorem Dei naturaliter possibilem.

Denique, inquit Doctor, secundùm philosophos vir fortis, quatenus est membrum Reipublicæ, sequendo dictamen rectæ rationis debet se morti exponere propter ipsam Rempublicam tuendam, & consequenter deberet amare magis Rempublicam, quàm seipsum: sed eadem ratio multò magis dictat, quòd quis debeat diligere Deum magis quàm se, & sese exponere propter amorem ipsius Dei. Plura namque debet vir fortis Deo, quàm Reipublicæ; siquidem tantùm Reipublicę obstringitur propterea quòd sit ejus pars, & membrum; Deo autem se totum quantùm ad productionem, & consuetudinem debet; Ergo si debeat magis diligere Rempublicam, quàm se, multò magis Deum.

Confirmatur 1. Quo magis aliquid est alterius, quàm sibi, eo amplius debet eum, quàm se diligere: sed creatura quæcumque, maximè Angelus, magis Dei est, quippe ab eo habet esse, operari, & benè esse, à se autem sine Deo nullum horum obtinet: Ergo magis Deum, quàm se-ipsam tenetur diligere.

Confirmatur 2. Quælibet Creatura in se includit intrinsecum ordinem, & dependentiam ad Deum, ut ad causam efficientem, & conservantem non solùm sui ipsius, sed & totius Universi: Ergo naturali appetitu potiùs fertur in Deum, ut conservantem Universum, quàm in seipsam; Probatur sequela. Creatura quælibet habet se in ordine ad Deum,

Deum, ut conservantem Universum, tanquam pars ipsius Universi: sed pars quælibet appetitu naturali potiùs appetit esse totius, cujus est pars, quàm suum esse proprium: Ergo quælibet Creatura potius appetit subsistentiam, & essentiam Dei, quàm sui-ipsius; adeoque illa quæ est capax dilectionis, magis Deum, quàm se naturaliter diligit. Minor patet, experientiâ qua constat hominem manum, vel membrum alterum exponere pro conservatione totius corporis: Expositio autem illa est motus naturalis, & non violentus: Ergo conveniens illi secundùm naturalem inclinationem ejus: sed ita se habent Creaturæ respectu Dei conservantis totum Universum; Unde si per impossibile Deus exponi posset periculo non essendi, creaturæ se exponerent tali periculo non essendi, ut conservaretur Deus, eo quòd sunt partes totius Universi quod subsistere nequit, nisi Deo subsistente, & Universum conservante: Ergo exinde sequitur quòd creaturæ quælibet magis in Deum, quàm in seipsas ferantur.

Confirmatur denique: Charitas, & gratia perficiunt naturam secundùm rationem naturæ: sed charitas, & gratia inclinant ad amandum Deum super omnia; Ergo supponunt in homine, & Angelis naturalem inclinationem ad diligendum Deum plusquam se. *Insuper*, Præcepta juris naturalis fundantur in inclinatione naturali; ex ipsa enim natura, & dictamine rationis inclinamur ab observanda talia præcepta, putà præceptum de tuenda vita propria, quod fundatur in appetitu propriæ conservationis: sed præceptum de diligendo Deo super omnia est juris naturalis: Ergo fundatur in propensione, & inclinatione naturali, adeoque homo, & Angelus naturaliter inclinantur ad Deum diligendum.

Dices 1. Si Angeli naturalem haberent propensionem ad diligendum Deum plusquam se, eamdem & nos haberemus propter paritatem rationis: sed consequens falsum edocet, ipsamet experientia, qua summam difficultatem patimur in subeunda morte pro Dei gloria: Ergo signum est naturam nos magis ad amorem nostri, quàm ad amorem Dei inclinare.

Nego minorem, Et ad ejus probationem dico, duplicem in homine, & Angelo distingui posse inclinationem, unam quidem communem, & generalem quatenus creaturæ sunt, aliam autem specialem, & particularem quatenus sunt tales, & tales Creaturæ secundùm se, & absolutè spectatæ, putà homo consideratus quatenus est animal rationale secundùm quòd præcisè, & formaliter nullum dicit ordinem ad Deum, sed tantùm inclinationem naturalem, & tendentiam, ad propriam suam perfectionem. Priori modo magis propendet ad Deum, quàm ad seipsum diligendum, cùm enim Creatura quælibet magis Deo sit, quàm sibi, quippe totum suum esse à Deo, ac per Deum habet, inde etiam ut sic magis in Deum, quàm ad seipsam inclinatur, & hac ratione magis homo inclinaretur ad obeundam mortem pro Deo, quàm ad vitam servandam. Quoniam autem Angelus, & homo secundùm se spectati suam naturalem inclinationem, & perfectionem appetunt, inde inclinantur ad seipsos servandos magis, quàm ad sui interitum.

Hinc homo sentit difficultatem in obeunda morte propter Deum, quæ difficultas non provenit ex majori amore sui-ipsius, quàm Dei, sed ex eo quòd naturaliter diligit propriam vitam, quam cùm non posset servare unà cum amore Dei, inde difficultatem in ejus amissione, patitur. Sicut v. g. qui pro vita tuenda ingruente tempestate merces projicit in mare, difficultatem in hac projectione patitur; nihilominus magis æstimat propriam vitam, eamque plus

plus diligit, quàm merces deperditas. Idem dicendum de illo, qui propter totius corporis incolumitatem patitur sibi membrum aliquod putridum abscindi, licèt enim hanc abscissionem ægrè ferat, magis tamen totum corpus, quàm istam partem censetur diligere. Ita contingit in proposito; dum enim quis in obeundo Martyrio naturalem repugnantiam patitur. Hæc repugnantia non est indicium majoris amoris erga se, quàm erga Deum, imò contrarium infertur, quia scilicet non obstante hac repugnantia, se libenter morti objicit.

Dices 2. Si Deum super omnia diligeremus naturaliter, sequeretur, quòd nobis inesset nativa inclinatio ad bonum: sed consequens est contra illud Genesis 8. *Sensus hominis, & cognitio humani cordis prona sunt ad malum ab adolescentia sua*: Ergo &c.

Nego majorem, & ad textum Scripturæ respondeo, eum intelligi de appetitu naturæ per peccatum vitiatæ, non verò de appetitu naturæ integræ, cùm enim appetitus ille à Deo authore naturæ fuerit inditus, necessariò debuit esse rectus, & ad bonum proclivis.

Dices 3. Homo naturaliter inclinatur in bonum proprium: Ergo non in bonum ipsius Dei, maximè quando bonum Dei est oppositum bono proprio, Sequela patet, implicat enim inclinationem naturalem ferri in duo opposita, & consequenter si quis inclinatur ad suum esse naturaliter, aversabitur suum non esse, subindeque illud omne quod suum non esse consequitur.

Distinguo sequelam: Magis inclinatur in bonum proprium, quàm in bonum ipsius Dei, absolutè, & simpliciter, nego: secundùm quid, concedo. Hoc est, quatenus Creatura est habens existentiam ab ipso Deo mutuo acceptam, magis in Deum cui totam se debet, quàm in seipsam dilectione, & inclinatione fertur; magis verò fertur erga seipsam secundùm illam propensionem, quam habet res qualibet ad sui conservationem, ita quod reverà vellet suam vitam servare, si non deesset occasio mortis pro Deo subeundæ, quæ tamen cùm adsit, magis fertur in illam mortem obeundam secundùm etiam inclinationem naturæ, quàm in vitam servãdam.

Ne autem hic fiat allucinatio, adverte Doctorem, & nos cum eo hic agere tantùm de potentia physica, & inclinatione naturali naturæ institutæ, seu nullo vitio deturpatæ, & debilitatæ, qualis erat natura Angelica in statu viæ ut ipsemet loquitur Doctor num. 15. ita scribens; *Concedo conclusionem, quòd ex puris naturalibus potest quæcumque voluntas, saltem in statu naturæ institutæ, diligere Deum super omnia, videlicet quantum ad inclinationem, & potentiam physicam naturæ integræ*. Etenim pro hoc statu naturæ per peccatum originale vitiatæ, & infirmantis, annuo libenter nos non posse absque speciali auxilio gratiæ elicere actum perfectum amoris Dei super omnia. Si enim auxilium supernaturale desideretur ad alios actus virtutum moralium, multò magis desideratur ad amorem Dei super omnia diligendi, maximè cum hujusmodi amor sit incompossibilis cum affectu peccandi, & includat voluntatem efficacem etiam subeundi martyrii pro tuenda Dei gloria, ejusq; voluntate implenda, ut fusius patebit in tractatu de Gratia.

CONCLUSIO TERTIA.

Angeli necessariò diligunt se dilectione quoad specificationem necessitante: Non verò quoad exercitium: Hæc Conclusio duas habet partes: quarum

PROBATUR PRIMA: Angeli non possunt se odio habere: Ergo necessariò se diligunt quoad specificationem. Probatur antecedens, unusquisque naturaliter suum esse appetit, suamque conservationem exoptat: Ergo idipsum Angeli in votis habent, adeoque naturaliter se diligunt; appetitus enim ille nil aliud

aliud estquàm ipsa propensio naturalis, quâ quodlibet ens sui conservationem exoptat, quæve in spiritualibus dilectio appellatur. *Deinde*: Si Angeli possent erga se aliquod habere odium, maximè quia mutare possent judicium, quô practicè judicant sui conservationem esse quoddam expetendum, & diligendum, judicarentque sui annihilationem esse exoptandam: Sed ita fieri nequit, cùm enim nihilum Angeli vel entis, nihil sit; nec proinde quidpiam bonitatis involvat: etiam nihil diligibilitatis in se complectitur. *Denique*, si quidam Angeli optarent, & amore elicito suum non esse diligerent, maximè Dæmones: sed ita non est; nam etiamsi Dæmones ex naturali amore sui, & appetitu beatitudinis in communi exoptent non esse in tali statu miseriæ, quâ præmuntur: Verisimiliùs tamen est, quòd simpliciter non appetant sui non esse; siquidem appetitus ille non essendi, si quem habeant, provenit tantùm ex urgente miseria, quâ detinentur, adeoque magis in statum miseriæ quàm in non esse, est refundendus.

Probatur secunda pars contra quosdam Thomistas modernos. Libertas quoad exercitium integra persistit in nostra voluntate quolibet in naturæ statu circa quodlibet objectum: Ergo multò-magis stat integra illa libertas in Angelis: Antecedens admittit S. Thomas de virtute quæst. 22. art. 6. Consequentia per se patet. Cùm enim Angelica libertas longè sit præstantior nostra, potiori jure dicendi sunt liberi quoad exercitium circa quodlibet objectum naturale ipsis propositum.

Deinde si voluntas Angelica necessariò esset derminata ad actum amoris sui, nullatenus peccare posset in amore sui: sed falsum consequens: Ergo, & id unde sequitur. Patet sequela, quia peccatum in tantum est peccatum, in quantum est voluntarium: Si autem necessariò, & naturaliter Angeli determinentur ad actum amoris sui, nec possint alium elicere, actus ille non erit liber, adeoque nec peccaminosus. Probatur minor. Ille actus non est liber qui non provenit à voluntate indifferente, nec habet ordinem ad eam ut libera est: sed si voluntas naturaliter determinetur ad amorem sui, actus ille non dicit ordinem ad voluntatem, ut est potentia libera: Nam si aliquem ordinem diceret, maximè quia postquam illum elicuit voluntas posset ipsum non conservare: sed in sententia Thomistarum id dici nequit, quippe cùm, inquiunt, voluntas nunquam potuerit cessare ab illa dilectione: Ergo, &c.

Denique, Ideo Angelus non est liber quoad specificationem, quia nulla ratio boni potest inveniri in objecto contrario dilectionis suæ, nempe in nihilo sui: sed in objecto contrario hujus dilectionis, nempe in non dilectione actuali, potest Angelus reperire aliquam rationem boni: Ergo potest cessare ab actuali dilectione sui. Major patet ex priori parte. Minor probatur. Potest Angelus judicare melius esse uti sua libertate, quam habet in suos actus, quàm semper habere actum dilectionis erga se; In hoc enim nulla ratio mali apparet: Ergo quamquam Angelus cognitione speculativa apprehendat bonum esse quod se diligat, tamen judiciô practicô judicare potest bonum esse quod in eodē instanti actum amoris erga se non eliciat, nempe vel ut totum se transferat in Deum diligendum, vel ut alterum Angelum amore amicitiæ, vel concupiscentię prosequatur: Ergo non se necessariò diligit amore naturali quoad exercitium.

Confirmatur: Voluntas non necessitatur quoad exercitium ad illum actum in quo potest depræhendi ratio minoris boni: sed Angelus aliquam rationem minoris boni apprehendere potest in dilectione sui; Potest enim illam dilectionem apprehendere non solùm ut impeditivam exercitii libertatis suæ cir-

circa suspensionem suorum actuum: sed etiam ne toto conatu feratur in Deum, ut ultimum finem, neve alterum Angelum charitate præstantissima diligat: Ergo in amore sui potest deprehendere rationem minoris boni; sicque poterit talem actum suspendere, & circa præstantiorem ferri.

Objicit 1. Gonetus. Angelus cognoscit, & contemplatur seipsum necessariò etiam quoad exercitium: Ergo eadem necessitate seipsum diligit. Probatur consequentia; Tum quia operatio voluntatis proportionatur operationi intellectus per quam dirigitur, & regulatur: Tum etiam quia si Angelus necessariò semper seipsum intelligit, vult necessariò seipsum semper intelligere: Hoc autem est seipsum amare, quia hoc est sibi velle maximum bonum. Tum denique, quia ex naturali cognitione quâ Angelus se, & omnes suas naturales perfectiones comprehendit, resultat necessariò judicium practicum omnino immutabile quò se, & omnes illas perfectiones judicat necessariò debere amari: Ergo necessariò cognoscit seipsum cognitione practica causante amorem, & non solùm cognitione merè speculativa, quæ amorem non parit. Consequentia patet: Antecedens probatur: Quia judicium de aliquo objecto est tunc immutabile, quando nulla potest esse ratio formandi judicium oppositum: sed nulla potest esse ratio ob quam Angelus formet judicium oppositum judicio de seipso diligendo: Ergo Angelus se, & omnes suas naturales perfectiones apprehendens, format judicium practicum omnino immutabile de seipso diligendo. Major patet. Minor probatur. Amor proprius non generat in Angelo fastidium, sed delectationem; nec impedit sed juvat tamquam medium ad alias operationes, maximè verò ad dilectionem Dei: Ergo nulla est ratio ob quam Angelus formare possit judicium contrarium judicio de seipso diligendo. Siquidem ratio ob quam potest haberi judicium de suspensione amoris alicujus objecti, est quia amor ille aut tædium generat, aut est impeditivus majoris boni.

Respondeo 1. negando antecedens: Falsum namque est intellectum Angelicum seipsum necessariò quantùm ad exercitium intelligere: siquidem tum ab objecto exteriùs movente, tum ab imperio propriæ suæ voluntatis diverti potest à sui ipsius intuitu, & cognitionem suam in aliud objectum divertere, vt priori Articulo dictum est.

Respondeo 2. negando consequentiam, & ad primam ejus probationem dico: Quòd quamquam Angelus necessario se-ipsum intelligeret, exinde non sequitur quòd seipsum necessariò amaret; licèt enim intellectus operationem voluntas sequatur, quia nempe non fertur in incognitum; non tamen eam ita necessariò sequitur ut versari debeat per actum elicitum amoris circa quodlibet objectum sibi ab intellectu propositum; Alioqui nusquam voluntas posset suspendere actum suum, nec ullatenus dici libera quoad exercitum. *Ad secundam* illius probationem, nego antecedens: Etenim quamvis Angelus ex naturali cognitione quâ se, & omnes suas naturales perfectiones comprehendit, judicet se esse amore dignum, non sequitur tamen inde quòd formet judicium practicum omnino immutabile de dilectione sui; licèt enim non possit formare judicium oppositum huic amori, nempe quòd ipse Angelus esset odio habendus, tamen potest formare judicium suspensivum actûs, non propter tædium quod generaret actus continuus amoris sui: sed propter rationem minoris boni, & impeditivi majoris; judicare namque posset Angelus quòd ille assiduus sui-ipsius amor esset impeditivus amoris Dei totis viribus totoque conatu amandi. Certum nam-

namque est quòd Deus minùs amaretur ab Angelo qui simul seipsum amaret, quam qui amore sui-ipsius neglecto, toto divini amoris incendio æstuaret.

Objicies 2. Voluntas Angeli semper vult, sicut ejus intellectus semper intelligit: Ergo sicut omnis cognitio Angeli in cognitionem sui, tamquam in primam operationem ab ipsa natura determinatam, & procedentem reducitur, ita, & omnis ejus volitio naturalis in amore, & dilectione sui fundatur. Unde communiter dicitur, amicabilia quæ sunt ad alterum, oriuntur ex amicabilibus ad se-ipsum; & consequenter amor naturalis quò Angelus se-ipsum diligit, necessariò debet esse continuus, & nusquam interruptus, subindeque necessarius quoad exercitium.

Distinguo antecedens: Voluntas Angeli semper vult idem objectum ad quod necessariò, & naturaliter determinatur, nego: Vult diversa objecta, vel si idem, illud tantùm vult ex electione, & determinatione libera quâ tantùm,& tamdiù versatur, quantùm, & quamdiu ipsi libuerit, concedo; & nego consequentiam. Adde insuper, probationem consequentiæ etiam videri falsam, non enim amor naturalis cujuscumque objecti necessariò reduci debet ad amorem sui; siquidem, ut supra diximus, Angelus Deum amare potest naturaliter plusquàm se, & super omnia; Amor autem ille quò Angelus diligit Deum plusquàm se, reduci nequit ad amorem sui,nec ab eo originem ducere: Ergo ratio quâ nititur consequentia, non est universaliter vera.

ARTICULUS TERTIUS

De potentia Motrice, & Executiva Angelorum.

IN Deo rerum omnium Opifice triplex operationis genus distinguunt Theologi; etenim præter Intellectum quò cuncta perspicit, præterque Voluntatem quâ divinô incendiô flagrat; Omnipotentiam in eo deprehendunt quâ cuncta molitur, & exequitur: Totidem in Angelo præstantissima Divinitatis effigie, facultates describunt, intellectum videlicet cujus ope nedum Divinitatem ipsam intueri, & perspicere possunt; & voluntatem quâ tum Deum, tùm se ipsos, & alia quæque diligibilia amore prosequuntur, sed, & facultatem Executivam ab intellectu, & voluntate saltem formaliter distinctam, quâ circa res creatas tùm materiales,tum immateriales multa, & mira præstare possunt.

Hanc autem facultatem eis inesse non solùm expetientia,quâ constat Angelos,& Dæmones erga nos,& in Universo plura, ac stupenda operari; sed etiam ipsa ratio suadet. Sicut enim in ente supremo intellectuali, Deo scilicet, & infimo, nempe homine, præter intellectum & voluntatem, datur potentia executiva duabus illis subordinata, & ab utraque quodammodo pendens quoad operationem, ab intellectu quidem ut dirigente, à voluntate autem ut applicante: Sic in Angelis, mediis inter Deum, & hominem, talis potentia debet admitti. Quippe neque tantæ perfectionis est, ut Angelos excedat: siquidem convenit hominibus; neque etiam tantæ est imperfectionis, ut Angelos dedeceat, cùm in Deo quoque reperiatur.

Hæc autem Executiva facultas cùm maximè circa corpora operari deprehendatur,idque vel in eis locum tenendo, vel sese in illis movendo; vel denique illa diversimodè agitando, ut eorum omnium distinctam notitiam possimus assequi, præsentem Articulum tres in Sectiones distinguemus;quarum *Prima* aperiet qualiter Angeli in loco corporeo sistantur:*Secunda*,quomodo in eo sese moveant: *Tertia*, quâ virtute corpora possint agitare, & producere.

SE-

Sectio Prima.

De Loco Angelorum.

ANgelos locum occupare non eadem concors fuit S. Patrum Sententia: Quidam enim non solùm in loco esse, sed etiam illo circumscribi eos asserunt, quemadmodum corpora: cujus quidem assertionis fuerunt illi omnes, qui Angelos corpore esse præditos putant, interquos S. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 16. *Substantia*, inquit, *eorum est aereus, si fortè, spiritus, aut ignis expers materiæ, quemadmodum scriptum est qui facit Angelos suos spiritus*, &c. *Ideo, & in loco sunt, & spectabiles fiunt, atque in iis qui digni sunt, apparent in propriorum corporum forma*. Plurimi Angelos in loco esse omnino negasse videntur; Sic S. Gregorius Nyssenus in libro primo contra Eunomium, ait; *Nemo adeò puerili est ingenio, qui in natura intelligente, & incorporea differentiam loci reperiri existimet. Loci enim positio propria est corporum: quod autem naturâ est intelligens, & materia caret, longè ab omni ratione loci est, ut omnes confitentur.*

Non defuerunt Scholastici qui Angelos aut esse ubique, aut nullibi asseruerunt. Durandus namque in 1. dist. 37. quæst. 1. censet Angelos neque per actionem, neque per substantiam in loco esse, sed quadàm, ut ipse dicit, præsentiâ ordinis, per quam præsens adest Angelus cuilibet corpori quod movere potest, nec uni potiùs quam alteri: quemadmodum cœleste corpus, quia in inferiora omnia vim suam diffundit, præsens omnibus adesse dicitur; non quidem proximè, sed propinquorum interventu longiquioribus adest. Angelus verò intimè proximèque adest iis corporibus, quæ movere potest; unde cùm omnia corpora Angelum movere posse censeat, etiam illum esse ubique docet. Quæ sententia jam pridem à scholis eliminata, & ab omnibus jure contempta, hodie nullum defensorem obtinet. Operæ prætium est ergo hic determinare primò an, & per quid Angeli in loco sistantur. Secundò qualiter locum occupent: Tertiò, an plures eundem locum, vel unus plurima loca valeat occupare.

Quaestio Prima.

An, & per quid Angeli constituantur in loco.

NOtandum 1. Cùm Seraphico Doctore in *primum distinctione* 2. *quæst*. 2. Quòd locus habet triplicem comparationem ad locatum. Comparatur enim *primò*, in ratione continentis: *secundò*, in ratione mensurantis; *tertiò*, in ratione conservantis. Continet enim ut vas; mensurat ut quantitas; conservat ut natura. Secundùm hanc triplicem habitudinem sunt in lo-„ co substantiæ finitæ corporales, & „ corruptibiles: Etenim quia finitæ, & „ limitatæ, sunt in loco tamquam in „ continente: quia verò sunt corpora-„ les, sunt in loco tamquam in men-„ surante; tandem ut sunt corruptibi-„ les, sunt in loco tamquam in conser-„ vante. Secundùm duas comparatio-„ nes primas, quæ sunt *continere*, & „ *mensurare*; sunt in loco substantiæ „ quæ sunt finitæ, & corporales, sed „ incorruptibiles, putà Cœli inferiores: „ Secundùm primam verò quæ est *continere*, sunt in loco substantiæ finitæ „ spirituales, & incorruptibiles ut An-„ geli. Et hoc dico de loco corporali: „ nam Angelus locum habet spiritua-„ lem conservantem, scilicet Dei vir-„ tutem: locum mensurantem sive cir-„ cumscribentem propriæ substantiæ, „ nempe virtutis limitationem vel „ clausionem: locum verò continen-„ tem, non tantùm spiritualem, sed „ etiàm corporalem habet.

Notan-

Notandum 2. Locum corporeum, in quo Angelus dicitur existere, generatim posse distingui duplicem, unum ipsi connaturalem, alterum violentum sive præter naturæ ipsius inclinationem. Locus Angelo connaturalis dicitur ille, cui se præsentem sistit juxta nutum suæ liberæ voluntatis, violentus autem in quo non se liberè collocat, sed in eo per vim externam clauditur, & detinetur, qualis est v. g. ignis æternus, & infernus respectu Dæmonum. De utroque loco hic inquirimus quænam sit ratio proxima per quam formaliter Angeli dicantur locum occupare.

Circa cujus difficultatis resolutionem, triplex distinguitur Authorum sententia. *Prima* est Angelici Doctoris ejusque Discipulorum asserentium rationem formalem immediate fundantem ubicationem Angeli in loco connaturali, esse operationem virtualiter transeuntem: in loco autem violento, esse passionem per quam contra suam voluntatem in aliquo loco detinetur: *Secunda* assignat pro fundamento talis ubicationis, & præsentiæ, modum aliquem unionis per liberam Angeli voluntatem productum, quô ante omnem operationem trànseuntem loco corporeo unitur; ita Vasques *disputatione* 188. *Tertia* denique sententia docet rationem formalem quâ Angelus immediatè fit in loco, esse ipsam Angeli substantiam, quâ realiter, & substantialiter fit præsens loco quem occupat, ita Doctor Subtilis *in secundum dist.* 2. *quæst.* 6.

Notandum 3. ex Doctore *locô mox laudatô numero* 6. in Creaturis ad veram determinationem loci, & locati sex desiderari conditiones, *Primò*, inquit, *esse in loco; Secundò esse in loco actuali: Tertiò esse in loco determinato, & æquali: Quartò esse in loco commensurativè: Quintò esse in loco determinativè, hoc vel illo: Sextò esse in loco naturaliter vel violenter. Quatuor primæ conditiones*, inquit, *conveniunt corpori in quantum corpus est, quinta convenit ipsi ab agente, sexta convenit ipsi in quantum est corpus naturale.* Cæterum ex his sex conditionibus, tres tantùm per se, & intrinsecè videntur desiderari ad rationem loci, & locati formaliter instituendam, quæ non solùm rebus corporeis, sed etiam substantiis spiritualibus convenire possunt: *Prima conditio* est quòd sit realis, & actualis præsentia locati ad locum, sine qua nec corporeæ res, nec spirituales verè dici possunt alicubi existere. *Secunda conditio* ut res locata quantùm ad substantiam, & entitatem suam terminetur ac finiatur spatio, & ambitu ipsius loci. *Tertia* denique ut hæc determinatio ad locum fiat per rationem formalem ubificationis. Ratio autem formalis, ut observat idem Doctor in 4. *distinctione* 10. *quæstione* 3. *ad* 2. Sumitur bifariam: *Primò*, propriè pro ratione formali proxima quâ res talis dicitur formaliter, sic albedo est ratio formalis quâ paries dicitur albus. *Secundò*, sumitur fundamentaliter pro ratione remota quâ res taliter denominatur; sic albedo unius parietis est ratio formalis fundamentalis similitudinis, quam unus paries albus habet ad alterum. Quæ duæ rationes formales in ubificatione etiam reperiuntur; nam ratio formalis existendi in loco propriè dicta, & proxima, est respectus rei locatæ ad locum; fundamentalis verò, & remota, est illa in qua fundatur talis respectus: sic in corporibus, ratio formalis existendi in loco circumscriptivè, est quantitas; in Angelis verò aut animabus, est substantia, ut infra probabimus.

Conclusio Prima.

Angeli neque nullibi sunt: neque ubique: sed in aliquo certo, & definito spatio. Hæc est communis quantùm ad tres partes apud omnes Theologos: Quarum *prima* apertè colligitur ex Scriptura sacra, quæ pluribi mentionem

nem facit de loco Angelorũ, ut constabit in probatione secundæ partis. Hinc inter articulos à Stephano Parisiensi damnatos iste tertius in capite 1. scribitur, *Quòd Angelus vel anima separata nusquam est.*

Probatur item ratione, si Angeli essent nullibi, maximè propter eorum spiritualitatem quâ dicerentur omnino separabiles, & independentes à spatio vero vel imaginario: sed hæc ratiò non officit quin verè dicantur esse in loco; quippe cùm Deus ipse, quamvis summè spiritualis, sit reverà ubique, non tantùm per præsentiam, omnia cognoscendo; per potentiam, omnia in omnibus operando; sed etiam per essentiam, quatenus implet omnia suâ substantiâ, & entitate necessariò in immensum usquequaque diffusâ. *Deinde*, Angeli ab instanti suæ creationis, vel steterunt immobiles, vel motum localem habuerunt: Si primum, ergo sunt per substantiam ubi creati fuerunt, nempe in cœlo aliquo inferiori empyreô: Si secundum, ergo locum mutando, spatium aliud, & locum verum aut imaginarium obtinuerunt, adeoque semper supponuntur in loco. *Denique* Angeli non possunt non esse præsentes intime Deo, ex hypothesi quòd existant: at si non essent in aliqua parte spatii veri aut imaginarii, non essent Deo intimè præsentes. Tandem; non est minùs improbabile, quòd aliquid verè existat, & nusquam existat, quàm quòd verè existat, & tamen nunquam existat: Ergo quemadmodum quidquid est aliquando est; etiam, & alicubi debet esse: Hinc S. Gregorius Nyssenus lib.1. contra Eunomium; *Fieri non potest*, inquit, *ut quæ creatione producta sunt aut fiunt, non omnino in loco vel in tempore habeant ut existant. Sola nullius egens, & æterna, ac res omnes complexa natura, neque in loco est, neque in tempore.*

Probatur secunda pars: Nempe quòd *Angeli non sint ubique*. Primò quidem ex Scriptura quæ docet Angelos ác esse in uno loco, ut in alio non sint, sic Apocal.12. *Locus eorum non est amplius inventus in Cœlo*: Ubi sermo est de malis Angelis è Cœlo propter peccatum pulsis: Docet item Angelos moveri localiter, & ita esse præsentes alicui parti Universi, ut si alteri adesse velint, necesse habeant deserere hunc locum, & ad illum accedere per motum localem: Sic Zachariæ 2. *Ecce Angelus qui loquebatur me; egrediebatur in occursum ejus, dixit ad eum, curre, loquere ad puerum istum*: Sic Job.1. Sathan ait; *Circuivi terram, & perambulavi eam*: Tobiæ 5. Raphael Angelus dixit, *Omnia itinera ejus frequenter ambulavi, &c.* Quæ omnia in sensu proprio, & litterali sumenda sunt; maximè cùm nulla urgeat ratio ad tropos confugere; atque etiam id ipsum litteraliter S. Patres explicent.

Nam S. Basilius lib. de Spiritu sancto cap.6. apertè ait; *Cæterarum porro Virtutum singulæ certò circumscriptæ locò esse creduntur; etenim Angelus ille qui Cornelio adstitit, non erat eodem tempore apud Philippum: neque qui ex altari Zachariam alloquebatur, eodem tempore propriam in Cœlo stationem obibat. At spiritus semel, & in Abacuc operatus, & in Daniele apud Babilonem creditur.* Subscribit Theodoretus qu.3. in Genesim, ubi solum Deum incircumscriptum esse pronuntiat: *Quæ autem ab initio aliquo, cœperunt esse, sunt circumscripta; Quare licèt expertem corporum fateamur esse naturam Angelorum, circumscribi tamen asserimus illorum substantiam.* Consentit S. Damascenus lib.2. de Fide cap.3. ubi de Angelis ait; *Circumscripti sunt, quoniam cùm in Cœlo sunt, non sunt in terra; cùm in terram à Deo mittuntur, non manent in Cœlo.* Idipsum apertè docet S. Gregorius Papa lib.2. moralium; *In hoc*, inquit, *est nunc natura Angelica à natura*

turæ nostræ conditione distincta, quòd nos, & locò circumscribimur, & cæcitatis ignorantiâ coarctamur; Angelorum verò spiritus locô quidem circumscripti sunt: sed tamen eorum substantiæ longè super nos incomparabiliter dilatantur.

TERTIA PARS sequitur ex præcedentibus, eamque Seraphicus Doctor locô laudatô duplici ratione confirmat: Primam repetit ex ratione Spiritus creati, & limitati. Cùm enim, inquit, Spiritus increatus, qui Deus est, habeat in se simplicitatem, per quam est intra omnia, & immensitatem, per quam continet omnia, & est extra omnia; communicat illas conditiones creaturæ eatenus, quatenus nata est recipere: Sed quia Spiritus non potuit recipere virtutem continentiæ, eò quòd ejus simplicitas sit finita, ideo est in loco; & quia non habet partem, & partem, ideo secundùm se totum est simul hic, & nunc: Unde non potest habere capacitatem ad continendum: Cùm autem corpus sit compositum, & habeat plures partes, non potuit participare simplicitatem divinam, sed propter partium extensionem, potuit participare ac recipere capacitatem ad continendum: Idcirco Deus fecit unum nobilissimum corpus quod posset omnia ambire, & extra quod omnino nihil esset, putà empyreum, in quo Angelum reposuit.

Aliam rationem deducit ex eo quòd in solo corpore sit distinctio secundùm hìc, & ibi; quia enim, inquit, cæteræ creaturæ ordinem habent in mundo, distinctionem, & positionem habent secundum gradus perfectionum: & ita una est hìc, & alia ibi, una sursum, & alia deorsum: & quia in solo corpore est potentialis distinctio secundum hic, & ibi, ideo inter creaturas soli corpori debet dari universalis potentia locandi respectu visibilium, & invisibilium, ut sic Universum esset unum in omnibus suis partibus ordinatum. Et sic patet ratio duplex quare data est corpori potentia locandi Spiritum, & Spiritum contineri à corpore: Hoc enim exigebat ordo Universi, tum propter limitationem Spiritus creati, tum quia in solo corpore distinctio est secundùm hìc, & ibi.

Objicies primò; Plures ex SS. Patribus, qui Angelos loco deffiniri pernegant; nam prẹter Gregorium Nyssenum in præsentis Sectionis præludio laudatum, idipsum edocet Didymus in lib. 1. de Spiritu sancto, ubi creaturas spirituales negat circumscribi loco, & finibus, & lib. 2. ait: *Loca, & commutationes locorum ab incorporalibus separamus*: Idem edocet S. Basilius homil. 30. de Paradiso, ubi ait; *Locum esse præcipuè corporis; animam verò ex consequenti, ac velut accessionis instar esse in loco propter habitudinem ad corpus, cùm ex naturæ suæ proprietate loco minimè circumscribatur*: Ergo multò minùs Angeli debent loco circumscribi, cùm nullum ad corpus ordinem dicant. *Quod enim magnitudinis molis, & partium est corpus* (inquit Nemesius lib. de natura hominis cap. 3. ubi docet animam minimè circumscribi, eò quòd sit Spiritus) *nulla loci parte circumscribi potest; cùm mole enim locus existit, quippe locus est terminus corporis ambientis, quo id quod continetur, amplectitur.* Unde Boetius de Hebdomadibus, ait, *Communis animi conceptio, quæ omnibus videtur, est incorporeum non esse in loco.* Ergo cùm Angelus sit omnino incorporeus, nulla ratione dicendus est esse in loco.

Respondet, Doctor, supra laudato num. 17. Præfatas, & alias similes sanctorum Patrum sententias sic esse intelligendas, ut velint substantias spirituales non esse in loco circumscriptivè,

S 2 &

& commensurativè, quemadmodum corpora quorum singulæ partes singulis loci partibus correspondent; ut explicat S.Damascenus loco supra laudato, *Cùm autem Angeli intelligentiæ sint*, inquit, *etiam intelligibiliter in locis sunt, non corporum more circumscripti. Non enim ut corpora secundùm naturam figurantur, neque triplici dimensione constant, sed eo ipso sunt in loco, quòd intelligibiliter præsentes sint &c.* Ideoque illi SS. Patres negant Angelos circumscribi loco, quia partibus carent quas metitur locus: Qui rem collocatam ita complectitur, ut pars parti respondeat.

Quod Augustinus in Epistola 28. ad Hieronymum declarat sic: *Porro si corpus non est, nisi quod per loci spatium aliqua longitudine, latitudine, ita sistitur, vel movetur, ut majore sui parte majorem locum occupet, & breviore breviorem, minùsque sit in parte, quàm in toto, non est corpus anima: Per totum quippe corpus, quod animat, non locali diffusione, sed quadam vitali intentione porrigitur. Nam per omnes ejus particulas tota simul adest: nec minor in minoribus, & in majoribus major, sed alicubi intensiùs, alicubi remissiùs, & in omnibus tota, & in singulis tota est.*

Objicies 2. Locus, secundùm Philosophum, est, *Ultima superficies corporis continentis immobilis prima*: Sed nullum corpus continet Angelum, quia continens debet esse actualius contento; corpus autem non est actualius Angelo: Ergo Angelus non est in corpore tamquam in loco.

Respondet Doctor, Ibidem negando minorem, & ejus probationem distinguit: Continens per modum causæ debet esse actualius contento, concedit: Continens per modum loci, ita ut locatum reperiatur totaliter intra locum, negat. Si autem quæratur qualiter Angelus indivisibilis possit contineri intra superficiem aliquam corporis? Respondetur non in alio sensu, nisi quatenus est præsens isti superficiei; non quòd illa sit ultima superficies ipsius, quia Angelus non potest esse in loco cum extensione partium, sed ita ut penetrativè sit intra partem illius corporis cui præsens est.

Ex his, meritò infert Doctor, quòd Angelus non est necessariò in loco; si enim corpus non necessariò in loco existat, quippe cùm produci possit extra mundum, & poni in vacuo, multò minùs Angelus pendebit à loco corporeo; potest enim produci independenter à productione cujuslibet creaturæ corporeæ, & sic tunc nihil esset, in quo diceretur locari, adeoque non habet ex natura sua necessitatem ut alicui loco inexistat. Habet tamen potentiam, ut loco insit saltem definitivè, sive interim illa potentia fundetur in ipso quatenus substantia est, sive quatenus natura limitata actualiter est, sive ratione alicujus extrinseci; *Et ideo*, inquit Doctor, *non oportet quærere aliquam intrinsecam rationem essendi in loco, quia ibi nulla est, sed tantum est in ipso potentialitas passiva, qua potest esse in loco, quia non repugnat sibi.*

Conclusio Secunda.

Ratio formalis fundamentalis qua *Angelus constituitur in loco, non ab ejus operatione, sed ab illius substantia petenda est.* Hæc est Doctoris in 2. distinct. 2. quæst. 6. num. 1. Ubi ait, quòd contraria sententia sit, inquit, *Quidam articulus damnatus ab Episcopo Parisiensi (nempe Stephano) & excommunicatus. Quòd si dicatur, quòd Excommunicatio non transeat mare, vel Diœcesim; si tamen fuit articulus condemnatus sicut articulus hæreticus, ubique est condemnatus sicut hæreticus*; non *authoritate Diœcesani tantùm, sed etiam authoritate Papæ extra de Hæres. c.* Ad abolendam; *vel saltem sententia est suspe-*

specta, quando in aliqua Universitate solemniter est damnata.

Suaderi potest hujusce conclusionis veritas illis omnibus Scripturæ sacræ textibus, quibus Angeli dicuntur priùs accessisse ad loca, quàm in eis quidpiam fuerint operati sic Luc. 2. *Missus est Angelus Gabriel ad Mariam, & ingressus dixit &c.* Priùs ergo ingreditur, & fit præsens, quàm loquatur. Math. 4. *Accesserunt Angeli, & ministrabant ei*, nempe Christo Domino post expugnatum Dæmonem tentatorem: Fuerunt ergo priùs Christo præsentes, quàm quidquam erga ipsum fuerint operati; subindeque illorum præsentia ex operatione præcisè non est colligenda.

Reponunt Thomistæ, Angelos esse quidem priùs præsentes, quàm operentur, sed præsentiâ inadæquatâ, & inchoativâ, quam habet Angelus quando incipit se ordinare ad aliquem locum, ut ibi operetur: quam Cajetanus, *præsentiam ordinis* appellat, docetque tres conditiones ad eam requiri, nempe judicium practicum de operatione nunc, vel tali tempore àb Angelo facienda, secundò electionem talis operationis, & expeditionem potentiæ executivæ, quibus suppositis; docet Angelum fieri præsentem loco inchoativè, & incompletè priùsquàm in illo operetur; completè verò, & adæquatè per operationem.

Contra, Ad veram, & adæquatam rationem præsentiæ Angelicæ solùm requiritur, quòd reverà Angelus totus sit hic, & non alibi, quid enim aliud rei præsentia sonat? At eo ipso quo Angelus est alicubi, verùm est dicere, quòd reverà ibi sit, non vero alibi, etiamsi nihil ibi operaretur: Ergo ejus præsentia ibidem est adæquata. *Deinde*, in illo instanti, quo Angelus se ordinat ad operationem, potest ab ea removeri, vel per divinum imperium, quo alibi evocabitur, aut ab operatione exercenda prohibebitur, quemadmodum prohibiti sunt illi Angeli, quibus in Apocalypsi dictum est, *Nolite nocere terræ, & mari &c.* Vel per denegationem divini concursus: At eo in casu, reverà Angeli fuissent loco præsentes, nec tamen in eo operantes. Ergo &c. *Denique*, Si Angelus esset adæquatè in loco tantùm per operationem, sequeretur, quòd nusquam dici posset operari in loco; quia operari in loco supponit locum, & rem in loco constitutam: Sed Angelus, ut operans, non supponit seipsum ut constitutum in loco, quandoquidem per suam operationem deberet constitui in loco: Ergo numquam diceretur operari in loco: Quod consequens cùm nullus admittat, nec pariter admitti debet id unde infertur.

Probat conclusionem Doctor 1. Prius est esse, quàm operari: Ergo priùs est esse in loco, quàm operari in loco: Sed posteriùs non est causa prioris: Ergo operari in loco non est causa cur Angelus sit in loco. *Confirmatur*, sicut se habet esse simpliciter ad operari simpliciter, ita se habet esse hic ad operari hìc. Ergo quemadmodum operari simpliciter supponit esse simpliciter; ita operari hìc necessariò supponit esse hic: Adeoque priùs Angelus debet esse hìc quàm operetur hic.

Verùm Thomistæ negant autecedens: Siquidem, inquiunt, nihil prohibet aliquid esse priùs simpliciter quod non est priùs secundum aliquid, sicut subjectum est priùs simpliciter superficie, sed non quatenus est coloratum: Tria namque ait Cajetanus sunt in re locata, in corpore enim v.g. est substantia quæ locatur, quantitas quæ est ratio locandi, & relatio præsentiæ, quæ sequitur ad illa duo tamquam ad proprium fundamentum. In Angelo similiter est substantia quæ est præsens ut *quod*, contactus virtutis, qui est præsens ut *quo*, & ipsa relatio presentiæ consurgens ex illis duobus. Quæ tria possunt diversimodè considerari, & juxta diversas consideratio-

nes

nes habere rationem prioris, & posterioris: Nam si considerentur ut sunt entitates quædam existentes in rerum natura, sic prior est in Angelo substantia, quàm operatio, & operatio quàm relatio; sicut etiam in corpore prior est substantia quàm quantitas, & relatio: Si verò considerentur non absolutê, ut sunt entitates, sed ut rationes essendi in loco, sic quemadmodum in rebus corporeis prior est substantia quam quantitas, & deinde sequitur ipsa relatio, ita in rebus spiritualibus prior est ipsa operatio quàm substantia Angeli, ad quæ tanquam ad subjectum, & rationes fundandi resultat relatio præsentiæ.

Contrà 1. Exemplum de subjecto non est ad propositum, constat enim quòd ratio extensi colorati illud subjectum constituat in ratione superficiei, siquidem superficies est extensio corporis secundùm longitudinem, & latitudinem: At non ita constat quòd operatio sit ratio constitutiva Angeli in loco; imò contrarium evincitur; priùs enim ut jam diximus, agens locatum esse debet, quàm agere, quod in agentibus corporeis est evidentissimum, priùs namque locantur, quàm agant.

Secundò, falsò supponunt quòd quantitas sit ratio locandi corpora, etenim quantitas panis, & vini in Eucharistiæ Sacramento eadem permanet post consecrationem, nec tamen est ratio cur panis dicatur existere in loco; siquidem amplius non existit: adeoque quantitas præcisè non est ratio cur corpus sit in loco, cùm hæc possit subsistere illo destructo: *Insuper*, adorandum Christi Domini Corpus in Eucharistia non habet quantitatem, quâ illius partes extendantur ad locum, & ab eo circumscribantur, nec minùs tamen reverà est in loco definitivo; adeoque quantitas secundùm se non est ratio cur corpora sint in loco, sed solùm in quantùm corpora afficit, & eis inexistit.

Tertiò denique, non verè reponunt, quòd applicatio vel contactus virtutis ad locum sit ratio qua Angelus sit in loco; illa enim applicatio vel est actus primus Angeli, vel secundus. Si primum, cùm actus primus Angeli sit ipsamet ejus substantia, vel facultas substantialis; consequens est, quòd Angelus sit præsens loco ratione suę substantiæ. Si secundum, vel ille actus est transiens, vel immanens, non immanens ut fatentur etiam Adversarii, quippe actus immanens nullum habet respectum ad extra, subindeque non potest esse ratio qua Angeli dicantur præsentes in loco: Non etiam transiens, si enim operatio transiens esset ratio formalis constitutiva Angeli in loco, qualis est illa transiens operatio; Ergo cum illa operatio extrinseca Angeli sit circumscriptivè, & mensurativè in loco (siquidem commensuratur corpori circa quod agit, & in quo recipitur; Corpus autem circumscribitur loco) pariter illa operatio loco debet circumscribi: Idcirco enim operatio hominis v. g. quatenus rem operatam importat, circumscribitur loco, quia recipitur in subjecto, quod loco circumscribitur: sed Angeli præsentia non est in loco circumscriptivè, ut constabit quæstione sequenti. Ergo, &c.

Adde quòd si virtus ipsamet substantialis Angeli non est ipsi ratio existendi in loco: Ergo neque applicatio ejusdem virtutis; nam si quantitas corporis non esset ratio existendi in loco circumscriptivè, nec ejus applicatio talem præsentiam efficeret. *Insuper*, sicut applicatio virtutis calefactivæ ad calefaciendum lignum, non est ratio calefaciendi, sed tantùm conditio sine qua non; ita à simili applicatio virtutis Angelicæ ad locum non est ratio existendi in loco, sed conditio sine qua non cognosceremus Angelum esse præsentem huic loco potiùs, quàm alteri; Angelica namque præsentia solùm per operationem nobis

bis innotescit, quamquam priùs supponatur in loco, quàm ibidem operetur.

Probat 2. *Doctor*; Si Angelus præcisè esset in loco per operationem, sequeretur quòd plerumque nusquam esset; Siquidem sæpiùs Angeli nihil ad extra operantur; etenim dum in Cœlo empyreo existunt, illud neque movent nec transmutant, quia nec mobile est, nec mutabile ad ullas qualitates, quas posset in ipso Angelus producere: Ergo dum Angeli in eo existunt, vel necessariò dicuntur esse nullibi: vel non sunt alicubi per suam operationem.

Respondet Gonetus ex Cajetano primò, quidem Angelos habere aliquam operationem circa Cœlum empyreum, quamvis ejusmodi operatio nobis non innotescat.

Verùm hæc solutio omnino gratis profertur, nec ullatenus est admittenda; Tum quia si talis operatio Angelica nobis non innotescat, asseritur absque fundamento, & gratis fingitur: Tum quia sic facilè esset argumenta quæcumque dissolvere: quis enim difficultatem quamlibet non posset eludere respondendo rem quidem ita esse, ut asseritur, sed illius rationem,& causam nos latere.

Respondet 2. Angelos producere aliquod lumen quo magis perficitur innatus splendor Cœli empyrei: Licèt enim, inquit, non possit Angelus immediatè qualitates alterativas producere, v. g. calorem, & frigus, sed solùm applicando activa passivis; benè tamen lucem, nam lux est suprema omnium qualitatum corporearum; natura autem inferior in sui supremo attingitur à natura superiori, quia, ut ait, S.Dionysius de divinis nominibus, *Sapientia divina conjungit fines primorum principiis secundorum*. Ex hac autem luce corpus illud celeste maximè decoratur,&ornatur, sic enim de Beatis diciturApoc.21. *Afferent gloriam suam, & honorem in illam*; scilicet Civitatem cœlestem;multò magis Angeli luce sua speciali gloriosissimam efficient civitatem illam.

Contrà, gratis & absque ulla ratione fingitur Angelos Cœlum empyreum novo lumine exornare, illud enim lumen, vel ab ipsis Angelis promanaret, quemadmodum emanabit à corporibus beatis, ut asseritur per laudatum contextum Apocalypsis, vel ab eis producetur: sed neutrum dici potest. Non quidem primum, cum enim Angeli purè sint spirituales substantiæ, lumen corporeum, quo Cœlum illustretur, ex se profundere nequeunt. Non etiam secundum, vel enim illam lucem producerent per creationem, vel per generationem: Non per creationem, siquidem creatio soli Deo propria est,ut cum Doctore Subtili probavimus in physicis.

Adde quòd, si Angeli possent producere lumen per creationem, eo quòd supremum infimi produci possit ab aliquo superioris ordinis; Si, inquam,hac ratione posset Angelus creare lumen, multò magis posset creare animam rationalem, hæc enim licèt illis sit inferior, maximè tamen eis est cognata: consequens autem admittit nemo; Ergo nec antecedens debet admittere. non etiam producere possunt Angeli lumen per generationem; Generatio namque fit per corruptionem formæ prius in materia existentis,in Cœlo autem empyreo nihil est, quòd corrumpi possit, adeoque nihil unde generatio possit fieri.*Denique*,substantia perfectissima, quale est Cœlum empyreum, debuit à suo Conditore in suę formationis initio cum tota perfectione sibi debita procedere, subindeque lumen sibi conveniens ex vi suæ creationis obtinuit.

Nec valet reponere, substantiam perfectissimam alteri subordinatam ab illa posse compleri, quemadmodum Angeli inferiores, quamvis perfecti, indigent tamen illuminari à Superioribus. Hæc inquam responsio non est ad proposi-

tum,

tum, discrimen namque longè est inter Cœlum empyreum, & Angelos, cùm enim Angeli sint intellectualiter operativi, novam in dies suscipere possunt perfectionem, & illustrationem, quod utique de Cęlo empireo prorsus immobili, & inalterabili dici nequit; cùm enim nullam possit exercere actionem, nec potest etiam ullam perfectionem acquirere, adeoque omnem sibi debitam perfectionem habere debuit ex vi suæ perfectionis.

Probat 3. Doctor. Si Angelus necessario deberet operari ubi est, sequeretur quòd Angelus movens Cœlum, esset immediatè in toto Cœlo; totum enim Cœlum est proportionatum virtuti Angeli; sed falsum consequens; Angelus enim summè diffusam haberet præsentiam, & per universum Cœlum protensam, quod Adversarii non admittunt.

Nec dicas quod Angelus sit tantùm in illa Cœli parte, in quam immediatè operatur, quamque movet, & illa mediante reliquas. Non enim Angelus, inquit Doctor, ex se habet magis movere unam partem immediatè, quàm reliquas, nisi quatenus magis applicatur uni parti, quam reliquis; Si autem priùs applicetur uni parti, quam immediatè movet, consequens est, quòd prius sit in loco cum illa parte, quàm operetur in illa parte, & sic non habebit præcisè ab operatione, quòd sit in loco; Alias similes habet probationes Doctor, quas omnes sicut, & præcedentes hac ratione perstringo.

Probatur 4. Angelus potest esse in loco corporeo absque ulla operatione, aut applicatione virtutis suæ, quæ sit operatio propriè, vel impropriè dicta, & absque eo quòd patiatur in loco, aut illum exornet; Ergo non habet ab operatione tanquam à ratione fundamentali, quòd sit in loco. Probatur antecedens, corpus potest esse in loco absque ulla applicatione virtutis, aut operatione propriè, vel impropriè; Ergo multò magis Angelus. Antecedens admittunt Adversarii; Probatur consequētia, Idcirco potest corpus poni in loco absque ulla operatione, vel quia potest in ipso habere ubi intrinsecum, per quod formaliter dicitur esse in loco, nempe relationem locati ad locum; vel quia per actionem causæ extrinsecæ loco motivæ poneretur in loco; sed tam Angelus est capax ubi, ac formæ intrinsecæ, per quam poneretur formaliter in loco absq; operatione ulla, & est etiam tā capax poni in loco per actionem causæ locomotivæ ipsius quam corpus: Ergo sicut corpus potest poni in loco absque operatione ulla propria, aut impropria, poterit, & Angelus. Probatur minor: Primò nulla proferri potest, nec assignari ratio cur Angeli substantia sua quantitate virtutis non ita sit capax loci definitivi absque operationibus, quàm substantia materialis corporis beneficio suæ quantitatis molis est capax loci circumscriptivi: Ergo, &c. *Secundò*, Deus non magis ab aliquo dependet ut aliquem Angelum in loco constituat independenter ab operatione, quàm ut in eum corpus aliquod deportet, & collocet; sed hoc potest: Ergo, & illud. *Tertiò*, dum Angelus alicubi locatur, & operatur, Deus potest ejus operationem suspēdere, vel ei prohibendo ne quid ultra faciat in isto loco, vel ei suum concursum denegando: sed per illam suspensionem actionis non minùs Angelus remanet præsens in illo loco, eumque ibidem alius Angelus æquè videret, ac videbat dum operaretur: Ergo independenter ab operatione reverà tam est capax loci occupandi, ac corpus.

Objiciunt primò Thomistæ, substantia corporea ex ratione sua formali non potest proximè, & immediatè tribuere corporibus esse in loco: Ergo nec substantia spiritualis potest esse ratio formalis proximè fundans ubicationem in rebus corporeis,

reis, & immaterialibus. Consequentia patet: Si enim substantia corporea non possit ex se, & præscindendo à quantitate, esse ratio formalis proximè fundans ubicationem corporibus, sed hoc solùm habeat ratione quantitatis, multò minùs substantia spiritualis habebit ex se, quòd sit ipsi Angelo ratio formalis essendi in loco. Antecedens verò probatur; Illud solùm est in corpore ratio formalis immediatè illi tribuens esse in loco, quod est ipsi ratio formalis proxima, & immediata tangendi locum: Atqui substantia corporea nequit ex se esse ratio formalis proxima, & immediata tangendi locum; Substantia siquidem corporea non tangit locum immediatè ratione sui, sed tantùm ratione quantitatis inter ipsam, & locum mediantis: Ergo, &c. Probatur major à simili, nam aliquis vestitus, quamvis habeat vestem, nullo modo dicitur vestitus, nisi vestem tangat: Ergo neque substantia poterit esse in loco nisi locum tangat, vel contactu physico per quantitatem, ut corporeæ substantiæ; vel metaphorico per virtutem, ut omnes spiritus.

Respondeo 1. *negando consequentiam*: Quamquam enim contactus realis, & physicus esset necessarius, ut corpora dicantur esse formaliter in loco, non inde sequitur, quòd pari jure desideretur contactus virtutis, ut substantia spiritualis loco formaliter præsens dicatur: ideo namque contactus physicus dicitur desiderari in corporibus, quia nempe sunt in loco divisibiliter, & per commensurationem; ita quòd eorum partes loci partibus correspondeant, & commensurentur, ad quod ut apparet necessariò requiritur contactus, & applicatio partium corporis ad partes loci: Secùs autem est de substantia spirituali, quæ cùm definitivè, & modo prorsus invisibili sit in loco, non est necessum, ut aliquem contactum habeant, aut certè non alium, quàm suæ substantiæ realem præsentiam: Quemadmodum enim corpus per quantitatem locum tangere dicitur, & hac ratione fit ei præsens. Ita Angelus per suam substantiam fit realiter præsens loco, quod sufficit ut ipsum tangere dicatur.

Respondeo 2. Negari posse antecedens, nec-non & majorem illius probationis: *Tum quia*, ut jam diximus, adorandum Christi Domini Corpus in Eucharistia spoliatum sua quantitate, saltem externa, & qua locum realiter tangere posset, reverà est præsens in altari, & sub speciebus Eucharisticis, præsentià definitivà; adeoque quantitas illa, qua locus tangitur, non est ratio formalis cur corpora præcisè sint in loco. *Tum quia*, species Eucharisticæ panis, & vini eædem post, ac ante consecrationem permanent: sed peracta consecratione illorum quantitas non est ratio formalis, cur substantia panis, & vini dicantur esse in loco, siquidem illa substantia desiit esse, nec ampliùs subsistit: Ergo quantitas non est ratio formalis fundans ubicationem corporum in loco, quippe cum corpora saltem divinitùs possint esse formaliter in loco sine quantitate, & quantitas ipsa remanere possit in eodem loco absque eo quòd corpora formaliter in loco constituat.

Objiciunt 2. Quod est proxima ratio fundandi ubicationem Angelicam, importat determinationem, aut limitationem in ordine ad locum, cum per illud ita sit hic, ut non sit alibi: Sed substantia Angeli secundùm se, & remota operatione, non importat talem determinationem; ordo enim ad locum non est essentialis, sed accidentalis Angelo: Ergo remota omni operatione, substantia Angeli non est ratio formalis immediatè fundans ubicationem Angeli.

Nego minorem: Illa namque determinatio, aut limitatio in ordine ad locum,

eum, vel intelligitur causaliter, & denotat causam extrinsecam, aut intrinsecam, per quam Angelus determinatur ad hunc locum occupandum, potiusquam ad alterum, vel fundamentaliter, aut formaliter, quatenus nempe existens hic habet rationem fundandi relationem ad hunc locum, potiùsquam ad alterum: sed hæc habere potest independenter ab ulla operatione extrinseca; siquidem vel per divinam, vel per suam voluntatem determinari potest ad subeundum hunc, aut illum locum: cui ubi præsens sit, ejus substantia est ratio sufficiens fundandi relationem præsentiæ, & ubicationis ad locum; ad id namque nihil aliud requiritur, quàm quòd dici possit Angelum esse reverà hic præsentem, & non alibi, adeoque habere respectum præsentiæ ad hunc, & non ad alterum locum, quæ omnia fieri possunt seclusa qualibet operatione: Ergo quovis modo illam determinationem usurpent Thomistæ, fit independenter ab operatione.

Instant, Substantia Angeli secundùm se est indifferens ad omnem omnino locum in particulari: Ergo ut sit in loco certo, aut determinato, necessariò requirit aliquid, per quod determinetur ad hunc locum potiùsquam ad alterum subeundum: sed illud non potest esse aliud, quàm ejus operatio transiens. Ergo per hanc formaliter in loco substituitur.

Nego minorem: Nam ut dictum est, illa determinatio, vel intelligitur causaliter, vel fundamentaliter. Si primum, id habet Angelus non à sua operatione transeunte ad locum, sed vel à propria virtute motiva, qua liberè se transtulit ad eum locum, vel à virtute extrinseca, putà à Deo, per quam in eo loco productus est, vel detinetur, vel ad eum fuit translatus. Si verò illa determinatio accipiatur fundamentaliter, id habet ex substantia sua, quæ licèt ex se sit indifferens ad existendum hic, aut alibi, tamen ubi præsens sistitur hic, vel per suam, vel per alienam voluntatem, non est ampliùs indifferens ad fundandum respectum ad hunc, vel alium locum; sed necessariò fundat respectum præsentiæ ad eum locum, in quo substantialiter præsens est.

Urgent iterum: Seclusa operatione nihil habent Angeli, quo fundare possint relationem realem præsentiæ ad locum; Ergo hæc necessariò desideratur, ut locum determinatum habere dicantur. Probatur antecedens, si quid præter operationem sit in Angelo, quo fundare posset hanc relationem immediatè, maximè illius substantia; sed Angeli substantia non potest esse fundamentum immediatum talis relationis: *Tum quia* substantia secundùm se, & præcisè non fundat aliam relationem, quàm identitatis. *Tum quia*, Si fundaret relationem, maximè vel quatenus est substantia, & prout habet conceptum communem substantiæ, vel quatenus est substantia Angelica; Sed neutrum potest affirmari: Non quidem primum, alioqui omnis substantia similem relationem fundaret: Non etiam secundum, quia ratio formalis substantiæ Angelicæ nihil aliud formaliter denotat, quàm substantiam spiritualem totalem, & adæquatam nullum ordinem dicentem ad corpus: Ergo substantia Angeli per se præcisè non potest fundare relationem ad spatium, vel locum.

Nego antecedens. Et ad minorem illius probationis dico, substantiam Angelicam fundare respectum ad locum, non præcisè quatenus substantia est, nec quatenus substantia Angelica, sed quatenus substantia est hic, & non alibi; quemadmodum v.g. Paries fundat relationem similitudinis ad alterum, non præcisè quatenus est substantia corporea, neque quatenus est extensus, sed quatenus est vel albus, vel niger.

Ad id autem quod dicitur, nempe substantiam non aliam fundare relatio-

tio-

tionem, quàm identitatis; *Respondeo* Id verum esse dum confertur cum altera substantia, non verò dum comparatur cum aliquo alio, quemadmodum enim substantia quatenus creata, dum confertur Deo, dicit ad Deum respectum dependentiæ; ita dum comparatur ad locum, dicere potest ad eum respectum præsentiæ omnino distinctum ab illo respectu identitatis, quem habet ad aliam substantiam. Inde patet Thomistas videri non satis congruè philosophari, dum pro suæ opinionis fundamento quasi indubitatum proferunt, substantiam secundùm se nullam posse relationem fundare, quippe cùm ad Deum relationem dependentiæ, & ad aliam substantiam relationem identitatis habeat.

Objiciunt 3. Si substantia Angeli secundùm se, & antecedenter ad operationem virtualiter transeuntem, esset proxima ratio fundans ubicationem, seu immediatè tribuens Angelo, quod sit in loco, Angelus semper certum sibi locum vendicaret, & non posset in majori, aut minori pro suo libito existere: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor infra patebit. Probatur major; nam substantia Angeli intra propriam lineam est quid invariabile, semper enim eandem habet perfectionem substantialem, & nunquam in suo esse substantiali variatur: Ergo si illa secundùm se, & antecedenter ad operationem sit proxima ratio fundans ubicationem Angelicam, seu immediatè tribuens Angelo, quod sit in loco, semper certum sibi locum vendicabit, nec poterit pro suo libito in majori, aut minori intra spheram suæ activitatis existere.

Confirmatur, ex eo quòd quantitas molis sit in nobis ratio formalis essendi in loco, non potest corpus v.g. occupare sive replere modò majorem, modò minorem locùm, nisi fiat aliqua mutatio intrinseca in ipsius quantitate, putà per condensationem, vel complicationem, aut rarefactionem; Ergo similiter si substantia Angeli secundùm id, quod habet intra propriam lineam, sit ratio formalis proxima essendi in loco, non poterit Angelus aliquando in majori, aliquando in minori loco existere, nisi ipsa ejus substantia intrinsecè, & intra propriam lineam varietur, quod tamen est impossibile.

Nego minorem, Et ad ejus probationem dico; Quòd quamvis Angeli substantia ex se sit invariabilis secundùm suam entitatem, variari tamen potest per respectum ad locum, cui applicatur, quatenus nempe subest divinæ, aut propriæ voluntatis determinationi, per quam ad locum talem, vel talem applicatur. Quamvis enim substantia Angeli secundùm se sit determinata ad locum sibi adæquatum, in hoc sensu, quod non possit esse in majori, non tamen est determinata ad existendum in toto illo loco, neque in aliqua certa ejus parte, sed indifferenter potest esse, aut in loco, aut intra ejus latitudinem in majori, aut in minori loco: atque proinde necessarium est, quòd quantùm ad hoc determinetur aliquo modo, itaut ipsa substantia sit res determinata. Non est tamen intelligendum determinationem hanc ita fieri, ut ipsa substantia Angeli priùs (saltem ordine naturæ) quàm uniatur loco, amittat terminationem, quam habet ex sua natura, & acquirat aliam, quasi per quandam constitutionem, aut dilatationem, ratione cujus postulat tantum, aut tantum locum intra latitudinem illius, quem secundùm naturalem terminationem postularet; quemadmodum corpora ratione propriæ quantitatis postulant locum certæ extensionis, & ut sint in minori, necessarium est, quòd eorum quantitas prius saltem ordine naturæ constringatur, aut alio modo acquirat novam terminationem: Sed dicendum est fieri prædictam terminationem in Angelo

per hoc solùm, quòd ejus substantia applicatur tanto, aut tanto loco, juxta propriæ voluntatis mensuram.

Ad confirmationem, nego paritatem, Disparitas enim est inter substantiam corpoream; & Angelicam, quòd illa dum est in loco divisibiliter, in eo sit per omnimodam commensurationem totius quantitatis cum toto loco,& partium ejusdem quantitatis cum partibus loci: Hæc verò sit tota in toto, & tota in qualibet parte, sicut anima rationalis in corpore, & Corpus Christi in Eucharistia; Unde sicut anima rationalis absque sui variatione intrinseca potest informare nunc majorem, nunc minorem materiam, & Corpus Christi aliquando esse sub majoribus, aliquando sub minoribus dimensionibus sive speciebus, juxta voluntatem consecrantis, ita & Angelus absque intrinseca variatione suæ substantiæ poterit aliquando in majori,aliquando in minori loco existere, juxta beneplacitum suæ voluntatis, ratione cujus uniri potest Angelica substantia, vel toti loco sibi adæquato, vel tantùm alicui ex partibus loci.

Urget Gonetus; Etiamsi aliqua substantia sit tota in toto aliquo loco, & tota in qualibet parte illius loci, inde non sit quòd illa possit se constituere nunc in majori, nunc verò in minori loco, prout ipsi libuerit; nam Deus est totus in toto loco corporeo, & totus in qualibet parte illius, & tamen non potest non replere omnem locum creatum. *Item* anima rationalis est tota in toto corpore, & tota in qualibet ejus parte, & tamen non potest ad libitum aliquando informare totum corpus,aliquando solùm unam partem illius.Unde quod illa possit informare modò minorem materiam, dum scilicet primò actuat corpus pueri, modò majorem, quando nimirum idem puer crescit:hoc non provenit ex eo quod sit tota in toto corpore,& tota in qualibet ejus parte, sed quia ex natura sua determinata est ad hoc; ut primò actuet minorem materiam, deinde majorem in propriam substantiam hominis conversam. *Similiter* quòd corpus Christi possit aliquando sub minoribus, aliquando sub majoribus dimensionibus panis, juxta beneplacitum consecrantis signantis materiam in illud convertendam existere, provenit ex natura sive institutione Sacramenti Eucharistiæ ipsum ad hoc determinante. At verò substantia Angeli non est per se, & ab intrinseco sive ex natura sua determinata ad hoc, ut pro diversis temporibus sit nunc in minori loco,postea verò in majori;quin potiùs cùm sit omnino invariabilis ab intrinseco, oportet consequenter,quòd determinet ipsum Angelum ad existendum semper in æquali loco,si sit illi ratio formalis proxima existendi in loco.

Nego minorem: Cùm enim substantia Angelica quantùm ad motum, & unionem ejus ad talem, vel talem locum omnino pendeat ab ejus libera voluntate, licèt secundùm se sit invariabilis; tamen non determinatur ab intrinseco ad semper existendum in æquali loco; unde multò faciliùs, quàm anima rationalis potest majorem, aut minorem locum occupare, anima namque ita colligatur corpori,ut major,aut minor illius diffusio, ab ipsius corporis majori, vel minori constitutione pendeat; Angelus verò non ita pendet à loco; sed pro nutu suæ voluntatis potest suæ substantiæ præsentiam ad ampliorem, vel striĉtiorem locum profundere.

Ratio autem cur peculiariter Angeli substantia ad occupationem loci pendeat potiùs ab ejus libera voluntate, non verò corporea hominis quantitas ita ejus libertatis imperio subdatur, ut pro nutu majorem,vel minorem locum occupet, neque animæ rationalis substantia libera sit ad totum corpus informandum,vel tantùm aliquas illius partes, nec Deus possit efficere ratione suæ im-

immensitatis, & æternitatis, quòd ejus substantia sit tantùm in aliqua parte loci, non autem ubique;neque quòd ejus duratio alicui tantùm parti temporis coexistat: Ratio inquam hujusce discriminis est, inquit noster Rada, quod quantitas perfectionis in Angelo,quantùm ad illam unionem habet duo, ratione quorum convenit ipsi ita subdi libertati ipsius Angeli.*Primum* est,quòd ex propria entitate, & ex modo, quo unitur non repugnat ipsi indifferenter uniri toto loco, & parti ejus:*Alterum* est illam unionem esse terminum operationis liberæ ipsius Angeli, scilicet motus localis:nam Angelus medio motu locali applicat, & unit seipsum efficienter alicui loco. At verò quantitati corporeæ deest primum ratione suæ extensionis, ut explicatum est, & animæ rationali deest secundum, unio siquidem ejus ad corpus, quod informat, non est terminus alicujus actionis liberæ ipsius animæ, sed fit ab agente extrinseco, & similiter potentia Dei ad omnem locum, & coexistentia cum toto tempore, si ex parte Dei considerentur, non terminant actionem aliquam liberam ipsius Dei: sed supposito,quòd sint locus, & tempus, necessariò coexistit ipsis Deus, alioquin esset Deus mutabilis secundùm locum, & secundùm tempus.

Quaestio Secunda.

Qualiter Angeli existant in loco?

TRIA maximè hac in quæstione sunt discutienda: *Primum*, an Angeli qvemlibet locum maximum, & minimum occupare valeant:*Secundum*, an plures eidem loco simul possint inexistere: *Tertium*, an unus pluribus esse in locis queat?

Notandum 1. Locum Angelorum distingui posse dnplicem; adæquatum videlicet sive totalem, & inadæquatum, seu partialem: *Locus adæquatus*, & totalis ille est, qui correspondet Angelo secundùm ultimum suæ potentiæ, & virtutis, in quo toto esse substantialiter potest, & extra illum simul esse naturaliter nequit: *Locus verò inadæquatus*, & partialis,atque minor toto loco adæquato, ille est, in quo Angelus existens potest etiam propria virtute extra illum esse; videlicet tanquam in loco partiali continuo; cujusmodi est pars aliqua prædicti loci adæquati, & spatii. Quærimus ergo an Angelus naturali, aut supernaturali virtute possit in pluribus locis adæquatis, & inadæquatis simul existere?

Notandnm 2. Extra controversiam esse, quod unus Angelus possit simul in pluribus locis inadæquatis continuis,& inter se non distantibus existere, cum enim ejus substantiæ præsentia ad locum pendeat ex ejusdem libertatis applicatione,apertè constat, quòd si aula sit locus adæquatus Angeli, & quatuor illius aulæ partes, & anguli sint ipsius locus inadæquatus, quòd pro libito poterit suam præsentiam ab uno, & altero angulo removere,ut solùm duabus aliis partibus,& angulis se præsentem sistat, maximè cùm hoc virtutem ejus naturalem non excedat: indivisibilis enim ejus substantia ad locum certæ, & determinatæ magnitudinis naturaliter non protenditur, quemadmodum extenduntur corpora, quæ pro sua majori, vel minori quantitate majorem,vel minorem locum naturaliter,& necessariò requirunt: Unde solùm difficultas est an Angelus possit esse pro suo nutu, & virtute naturali in locis inadæquatis discontinuis, & inter se distantibus, contentis tamen intra locum sibi naturaliter adæquatum; v. g. an possit Angelus existens in aula, se præsentem sistere in duobus angulis istius aulæ absque eo quod existat in medio.

Notandum 3. Præcisam rationem, cur duo corpora non possint naturaliter eum-

eumdem locum simul occupare, ex eo maximè repetendam, quòd eorum corporum quemlibet locum cui præsens est, repleat: Locus autem uno corpore repletus aliud capere nequit: quemadmodum vas aliquo liquore plenum, alterius liquoris superinfusionem virtute naturali non capit. An autem eadem vigeat ratio, vel alia similis proferenda cur duæ substantiæ spirituales eumdem simul locum occupare non possint, Invicem non conveniunt Authores: plurimi namque cum S. Thoma, & ejus discipulis affirmant Angelos non posse uni, eidemque loco adæquato simul adesse: Cæteri verò cum Subtili Doctore rem problematicè in utramque partem disputant, magis tamen in affirmantem, quàm in negantem partem inclinant. His prænotatis sit.

CONCLUSIO PRIMA.

Licèt Angelica substantia sit indivisibilis, divisibilem tamen locum occupare potest, nec-non & minimum indivisibilem. Hæc Conclusio quoad utramque partem est Doctoris in 2. dist. 2. quæst. 6. num. 13. Quamquam enim hac in re videatur problematicus, magis tamen in affirmantem, quàm in negantem partem propendet.

Probatur prima pars: Nempe quòd anima indivisibilis divisibilem locum occupare possit: Si quid enim huic occupationi, & præsentiæ obesset, maximè Angelicæ substantiæ indivisibilitas: sed illa non officit quin loco divisibili se præsentem sistere valeat: Nam licèt substantia animæ rationalis sit pariter indivisibilis, nihilominus divisibile spatium occupat, cum sit tota in toto corpore quòd informat, & tota in qualibet ejus parte: Similiter quamvis substantia, & essentia divina reverà sit summè indivisibilis, nihilominus quia est infinita secundùm entitatem, per universum mundum realiter, & substantialiter diffunditur, ut probatum est agendo de Immensitate divina: Ergo pari ratione quamquam substantia Angelica sit indivisibilis, divisibilem tamen locum occupare potest.

Adde quòd cum Angeli præsentia fiat vel per voluntariam suæ substantiæ applicationem ad locum, ut supra cum Doctore Subtili docuimus, vel per virtutis applicationem, & diffusionem, ut contendunt Thomistæ, utraque schola hanc conclusionis partem necessariò pro certa, & indubitata habere debet: Certum namque est quod Angelus naturaliter velle possit, quòd sua substantia per determinatum locum se præsentem sistat; quid enim huic volitioni posset obsistere: Maximè cum substantia indivisibilis divisibilem locum occupare queat. Certum pariter, quòd Angelus alicui spatio extenso, & divisibili suam virtutem applicare potest; quamquam enim illius operativa virtus, & operatio sint in entitate sua formaliter indivisibiles, sunt tamen virtualiter divisibles, & extensæ, eo quod inferant, & immediatè causent effectū divisibilem, & extensū in subjecto circaquod operantur.

Inde tamen inferre non licet, quod Angelus quantitati infinitæ, si daretur, posset fieri præsens, quippe cum ejus nativa virtus sit limitata, & determinata, nec proinde possit in infinitum se extendere; non enim fieri posset præsens quantitati infinitæ ut infinitæ, nisi præsens fieret omnibus ejus partibus, implicat autem finitam, & limitatam substantiam infinitis partibus posseproportionari, & commensurari: Ergo, &c. Vnde meritò concludit Doctor ibidem n. 11. *Conceditur communiter, quòd Angelus non potest esse in loco quantumcumque magno, quia hoc est proprium Dei.*

An autem Angelus habeat locum ita determinatum, ut non possit esse in majori vel minori; *Hoc* (inquit numero 14.) *dubium est, quia nec videtur posse faciliter probari una pars, nec alia; quod quidem inconveniens est, si quantitas sua virtualis per quam potest esse*

præâ-

præsens alicui loco, sit naturalis ratio essendi in tanto loco suô modô, sicut quantitas corporis est naturalis ratio essendi in tanto loco suô modô; ita quòd licèt in potestate mea sit, me esse in hoc loco, vel in illo loco, non tamen est in potestate mea esse in tanto loco, vel in tanto: Quia iste effectus est naturaliter consequens quantitatem, quæ non subest potestati meæ; & sicut nec in se, ita nec quantùm ad istum effectum, esse scilicet in tanto loco, vel tanto. Nihil ergo videtur sequi inconveniens si ita poneretur in Angelis, vel si ponatur quòd quantitas eorum habeat aliquem locum adæquatum, quô majorem non posset habere secundùm conditiones suæ virtutis, & essentiæ; licèt tamen ipsa subsit voluntati Angeli, ut possit non semper habere illum locum, sed majorem vel minorem; non sequitur inconveniens. Quibus Doctor, inquit Poncius in Commentario ad eumdem locum, vult non posse assignari ullam rationem convincentem, quâ probari possit quòd Angelus valeat occupare ad libitum minorem locum, aut quod non valeat. Si enim diceretur quòd ex natura sua quilibet Angelus petat esse connaturaliter in toto loco, sicut corpus quadripalmare petit esse in loco correspondenti, itaut non posset poni naturaliter in minori, certè non posset Angelus ponere se in minori loco, sed quamvis posset ponere se in alio loco, semper omnis locus in quo posset se ponere, deberet esse tantus: Nec est ulla ratio convincens ob quam non dicatur ita esse defacto. Rursus, si poneretur non exigere ex natura sua tantum locum, sed ex se esse indifferentem ad locum quemcumque infra locum summum, quem posset habere usque ad locum minimum, tum posset sine dubio poni in minori, & minori loco, nec necessariò deberet semper habere locum ejusdem magnitudinis: sed nec etiam ulla ratio convincens est ob quam ostendatur quòd ita non sit de facto. Hæc ita Poncius.

Probatur etiam secunda pars: Nempe quòd Angelus possit existere in loco minimo: quamquam enim Doctor locô supra laudatô numerô 11. asserere videatur Angelum non posse existere in loco quantùmcumque parvo, attamen id solùm problematicè sustinet, quippe cùm statim dubium proponat an possit esse in puncto, nec alterutram partem determinet, ait enim numerô 13. *Si tamen posset esse in puncto vel non; non videtur ratio necessaria, nec ad unam partem, nec ad aliam: quia licèt Angelus sit indivisibilis, non habet tamen indivisibilitatem limitatam sicut punctus: & ideo non oportet ipsum esse in puncto sicut in loco. Nec fortè repugnat sibi esse in puncto sicut in loco: quia nullum inconveniens videtur ex hoc inferri, quia si ex esse in puncto sicut in loco hoc inferatur quòd non posset moveri localiter nisi spatium esset ex punctis, non sequitur, posset enim immediatè ex loco punctuali ferre se in continuum, cujus continui punctus est terminus.* Cùm itaque censeat Doctor Angelum posse existere in puncto, haud dubium est eum pariter problematicè asserere eumdem in loco indivisibili posse existere.

Quod insuper suadetur: Ipsi loco potest inexistere substantia Angelica, cui reverà potest fieri præsens definitivè: sed Angelus definitivè potest esse præsens loco minimo, & indivisibili; siquidem per præsentiam definitivam res est tota in toto, & tota in qualibet parte totius, sic Angeli substantia cùm sit indivisibilis potest rei indivisibili inexistere: Ergo, &c.

Adde quòd exinde nullum sequatur inconveniens; Nam, inquit noster Herrera *Disputatione 6. quæstione 7.* Si posset aliquod assignari inconveniens, maximè quòd Angelus non posset movere se localiter ex uno loco ad alium, quia punctus non est locus, cùm sit indivisibilis, nec dantur duo puncta immediata. Hoc autem non obstat, quia

quia cùm Angelus sit in loco definitivè, illud habebit rationem loci definitivè quòd potest fundare relationem præpræsentialitatis Angeli ad illud, & per consequens cùm in puncto possit haberi ista ratio fundamentalis, quia potest prædicari de Angelo, hoc est, ita esse hic quòd non alibi, ideo In puncto potest reperiri vera ratio ubi vel loci. Inconveniens autem de motu locali nullum est, ut ipse Doctor respondet, quia Angelus existens in puncto posset ferre se immediatè in locum continuum, hoc est, in superficiem proximam puncto, cujus continui (scilicet superficiei) punctus est terminus.

Denique quando Angelus est in loco sibi adæquato, est etiam in quacumque parte ipsius: sed locus minor quocumque loco divisibili determinato, est pars illius loci magni: Ergo est in illo loco minori de facto, quando est in loco maximo: sed existentia ipsius in illo loco nullam babet dependentiam à simultanea existentia ejus in aliis partibus loci majoris: neque enim potest ostendi in quo genere causæ, aut conditionis sine quâ non, possit habere talem dependentiam: Ergo potest esse in illo solo quin sit in reliquis partibus.

Objicies 1. Si Angelus existere posset in minimo loco, etiam posset existere in Cœlo, & in terra. Probatur, quidquid potest esse in uno ex æqualibus, potest esse in quocumque alio ipsi æquali, si figuratio aliqua quæ esset in uno ex æqualibus non repugnet ipsi: sed nulla figuratio loci ullius potest repugnare Angelo cùm sit indivisibilis: Ergo si potest esse in uno loco, potest esse in quocumque loco ipsi æquali, si non determinetur ad locum aliquem parvum. At hoc est inconveniens; quia sequeretur quòd Angelus posset esse naturaliter simul in Cœlo, & in terra. Si enim potest ccupare locum quadratum, hoc est, quatuor laterum æqualium, & non determinetur ad locum aliquem determinatum parvum, in quo minori esse non possit, quandoquidem ex illo loco quadrato possit fieri locus quadrangulus (hoc est quatuor laterum, quorum duo sint longiora aliis duobus, & æqualia inter se) tantæ longitudinis, ut possit protendi ad Cœlùm, quia latera ipsius possunt comprimi magis, & magis in infinitum, & quò magis comprimuntur latera, eò magis protenditur corpus illud versus longitudinem, sequitur quòd possit simul existere in Cœlo, & in terra.

Respondet Poncius in sua summa Theologica, negando primum subsumptum, & sequelam probationis; quia ex quadrato quatuor pedum non potest naturaliter fieri ullum quadrangulum quòd possit protendi à terra ad Cœlum; quamvis enim possit per compressionem laterum protendi in longitudinem majorem, & majorem in infinitum; tamen hoc tantùm potest fieri respectu partium indeterminatarum, & in infinitum syncathegorematicè; Non verò respectu partium determinatarum, & in infinitum cathegorematicè; ex hoc autem non sequitur quòd simul possit naturaliter extendi usque ad Cœlum: Sicut non sequitur, licèt sint tot partes synchathegorematicè in quantitate palmari quot in centum-palmari, quòd possit occupare simul tantum loci, quantum centum-palmaris.

Objicies secundò: Si Angelus non haberet locum determinatum quantùm ad parvitatem, sed posset se præsentem sistere in minori, & minori in infinitum, esset perfectionis infinitæ: sed hoc est falsum: Ergo, &c. Probatur sequela; quia est majoris perfectionis in ipso quòd possit præsens fieri in minori, & minori loco: si enim, inquit Doctor, *numero* 12. posset in infinitum esse in majori, & majori loco, concluderetur infinitas virtutis suæ; ita ergo concluderetur infinitas virtutis suæ, si posset esse in infinitum in minori, & minori.

No-

Negat sequelam Doctor, nec-non & consequentiam ejus probationis; ratio namque disparitatis est, quòd occupatio majoris, & majoris loci in infinitum, quæ argueret perfectionem infinitam, est illa quæ fit per partes determinatas, ex quibus si omnes ponerentur à parte rei, fieret infinitum cathegorematicum: Unde non est mirum quòd virtus per quam illa occupatio fieri posset esset infinita, ac consequenter repugnans Angelo; sed occupatio minoris, & minoris loci in infinitum fit respectu partium indeterminatarum, ex quibus omnibus positis in actu, non sequitur infinitum cathegorematicum dari.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus non potest naturaliter esse in duobus locis adæquatis: Nec etiam in locis inadæquatis discontinuis: In utroque tamen potest supernaturaliter existere. Hæc tres partes complectitur quas omnes aperit Doctor *quæst.7. numer.2.*

PROBATUR PRIMA PARS: Locus adæquatus ille dicitur qui nec locatum excedit, nec ab eo exceditur: Ergo implicat quòd Angelus simul, & semel præsens sit pluribus locis, quorum quilibet sit adæquatus. Patet consequentia; Si enim esset in pluribus, quemlibet eorum in particulari excederet; quippe cùm ita non esset in uno quin pariter existeret in alio, & sic quilibet eorum locorum esset adæquatus, ut supponitur, & simul non esset; quippe cùm locatum existens etiam in alio priorem locum excederet. *Deinde* si Angelus posset esse simul, & semel in pluribus locis adæquatis, non ei opus esset transire de loco ad locum ut aliquid operaretur: sed consequens est falsum, & contra Scripturam sacram, quæ docet Angelos accedere ad corpora vel ad spiritus, ut circa res ejusmodi quidpiam operentur, ut quæstione præcedenti dictum est. Ergo &c.

SECUNDAM PARTEM, ut dubiam relinquit Doctor aliis discutiendam. Cùm enim dixisset quòd unus Angelus non possit esse in duobus locis adæquatis; *Quia*, inquit, *tunc iste locus non videretur sibi esse adæquatus secundùm virtutem suam naturalem.* Subdit, *Sed utrum in duobus locis discontinuis posset esse, quorum nec unus, nec alius esset sibi adæquatus, dubium est: nec videtur ratio necessaria pro, nec contra.* Verior tamen apparet negans sententia quàm affirmans; *Tum quia*, si Angelus se præsentem sistere posset pluribus locis inadæquatis discontinuis, simul esset in pluribus locis, ut plura sunt: Loca enim illa partialia, & inadæquata nec essent unum secundùm entitatem, ut constat: nec secundùm continuitatem: quippe supponuntur esse discontinuata: nec secundùm ordinem, quia præsentia Angeli in uno non derivatur ex præsentia illius in altero, adeoque Angelus esset in illis, ut plura sunt: Sed non potest esse in pluribus locis, ut plura sunt; alioquin etiam posset esse in pluribus locis adæquatis, cujus contrarium mox probatum est. *Tum quia*, si posset Angelus naturaliter esse in pluribus locis inadæquatis discontinuis, simul fieri posset præsens pluribus locis qualibet distantia invicem remotis; Si enim distantia quæ est inter duo loca inadæquata inter se discontinua non impedit quominùs Angelus ipsis inexistat non existendo in intermediis, etiam major distantia illius Angelicæ præsentiæ non obstabit: Sed illud consequens est absurdum: Sequeretur enim exinde, quòd Angelus simul fieri posset præsens naturaliter Cœlo, & terræ quòd nullus Theologorum admittit.

Nec valet reponere id quidem fore verum si illa distantia, & discontinuatio, fieret extra spheram activitatis Angelicæ, & loci ejus adæquati, quod cùm ita non sit, inde non sequitur, nec Angelum esse in pluribus locis, ut plura sunt,

ſunt, nec eum poſſe exiſtere in locis quacumque diſtantiâ remotis: Hæc, inquam, reſponſio præcedentium rationum vim non infirmat. *Primò namque* ſive illi loci ſint extra ſphæram activitatis Angelicæ, ſive non, reverà ſunt invicem diſſiti, & ab invicem diſtincti; adeòque reverà ſunt plures, ſubindeque Angelus in eis exiſtens, exiſtit non ut in uno, ſed ut in pluribus. *Adde quòd* cùm Angelus ſit præſens loco ratione ſuæ ſubſtantiæ, & per applicationem liberæ voluntatis, ſi poſſit ſe præſentem ſiſtere in quatuor angulis aulæ invicem diſcontinuis, quidni pariter poterit ſe præſentem ſiſtere etiam in loco aulæ viciniori, non tamen contiguo; ſi enim diſtantia unius cubiti non impediat quominùs ſit præſens locis diſcontinuis, quâ ratione poterit impedire diſtantia duorum vel trium cubitorum?

Confirmatur hæc ratio unà cum præcedentibus. *Primò* quidem, quia nulla apparet ratio ob quam talis virtus videatur potiùs Angelo tribuenda quàm cæteris entibus, quæ limitata ſunt, & determinata naturaliter ad unum locum, ita quòd ſtatim ac videmus rem in loco, conjicimus illam diſtingui ab alia in altero loco poſita. *Secundò*, Angelus ita determinatur ad locum, quemadmodum anima ad informandum corpus; ſed eadem anima nequit ſimul informare partes diſtantes non informando intermedias: Ergo nequit Angelus exiſtere in pluribus partibus diſcretis loci niſi exiſtat in partibus intermediis. *Tertiò*, multiplicatio præſentiæ Corporis Chriſti in diverſis locis invicem diſſitis dicitur miraculoſa: Ergo miraculum foret ſi res ſpiritualis exiſteret in diverſis locis diſcontinuis, & conſequenter Angelus ſe præſentem ſiſtere nequit virtute propria in diverſis locis diſſitis.

Dices 1. Tota ratio propter quam nullum corpus poteſt eſſe in duobus locis etiam partialibus diſcontinuis, & diſtantibus, eſt quia corpus eſt quid continuum, & dependens à loco, ſubindeque non poteſt eſſe in locis diſcretis niſi ejus quantitas dividatur: Hæc autem ratio locum non habet in Angelis cùm careant quantitate, & ſint independentes à loco: Ergo, &c.

Nego majorem; Non enim ideo corpus aliquod non poteſt eſſe in pluribus locis quia divideretur, ſed etiam quia ſecundùm ſuam entitatem limitatam ita determinatur ad unum locum, ut ſimul plura occupare nequeat: quæ ratio in Angelis viget. Unde ſicut corpus clauditur in uno loco circumſcriptivo, nec poteſt ſimul plura occupare ut plura ſunt, & diſcontinuata; ita pari ratione loco definitivo clauditur Angelus, ut propria ſua virtute non poſſit ad plura, ut plura ſunt, ſeſe extendere.

Dices 2. Angelus, ut diximus, eſt in loco per liberam applicationem ſuæ ſubſtantiæ ad illum, itaut cùm voluerit, poſſit ſuam ſubſtantiam applicare toti loco ſibi adæquato, vel ſolùm alicui ex ejus partibus: Ergo nihil prohibet quominus poſſit illam applicare duabus extremitatibus, non vero medio.

Nego conſequentiam, quòd enim Angelus totum locum ſibi adæquatum occupet vel tantùm unicam ejus partem, nulla apparet repugnantia; cùm inde non ſequatur eum eſſe pluribi, & ultra ſphæram ſuæ virtutis naturalis: Id autem ſequitur ſi duobus locis inadæquatis diſcontinuis adeſſet, adeoque non eſt paritas.

Probatur tertia pars, nempe quòd inquit Doctor *numero* 2. Angelus eſſe poſſit in pluribus locis tam adæquatis, quàm inadæquatis per divinam potentiam: Si quid enim obeſſet maximè quia unum, & idem non poſſet eſſe in pluribus locis modò definitivò: Sed conſequens eſt abſurdum, nam Corpus Chriſti Domini præſens eſt realiter ſub ſpeciebus Euchariſticis diſcontinuis, & diſtan-

stantibus: Ergo multò magis Angelus pluribi præsens adesse poterit: Patet consequentia, faciliùs enim est unicum quàm plura patrare miracula: Ut autem Corpus Christi præsens fiat sub speciebus consecratis, duo maximè oportet interveniant miracula, aliud quô sua nativa quantitate spolietur, & modo veluti spiritali existat; alterum quô fiat pluribi præsens; ut autem Angelus pluribus locis adsit, unicum tantùm miraculum requiritur, quô videlicet ejus præsentia multiplicetur: Ergo multò faciliùs quàm corpora pluribi poterit constitui.

Dices primò: Si Angelus pluribi existeret, distaret à se: Sed hoc est absurdum: Ergo &c. Probatur sequela majoris, quia loca illa, ut supponitur, distant à se: Ergo, & Angelus existens illis.

Probatur consequentia, quia quæ sunt simul uni tertio, sunt simul inter se: Ergo quæ non sunt simul uni tertio, non sunt simul inter se, & consequenter sunt distantia inter se.

Respondet Doctor numero supra laudato, Negando sequelam cum consequentia utraque probationis: Quia quemadmodum non sequitur, quòd Deus distet à se, etiam si distent corpora quibus est præsens; & quemadmodum non sequitur quòd anima hominis distet à se, etiam si informet manum dextram, & sinistram quæ inter se distant: Ita non sequitur quòd Angelus existens in pluribus locis distet à se, etiam si loca in quibus existit, distent inter se; sive existat in illis locis supernaturaliter aut naturaliter: sed solùm cognoscitur quod existat in illis. Quod addo, quia si cognosceretur quòd Angelus existeret in uno loco naturaliter; & Angelus existeret etiam in alio loco naturaliter; deberet existimari quòd non esset unus Angelus qui existeret in utroque loco.

Ad confirmationem autem distinguit consequens Doctor: quando illud quod est simul in illis, est limitatum ad unum tantùm, concedit: quando non est, negat: sicut patet de anima, inquit, in manu dextra, & sinistra posita, quæ anima non distat à se, & tamen manus distat à manu: Similiter Deus non distat à se, tamen distant inter se illa, quæ cum illo sunt, vel hic vel Romæ.

Dices secundò: Angelus est unius naturæ limitatæ: Ergo debet esse limitatus secundùm quodlibet quod potest ipsi inesse, & consequenter nequit simul habere plura loca.

Respondet Doctor distinguendo consequens, secundùm quodlibet omnino cujuscumque rationis, negatur consequentia, quia aliàs non posset habere plures intellectiones simul, nec plures etiam præsentias continuas: secundùm quodlibet quod sibi potest inesse per modum proprietatis naturalis, & accidentis inseparabilis, transeat prima consequentia, & negatur secunda.

CONCLUSIO TERTIA.

PRobabiliùs est plures Angelos naturali virtute posse simul esse in eodem loco, non solùm materiali, sed etiam definitivo, Ita Doctor, qui quamvis dubius hac in quæstione resolvenda videatur, nihilominus affirmantem partem probat, negantis verò argumenta dissoluit: Suadetur primò ex S. Patribus, quorum Aliqui licèt corpora Angelis affingant sicut, & hominum animis, utrosque tamen in eodem loco posse plures consistere affirmant. Sic Tertullianus; *librô de anima*, cap. 25. Platonem secùs opinantem redarguit, *Quòd si quis ut Plato*, inquit, *non putat duas animas in unum convenire, sicut nec corpora, ego illi non modò duas animas in unum congestas ostendissem, sicut, & corpora in fœtibus; verùm, & alia multacum anima conserta, Dæmones scilicet, nec unius, ut in Socrate ipso; verùm, & septenarii spiritus, ut in Magdalena; & legionarii numeri, ut in Geraseno: quô*

facilius anima cum anima conferetur ex societate substantiae, quàm spiritus nequam ex diversitate naturae. Gregorius verò Nazianzenus Epistolà primâ ad Cledonium refutans Apollinarem, qui perfectum hominem fuisse negabat in Christo, quoniam duo perfecta simul esse nequeunt; ita respondet: *Non sanè, siquidem corporeo modo rem expendas; vas enim unius modii capax, duos modios minimè continebit, nec corporis unius locus duo, aut plura corpora. Si autem ut intelligibilia, & incorporea ea considere s, illud animadverte, quòd idem ipse, & animam, & rationem, & mentem, & Spiritum sanctum continui*: Subdit, *hae enim intelligibilium natura est, ut incorporeo, & indivisibili modo, & inter se, & cum corporibus misceantur*. Quae mixtio non fit secundùm substantialem eorum unionem, sed secundùm ejusdem loci occupationem, & praesentiam.

Probat Doctor 1. quidem authoritate Richardi à sancto Victore; qui colligit Daemones non habere corpora, eo quòd integra Daemonum legio unicum hominis corpus occupaverit. Non enim „ potuisset legio fuisse in aliquo, si Dae„ mones habuissent corpora, ideo, in„ quit Doctor, videtur arguere quòd si „ habuissent corpora, fuissent corpora „ eorum simul in eodem loco. Igitur „ modò quando non habent corpora, „ videtur dicendum quòd simul fue„ runt absque corporibus.

„ Insuper si unus Angelus movens „ coelum sit in meridie, & alius bonus „ Angelus missus de coelo ad terram de„ beat transire per illum locum, non „ videtur necessitas quòd non transeat „ per lineam rectam, vel quòd alius ce„ dat sibi. *Denique*, inquit, si omnes „ Angeli fuissent creati ante creatu„ ram corporalem, sicut videtur verum „ secundùm Damasc. lib. 7. cap. 21. non „ videtur facilè assignare quomodo „ tunc non fuissent simul: & si tunc „ non fuisset inconveniens eos esse si„ mul, nec modò: quidquid autem sit „ de facto, & de possibili, de potentia „ dico naturali eorum: De Possibili ta„ men respectu potentiae divinae, non „ videtur esse impossibile, quin per „ ipsum possent esse simul,

Probatur insuper conclusio. Duo Angeli possunt virtutes suas naturales operativas, atque suas substantias eidem simul corpori seu loco totaliter applicare, & praesentes facere: Ergo in eodem loco adaequato possunt simul adesse secundùm suas virtutes, & essentias. Consequentia est evidens: Antecedens probatur manifestissimè, quia Angelus potest simul cum anima rationali idem inhabitare corpus, ut patet in his qui vexantur à spiritibus immundis: Ergo pari ratione poterit esse simul cum altero Angelo, quia anima rationalis est ejusdem rationis cum Angelis quantùm ad modum existendi in loco. *Deinde*, quia si virtutes, & essentiae duorum Angelorum eidem loco simul applicatae esse nequirent, maximè quia unius virtus, & essentia non compateretur secum virtutem, & essentiam alterius, sed illam excluderet: quemadmodum quantitas una corporea à suo loco naturaliter pellit alteram; hoc autem dici non potest, cùm virtutes illae, & essentiae sint spirituales, aliàs neque virtus animae, & essentia secum pateretur in eodem loco, & corpore Angelicam virtutem, & essentiam: Igitur &c. *Denique* virtutes, & essentiae Angelorum multò immaterialioris, & sublimioris naturae sunt quàm lumen istud quod videmus: Sed constat duo diversa lumina à duobus luminosis causata in eodem simul adaequato loco existere: Ergo à fortiori poterunt simul applicari, & in eodem loco esse duae virtutes, & essentiae Angelorum; atque adeò, & duo vel plures Angeli, quia unus alteri non obstat.

Dices 1. Non possunt dari duae causae totales respectu ejusdem effectus: sed operationis quâ constituitur Angelus

in

in loco, ipsemet Angelus est causa totalis: Ergo alius Angelus nequit habere operationem in illo loco, & consequenter nequit esse in illo loco.

Respondet Doctor primò, Falsum supponi in hoc argumento, nempe quòd Angelus constituatur formaliter in loco per operationem.

Respondet 2. Quòd quamvis id concederetur, & quòd una operatio provenire posset à pluribus Angelis, & consequenter quòd ab una operatione non haberent esse in eodem loco; tamen inde non sequeretur quin quando Angelus unus habet unam operationem, alter posset habere aliam: Quòd si dicatur quòd in corpore nequeat Angelus habere ullam operationem, nisi operationem loco motivam, quæ moveat ipsum localiter, & quòd quando movetur ab Angelo localiter per unum motum non possit moveri per alium alio motu.

Respondet 3. Hôc gratis concessô, adhuc duos Angelos posse concurrere ad eandem operationem, itaut uterque non sit causa totalis ipsius, sed partialis, & tum quamvis ab operatione eadem haberent esse in loco, non sequeretur quòd idem effectus produceretur à duabus causis totalibus. Quòd autem Angelus possit esse causa partialis talis motus, & admittere concursum alterius, patet, quia est causa libera illius non minus quam homo, & potest consequenter adhibere totum conatum, vel partem: etsi partem adhibuerit alter Angelus; potest hic adhibere liberè aliam partem; & sic motus integer erit ab utroque tanquam à duabus causis partialibus integrantibus unam causam totalem.

Dices 2. Quæ habent eundem modum essendi non possunt esse simul: sed Angeli habent eundem modum essendi in loco: Ergo non possunt esse simul. Probatur major, quia propterea quo corpora gloriosa nequeunt naturaliter esse simul, quamvis corpus gloriosum possit esse simul cum corpore non glorioso; & propterea etiam si essent quo Dii, non essent simul secundùm Damascenum, quamvis uterque esset simul cum Creaturis.

Respondet idem Doctor negando majorem, quam meritò putat esse irrationabilem, seu improbabilem, quia esse in loco, non importat ullum respectum essentialem, & dependentiam rei locatæ ad locum; esse autem ab alio tãquam à causa per se sicut effectus est à causa, dicit dependentiam essentialem effectus ad causam: Ergo si possunt esse plures effectus ab una causa; non erit inconveniens quòd plures res possint esse in eodem loco quantùm est ad esse *in* præcisè. *Deinde* omnia temporalia dicunt eundem respectum ad tempus, seu eundem modum essendi in tempore, sicut spiritualia dicunt eundem modum essendi in loco: sed hoc non obstante plura temporalia possunt esse simul in eodem tempore: Ergo, & plura spiritualia in eodem loco quantùm ad hanc rationem. *Denique* omnia accidentia corporalia habent eundem modum essendi in loco, & tamen hoc non obstante plura ex illis sunt in eodem loco ut albedo, & dulcedo lactis. Ad probationem autem majoris respondet: Si verum est quòd duo corpora gloriosa nequeant esse simul, aut duo Dii, quod hoc non oriatur ex eo quòd habeant eundem modum essendi in loco; sed ex aliqua alia ratione. In rei autem veritate existimandum potiùs est quòd duo corpora gloriosa possint esse simul, & duo etiam Dii si essent possibiles.

Dices 3. Plurimi è sanctis Patribus in ea sunt sententia, quòd nulla res creata quantùmvis corporis expers, cum re altera spirituali misceri infundique possit, ut pote cùm hoc Dei sit proprium, cui (inquit Paschasius librô secundô de Spiritu sanctô cap. 1.) *Tantùm debetur hoc privilegium ut conscientiam possit*

sit intrare secretam : anima verò animæ aut Angelus Angelo conjungi potest, infundi non potest. Hinc affirmat Dæmones hominum incessores, *Solas corporis latebras intrare posse ; animæ verò interiora adire non posse*: Quod eo argumentô probat, *quia conscientias scire non possunt*. Idem docet Didymus lib. 1. de Spiritu sancto cap. 15. sed clariùs Cassianus collatione septima cap. 13. ubi ait : *Nihil esse incoporeum nisi solum Deum, & idcirco ipsi tantummodò penetrabiles omnes spirituales, atque intellectuales esse substantias eò quòd solus, totus, & ubique, & in omnibus sit; itaut cogitationes hominum, & internos motus absque abditamentis, & universa inspiciat atque perlustret* : Ergo reverà duo Angeli non possunt esse simul sicut nec cum anima rationali.

Nego consequentiam, Præfati namque Patres, & quicumque alii, qui simila proferunt, non tam de ea penetratione, & Infusione que per loci conjunctionem fit, intelligendi sunt, quàm de efficientia, & instinctu quô per sese, nullaque re interjecta, Deus animam nostram movet, quod Angeli præstare nequeunt. Ita rem interpretari videtur sanctus Bernardus Sermone quinto in Cantica: *Illud*, inquit, *scitote nullum creatorum spirituum per se nostris mentibus applicari; ut videlicet nullo mediante nostri suive corporis instrumento, ita nobis immisceatur, & infundatur, quò ejus participatione docti sive doctiores; vel boni sive meliores efficiamur. Nullus Angelorum, nulla animarum, hoc modò mihi capabilis est, nullius ergo capax. Nec ipsi Angeli ita se alterutrum capiunt. Sequestretur proinde prærogativa hæc summo ac incircumscripto Spiritui, qui solus cùm docet Angelum, sive hominem scientiam, instrumentum non quærit nostræ corporeæ auris, sicut nec sibi oris. Per se infunditur, per se innotescit, purus capitur à puris*.

Sectio Secunda.

De Motu Angelorum.

Quoniam localis motus ad locum comparandum ordinatur, idcirco explicatô Angelorum locô, de illius acquisitione, vel amissione ; ac subinde de mutatione locali quæ ad illum terminatur, ordine methodico dicendum sequitur, ejusque non solùm existentia, sed, & causa, natura, ac species variæ in præsenti Sectione sunt aperiendæ.

Quæstio Prima.

An, & per quid Angeli localiter moveri dicantur ?

Notandum 1. Circa præsentis Quæstionis determinationem triplicem esse Authorum sententiam: *Prima* fuit Durandi *in primum dist. 37. secunda parte illius quæst. 1. numero 26* asserentis Angelum simul esse ubicumque operari potest, sive simul, sive successivè, unde sentit, & quòd Angelus simul sit in omnibus corporibus Universi, & quòd si plura vel majora fierent, statim, & sine ulla sui mutatione in eis existeret, quia in omnibus potest semper successivè operari, quamvis non possit omnia simul movere; quia, inquit, sufficit habere simul potestatem ad operandum in quocumque loco disjunctim, & in omnibus successivè, ut simul omnibus adsit, eô modô quô potest esse; *Inde quæstione secunda* infert non posse Angelum propriè moveri localiter, itaut transferatur de loco ad locum, quia non est in loco circumscriptivè, nec definitivè ; sed simul est in omni loco in quo esse potest. Hinc putat Angelum non propriè moveri localiter, ita quòd ejus substantia deserat unum locum, & incipiat esse in altero : sed solùm quia suc-

successivè apparet in diversis locis per varios effectus quos in illis producit. *Secunda* sententia est sancti Thomæ *prima parte quæstione 53. articulo 3.* Nec-non, & Cajetani ibidem articulò primò, ubi ait; Diligenter advertendùm est motum localem propriè loquendo non convenire substantiis spiritualibus: sed quemadmodum abusivè, & æquivocè dicitur, substantias spirituales esse in loco; ita, & moveri localiter. Unde moveri non est eas esse subjectum motus, sicut nec locari est eas esse subjectum ubi: sed virtualiter tangere in genere causæ efficientis diversa loca. *Tertia* denique sententia est Doctoris Subtilis *in secundum dist. 2. quæstione 9. & sequentibus*, ubi sicut Angelum verè, & propriè constituit in loco per suam substantiam, ita, & affirmat verè, & propriè moveri.

Notandum 2. Cùm nostro Herrera *Disputatione 7. quæstione prima*, quòd in unoquoque loco spatium reale aliter sese habeat ad corpora quàm ad spiritus; nam respectu corporum se habet per modum continentis, quia reverà corpus continet, & per modum spatii repleti; quippe cùm corpore ita impleatur, ut aliud admittere neqeat; sic dum aqua est in vase, vas dicitur locus aquæ, quatenus aquam continet, dicitur autem spatium, quatenus impletur aquâ: Potest etiam dici *ubi* ipsius aquæ, quatenus nempe fundat vel terminat relationem præsentialitatis, quia ita aqua est hic ut non sit alibi. Quantùm autem ad spiritus, spatium illud reale potest quidem habere rationem *loci*, nec-non, & *ubi* respectu substantiæ spiritualis in ipso locatæ, siquidem substantia illa Angeli vel animæ rationalis, ita ibidem est realiter, ut non sit alibi, non tamen potest habere rationem spatii repleti, quippe cùm spatium illud reale non impleatur per præsentiam substantiæ spiritualis, sed etiam si adessent omnes Angeli in aliquo reali spatio, non minùs spatium illud posset quodlibet corpus excipere quàm si nulli spiritus adessent.

Notandum 3. Ex Doctore *libro 11.* in *Methaphysicam numero 93.* aliquid moveri, & movere tripliciter. 1. Per accidens, 2. juxta aliquam partem; 3. secundum se totum: illud dicitur moveri per accidens quod movetur ad motum alterius cum quo naturalem habet connexionem, sive hæc conjunctio fiat per modum formæ substantialis aut accidentalis: Sic movetur anima ad motum corporis, & quodlibet accidens ad motum sui subjecti: Vel ad modum integrantis, sic partes moventur ad motum totius; vel uti contentum in continente naturaliter, sic liquor movetur ad motum vasis, & Nauta ad motum navis circumfertur; vel quod alicui conjungitur aliqua necessitate naturali, ut grave illi cui innititur. Secundo modo aliquid dicitur *motum*, aut *movens* propter motum ab aliqua sui parte productum, aut in ea receptum: Sic Petrus dicitur sanatus, propter sanatum illius oculum, & jecisse lapidem, propterea quòd manu lapidem projecerit. Tertiò modò aliquid dicitur *motum*, & *movens* secundùm se totum: Sic animal movetur secundum omnes sui partes, & aqua frigefacit, & ignis calefacit secundùm omnes sui partes.

His ita prælibatis, tria sunt in præsenti quæstione determinanda. Primùm an Angelus reverà moveatur localiter, non solùm metaphoricè, sed etiam realiter, & propriè. Secundum utrum moveatur motu tam per se quàm per accidens. Tertium an non solùm ab alio moveri, sed etiam seipsum movere possit.

CONCLUSIO PRIMA.

Angelus reverà movetur localiter: Idque motu propriè dicto: hæc est communis quantùm ad primam partem inter Theologos contra Durandum. *Probatur primò* authoritate Scriptu-

pturæ facræ, quæ motum localem tribuit Angelis non folùm in corpore exiftentibus, fed etiam extra corpus;fic Ifayæ 13. de Dæmonum principe dicitur *Quomodo cecidifti de cælo Lucifer?* Quibus verbis Diabolorum principis, & omnium fuorum Affeclarum memoratur lapfus, non folùm fecundùm affectum depravatæ voluntatis,fed etiam fecundùm loci diftantiam, & eorum è Cælo ufque ad inferiores partes terræ dejectionem. Quod utique confirmat Chriftus Dominus. *Luc* 10.Dicens,*videbam Satanam quafi fulgur de Cælo cadentem*: Hinc *Apocalyp.*12. Narratur prælium magnum per Principem exercitus Domini, nempe Michaelem, adverfus rebellantes Angelos factum, & eos ita de Cælo fuiffe deturpatos,ut non fuerit inventus amplius locus eorum in Cælo.

Idem confirmant omnes illi textus in prima conlufione præcedentis fectionis à nobis laudati, quibus non folùm apertè fignificatur Angelos reverà locum occupare, fed etiam de loco in locum per motum localem deferri.

Confirmatur. Ex eo quòd idem afferendum fit de Angelis, quod de anima feparata; fed anima rationalis à corpore fejuncta, reverà movetur localiter: Ergo, & Angeli. Major conftat tum ex illo *Mathei* 22. Ubi Chriftus Dominus docet animarum in Cælo exiftentium fortem fore Angelis fimilem, *erunt*, inquit, *ficut Angeli Dei* Tum ex eo quòd animæ feparatæ omnino fint fubftantiæ fpirituales,nullum actuale cum corpore commercium habentes ficut Angeli; adeoque fi non obftante fua fpiritualitate, & indivifibilitate locum occupare poffint, & moveri localiter, idem de Angelis ferendum erit judicium. Probatur minor, tum ex articulo fidei quô credimus animam beatiffimam Chrifti in triduo mortis defcendiffe ad inferos: Nam Concilium Lateranenfe fub Innoc. III. *Cap. firmiter*, exponens illum articulum fidei,*Defcendit ad inferos, refurrexit à mortuis, & afcendit in Cælum*, ait, *Sed defcendit in anima, refurrexit in carne, afcendit in utroque*: Ergo reverà Chrifti Domini anima defcendit ad inferos per motum localem corpus fuum deferendo, & inferiores teræ partes fubeundo. Tum quia juftorum animæ ftatim è corporibus folutæ, dicuntur deportari per fanctos Angelos in locum quietis.Sic *Lucæ* 16. anima Lazari dicitur deportata in finum Abrahæ: Ergo certum eft eas de loco in locum moveri.

Reponit Durandus quòd ad prædictorum textuum veritatem non fit neceffe Angelos fubftantialiter locum mutare, fed fatis effe quòd mediante aliquo effectu incipiant apparere, et fe præfentes fignificare ubi anteà non apparebant; quemadmodum *Matthei* 3.Dicitur de Spiritu fancto quòd *defcendit ficut Columba fuper Chriftum*, & *Ioannis* 3. de Filio quòd *defcendit de Cælo*. Unde quemadmodum ille Filii, aut Spiritus fancti defcenfus non fignificat in eis mutationem localem; fed folùm quòd Spiritus fanctus per Columbam, & filius per affumptam humanitatem de novo produxerit, aliquem effectum quem anteà non edebat: Ita à fimili, non opus eft ut Angeli fecuudùm fuam fubftantiam locum mutent, fed fufficit quòd quædam opera alicubi exerceant, ut ad eum locum dicantur moveri.

Contra: Toties Scripturæ facræ verba debent ad literam ufurpari, quoties nullam in fe repugantiam, aut aliquid implicans, & indecens involuunt: Sed tales funt illi textus motum localem in Angelis affirmantes. Nihil enim exinde fequitur abfurdum, ut conftabit in folutione argumentorum objiciendorum,ficut grande fequeretur abfurdum, fi Filius, aut Spiritus fanctus diceretur mutare locum fubftantialiter; hoc enim apparet impoffibile ex ipfamet Scriptura facra, quæ Deum ubique præfentem difertè pronunciat,adeoque incapacem

qui

qui substantialiter locum mutet, quod de Angelis dici nequit. Adde quòd præfatos contextus eum in modum interpretati fuerint sancti Patres: Maximè S. Augustinus *libro primo retractationum cap.14.* ubi ponit differentiam inter descensum Angeli, & descensum Filii Dei, *Quia Filius Dei non descendit, neque venit ubi antea non erat, sed apparuit in humana carne secundùm, quam antea non erat: Angelus autem verè secundùm substantiam deseruit Cælum, & cæpit esse ubi antea non erat.* Similiter S.Ambrosius, *libro de Spiritu sancto cap.10*, Comparans Spiritum sanctum cum Angelo ait. *Ille cum sit ubique non potest recedere à loco, neque acquirere locum; Angelus verò cum loco definiatur, potest locum acquirere, & deserere*, Quod egregiè explicat Diadochus apud Damascenum in Eglogis titulo 47. *Solius*, inquit, *divini Verbi, quod hominem suscepit, proprium est*, (ubique esse) *quod, & in terrra hac verè, & non sola specie visum est, & Cælum non reliquit, sed omnia semper comprehendentis, uti semper propter incircumscriptam immensitatem naturæ divinæ, quod quidem Angeli non possunt: Quo enim tempore mittuntur in mundum, impossibile est eos in eodem loca esse, & supra Cælum.*

Hoc ipsum confirmant omnes alii sancti Patres: Sic S.Chrysostomus *homilia tertia in Epistolam ad Habreos*; tractans illa verba, *in ministerium missi*, ait de Angelis: *in multa loca propter nos mittuntur, & ad nostram ministrant salutem...: Circa nos cursitant, hoc est eorum ministerium, propter nos in omnes mitti partes*: Quod variis Scripturæ testimoniis confirmat, & tandem differentiam missionum Filii divini, & Angelorum explicans ait, *Filius, non sicut Angelus fuit missus, non enim à loco in locum transit, sed carnem suscepit, Angeli verò loca mutant, & prioribus, in quibus sunt, dimissis, ad alia veniunt, in quibus non erant.* Concinit S.Gregorius Nazianzenus, *oratione 34.* Ubi inter proprietates Angelorum ponit; *Quòd omnia loca peragrant, omnibus ubique impegrè adsunt. Tum ob ministerii promptitudinem, tum ob naturæ levitatem.* Ubi notanda est hæc particula, *ubique adsunt*, ejusque explicatio, per quam satis declarat non esse simul *ubique*, sed posse *ubique* nos juvare, & impegrè id facere per promptitudinem voluntatis, & naturæ velocitatem. Quomodo loquitur etiam Tertullianus in Apolog. cap.22. Dicens: *Omnis spiritus ales est, hoc est, Angeli, & Dæmones; Igitur momento ubique sunt, totus orbis illis locus unus est, quid ubique geratur, tam facilè sciunt, quàm enunciant, velocitas divinitas creditur, quia substantia ignoratur.* Ubi per vocabulum *Ales est*, alludit ad Sententiam Dionysii *in cap. ultimo de cælesti Hierarchia* dicentis, *Angelos depingi pennatos, ut eorum celeritas significetur*: Et ratione ejusdem velocitatis dixit Tertullianus *Angelos in momento ubique esse*, Utique per velocissimum transitum: qualiter etiam intelligendus est S.Hieronymus *Epistola 55.* ubi tractans illud Apocalypsis 14. *Sequuntur agnum quocumque ierit*: Dicit, *Si Agnus ubique: Ergo* Martyres, *qui cum agno sunt, ubique esse credendi sunt*; Unde subdit, *cum Dæmones toto vagentur orbe, & ex celeritate nimia ubique præsentes sint, multò magis Martyres, &c.* Quæ omnia verum, ac realem motum significant: adeoque Angeli non solùm reverà moventur, sed etiam motu reali, & proprio.

Probat pariter hanc veritatem ratione Doctor subtilis, quæstione 9. num.8. Omne receptivum formarum alicujus generis, quod non est ex se determinatum ad aliquam unam ex illis, nec est illimitatum ad illas omnes habendas, moveri potest ab una illarum formarum ad aliam, ut patet de superficie, quæ cum sit plurium colorum receptiva,

va, nec determinata ad illorum aliquem, poteſt nunc iſtum, nunc alterum recipere: Sed Angelus eſt receptivus plurium *ubi*, in quibus verè exiſtere poteſt definitivè, ut ſuprà probatum eſt, & non eſt magis determinatus ad unum locum, quàm ad alium, neque poteſt omnibus ſimul eſſe præſens, ſed interdum in uno, quandoque verò in alio, quia nec eſt infinitus, nec eſt immenſus; Ergo mutari poteſt ab uno *ubi*, & loco ad alterum.

Deinde Angelus habet locum definitum, cui ex natura ſua neceſſariò non adeſt: Ergo & mutabilitatem à loco in locum. Conſequentia eſt evidens, quia immutabilitas localis provenire tantùm poteſt, vel ex neceſſaria præſentia in omnibus locis ſimul, vel ex adhæſione neceſſaria ad unum locum. Antecedens verò conſtat quantùm ad primam partem, nempe quòd Angelus habeat locum determinatum, ſiquidem reverà eſt in loco ut ſupra probatum eſt: Patet etiam quantùm ad ſecundam partem: Locus enim realis, eſt quid corporeum; Angelus autem nulli corpori naturali neceſſitate adhæret, cùm nec ſit ejus forma ſubſtantialis, nec ad ipſum conſtringatur ex natura ſua; adeoque ab ipſo præpediri non poteſt ejus motus, ſicut impediri poteſt motus animæ rationalis, dum in corpore detinetur. *Denique* cùm Angeli intellectu, & voluntate polleant, poſſunt cognoſcere, & appetere locum: at in eis fruſtraneus eſſet ille appetitus, ſi ad illum locum non poſſent ſeſe transferre; Frgo &c.

SECUNDA PARS etiam ex dictis probata manet, nedum enim illi tum Scripturæ, tum ſanctorum Patrum contextus motum in Angelis affirmant, ſed etiam ipſum eſſe verum, & realem ſignificant, quod inſuper probatur. Angelus verè, & propriè exiſtit in loco corporali, quamvis non commenſurativè, ſed ſolùm definitivè: Ergo verè, & propriè moveri poteſt localiter. Conſequentia patet, quoniam eo modo convenit rebus finitis, & limitatis moveri, quo convenit eiſdem eſſe in loco. *Deinde* qui verè, & propriè mutat locum, unum deſerendo, & alterum acquirendo, etiam verè, & propriè movetur localiter; Motus enim localis fit per veram abjectionem unius termini à quo, & acquiſitionem termini ad quem: ſed Angelus dum de Cęlo v.g. ad terras deſcendit, reverà cœlum deſerit, & terram pertingit, ſiquidem ut ſupra dictum eſt ex ſanctis Patribus, non poſſunt eſſe naturæ viribus ſimul in Cœlo, & in terra: Ergo, &c.

Denique, quidquid ſecundùm ſe tranſit de loco in locum per applicationem ſuæ ſubſtantiæ diverſis locis, etiam ſecundùm ſe, & ſubſtantialiter, non autem tantùm metaphoricè, & æquivocè dicitur moveri; Sed Angelus dum alicubi apparet, reverà ibi ſubſtantiam ſuam applicat, eamque removet à loco, in quo priùs erat: Ergo ſubſtantialiter, & propriè movetur.

Dices 1. Ex Ariſtotele 3. *Phyſicorum textu* 6. Motus eſt actus entis in potentia ſecundùm quod eſt in potentia, Ergo eſt acquiſitio alicujus perfectionis, quam mobile habere non poteſt, niſi per motum. Sed nec *ubi*, nec *locus* poteſt eſſe perfectio Angeli: Ergo non poteſt moveri ad illa. Probatur minor: Omnis perfectio præſtantior eſt perfectibili: Sed nec *ubi*, nec *locus* ſunt perfectiora Angelo; Ergo nec ſunt ipſius perfectiones.

Reſpondet Doctor numero 9. negando minorem cum majore probationis illius: Etenim, inquit, *Angelus habet intellectionem, quæ eſt perfectio potentiæ intellectivæ: tamen intellectio eſt ſimpliciter ignobilior, ſive imperfectior natura Angelica. Et ita poteſt concedi de* ubi, *vel præſentia corporali cum Angelo, quod ſit aliqua perfectio Angeli, ſicut aliquis actus dicitur perfectio; ſed longè ignobilior illa natura, cui ineſt. Addo* quod,

quod, non omnis motus terminari debeat ad perfectionem mobilis; nulla namque perfectio per motum neutrum, & violentum comparatur.

Instabis ex Philosopho 4. Physicorum: indivisibile moveri nequit; sed Angelus est indivisibilis: Ergo non potest moveri.

Respondeo, Philosophum loqui de indivisibili quantitativo, cujusmodi est punctum, quod non movetur motu propriè dicto, per quem videlicet acquirat locum, & ubi circumscriptivum, non autem loquitur de indivisibili substantiali, cujusmodi est Angelus.

Vrgebis: motus est accidens divisibile; sed substantia indivisibilis, qualis est Angelus, non potest esse subjectum accidentis divisibilis: Ergo nequit Angelus esse subjectum motus, nec propriè moveri localiter.

Distinguo minorem, indivisibile non potest esse subjectum accidentis divisibilis permanentis, id est, habentis omnes suas partes simul, cujusmodi est albedo, & nigredo, concedo: Successivi, quod habet esse in fieri ut motus, nego. Vel aliter, *distinguo minorem*, non potest esse subjectum motus divisibilis per susceptionem illius divisibilitatis, & extensionis concedo; per commensurationem, & quamdam proportionem ad ipsum, nego: Sic enim anima rationalis, licet secundùm substantiam indivisibilis, est in corpore divisibili, quod informat, & Angelus in loco divisibili, cui præsens est.

Dices 2. S.Augustinus *lib.8.de Genesi ad litteram cap.* 20. Docet corpus omne moveri per tempus, & locum: Creaturam autem spiritualem non moveri per locum, sed tantùm per tempus; Deum autem nullo modo moveri: Ergo censet S.Augustinus Angelum non posse moveri localiter.

Respondeo S. Augustinum ibi sermonem instituere de motu circumscriptivo, qualis tantum corporibus competit: Non autem de motu definitivo, qui fit absque locali circumscriptione, ut exponit Hugo Victorinus *cap.16.* adeoque ejus sententia opinioni Durandi non suffragatur.

Dices denique, S.Bernardus, *Sermone 5. in Cantica* apertè docet Angelos egere corporibus ad motum (quia) inquit, *Non est discurrere, nec de loco in locum transire nisi corporeum, quod Angelos facere tam indubitata, quàm nota probat autoritas*. Ergo reverà Angeli per se non sunt capaces motus.

Nego consequentiam, non enim loquitur S. Bernardus de Angelis secundùm se spectatis, sed tantùm penes ministeria, quæ circa nos obeunt: cum enim initio capitis dixisset, *Quatuor spirituum genera nota sunt vobis, pecoris, noster, Angelicus, & qui condidit istos. Non est ex omnibus, cui sive propter se, sive propter alium, sive propter utrumque, necessarium corpus non sit, corporisve similitudo, excepto dumtaxat illo, cui omnis tam corporalis, quàm spiritualis creatura meritò confitetur, & dicit* Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Postmodum de sanctis Angelis sermonem faciens ait, *Jam quod, & super cælestes Spiritus opus corporibus habeant, illa maximè certos nos faciat vera, & verè divina sententia*, Nonne omnes, ait, Administratorii Spiritus sunt Missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? *Quonam ergo modo implent ministerium suum absque corpore, præsertim apud viventes in corpore?* Unde statim subdit, *Denique non est discurrere, nec de loco in locum transire, nisi corporum, quod frequenter Angelos facere tam indubitata, quàm nota probat autoritas. Hinc est quod & visi sunt Patribus, & ad eos intraverunt, & manducaverunt, & pedes laverunt, &c.* Quibus apertè constat ipsum loqui de Angelis quantùm ad ministeria, quæ erga homines exercent, non autem quate-

rius secundùm naturam suam considerantur, nam inquit Alensis, *quæstione 33. membro 3.* ubi præfatam authoritatem ita pariter explicat. Quantùm est de natura sua convenit Angelis moveri de loco ad locum sine corpore, sive corporis assumptione, quod utique patet exemplo animarum separatarum: animæ enim separatæ, inquit, possunt moveri non assumẽdo corpus: Quoniam aut alienum corpus assumerent, aut suum, alienum non videtur competere: de suo videmus, quòd non assumunt; cùm jaceant in sepulchris, quare multò magis spiritus Angelici possunt moveri sine assumptione corporis, cùm ex se, & natura sua sint separati; nec videantur dependere aliquo modo à corpore, aut aliquam relationem habere ad ipsum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus non movetur motu per accidens, & ad motum corporum, quibus inexistit: Sed motu per se: Hæc est Doctoris *in quartum dist. 10. quæst.6.* Ubi ait *si Angelus voluntariè faceret sese præsentem lapidi, si moveo lapidem, non propter hoc moveo Angelum, quia nec est mobilis per se à virtute mea, nec per accidens in proposito, quia nec est forma, neque pars alicujus mobilis per se a me. Si ergo Angelus esset præsens lapidi moto à me in termino motus, hoc non esset per actum meum, sed per actionem suam propriam, qua faceret se præsentem ibi*. Quod autem non moveatur per accidens.

Probatur: quidquid movetur per accidens, debet habere naturalem unionem, & conjunctionem cum corpore, in quo existit: Sed talem unionem, & conjunctionem non habet Angelus cum corpore, in quo est: Ergo, &c. Major constat ex tertio notabili, etenim ut aliquid dicatur moveri per accidens, necessum est quod moveatur ad motum alterius seclusa omni alia causalitate effectiva, vel ex parte sui, vel ex parte alterius causæ moventis ad ipsum directè terminata. Minor verò per se constat, siquidem Angelus cuicumque corpori inexistat, in ipso non est nec per modum formæ substantialis, ut anima in corpore, vel accidentalis, ut albedo in pariete, vel contenti in continente, ut liquor in vase, & nauta in navi; vel corporis gravis in quiete, ut lapis in terra, nec alia potest excogitari naturalis coniunctio, quæ intercedat inter ipsum Angelum, & locum corporeum, in quo est; Ergo non videtur cum eo ullam naturalem habere conjunctionem, adeoque non potest ad ejus motum moveri, nisi quatenus ipsemet seipsum cum corpore moto movet, vel à causa superiori, putà à Deo efficaciter movetur.

Deinde, Si Angelus ad motum corporis moveretur, simul posset quiescere, & moveri, nec-non & duobus motibus contrariis agitari, putà sursum, & deorsum: Sed hoc apparet absurdum: Ergo & id unde sequitur. Patet sequela majoris: Si enim Angelus pro loco suo adæquato duos haberet lapides, & unus eorum moveretur altero remanente immoto, vel alius sursum, alius deorsum projiceretur, necessum esset, quòd Angelus quiesceret cum immoto lapide, & moveretur cum lapide projecto, similiter cum uno lapide sursum, cum altero deorsum laberetur, quæ certè cum repugnent, etiam, & absurdum est id unde sequitur.

Denique si Angelus moveri posset per accidens, sequeretur quòd etiam invitus moveri posset ab homine; ex hypothesi enim quòd v.g. unus Angelus fuisset Deo destinatus juxta sacras alicujus sancti Reliquias in altari constitutas, & aliquis homo eas manu furtiva, & sacrilega surriperet: si ad motum corporis cui inexistit Angelus moveri deberet, necessum esset eum invitum ad deportationem earum sanctarum Reliquia-

quiarum ab homine moveri; sed consequens non solùm absurdum apparet; verùm etiam, & contra experientiam quâ constat nullum prævalentem per infirmam imbecillioris virtutem reluctante animo posse moveri: Ergo cùm Angelus longe sit homine superior, & fortior, dici non debet quòd invitus ab homine moveatur, & consequenter moveri non potest per accidens.

Probatur etiam secunda pars à Doctore, *in secundùm dist.2. quæst.9.& 10.* Quamquam enim propriis terminis quæstionem non explicet, nihilominus in toto suo discursu, id manifestè supponit, admittendo in Angelo potentiam receptivam motus, & docendo illum agere in seipso cùm se movet. Adde quòd, ut mox diximus, apertè docet Angelum non moveri per accidens, necessum est ergo censeat illum moveri per se.

Probatur hujusce assertionis veritas; Illud dicitur moveri per se, quòd reverà per se est subjectum motus: Sed Angelus est reverà subjectum sui motus: Ergo per se movetur: Major constat; res enim mota dicitur à motu; ergo quæ motum in se recipit, & immediatè, per se dicitur mota: Minor verò probatur, tum quia eò modò Angelus dici debet moveri localiter, quomodo est in loco: Sed ut supra probatum est, est in loco fundamentaliter per suam substantiam quâ nihil magis ipsi intrinsecum, formaliter autem per respectum præsentiæ ad locum in ipso Angelo receptum: ergo etiam movetur localiter per motum in se residentem: Minor constat ex dictis. Major vero admittitur ab omnibus Philosophis, Cùm enim motus localis sit tendentia mobilis ab uno loco ad alterum, necessum est, quòd ejus motus illius locationi correspondeat saltem quantùm ad rationem præsentiæ: *Tum quia* idem est subjectum termini motus in facto esse, & in fieri: Sed subjectum termini in motu locali in facto esse, est ipsa substantia Angeli præsens huic loco quem per motum acquisivit: Ergo eadem est etiam subjectum illius termini in fieri, & consequenter motùs localis; quoniam motus localis nihil aliud est quàm ipse terminus in fieri seu acquirendus: *Tum denique quia* motus Angeli est ipsa acquisitio successiva *ubi*, seu existentiæ Angeli præsentis in alia atque alia parte spatii: Sed hujusmodi existentia, & præsentia reverà est in Angelo: Ergo pariter in ipso est motus.

Dices: si motus Angeli esset quid reale in ipso receptum, sequeretur toties Angelum realiter mutari quoties movetur: Sed consequens videtur absurdum; infinitis enim realibus mutationibus foret obnoxius, quod præstantissimam naturam creatam, & Deo omnino immutabili valde proximam, videtur dedecere: Ergo, &c.

Distinguo majorem: Foret obnoxius mutationibus per formas reales absolutas quæ physicè, & entitativè ipsum immutarent, nego: Per formas respectivas, seu per relationes quæ nullam physicam, & entitativam mutationem pariunt, sed solùm denominationem ad aliquid extrinsecum, nego: Motus enim Angeli ultra ejus substantiam non dicit aliquam entitatem absolutam, sed solùm actionem quâ formaliter, & immediatè Angelus acquirit successivè existentiam propriæ substantiæ, seu respectum præsentiæ illius substantiæ ad hoc vel illud spatium per quod transit, & ad locum determinatum tendit; is autem respectus nullam realem, & entitativam mutationem importat, alioquin millies in qualibet temporis morula realiter homo mutaretur; quippe cùm innumeras de novo suscipiat relationes, & correlationes.

Conclusio Tertia.

Angelus seipsum movere potest localiter. Ita Doctor. *in secundum dist.2. quæst.10.* & communis est apud Theolo-

logos. *Probaturque primò* Ex Scriptura sacra quæ de Angelorum motu eôdem modò sermonem instituit ac de motu hominum, vel aliorum animalium se moventium: Eisdem enim verbis significantibus motum procedentem à principio intrinseco rei se moventis utitur. Sic Dæmon *Job.*1.dixit *Circuivi terram, & perambulavi eam*, & de ipso S. Petrus *Epistolâ prima* 5. *cap.* ait, *Circuit quærens quem devoret*: Unde *Lucæ* 8. *Matthæi* 4. & *Joannis* 13. Dæmonibus attribuuntur verba, *veniendi, accedendi; ingrediendi, & egrediendi*; Sic Christus præcipiebat *spiritui immundo ut exiret ab homine*; sic Christum rogabant Dæmones, *ut permitteret eis in porcos ingredi*: Quibus constat Dæmones tamquam habentes potestatem se movendi solùm petiisse, ut permitterentur ingredi porcos, hoc est, ut non prohiberentur. Idipsum apertè convincitur ex illis Christi verbis Mathei 12. *Cùm immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit: Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi, & veniens invenit eam, &c. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi*: In quibus ut scitè advertit Suares *librô* 4. *cap.*23. sex aut septem verba sunt quæ significant motum localem, & ab intrinseco, scilicet verbum, *intrandi, exeundi, ambulandi, quærendi, revertendi, veniendi, vadendi, & assumendi.* Hæc enim dici non possunt de re, quæ seipsam movere non potest, sed ab alio tantùm moveri.

Ex his etiam, inquit Suares, sumitur optima ratio quam attigit Gregorius: quia omnes Dæmonum motus, & itinera ad malum finem, scilicet perniciem hominum ordinantur. Juxta illud *circuivi terram, & perambulavi eam*: Ergo dici non potest, quod illi motus à solo Deo specialiter fiant ad arbitrium ipsius Dæmonis; impium enim esset ita de Deo existimare; Ergo necesse est fateri ab ipsis Dæmonibus se moventibus fieri. Probatur consequentia, quia si Angelus non se movet; multo minùs unus Angelus poterit movere alium: Ergo à solo Deo moveri poterit, & ut talis motus non sit Angelo violentus vel necessarius, oportebit Deum tunc solùm movere Angelum cùm ipse moveri vult, ac proinde ipsum solum ducere Dæmones quando ipsi tentare nos volunt. Quod repugnat præfatis Scripturæ textibus.

Conclusionem probat Doctor locô laudatô hac ratione: Quotiescumque aliquid habet potentiam ad acquirendum aliquid per motum, perfectio est in eo quòd habeat quoque potentiam activam, per quam possit illud acquirere: At verò Angelus habet potentiam passivam, ad motum localem, ut mox diximus, siquidem Angelus est subjectum sui motus: Ergo Illi non est deneganda activa: Quandoquidem, ut ait Aristoteles, dignificanda est natura quantùm apparentia permittunt: Patet consequentia; quia Angelus non est minoris conditionis quàm res corporeæ, & inferiores creaturæ; immo est illis longè nobilior; atqui in illis cum potentia receptiva alicujus perfectionis, simul etiam reperitur activa virtus, ut patet in animantibus, in quibus est quoque potentia passiva, & activa ad augmentum, & operationes sensuum, & ad seipsos movendum: Patet etiam in rebus inanimatis, nam ex eo, quòd gravia habeant potentiam passivam, ut sint in centro, habent etiam potentiam activam, ut possint illud acquirere; Ergo multo magis si sit in Angelo potentia passiva, gaudet quoque activa, quidni autem moveret se, si ad movendum alia virtutem activam habeat?

Confirmatur: quia movere se est gradus vitæ, quo Angeli fruuntur: Ergo movent se. Insuper, Angeli sunt viventes perfectissimi, & naturaliter non sunt ubi-

ubique, & ideo mutationis localis capaces sunt: Ergo possunt illam in se efficere. Probatur consequentia, quia supposita imperfectione propriæ limitationis, ad perfectionem vitæ pertinet facultas intrinseca se movendi, cujus argumentum est, quia inferiora viventia si participant cognitionem non solùm intellectualem, sed etiam sensitivam, perfectam virtutem habent se movendi localiter: Quis ergo dubitabit Angelos multò perfectiùs movere se posse, præsertim cùm in hoc nulla sit difficultas, vel apparens repugnantia?

Objicies: Nihil idem secundùm idem potest esse in potentia, & actu simul: sed movens qua movens, est in potentia ad motum, & quod movetur ut sic, est in actu motus, seu habet motum actu: Ergo nihil idem indivisibile potest esse simul movens, & motum, seu potest simul movere, & moveri, & consequenter Angelus nequit se movere.

Confirmatur: Quia aliquæ differentiæ contrahentes, ac dividentes ens finitum ut sic, sunt incompossibiles in eodem, ut patet de differentiis, quibus contrahitur ens ad substantiam, & accidens: Ergo à pari, differentiæ actus, & potentiæ, quibus contrahitur ens ut sic, nequeunt reperiri in eodem.

Negat majorem Doctor: sed illam *distinguo*; Nihil potest esse in potentia, prout dicit carentiam actus, & in actu simul, concedo majorem: Nihil potest esse in potentia virtuali producendi, aut suscipiendi actum, & simul in actu formali, idest, simul habere actum formalem, nego majorem: Similiter distinguo minorem, sed quod movetur est in potentia ad illud quòd movetur, prout potentia dicit talem carentiam pro illo instanti, aut tempore quo movetur, & quod movet est in actu; idest, habet actum oppositum isti carentiæ, nego minorem: Est in potentia, prout potentia non dicit talem carentiam, & in actu simul, concedo minorem, & nego consequentiam.

Ad confirmationem dicit Doctor, quòd omnino opposita dividentia ens, quæ verè opposita sunt, realiter nequeant reperiri in eodem; & consequenter, quòd esse in actu, & potentia, prout sunt differentiæ entis sic oppositæ, nequeant reperiri in eodem: sed nego, quòd talia reperiantur in eodem. Itaque quando dividitur ens finitum, ut sic, in ens in actu, & ens in potentia, non accipitur ibi ens in potentia pro ente productivo, aut suceptivo alicujus, & ens in actu pro ente habente talem actum, aliàs materia prima non posset simul cum forma habere potentiam susceptivam ejus, & quia aliàs malè sic divideretur, & absque fundamento, & contra veritatem: Sed ibi accipitur *ens in potentia* pro ente possibili non actu existente, & *ens in actu* pro ente actu existente; evidens autem est, quòd omne ens sit, aut in actu, aut in potentia hoc modo, & quòd nullum ens, sit simul in actu, ac in potentia hoc modo.

Dices secundò: In illo qui se movet, debet distingui pars se movens à parte per se mota: Sed in Angelo nequit assignari pars movens, & pars mota: Ergo non se movet. Probatur major tum authoritate Aristotelis, *librò Physicorum*; tum etiam ratione, quia si una pars moveret alteram, sequeretur quòd totum simul quiesceret ad quietem unius partis, & non quiesceret ad motum alterius.

Respondeo, majorem esse veram de substantia corporea movente se motu organico, in ea siquidem hæc concurrunt ad motum, nempe cognitio quæ primò movet partem illam corporis quæ primò impellitur, quia potentia motiva concurrens ad talem motum, est organica, & consequenter non solùm distinguitur ab anima realiter quæ est primum movens; sed etiam fortassis ipsa-

ipsamet potentia organica residet in aliqua parte corporis, & primò movere debet aliquam aliam partem. Sed ex hoc non sequitur quòd quidquid aliud moveatur à se alio motu non organico debeat habere duas partes realiter distinctas, ut patet in gravibus, & levibus in quibus quælibet pars movet, & movetur, quia quælibet pars habet intrinsecum principium activum, & passivum sui motus. Unde non mirum si in Angelis, quorum substantia est indivisibilis, ad eorum motum non ita requiratur una pars movens, & altera mota. Adde quòd in eis etiam, saltem metaphoricè, assignari possit pars movens, & mota; nam eorum substantia movetur per voluntatem.

Objicies 3. Potentia naturalis Angeli debet ordinari ad aliquem finem naturalem juxta naturalem ordinem Universi: sed potentia motiva secundùm locum respectu ipsius Angeli ad nullum finem naturalem potest deservire: Ergo non est in illo. Probatur minor: Angelus nunquam movetur propter sui indigentiam, neque etiam propter indigentiam naturalem aliarum rerum, eò quòd universæ res inferiores sufficienter adjuventur ex motibus cælestium corporum; imo, & ipse homo, quod attinet ad corpus, & ad omnes potentias animales, sufficienter etiam juvatur in suis operationibus ex cælestibus motibus; quòd verò attinet ad mentem, immediatè subjicitur ipsi Deo, qui solus potest immediatè contingere intellectum, & voluntatem: Ergo superflua est hujusmodi naturalis virtus motiva secundùm locum respectu ipsius Angeli.

Nego minorem, Illa namque potentia activa nō est in Angelo frustranea, tum quia ipsa indiget ut rerum singularium species à rebus sibi remotis per suum ad eas accessum possit accipere. Tum etiam ut operationes aliquas ad Universi moderationem spectantes possit exercere, quas aliter non posset exercere. Tum denique, quia motus ille maximè dicit libertatem Angelicam, qua possit de loco in locum se transferre.

Objicies Denique: Relationes oppositæ non possunt eidem extremo reali competere: Sed relationes moventis, & moti sunt oppositæ: Ergo eidem Angelo convenire nequeunt.

Respondeo Cum Doctore, *in* 2. *distinctione* 25. Quòd relationes sunt triplicis generis. *Quædam* enim sunt, quæ repugnant inter se non ex eo quòd non possint esse in eodem fundamento; sed quia aliquæ illarum includunt essentialem dependetiam; sicut relationes causæ, & causati: Et quia idem non potest dependere essentialiter à *seipso*; ideo istæ relationes non possunt eidem convenire. *Aliæ* sunt relationes, quæ includunt essentialem ordinem originis, ut sunt relationes producentis ad productum, & sic implicat, quòd idem sit producens, & productum: *Aliæ* autem relationes sunt (uti moventis, & moti) quæ nec includunt dependentiam essentialem, nec originem, & ideo possunt fundari in eadem natura, & in eodem supposito, nec arguunt nisi dependentiam accidentalem. Neque ex hoc sequitur, quòd ista relatio sit ejusdem ad seipsum, quamvis eadem voluntas, & idem Angelus sit movens, & motus: Nam si Angelus consideretur, ut causans motum in se, fundat relationem moventis; si autem consideretur Angelus præcisè quatenus recipit motum in se, tunc fundat relationem moti, & sic tantùm requiritur, quod illa forma, ratione cujus Angelus movetur nempe motio passiva, sit realiter distincta ab ipso Angelo movente, & moto. Hæc Doctor.

Ex his collige primò, Quòd potentia loco motiva Angeli ab ejus substantia nō sit distincta realiter: distinctio namque ista esset omnino superflua, quippe cùm non idem inferendum sit de poten-

tentia loco motiva Angeli ; ac hominis ; ſiquidem cùm potentia loco motiva hominis ſit organica , pendeatque à facultate externa, & corporea: Haud dubium eſt illam eſſe ab anima rationali realiter diſtinctam : Secùs autem eſt de Angelis, qui cum corporis, & facultatis corporeæ ſint expertes, non apparet quâ ratione eorum loco motiva potentia realiter diſtinguatur , tum ab Angeli ſubſtantia , tum ab ejus voluntate ; Probabilius igitur mihi videtur illam eandem eſſe omnino cum voluntate; quippe cùm non ſint multiplicandæ facultates abſque neceſſitate ; nulla autem apparet neceſſitas admittendi facultatem loco motivam ab angelica voluntate diſtinctam ; ſiquidem angelica voluntas habet ſuam entitatem , & ſubſtantiam ſibi ſubordinatam quantùm ad locum,& motum; & conſequenter ſola ſufficere poteſt ad efficiendum motum , & ſuam propriam ſubſtantiam alicubi movendam , & locandam .

Collige ſecundò, Angelum quemlibet moveri poſſe à Deo extrinſecè , ita ut ipſe ſolùm concurrat paſſivè ad talem motum : Tum quia id non repugnat ex parte ipſius Angeli,cùm non ſit ubique, & moveri poſſit, nec moventi reſiſtat;& quamvis reſiſteret, ejus reſiſtẽtia, quoniam eſt finita , poſſet ſuperari ab agente majoris virtutis . Neque etiam repugnat *ex parte motus localis* abſolutè , & in communi , quia motus Angeli non eſt vitalis,& ex conſequenti non poſtulat , quòd neceſſariò fiat à principio intrinſeco ipſius mobilis.Neque denique repugnat *ex parte agentis*, quia vel Angelo ſuperiori , vel ſaltem Deo non deeſt virtus ad hujuſmodi effectum , neque in eo involuitur aliqua imperfectio,quæ Deum dedeceat: Ergo Deus Angelum per ſe movere poteſt .

Poſſet etiam Angelus ſuperior movere inferiorem etiam reſiſtentem propter majorem in illo virtutem , ſicut animal fortius movet minùs forte etiam invitum . Sic Magi , qui Dæmones habent potentiores , aliorum machinationes evertunt, uno ſcilicet Dæmone ſuperiori alium inferiorem coercente:ſic etiam Dæmones animas damnatas indubiè invitas rapiunt ad infernum . Qualiter autem id fiat , non ita facile eſt determinare;veriſimile tamen apparet , quòd Angelus potentior ſe uniat , & quodammodo alliget inferiori , quo poſito ſequitur ipſius quies vel motus,prout Angelus alligans quieſcit, vel movet ſeipſum:Sicut enim Angelus ſuperior ſe poteſt ad certum locum determinare , & alligare , ſic non apparet cur non poſſit alteri Spiritui ſe pariter alligare, ut eum deferat , & detineat quolibet, & quandiu libuerit . Quòd ſi Spiritus alterum alligans non ſit , vel maneat ipſi alligato præſens ; faciliùs explicatur illa alligatio dicendo , quòd fiat tantùm à Deo , moraliter autem à Spiritu , prout ſancti nonnulli referuntur imperio ſuo detinuiſſe Dæmonia ; qualiter etiam Angelus Raphael dicitur alligaſſe Dæmonem Aſmodeum in deſerto .

Quæstio Secunda.

Qualis, & quotuplex diſtingui poſſit motus Angelicus ?

Notandum 1. Motum localem ſolitò quadruplicem diſtingui , nempe Continuum , Diſcretum , Succeſſivum, & Inſtantaneum . *Continuus* dicitur ille , in quo mobile per partes deſerit terminum à quo , & acquirit terminum ad quem: *Diſcretus* è contra ille eſt in quo mobile deſerit totum ſimul terminum à quo, & immediatè acquirit ſimul totum terminum ad quem; ita tamen ut in ultimo ſuo eſſe in termino à quo veluti quieſcere videatur , antequam immediatè inexiſtat termino ad quem per primum ſui eſſe in illo. Suc-

Successivus idem est omnino cum continuo, nisi fortè in hoc invicem discrepent, quòd motus continuus appelletur ille, quo mobile pertingit ad locum suum adæquatum à motore intentum, & propositum in incœptione motus: Successivus verò fit ille, quo mobile interdum non pertingit ad locum adæquatum propositum, sed in medio subsistit; unde fit quòd omnis motus continuus sit etiam successivus; omnis verò successivus hac ratione dici non debeat continuus. *Instantaneus* denique dicitur ille motus, quo mobile deserit terminum à quo, & acquirit terminum ad quem eodem momento; itaut hæc unius termini abjectio, & alterius acquisitio uni tantùm instanti nostri temporis coexistat. Hinc apparet, quòd motus continuus discreto, & successivus instantaneo directè opponatur. Quærimus ergo an hoc duplici, seu quadruplici motu locali Angeli moveantur.

Notandum 2. Divisibilitatem motus ex triplici capite maximè esse repetendam. *Primò* quidem ex parte mobilis, quando nempe illud est extensum, & divisibile, habetque partes extensas, ita quòd una moveri non possit nisi post alteram, qualis est motus animalis: *Secundò*, ex parte spatii extensi, & habentis varias partes quarum una decurri non potest nisi post aliam, putà aer medius inter cœlum, & terram: *Tertiò* ex parte durationis temporaneæ; cùm enim tempus sit mensura motus secundùm prius, & posterius, ac proinde secundùm successionem, necessum est, quòd mensuratum sit divisibile, quando mensura est divisibilis. Hinc toties motus dicendus est divisibilis, quoties mobile partes habet distinctas, aut spatium ita protensum, & dispositum est, ut una pars priùs decurri non debeat quin decurratur altera; vel dum motus per aliquam temporis successionem durat: Non est autem necesse, quòd hæc tria simul concurrant, ut motum verè divisibilem constituant, sed sufficit, quòd alterutrum intercedat in ipso motu. Certum est autem, quòd angelicus motus dici nequeat divisibilis ex parte ipsius Angeli, cum ejus substantia sit omnino indivisibilis: An autem divisibilitatem obtineat à spatio quod decurritur, vel à tempore quo dutat, hìc est resolvendum.

Notandum 3. Motum considerari posse dupliciter, primò quidem in genere, & quatenus complectitur omnem transitum à termino à quo ad terminum ad quem; sive ille transitus supponat aliquid medians inter utrumque terminum, sive non. Secundò in specie, prout reverà significat, non solùm omnem talem transitum, sed & medium inter utrumque terminum, quod mobile debeat pertransire, ut à termino à quo pertranseat ad terminum ad quem. Prior dicitur potiùs mutatio, quàm motus, complectiturque omnes illas mutationes instantaneas generationis, & corruptionis, illuminationis, & tenebrarum, &c. quas Philosophi motum solent appellare, sed laxiùs, & minùs propriè usurpato vocabulo *motus*. Posterior verò tantùm significat illam tendentiam mobilis à termino à quo ad terminum ad quem per spatium medians inter utrumque. De utroque hìc erit sermo. Tria namque hìc sunt determinenda. *Primum*, an Angelus per se moveri possit localiter motu continuo: *Secundum*, an moveri queat motu discreto: *Tertium*, an in instanti possit transire ab eodem loco ad alterum per verum motum, aut solùm per veram mutationem.

Conclusio Prima.

A*ngelus potest moveri per se de loco ad locum motu continuo, & successivo*: Ita Doctor in secundum distinctione 2. quæst.9.nu.8. ubi cùm dixisset Angelum posse seipsum movere, *Quia non est immensus, & illimitatus ad omnia ubi: Ergo potest mutari ab uno ubi ad*

ad aliud: Addit, *& quòd continuè, patet: quia inter duo ubi sunt infinita ubi media, quod probatur ex continuo motu corporis per omnia illa ubi; per omnia autem illa potest Angelus transire, ita quòd in nullo illorum ubi sit nisi indivisibiliter, & per consequens non potest omnia illa pertransire nisi continuè moveatur*. Quibus Doctor non solùm affirmat Angelum posse moveri, sed etiam quòd moveri possit continuè absque intermissione ulla per aliquod tempus, putà per quadrantem, aut horam, aut diem: Quod utique probat, quia inter duo loca, à quorum uno ad alterum potest moveri Angelus, ita ut necessariò debeat relinquere locum priorem priusquam posteriorem acquirat, sunt vel infinita loca acquisibilia successivè, ex hypothesi, quòd dentur infinitę partes in continuo, sive actu, sive potentia, ut communiter conceditur; aut saltem sunt plurima loca intermedia successivè, & continuè acquisibilia, alioquin corpus non posset successivè, & continuè moveri ab uno loco ad alium: Ergo Angelus movendo se ab uno loco ad alterum, potest continuè per illa loca intermedia seipsum successivè, & continuè movere.

Confirmat Doctor hanc rationem ex eo quod si Angelus non posset continuè seipsum movere sicut, & corpora, maximè quia substantia ejus est spiritualis, & indivisibilis: sed hæc ratio non officit; anima namque rationalis est pariter substantia omnino indivisibilis, separata tamen à corpore moveri potest localiter, idque motu continuo: *Imò*, inquit, *Anima Christi beatissima movebatur localiter, quia descendit ad Inferos, sicut dicit articulus fidei: Patet etiam ex Scriptura, quòd Angeli mittantur quandoque cum corpore assumpto, & si tunc cùm corpore movebantur, videtur quòd tunc fuerit aliqua motio passiva ipsorum, alia formaliter ab ipsa motione passiva ipsius corporis, quia non erant formaliter aliquid ipsius corporis. Similiter credibile est, quòd frequenter missi sint sine corpore, sicut de illo misso ad Joseph de conceptu beatæ Mariæ dubitantem.*

Probatur: Angelus potest successivè deserere locum aliquem, & eodem modo acquirere alterum sine ulla interruptione: Ergo potest moveri de loco ad locum continuè. Consequentia patet, Probatur antecedens: Quando Angelus est in loco minori, eo qui sibi est adæquatus, potest paulatim, & successivè deserere partem ejus, itaut remaneat in minori, & acquirere majorem intra latitudinem loci adæquati: Ergo etiam potest successivè, & per partes deserere totum locum in quo est, seipsum transferendo eodem modo ad alterum locum totalem. Patet hæc consequentia; Nulla enim apparet ratio cur non possit Angelus hoc modo deserere, & acquirere locum totalem sicut partialem. Probatur antecedens: Angelus liberè sese applicat majori, aut minori loco intra latitudinem loci sibi adæquati: Ergo etiam postquam est in aliquo loco minori adæquato, potest aut deserere partem ejus, non simul, sed per partes, aut extendi ad majorem locum, non enim potest aliter intelligi quomodo sit Angelo liberum, postquam est in loco sese vel ad minorem locum arctare, vel ad majorem protendere intra latitudinem sui loci adæquati. *Deinde* si repugnaret Angelo moveri motu continuo, & successivo, maximè quia ejus substantia est indivisibilis: sed anima rationalis quamvis sit indivisibilis potest successivè deserere partem aliquam materiæ illius, quam informat, quando nempe aliqua pars corporis successivè corrumpitur, & tabescit: Similiter extendi potest ad informandam novam partem substantiæ, quæ per continuam nutritionem aggeneratur: Ergo pari ratione poterit Angelus non obstante sua indivisibilitate, aut dese-

rere partem ejus loci adæquati in quo est, aut se extendere ad alias ejusdem loci partes successivè acquirendas.

Confirmatur, Non magis repugnat Angeli indivisibilitati acquirere locum extensum successivè, quàm esse in loco extenso, & indivisibili: sed secundum est possibile: Ergo, & primum. *Denique* Angelus potest transire ab uno loco ad alterum transeundo per omnia loca intermedia, nullum relinquendo impertransitum, & in eorum nullo quiescendo: Ergo potest moveri motu continuo, & successivo. Consequentia patet: quia non potest moveri per omnia illa media *ubi* nulla media quiete, nisi motu continuo, ac successivo. Antecedens verò probatur, quia corpus potest omnia illa media transire: Ergo, & Angelus. Patet consequentia, quia in hoc minor repugnantia apparet; Item ad continuitatem, & successionem motus sufficit divisibilitas spatii: Ergo Angelo etsi indivisibilis sit, non repugnat moveri continuè. Consequentia est aperta, præsertim cùm Angelus possit in loco divisibili existere. Antecedens verò patet ex secundo Notabili.

Dices 1. Angelus est indivisibilis secundùm substantiam: Ergo non potest moveri motu continuo. Probatur sequela; Nam ad motum continuum requiritur, quòd movens sit partim in termino à quo, & termino ad quem: quia quod movetur, non movetur quãdo est in termino à quo, tunc enim quiescit, neque quando est in termino ad quem, quia jam mutatum est: Ergo quod movetur continuè, partim debet esse in termino à quo, & partim in termino ad quem: sed Angelus est impartibilis: Ergo non potest moveri localiter continuè. *Confirmatur*, quia mobili indivisibili debet correspondere locus indivisibilis: Ergo si Angelus pertransit continuè aliquod spatium, necessarium erit, quòd suo transitu numeret infinita indivisibilia, quæ sunt in spatio, attingendo unum post alterum, quod tamen est impossibile; quoniam multitudo, quæ potest numerando pertransiri habet terminum, & ex consequenti non est infinita.

Respondet Doctor loco supra laudato, numero 36. *Quando dicitur, quòd Angelus non possit moveri, quia est indivisibilis, quamvis potest faciliter responderi, quòd Angelus occupat locum divisibilem, & ideo respectu loci se habet, ac si esset divisibilis, aut si occupat locum punctalem, & ita impunctaliter existens non potest continuè moveri, ut semper habeat esse punctale; tamen quia non videtur ratio quare negatur indivisibile moveri, etiamsi esset indivisibile quantitatis per se existens: ideo potest concedi, quòd Angelus habens ubi punctale potest continuè moveri, ut in puncto semper existens.* Inde probat indivisibile posse moveri localiter etiam continuè, ut constat ex motu sphæræ, & cubi super perfectè planum: Quoniam, inquit, divisibilitas, & successio motus provenit ex divisibilitate mobilis, vel spatii, quorum alterutrum ad motus divisibilitatem, & successionem sufficit.

Dices 2. Successio continua in motu oritur ex resistentia mobilis ad motorem, vel medii per quod fit motus ad ipsum mobile, quod per ipsum movetur, vel medii ad motorem, qui per ipsum movet: sed nullo ex his capitibus potest esse successio in motu Angeli: Ergo motus ejus nequit esse successivus continuè. Probatur minor, quia non ex primo capite, quandoquidem mobile hìc sit Angelus, & idem Angelus est motor quando movet se: Angelus autem sibi ipsi non resistit: Non etiam ex secundo, aut tertio capite, quia medium per quod fit motus angelicus non resistit Angelo ut motori, aut ut mobili, quandoquidem Angelus posset movere se per medium penetrando ipsum sine ulla motione medii. *Confirmatur*, quia

quia corpus per medium vacuum non moveretur successivè, quandoquidem tale medium non resisteret ipsi: sed medium plenum non magis resistit Angelo, quàm medium vacuum resisteret corpori: Ergo Angelus nequit moveri successivè per ullum medium, sive corporeum, sive vacuum.

Negat minorem Doctor loco laudato num. 40. ubi duplicem distinguit successionem in motu, aliam quæ ipsi convenit ratione spatii, alteram quæ ipsi tribuitur ex resistentia medii, quod facilè non potest decurri, putà propter suam crassitiem, qua fit ut facilè mobili non cedat. Prima, est essentialis; secunda accidentalis: Essentialis convenit illi ratione spatii cujus cùm partes non sint simul, etiam simul non possunt decurri, & pertransiri, quapropter necessum est, quòd mobile quodcumque successivè pertranseat, unam post aliam decurrendo: Sic Angelus à Cœlo in terram descendens necessariò debet medium aerem successivè decurrere. Successio verò accidentalis, quæ provenit, vel ex resistentia medii, aut ex majori, vel minori impedimento ex parte ipsius vincendo, non potest habere locum in Angelo; quippe nec medium ipsi potest resistere, nec in eo aliquod esse impedimentum ratione cujus velociùs, vel tardiùs terminum acquirat: inde concludit Doctor *n.* 43. quòd fieri potest motus successivus in vacuo, loquendo de successione essentiali, quia nempe motus ille corresponderet partibus loci repleti; non esset tamen successivus accidentalis, quippe non haberet majorem, vel minorem „ velocitatem, omnino enim, inquit „ Doctor, nullam velocitatem, aut „ tarditatem superadditam haberet „ mobile in vacuo, sicut haberet in „ pleno; ratione videlicet spatii facilius, aut difficiliùs cedentis mo„ bili.

Dices 3. Si Angelus moveretur continuè, sequeretur inferiorem Angelum pari velocitate moveri cum Superiori Angelo, quamvis uterque omnem suam virtutem loco motricem explicaret: Sed consequens videtur absurdum: Ergo, & illud unde sequitur. Minor patet, quò enim agens majorem habet virtutem, cæteris paribus, præstantiorem effectum debet edere: Cùm igitur Angelus superior præstantiori naturâ, adeoque vegetiori facultate loco motiva polleat, quàm inferior, evidens est, quòd si uterque omnem suam movendi virtutem loco motivam explicet, superior velociori, & promptiori motu spatium debeat decurrere, & terminum ad quem obtinere. Probatur itaque sequela majoris: Si Angelus superior moveat se motu continuo, & successivo, oportet impendat aliquod temporis spatium in illo motu perficiendo; sed quantumcumque breve foret illud spatium temporis, in altero æquali, posset Angelus inferior eadem velocitate de Cœlo ad terrâ descendere, quippe cùm nullam resistentiam patiatur ex parte spatii à qua possit in motu aliquantulum retardari; Ergo, &c.

Respondeo 1. negando majorem: Siquidem, ut mox dictum est, successio motus Angeli non solùm petenda est ex parte spatii resistentis: sed etiam ex parte illius spatii, quatenus est divisibile, habetque partes non simul positas, sed extensas, quarum una decurri debet post alteram.

Respondeo 2. Negari posse minorem; quamquam enim unus Angelus alium excedat in virtute loco motiva, non tamen inferendum est, quod altero velociùs moveri debeat; posset enim Angeli superioris virtus motiva virtutem inferioris in pluribus aliis excedere, putà quòd posset majus corpus movere, vel æquale majori velocitate agitare, imò ipsum Angelum inferiorem etiam invitum, & renitentem loco detinere, & præpedire ne moveatur; Quem-

Quemadmodum v. g. hinc sequitur, quòd quamquam corpus aliquod luminosum aliud in virtute illuminativa excedat, quòd possit velociùs, aut citiùs illuminare; imò id videtur fieri non posse, cùm utrumque in instanti illuminet. Satis est ergo ad illam diversitatem, quòd luminosum præstantius, majus lumen diffundat, & in majorem distantiam.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angelus moveri non potest naturaliter motu discreto. Hæc est Doctoris in 2. dist. 2. qu. 11. contra S.Thomam, & nonnullos ejus Sequaces. Probatur: Moveri motu discreto, est deserere per ultimum suum esse, totum terminum à quo, & immediatè post sine ulla successione acquirere terminum ad quem: sed hoc præstare nequit Angelus naturæ viribus: Ergo moveri nequit motu discreto. Major admittitur ab Adversariis. Minor verò probatur; dari nequeunt duo instantia immediata indivisibilia, alioquin sequeretur dari aliquid compositum ex indivisibilibus: sed in motu discreto necessarium esset, quòd existerent duo instantia immediata; oporteret enim ut daretur ultimum instans, in quo Angelus esset in termino à quo, & primum instans, in quo fieret præsens termino ad quem: Sed ultimum instans in quo Angelus est in termino à quo, & primum instans, in quo inexisteret termino ad quem, necessariò debent esse duo instantia distincta: Ergo fatendum est in illo motu discreto necessariò admittenda esse duo instantia immediata. Minor patet: instantia enim illa intrinseca sunt appositis terminis, nempe termino à quo, & ad quem: Ergo pariter debent esse opposita, & distincta.

Reponunt Thomistæ, quòd licèt in tempore nostro duo instantia non possint sibi immediatè succedere, benè tamen in tempore discreto, & angelico, quo motus discretus, & operationes liberæ Angeli mensurantur, nam inquiunt, tempus illud nihil aliud est, quàm indivisibilium durationum, sivè instantium numerus.

Contra: Unicuique illorum instantium temporis discreti respondet aliquid temporis nostri, quodcumque etenim eorum habet durationem determinatam etiam per respectum, & ordinem ad nostrum tempus, siquidem Deus novit determinatè, & distinctè quanta esset illius discreti motus duratio: Sed in tempore nostro tantùm reperiuntur partes divisibiles, sive instantia indivisibilia continuativa partium divisibilium temporis; quodcumque verò instans motus angelici conferri potest aut cum parte præterita, aut cum futura nostri temporis: Ergo necesse est quòd unicuique illorum duorum instantium temporis discreti respondeat in tempore nostro, vel unicum instans, vel quòd primo instanti temporis discreti respondeat prior pars temporis nostri cum instanti terminativo illius, & quòd secundo respondeat pars temporis subsequens cum instanti illius initiativo: Idem enim instans in tempore nostro est terminativum prioris partis, & initiativum posterioris, vel saltem sequitur, quòd uni respondeat solùm instans temporis nostri, & alteri pars ejusdem temporis; sed utrumque est absurdum: Primum quidem, sequeretur enim illa duo instantia nostri temporis esse sibi invicem immediata, etenim si inter illa mediaret aliquod tempus, verificari non posset, quòd secundum instans motus discreti esset primum non esse Angeli in termino à quo; quippe cùm in illo tempore intermedio priùs verum fuisset dicere, Angelus non est in termino à quo. Adde quòd sequeretur Angelum immediatè non transire ab uno termino ad alterum, ut volunt Adversarii; necessarium enim esset, quòd illo tempore intermedio

dio, priusquam pertingeret terminum ad quem, esset in aliquo loco medio inter utrumque terminum, nec consequenter deserendo terminum à quo per ultimũ sui non esse, non acquireret terminum ad quem per primum sui esse in eo. Secundum etiam dici nequit, aliàs sequeretur non dari, aut primum esse Angeli in termino ad quem, aut ultimum esse ejusdem in termino à quo, quia neque datur prima, neque ultima pars temporis.

Reponunt secundò: Non videri inconveniens, quòd alicujus rei incœptio, aut desitio indivisibilis fiat in tempore, quando non fit in eo per se, & tamquam per propriam mensuram; sed tantùm per accidens, & secundùm quandam coexistentiam, quia non est judicandum de natura durationis alicujus rei per ordinem ad quamcùmque aliam durationem cui coexistit: sed per ordinem ad eam, quæ habet rationem mensuræ respectu ipsius; & ita existentia Angeli in termino à quo diceretur desinere indivisibiliter, & per ultimum sui esse, & in termino ad quem incipere per primum sui esse, quia quòd ita desinit, & incipit per ordinem ad propriam mensuram, idest, ad tempus discretum, licèt incipiat aut desinat coexistendo parti divisibili nostri temporis, non minùs incipit, aut desinit indivisibiliter. Sicut esse substantiale Angeli non minùs incipit, aut desinit indivisibiliter, quàm existentia in loco, & tamen non repugnat, quòd suum primum, aut ultimum esse coexistat tempori nostro, alioqui non posset unus Angelus creari immediatè post alium per respectum ad nostrum tempus; quia si creatio primi Angeli coexistit instanti nostri temporis, necessarium erit, quòd creatio secundi coexistat tempori, eo quòd in tempore nostro non dentur duo instantia immediata.

Contra: Repugnat, quòd acquisitio termini ad quem coexistat tempori habenti partes, & fiat simul, & indivisibiliter; nam vel illa acquisitio in fieri coexistit secundùm se totam toti tempori, & secundùm diversas partes distinctis partibus temporis, itaut tantùm una illius pars respondeat uni parti temporis, & altera alteri: aut tota coexistit simul toti tempori, & tota singulis partibus: sed neutrum dici potest: Non primum, alioquin sequeretur, quòd illa acquisitio non fieret tota simul, sed successivè, & per partes, quod in motu discreto negant Adversarii: Non etiam secundum, etiam si in qualibet parte illius tẽporis fit tota acquisitio, sequitur quòd fiat infinities, quia in quolibet tempore sunt infinitæ partes aliquotæ. Adde quòd duæ medietates temporis non possint esse simul; sed adveniente secunda recedit prima, idemque dicendum de aliis partibus: Ergo illa termini acquisitio non potest simul coexistere toti alicui tempori.

. Probatur secundò Conclusio: Motus localis essentialiter est transitus medius inter duos terminos: sed si Angelus deserat simul terminum à quo, & simul etiam acquirat totum terminum ad quem, non potest inter duos illos terminos mediare aliquis transitus: Ergo neque sic fieri motus localis ab uno ad alterum. Major constat: Omnis enim motus maximè localis, est via, seu tendentia ab uno termino ad alterum.

Reponunt Thomistæ ipsam desitionem unius termini, & acquisitionem alterius habere rationem viæ, & tendentiæ; successio enim, & habitudo unius termini ad alium, inquiunt, habet rationem alicujus medii.

Contra: Abjectio unius termini, & acquisitio alterius non sunt extra ipsos terminos: Ergo neutra potest habere rationem medii, seu transitus. Antecedens patet; Vel enim illa abjectio, & ac-

acquisitio sunt simul in termino ad quem, vel una sit in termino à quo, & altera in termino ad quem, quia cùm illa abjectio, & acquisitio termini sit operatio Angeli, aut operationem supponat, debet reperiri in altero extremorum simul, vel abjectio debet esse in uno, & acquisitio in altero. Consequentia etiam est evidens; Nam transitus est quid medium inter terminos; medium autem condistinguitur ab utroque extremo æqualiter, cùm non magis se teneat ex parte unius, quàm alterius.

Reponunt 2. Thomistæ existentiam in termino à quo posse sumi dupliciter, nempe aut secundùm se, & absolutè, aut ut dicit ordinem cujusdam potentialitatis ad existentiam in termino ad quem sibi immediatè succedenti. Si sumatur primo modo, verum est quòd Angelus dum est in termino à quo non movetur: Si autem sumatur secundo modo, falsum est; quia secundùm hanc rationem est terminus successionis discretæ, in qua consistit motus discretus; & hoc satis est, ut existentia sic sumpta dicatur inchoativè successio, & motus. Similiter existentia in termino ad quem potest dupliciter sumi, scilicet absolutè, vel ut dicit ordinem actuantis, & terminantis potentialitatem quam importat existētia in termino à quo: Primo modo sumpta non dicitur motus, sumpta tamen secundo modo dicitur motus terminativè. Ratio verò ob quam quælibet ex his existentiis, ut dicit ordinem ad alteram, potest dici motus discretus, sumitur ex propria natura hujus motus, nam motus discretus nihil est aliud, quàm numerus diversarum operationum, ratione quarum Angelus est successivè in diversis locis: Unde sicut numerum componunt unitates, non quidem absolutè consideratæ, sed una in habitudine ad aliam; sic etiam motum discretum componunt operationes diversæ, non absolutè sumptæ, sed prout una dicit ordinem ad aliam.

Contra; Sive existentia Angeli in termino à quo sumatur absolutè, & secundùm se, sive respectivè, & per ordinem ad terminum ad quem, semper verum est, quòd Angelus realiter sit in termino à quo, & non in termino ad quem, nec in medio; Ergo pariter verum est, quòd realiter non moveatur: Motus enim realis est tendentia à termino à quo ad terminum ad quem, ita quòd unus deseratur, alius acquiratur: quandiù autem Angelus realiter est in termino à quo ipsum non deserit, nisi aliquam ejus partem abjiciat, & consequenter non potest dici moveri.

Deinde, respectus ille, & ordinabilitas Angeli ad terminum ad quem, nullatenus potest dici motus formaliter: Ergo nec ratione illius Angeli dici potest formaliter moveri. Probatur antecedens: Illud dici nequit motus formaliter, quod subsistere potest cum quiete: atqui Angelus etiam quiescens per horam in termino à quo, non solùm in ultimo instanti illius horæ, sed etiam in quolibet illius momento, dicere potest respectum, & ordinabilitatem ad terminum ad quem: Ex eo enim dicit illam ordinabilitatem, ex quo voluntariè statuit, & se ordinavit ad illum locum ad quem acquirendum: at in primo instanti illius horę quo existit in termino à quo, potest statuere, & ordinare acquisitionem termini ad quem; adeoque ad ipsum ordinari, & consequenter illa ordinabilitas subsistere potest cum quiete Angeli, subindeque non potest dici verus motus.

Denique: fatentur omnes Thomistæ omnem motum sive discretum, sive continuum, fieri posse in instanti verò, & reali; sed motus ille discretus fieri deberet in instanti, quippe cùm inter abjectionem termini à quo, & acquisitionem termini ad quem nullum verum supponant tempus, nec instans me-

medium: Ergo eorum responsio invalidum est, & purum effugium.

Probatur tertio, De ratione motus localis est, quòd sit unus: Atqui motus in quo Angelus ita se habet quòd per ultimum esse deserat simul totum terminum à quo, & immediatè per primum esse acquirat totum simul terminum ad quem non est unus, sed aggregatum ex pluribus instantaneis mutationibus: Ergo, &c. Probatur minor: Motus interruptus quiete non est unus: sed iste motus esset interruptus aliqua quiete: Ergo non esset unus. Probatur minor: Non potest Angelus esse in uno termino per solum instans, quin sit in alio per tempus, quia post instans necessariò sequitur tempus; quippe cùm, ut diximus, duo instantia temporis non possint esse sibi invicem immediata: Ergo Angelus se movens necessariò debet aliquo tempore permanere in termino à quo, vel ad quem, ac subinde in alterutro quiescere.

Probatur denique Conclusio ratione Doctoris quâ solvit præcipuum Adversariorum fundamentum, nempe; quod quiescit in toto aliquo tempore non potest aliter se habere in ultimo instanti illius temporis, sed etiam necessariò quiescere debet in eo. Hoc, inquam fundamentum sic *impugnat Doctor*; Si id verum foret: Inde sequeretur, quòd panis qui erat sub speciebus Eucharisticis in esse quieto toto tempore prolationis verborum consecrationis, esset sub illis in instanti ultimo prolationis verborum, quod est falsum, quandoquidem in illo instanti fiat transubstantiatio, & Corpus Christi sit sub speciebus illis, panis verò non sit tunc existens in rerum natura. *Deinde* sequeretur quòd aer, qui erat in esse quieto sub tenebris toto tempore ante instans in quo illuminatur, esset etiam sub tenebris in illo instanti, & sic vel tenebræ, & illuminatio essent simul, quod implicat, vel certè illuminatio non fieret in instanti. Nec refert quòd Sol per motum localem applicetur ad aerem tenebrosum quem illuminat, & quòd illuminatio fiat in instanti terminante istum motum localem: Tum quia, si in instanti crearetur Sol, & aer præexisteret sub tenebris usque ad istud instans, certè adhuc illuminatio fieret in illo instanti. Adde quòd quamvis illuminatio non fiat de facto nisi in instanti terminante motum, hinc non sequitur quin fiat in illo instanti: Ergo vel tenebræ non sunt in illo instanti, vel simul existunt tenebræ, & illuminatio.

Impugnat secundò: Si fundamentum S. Thomæ verum foret, sequeretur quòd Angelus numquam moveretur localiter, nec in tempore continuo, nec discreto: sed consequens non admittunt Adversarii: Ergo nec admittere debent id unde sequitur. Probatur sequela majoris, ex hypothesi v. g. quòd Angelus quieverit per horam temporis nostri in uno loco, secundùm Adversarios deberet necessariò etiam quievisse ultimo instanti terminativo illius horæ in eodem loco. Hoc supppofito quæro, quando dicunt Adversarii quòd possit se movere in instanti temporis discreti ad alium locum, an illud instans temporis discreti coexistat instanti temporis nostri, aut alicui parti ejus? Si parti: Ergo motus ille angelicus sit in tempore continuo nostro, & non habet aliquod instans in quo inciperet: Si in instanti; Ergo vel illud instans erit immediatum instanti terminativo quietis, & sic duo instantia sequerentur se invicem immediatè, quod supponitur hic etiam ab Adversariis esse falsum, quia aliàs sequeretur tempus nostrum componi ex indivisibilibus, & consequenter non esse continuum, sed discretum. Si mediatum: Ergo inter illud instans mediatum, & instans terminativum quietis, mediat tempus in quo quiescit adhuc Angelus; sed si quiescat in illo tempore debet quiescere in instanti terminativo illius tem-

temporis secundùm Adversarios: sed illud instans terminativum est instans illud mediatum in quo dicitur moveri: Ergo non posset moveri in illo instanti, quia aliàs moveretur, & quiesceret in eodem instanti.

Objiciunt Adversarii; moveri motu discreto est deserere per ultimum esse totum aliquem locum, & immediatè post per primum esse acquirere alium totum simul,& non per partes: sed hoc præstare potest Angelus: Ergo etiam moveri potest motu discreto. Major constat, per hoc siquidem differt motus discretus à continuo, quòd in motu continuo mobile per partes deserit terminum à quo,& per partes àcquirit terminum ad quem: in motu verò discreto è contra. Minor probatur: Angelus est indivisibilis, subindeque non commensuratur loco in quo existit; Ergo potest per ultimum esse deserere totum aliquem locum, & immediatè post totum alium locum simul acquirerè. Probatur consequentia: Primò, quia hoc ipsô quòd Angelus non commensuratur loco, non debet esse in illo secundùm exigentiam ejus, subindeque nec continuè moveri in illo loco; licèt sit continuus. Secundò, quia ex sola mobilis extensione provenit,quòd non possit acquirere totum simul terminum ad quem:Angelus autem hôc ipsô quòd est indivisibilis caret extensione. Tertiò, quia anima rationalis eô ipsô quòd est indivisibilis in momento actuat totum corpus divisibile, & in instanti simul totum deserit: Quidni ergo poterit Angelus locum aliquem totum simul, & semel deserere,& alium immediatè post similiter totum simul acquirere? Ita Gonetus.

Nego minorem, & ad ejus probationem distinguo consequens: Angelus sic deserere potest totum aliquem locum, & immediatè post alterum totum simul acquirere abjectione, & acquisitione,quæ sit verus motus localis, nego: quæ sit tantùm mutatio, concedo: Nam ut patebit sequenti conclusione, potest Angelus in instanti saltem virtute divina, transire à termino à quo ad terminum ad quem, non per verum motum localem,sed per simplicem mutationem. Hic autem sermo est de vero motu locali.

Ad primam illius consequentiæ probationem dico,non esse necessum quòd Angelus commensuretur loco ut in eo dicatur moveri continuè, sed sufficere quòd uni parti illius loci possit se sistere præsentem, deinde alteri, & rursus alteri.

Ad secundam probationem nego idcirco mobile non posse acquirere totum simul terminum ad quem eò quòd sit extensum; nam ut in secundo Notabili observavimus, divisibilitas motus non solùm ex mobilis extensione, sed etiam ex parte temporis, seu spatii desumenda est.

Ad tertiam probationem nego paritatem, Anima enim non informat totum corpus per motum, sed per quemdam illapsum instantaneum, adeoque exemplum illud instantaneæ informationis,aut derelictionis corporis non est ad rem; quippe cùm hic non de qualibet mutatione, sed de mutatione motus localis sermo fiat.

Objiciunt secundò, Ideo corpus non potest moveri motu discreto, sed continuo tantùm, quia cùm sit extensum, subindeque habeat partes correspondentes partibus loci, non potest simul totum aliquem locum deserere; sed necesse est quòd ultima pars sui priùs egrediatur ab ultima parte loci in quo est, & ingrediatur alium locum quàm prima pars; sed Angelus caret extensione: Ergo motu discreto moveri potest.

Nego majorem: Non enim sola hac ratione corpus moveri non potest motu discreto, sed etiam ex eo quòd decurrere debeat spatium divisibile medians

inter

inter terminum à quo, & terminum ad quem: Siquidem ut mox diximus, motus divisibilitas ex triplici capite repetenda est, videlicet ex parte mobilis extensi, medii interjacentis, & terminorum à quo, & ad quem divisibilium. Unde licèt motus Angelicus non habeat primariam rationem divisibilitatis, & successionis, sufficit quòd dici possit divisibilis ratione divisibilitatis spatii, & terminorum.

Ex his colligit Doctor; Non esse necessariò recurrendum ad aliud tempus ad mensurandum motum localem Angeli, sivè quò continuè, & successivè movet se localiter, sivè quò instantaneè, & non successivè se movet; sed omnino posse Angelum successivè se movere pro tempore nostro non minùs quàm corpus, & posse etiam se-ipsum instantaneè movere pro instanti temporis nostri.

Probat primam partem; quia nihil potest salvari per tempus discretum, quòd non possit salvari per tempus continuum: nam per tempus discretum non potest salvari aliud, quàm quòd Angelus possit moveri à loco ad locum vel indivisibiliter, & sine successione, vel divisibiliter, & cum successione: sed utrumque horum potest facere in tempore nostro, comprehendendo sub tempore instantia ipsius quæ suppono in ipso includi: Ergo, &c. Probatur major quoad primam partem, quia si moveatur indivisibiliter absque successione, motus ille potest fieri in instanti, ut est evidens. Probatur eadem major quoad secundam partem de motu divisibili; quia si moveatur divisibiliter, & successivè; Aut illæ partes motus sunt omnes divisibiles, & non continuè, sed discretè succedentes sibi invicem, & tunc possunt omnes esse successivæ, & discretæ pro instantibus temporis nostri, & quæ sunt divisibiles possunt esse pro partibus divisibilibus temporis nostri; Aut omnes sunt divisibiles, sed discretæ, & tum etiam possunt esse pro diversis partibus temporis nostri à se discretis, ita scilicet ut una habeatur pro quadrante, & tunc fiat cessatio, & alia pro alio quadrante post cessationem: Ergo quamvis ipsamet existentia Angeli mensuretur ævo, tamen *ubi* ipsius, & motus ad ipsum non debent necessariò sic mensurari, sed possunt mensurari tempore nostro, sicut possunt ubi corporeum, & motus ad illud.

Probatur secunda pars; quia si moveatur ad pluraubi continuè absque ulla intermissione, sicut movetur corpus, quandoquidem adveniente posteriore ubi desinit, prius, certè omnino movebitur in tempore tam benè, quàm corpus; & si moveatur ad locum unum sine successione, itaut non priùs sit præsens uni parti quàm alteri, omnino movebitur in instanti temporis nostri ad illum locum.

Conclusio Secunda.

Angelus non potest in instanti moveri ab uno loco ad alterum motu propriè dicto: Potest tamen, in instanti ab uno loco ad alterum transire per simplicem loci mutationem. Hæc est communis Subtili, & Angelico Doctori eorumque Sequacibus, ait enim Doctor laudatò locò numerò 6. *Dico quòd dupliciter potest intelligi mutatio, & potest dici duplex mutatio, una includens totam realitatem motus, alia præcisè includens realitatem termini motus: Exemplum hujus est, quòd istud mutatur ab A ubi, usque ad B ubi; Ubi potest intelligi dupliciter, vel quòd simul habeat omnia ubi intermedia, sicut haberet, si præcisè moveretur successivè, vel quòd illa mutatione præcisè haberet ultimum ubi, sicut haberet si illa mutatio esset ultimus terminus motus. Primò modò contradicendo secundæ opinioni, non video qualiter Angelus virtute naturali potest mutari vel moveri in instanti, quia non videtur quòd virtute sua naturali potest habere plura ubi æqualia. Secundò modò, non*

videtur inconveniens quin posset mutari in instanti, quia quod terminus motus non statim inducatur, hoc est ex imperfectione virtutis ipsius moventis, quæ imperfectio non est attribuenda Angelo nisi aliqua necessitas appareat, quia dignificanda est natura quantùm apparentiæ permittunt.

Quod autem Angelus non possit moveri in instanti motu propriè dicto, probatur: Si ita moveretur, necessum esset quòd in instanti haberet plura ubi adæquata: sed hoc naturæ viribus fieri nequit: Ergo nec in instanti moveri. Probatur sequela majoris: Si Angelus moveretur successivè per horam ab hac aula, quæ esset locus adæquatus ejus, ad aulam continuam, in quolibet instanti istius horæ haberet locum adæquatum sibi. Nam in priori instanti esset tamquam in loco adæquato in parte hujus aulæ, & in parte alterius aulæ; in posteriori verò instanti esset in alia parte hujus, & in alia etiam alterius aulæ, & ita paulatim, & successivè mutaret locum adæquatum, relinquendo partem post partem loci adæquati prioris, & acquirendo partem post partem loci adæquati posterioris, donec tandem perveniret ad occupandam totam aulam secundam, nullam amplius partem occupando hujus aulæ: Ergo, &c.

Deinde, Illud quod per essentiam suam est successivum, non potest esse in instanti: Sed motus ex sua ratione intrinseca, & essentiali est successivus: Ergo implicat esse in instanti: Consequentia est evidens cum minore supra probata. Major verò probatur, quia omne successivum habet partem post partem sibi invicem succedentes, & incompossibiles, adeoque in instanti esse nequeunt, quia jam essent simul.

Denique, Ubi est intrinsecè priùs, & posterius, ibi est intrinseca successio: sed in motu Angeli est intrinsecè priùs, & posterius: Ergo, & intrinseca successio. Minor probatur, Motus est tendentia mobilis à termino à quo ad terminum ad quem per spatium inter utrumque medians: sed in hac tendentia est prius, & posterius, quippe cùm mobile deserendo terminum à quo, priùs debeat esse in medio quàm in termino ad quem: Ergo, &c.

Patet etiam secunda pars, nempe quòd Angelus mutare possit suum locum adæquatum in instanti; Primò, quia exinde non sequitur eum esse simul, & semel in duobus locis adæquatis, quippe-cum illa subitanea mutatio fieret per primum non esse Angeli in termino à quo, & per primum esse in termino ad quem, quod ut patet non importàt esse in duobus locis, sed tantùm esse in uno, & non esse in altero. *Deinde*, si quid obesset huic instantaneæ mutationi, maximè quia terminus ad quem, qui est indistans à termino à quo, habet partes divisibiles: At hoc non officit, quippe cum in instanti anima rationalis totum corpus informet, & lux per totum aerem subitanea diffusione protendatur. *Denique*, Si Angelus crearetur extra mundum, hauddubium est quod in instanti totum locum adæquatum occupare posset in mundo: Ergo idem fieri potest dum jam locum occupat.

Dices 1. contra primam partem; Motus quò Angelus movetur de loco ad locum per spatia media, potest omnino, & absque ulla proportione excedere motum, quò corpus illud spatium decurrit; sed hic excessus non posset esse nisi Angelus moveatur in instanti: Ergo, &c.

Nego minorem, Ut enim motus Angelicus excedat in velocitate motum quemlibet corporis cujuscumque, non opus est quod moveatur in instanti; sed sufficit quod fieri possit in minori, & minori duratione divisibili, quàm possit esse motus cujuscunque corporis: Cum autem tempus sit divisibile in infinitum; consequens est quòd Angelus poterit semper majori, & majori,

jori velocitate moveri quàm quælibet corpora .

Dices 2. Angelus cum ſit omnino ſpiritualis longè ſubtilior , & velocior eſt luce corporea : ſed lux corporea in inſtanti pervadit omne aeris ſpatium : Ergo multo faciliùs illud pervadere poterit Angelus .

Diſtinguo minorem ; Lux corporea pervadit univerſum aerem in inſtanti per verum motum,nego: Per ſimplicem diffuſionem,& mutationem quæ eſt terminus motus,concedo. Angelus autem tranſiens de uno loco ad alterum, cùm verè moveatur , non in inſtanti , ſed ſucceſſivè poteſt aerem parvadere .

Dices 3. Motus localis Angeli nil aliud eſt quàm acquiſitio loci : ſed ut probavimus in ſecunda parte hujus concluſionis , Angelus acquirere poteſt locum in inſtanti : Ergo etiam poterit moveri localiter in inſtanti .

Nego majorem : Nam ut diximus illa ſimplex loci acquiſitio eſt tantum mutatio , non verò motus localis , qni ut ſit propriè dictus debet eſſe tranſitus à termino à quo ad terminum ad quem ; nam ſi Angelus produceretur extra mundum , poſſet acquirere locum in mundo , non propterea tamen ſic diceretur moveri localiter .

Quaestio Tertia.

An Angelus poſſit tranſire de uno loco ad alium non tranſeundo per ſpatium intermedium ?

Notandum 1. Quòd quemadmodum Philoſophi diſtinguunt duo genera partium in quantitate continua,ſcilicet communicantium ſeu proportionalium,& non communicantium ſeu aliquotarum : Ita pariter medium ſeu ſpatium medians inter terminum à quo , & terminum ad quem in motu locali diſtingui poteſt duplex, nimirum communicans cum utroque extremo , & non communicans cum eiſdem, v.g. ſi Angelus exiſtens in primo palmo unius corporis tripalmaris velit ad tertium palmum tranſire , medium non cõmunicans erit ſecundus palmus, quia habet ſuam extenſionem diſtinctam ab aliis duobus palmis , nec de extremis aliquid participat ; eſſe tamen poterit medium communicans ſi aliquid ſumatur de primo palmo , & aliquid de ſecundo , vel aliquid de ſecundo , & aliquid de tertio:Iſta verò media communicantia ſunt infinita in potentia , ſiquidem poſt aliquam partem indeterminatam primi palmi poteſt menſurari aliquis palmus , qui aliquid participet de primo,& aliquid de ſecundo,& jam cùm puncta ac partes proportionales videantur in potentia infinitæ , etiam media communicantia dici poſſunt infinita in potentia .

Notandum 2. Angelos poſſe mutare locum multipliciter,poſitivè,privativè & mixtè : Poſitivè , acquirendo novam præſentiam , & priorem non amittendo,ut cùm Angelus in puncto exiſtens, vel in ſpatio minore adæquato extendit ſe ad ſpatium majus retento priori : Privativè, cùm è contrariò contrahit ſe ad ſpatium minus , vel ad indiviſibile nihil novi acquirendo: Mixtè,cùm ſpatium prius deſerit , vel ex toto , vel ex parte,& aliud acquirit vel totaliter,vel ex parte diverſum , tunc enim præſentiam partim acquirit partim amittit:acquirit ſcilicet novam,& veterem perdit, idque vel totaliter quando locum planè diverſum ſubit , vel ſecundum quid quando non planè diverſum , ſed eumdem ſecundùm quid . Porro quando locus novus,& totaliter diverſus acquiritur , vel ille eſt remotus , & diſtans à priori , vel non diſtans , ſed continuus aut contiguus immediatè , ſed major quàm ut totum ſimul occupare poſſit Angelus. De utroque autem hìc quæritur, an ab uno ad alterum tranſire poſſit immediatè , & abſque eo quòd per ali-

aliquod instans verè sit in medio inter utrumque terminum à quo,& ad quem.

Notandum 3. Hic quæstionem moveri non solùm de motu qui est extra sphæram activitatis Angelicæ, sed etiam de eo qui intra sphæram ejus activitatis est; putà si sphæra activitatis Angeli, & ejus locus adæquatus sit una aula, quæritur an possit se movere ab una parte illius ad alteram extremam, absque eo quòd moveatur per medium, quod est inter duas illas partes. Similiter ex hypothesi quòd aliæ duæ sint aulæ sequentes extra locum adæquatum ipsius Angeli, & sphæram illius activitatis naturalis; an possit in tertiam se transferre absque eo quòd per mediam interjacentem transeat?

CONCLUSIO PRIMA.

Angelus transire non potest ab uno loco adæquato ad alterum distantem absque eo quòd transeat per medium, si illud sit communicans: Poterit verò ita transire motu instantaneo si medium non sit communicans cum partibus intermediis. Hæc est Doctoris in 2.dist. 2. q. 12. ubi cùm hanc quæstionem præmisisset, ita respondet numero 3. *Videtur probabiliter quòd non, quia ordo præfixus à superiori Agente videtur esse necessarius cuicumque Agenti inferiori, quando habet actionem præcisè circa talia ordinata.*

Probatur prima pars eadem ratione Doctoris quæ simul explicatur. Ordo præfixus à superiori agente necessariò servandus est à quocumque inferiori, nec potest causa inferior sibi præscriptum ordinem à causa superiori invertere: sed est ordo præfixus à Deo quòd nulla creatura possit transire de loco in locum distantem, non pertransito tali medio. Major constat. Cùm enim omnis creatura pendeat à Creatore, non solum secundùm entitatem, & operationem, sed etiam penes modum operationis, & activitatis suæ, opus est quod agat juxta præscriptum ordinem. Probat minorem Doctor, primò quidem experientiâ quâ constat quòd cùm, inquit. *Ordo formarum naturalium succedentium sibi in generatione naturali determinatus sit ab instituente naturam, ideo respectu cujuscumque Agentis naturalis est necessarius.* Hinc nulla causa inferior producere potest animam sensitivam in corpore organico nisi vegetativa præcesserit, nec rationalis in eodem corpore operationes suas exerere, nisi præcesserint operationes vegetativæ,& sensitivæ: nec anima corpus informans transit ad informandam unam partem corporis distantem, quin informet priùs partes intermedias quibus continuatur pars distans cum parte alia priùs informata. Nec, inquit Doctor ex Arist. 8. *Methaphysicorum*, Agens naturale potest facere immediatè acetum ex vino, quia inter vinum, & acetum naturalier media est quædam alia substantialis forma: Ergo, &c.

PROBAT SECUNDAM PARTEM DOCTOR; *Si autem loquamur de motu indivisibili,* inquit, *dico quòd in tali motu potest pertransire ab extremo in extremum immediatum non transeundo per medium, quod est aliquid utriusque extremi, imò necesse est hoc quia si transiret per tale medium, continuè transiret, & non instantanee.* Unde sibi infrà objiciens, quòd si Angelus non possit transire de loco ad locum, non transeundo per medium non communicans, non poterit etiam transire per medium communicans, respondet hanc illationem esse falsam; *Quia,* inquit, *pertranseundo ab uno ubi immediatè ad aliud ubi in instanti, habet ista omnia ubi ordine quodam naturæ inter quæ est, ordo potentialis ex natura rei: sed non oportet quòd habeat ea ordine durationis: Si autem transiret à distanti in distans absque ordine omnimodo, tunc nec ordine naturæ, nec durationis haberet illa, quorum est ordo naturalis, circa quæ tamen operatur præsuppo-*

supponens necessariò ordinem eorum.

Patet autem hujusce Conclusionis veritas; dum enim Angelus transit instantaneè de loco ad locum contiguum, vel continuum, si esset in loco intermedio participante de utroque loco, aut non moveretur in instanti ad locum vicinum, quod est contra hypothesim, aut esset simul in duobus locis adæquatis quòd naturaliter implicat. Probatur, quando enim movetur ab hac aula in instanti ad alteram vicinam, debet esse in illa aula vicina: Ergo vel simul est in loco inter-medio participante, & integrato ex media parte loci prioris, & media parte loci posterioris, vel non est, si non est: Ergo non pertransiit omnia loca inter-media communicantia; si est: Ergo est simul in tota aula vicina, & in media parte hujus aulæ, & sic est in duobus locis adæquatis, aut saltem in loco majori quàm sit locus ejus adæquatus, quia aula proxima, ut supponitur, & media pars hujus aulæ est locus major quàm aula proxima sola: Ergo esset in loco majori quàm adæquato.

Disparitas autem quam profert Doctor cur Angelus transire possit de loco ad locum absque eo quòd transeat per medium communicans, non autem possit ita transire absque eo quòd transeat per medium non communicans, in hoc consistit, inquit Poncius *ad hunc locum*, quòd quando transit de loco ad locum immediatum in instanti, nulla est pars medii communicantis cui non fuit præsens, vel prioritate temporis, vel prioritate naturæ, antequam fuit præsens toti loco immediato, quamvis non fuit præsens aliquibus partibus medii priùs tempore. Quod clarè patet, supponendo Angelum occupare hanc aulam tanquam locum adæquatum, & hinc in instanti transire ad aulam totam contiguam seu continuam: In hoc casu, media communicantia sunt partes intercedentes inter utramque aulam, v. g. si hæc aula sit quatuor palmorum & secunda totidem, unum medium communicans sunt tres posteriores palmi hujus aulæ, & primus aulæ vicinæ, aliud medium communicans sunt duæ posteriores palmi hujus aulæ, & duæ priores aulæ vicinæ, & ita de cæteris. Quando autem Angelus transiret de hac aula ad vicinam, pro illo tempore quô fuit in hac aula, occupavit omnes palmos, & partes hujus, & hoc priùs tempore quàm occupaverit instantaneè aulam vicinam; quando etiam in instanti posuit se in aula vicina, simul occupavit omnes palmos, & partes ejus: Unde evidens est quòd in hoc casu nulla esset pars media inter utrumque locum, cui Angelus non esset aliquando præsens, & quidem partibus aulæ hujus esset præsens priùs tempore; sed partibus aulæ vicinæ prioribus, & vicinioribus esset præsens priùs quàm posterioribus aut toti loco; non tamen tempore; quandoquidem omnes occuparet in instanti, sed solùm naturâ, quia scilicet nisi esset præsens illis non posset esse præsens partibus aliis posterioribus: sed benè posset esse præsens illis prioribus sine eo quòd posset esse præsens posterioribus. Unde valet hæc consequentia; est præsens posterioribus: Ergo, & prioribus est vel fuit præsens: Non valet autem hæc; est vel fuit præsens prioribus: Ergo est vel fuit præsens posterioribus. Et consequenter quandoquidem illud dicatur prius naturâ à quo non convertitur subsistendi consequentia; præsentia Angeli ad partes priores aulæ vicinæ est prior naturâ quàm ad partes posteriores, & sic Angelus ipse priùs naturâ est præsens partibus prioribus quàm posterioribus, de quo non potest dubitari. Sed sic est, quòd ordo necessariò observandus ex natura rerum creatarum in mutatione, non est, quòd priùs tempore debeat omnis res esse in medio quàm in extremo loco ad quem fit motus; sed quòd

priùs

priùs tempore vel naturà. Unde sequitur manifestè quòd quamvis Angelus moveret se instantaneè de loco ad locum, non priùs tempore transeundo medium omne, tamen adhuc observaret ordinem naturæ, quia priùs tempore, vel naturà esset in omni parte media: At si moveret se de loco in locum distantem nòn pertranseundo medium non communicans, ut ab hac aula ad tertiam aulam relictà secundà. inverteret illum ordinem, quia nec prius naturà, nec priùs tempore fuisset in aula secunda intermedia, quàm in tertia. Hæc Poncius.

Hic autem adverte: Per motum instantaneum Doctorem non intelligere transitum à loco ad locum, qui fit reverà motus propriè dictus, siquidem, ut supra probatum est, motus propriè dictus fieri nequit in instanti, sed tantùm eum transitum apellat instantaneum, qui est simplex loci mutatio, deserendo nempe terminum à quo, & acquirendo terminum ad quem, quod in instanti fieri posse priori quæstione probavimus.

Dices cōntra primam partem; Angelus est in loco per suam substantiam, cum subordinatione ad imperium suæ voluntatis; sed potest velle esse in loco distanti non volendo esse in medio: Ergo non est necessarium, ut de uno loco ad alterum transeat, quòd moveatur per medium.

Distinguit minorem Doctor numerò 4. loquendo de Angelis pro eo statu in quo nunc constituuntur: Angelus malus potest velle esse inordinatè in loco distanti non volendo pertransire medium, ex qua volitione non sequeretur ullus effectus, quia nempe illud virtutem suam naturalem excedit, nec id posset à Deo obtinere nisi extraordinarie agente, concedit: Angelus bonus posset ordinatè velle esse in loco distanti non volendo pertransire medium quasi virtute sua id posset assequi, negat; in eo namque casu quò Angelus bonus optaret transire de loco ad locum impertransito medio, Deus ejus votis annuens extraordinariè agendo, ita illum moveret de loco ad locum non movendo per medium, sed hoc fieret virtute supernaturali, de qua non est sermo.

Aliter distinguo minorem; Angelus potest velle esse in loco remoto volitione quæ sufficiat ad hoc ut sit in tali loco, seu per quam naturaliter locum remotum, & distans obtinere possit, nego: volitione inefficaci, & quæ optatum non obtineat, transeat: Itaque sicut nos movemur de loco ad locum mediante voluntatis imperio, nec tamen possumus locum expeditum pro voluntate semper obtinere, sed solùm quandò reverà nos applicamus ad locum consequendum: Sic quamvis Angeli moveant se localiter cum dependentia ab imperio suæ voluntatis, non possunt tamen locum expetitum obtinere nisi debito modo sese applicent ad eum consequendum: Hæc autem debita applicatio fieri nequit nisi cum ordine ad medium decurrendum priusquàm locus ad quem pertingatur.

Dices 2. Adorandum Christi Domini Corpus de Cœlo ad altare transit non pertransito medio: Ergo, & Angelus potest sic transire.

Distinguit antecedens Doctor: Corpus Christi ita fit præsens in altari per virtutem extraordinariam, & supernaturalem, quæ non debeat se naturis rerum conformare, & earum virtuti commensurari, concedit: *Quia*, inquit, *est supra illum ordinem præfigens illum, & non habens illum pro præfixo*. Ita fit præsens virtute naturali, negat. Hìc autem sermo est de virtute naturali Angeli, quæ cùm sit omnimodè limitata, & determinata, non potest rerum à Deo statutum, & præfixum ordinem immutare, adeòque non potest à termino à quo ad terminum ad quem distan-

ſtantem abſque tranſitu per medium pertingere.

Dices 3. Angeli motus ſimilis eſt noſtræ cogitationi, nec-non, & motibus corporum Beatorum: ſed noſtra cogitatio tranſire poteſt à cœlo in terram abſque medio: Intellectus enim noſter de cœlo cogitans, illicò poteſt cogitationem ſuam in terram dirigere, non cogitando ullatenus de aere intermedio. Similiter corpora Beatorum, (inquit Author libri de cognitione veræ vitæ cap. 15. apud S. Auguſtinum Tomo 9.) tam citò poſſunt transferri ab Oriente ad Occidentem, quàm id poſſit cogitatio noſtra, quæ certè id poteſt in inſtanti, & ſine tranſitu per medium: Ergo multò magis Angeli ita poſſunt moveri.

Nego majorem: Differentia enim magna eſt inter motum cogitationis, & motum localem: Tum quia cogitatio non requirit præſentiam realem, & ſubſtantialem cogitantis ad objectum, ſed tantùm metaphoricam, & intentionalem: Secùs autem præſentia localis ad ſpatium: Tum etiam quia ſpatium intermedium non eſt medium cognitionis, adeòque non eſt neceſſe ut de illo medio cogitet intellectus quando unius extremi cogitatioñe abjicit, ut de altero extremo cogitet: Secùs autem eſt de motu locali, qui neceſſariò fieri debet per ſpatium medium inter utrumque terminum diſtans. Ad id autem quod dicit Author laudatus de corporibus Beatorum, reponere poſſum eum ſic intelligi, quòd ſcilicet tam citò illa beata corpora transferantur ac cogitationes noſtræ, propter vim movendi celerrimam, & dotem mirabilem agilitatis.

CONCLUSIO SECUNDA

Angelus per mutationem inſtantaneam poteſt transferri de loco adæquato in alterum adæquatum continuum, & priori contiguum: Necnon, & deſerere partem ſui loci adæquati, & reſtringere ſuam præſentiam ad minimam ejuſdem loci partem. Hæc Concluſio duas habet partes, quarum.

Probatur prima: Non minor eſt concedenda Angelo virtus quàm animæ rationali, & corpori luminoſo: Sed anima rationalis ſimul infunditur toti corpori organico in inſtanti animationis, necnon, & toti parti per nutritionem aggeneratæ: Similiter lumen à Sole vel ab igne diffunditur in inſtanti per aerem contiguum, & continuum: Ergo ſimiliter Angelus per mutationem inſtantaneam tranſire poterit ab uno loco ad alterum contiguum. *Deinde*: Si id præſtare non poſſet Angelus, maximè quia ſucceſſio neceſſariò requiritur in abjectione termini à quo, & acquiſitione termini ad quem; ſed hoc eſt falſum: *Probatur*: quia nulla ſucceſſio requiritur ex parte medii, quippe cùm nullum eſſe ſupponatur, nec ex parte termini ad quem, ſeu præſentiæ quæ acquiritur, quia quòd poteſt ſimul eſſe, poteſt etiam ſimul acquiri ſi nihil aliud obſiſtat, nullum autem eſt contrarium obſiſtens, & impediens hanc acquiſitiònem, ſicut calor v.g. ſucceſſivè producitur propter frigus obſiſtens: neque ex parte termini à quo, quippe cùm Angelus illum deſerat per primum ſui non eſſe in eo, ut dictum eſt in præcedenti quæſtione: Ergo nihil neceſſariò ſucceſſionem efficit, adeoque illa mutatio fieri poteſt inſtantaneè.

Dices: Terminus quem acquirit Angelus eſt extenſus, adeoque habet partes viciniores, alias medias, alias remotiores: ſed partes viciniores priùs ſunt acquiſibiles quàm mediæ, & hæ quàm remotiores: Ergo non poteſt Angelus locum adæquatum deſerere; & alium acquirere, niſi cum aliqua ſucceſſione.

Diſtinguo minorem: Si hæc acquiſitio fiat per verum motum, concedo: Si fiat per diffuſſionem ſui per ſpatium adæquatum, necnon, & per ſui replicationem,

nem, & positionem multiplicem in diversis partibus aut punctis spatii, nego: Sicut enim lux Solis v. g. diffunditur sine transitu per productionem diversarum partium lucis in diversis partibus totius hemisphærii sine temporis successione, sed cum solo naturæ ordine, quia priùs naturâ Sol illuminat partes sibi vicinas quàm remotiores, positô quòd naturaliter non possit agere in distans per se primò: Sic Angelus potest eodem instanti, & simul tempore diffundere se per spatium adæquatum per sui replicationem, & positionem multiplicem in diversis partibus, aut punctis spatii cum naturæ tantùm ordine, quia non potest occupare naturaliter partes remotas nisi mediantibus interjectis, cùm non possit moveri in distans non occu pato medio: Sic etiam anima rationalis simul adest omnibus partibus simul dispositis sufficienter, nec priùs tempore propinquis quàm remotis, simulque relinquit, & informare cessat partes simul abscissas; quô exemplô patet Angelum posse simul spatium sibi adæquatum replere. Nam si non est necessaria in anima aliqua successio ad occupandum simul totum aliquod spatium; imò neque illa sit possibilis naturaliter, cùm anima nequeat initio informare unicum indivisibile, neque in argumentatione dispositio ultima fiat per indivisibilia: non videtur magis Angelo necessaria successio per se loquendo, ad replendum spatium illud, quod est virtuti suæ adæquatum.

Secunda pars patet ex dictis articulo præcedenti: In quo probatum est Angelum amittere posse per mutationem simultaneam præsentiam realem quam habebat ad omnes partes sui spatii seu loci adæquati, conservatâ tantùm præsentiâ in minori illius spatii parte; hoc tamen præstare nequit per verum motum localem qui fieri non potest in instanti, sed tantùm per subitaneam mutationem de qua sæpiùs dictum est.

Quaestio Quarta.

An, & quæ sit Angelorum durationis mensura?

Notandum primò, distinguendum esse quadruplex genus mensuræ. 1. Est *perfectionis* juxtà illud Aristotelis 1. Metaph. cap. 3. *In unoque genere est unum quod est mensura cæterorum sub eodem genere*. 2. Est mensura *causationis* sic 9. *Metaph.* scibile dicitur mensura scientiæ quia scientiam causat. 3. Est mensura *Cognitionis* seu innotescentiæ, sic ulna notificat quantitatem panni, & hoc modo mensura nihil aliud est quàm quantitas magis nota alteram notificans: secundùm, quod *mensurari* triplicem involuit respectum, unum ad intellectum, alium ad rem mensuratam, & alium ad mensuram 4. Est mensura *durationis*, sic Tempus dicitur mensura motus, Æviternitas mensura Angelorum, & Æternitas mensura Dei.

Notandum 2. Hoc esse discrimen inter æternitatem, ævum, & tempus, quòd *Æternitas*, (ut diximus agendo de æternitate Dei,) sit interminabilis vitæ possessio tota simul, & perfecta, quę scilicet triplicem dicit negationem, desitionis, inceptionis, & successionis ac dependentiæ. *Tempus* verò ut diximus in physicis, est mensura motus secundùm prius, & posterius; *Æviternitas* autem est mensura, & duratio permanens, incorruptibilis ab intrinseco, defectibilis tamen per superiorem potentiam externam. In quo Ævum dupliciter distinguitur ab æternitate, & tempore; *Primò* differt ab Æternitate, quia æternitas est semper actu præsens, & nullô modô in potentia: Tempus verò secundùm instans præsens est in actu, secundùm verò futurum, est in potentia absque ulla penitus permanentia præteriti, & futuri. Ævum autem mensura quædam indivisibilis est, & non est om-

omnino præsens, sed partim actu præsens, partim potentiâ: Nam quemadmodum esse Angeli est indivisibile, & immateriale, & est actu præsens modò, sed tamen aliquomodo est in potentia, quia est in potentia ut conservetur in futuro per manutenentiam Dei, quæ si desisteret omnino Angelus Annihilaretur: Pari ratione dicendum est de ævo quod est indivisibile, & actu præsens, tamen aliquomodo in potentia ad futurum. Cæterùm differt à tempore, quia non est ita potentiale sicut tempus, non enim habet partes præcedentes, & partes sequentes. *Secundò* differt ævum ab æternitate, & tempore ex parte suæ mensuræ, quia Æternitas est mensura rei non deficientis nec potentis deficere: Tempus verò est mensura rei actu deficientis, & potentis deficere: Ævum autem est mensura media, scilicet mensura substantiæ non deficientis, & immutabilis, potentis tamen aliquomodo deficere, & mutari secundùm operationes suas. Declaratur exemplô; nam sicut radius solaris productus à Sole in medio diaphano manente eodem est unus, & idem radius productus in instanti indivisibili, est in actu; est tamen aliquomodo in potentia, quia recedente Sole, desinit esse statim: Ita dicendum est de Angelo, & ejus mensura. Alterum exemplum est imago in speculo quæ ab objecto corporeo visibili in instanti producitur, & est indivisibiliter producta, tamen recedente objecto definit esse imago illa. At verò tempus ipsum comparatur fluvio cujus partes ab eodem fonte dimanant, ita quòd pars parti succedit, atque adeò partes temporis sunt mensura rei cum innovatione, & veteratione ejusdem: Ævum verò est mensura rei sine innovatione, & veteratione quantùm ad substantiam.

Notandum 3. Ex Doctore *in secundùm dist.* 2. *quæstione* 2. *num.* 10. Quòd *mensurare est quantitatem ignotam certificare per quantitatem magis notam*; „ Certificatio autem aliquando potest „ fieri per quantitatem existentem in „ re, vel imaginatione, sicut Artifex „ expertus per aliquam quantitatem, „ quam habet in sua imaginatione, „ mensurat quantitatem quamcumque sibi occurrentem. Aliquando „ autem potest fieri per quantitatem „ aliquam existentem in re, & hoc tri„ pliciter, vel excedentem; & tunc „ certificatur intellectus de quanti„ tate minore per accessum ejus ad „ quantitatem majorem, vel recessum „ ab ea: & hoc modo mensura ponitur „ in quidditatibus rerum, & mensura „ est perfectior ipso mensurato, quæ „ dicitur esse notior naturaliter ipso „ mensurato: Sicut albedo ponitur pri„ ma mensura in genere colorum, & „ Deus dicitur prima mensura om„ nium, quæ sunt in quocumque ge„ nere. *Alio modo* mensuratur per „ quantitatem excessam, quia quanti„ tas nota minor est, & pars quantita„ tis majoris, quæ magis ignota est, „ & tunc illa quantitas minor per sui „ replicationem mensurat ipsum to„ tum quantum majus, & hoc modo „ minor motus potest esse mensura „ majoris motus ex natura rei. *Tertiò* „ *modo* mensuratur quantitas ignota „ per aliam quantitatem notam, & di„ stinctam, & æqualem sibi, & hoc fit „ per applicationem, sive super posi„ tionem. Et quia illud, quod est men„ sura ex natura rei, debet esse notius „ naturaliter ipsò mensuratô; ideo istô „ modô scilicet tertiò, unum æqualium „ non est mensura aliorum, nisi illa „ æqualitas nota fuerit ex naturâ rei, „ hoc modo tempus, si est alia quanti„ tas à motu, & notior eo, potest esse „ mensura motus ex natura rei. Alicui „ tamen intellectui potest illud esse „ mensura, quod ex natura rei non est „ mensura, putà si alicui sit nota quan„ titas ulnæ, & quantitas panni igno-

„ ta; potest tunc quantitas ulnæ esse
„ mensura quantitatis panni, licèt ex
„ natura rei neutra quantitas habeat
„ majorem certitudinem aliâ.

His ita prælibatis tria maximè hìc sunt resolvenda: *Primum*, quòd Angeli non aliam habeant mensuram suæ durationis, quàm æviternitatem. *Secundum*, quòd illa mensura non sit successiva. *Tertium*, quòd sit ab Angeli substantia realiter indistincta.

CONCLUSIO PRIMA.

Angelorum existentia mensuratur æviternitate. Hæc est communis apud Theologos.

Probatur primò. Existentia Angeli aliquâ mensurâ est mensurabilis: sed non mensuratur ęternitate, nam hęc est mensura propria Dei, neque tempore, quia illo res corruptibiles mensurantur, licèt ipsa Angeli existentia ob intensivam perfectionem, virtutem, & magnitudinem durationis suæ possit toti tempori coexister, nulla varietate in ejus duratione facta: Sicut est exemplum de palo fixo in fluvio, circa quem fluit continuò aqua, ipso palo stabili remanente: Ergo ævo solo mensuratur ipsa Angeli existentia, cùm sit inter ipsam, & illam Angeli existentiam proportio, quæ inter mensuram, & mensuratum requiritur.

Deinde, si non esset tempus, Angelus posset cognoscere suam durationem: Ergo habet aliquam aliam mensuram distinctam à tempore, per quam possit cognoscere eam: Illa verò non potest esse æternitas, cùm sit altioris ordinis; ergo est ævum, quia nihil aliud assignari potest, quòd rationem mensuræ existentiæ angelicæ habeat. *Denique* æviternitas secundum Doctorem, est mensura entis creati permanentis, & uniformiter se habentis dum subsistit, seu quod habet uniformem modum existendi: Vel juxta S.Thomam, est mensura entis incommutabilis secundùm suam substantiam; mutabilis verò, & variabilis secundùm suas operationes: Sed Angeli substantia est incommutabilis secundùm se, & uniformiter se habet dum subsistit: Ergo Angelus reverà mensuratur ævo. Quæ hanc adversus conclusionem possent objici, faciliùs solventur in sequenti conclusione.

CONCLUSIO SECUNDA.

Æviternitas non est duratio successiva. Hęc est Doctoris in 2.*dist*.2. *quæst*. 1. ubi licèt opinionem S. Bonaventuræ de successione durationis angelicæ probabilem esse dixerit, solveritque omnia argumenta, quæ contra Seraphici Doctoris sententiam ab aliis fuerant proposita; nihilominus eandem sententiam ipse impugnat hoc modo *numero* 18. Illa duratio angelica, quæ secundùm sanctum Bonaventuram dicitur quantitas habens suam divisibilitatem, non permenentem, sed successivam, ita quòd uni ejus *nunc* raptim fluenti succedat aliud; illa, inquam, duratio, seu quantitas, aut est identificata existētiæ Angeli, aut nō est identificata ipsi: Primum dici nequit, quia impossibile est esse successionem in duratione sine successione in existentia; in existentia autem Angeli non est successio, sicut nec in essentia cui identificatur existentia. Ergo, &c. Secundum pariter non potest affirmari, quia sicut ipsa existentia absoluta Angeli potest poni in esse variis productionibus, aut eadem productione continuata, ita potest duratio absoluta, quam habet per primam productionem poni in esse per secundam productionem, aut eandem continuatam: Ergo quando conservatur Angelus pro secundo instanti, non est necesse dari ipsi novam durationem distinctam ab illa, quam habuit in primo instanti, & consequenter duratio ipsius non erit quantitas successiva constans ex variis partibus.

Si Dixeris, quòd eadem duratio absoluta possit poni rursus in esse, sed pro di-

diversis *nunc*. *Contrà*. Si potest poni in diversis *nunc*; ergo potest conservari in illis: Ex quo sic arguo, aut potest conservari in illis per aliam durationem distinctam, & ita dabitur processus in infinitum, quia eodem modo quæretur de alia duratione: Aut potest conservari in illis absque alia duratione, & ita sicut eadem existentia est in diversis *nunc*, eadem etiam duratio erit in illis, quod est intentum.

Impugnat secundò Doctor eandem sententiam quatenus assereret illam durationem esse quid successivum, quia inquit, *Non videtur ponendus novus respectus sine novo fundamento, vel termino, & absque aliqua novitate ex parte extremorum: Ergo si Angeli existentia sit eadem, & eodem modo Deus se habeat in secundo instanti ac in primo, non videtur admittendus novus respectus*.

Probatur insuper conclusio authoritate sanctorum Patrum, primò quidem S: Augustini *lib. 83. qq. q. 72.* ubi dicit, quòd tantùm id stat inter ævum, & tempus, *Quòd ævum est stabile, tempus autem mutabile*. Item S. Dionysius, *de divinis nominibus cap.* 10. ait, *Proprietatem ævi esse totum simul, secundùm totum metiri*; Non ergo secundùm partem, & partem, & successivè. Et cap. 5. dicit *Ævum esse quietam, & totam simul vitam*. Item Gregorius *in moralibus*, dicit de gaudio Beatorum, *Nihil præteriisse, nihil advenisse, nihilque futurum esse*: Ergo est totum simul.

Probatur iterum ratione fundamentali. Ideo ævi ternitas foret successiva, quia nempe constaret pluribus *nunc*, sive instantibus sibi invicem succedentibus; sed id non videtur esse verum: Ergo, &c. Major est S. Bonaventuræ. Minor probatur, Illud primum *nunc*, seu instans ævi, aut idem est cum existentia Angeli, aut aliud: Si idem, igitur sicut existentia Angeli manet semper eadem ex S. Bonaventura, ita & nunc idem permanet. Si veró dicas, est aliud.

Contra: sicut ipsa existentia ex sancto Benaventura potest infinities poni in esse, ita & illud *nunc* aliud ab essentia, & existentia Angeli potest frequenter poni in esse, & ita potest conservari idem *nunc* ævi, sicut & eadem existentia: Ergo non est necessaria pluralitas ipsorum *nunc*; sed unum sufficit. Si verò dicas, quód si frequenter ponitur in esse, ponetur in diversis *nunc*.

Respondeo, quòd vel dandus erit processus in infinitum, vel dicendum idem *nunc* posse conservari sine novo *nunc*. Probatur, quia illud primum *nunc*, vel potest conservari sine alio, vel non. Si primum, habeo intentum; Si secundum, quæro de illo alio *nunc*, an possit conservari sine alio? & sic vel deveniendum erit ad aliquod *nunc*, quod possit sine alio conservari, vel dabitur processus in infinitum. *Insuper*, quamvis hoc ultimum detur, tamen non erit necesse in ipso *nunc* esse successionem; nam sicut ponitur essentia Angeli eadem, & invariabilis, etsi in alio, & alio *nunc* ponatur: Ita idem *nunc* potest permanere invariabile in se, quamvis in alio, & alio *nunc* ponatur in esse.

Confirmatur, quia conservatio Angeli, vel accipitur pro conservatione activa, vel passiva: Si primum, est tota simul nullam habens successionem, est enim actio divina cui permanentia secundùm se considerata non repugnat sicut, nec termino ejus, scilicet Angelo. Unde poterit Deus per hujusmodi actionem conservare Angelum, præsertim cùm talis conservationis modus sit rebus ipsis indivisibilibus magis connaturalis, & consequenter magis debitus. Præterea, quia actio conservativa rei incorruptibilis ex natura sua est incorruptibilis, quia nullum habet suæ defitionis principium intrinsecum: Ergo, &c. Si secundum, est ipsum esse angelicum invariabile: Ergo nullam habèt successionem, & per consequens non benè asserit opposita sententia

ævum

ævum ex parte conservationis Angeli includere successionem.

Objicit primò Doctor varias Sanctorum Patrũ authoritates, quæ sententiæ Seraphici Doctoris videntur suffragari: In primis verò S.Augustinum l.1.Confessionum c. 4. *Nunc temporis si semper staret, & non flueret, non esset tempus, sed æternitas*: Ergo si *nunc* ævi non flueret, etiam deberet æternitas reputari; Sed consequens est absurdum: Ergo etiam id unde sequitur. Item *lib.4. super Genesim cap.* 14. exponens illa verba, *Pater meus usque modò operatur*; subdit *usque modò consummationem operis significat, aliter enim posset intelligi si diceretur*, NUNC *operatur, ubi non est necesse ut operis consummationem acciperemus, aliter autem cogit intelligi cùm ait, usque* NUNC *ex illo quò cuncta operatus est*. Quibus significat S. Augustinus aliquam esse continuationem in actionibus Dei ad extra, per quàm conservat Creaturas à se productas, subindeque continuationem in duratione Creaturarum: sed continuatio successionem importat: Ergo quælibet creaturarum, adeòque Angelorum conservatorum duratio successiva est.

Subscribit Boetius lib.1. de Trinitate cap. 9. *Quamvis*, inquit, *secundùm Philosophos de corporibus cælestibus, & spiritibus possit dici, quòd sunt semper, magna tamen est differentia in semper esse, in Deo enim tantùm præsens est, non currens; nunc autem fluens facit sempiternitatem*, id est ævum: Ergo Æviternitas est duratio fluens. *Favet* etiam S. Damascenus lib. 1. de fide cap. 25. *Sæculum*, inquit, *dicitur quod semper protenditur cum Æternis, velut spatium*; Sed Angeli durant per sæcula; Ergo eorum duratio protenditur velut spatium, & consequenter includit partes sibi invicem succedentes. Consentit etiam S.Anselm.in Prosologio c.24. *Hôc quoque modò transis omnia, etiam æterna*, inquit Deum alloquens, *quia tua, & illorum Æternitas tota tibi præsens est, cùm illa nondum habeat de sua Æternitate, quod venturum est, sicut jam non habet, quòd præteritum est*: Ergo censet durationem Angelorum non existere quantùm ad illam partem quæ præteriit, neque quoad illam, quæ futura est, adeòque putat Angelorum durationem includere partes sibi invicem succedentes. *Denique* sanctus Hieronymus Epistolâ ad Marcellam, ait, *Tantùm Deus est, qui non novit fuisse, vel futurum esse*: Ergo creatura in suo esse, habet præteritum & futurum, & consequenter successionem.

Respondet Doctor numero 24. His omnibus authoritatibus solùm suaderi, quòd nulla creatura est à prima Causa independens, sed semper dependens; non tamen dependentiâ continuâ aliâ, & aliâ, sed eâdem propter, quam creatura quælibet habere potest esse cum una parte temporis, & non cum alia, sicque potest quasi cadere sub tempore, hoc est coexistere uni parti tẽporis, & non alteri; qua ratione dicitur fuisse, non verò fore, & ita non habere esse Æternum.

Respondeo secundò majoris elucidationis gratiâ ad eas omnes authoritates sigillatim, & quidem *Ad primam S. Augustini*, Dico eum solùm intendere, quòd si duratio temporanea ex se semper necessariò subsisteret, nec ullatenus etiam ab extrinseco posset deficere; reverà foret æternitas, quod, ut apparet, omnino est impossibile: Non autem vult, quòd si illa duratio subsisteret absque ullo fluxu, & cùm ordinaria Dei conservatione, deberet esse æternitas; exinde enim non sequeretur eam non posse ullatenus deficere sicut ipsa Æternitas omnino est indefectibilis. Unde distinguo consequens: Si Æviternitas non flueret, hoc est, si esset omnino indefectibilis, foret Æternitas concedo; nec enim sic illam volumus esse non fluentem: Si non flue-

flueret, quatenus non haberet partes succedentes, foret Æternitas, nego consequentiam.

Ad secundam ex S. Augustino sententiam, nego ex ea illatum subsumptum: Eo enim ipso, quod eadem ipsa actio, qua res producta fuit, semper continuatur, etiam continuatur ipsa res conservata absque aliqua successione in seipsa, aut in ipsius duratione.

Ad authoritatem Boetii Respondeo ipsum velle, quod sempiternitas Dei sit semper præsens ita necessariò, ut omnino sit indefectibilis, etiam respectu cujuscumque; Sempiternitas verò, quam haberet Angelus si ab æterno fuisset creatus, non semper præsens necessariò extitisset, quippe cùm potuisset deficere Deo volente: Unde illa sententia eo modo, quo prior S. Augustini est distinguenda.

Ad S. Damascenum dico ultimam ex ejus authoritate consequentiam illatam esse negandam: Protensio namque per spatium, dici potest non quod habeat partes sibi invicem succedentes; sed quòd ipsamet existentia eadem semper indivisibilis conservetur.

Ad S. Anselm. dico tantum velle, quod cùm Angeli non semper necessariò extiterint, nec extituri sint, quippe cùm Deo volente deficere possint; idcirco ratione illius possibilis defectionis reverà dici possunt non habere, quod futurum est, neque quod præteritum est: Quemadmodum Deus id habet necessariò, quia summè necessariò semper fuit, est & erit. Hinc neganda est consequentia: Tota namque illa Angeli duratio pro tempore præterito, & futuro modò existit, licèt non necessariò extiterit pro præterito, nec absolutè loquendo ita pro futuro sit extitura.

Denique ad sanctum Hieronymum nego consequentiam ex ejus authoritate illatam: Angelus namque etsi habeat durationem permanentem, cognoscere potest præteritum, & futurum, quippe novit se non necessariò extitisse, nec extiturum, quandoquidem possint annihilari, Deo ita statuente.

Objicit secundò aliam sancti Augustini authoritatem ex lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 19. ubi ait, *Sicut aer respectu Solis non est factus lucidus, sed fit lucidus, alioquin absente Sole remaneret aer lucidus: Ita se habet creatura respectu Dei.* Ex quibus sic pro opinione S. Bonaventuræ arguit Doctor subtilis sup. laud. qu. 1. num. 4. Creatura continuò producitur à Deo conservando, & conservatur producendo, & non tantùm dependet à Deo, quatenus actio productiva ipsius exit à Deo pro primo instanti quo habet esse, sed etiam quatenus pro quolibet instanti quo conservatur in esse, actio illa divina quâ conservatur continuò exit à Deo; At non est illa ipsamet actio quâ producebatur à Deo pro primo instanti, quæ à Deo exit pro aliis instantibus in quibus conservatur: Sed alia omnino actio distincta succedens priori: Ergo duratio Angeli non est tota simul, sed successiva. Patet Consequentia, quia actio illa conservativa est de ratione durationis Angeli, vel tamquam ratio formalis, aut pars intrinseca; vel tamquam conditio sine qua non: Ergo si conservatio illa sit successiva, etiam ipsa Angeli duratio successiva erit, aut saltem pendebit ab aliquo successivo. Probat minorem Doctor, actio conservativa est vera actio positiva: Sed non est eadem quâ Deus in primo instanti Angelum produxit: Ergo est alia ipsi priori succedens. Major patet, quia inquit Doctor, conservare, non est tantùm non destruere, sed est aliqua actio Dei positiva, alioqnin diceretur conservare lumen, qui non claudit fenestram, quod apertè falsum est, posset enim etiam eo absente lumen in aula conservari.

Insuper, si conservatio non esset actio po-

positiva, sequeretur, quòd annihilatio ipsi opposita, esset actio positiva, quia non datur negatio negationis: Sed falsum est, quòd annihilatio sit actio positiva, quia annihilare est non agere; igitur conservare est agere. *Denique* nulla creatura est in suo esse independens, quia non est actus purus; igitur continuè dependet à causa, non tantùm ratione primariæ suæ productionis, quâ accepit esse ab ea causa, quasi illud esse continuò ab illa non acciperet, quia sequeretur, quod conservare nihil aliud esset, quàm priùs egisse, & modò non destruere: Ergo necessum est, quòd actio conservativa sit positiva. Probatur itaque minor, nempe quòd actio illa positivè conservans, distincta sit ab actione primò productiva; quia per actionem illam productivam qua res accepit esse in primo instanti, non potest dici formaliter, & ultimatè absque ullo superaddito conservari in illo esse pro aliis instantibus sequentibus: posset enim esse illa actio primò productiva absque eo, quòd res conservaretur pro alio instanti sequenti; siquidem in illo instanti sequenti posset annihilari: Ergo, ut existat pro alio instanti sequenti debet esse alia actio ipsius conservativa à priori distincta.

Si dixeris quòd equidem ab illa actione sola non habeat res per illam producta quòd existat pro alio posteriori instanti, sed ulteriùs requiri, quòd sit illud posterius instans quo posito, & sine ulla actione nova, aut aliquo modo superaddito res illa ipsi posteriori instanti coexistit. *Contra* sic urget Doctor: Si Angelus productus in primo instanti haberet ex se, & sine aliquo spperaddito posse coexistere tempori sequenti, posita solùm existentia futuri temporis, sequeretur quòd ipsius duratio ab Æternitate non discreparet; Æternitas enim non potest coexistere futuro tempori nisi futurum tempus existat; ubi autem non amplius existet, nec Æternitas ipsi coexistet. *Adde* quòd non obstante productione Angeli pro primo instanti posset non habere coexistentiam cum instanti futuro, etiam existente ipso futuro tempore; quia posset pro illo instanti non conservari: Ergo ab actione qua accipit esse pro primo instanti non habet esse pro instanti futuro, etiam existente tali futuro instanti. Itaque.

Respondet Doctor numero 20. Negando minorem, & concedendo consequentiam utriusque probationis, ex quibus non sequitur quòd conservatio sit actio distincta à prima productione quantùm ad positivū utriusq;ue; quamvis prima productio, quatenus dicit respectum ad non esse immediatè præcedens rei productionem, sit distincta ab actione conservante, quatenus non dicit talem respectum, sed potius respectum ad esse immediatè præcedens: Actio enim productiva præsupponit non esse rei quæ producitur, actio verò conservativa supponit rem, quæ conservatur priùs habuisse esse per primam sui productionem. Ut autem faciliùs solvatur ista objectio cum suis probationibus.

Respondeo ex hypothesi quòd duratio esset modus distinctus ab ipsa re durante, inde quidem sequi, quòd ille modus quò mediante coexisteret res instanti primo, non posset sufficere ut existat instanti secundo; nec posset consequenter facere Angelum existentem pro instanti secundo, nisi ipsamet existeret pro instanti secundo: Ergo ut existeret res pro instanti secundo, deberet esse alius modus distinctus quo mediante sic existeret. De suppositione verò quòd duratio Angeli, & actio quâ producitur, non superaddat aliquid supra entitatem, & existentiam ipsius præter volitionem Dei, quâ vult ipsum producere tanto tempore, aut tanto, argumentum nihil concludit; quia falsum

sum est quòd actio illa Dei quâ producitur pro primo instanti, de facto possit conservari, quin conservaretur Angelus, in sensu nempe composito, & ex hypothesi, quòd actio Angeli conservativa semper subsisteret. Unde licèt dari possit aliqua actio productiva, quæ ex se, & sine aliquo alio superaddito non sufficeret ad conservationem rei, putà si Deus vellet producere Angelum cum ea intentione, ut per unicum tantùm instans Angelus ille subsisteret: tamen cum actio quâ de facto creat Angelùm sit illa volitio quâ vult ipsum producere pro Æternitate à parte post, cùmque illa volitio non possit esse quin Angelus necessariò sic existat pro Æternitate, hinc præfatum argumentum nullam difficultatem infert.

Objicies tertiò: Si duratio Angeli, qua debet existere v.g. pro anno, non sit quid successivum, sed indivisibile, simplex, & immutabile; sequitur, quòd post medium annum Deus non posset efficere quin ille Angelus subsisteret pro alia anni medietate sequenti; Sicut non potest efficere quin extiterit pro præcedenti medietate ejusdem anni: Sed consequens est absurdum; falsum enim est, quòd Deus pro quolibet tempore non possit creaturam à se productam destruere: Ergo, &c. Probat sequelam majoris Doctor num. 6. In eo qui habet totum esse simul, idem est fuisse, esse, & futurum esse: Sed quod fuit, impossibile est, quod non fuerit: Ergo si in Æviterno idem est fuisse, & fore, etiam impossibile est, quòd non sit futurum. At hoc proprium est solius Dei cujus Æternitas fuisse, esse, & fore necessariò, ac indivisibiliter complectitur. *Deinde* Deus non potest ab æterno velle contradictoria, ut contradictoria: Sed potest velle Angelum creare, & annihilare, & consequenter potuit velle ipsum esse, & non velle ipsum esse: Ergo esse Angeli, & non esse ipsius non videtur contradictoria: Sed reverà tamen essent contradictoria, nisi assignarentur diversa *nunc*, seu diversa instantia durationis in quorum uno vellet creare, & existere Angelum, & in altero vellet ipsum annihilare, seu non vellet creare, & ipsum esse: At ipsa diversa *nunc* non debent esse instantia temporis, quia posset Deus velle creare, & annihilare Angelum quamvis nullum daretur tempus: Ergo debent esse diversa instantia Æviternitatis, seu durationis Angeli sibi invicem succedentia, & consequenter duratio Angeli erit successiva.

Resp. 1. *Distinguo minorem*; Absurdum est, quòd Deus non possit annihilare Angelum pro quolibet instanti in sensu diviso, & ex hypothesi, quòd non decreverit ipsum conservare pro illo instanti, concedo: In sensu composito, & ex hypothesi, quod statuerit ipsum pro illo instanti conservare nego.

Respondeo secundò distinguendo sequelam majoris: Si duratio Angeli sit quid indivisibile se tenens ex parte ipsius Angeli, necessariò debet facere Angelum durantem pro toto anno, concedo: Si illud indivisibile non se teneat ex parte ipsius Angeli, sed Dei, nego. Falsum autem est, quòd illa duratio sit quid indivisibile se tenens ex parte Angeli præcisè, est enim ipsa volitio Dei quâ vult ipsum existere pro anno, aut pro Æternitate, quæ volitio est una, & indivisibilis; inde nullatenus est inconveniens, quòd si Deus velit Angelum producere, & conservare pro anno, aut Æternitate, Angelus etiam debeat conservari tanto tempore in sensu composito, & quòd Deus non possit ipsi non dare esse futurum, sicut non potest ipsi non dedisse esse præteritum.

Ad primam probationem sequelæ, distinguo minorem: Repugnat durationi creatæ, quòd simul habeat esse, fuisse, & fore quatenus dutatio est rei creatæ, se tenens ex parte ipsius creaturæ, concedo minorem: Se tenens ex parte Dei crea-

creaturam conservantis per volitionem suam indivisibilem, & simplicem, nego.

Ad secundam probationem nego minorem; qua ratione enim non esset contradictorium, quòd Deus vellet creare, & annihilare Angelum si duratio ipsius esset successiva, ita pariter non foret contradictorium si duratio ejus sit quid permanens, & indivisibile: Ad salvandam enim illam contradictionem nihil juvat, quòd illa duratio sit divisibilis potiùs, quàm indivisibilis. Qualiter autem illæ duæ volitiones oppositæ respectu Angeli conservati, & annihilandi non possent esse contradictoriæ, colligitur ex eo, quòd Deus potest velle Angelum esse taliter, ut si esset tale, aut tale tempus existens, vi istius volitionis non possit Angelus durare nisi tanto, vel tanto tempore finito; & exinde haberet volitionem quà vellet ipsum ulterius conservare, ratione cujus volitionis fieret, quòd licèt ulterius tempus admitteretur, tamen Angelus in ipso non existeret.

Unde distinguo subsumptum, illæ duæ volitiones oppositæ forent contradictoriæ, nisi assignarentur diversa *nunc* sive æviternitatis, sive temporis actu existentia, nego: si assignentur diversa illa *nunc* possibilia in quorum uno posset esse creatio, & in altero negatio creationis, concedo. Igitur illa diversa *nunc* non debent esse *nunc* temporis, aut ævi, quæ existant actu, sed possent esse diversa *nunc* temporis possibilia.

Objicit quartò: Angelus est in æternum duraturus: Ergo habebit durationem in infinitum, adeoque si ipsius duratio non sit successiva, sed tota simul, consequens est, quòd ipsius duratio sit infinita actu; Et consequenter, quòd aliquid creatum est infinitum actu: Sed absurdum est, quòd aliquid creatum sit actu infinitum: Ergo, &c.

Negat sequelam majoris Doctor *numero* 23. Ad hoc enim, ut esset aliquid infinitum propter coexistentiam, quam posset habere cum infinito tempore, deberet coexistere omnibus partibus infiniti istius temporis: Sicut enim illud tempus non esset infinitum nisi quatenus includeret infinitas partes, ita id quod ipsi coexisteret non foret infinitum nisi pariter coexisteret omnibus ejus partibus: Cùm autem partes temporis infiniti nusquam possint esse simul actu; Nec etiam coexistentia ipsis partibus poterit esse simul actu. Adeoque licèt Angeli duratio sit indivisibilis secundùm se, tamen cùm sit divisibilis respectu coexistentiæ ad tempus infinitum, si daretur, non sequitur, quòd secundùm se, & permanenter debeant esse actu infinita, licèt habere possit coexistentiam successivam ad partes temporis infiniti si daretur.

Objicit denique, Angelus potuit creari non peccator, & posteà potuit peccare etiam si nullum fuisset tempus: Ergo in ipsius duratione potest esse prius, nempe in quo non esset peccator, & posterius, in quo peccator existeret; adeoque ejus duratio est successiva. *Confirmatur* posset Angelus creari, & postmodum annihilari, aliusque posteà Angelus creari: In illo autem casu verum non esset, quòd illi duo Angeli simul existerent pro eodem *nunc*: Ergo pro diversis *nunc* deberent existere: Sed posset unus alius Angelus coexistere illis duobus Angelis, nempe annihilato, & alteri de novo producto; Ergo in duratione tertii Angeli esset priùs, & posteriùs; priùs quidem, ratione cujus diceretur coextitisse Angelo annihilato: Posterius verò per quod coexisteret Angelo de novo producto.

Negat consequentiam Doctor: Tum argumenti, tum confirmationis *nu.* 24. Quamvis enim unus Angelus alium subsequatur, & de non peccante fiat peccans, inde non sequitur, quòd sit successio in ipsius duratione, sed tantùm

tùm esset successio inter durationem, & ipsius annihilationem, necnon inter innocentiam, & ipsius injustitiam: ita quòd quamvis ipsius duratio coexistat innocentiæ, & injustitiæ sibi invicem succedentibus, non inde sequitur, quòd sit aliqua successio in ipsius duratione; indivisibilis enim duratio, quæ priùs coexistit innocentiæ, potest coexistere ipsius injustitiæ. Eodem modo tertius Angelus posset coexistere Angelo priùs producto, & Angelo posteriùs producto sine successione ulla in duratione sua intrinseca; sicut ipsa æternitas, quæ est indivisibilis, & sine ulla successione formali secundùm omnes, coexistit diei hesternæ, & hodiernæ.

CONCLUSIO TERTIA.

Duratio angelica non distinguitur realiter ab Angelo, ita subtilis Doctor *in secundum dist. 2. quæst. 2. n. 3.* Ubi hanc conclusionem sic probat. Hoc ipso quo res aliqua producitur, & conservatur, vel quòd terminat actionem productivam, & conservativam, durat vel in instanti, vel in tempore: Ergo nihil aliud requiritur, ut duret: Tnm quia si esset duratio aliquid distinctum à re durante, & actione ejus productiva, ac conservativa, esset aliquid absolutum, vel respectivum: sed neutrum dici potest: Ergo non est distinctum aliquid ab illis. Minor patet: Non enim est respectivum, quia respectus realis debet habere terminum realem: Potest autem res durare absque eo, quòd sit aliquid reale ad quod diceret respectum, putà si Deus unicum Angelum produceret: Non etiam absolutum, quia esset posterius re durante, & consequenter res durans produci posset absque illo, quod est absurdum, quia sic duraret, & non duraret: Duraret quidem, quia produceretur: Non duraret autem, quia non haberet durationem, quæ esset aliud absolutum posterius non productum.

Probatur 2. Quotiescumque aliqua distinguuntur realiter, & eorum aliquod est naturâ prius altero; etiam eorum unum potest existere sine altero: Ergo si æviternitas distinguatur realiter à substantia Angeli, cùm sit ipsâ substantiâ posterior, sequitur, quòd Angelus potest esse, & manere sine sua æviternitate, & sic sine duratione sua durabit, quod implicat. *Insuper* si ævum est distinctum realiter ab esse Angeli, vel Angelus seipsô durat, vel alio à se distinctô: Si seipsô: Ergo pari ratione ipsa existentia poterit seipsâ durare formaliter, quia istud aliud non erit perfectius ipsa actuali existentia ejus, cùm sit quasi passio ejus: Si autem aliò à se absolutò durat in esse, erit processus in infinitum in mensuratis, & mensuris. Amplius, *pluralitas non est ponenda sine necessitate*, ex primo Physicorum: Sed nulla necessitas est, quòd ævum pro duratione æviterni sumptum, sit aliud ab æviterno: Ergo non est aliud. *Denique*, si ævum realiter, & essentialiter distinguitur ab Angelo, vel æviterno cujus est duratio, sequitur quòd sit aliquod accidens ejus: sed videtur impossibile, quòd per accidens duret ipsa substantia, magis enim videtur accidens durare per substantiam, quàm è converso: Ergo, &c.

Dices primò; Tempus realiter distinguitur à motu, quem mensurat: Ergo pariter admitti debet necessariò aliquid distinctum realiter ab essentia Angeli, quod sit illius mensura.

Negat consequentiam Doctor: quia inquit *numero* 8. *ejusdem quæstionis*, „ licèt tempus differat à motu, & per „ consequens instans à mutatione, „ non videtur idem dicendum de du„ ratione Angeli: Nam, inquit, si tem„ pus differt à motu, hoc ideo est, quia „ partes ejusdem proportionis alicu„ jus non necessariò sunt æquales in „ numero, & quantitate partium ejus„ dem proportionis temporis; nulla „ autem quantitas est eadem alteri

„ quantitati, nisi partes ejusdem proportionis, & quantitatis in ea sint æquales partibus ejusdem proportionis, & quantitatis in reliqua, & hoc æquales tam in numero, quàm in magnitudine: loquendo autem de quantitate, quæ est in motu, quam habet ex parte magnitudinis, sive formæ secundùm quam est motus, possunt aliquæ partes motus, putà decem partes integrantes totum motum, esse cum decem partibus temporis; sed non sunt eædem eis, quia, cum eisdem partibus temporis possunt esse plures partes motus æquales prioribus partibus motus, vel tot inæquales, quia dupla virtus movet idem mobile, & per consequens in duplo velocius, nulla pars erit in motu tardiori, quæ non erit in motu velociori, loquendo de partibus, quas habet in magnitudine, vel de partibus, quas habet secundùm formam quà est: Quia movens mobile motu velociori non facit simul pertransire aliquas partes magnitudinis, sed præcisè alteram post alteram: Ergo tot partes sunt in motu velociori, & tantæ, loquendo de ista quantitate; quot, & quantæ sunt in motu tardiori; non potest autem idem tempus, & habens easdem partes cum isto motu, & cum illo motu: Ergo illæ partes temporis non erunt eædem, nec partibus istius motus, nec illius, quia non in eadem proportione se habent ad totum, nec sunt æquales istis partibus totius, ita Doctor. Non est autem eadem ratio de æviternitate, & Angelo, quippe tam Angeli substantia, quàm ejus duratio sunt omnino indivisibiles: Adeoque una non potest alteram excedere.

Dices secundò, quantitas permanens est accidens distinctum à subjecto: Ergo, & successiva, quia utraque est ejusdem generis, seu prædicamenti: Et consequenter utraque debet esse distincta à subjecto, maximè si subjectum sit substantia: Sed quod mensurat existentiam Angeli est quantitas successiva: Ergo mensura Angeli distinguitur realiter ab ipso.

Respondet Doctor numero 11. Quòd non est aliquid in actuali existentia Angeli, quod sit propriè quantitas, nec indivisibile de genere quantitatis; quia existentia videtur posse nosci absque omni alio addito. Unde negatur suppositum subsumpti, nempe quòd detur in Angelo aliquid, quod mensuret existentiam ejus: quod si etiam daretur aliquid tale, certè non esset quantitas, qua non esset aliquid realiter ab ipso distinctum.

Dices tertiò; Si res durare posset à se ipsa sine alio addito posset etiam esse in loco à se ipsa sine novo ubi superaddito, contra nostram sententiam.

Respondeo negando paritatem; Quia res non habet necessariò esse in loco ex eo, quòd producatur; posset enim independenter habere; habet autem durare hòc ipsò quò producitur, & conservatur. Unde ut sit in loco, debet aliquid convenire præter conservationem: Ut verò duret, non debet aliquid aliud à conservatione advenire.

Instabis Angelus est tam indifferens, ut sit in hoc, vel in illo tempore, ac ut sit in hoc, vel in illo loco: Ergo quemadmodum præter illam indifferentiam ponitur, ubi distinctum, quod determinatur ad hunc locum potiusquàm ad alium; sic ut ponatur in hoc tempore potiusquàm in alio, poni debet aliquid additum, illud autem non est aliud, quàm duratio: Ergo, &c.

Respondeo negando subsumptum; Quia duratio non est illud à quo res habet esse hoc, vel illo tempore, sed quo possit tanto, vel tanto tempore existere, comprehendendo sub nomine temporis vel partem ejus divisibilem, vel instans indivisibile.

Co-

COROLLARIUM PRIMUM.

EX *his colligit Doctor numero* II. Quòd non detur in Angelo aliqua forma ipsi intrinseca distincta realiter ab ipsius existentia, per quam mensuraretur. *Probat hoc*; quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla est necessitas ponendi hujusmodi mensuram in Angelo: Ergo, &c. Probatur minor, quia si esset necessitas ponendi mensuram distinctam, esset necessitas ponendi durationem distinctam: Sed hoc non est necesse, ut patet ex probatione primæ conclusionis. *Confirmatur*, quia illa ipsa argumenta quibus probatum est non dari in ipso durationem distinctam, probant non dari in ipso mensuram distinctam.

Confirmatur secundò; Quia si poneretur mensura in Angelo, non poneretur in ipso mensura excedens, nec excessa, cùm non possit intelligi quâ ratione esset excedens aut excessa; ergo deberet poni mensura æqualis ipsi: Sed hoc etiam nequit dici, quia nihil positum in Angelo potest esse notius quantùm ad mensurandum, neque ex natura rei, neque per accidens, quàm ipsamet existentia Angeli: Ergo nihil ponitur in ipso quod possit esse mensura istius existentiæ: Et quamvis aliqua quantitas totalis distincta cognita posset esse mensura ipsius quantùm ad aliquas partes ejus, tamen nec sic etiam potest poni ratio mensuræ in Angelo, quia non habet partes quæ mensurari possent per ipsum. *Addit ad hoc doctor* quòd non solùm non sit necesse ponere aliquid absolutum pro mensura, sed nec relationem aliquam, quia non est necesse hìc aliam ralationem aliquam ponere, quàm illam quæ est ad causam efficientem, vel conservantem, & illa non est aliud à fundamento.

COROLLARIUM SECUNDUM.

COlligit *secundò quæstione tertia*, mensuram externam aliquam esse admittendam in duratione Angelorum, eamque esse vel extra genus, vel in genere. Prior est ipsemet Deus ratione suæ infinitæ durationis secundùm quam res creatæ possunt dici ipsi plus vel minùs coexistere. Posterior verò est existentia primi angeli, cujus æviterna duratio cæterorum dici potest mensura: Hæc enim mensura primi Angeli respectu omnium æviternorum est simplicissima, atque magis uniformis regularis, & notior simpliciter in genere æviternorum, proinde est mensura omnium existentiarum aliorum Angelorum: Sicut motus primi mobilis, quia est omnium simplicissimus, notissimus atque uniformior, & diuturnior, ponitur mensura omnium motuum, & tempus omnium temporalium. Quemadmodum ergo cujuslibet Angeli existentia suô particulari ævò, tanquam mensurâ suâ extrinsecâ mensuratur, & eô modò ab aliô distinguitur, ita ut tot sint æva, quot sunt æviterna: Ita generaliter loquendo unicum est ævum omnium æviternorum, videlicet existentia primi Angeli distincta ab existentia cujuslibet æviterni, & propterea dicitur mensura extrinseca etiam in ratione durationis.

Probatur ex eo quod, ut supra diximus ex Aristotele, in quolibet rerum genere est aliquod primum quod est causa, & mensura reliquorum: Igitur in durationibus rerum spiritualium est recurrendum ad primam durationem magis perfectam, & uniformem, ut metiamur aliarum durationes: Ista autem duratio est in illo primo Angelo cujus natura est simplicior, perfectior, ac magis uniformis, & regularis in sua duratione; & per consequens ejus existentia est aliarum rerum incorruptibilium mensura saltem extrinseca, cùm unumquodque æviternum suam habeat propriam intrinsecam, ut dictum est. Unde sicut mensura sive tritici, sive vini, & aliorum ejusmodi in aliqua Republica solet publico sigillo muniri, ut om-

omnibus innotescat illam esse fidelem, & certam, ad hoc ut ad illam cæteræ expendentur mensuræ; ita cùm ars imitetur naturam, dicendum est primi, & supremi Angeli substantiam proportione servata esse uniformem,& perfectam omnium aliorum sprituum mensuram, quæ quidem mensura est eadem realiter cum illius supremi Angeli existentia cui inest, sed distinguitur realiter ab existentiis aliorum quas mensurat, sicut supremus ille Angelus distinguitur realiter ab omnibus aliis Angelis.

Dices primò, Si ævum primi Angeli est mensura omnium æviternorum: Ergo destructo primo Angelo in quo est, etiam tale ævum destrueretur, & per consequens omnia alia æviterna ab eo mensurata mutarentur: At hoc est inconveniens: Ergo, &c.

Respondeo quòd hoc dato, non mensurarentur ævò primi Angeli, nec proinde mutarentur fucundùm suam entitatem absolutam, quia relatio mensuræ ad mensuratum non est realis, sed rationis, quæ nullam importat mutationem; nam primus Angelus se habet ad alia æviterna, sicut mensura excedens, non autem sicut mensura à qua mensuratum dependet.

Dices secundò: mensura debet esse notior re mensurata: Sed ævum primi Angeli non est notius aliis Angelis, nam potiùs proprium ævum est notius cuilibet Angelo, quàm ævum primi Angeli: Ergo, &c.

Respondeo sufficere quòd mensura sit in se notior, etiamsi non sit notior ei qui eâ utitur, nam quoad nos notiores sunt motus horum inferiorum quàm motus primi mobilis qui est mensura omnium,quia in se est notior,ita autem se habet æviternitas primi Angeli.

Dices tertiò; Omnes Angeli simul creati fuerunt, & duratio omnium est æqualiter uniformis: Ergo non est major ratio cur ævum primi Angeli sit mensura æviternorum, quàm æva horum sint mensura primi Angeli.

Respondeo, Quòd ævum primi Angeli est simplicius, uniformius,& invariabilius, & ita est mensura respectu æviternorum: Sicut quamvis alii cæli sint uniformes in suis motibus, nihilominus non dicuntur mensura primi mobilis, sed potiùs ab illo mensurari, quia superius est.

His tamen non obstantibus non dubitarem asserere reverà nullum Angelum posse dici alterius durationis mensuram ratione mjoris simplicitatis; non enim apparet qualiter unus Angelus quoad essentiam, posset dici simplicior alio Angelo,quandoquidem omnes sint indivisibiles quoad partes integrales,& physicas, & nullus ex ipsis sit expers compositionis Metaphysicæ, nec compositionis ex essentia, & existentia, nec compositionis ex natura, & personalitate. Nisi diceretur simplicior fortè quòd posset plura simul per pauciores actus percipere, & in hoc sensu quamvis possit Angelus perfectior dici simplicior, tamen ex hujusmodi simplicitate non sequitur quòd possit mensurare existentiam alterius quantùm ad durationem ejus, de qua mensuratione loquimur.

Quæres quânam mensurâ operationes angelicæ mensurentur?

RESPONDET Doctor *quæst. quarta*, Operationes immanentes, nempe intellectionem, & volitionem Angeli, mensurari æviternitate sicut, & eorum substantiam quod sic probat: Quæ eodem modo existunt, quandiù existunt, habent mensuram ejusdem rationis, quamvis unum ex illis diutiùs existat quàm alterum: Sed Angelus, & operatio ejus habent eundem modum existendi dum existunt absque ulla differentia,nisi quòd Angelus diutiùs habeat durare quàm operatio ulla ipsius: Ergo Anglus, & ejus operatio habent me-

mensuram ejusdem rationis: Sed Angelus habet ævum pro mensura: Ergo, & operatio ejus. Probatur major, quia eo ipso quo habent similem modum existendi, quicquid potest mensurare unum, potest, & alterum, & si non posset, certè ex hoc ipso sequeretur quòd non haberent similem modum existendi. *Confirmatur*, quia ex hoc sequitur quòd omnes Angeli quamvis sint alii aliis perfectiores, habent tamen mensuram ejusdem rationis, quia videlicet habent omnes uniformem modum existendi.

Confirmat secundò, Quia quod unum altero diutius existat, non impedit quin utrumque ævo mensuretùr, alioquin sequeretur proportione servata quòd quia sonus non tandiù durat quandiù motus cęli, non deberet mensurari tempore, sicut mensuratur motus cœli, sed aliquâ alia mensura diversæ rationis, quod est absurdum.

Repones disparitatem esse; Nam Angelorum existentia semper erit; At eorum cognitio, & aliæ operationes immanentes possunt deficere.

Contra, Quia per accidens est ad durationem mensuræ quòd unum diutiùs quàm aliud permaneat, nam si Angelus solùm per horam duraret, adhuc ævo mensuraretur; non enim perpetuitas, vel destructio aut annihilatio variant mensuram formaliter: Ergo similiter, & ejus cognitio ac aliæ operationes immanentes cùm suâ naturâ, dum manent, habeant esse totum simul, & uniformiter permanens, sufficit ut habeant eandem mensuram quam habet ipsa Angeli existentia.

Confirmatur hæc ratio, quia non alia de causa res successivæ mensurantur tempore, nisi quia habent modum manendi permanentem; nam ut supra dictum est, mensura debet proportionari mensurato, & diversitas mensuræ attenditur penes diversum modum manendi mensurati; Sed tales Angelorum operationes interiores, & immanentes non sunt successivæ, sed indefectibiles, & permanentes sicut ipsamet Angelorum existentia: Ergo eàmet mensurari debent.

Probat secundò Doctor. Visio beatifica mensuratur Ævo; ergo, & operatio immanens Angeli. Probatur consequentia, quia visio beatifica procedit ab intellectu tamquam à causa partiali: Ergo intellectus habet productionem terminatam adipsam: Sed illa productio debet mensurari tali mensura quali mensuratur ipsamet visio: Neque enim visio potest esse æviterna, & productio continua ipsius à qua dependet necessariò, & per se, alterius mensuræ: Ergo illa productio est æviterna; hoc est mensurata ævo: Sed si illa productio mensuratur ævô, similiter mensurari debet ævô omnis alia operatio Angeli producta, & conservata indivisibiliter.

Reponunt Thomistæ, illas operationes non mensurari quidem æternitate quæ est Dei mensura, sed æternitate participata, quam dicunt esse inferiorem æternitate divinâ, ac differre ab illa sicut perfectiùs à minùs perfecto; æternitas enim divina est mensura divini esse, æternitas verò participata est mensura esse ordinis divini, & supernaturalis, cujusmodi sunt gratia habitualis, virtutes à Deo infusæ, & visio beata.

Contra; Quidquid mensuratur propriè æternitate, ex sua natura indefectibile est ut Deus: Ergo quod æternitate participata mensuratur, est indefectibile per participationem: Sed nullum datur ens ita indefectibile, quia omne ens creatum absolutè loquendo defectibile est: Ergo nihil æternitate participata mensuratur.

Si dixeris gloriam hôc modô esse indefectibilem. *Reponam* potiori ratione, quòd cùm Angelus sit substantia vivens, ac proinde secundùm hanc considerationem nobilior sit in entitate ipsâ

ipsâ gloriâ quæ est accidens, etiam deberet ita mensurari; nam quòd sit ens naturale aut supernaturale, parum ad præsentem difficultatem interest. Hoc tamen nullus admittit.

Dices primò, per hoc distinguitur duratio, & mensura Dei à duratione, & mensura Angeli, quòd duratio Dei sit ex natura sua independens ac indefectibilis; duratio verò Angeli sit defectibilis ac dependens ex natura sua, ita ut posset nullomodò esse, & postquam est, deficere: Sed operatio angelica habet aliquam defectibilitatem ex natura sua quam non habet Angelus, quia Angelus petit connaturaliter postquam semel productus est, numquam deficere, quod non petitur ab operatione ipsius quæ connaturaliter potest deficere: Ergo operatio Angeli habet mensuram distinctæ rationis à mensura Angeli. Patet consequentia; non enim est potior ratio cur defectibilitas Angeli, & indefectibilitas Dei distinctas mensuras exigant, quàm defectibilitas talis operationis angelicę, & indefectibilitas ipsius substantiæ angelicæ, saltem ab intrinseco, & ratione sui: Nec videtur esse potior ratio cur diversus ille modus existendi quem habet Deus, & Angelus quatenus Angelus existit defectibiliter, & Deus indefectibiliter, exigat diversâ mensuram, quàm diversus ille modus existendi quem habet Angelus, & ejus operatio, quatenus hæc est defectibilis connaturaliter, ille verò non ita; ergo non habent eundem modum existendi, nec consequenter eandem mensuram.

Respondeo, quòd etsi Angeli substantia, & ejus operatio diversam haberent durationem, & mensuram, nihilominus possent invicem convenire in ratione Ævi ut sic, quatenus nempe Ævum distinguitur ab Æternitate, & tempore; Ævum enim sic acceptum, nihil aliud est quàm duratio rei defectibilis ex se vel per aliud, & habentis totum suum esse simul sine ulla partium successione, talem autem durationem habet angelica substantia, & ejus operatio, adeoque in ratione ævi convenirent, quamvis in ratione specifica talis aut talis ævi invicem discreparent.

Dices secundò, si Angeli substantia, & operatio mensurarentur ævo, sequeretur etiam, quòd omnia entia permanentia pariter ævo mensurarentur: Sed hoc videtur absurdum: Ergo, &c. Major constat; nihil enim est permanens cujus existentia non permaneat eadem dum manet, & hoc absque successione propriè dicta, quæ sit acquisitio, vel deperditio partis post partem. Probatur minor *primò*, quia secundùm Philosophum 4. *Physicorum textu* 118. Quies mensuratur tempore; igitur illa circa quæ natus est esse motus, quando non sunt amplius in motu, mansurantur tempore, sicut, ac si essent in motu. *Secundò*, quia omnium generabilium, & corruptibilium generationes, & corruptiones mensurantur in instanti temporis, cujus autem primum esse mensuratur nunc temporis, ejus esse habitum mensuratur tempore: Ergo omnium istorum esse habitum post generationem mensuratur tempore.

Concedit majorem Doctor *eadem quæstione, & numerò 9.* Nempe, quod ævo mensuretur *Quæcumque existentia actualis invariabilis, hoc est*, inquit, *cui repugnat ut secundùm ipsam sit variatio sive fluxus vel acquisitio partis post partem; nec enim perpetuitas aliquorum, vel corruptio, vel annihilatio aliquorum variat mensuram formaliter, dummodo existentia sit ejusdem rationis dum manet.* Ad minorem autem ut respondeat, advertit plura posse considerari circa permanentiam, nam *primò* potest considerari fluxus formæ permanentis divisibilis, quæ acquiritur successivè, qui fluxus est ipsamet successiva acquisitio formæ, vel successio partium formæ. *Secundò* considerari potest ipsamet forma se-

secundùm ; quam natus est fluxus ille, seu, qui acquiritur actu successivè, ut forma v.g. caloris, aut frigoris producta successivè. *Tertiò* forma manens secundùm quam potest esse motus, quamvis de facto non sit, ut calor v. g. postquam est productus. *Quartò* forma permanens circa quam non est natus esse fluxus, seu, quæ non est nata produci successivè, ut formæ substantiales producibiles in instanti, v.g. forma animæ, quæ tamen forma habet aliam formam consequentem secundùm, quam natus est esse fluxus v. g. formam caloris, aut alterius qualitatis consequentis formam substantialem illam permanentem. *Quintò* denique illud quòd est sic permanens, ut nec ad ipsum possit dari fluxus, nec ad aliquam formam antecedentem, aut consequentem ipsam, ut sunt corpora cœlestia.

Ex his hoc ultimum nempe *Quintum* nullò modò mensuratur tempore, nec per se, nec per accidens, tamquam per mensuram propriam intrinsecam. *Primum* verò mensuratur tempore. *Quartum* secundùm se non est natum mensurari tempore ratione consequentis formæ, circa quam potest esse motus, & quies. *Tertium*, & *quartum* in reipsa sunt eadem forma, quæ tamen habet unam rationem, ut ad ipsam est motus, & aliam rationem, ut est sub quiete sine motu,

Quem dicendi modum iterum duplicem distinguit Doctor, Primus est, quòd semper mensuretur tempore, etiam quando quiescit, & manet secundùm omnes suas partes, quia est forma ex se variabilis seu acquisibilis, ac destructibilis successivè : & si hoc teneatur, tum major non debet intelligi de omnibus permanentibus, sed de illis quæ debent produci, & conservari indivisibiliter, nec prima objectio urget etiam si totum concedatur, quod in ea proponitur. Secundus modus dicendi est, quòd illa forma quandiù est sub quiete mensuretur ævo, quia tunc habet omnes suas partes indivisibiliter existentes. Ait tamen hunc secundum dicendi modum esse minùs probabilem quàm primum, quia forma producta in tempore pro ultimo instanti istius temporis videtur habere instans illud pro sua mensura, non verò *nunc* ævi ; secundùm autem hunc modum dicendi hoc esset falsum.

Unde concludit, quòd quamvis quies hujusmodi formarum mensuretur tempore, non tamen necessariò ipsæ formæ sic mensurantur ; vel si dicatur juxta priorem modum dicendi, quòd mensurentur tempore, tamen dicendum est quòd omnes substantiæ generabiles, & corruptibiles indivisibiliter sine successione secundùm se mensurentur ævo ; quamvis per accidens ratione motus consequentis possint dici mensurari tempore. Ita Doctor.

Dices 1. Inter rem cujus substantia, & actio mensuratur tempore, ut est ignis v. g. & rem cujus substantia, & actio mensuratur æternitate, ut est Deus, datur res media cujus substantia mensuratur ævo, & actio tempore: sed talis res est Angelus potiùs, quam ulla alia res: Ergo operatio Angeli non mensuratur ævo. Major est Procli, qui est author libri de causis apud Aristotelem.

Negat majorem Doctor numero 13., & authoritatem Procli respuit ; *Eo quòd*, inquit, *doctrina de causis, tradita, est secundum doctrinam Avicennæ erroneam, ac si intelligeret ille Author intelligentias esse Deos quosdam, & earum operationes mensurari nunc temporis, non quidem intrinsecam operationem, quia hoc non poneret potentialitatem, nec successionem, sed extrinsecam circa corpus esse in momento temporis: & ideò authoritas illa non est habenda sicut authoritas, quia tradita est per radicem erroneam*,

Dices 2. Nihil producitur, ut statim deficiat : Ergo quicquid producitur debet

bet aliquandiu durare; & consequenter operatio angelica debet aliquandiu durare; sed si mensuraretur ævo, non deberet durare aliquo instanti; quidquid enim mensuratur ævo, & non est sempiternum, debet existere pro aliquo instanti tantùm, operatio autem angelica non est sempiterna: Ergo si mensuratur ævo, debet existere pro aliquo instanti.

Negat minorem Doctor: Quamvis enim natura non intendat productionem rei, ut deficiat, & idcirco secundùm intentionem naturæ res producta debeat aliquandiu durare, nihilominus potest aliunde deficere, ut constat in omnibus mutationibus instantaneis, *Quæ*: inquit Doctor, *non habent esse nisi raptim, & statim non sunt*, hoc est, statim esse desinunt.

Dices 3. Talis est mensura operationis angelicæ, qualis visionis beatificæ; sed visio beatifica non mensuratur ævò: Ergo nec operationes angelicæ debent ævo mensurari: Major constat ex secunda probatione superiùs deducta: Minor probatur: Tum ex illo Joannis 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te*: Tum ex S. Augustino *lib.83. qq. quæst.25.* ubi nostram beatitudinem æternitatem participatam appellat.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico, Primò contextum Scripturæ sumi, non pro æternitate formaliter accepta, sed pro ævo sempiterno, quemadmodum anima dicitur æterna, eo quòd in perpetuum sit duratura: Nam, ut observavimus articulo de æternitate, nomen æternitatis variis, sed præsertim quinque modis usurpatur in Scriptura.

Ad S. Augustinum dico, eum non loqui de beata Visione, sed de anima nostra, quam docet esse æternam participatione Æternitatis, quippe cùm à Deo, qui æternus est, in perpetuum sint conservandæ.

Quantùm ad operationes transeuntes Angelorum, quales sunt motus localis, corporum deportatio, & agitatio, dico ipsas esse mensurandas nostro tempore. Hac enim ratione quandam conditionem corporibus communem, nempe motum localem, & *ubi* participant Angeli: Ergo debent etiam participare mensuram rerum corporalium, quæ est tempus continuum. *Confirmatur*; Nam in quantùm moventur localiter, participant *ubi*, quod est conditio, & passio corporalis aliquo modo ejusdem rationis in ipsis, & in corpore: Ergo etiam possunt mensurari mensura primi corporis moti.

Imò addo, quòd etsi prædicta de operationibus immanentibus secundùm sententiam Doctoris, certiora appareant, nihilominùs non dubitarem asserere tam ipsius Angeli, quàm ejus operationes, nec-non, & cujuscumque rei permanentis durationem, reverà etiam mensurari posse nostro tempore; ita, quòd per eorum coexistentiam ad nostrum tempus distinctè cognosci possit quandiù duraverint, nempe vel per annum, vel per diem, vel per horam: adeòque earum rerum duratio tam potest dici temporanea, quàm quæcumque alia. Quod utique ratione firmari potest, duratio enim angelica aliquam habere debet mensuram, unde facilè conjiciatur Angelum tandiù aut durasse, aut duraturum: sed id cognosci non potest distinctè per ipsammet Angeli existentiam; licèt enim Aliquis intuitivè cognosceret naturam Angeli, & realem ejus existentiam, inde tamen non posset certò cognoscere quandiù duraverit aut duraturus sit: adeoque aliam debet habere mensuram ex qua cognoscatur qualis, & quanta sit ejus duratio, eamque saltem de præterito mensurare. Ad id autem tempus facilè deservire potest; siquidem ex hypothesi, quòd (sicut probatum est supra) Angeli creati fuerint cum Universo, facilè quisque judicare poterit eos jam per tot annorum mil-

millia, & centurias durasse, à condito scilicet orbe usque nunc; & si tempus esset perpetuum, ex illo quisque Angelorum posset cognoscere se, & alios tot, & non pluribus annis, diebus, & horis durasse: Igitur si consideremus Angelorum coexistentiam ad tempus, asserere licebit ipsum dici posse mensuram externam durationis angelicæ, sicut, & aliarum quarumlibet rerum permanentium.

Inde tamen nollem subscribere Thomistis asserentibus operationes immanentes Angelorum tempore discreto mensurari; Hæc enim assertio videtur improbabilis: Tum quia, ut supra probavimus *quæst.1. conclus.2.* tempus illud discretum omnino fictitium est, & gratis excogitatum: Tum quia instans quodlibet temporis discreti necessariò coexistit alicui parti nostri temporis, aut instanti: Si instanti: Ergo tempus nostrum pariter est discretum, habetque instantia sibi invicem immediatè succedentia; subindeque non est quantitas continua, ut volunt Philosophi: Si correspondeat alicui parti temporis: Ergo sequitur Angelum non posse in instanti indivisibili nostri temporis formare intellectionem, quia non posset illam formare nisi in instanti sui temporis discreti, quod instans necessariò corresponderet non instanti, sed parti divisibili nostri temporis: Sed istud consequens est à veritate alienum; si enim homo possit in instanti nostri temporis formare intellectionem, multò magis Angelus. Tum denique quia fatentur Thomistæ nostras intellectiones, & volitiones non mensurari tempore discreto: Ergo à paritate rationis idem dicendum de angelicis. Patet consequentia, nam intellectiones nostræ sunt totæ simul, sicut, & intellectiones angelicæ: Ergo habent mensuram proportionatam; adeoque si illæ non mensurentur tempore discreto, hæ pariter tali tempore dici non possunt ita mensurari.

Sectio Tertia.

De Activitate Angelorum erga corpora.

Etsi Angeli ex natura sua nullum cū re corporea commercium habeant, quippe cùm nec corpore sint concreti, nec ex materia, & spiritu coalescāt, nec tandem formę sint substantiales ad corporis animationem, & agitationem ex natura sua destinatę; Certò tamen constat eos stupendos prorsus effectus erga res corporeas interdum edere, dum vel corpora quævis movent, ut in eis latentes nobis appareant, vel in illis varios effectus operantur, & miranda, quæque, ac insolita proferunt. Quorum omnium, ut aliqua saltem delibemus, hìc tria maximè proponimus determinanda. *Primum*, an, & quæ corpora Angeli assumant, ut in eis hominibus appareant: *Secundum*, an, & quos vitales actus in eis corporibus edere valeant. *Tertium*, an, & qualiter res aliquas corporeas producere, aut immutare queant.

Quaestio Prima.

An, & qualiter Angeli soleant in assumptis corporibus apparere?

Notandum 1. ex Seraphico Doctore in *secundum dist.8. art.1. qu.2.* Duplicem in Angelis esse virtutem, nempe *Contemplativam*, & *Administrativam*. Secundum Contemplativam, inquit, convertuntur ad Deum, & sic non indigent solatio corporis assumpti. Secundùm administrativam descendunt ad nos, & condescendunt nobis, & ut nobis congruentiùs condescendant indigent solatio assumpti „ corporis: Indigent, inquam, 1. ad „ aliquas operationes exercēdas, 2. in„ digent ad seipsos manifestandos, 3. in-

„ indigent ad nosmetipsos letificandos, sive confortandos, & ideo assumunt corpora sicut instrumenta, vel organa ad operandum, sicut signa ad manifestandum, sicut cooperimenta, vel habitacula ad conversandum. Unde corpus assumptum conjungitur illis sicut instrumentum motori, sicut signum significato, sicut habitaculum in habitatore. Hoc autem magis exigit indigentia ex parte nostra, quàm indigentia ex parte sua: & quia finis imponit necessitatem his, quæ sunt ad finem, & corpus effigiatum, vel organizatum humana effigie, maximè competit operationibus spiritus rationalis, & expressiùs significat, & tanquam pulchrum indumentum quodammodo decorat; ideo Angelus assumit corpus, non qualecumque, sed humana effigie insignitum.

Notandum 2. ex eodem *art.2.quæst.1.* quòd licèt Angeli assumant interdum humana corpora, non tamen perfectè „ organizata sibi effingunt, quia, inquit, Angelus non potest educere formam naturalem in esse nisi adjutus à virtute naturæ; in virtute autem naturæ est producere corpora omnium animalium: verumtamen aliter, & aliter. *Ad quædam* enim educenda sufficit Causa universalis sine adjutorio agentis particularis consimilis in specie naturæ, cujusmodi sunt animalia, quæ generantur per putrefactionem: *Quædam* autem sunt, ad quæ non sufficit, nisi adjuvetur ab agente consimilis speciei, sicut corpora animalium, quæ producuntur solummodò per propagationem, & istud planum est ad sensum. Si autem quæratur ratio hujus, prima est divina institutio secundùm quam est limitatio in virtutibus, & naturis rerum: & hoc secundùm legem, quam indidit eis ab initio. Unde cut dixit, *Germinet terra herbam virentem*; non dixit, quòd germinaret hominem. Homini autem dixit, quòd se multiplicaret, sic terra germinat herbam, & homo generat hominem.

„ Hæc autem lex, sive institutio non est absque ratione; quia quædam sunt animalia imperfecta tam in organizatione, quàm in duratione: quædã verò perfecta utrôque modô; quia verò quædam corpora animalium sunt imperfecta, & in organizatione, & in completione: ideò non indigent agente tantæ virtutis; sed potuit virtus productiva ipsorum dari terræ, tanquam matri, & Soli tanquam patri, cum adjutorio aliorum corporum simplicium tam elementarium, quàm cæléstium; quia verò sunt in perfecta duratione, & aliquando pereunt; ideo oportuit hoc communicari agenti alterius naturæ, quia ad hoc data est vis generativa rebus, ut dicit Philosophus: ut perpetuentur in esse. E contrariò est de animalibus utroque modo perfectis: & ideo virtus productiva ipsorum majorem exigit actualitatem, & ratio seminalis cum maiori difficultate profertur in actu: ideo majori indiget adjutorio.

„ Illa igitur animalia, quę ad primum genus spectant, educi possunt ab Angelis, mediante naturæ adjutorio velociter, & quasi subitò; veraciter tamen, quia per vim naturæ. Sed animalia, & eorum corpora, quæ spectant ad secundum genus, educi non possunt veraciter nisi cum auxilio naturæ, & cum diuturnitate, & tempore. Et quoniam assumptio corporum ab Angelis est velociter, & quasi repente: ideo vera corpora humana non assumunt, quia non possunt illa per se formare veraciter, & cum alterius adjutorio non possunt facere, quòd exeant in esse velociter: & estò quòd educerentur,

adhuc

„ adhuc non competerent, tum propter appetitum, quem haberent ad „ animam rationalem, tum propter „ gravitatem: quæ duo repugnant fini „ illius corporis. Nam si haberet animam rationalem, non esset competens signum ad apparendum: Si haberet gravitatem, non esset competens instrumentum ad operandum, „ maximè ad motum, non esset etiam „ competens habitaculum ad inhabitandum.

Notandum 3. ex eodem *ibid. quæst.* 2. Variam circa præsentis quæstionis resolutionem fuisse gravorum Authorum „ sententiam: *quidam* enim dicere voluerunt, quòd Angeli assumunt corpora ex natura elementari; ita tamen, quòd non ex uno tantum, sed „ ex omnibus simul mixtis, aliquo tamen eorum prædominante: Unde „ dicunt corpus illud ab Angelo assumptum, esse verè corpus mixtum, „ quamvis non sit verè corpus humanum. Illam autem formam mixtionis dicunt esse ab Angelo, tanquam „ à præparante solùm, sed à Domino „ tanquam à dante, dante, inquam, „ non per creationem, vel infusionem, „ sed per intrinsecam operationem, „ quòd indidit rebus naturam, & virtutes seminarias, secundum quas „ Deo cooperante cunctæ naturales „ formæ producuntur in esse.

„ Sed cùm corpus illud quasi repentè formetur, & destruatur, aliis „ non videtur probabile, quòd sit plena mixtione mixtum: maximè cùm „ in ejus resolutione non appareat „ temporis longitudo, nec putrefactionis corruptio: & ideò dixerunt, „ quòd corpus illud est de natura elementari simplici, ex qua dicunt illud „ corpus assumptum formari hoc modò. Natura enim elementaris ex qua „ corpus sibi format Angelus est aeris „ elementum, quod de sui natura est „ rarefactibile, & condensabile, si adsit „ virtus, quæ hoc possit. Unde sicut „ nunc videmus aquam solidari in „ cryſtallum, vel glaciem in frigore: „ si contingit aliqua virtute occulta, „ quæ non latet Angelos, aerem condensari posse, sed hoc secundùm „ plus, & minus ad voluntatem Angeli „ operantis: Hoc autem corpus dum „ condensatur potest suscipere figuram, & effigiem: & ita corpori organico effici conforme. Potest nihilominus in una parte condensari plus, „ in alia minùs, in alia minimè, & sic „ conformari nervo, ossi, & carni. Potest etiam in una sui parte intercipere plus de luce, in alia minùs, & „ in alia minimè, & secundum hoc „ habere in se diversos colores: & ita „ corpori humano effici quasi in omnibus conforme, quamvis non sit in „ suis principiis multiforme; & ita „ idoneum esse instrumĕtum, signum, „ & habitaculum, ut ab Angelo assumatur.

„ Sed adhuc quia difficile est hoc intelligere, quomodo ex aere, sine alterius elementi commixtione fiat „ corpus solidum ex diversis coloribus „ coloratum, cùm colores producere „ non sit artis, nisi mediante auxilio „ naturę, ideo tertia via videtur adhuc „ esse probabilior, scilicet quòd corpus „ assumptum ab Angelo corpus elementare est, non quia sit ex quatuor „ elementis, plena mixtione commixtum, sicut corpus complexionatum, „ nec quia sit ex puro, & simplici elemento formatum; sed quia principaliter formatur ex aere, cum aliqua „ admixtione alterius elementi, sicut „ videmus in nube, quæ non est corpus „ plenè mixtum, habet tamen in se „ naturas plurium elementorum: Per „ hunc modum, & corpus ab Angelo „ assumptum principaliter ab aere intelligitur esse formatum, concurrente ad hoc natura alicujus vaporis „ terræ, vel aquæ, qui quidem faciat

tam

„ tam ad varietatem condensationis,
„ quàm ad multiformitatem coloris;
„ Hanc autem non oportet Angelum
„ de longinquo mendicare, cum aer
„ pro magna sui parte sit commixtus
„ vaporibus.

His praenotatis quatuor praecipuè supersunt hic determinanda, & probanda: *Primum*, quòd reverà Angeli assumant interdum corpora, quibus sensibiliter hominibus appareant, ita quòd apparitio non sit sensuum illusio, & ludificatio, sed reverà corporis exterius sensibilis manifestatio. *Secundum*, quòd illud corpus assumptum sit aliquando ab Angelis ex materia sensibili effigiatum. *Tertium*, quòd illud corpus assumptum quandoque sit humanum cadaver admodum viventis delineatum, & agitatum. *Quartum*, quòd ipsi corpori Angelus insit tantùm, ut extrinsecus motor, & director.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Everà Angeli hominibus interdum apparent in corporibus visibilibus, & sensu perceptibilibus.* Hęc est communis contra Guilielmũ Parisiensem parte secunda secundae partis de Universo cap.34. & sequentibus, ubi probat Angelos non assumere corpora, sed solum immutare phantasiam eorum, quibus apparent. Probatur conclusio illis omnibus Scripturae textibus, quibus hujusmodi sensibiles Angelorum apparitiones referuntur; Fuerunt namque frequentissimae in Veteri Testamento. Nam *Genesis* 3. Daemon sub specie serpentis Evae apparuit, & loquutus est; & *c*.18. Tres viri apparuerunt Abrahae; & *c*.19. Duo Angeli venerunt Sodomam in figura peregrinorum; & *cap*.32. Angeli venerunt obviam Jacob, quos cùm vidisset dixit, *Castra Dei sunt haec*; & postea unus eorum in hominis figura luctabatur cum Jacob usque mane. Ac denique Raphael non solùm in transitu, ut sic dicam apparuit Tobiae, sed etiam per multos dies, & per varia itinera illum comitatus est. In Novo etiam Testamento Gabriel Angelus visibiliter apparuit, & loquutus est Mariae Virgini; & Diabolus ad Christum tentandum ei visibiliter apparuit: Et in Actibus Apostolorum *cap*.5. & clariùs in 12. similes apparitiones Angelorum narrantur. Itaque veritas haec certa est, nec in illa generatim sumpta dubitatio, aut difficultas occurrit: in modo autem explicandi hujusmodi apparitiones, nonnulla esse potest.

Hoc ipsum probant sancti Patres, in primis Augustinus lib.15. de Civit. c.23. *Sic*, inquit, *apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, ut non solùm videri, verum etiam tangi possint, eadem verissima Scriptura testatur*. In quibus verbis parùm abest, ut hoc de fide esse doceat. Idem apertè sentit Damascenus lib. 2. de Fide cap. 3. dicens de S. Angelis, *Probis, ac virtute praestantibus hominibus, quibusque eos conspiciendi sui copiam facere Deus voluerit, non quales sunt apparent, sed aliam, atque aliam formam, prout videri ab hominibus possunt, assumunt*: Et ideo inferius cùm dixisset Angelos tribus dimensionibus non constare, nec corporeo modo circumscribi, nec figurari, addit, *quantùm ad naturam attinet*, indicans in corporibus assumptis tria illa recipere posse. Imò etiam cap. 4. de malis Angelis inquit, *Potestate à Deo concessa, & viribus pollent, & immutantur, & in quamlibet formam, ut quidem apparet, migrant*; Ubi inquit Suarez lib. 4. cap. 33. particula, *ut quidem apparet*: non excludit sensibilem, ut ita dicam, ostensionem; at denotat, vel „ non apparere, quoad propriam naturam, sed tantùm quoad corpus assumptum; vel denotat illa corpora, in quibus apparent, non esse illius naturae, seu speciei cujus ostenduntur, quamvis verè sint sensibilia, & externa.

Hinc S. Gregorius *Homilia* 34. *in Evangelia*; duplicem distinguit Angelo-

lorum missionem, scilicet invisibilem, & visibilem, ad eum modum quo Theologi eas in divinis Personis distingaere solent: illamque distinctionem in Angelis ex Dionysio refert. Denique Cyprianus *lib. de cardinalibus Christi operibus* in Præfatione; *Sic*, inquit, *qui circa ipsum sunt Angelici spiritus, licèt invisibilis naturæ sint, in legationibus tamen suis se auditui manifestant, & visui, & salutis nostræ ministeriales sæpissimè experimur*.

Probatur etiam rationibus Seraphici Doctoris supra laudati quæst. 2. *Primò* quidem nulli potest impendi hospitalitatis hospitium, nisi habeat corpus naturaliter unitum, vel assumptum: sed Angelis aliquando impensa sunt hæc officia, sicut dicitur *ad Hebræos cap. ultimò*, quod quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio receptis: Ergo vel habuerunt corpora unita, vel assumpta: sed non habuerunt naturaliter unita: Ergo assumpta. *Secundò*, nulla substantia spiritualis ex sui consortio præbet solatium sensui, nisi per inhabitationem corporis fiat visibilis: sed Angeli frequenter præbent solatia, non solummodo secundùm spiritum, sed etiam secundùm sensum, sicut patet in Angelo Tobiæ: Ergo inhabitant corpora: sed illa non habent semper unita: Ergo voluntariè assumpta. *Tertiò*, nullus spiritus potest visibiliter demonstrari ad demonstrationem corporis, nisi sit aliquò modò corpori illi conjunctus: sed Angelus, qui loquebatur Tobiæ visibiliter poterat demonstrari, & verè dici hic est Raphael, vel hic est Angelus: Ergo habebat sibi corpus illud aliquò modò conjunctum: sed non per naturalem conjunctionem: Ergo per voluntariam assumptionem.

Dices 1. Proportio debet esse assumentis ad asumptum: sed Spiritus angelicus est omninò incorporalis: Ergo non habet proportionem ad corpus: Ergo numquam assumit illud. *Confirmatur*, majorem convenientiam habet anima rationalis ad corpus, quàm habeat Spiritus angelicus: sed anima separata corpus non assumit: Ergo nec Spiritus angelicus.

Respondet Seraphicus Doctor quod illa proportio debeat attendi secundùm modum assumptionis: unde cùm assumptio non sit in unitatem naturæ, idcirco non requiritur, quòd sit ibi proportio sicut perfectivi ad perfectibile, sed sufficit quòd sit proportio sicut motoris ad mobile. Ad confirmationem respondet non esse paritatem inter Angelum, & animam separatam, quia non habet vim administrativam, nec usum administrandi, & ideo nec corpus assumit, nec habere debet potentiam assumendi.

Dices 2. corpus assumitur, aut propter aliquid; aut propter nihil: Si propter nihil: Ergo frustrà: Si propter aliquid, aut est bonum, aut malum: Si bonum: Ergo per corpus assumptum meretur: Si malum: Ergo per corpus assumptum demeretur: Ergo Angelus debet posse puniri, & præmiari cum corpore assumpto, quòd est inconveniens, & planè falsum.

Respondet idem Seraphicus Doctor illam assumptionem fieri, non in vanum, sed propter rationes assignatas in primo Notabili. Illud tamen, inquit, propter quòd assumit non perficit per corpus, tanquam anima per corpus proprium; sed tanquam Artifex per instrumentum, & ideo sicut instrumentum per quòd quis meretur, non remuneratur: sic nec corpus ab Angelo assumptum.

Dices 3. Ubicumque est assumptio, ibi est aliqua unio, vel in persona, vel in natura, sicut patet in assumptione humanæ naturæ à Filio Dei: Ergo si Angelus assumit Corpus, unit sibi vel in persona, vel in natura, sed non in natura unit sibi: quia non resultat tertium; nec in persona, quia non est communicatio idio-

idiomatum: Ergo nullô modô est ibi unio: Ergo nec assumptio.

Respondet idem seraphicus Doctor, negando antecedens: Non enim comprehendit omnes assumptionis modos, quia, inquit, homo assumit vestimentum cùm se induit, non tamen unit sibi in persona, nec in natura: itaque antecedens solùm verum est de illa assumptione in qua est unio perfecta, qualis fuit assumptio humanæ naturæ à Verbo divino. Ut autem solvantur aliæ similes hujusmodi formandæ objectiones, scitè admonet ibidem, quòd quando Angelus dicitur assumere corpus, hæc assumptio non sic veniat intelligenda, quasi tantùm moveat, vel operetur aliquid circa corpus: sed quia illud accipit ad se, ut in illo operetur, ut in illo manifestetur, ut in illo conversetur: & quia in illa conjunctione sive acceptione corpus potiùs sequitur modum spiritus, quàm è converso, quia ab illo formatur, & conservatur, & regitur: Ideo Angelus se habet in ratione assumentis, & habentis; corpus verò in ratione assumpti, & habiti..

Dices 4. Angeli interdum hominibus apparent per solam sensuum interiorum, & phantasiæ immutationem, putà cùm homines dormientes alloquuntur: sic v. g. *Angelus apparuit in somnis Ioseph, dicens, surge, & accipe puerum, & matrem ejus, &c.* Cur ergo non affirmabimus ita semper apparere.

Respondeo: Id reverà quidem interdum ita contingere, sed nego id semper eô modô fieri. Fateor itaque, quòd apparitiones Angelorum alterutro ex his tribus modis fieri soleant. *Primò* per solius imaginativæ facultatis immutationem: *Secundò* per sensus externi quandam perturbationem ut fit in præstigiis: *Tertiò* per objecti sensibilis externam repræsentationem, sive interim id quod apparet verum sit, aut tantum fictitium. Verum quidem est, quòd Angeli hominibus interdum appareant primô modô, conspiciuntur etiam secundò modò, quippe cùm Dæmones suis præstigiis hominibus illudant: At etiam fateri oportet eos nonnumquam tertiò modô percipi, nempe in corporibus assumptis debitè propositis facultati visivæ rectè ad operandum dispositæ.

Dices denique cum Guillelmo Parisiensi laudato initiò conclusionis, si Angeli apparerent in corporibus, aut illa corpora effingerent, aut aliunde formata assumerent: sed neutrum dici potest.

Non quidem primum, Fabricatio enim hujusmodi corporum, aut esset subita, aut successiva; quòd si subitò fieret: Ergo solo nutu, & imperio assumentium, hoc autem non est nisi omnipotentis virtutis Creatoris: Si verò subitò non fieret, sed per successionem, pars scilicet post partem, tunc esset generatio, fabricatio hæc, quare esset ex aliquo, quod corrumperetur in generatum; quia igitur oportet illud esse visibile, necesse est alibi fieri generationem hujusmodi, quàm ante homines quibus fit hujusmodi apparitio: Cùm igitur numquam in toto mundo visa fuerit, vel ipsa fieri, vel materia ex qua fit; necesse est ipsam fieri extra habitationem hominum, qualiter, igitur adveniunt ad conspectum hominum tanta velocitate, & abeunt similiter non minori, & ubi deponunt atque reponunt corpora ista quorum nullum indicium post eorum disparitionem apparet? Hæc ille.

Confirmat ex eo quòd Angeli interdum appareant maximô numerô, videtur enim, inquit, exercitus eorum major omnibus exercitibus omnium
„ Regum, & Principum terræ: Unde
„ ergo assumpta esset materia ex qua
„ tanta numerositas corporum huma-
„ norum, & novorum equorum, scu-
„ torum, lancearum, galearum, &
„ aliorum apparentium fabricata sit,

cùm

„ cùm integri montes omnes, & aliæ
„ partes terræ persistant.
„ *Non etiam secundum*, Si enim essent
„ vera corpora, inquit ibidem, qualia
„ apparent, essent verè tangibilia, verè
„ palpabilia, & verè passibilia omni
„ genere passionis, nihil autem eorum
„ reperitur in ipsis: *Insuper*, ut subitò
„ corrumpantur, & redigantur in ni-
„ hilum non est possibile; Corruptio
„ enim corporis, vel generatio non vi-
„ detur possibile ut subitò fiat, ut de
„ creatione manifestum est ipsam esse
„ subitaneam, sive instantaneam, &
„ non fieri ullo modo rem per partes
„ aut successionem: ubi ergo fieret ista
„ corruptio, nisi ubi, & apparitio eo-
„ rum, & disparitio? Ibi igitur necesse
„ est apparere, & esse secundùm veri-
„ tatem id in quo fit corruptio, seu re-
„ solutio hujusmodi corporum; mani-
„ festum autem est, quia nihil post se
„ relinquunt, quod sit corpus, vel cor-
„ poreum.

Respondet: Angelos quandoque apparere in corporibus à se effigiatis, quandoque verò in aliunde formatis; qualiter autem, & ex qua materia illa possint effingere, vel dimittere corpora tam facili, tamque subitanea formatione aut resolutione, apparìet.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*ngeli interdum apparent in corporibus quæ efformant ex materia, non cælesti, nec purè elementari, sed mixta* Hæc est communis secundum rei veritatem apud omnes penè Theologos, quamquam nonnulli varient in modo explicationis, & probationis ejusdem; eamque apertè tuetur Subtilis Doctor, *dist.* 8. *num.* 3. cujus verba quoniam hujusce resolutionis veritatem, & probationem luculenter explicant, hic lubet exscribere.

„ Dico, inquit, quòd non assumit
„ corpus cæleste, nec corpus elemen-
„ tare in quibus appareat, quia in ele-
„ mentari non visibiliter appareret:
„ nec corpus elementare est suscepti-
„ vum illorum accidentium in quibus
„ apparet. Corpora autem mixta, jam
„ à natura generata potest assumere,
„ sicut est cadaver mortui, vel lapis,
„ vel aliquid tale. Et quando assumit
„ aliquod, quod non videtur prius
„ causatum, vel formatum à causis na-
„ turalibus, sed quasi formari tunc, &
„ subitò completa operatione dispa-
„ rere, sicut fuit de Raphaele, & Sa-
„ muele: tunc videtur probabile, quòd
„ illud sit corpus mixtum propter ac-
„ cidentia quæ apparent in corpore:
„ sed non mixtum plena mixtione;
„ tum quia ex generatione tale mix-
„ tum non posset ita subitò formari,
„ quia non esset natum generare nisi
„ secundùm determinatum processum
„ naturæ qualis non est ibi, putà si ap-
„ pareat in corpore hominis, non priùs
„ geniti per naturam, illud corpus
„ non esset natum, vel aptum generari
„ nisi in materia.

Non potest dici, quòd Angelus subitò inducat illam formam in materia, quia
„ non potest naturalem formam indu-
„ cere, sed tantùm elementa activa, &
„ passiva potest convenienter simul
„ adhibere, & corporibs in situ con-
„ venienti approximare, ut inducatur
„ forma particularis, qualis nata est à
„ talibus agentibus particularibus in-
„ duci. Itaque corpus, quod ita tàm
„ ubitò formatur, & resolvitur, est
„ mixtum imperfecta mixtione, qualis
„ potest induci ab agentibus natura-
„ libus, quasi subitò facta approxima-
„ tione elementorum; ita quòd magis
„ tale corpus assimilatur impressioni
„ quæ est imperfectè mixta, & signum
„ hujus est, quia quando disparet tale
„ corpus, non remanet aliquid talis
„ corporis in quod naturaliter esset
„ mediatè resolubile corpus illud as-
„ sumptum, si perfectè fuisset mixtum;
„ corpus enim humanum, si esset per-
„ fectum mixtum, non est natum re-

„ dire nisi ad cadaver : sed tale imper-
„ fectè mixtum resolvitur statim in
„ elementa , sicut ex eis potuit statim
„ generari propter eorum imperfe-
„ ctam mixtionem .

Quibus Doctor tria maximè concludit : *Primum* , quòd Angeli non assumunt corpus cœleste, quia, vel assumerent corpus cœleste ante generatum seu productum , quod scilicet esset aliqua pars corporum cœlestium , v. g. Cœlorum aut Astrorum ; at hoc esset stupidum cogitare , quia sequeretur illa superiora corpora non manere integra , vel loco istius partis , quæ assumeretur ab Angelo aliam partem de novo produci : Vel esset aliquod corpus ejusdem speciei cum corpore cœlesti ; at hoc etiam esset ludicrum , siquidem cùm speciem præseferat corporis sublunaris , potiùs sublunare quàm cœleste dici deberet. Adde,quòd corpus cœleste non esset proportionatum subjectum his accidentibus, quæ apparent in corporibus hujusmodi assumptis .

Concludit secundò , Corpus illud ab Angelis effigiatum , & assumptum,non formari ex aliquo ex quatuor elementis . Si enim ad id aliquod purum elementum deserviret , maximè aer : sed aer non est proportionatum subjectum istorum accidentium , quæ sunt in corporibus assumptis ab Angelo,putà tantæ soliditatis , ac densitatis , quæ est in ossibus , aut in illis partibus , quæ apparent ossa in illis corporibus . *Deinde*, quandoquidem illud corpus appareat mixtum distinctum ab elementaribus , & non videatur faciliùs ab Angelo producere illa accidentia externa , quæ apparent , quàm corpus mixtum , potiùs debet dici , quòd sit corpus mixtum , quàm aer , aut aliquod aliud elementum .

Hinc non possum assentiri Alensi *quæst.34. membro 4.* ubi cùm dixisset , quòd duplex est pars aeris , scilicet superior , quæ purior est, quæ propriè dicitur *aer* , & alia inferior , quæ *Æther* nominatur, secundùm hæc distinguuntur duo Cœli , *æthereum* , & *aereum* : inde concludit , *quòd Angeli boni de æthere assumunt corpora, sed mali potiùs de aere* . Hæc , inquam , vix probare possum , quippe cùm neutra aeris portio videatur posse in corpus ita condensari ; & compaginari , ut carnis mollitiem , & duritiem ossium referat .

Unde concludit tertiò Doctor , quod Corpus efformatum ab Angelis habeat pro materia quid mixtum nempe vaporem , aut nubem : ut etiam consentit S. Thomas affirmando Angelos sibi interdum corpora ex nube effingere , quod etiam Maro non Ignoravit cùm de Diabolo larvato cecinit .

Tum Dea nube cava tenuem sine viribus umbram
In faciem Æneæ visu mirabile monstrum ,
Dardaniis ornat telis , &c.

Ratio autem hujus est , quòd corpus mixtum facilè possit condensari,& spissitudinem,ac figuram suscipere, ut constat de nubibus , vaporibus, exhalationibus,& aliis metheoris,quorum aliqua sic per frigus compaginantur , aut per ignem æthereum indurantur,ut difficilè possint resolvi , sicut compertum fit de fulmine , & grandine .

Fateor tamen vix posse explicari quomodo ab Angelis ex vaporibus , & nubibus efformata corpora , ita possint indurari , ut palpari , aut tangi queant , itaut tactui vel solida, vel mollia appareant ; *Quis enim explicet*, inquit , sanctus Augustinus in Enchiridio cap.59. *cum qualibus corporibus apparuerint hominibus , ut non solùm cernerentur , verùm etiam tangerentur*: Et paulò post addit , *Faciuntque difficillimam quæstionem quomodo Patres eis pedes laverint , quomodo Jacob cum Angelo tam solida concertatione luctatus sit* ; Et ibidem concludit, *Cùm ista quæruntur, &* *ea*

ea ficut potest quisquis contrectat, non inutiliter exercentur ingenia: si adhibeatur disceptio moderata, & absit error opinantium se scire, quod nesciunt: quid enim opus est, ut hæc atque hujusmodi affirmentur, vel negentur, vel deffiniantur cum discrimine, quando sine crimine nesciuntur: & quamvis hæc dixerit Augustinus de corporibus quibus Angelos naturaliter constare putavit, idem fortiori ratione judicium esse debet, de his, quæ voluntate sola Angeli assumunt.

Nihilominus affirmare possumus, quòd Angelus per eamdem virtutem, per quam corpus assumit, facere possit, ut corpus illud, quamvis in se solidum non sit, solidum tamen tactui appareat; nimirum sua virtute resistendo, ne partes talis corporis facilè cedant, aut dividantur. Hinc potest efficere, ut quædam partes molliores ad modum carnis, & aliæ densiores ad modum ossis appareant; nam potest magis, vel minùs tactui resistere, & in quibusdam nihil omnino cedere, in aliis verò aliqualiter cedere; non ita ut dividantur, sed ut aliquomodo comprimantur.

Fateor tamen, quòd si homo cum quo conversatur Angelus in corpore assumpto, attentè consideret id, quod tangit, dum Angelicum corpus contrectat, facilè judicare poterit illam non esse veram duritiem, nec veram molitiem qualis in ossibus, & carnibus reperitur: quia si attenderet, facilè perciperet, non ita immutari tactum ab illis corporibus sicut ab aliis, quæ vivunt, & veras carnes, & ossa habent. Contrà verò accidit, quando homo sibi persuasum habet illum esse verum hominem, cum quo conversatur, & quem videt, tunc enim quoniam oculis judicat eum esse hominem, & animo contrectat corpus illius, videtur sibi carnes, & ossa tangere, nec discernit utrum sit verum corpus, an apparens tantùm. Ita existimo accidisse Abrahamo, & Loth dum *Geneseos* 18. & 19. laverunt pedes Angelorum: neque enim tunc cognoverunt Angelos esse, & in corporibus assumptis apparentes.

Quantùm autem ad colores, qui in corporibus assumptis effigiantur ab Angelis. Plurimi censent eos tantùm esse apparentes, illorum instar, qui in nubibus, aut collo columbæ identidem cernuntur: Sed hoc videtur difficilè, cum plurimis iisque, & diversis locis contuentibus iidem appareant, Sole etiam non lucente, quod non contingit in iride, nubibus, & aliis coloribus merè apparentibus: Veri ergo sunt, & partim ex Elementorum, & primarum qualitatum contemperatione orti, partim operà Angeli velut pingentis arte dispositi.

De virtute verò, quâ hæc corpora assumuntur, & præparantur: Censet sanctus Thomas *quæst.* 51. virtute Dei fieri. Alensis verò *quæst.* 34. *membro* 5. ait, quòd Angelus præparat hujusmodi corpus assumptum, formatio autem ultima fit ab ipso Deo. Verùm probabilius judico cum Doctore, illa corpora fieri ab Angelo propria virtute: censet enim Doctor, ut supra diximus, ista corpora figurari condensatione; cùm autem condensatio solo motu compressionis fiat, quem potest Angelus propria virtute efficere, sequitur propria virtute posse ab Angelo corpus assumi. Et quamvis non solà condensatione id semper fiat, potest tamen aliquando Angelus applicatione aliarum causarum naturalium talia corpora perficere, ut assumantur. Id autem existimo probabilius, nam cùm mali etiam Angeli ad pessimos fines corpora assumant, non est verisimile Deum propria virtute illa formare, & solùm ipso Dæmone, ut instrumento uti.

Advertendum autem est insuper, quòd quando Angeli, maximè Dæmones, apparent in assumpto corpore à se effigiato, possunt istud in corpus homi-

nis cum, quo loquuntur ingerere, necnon, & istud suo assumpto corpore circumdare; ita, quod homo tali corpore circumdatus, & indutus, aut alterius hominis effigiem referat, aut aliam formam induat: id enim suadet aereæ substantiæ facilitas ad dilatandum, sive rarefaciendum, & spissandum densandumque. Quam meritò Psellus causam tradit cur spectra tam brevi spatio crescere, & decrescere videantur: Interdum enim illa spectra gigantem, aliàs verò nanum, aut pusionem referunt; quia materia illa ex qua assumptum corpus compaginarunt, cum sit tenuis, & mollis, facilè potest rarefieri, & condensari.

CONCLUSIO TERTIA.

DÆmones plerumque apparent in corporibus vel hominum, vel animalium vita functorum.

Hęc etiam est communis apud Theologos, ut probatur innumeris propemodum exemplis, quibus constat Dęmones plerumque homines delusisse in assumptis mortuorum cadaveribus: cujusmodi plurima exempla profert Cæsarius Monachus Eisterbacensis *libro* 12. *miraculorum cap.*3. ubi in primis refert Dæmonem gestasse corpus cujusdam Principis Germani vità functi, integro anno, priusquàm sepeliretur, quasi illud vegetaret: Ita quòd reverà è mortuis surrexisse videretur. *Subdit ibidem*, similia legi in vita S. Patricii Hibernorum Apostoli, de quodam homine in cujus corpore multis annis, Diabolus habitans quasi esset hominis anima, tandem ad nutum viri sancti exivit, corpus verò corruit, & in pulverem redactum fuit: *Et cap.*4. scribit, quòd quidam Clericus adeò dulcem vocem habebat, ut audire eum dèliciæ putarentur, donec Religiosus quidam vir illud adjuravit, quò dicente, cadaver corruit planissimè fœtens.

Sic etiam induto cadavere Diabolus sive incubus, sive succubus rem habet cum strigibus, & sortiariis. Unde, & in hoc genere hominum, cadaverosus quidam fœtor graveolentiæ cernitur. Sic Guillelmus Parisiensis *parte ultima de Universo* refert, quòd aliquando assumpto bestiæ cadavere Diabolus delusserit militem, qui cùm putaret se formosa potitum Virgine, invenit se in amplexu cadaveris belluini tabe soluti fœtidissimè jacentem. Sic denique Dæmon aliquando sepulta jam corpora suscitat, eaque quasi viventia essent agitat, ut resurrexisse videantur, cujusmodi rem stupendam refert Phlegon *lib. de mirabilibus, & longævis*, cujus authoritatem usurpat Origenes *tractatu* 29.*in Matheum* ad probandam eclypsim, quæ Christo moriente acciderat. Ille, inquam, Phegon testatur se cognovisse quemdam nomine Machatem, qui Philinnium sui hospitis filiam, indiguè id ferentibus parentibus, amaverat, & sponsam ducere optabat, quæ absente Machate mœrore tabescens, mortua est, & publicè funerata. Cùm autem sexto post mense eò redisset Machates, circa noctem ad eum ingressa est Philinnium, & post longa colloquia cum ipso noctem duxit; quòd cùm id audiissent parentes, dormientemque cum hospite suam filiam conspexissent, in ejus quasi vivæ amplexus ruunt; illa autem torvis in eos intuens oculis, ô vos credules, ait, in filiam parentes: Ergo ne vos invidisse mihi meo Machate paterna in domo, vel triduum solidum frui Magno vobis dolore hæc sive curiositas, sive duritia stabit: renovabitis dolores præteritos, & filiam iteratò sepelietis. His dictis expalluit, & concidit cadaver mortuo iterùm simile, seu potiùs reverà mortuum: Cùm enim jubente Magistratu illius Philinnii sepulchrum fuisset apertum, inventum est vacuum cadavere, erantque in eo dumtaxat annulus ferreus, & Scyphus auratus, quæ Machates ipsi quasi redivivæ donò tradiderat.

Con-

Contingit etiam, quòd Dæmon illectus Magorum operâ, interdum viventes personas surripiat, eorumque locò mortua cadavera ad illarum personarum similitudinem expressa substituat, quasi languentia, demum ad mortem ægrotantia, deinde morientia, & tumulanda veluti mortua exhibeat, quò subductæ ab eo personæ quasi reverà mortuæ censeantur. Cujusmodi duo stupenda exempla refert Thomas Brabantinus *lib. 2. de bono Univers. cap. 57.* ubi scribit, quòd in villa Brabantiæ nomine *Gunerchena*, quidam juvenis puellam Virginem adamavit, cumque pro ejus nuptiis parentes anxiè sollicitaret, & illi renuerent, puella medio tempore incidit in febrim acutam, quâ ingravescente, omnibus mori visa est, luctuque factô Campanæ quasi pro mortua pulsatæ sunt. Nec morâ juvenis amator puellæ de villa eadem in crepusculo noctis transibat ad aliàm, & cùm per dumeta pergeret, audivit vocem quasi fœminæ lamentantis sollicite: Ergo discurrens, & quærens auditam, invenit puellam, quam mortuam æstimabat; cui dixit, mortuam te plangunt tui, & huc unde venisti? Ecce, ait, vir ante me vadit qui deduxit me: stupefactus ad hoc juvenis, cùm neminem alium nisi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra Villam protinus occultavit. Hinc ingressus in Villam amicis suis loquitur, & cum eis convenit patrem puellæ, unà cum sua familia sedentem ad funus; ab eo quærit si filiam suam sibi daret, quam quasi mortuam deplangebat? Cui pater admiratus respondit, numquid pro Deo mihi es, ut mortuam ressuscites, & accipias in uxorem? Cui juvenis, ait, tantùm lubens spondeas, ut filiam tuam habeam in uxorem, si vivam reddidero, & sanatam. Cui pater consentiens, dictum coram omnibus confirmavit; mox juvenis revelato linteo quò cooperta putabatur filia, figmentum mirabile quale à nullo hominum fieri potuit invenerunt.

Dicitur autem ab his, qui figmenta hujusmodi diabolica inspexerunt, esse interiùs putrido ligno similia, levique exteriùs pelliculâ circumducta: Hinc reducta puella est, & patri reddita, sanaque post dies aliquot dictum juvenem maritum accepit, & usque ad tempora nostra incolumis perduravit, ita dictus Brabantinus. *Subditque* aliud, quid simile, quod contingit in confinio Flandriæ,

Si autem requiras qualiter, hæc operari possit Dæmon? Reponam id quidem fieri, Deo permittente, per vim magicam, quâ fortè usus fuerat ille juvenis, ut præfatam filiam sibi in uxorem duceret. Alia his similia referemus in ultima disputatione dum nobis erit sermo de Magis, & Sagis.

Advertendum autem est, In primis, Dæmonem non posse assumpta illa cadavera verè organizare, nec eis vitam restituere, cùm mortuorum vivificatio, sit opus solius Dei. Potest tamen si permittatur, in assumpto defuncti corpore se præbere tangendum, & palpandum cum vera duritie, & mollitie ex parte corporis, adjunctis etiam extrinsecis causis calore, & aliis qualitatibus sufficientibus, ut tactui vivum appareat. *Advertendum* pariter, sine dubio credendum esse nunquam hoc permitti Dæmoni circa eorum corpora, qui justi mortui sunt; quia non decet, nec est divinę amicitiæ consentaneum: De aliis verò fortasse aliquando id accidit, raró tamen existimo id Dæmoni permitti, quia non datur illi tanta licentia, præsertim in Ecclesia Christi ad homines decipiendos.

Quantumvis autem ille velit pulcherrimam hominis similitudinem repræsentare, quæ Dei bonitas est, tantùm solet assumere quam, & qualem Deus permittit, teste S. Chrisostomo Homilia 4. de Lazaro, & ideo vel ipso invi-

invito fieri videmus, ut qui non obesæ nimium mentis sint, semper si attendant, fucum queant deprehendere: Aut enim se ostendunt Dæmones humano corpore atro, illuvioso, squallido, fœtente, tetro, ac formidabili, saltem obscuro, nigro, fœdoque vultu, naribus vel deformiter simis, vel immanè aquilis, oris ritu sparso, profundoque, luminibus valdè abditis, flammantibusque, manibus, pedibusque obunciis, & vulturinis, strigosis brachiis, cruribusque, & admodum villosis, caprinis etiam, vel asininis tibiis, uno, vel utroque pede bifido corneoque; interdum, & solidungulo, interdum mutili pede altero, vel utroque: Demum staturâ corporis numquam justâ, ac decorâ, sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatem, pravitatemque Dæmonis prodentis.

Dices: Si Dæmon verum corpus humanum posset assumere, sequeretur nullum fuisse Christi Domini argumentum, quò Lucæ 24. dubitantibus Discipulis de ejus vera resurrectione, suadere voluit se non esse phantasma dicens, *Palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*, quibus verbis eos invitabat ad palpandum, & videndum, quòd ipse carnem, & ossa haberet qualia non habent spiritus etiam dum assumunt corpora: Ergo censet spiritus non posse assumere sibi corpus, quod sit palpabile, carnisque mollitiem, ac ossium duritiem habeat: sed tale foret cadaver humanum à Dæmone assumptum: Ergo illud non potest assumere, vel Christi argumentum non multum videbatur urgere.

Nego consequentiam: Intentum enim Christi tantùm erat suadere Apostolis se non esse phantasma, qualem ipsum existimabant, eo quòd viderant eum januis clausis ingressum; quod rei corporeæ tam vivæ, quam mortuæ repugnabat, quia penetratio corporum naturaliter fieri non potest: Idcirco probare voluit posse illos contactu sentire, & dijudicare ipsum verum habere corpus, non verò phantasticum. Et quia palpatione tantùm poterant corpus esse cognoscere, non verò cujus esset corpus, ideo jubet eos videre, & tangere vulnera in ejus corpore impacta, quibus deprehendere licebat ipsum illum esse, qui triduo ante crucifixus fuerat.

CONCLUSIO QUARTA.

Angelus non assumit corpus per modum formæ informantis: Nec per modum unionis hypostaticæ: Sed velut motor ipsum regens, & dirigens in quibusdam operationibus eliciendis: Ita Subtilis Doctor *dist.8.num.2.* ubi cùm quæsivisset, quid sit Angelum assumere corpus, respondet; *Hoc quidem*, inquit, *non est informare, nec etiam ipsum sibi hypostaticè unire, sed tantùm esse intrinsecus motor corporis: Nam tunc assumit, id est ad se sumit; quia ad operationes proprias sibi explendas utitur illo sicut instrumento. Nec dicitur ista assumptio fieri, quando corpus assumptum movetur motu progressivo; quia talis motus non congruit fini, propter quem assumitur tale corpus*. Quibus Doctor resolvit *primò*, Angelum non uniri corpori, tamquam forma, quia aliàs non esset substantia completa, sed incompleta, non minùs quàm anima; imò esset anima; quia si posset informare aliquod corpus, maximè corpus organicum, quippe cùm illud sit aptius ad informationem, sicque esset actus corporis organici.

Infert secundò, Non assumere corpus hypostaticè cùm saltem naturaliter talis hypostatica unio fieri nequeat; Dæmones autem tantùm virtute naturali corpora assumunt: in bonis autem Angelis non videtur admittendum esse miraculum quoties hominibus apparent; res enim per se nimium levis est ad statuendum tam grande miraculum quale est ipsa unio hypostatica.

Con-

Concludit tertiò, Angelum assumere corpus, nihil aliud esse, quàm illi assistere tamquam motorem in mobili, in ordine ad operationes tales exercendas verè, vel apparenter, quibus Angelus videri possit corpus assumptum informare: In quo conveniunt pariter cæteri Theologiæ Principes, maximè S. Thomas *quæst.57. art.2.* & Seraphic. Doctor in 2.*dist.*8.*art.3.quæst.*2. Nihil enim videtur ultra requiri ad illam corporis assumptionem, quàm quòd Angelus intrinsecè sic moveat corpus assumptum, quod utique patebit assignando rationem singularium partium hujusmodi dictæ assumptionis.

Primò namque dicimus *Angelum esse intrinsecum motorem*, quia si esset extrinsecus motor non propriè diceretur assumere corpus ad se: similiter si esset intimè præsens corpori, sed non in ordine ad ipsum movendum, fanè non diceretur assumere; sicut nec anima præsens corpori potest assumere corpus, nec unum corpus simul penetratum cum alio corpore, dicitur alterum corpus assumere, etiam si virtute sua propria poneret se penatrativè simul cum ipso. Additur *in ordine ad operationes tales exercendas*, quia non sufficeret, quod esset intimè præsens per modum motoris localis, aliàs Angelus præsens Cœlo, & ipsum movens localiter, dici deberet assumere Cœlum: Similiter Angelus, qui Prophetam Abacuc cincinno deportavit ad lacum leonum, in quo Daniel Propheta erat reclusus, diceretur eum reverà assumpsisse, quod tamen omnes Interpretes negant; hæc namque translatio fuit quidem corporis deportatio, non autem assumptio. Diximus *veras, vel apparenter*, quia aliquæ ex illis operationibus, quæ apparent, tales in rei veritate non sunt; nam auditio sensibilis, & tactus corporeus, ac visio ocularis, quas putamus Angelos in assumptis corporibus exercere, non sunt veræ actiones, sed tantum apparentes.

Denique colligit Doctor, non sufficere ad illam assumptionem corporis ab Angelo, quòd moveat illum localiter; sic enim Intelligentiæ motrices assumerent sphæras cœlestes, quas movere dicuntur. *Adde* quod corpora adhuc maneant assumpta etiam quando Angelus ab omni motu cessat. Ut ergo verè dicatur assumere corpus, quod movet motu progressivo, intelligi debet de motu progressivo, vel qui sit signum vitæ, vel qui significet Angelum esse corpori intimè præsentem, & eum intrinsecùs moventem.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & quas Angeli operationes vitæ edere possint in corporibus assumptis?

NOTANDUM 1. Actiones vitales maximè duplicis esse generis, quarum aliquæ dicuntur esse productivæ termini intrinseci, qui dicatur vitalis, quia vel essentialiter pendet ab intrinseco principio vitæ tum proximo, tum etiam principali; vel saltem naturaliter non potest alio modo fieri, cujusmodi sunt omnes actiones sensuum externorum, & internorum, atque etiam appetitus sensitivi. *Aliæ* verò sunt actiones viventium, quæ licèt ab ipsis fiant vitali modo, & sub ea ratione tales sint, nihilominus producunt terminos, qui per actionem non vitalem fieri possunt, ut sunt motus localis progressivus, vocis formatio, & similes, quæ dici possunt actiones vitales quoad modum, & non quoad substantiam, ut à prioribus distinguantur, quæ essentialiter, seu in sua substantia vitales dici possunt.

Notandùm 2. ex Seraphico Doctore in 2. *dist.*8.*art.3.quæst.*2. quòd sensatio possit accipi tribus modis, nempe communiter, propriè, & magis propriè.

Com-

Communiter SENTIRE, idem est, quod rem ut præsentem cognoscere, secundùm quem modum accipit Augustinus ad Paulinam in libro de videndo Deo. *Secundò modò*, sentire idem est, quod rem ut hic est nunc cognoscere, & sic accipit Boetius, cùm dicit, quòd sensus est particularium, & intellectus universalium. *Tertiò modò*, sentire idem est, quòd speciem existentem in materia, præter materiam mediante organo corporeo suscipere, & sic accipit Philosophus in *secundo de anima*, cùm dicit, quòd *sensus est susceptivus specierum in materia præter materiam.* Duobus prioribus modis non differt sensus ab intellectu re, sed ratione tantùm, & hoc modo admitti potest sensatio in Angelo; Angelus enim per suam potentiam intellectivam cognoscit rem, ut præsentem, & ut hìc, & nunc dirigendo aspectum per ipsam. Tertiò verò modo differt potentia sensitiva ab intellectiva, re & ratione, & illo tertio modo, sensus est potentia alligata corpori, & hoc modo spiritui Angelico non convenit. Ita S.Bonaventura.

Notandum tertiò ex eodem *ibidem*. „ Quòd cùm anima triplici modo corpori uniatur, nempe per modum moventis, aut perficientis, aut utroque modo; ita triplex genus operationum erga corpus habet: *Quædam* enim sunt operationes, quæ sequuntur ipsam animam in corpore, ut est motrix: *Quædam* ut perfectio; *Quædam* partim sic, & partim sic. Differenti autem modo exercet anima in corpore operationes, quæ sequuntur ipsam, ut motricem, & ut perfectionem: Nam operationes, quæ consequuntur animam, ut motricem sic exercet per corpus, ut illas easdem exerceat in ipsum corpus: Quia non solùm movet alia corpora, sed etiam corpus proprium: Operationes verò, quę consequuntur animam in corpore, ut est perfectio, sic exercet anima in corpore per corpus, ut exerceat eas cùm corpore, sicut patet, quod anima clauso oculo corpus aliquod videre non potest. Tertias autem operationes exercet in corpore quasi utroque modo: & ideo primæ, competunt animæ, ut est motrix differens à mobili: Secundæ verò, ut est forma juncta materiæ.

„ Quoniam igitur Angelus unitur corpori assumpto non ut perfectio, sed ut motor, ideo primas operationes exercet plenè in eodem corpore: secundas minimè, tertias verò quodammodo sic, quodammodo non. Et hoc melius patet si descendamus exemplificando: Motus progressivus, sive quicumque alius fit membrorum exteriorum, est ab anima in corpore, ut est motor, vel motrix, & ideo competit Angelo: Sentire verò per organa corporis competit animæ, ut est illorum organorum perfectio; sicut enim anima perficit totum corpus, ita visus, sive potentia visiva perficit oculum, & hæc non competit Angelo in corpore assumpto: Ridere verò est operatio, quæ partim competit animæ, ut est motrix, partim ut est perfectio, ibi enim est quædam cordis exhilaratio, & hæc est ab anima, ut est perfectio, est etiam ibi quædam genarum motio, & hæc est ab anima, ut est motrix. Ratione primi non convenit Angelo: sed tantùm ratione secundi: ita Seraphicus Doctor, cum quo Subtilis in pluribus convenit, ut aperiet.

CONCLUSIO PRIMA.

A*Ngeli in corporibus assumptis possunt exercere operationes vitæ, quæ fiunt per motum corporis: Non verò, quæ a facultatibus sensitivis, aut vegetativis necessariò proveniunt.* Ita Doctor supra laudatus num. 4. ubi *primam conclusionis partem* sic explicat. *Dico quòd motum localem potest causare Angelus in corpore assumpto, & ita motum* *qui*

qui videtur esse progressivus; motum etiam qui esset inspirationis, & respirationis, motionem palpebrarum, & manuum, & similium; & ratio est, quia non est aliquod corpus ita imperfectum in universo quin habeat in virtute sua activa aliquod, ut patet de gravi respectu centri. Ita Doctor. Quibus constat eum concedere, quòd omnem actionem vitalem, quæ fit per motum corporis, possit Angelus elicere in corpore assumpto. Quòd probat, quia non est deneganda ulla virtus substantiæ spirituali, quæ corporeæ conceditur: Sed virtus acquisitiva loci conceditur corporibus: Ergo, & Angelis. Verùm fateor, quod hæc probatio, solùm levis conjectura sit: Siquidem posset hæc virtus competere corpori, quamvis non competeret spiritui, nam plura corpori competunt, quæ spiritibus non quadrant, nullum enim est corpus, quòd non possit producere aliquam qualitatem corpoream, tamen nullus spiritus, ut communiter supponitur, id potest efficere.

Vera ergo ratio cur Angelus possit hunc motum efficere, est quia potest corpus transferre de loco ad locum. Hoc autem præstare non posset, nisi pariter posset ipsum movere localiter: Potest ergo in corpore assumpto ambulare, &c. Hinc de Angelo Raphaele legimus, quod cum Tobia gradiebatur, loquebatur, & alios corporis motus, & gestus efficiebat.

Secundam partem etiam ibidem indicat Doctor, nempe quod operationes, quæ necessariò proveniunt à facultatibus sensitivis, aut vegetativis, non possint edere Angeli in corporibus assumptis: idque primò *de operationibus facultatum sensitivarum* constat: Quia, „ inquit, illæ non sunt natæ recipi nisi „ in composito ex organo saltem per„ fectè mixto, & ex anima, in quan„ tùm habet potentiam perfectivam, „ quorum neutrum est ibi, nec scilicet „ talis mixtio, nec anima perficiens; „ & ideo simpliciter in tali corpore „ composito, quod assumit, nulla est „ sensatio. Operationes etiam, quæ „ consistunt in verè agendo, cujusmo„ di sunt operationes vegetativæ, non „ competunt illi composito; quia vel „ illæ operationes natæ sunt esse com„ positi animati, quale non est ibi; vel „ natæ sunt esse corporis perfectè mix„ ti, putà si caro generaret carnem; „ neutrum autem est ibi.

„ Quantum etiam *ad actus vegetativos*, qui apparent, si loquamur de „ vera *nutritione*, nihil ibi potest nu„ triri: Sed si loquamur de comestio„ ne, quæ præcedit nutritionem, illa „ non est nisi divisio cibi per motum „ localem maxillarum, & trajectio „ ejus in ventrem per motum localem; „ tunc potest fieri exhalatio, & reso„ lutio in humorem, vel elementa; & „ isti motus locales possunt fieri circa „ corpus virtute activa Angeli. Sicut „ autem dictum est de nutritiva, ita „ dicendum est de *augmentativa*, quia „ ibi nulla est nutritio, vel augmen„ tatio: potest tamen esse vera juxta„ positio, si ipse velit subito alia ele„ menta, quæ possunt imperfectè mi„ sceri, ad talem imperfectam mixtio„ nem apponere corpori suo, ut videa„ tur crescere.

„ *At si dicas*, si comestio non sit ope„ ratio vitalis: Ergo non valet argu„ mentum ad probandam veram Chri„ sti resurrectionem de comestione „ ejus cum Discipulis suis, quod est „ contra sanctos Patres.

„ *Respondeo*. quod ad probandam „ resurrectionem ejus sunt multa alia „ argumenta in Evangelio efficaciora „ isto, & ita cum aliis bene probat, & „ si non per se tantùm. *Vel dico*, quod „ erat comestio ordinata ad veram „ nutritionem, quia non est inconve„ niens, quòd corpus gloriosum possit „ convertere corpus non gloriosum

„ in ipsum, sicut esse simul potest cum „ corpore non glorioso: Nec propter „ hoc est corruptibile, quia potest „ aliud convertere in se; posset enim „ Deus facere corpus gloriosum in minima quantitate, & illud augere „ per comestionem, nec tamen aliquid „ corrumperetur de nutrito, & aucto: „ in corporibus autem talibus assumptis non est nutritio, sed tantùm additio, vel appositio. Ita Doctor.

Quibus tria maximè concludit, *Primum*, quòd actiones verè sensitivæ, seu sensationes non possint elici ab Angelis in corporibus assumptis, quia illæ actiones requirunt organum vivum, vel tamquam principium effectivum, vel tamquam principium susceptivum, vel fortè tamquam principium productivum, & susceptivum: Ergo cùm in corporibus assumptis non sint organa viva, aliàs corpus assumptum censeretur vivificari per Angelum, adeoque Angelus esset actus corporis, & consequenter esset anima, ac substantia incompleta, & exigens connaturaliter esse in corpore, quæ omnia absurda sunt: Ergo nec illæ operationes sensitivæ verè, & propriè elici possunt in corporibus assumptis.

Infert secundò, quòd comestio fieri possit ab Angelis, quatenus est cibi contritio, & trajectio ejusdem in partem interiorem, seu stomachum, non verò quatenus significat conversionem alimenti in substantiam aliti; nam inquit Seraphicus Doctor *dist.* 8. *art.* 3. *quæst.*1. in cibatione, seu comestione perfecta, duplex est actio. Prima est cibi sumptio, & consumptio: Secunda est conversio, & unio ejusdem cibi cum substantia aliti. Prima, inquit, competit Angelis in corpore assumpto, non simulatè, sed verè, quia cibum sibi appositum verè sumunt, & consumunt: non ita secunda, nam cibus assumptus eorum indigentiam, vel deperditionem non restaurat: Illa namque cibatio non est in Angelis ex indigentia, qualis est in corporibus verè nutritis. Unde cibi illi ab Angelis assumpti, vel in aerem solvuntur, vel aliunde deportantur. Hac ratione dicebat Angelus Raphael ad Tobiam: *Videbar vobiscum edere; sed ego invisibili cibo utor*; nam dicendo *videbar*, indicabat, quòd reverà cibum sumebat, dividebat, & trajiciebat in partem interiorem corporis assumpti, non verò illum convertebat in substantiam ejusdem corporis.

Infert denique Doctor, quòd comestio facta à Christo post resurrectionem coram Discipulis, reverà poterat fieri per conversionem alimenti in ejus substantiam, adeoque esse vera nutritio; quia nempe non videtur inconveniens, quòd corpus gloriosum, de potentia absoluta, nutriri possit absque deperditione alicujus partis priùs habitæ. Quam sententiam immeritò, & absque ulla prorsus ratione erroris notavit Suarez lib. 4. cap. 39. propterea quòd inquit, nimia videatur, aut saltem temeraria, tum quia inquit, est contra communem consensum sanctorum Patrum, & Ecclesiæ; tum etiam quia est contra impassibilitatem, vel perfectionem corporis resurgentis.

Verùm utraque hæc ratio, sicut, & illius censura insulsa prorsus apparet, primò namque gratis fingit illam esse contra sensum Ecclesiæ, quippe cùm hac de re, ne verbulum quidem apud Patres legatur. Secundò falsò supponit, quod nutritio fieri non possit absque deperditione partium præcedentium; quis enim Philosophorum præter Suarem hæc aliquando somniavit. Nutritio quidem fit per aggenerationem novæ partis substantiæ, non autem necessariò infert deperditionem præcedentium. Nec plus veritatis habet id quod rursùs opponit, nempe quòd si nihil deperditum fuit per comestionem Christi post illius resurrectionem, consequens est, quòd ejus corpus fuerit in-

com-

completum, aut quod per aggeneratam substantiam factum fuerit quodammodo monstruosum, quippe cùm redundantem substantiæ portionem haberet.

Respondeo namque, quod cum aggenerata illa substantia fuerit modica; inde Christi Domini corpus quid exuberans, & ultra naturalem sortem ac justam proportionem habere dici non potuerit. Nec pariter inde sequebatur ipsum fore passibile, siquidem nihil ex ipso per illam nutritionem deperibat. Vana est ergo illa Suaris censura.

Dices Tertullianus lib. 3. adversus Marcionem qui contendebat Christi Domini corpus fuisse tantùm phantasticum, non autem verum & solidum, idque probabat ex eo, quod *Angeli in phantasmate putativæ Carnis egerint apud Abraham, Loth, & tamen verè sint, & congressi, & pasti, & operati quod mandatum eis fuerat.* Reponit Tertullianus, *Scito nec illud tibi concedi ut putativa fuerit in Angelis caro, sed vera, & solida substantia humana: si enim difficile nõ fuit illi putativæ carnis veros, & sensus, & actus exhibere, multò faciliùs habuit veris, & sensibus, actibus veram dedisse subantiam carnis.* Concedit ergo Tertullianus Angelos sicut, & verum corpus, sic, & verè vitales corporeas operationes habuisse.

Respondeo Tertullianum prorsus fuisse dubium hac in solvenda quæstione, utrum Angeli vera corpora, verasque corporeas vitales operationes aliquando habuerint, etenim negativam partem docet lib. de carne Christi cap. 6. ubi de Angelis ait. *Constat* inquit, *Angelos carnem propriam non gestasse, ut putà naturæ substantiæ spiritalis, & si corporis alicujus, sui tamen generis: In carnem autem humanam transfigurabiles ad tempus, ut videri, & congredi cum hominibus possent.* Et apertiùs lib. de resurrectione carnis cap. 62. *Quia Angeli*, inquit, *aliquando tanquam homines fuerunt, edendo, bibendo, & pedes lavacro porrigendo: Humanam enim superficiem induerant salva intùs substantiâ propria.*

Hoc itaque sufficere visum est Tertulliano, quòd dogmati Apellis non consentiret qui ex aerea substantia Angelos creatos dicebat: Qualia autem fuerint ab eis assumpta corpora, vera an larvata in dubium habuit. Quod certè mirum videri nõ debet, cùm ipsemet beatus Augustinus hanc perplexam quæstionem referens *lib. 3. de Trinitate cap. 1.* fateatur illam excedere vires intentionis suæ; quem sequutus est Beatus Bernardus homiliâ 5. in Cantica. *Ceterum*, inquit, *utrum ipsis spiritibus naturalia corpora sint, sicut hominibus sua, an verò ipsi spiritus corpora cùm opus est, sumant? Rursumque expleto opere ponant in eandem, de qua sumpta sunt, materiam dissolvenda? Nolo ut hanc requiratis: videntur Patres de hujusmodi diversa sensisse, nec mihi perspicuum est unde alterutrum doceam, & nescire me fateor; sed, & nostris profectibus non multùm conferre arbitror harum rerum notitiam.*

Quantùm autem ad locutionem, quam frequenter efformant Angeli in corporibus assumptis; Alensis noster, *quæstione 35. memb.* 4. eis tribuit virtutem, quâ non solùm per corpus assumptum velut per instrumenta similia organis deservientibus humanæ locutioni, sed etiam sine ullo prorsus assumpto humano corpore, possint vocem humanæ similem efformare, quod etiam testatur omnis Antiquitas, quæ, & oraculorum non solùm in statuis, & idolis, sed etiam in antris, arboribus, bestiis, imo calvariis à Dæmone editorum meminit.

Tamen existimarem veriùs, formatam ab Angelis locutionem non esse propriè dictam, siquidem hæc actio, non minus quàm supradictæ, vitalis est; non etiam propriè loquendo dicit tantùm sonum in aere formatum, sed etiam modum illius formationis im-

portat, nempe, quòd fiat immediatè per propria organa vitalia, & ex motione phantasiæ, ac cùm intentione aliquid significandi. Quamvis autem Angelus possit formare in aere, vel in corpore assumpto sonum similem illi, & materialiter ejusdem rationis cum sono vocis humanæ, tamen non potest eundem effingere formaliter; quippe cùm sonus ille locutionis Angelicæ non fiat per vitalia organa, nec per immutationem phantasiæ, ac cum intentione aliquid significandi. Solùm itaque loquuntur Angeli in corporibus assumptis ad eum fermè modum, quò quis artificiosè quodam instrumento, putà tibia, vel tuba sonum vocis humanæ exprimat, vel quomodo cavæ valles, & murorum scissuræ, nec-non, & antri foveæ exceptam ac repercussam vocem, articulatè admodum reciprocant;

Advertendum est autem quòd Dæmones in corporibus loquentes plerumque utuntur voce stridula, subsibilante, confusa, obscurà, debili pusilla, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam, ut fatetur Remigius lib. 1. de *Demonolatria cap.* 8. Potest autem Diabolus, quando in corpore assumpto apparet, & loquitur, videri, & audiri tantum à quibus optat, cæteros verò omnino latere: idque naturaliter; si nempe quantum ad nonnullos, & non quoad ad alios, ex parte objecti vel organi impedimentum afferat, putà si medium ita præpediat, ut per illud species ad oculum, vel auditum non perferantur: vel si ipsas similitudines, ad alios dirigi prohibeat, ad eos verò à quibus audiri, & videri vult, sinat simulachra, & sonos liberè commeare, & imaginationem eorum ad nulla alia obducat.

CONCLUSIO SECUNDA.

A*Ngeli in corporibus assumptis non possunt reverà per se generare aliquod animal perfectum* Ita communiter Tehologi cum Doctore supra laudato *numero* 5. Quantùm ad generationem, inquit, "dicendum quòd illa fit virtute seminis decisi à mare in fœminam in
„ qua servatur virtus patris, sicut com-
„ muniter dicitur: Si ipse potest illud
„ semen ab aliquo succumbendo reci-
„ pere, & servare illud in sua naturali
„ qualitate conveniente suæ genera-
„ tioni naturali, quousque illud trans-
„ fundat; ipse nihil facit ibi, nisi quia
„ primò recipit in corpore illo assum-
„ pto, illud quod postea movet locali-
„ ter in aliquam cui est incubus: & si
„ illud semen antequam sit receptum
„ in matrice non amittat suam quali-
„ tatem naturalem potest per ipsum
„ fieri generatio, sicut si immediatè
„ transferret reverà primo decidentem
„ in eandem matricem. Et hoc mo-
„ do attribuitur non quidem Angelo
„ bono, quia absit quòd talibus vilibus
„ se immisceat; sed Dæmoni, generare,
„ quia idem primò succubus, & posteà
„ incubus semen à decidente primò
„ transfusum recipit, & deinde trans-
„ fundit illud in matricem.

Idem habet seraphicus Doctor *eadem dist. art. 3. quæst.* 1. ubi probat Dæmones non posse per se generare primò,
„ Quia generatio est productio similis
„ in specie, sed Dæmon assumens cor-
„ pus non assimilatur homini, sed Dæ-
„ moni: Ergo non potest hominem
„ generare. *Deinde* ut fiat generatio
„ necesse est secundùm Medicos, quòd
„ concurrat triplex spiritus naturalis,
„ vitalis, animalis; & secundùm Phi-
„ losophum triplex calor, videlicet ca-
„ lor animæ, calor cœli, & calor ele-
„ menti: Ergo cùm Dæmon nec spiri-
„ tum animalem, nec calorem anima-
„ lem in corpore assumpto possit habe-
„ re, videtur quòd nullo modo possit
„ generare. *Denique* generare non est
„ actus animæ, & corporis divisim, sed
„ conjunctim; sed ex Dæmone, & cor-
„ pore non fit unum: Ergo numquam
„ potest per corpus exire in actum ge-
„ nerandi.

Sub-

Subdit autem, quòd duo concurrant ad generationem, nempe facultates, & seminis constitutio, nec-non, & ejusdem seminis transfusio, & susceptio: „ Primum, inquit, est solius illius cui „ Deus dedit vim propagativam, & „ hoc nullo modo competit Dæmonibus assumentibus corpus: Secundum „ verò scilicet seminis susuceptio, & „ transfusio potest eis competere; Primò enim succumbunt viris in specie „ mulieris, ut ex eis semen pollutionis „ suscipiant, & quadam sagacitate „ ipsum in sua virtute custodiunt, & „ post modum, Deo permittente, fiunt „ incubi, & in vasa mulierum transfundunt ex qua transfusione homines generari possunt.

Hanc ipsam veritatem plurimis exemplis suadet Delrio *lib. 2. Magicarum quæstionum quæst. 15.* Vetustas enim, inquit, à Dæmonibus specie humana larvatis obtrudit genitos suos *semi-Deos*, *Hercules*, *Sarpedones*, *Servios Tullos*, Anglia *Merlinum*, Pannonia *Hunnos* ex Arlunis strigibus Gothicis, & Faunis natos. Helinandus lib. 4. apud Belvacensem, affirmat *Clivensium* familiam excitatam fuisse à Dæmone succubo. Chiesa *cap. 27. p. 2. hist. Perus.* scribit in Hispaniola solitum *Crocoton* Dæmonem misceri mulieribus, & ex eo nanos bicornes nasci.

Hanc ipsam veritatem confirmat sanctus Augustinus *in libris de Civitate Dei*; Licèt enim *lib. 3. cap. 2.* dubius dixerit, *Utrum potuerit Venus ex concubitu Anchisis Æneam parere, in medio relinquamus: Nam pene talis quæstio in Scripturis oritur, quà quæritur utrum prævaricatores Angeli cum filiabus hominum concubuerint? Unde natis gigantibus, idest nimium grandibus, & fortibus viris, tunc terra repleta est*: Tamen lib. 5. cap. 23. quæstionem determinat in hæc verba. *Creberrima fama est, multisque se expertos, vel ab eis qui experti erant de quorum fide dubitandum non est, se audivisse confirmant, Silvanos, & Faunos; quos vulgus Incubos vocant, improbos extitisse mulieribus, ac earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam Dæmones, quos* Dusios *Galli nuncupant, assiduè hanc immunditiam, & tentare, & efficere plories, talesque asseverant, ut hoc negare impudentiæ sit*. Hoc ipsum confirmat Glossa in illa verba Genesis: *Videntes Filii Dei filias hominum, &c.* ubi dicit non esse incredibile, non ab hominibus, sed ab Angelis, vel quibusdam Dæmonibus qui mulieribus sunt improbi, gigantes esse procreatos.

Probat etiam Guillelmus Parisiensis 2. *part. de Universo cap. 25.* ubi cùm dixisset gentem Hunnorum ab hujusmodi Dæmonibus esse generatam, necnon, & insulam Cypri totam populatam esse, & inhabitatam à filiis Dæmonum: inde pluribus demonstrat Dæmones posse homines gignere, assumpto, & transfuso nedum semine humano, sed etiam quorumdam animalium, quæ quandam cum homine in generando convenientiam habent; quod utique confirmat hoc exemplo: „ Scito, inquit, quia in provincia Saxoniæ, Ursus quidam rapuit uxorem „ cujusdam militis, & detulit in speluncam in qua inhabitabat, ibique „ habuit eam diebus multis, & annis, „ genuitque ibidem filios ex ea, qui „ posteà recuperata muliere illa, & restituta viro suo, vixerunt cum eadem „ muliere, & facti sunt postmodum „ milites: & cùm essent veri homines „ de natura ursina, hoc apparebat in „ eis, quod vultus eorum in similitudinem ursinorum vultuum aliquantulum declinabant, cognominationem autem à Patre scilicet, *Urso*, à „ quo geniti fuerant, vocati sunt *Ursini*.

„ Sciendum autem quòd Ursus in „ duobus assimilatur hominibus, videlicèt in hoc quòd coeunt sicut conju-

„ jugati; & cùm decoriati sunt, tota „ figura corporis similis apparet hominibus propter,quod,& multi esum „ eorum carnium abhorruerunt, videlicet tanquam esum carnium humanarum. Non igitur mirum si semen Ursinum etiam tanta similitudine humano semini appropinquet, „ ut ei etiam ad generationem convenienti conjunctione applicetur. Cui „ autem intelligenti non est notum „ hujusmodi spiritus diabolicos, facilè „ esse subitò exhibere, & adhibere „ mulieribus, quas sic ludificant,semina animalium quæ cognoverunt ad „ generationem convenientia:

Ex his colligit infra, non improbabilem esse sermonem famosum opinione vulgatum de *Merlino*, qui in majori Britannia filius Dæmonis incubi fuisse dicitur, nec id esse impossibile. Quòd autem idem Merlinus Propheta in eadem regione habitus est,eò quòd multa de futuris vaticinatus fuisse visus est propheticè,id contigisse ex instructione vel doctrina paterna, non immeritò credi potest; multa enim de futuris, & aliis absconditis certum est nosse Dæmones, & interdum aliis, nedum filiis revelare.

Addit insuper Dæmones incubos mulieribus pulchra cæsarie donatis magis infestos esse multiplici de causa; aut quia, inquit,in cultu ornatuque,ac tinctura crinium curâ nimiâ intendunt hujusmodi mulieres: vel quia pulchritudine illa inflammare spectantes in suam libidinem conari consueverunt: vel quia in eis insolenter mulieres gloriantur. Et forsitan ad terrorem divinæ severitatis hanc tentationem à malignis spiritibus sustinent, ut ab hujusmodi cultu desinant, timentes viros ad suam libidinosam concupiscentiam inflammare, dum ipsos Dæmones ad eam instigare, & provocare videntur.

Simile quid refert *Burchardus Abbas Balernensis* in vita S. Bernardi c.6. ubi narrat, quòd cùm sanctus ille Nannetum venisset, invenit ibi mulierem, quæ à quodam petulante Diabolo vexabatur. Apparuit autem ei lascivus ille Diabolus in specie militis valdè pulchri aspectus, & in amorem suum intus suggestione latenti, extra locu- „ tione blandienti animum ejus falla- „ citer inclinavit. Cumque mulieris „ assensum obtinuisset, expansis bra- „ chiis, pedes ejus super una manuum „ suarum posuit;altera verò manu ejus „ caput operuit, sibique eam fœderis „ hujus signo dotavit.Habebat autem „ illa virum strenuum militem, sed „ hujus prorsus ignarum. Abutebatur ergo, „ etiam in eodem lecto eubante mari- „ to, invisibiliter impurissimus ille „ adulter, & incredibili vexabat libi- „ dine.

„ Sex annis tantùm latuit malum, „ nec detexit mulier perdita tanti cri- „ minis probrum. Septimo verò anno „ confusa est in seipsa, & exponit tum „ propter colluvionem tam continuæ „ turpitudinis, tum propter timorem „ Dei cujus judicio singulis momentis „ timebat intercipi, & damnari. Con- „ fugit ad Sacerdotes, & piaculum „ confitetur. Peragrat loca sancta, & „ implorat sanctorum suffragia; sed „ nulla ei confessio,nulla oratio, nulla „ eleemosynarum largitio suffragatur, „ Quotidie, ut priùs, & importunius „ à Dæmone infestatur. Denique in „ publicum tantùm scelus effusum est: „ quo audito, & cognito maritus ejus „ contubernium execratur. Interea ad „ locum prædictum vir Dei cum comi- „ tatu suo advenerat; cujus, ut audi- „ vit adventum infœlix mulier, se ad „ pedes ejus tremebunda projecit. „ Aperit ei lachrymis perfusa passio- „ nem horribilem, & ludificationem „ inveteratam; & quod nihil ei profe- „ cissent quæcumque fecisset sibi à Pre- „ sbyteris imperata. Addit sibi ab oppres-

„ pressore suo adventum ejus prædictum, & minaciter ei interdictum ne „ ante ejus iret præsentiam, quia nihil „ ei prodesset, & ipso (recedente Abbate) qui fuerat amator, crudelissimus ei fieret persecutor. Audiens, „ hæc vir Dei blandis verbis consolatur mulierem; & de Cœlo promittens auxilium, præcipit, ut die altera (jam enim nox instabat) confidens in Domino revertatur. Reversa manè, cùm viro Dei blasphemias, „ & minas quas eadem nocte ab Incubo suo audierat, retulisset; nec cures, „ inquit, Vir Dei, minas ejus, sed „ tolle baculum hunc nostrum, & pone in lectulo tuo, & si quid potest „ agat. Egit mulier quod jussum fuerat, & recubans in lectulo suo, signo „ crucis munita, juxta se baculum ponit: Adest ille continuò, sed nec ad „ consuetum opus nec ad ipsum cubile „ præsumit accedere: minatur tamen „ acerrimè, quod discedente viro Dei „ ipse in ejus supplicia reverteretur. „ Instabat dies Dominica, & voluit vir „ Dei per edictum Episcopi in Ecclesiam accersiri. Cumque ipso die maximus populus ad Ecclesiam convenisset, inter Missarum solemnia comitantibus Episcopis Gaufredo Carnotensi, & Brictio Nannetensi, ipse apud ambonem conscendit, & „ ut omnes qui in Ecclesia erant, accensas candelas in manibus teneant, „ locuturus edicit. Quod, & ipse cum „ Episcopis, & Clericis faciens, inauditos Diaboli ausus publicè aperit, „ & fornicatorem spiritum, qui in tam „ horrenda inquinamenta, etiam contra naturam suam exarserat, cum „ omnium fidelium, qui aderant subscriptione anathematizat; & authoritate Christi tam ad illam, quam ad „ omnes mulieres deinceps interdicit „ accessum. Extinctis itaque Sacramentalibus illis luminibus, extincta „ est deinceps tota virtus Diaboli, & „ mulieri post confessionem communicanti numquam postea apparuit „ inimicus, sed irregressibiliter climinatus aufugit.

Simile, quid refert Laurentinus Ananias lib. 4. de natura Dæmonis cap. 3. evenisse in Marrea regiòne, in qua haud multis ab hinc annis puella quædam, forma venusta, & egregia, natalibusque non minùs clara, diu detractans conjugium, ventrem ferre reperta est; parentibus de eo, qui stuprum tale intulisset, solicitè inquirentibus, sponte fatetur puella se tam noctu quam interdiu venerem exercuisse cum adolescente quodam; Quis verò, aut undenam veniret, aut esset ignorare. Ad quæ non potuere non parentes vehementer obstupescere, angi animo ac affligi; à famula tandem hominem in cubiculo cum filia rem habere edocti, haud morâ interpositâ ullâ, facibus tædisque accensis, quod nox esset, accurrentes, reclusis foribus monstrum horrendum ingens, ac omnem humanam fidem excedens, & maximè terribile à filię complexibus pendere vident. Sacerdotem è vestigio vitæ moribusque probatis accersunt, qui cùm in recitatione Evangelii S. Joannis verba illa exprimeret, *Verbum caro factum est*; Dæmon non sine maximo, ac horrendo excitato strepitu, terroreque incusso, & post se relicto, more nempe suo, disparuit, cubiculi tectum simul auferens: At fœmina, hæc infęlicissima triduo post monstrum, non minùs horrendum enixa est, quod ne in familiæ summam ignominiam aleretur, ac educaretur, extructâ pro more pyrâ flammis consumptum est.

Causa autem quare Dæmones se incubos, aut succubos efficiant, non est capessendæ delectationis, aut carnalis voluptatis ratio; siquidem cùm sint puri spiritus, hujusmodi delectationem percipere non possunt: Sed hæc est potissima, ut per luxuriæ vitium utriusque homi-

hominis naturam lædant corporis, & animæ, ut sic ad omnia vitia homines proniores existant.

Dices 1. Dæmon est expers vitæ, & origo mortis: Ergo nequit esse author, & origo actus vitalis.

Respondeo: Vim hanc vitalem non inesse Dæmoni, sed ipsi semini; sicut vis calefaciendi non inest scipho propinanti, seu tubo fundenti vinum, sed ipsi vino. Si autem quæratur cujus filius existat homo sic genitus. Respondeo quòd non est filius Dæmonis, sed filius hominis cujus est semen acceptum. Cùm autem instatur quòd nihil est superfluum in operibus Angelorum sicut, & naturæ: Id concedo: Sed eùm infertur quòd Dæmon potest indivisibiliter semen, & recipere, & infundere: Respondeo id esse verum; hoc autem potiùs operatur visibiliter, ut succubus, & incubus, ut sic per talem spurcitiam inficiat corpus, & animam viri, & mulieris.

Dices 2. Dæmon, & homo specie differunt: Ergo ex hac copula sequi nequit proles.

Respondeo; Consequentiam esse nullam, tum quia ex equo, & asina, & aliis specie discrepantibus animalibus Muli, Thoes, Leopardi, Pantheræ, & aliæ hybrides gignuntur, Tum quia generatio hic non tribuitur Dæmoni, sed homini cujus est semen, ut rectè ait *sanctus Thomas quodlibetô sexto, articulo octavo ad sextum*, & ideo hic ex homine, sicut ex viro, & fœmina solitò nascitur homo.

Instabis; Generatio completur per virtutem formativam, quæ est in semine, corpore vivo resoluto: sed corpus à Dæmonibus assumptum, non est vivum: Ergo Dæmones generare non possunt. *Deinde*, principium gignendi est cor: Ergo cùm Dæmon corde careat, ipsi pariter deest virtus cordialis calorem, ut oportet, temperans. *Denique*, semen non habet vim generativam nisi quandiù calor animæ in eo retinetur: sed ipsum evanescere necesse est propter magnam distantiam, quò interdum deportatur Dæmone, &c.

Respondeo ad primum, Dæmonem hac in re se habere non per modum causæ principalis, sed instrumentalis, applicantis verum semen ad generationem necessarium: quod utique præstare potest, ut supra dictum est.

Ad secundum dico, sive à corde, sive à cerebro vis gignendi oriatur, spiritus genitalis ipsi semini est infusus in ipsa seminis ab humano corpore decisione; Dæmon verò hunc spiritum cum calore suo tantùm conservat. Possunt enim Dæmones aliqua adhibere ad seminis conservationem nè calor vitalis evanescat; possunt etiam ita velocissimè moveri, & semen deportare, ut spiritus illi effluère non possint: Quibus patet responsio ad ultimam objectionem.

Dices denique, non esse credendum Deum concurrere ad hujusmodi actum, aut animam tali corpori ex hujusmodi coito nato infundere, & inchoato Dæmonis operi coronidem addere.

Respondeo Dæmonem, quoad naturæ operationem, hic humtaxat esse instrumētùm, & applicare solummodò agens principale, quod est verum semen humanum: Deum autem concurrere ad ultimam dispositionem organici corporis ab humano semine nati: Accidentarium verò quid esse, & morale dumtaxat peccatum sagæ atque Dæmonis malitiam. Itaque Deus, ut author naturæ juvat naturam, peccato verò cujus author non est, non adminiculatur. Adde quod, Si quid hujusmodi valerent argumenta, sequeretur neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex incestu prolem gigni posse.

Repones, diversam esse rationem, quoniam in his ordo naturæ servatur, non verò in illo Dæmonis hymæneo. verùm hæc responsio non solvit nostram

ſtram replicam; ordo namque naturæ quantùm ad phyſica generationis præcipua principia ſervatur, natura enim dumtaxat poſtulat, ut ex viri prolifico ſemine aptè mixto ſemini muliebri proles naſcatur.

Quæres 1. An etiam ex viro incubo, & Dæmone ſuccubo filii naſci poſſint?

R*Eſpondeo* probabiliùs videri, quòd non, plura namquè ad prolis generationem partumque matres quàm patres ſuppeditant; requiritur enim tactus corporis, ut ſemen in matris utero in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur: Requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo, & alia penè innumera naturæ arcana; quæ omnia utrum Dæmon in aſſumpto corpore præſtare queat ſummè dubito, imò non poſſe reor. Hinc affirmabo conſtanter, quòd de *Pictavorum Comitum* ex *Meluſina Sirena*, & viro nobili oriundorum, Francorum nonnullæ hiſtoriæ referunt, ſicut, & quæ de *Urſini familia* ex urſo propagata ſupra retulimus ex Guillelmo Pariſienſi, inter decantatas aniles fabulas eſſe reponenda.

Cenſerem igitur pueros quos legimus ſuccubo Dæmone natos, vel ſuppoſititios fuiſſe alterius fœminæ veros partus à Dæmone furtim ſubductos: vel larvatos Dæmones ſub ſpecie parvuli recenter nati, & quaſi per nutritionem, & lactationem ad modum veri pueri creſcentis. Prioris generis exemplum plurimi Authores cum Delrio *lib. 2. qu.* 15; referunt de nobili quodam Bavaro, qui cùm defunctam uxorem ferret impatientiùs, quadam nocte fæminam rediiſſe, ſeque reſuſcitatam dixiſſe, Dæmon aſſumpta ſpecie defunctæ mulieris aſſeruit: qui poſtmodum quaſi præfata mulier, cum ſuo marito convixit, & ex eo liberos ſuſcepit; cùm autem maritus ille pluries à larvata illa uxore monitus, ut à convitiis, & blaſphemiis ſe abſtineret; nec tamen vitam emendaret, die quadam in hujus viri conſpectu ipſa ementita uxor evanuit, relictis ibi muliebri veſte, & parvulis quos aliunde furtim acceptos quaſi ex ſe genitos ſuppoſuerat.

Ad poſterius autem fraudis Dęmonis induentis formam parvuli ex Dæmone ſuccubo nati, exemplum refert Ulricus *Dialogo de Pithonicis mulieribus cap. 6.* „ Quòd in regno Siciliæ imperante Rogerio contigit, quòd quidam ſtrenuus, & natandi arte peritus circa crepuſculum noctis lucente Luna in mari balneans, mulierem poſt ſe natantem per crines apprehendit, eſſe putans unum ex ſociis, qui eum vellet mergere; eam autem alloquens nullum verbum extorquere potuit, opertamque pallio in domum duxit, & tandem in uxorem ſolemniter accepit. Increpatus aliquando à ſocio quodam, quod phantaſma accepiſſet, expaveſcens arripuit gladiū, minatus in conſpectu ejuſdem mulieris filium quem ex ea ſuſceperat interfecturum, niſi illa loqueretur, & diceret unde eſſet. Quid, inquit, væ tibi miſero, utilem perdis uxorem dum cogis affari, tecum eſſem, & tibi benè foret, ſi injunctum mihi ſilentium tenere permiſiſſes. Nunc autem deinceps me non videbis, & mox evanuit. Puer autem crevit, maximum balneum frequentare cœpit, tandem una dierum phantaſtica illa mulier coram multis eundem puerum in eiſdem fluctibus occurrentem rapuit, quem ſi verus filius fuiſſet, mare ad litus expellere debuiſſet. Hæc ille.

Ad hujuſmodi fraudis Dæmoniacæ probationem ſpectant parvuli ipſi, quos Dæmones mulieribus interdum ſupponunt, quaſi ab eis genitos, quique vulgò *Cambiones* appellantur, ideſt

Cambici, inquit Guillelmus Parisiensis *ultima parte de universo cap.25.* quasi commutati, & à mulieribus parentibus pro filiis propriis suppositi. Ferunt autem eos adeò esse lacte insaturabiles, ut etiam quatuor nutricum rumis exhaustis, macillenti perseverent. Ponderosissimi tamen, & tandem post aliquot annos prorsus evanescunt. Itali, ipsos à continuò vagitu *vagiones* apellant. Talem arbitratur Delrio fuisse puerum quem mendicus quidam per Galiciam summa cum defatigatione humeris bajulabat; cùm enim mendicus postmodum comprehensus fuisset, confessus est puerum, Diabolum larvatum fuisse, qui sibi promisisset omnes se ad eleemosinas ei conferendas pellecturum, quandiù sic circumferretur habitu pueri morbosi, & fasciis involuti.

Quaeres 2. An Daemones possint animalia per se producere?

RESPONDEO 1. Animalia imperfecta putà muscas, vermes, ranas, & hujusmodi insecta, & alia, quae ex putrefactione nascuntur, Daemones posse producere celeriter; non quidem creando, sed applicando activa passivis, ita S. Aug. *lib.3. de Trinit. cap.7.* Probaturque innumeris propemodum exemplis, quibus constat Magos plerumque accepto à Diabolo pulvisculo in aerem projecto, statim producere diversas species locustarum, bruchorum, murium, & similium animalculorum varias pestes. Sic etiam possunt producere quosdam anseres imperfectiores, quales sunt qui gigni solent ex deciduis fructibus arborum in mari putrescentibus, vel ex lignis navigiorum putridorum.

Respondeô 2. Posse etiam producere animalia, quae perfecta vocantur; non quidem applicando activa passivis, quippe cùm illa non nascantur ex putrefactione: sed ex prolifico parentum semine: sed illa posse producere eo modo quo homines, excipiendo nempe ab animali semen emissum, ut Daemon incubus, & post modùm in aliud animal transfundendo, ut succubus. Posset etiam Daemon animalia jam nata callidè subducere, & in locis remotis ubi nata videantur, fovere, alere, & respirationem efficere; siquidem non raró inter saxa reperiuntur non solùm muscae, mures, & similia imperfecta viventia: sed etiam interdum perfecta: refert enim Guillelmus Neubrigensis *Histor. Angelorum cap.* 28. quòd dum in quadam lapidicina, petra ingens ferramentis scinderetur, apparuere duo canes capacem sui in eadem petra locum replentes absque omni spiraculo, intellige perceptibili: videbantur autem esse ex eo canum genere quos leporarios vocant, sed vultu truces, odore graves, pilorum expertes; & unus quidem eorum, ut dicitur, citò defecit, alterum verò stupendae, ut ajunt, edacitatis Henricus Vvictoniensis Episcopus diebus plurimis in deliciis habuit. Subdit autem in alio lapide inventum bufonem catenulam auream circa collum habentem. Censeo huic catenulam à Daemone additam; nam ipse bufo ibidem nasci potuit, nam in Carbonariis fodinis Leodicensibus, silices ingentes nonnumquam reperiuntur, quos vivi bufones conditi, ut in nativitatis suae cunis latebant. Ità Delrio lib.2. qu.14.

Quaeres 3. An Daemones possint corpora in aliam speciem mutare?

RESPONDEO quòd non, omnes enim, quae leguntur hujusmodi permutationes, illusoriae sunt, & deceptrices: Neque enim v.g. anima humana informare potest corpus Belluinum, ut nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum; quia qualibet forma substantialis, ut suum esse tribuat informando, requirit peculiares, sibique convenientes dispositiones, & or-

& organizationem corporis propriam, ideò anima definitur actus organici corporis. Unde fit ut nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare.

Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura, multò minùs poterit, si sit cum corpore, animal immutar. Quod utique egregiè probat S.August. lib.18.de Civitate Dei cap. 18. ubi loquendo de ludificationibus Dæmonum, quibus Maga famosissima Circes dicitur mu-
,, tasse socios Ulissis in porcos, ait, Nec
,, sanè Dæmones naturas creat, si ali-
,, quid tale faciunt de qualibus factis,
,, ista vertitur quæstio; sed specie tenus,
,, quæ à vero Deo sunt creata commu-
,, tàt, ut videantur esse, quòd non sunt.
,, Non itaque solum animum, sed nec
,, corpus quidem ulla ratione credide-
,, rim Dæmonum arte, vel potestate in
,, membra, vel in lineamenta bestialia
,, veraciter posse converti: sed phan-
,, tasticum hominis, quod etiam cogi-
,, tando, sive somniando per rerum in-
,, numerabilia genera variatur, & cùm
,, corpus non sit, corporum tamen si-
,, miles mira celeritate formas capit:
,, sopitis, aut opressis corporeis homi-
,, nis sensibus ad aliorum sensum ne-
,, scio quò ineffabili modò figura cor-
,, porea posse perduci, itaut corpora
,, ipsa hominum alicubi jaceant, vi-
,, ventia quidem, sed multò gravius,
,, atque vehementius, quàm somno
,, suis sensibus obseratis. Phantasticum
,, autem illud veluti corporatum in
,, alicujus animalis effigie appareat
,, sensibus alienis, talisque etiam sibi
,, homo esse videatur, sicut talis sibi
,, videri posset in somnis, & portare
,, onera: quæ onera, si vera sunt cor-
,, pora, portantur à Dæmonibus ut il-
,, ludatur hominibus, partim vera one-
,, rum corpora, partim jumentorum
,, falsa cernentibus.
,, Nam quidam nomine Præstantius
,, patri suo contigisse indicabat, ut ve-
,, nenum illud per caseum in domo
,, sua sumeret, & jaceret in lecto suo
,, quasi dormiens, qui tamē nullo modo
,, poterat excitari: post aliquot autem
,, dies eum velut evigilasse dicebat, &
,, quasi somnia enarrasse, quæ passus
,, est, caballum se scilicet factum, an-
,, nonam inter alia jumenta bajulasse
,, militibus, quæ dicitur retica, quo-
,, niam ad retia deportatur, quòd ita
,, ut narravit, factum fuisse comper-
,, tum est: quæ tamen ei sua somnia
,, videbantur. Indicavit, & alius se
,, domi suæ per noctem antequam re-
,, quiesceret vidisse venientem ad se
,, quemdam Philosophum sibi notissi-
,, mum, sibique exposuisse nonnulla
,, Platonica, quæ antea rogatus expo-
,, nere noluisset, & cùm ab eodem Phi-
,, losopho quæsitum fuisset, cur in do-
,, mo ejus fecerit, quod in domo sua
,, petenti negaverat: Non feci, inquit,
,, sed me fecisse somniavi: ac per hoc
,, alteri per imaginem phantasticam
,, exhibitum est vigilanti, quod alter
,, vidit in somnis. Hæc ad nos, non
,, quibuscumque qualibus credere pu-
,, taremus indignum, sed eis referenti-
,, bus pervenerunt, quos nobis non
,, existimaremus fuisse mentitos. Pro-
,, inde quod homines dicuntur, man-
,, datumque est litteris à Diis, vel po-
,, tiùs Dæmonibus, Arcades in lupos
,, solere converti, & quòd *carminibus*
,, *Circe socios mutavit Ulissis* secundùm
,, istum modum, mihi videtur fieri po-
,, tuisse quem dixi, si tamen factum
,, est. Hæc S.Augustinus.

,, Refert Jacobus Springerus *parte secunda mallei maleficarum quæst.*2. quòd
,, in civitate Salamina regni Cypri,
,, cùm juvenis quidam unà cum cæte-
,, ris è navi ibi apellente ut necessaria
,, sibi ad victum compararent, ova à
,, muliere venefica, & saga prætio ex-
,, cepisset, unumque ex eis navem re-
,, petendo comedisset, statim quasi

„ mente destitutus, & mutus effectus,
„ quidnam sibi accidisset conjicere
„ non valens; dum vult navem subire
„ repulsam patitur à sociis, eum ut
„ asinum videntibus, & putantibus.
„ Quocirca ut monuerat mulier, ejus
„ domum repetit, eique ad modum
„ asini per triennium deservivit, ne-
„ cessaria domus in lignis, & bladis
„ asportans, quæ autem portanda
„ erant, tanquam jumentum deporta-
„ bat; hoc consolationis sibi relicto,
„ ut licet ab omnibus aliis jumentum
„ reputaretur, ab ipsis tamen maleficis
„ conjunctim, vel divisim morantibus,
„ ut verus homo humanitus conver-
„ sando in incessu, statu, & habitu
„ agnoscebatur. Triēnio igitur elapso,
„ dum quodam die ante meridiem ci-
„ vitatem præfatam intrasset, & mulier
„ à longè sequeretur, contigit quan-
„ dam Ecclesiam, in qua divina cele-
„ brabantur, juvenem sic maleficatum
„ præterire: qui audiens notam cam-
„ panæ pro elevatione Corporis Chri-
„ sti, ad Ecclesiam se convertit, & in-
„ trare dum propter verbera, & expul-
„ sionem non auderet, à foris genua,
„ & crura posteriora in terram fixit,
„ & anteriores pedes, id est manus si-
„ mul junctas elevans ex capite asini-
„ no, ut putabatur, Sacramentum in
„ elevatione intuetur, quòd grande
„ prodigium dum certi Januenses Mer-
„ catores conspexissent, mirantes asi-
„ num sequuntur, & inter se de miro
„ opere conferentes, ecce malefica
„ cum baculo asinum insequitur: &
„ quia, ut præmissum est, hujusmodi
„ maleficia illis in partibus plurimum
„ practicantur, ad instantiam Merca-
„ torum, per Judicem asinus cum ma-
„ lefica capitur, interrogata, & quæ-
„ stionibus exposita crimen fatetur, &
„ ut ad domum redire valeat, juve-
„ nem restituere suæ formæ promisit.
„ Dimissâ igitur, & domum regressâ,
„ juvenis ad pristinam formam redu-
„ citur, & ipsa denuò capta, debitam
„ ultionem pro comissis suscepit, &
„ juvenis ad propria cum gaudio re-
„ meavit. Hæc Springerus.

Simile quid refert Palladius in vita S.Macharii, scribens quòd quædam juvencula ope cujusdam Judæi magicis artibus in equam ut videbatur conversa, deducta fuerit ad beatum Macharium cujus visum Diabolus non potuit ludificare: Licèt enim omnes illam filiam velut equam conspicerent; illam tamen S. Macharius hac equina specie non larvatam intuebatur, suisque præcibus à Deo obtinuit, ut ab omni illa illusione esset libera; ipsique dixit, hoc ideo à Deo permissum fuisse maleficium, quòd illa negligentius Sacramenta frequentaret, licèt aliunde honestè, ac devotè viveret.

Stupendum quid refert Delrio laudato loco, contigisse non ita pridem juxta Dixmudam in Flandria, quòd cùm mulier cauponaria cum quodam rustico quærimoniam habuisset de prætio propter propinatam cervisiam solvendo, sthomacabunda ait, quòd illo die non posset scapham, quam ad fluvioli ripam reliquerat, conscendere, & à ripa contis depellere, quòd utique contigit ut minata fuerat mulier: Nam ubi vires omnes suas frustrà impendisset ut scapham illam de ripa deduceret, duos tresve Milites in suppetias vocavit, qui cùm pariter diù frustrà laborassent, tandem conspiciunt in scaphæ sentina luridum bufonem scintillantibus oculis eos intuentem. Non tulit unus militum, sed gladii cuspide perforatum ad guttur tumidatum in aquâ injecit. Ille quasi ex animis in tergum pervolvitur ventre resupinato, vulnera natitanti imponunt cæteri alia, & repentè navis solvitur. Lætus rusticus auxiliatores ad idem, unde recesserat, hospitium reducit; potum petit, præbet ancilla; quærit ille ubi hospita? Audit pessimè habere, & animam in lecto age-

agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? Vix media pars horæ elapsa cùm ego illam isthinc sanam,& malam qualis tu reliqui? Eo, visurus quid hoc rei? Intrat in thalamum, invenit collum, & ventrem vulneribus confossam laceramque mulierem expirasse. Unde hæc, exclamat, vulnera? nescire se profitetur ancilla, nec domo illam quòd sciat, pedem extulisse. Itur ad Magistratum: vulnera cæsim,punctimque illata, inveniuntur iisdem in locis, quibus bufonem, qui nusquam comparebat, milites distinxerant.

His itaque constat, veram non esse, sed tantũmodo larvatam illam demutationem hominum, quam vel Magi arte diabolica, vel Diabolus ipse efficit. Idque diversimodè; nam solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentibus, & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aere formato, & sibi circundato ista gerit, qui putant homines ab illo misero absente,& dormiente patrata. Quod stratagema à Sancto quodam cunctis manifestatum, narrat Guillelmus Parisiensis *ultima parte de universo cap.* 13.

„ Erat, inquit, quidam Arreptitius, & „ per dies arripiebat eum malignus „ spiritus, & eò usque dementabat, ut „ crederet se esse lupum: in diebus au- „ tem arreptionis præcipitabat eum Diabolus in locum absconditum, ibi- „ que relinquebat eum tanquam mor- „ tuum; tempore verò hujusmodi ab- „ sconsionis intrabat Diabolus lupum, „ vel ipsemet in specie lupi ostendebat „ hominibus se, & faciebat incursatio- „ nes terrificas contra homines,& ani- „ malia, ita ut à facie ejus fugerent, „ devorari timentes ab ipso. Erat quo- „ que fama hominem illum lupum fie- „ ri per dies. Et hoc homo ipse crede- „ bat, sicut prædixi. Credebat insuper „ se esse lupum illum, qui faciebat in- „ cursationes hujusmodi. Quo audito „ venit vir sanctus in regionem illam, „ in qua hæc fiebant,prædicavit homi- „ nibus non esse verum, quod de ho- „ mine illo credebant, videlicet quòd „ lupus fieret: Adductusque ad locum, „ in quo jacebat quasi mortuus,osten- „ dit hominem populo, qui venerat ad „ hujusmodi spectaculum; atque co- „ ram hominibus eo excitato, & à ve- „ xatione hujusmodi liberato, ostendit „ ei, & adstantibus lupum, quem ho- „ mo ille credebat se esse, sicut etiam „ ipse coram hominibus, qui aderant, „ confessus est.

„ Aliquando verò hominibus ipsis ferarum exuvias hujusmodi foras aptissimè circundat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cavæ arboris occulandam, ut ex quorumdam confessionibus constat. Aliquando denique ex parte Magi aeream circundat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachiis accommodat. Hoc solet contingere cum ad hoc injunctionibus certis, vel solis verbis conceptis utuntur, quo sanè ultimo casu nihil mirum est, si post modum verè inveniantur saucii illis membris humanis, quæ in ferino corpore ictum exceperant; nam leviter cessit circumjectus aer, & vulnus vero corpori implantatus est.

Quod confirmat Bartholomeus Spineus *quæst. de Strigibus cap.*16. Hujus „ etiam, inquit, apparentis conversio- „ nis Strigum in Catos, testis alius in „ hac civitate Ferrariæ Philippus no- „ mine,artificiò cerdo sub judiciali ju- „ ramento mihi asseruit hoc anno,stri- „ gem quandam ante tres menses ei „ imposuisse, ne prohiberet venire cir- „ ca puerum (à se forte strigatum) „ quem curandum assumpserat,si quos „ blandientes, & alludentes videret „ catos. Eadem igitur die dum discessisset illa, viderunt post horam ipse., „ & uxor sua catum magnum, & hacte-

„ ctenus ab eis invisum, qui ad puerum accedebat concito gradu: Quem „ cùm ex timore parentes sæpiùs abegissent, postremo contra venientis „ vexationem ad impatientiam exarserunt: clausoque ostio, vir ille gravissimè Catum hinc illinc fugientem „ diutiùs hasta percussit, & demum fenestram subiens, evasit. Ex tunc „ autem strix illa vetula, toto confracta, & vulnerata corpore per plurimos dies lecto decubuit. Ita Spineus.

DISPUTATIO TERTIA.

De Angelorum gratia, merito, & demerito.

CERTUM est duplicem Angelorum sicut, & hominum esse statum, *naturalem unum*, quo in spiritualium rerum genere suum ordinem tenet, *Alterum* natura sublimiorem, ac Divinitati ipsi propinquiorem, qui gratiâ continetur, & gloriâ. Priorem quantùm licuit, in duabus præcedentibus Disputationibus scrutati sumus, & reseravimus: Posteriorem verò in præsenti Disputatione revelandum, & solvendum auspicamur. Constat autem naturam Angelicam sicut, & humanam capacem esse supernaturalis beatitudinis, quam nativis suis viribus assequi non possunt: Unde fit, duos fines ultimos, duosque ordines, seu rectitudines bonorum actuum esse in Angelis sicut, & in hominibus distinguendos: unum quidem naturæ suæ veluti debitum, ac proportionatum: alterum verò longè præstantiorem, omnemque naturæ capacitatem excedentem, & in quem fines cæteri à rationali creatura intenti, velut in ultimum illius scopum collineant.

His autem duobus finibus assequendis duo mediorum, & actuum ordines deserviunt: quædam enim media sunt tantùm ordinis naturalis, quæ per se ad naturalem finem ultimum assequendum rationalem creaturam promovent; juxta modum ipsi proportionatum, & naturaliter inditum: Alia verò sunt ordinis supernaturalis, quibus ipsa rationalis creatura ultra proprias vires ad finem sibi naturaliter indebitum, debitum tamen ad absolvendam omnimodam ejus perfectionem, & summam beatitudinem stabiliendam sublevatur. Ex quo etiam duplex distingui solet gratuitum donum, vel auxilium; unum quidem supernaturalis ordinis, quod in sua entitate, & productione omnem naturæ captum transcendit: aliud naturalis ordinis, datum tamen gratuitò, & ultra exigentiam, ac naturæ debitum, necnon, & cum quadam resolutione, ac ordinatione ad supernaturalem finem.

Hìc autem maximè sermo fit de fine ultimo supernaturali, & mediis ad eum assequendum simpliciter, & absolutè necessariis. Quocirca præsens Disputatio sicut, & cæteræ tribus Articulis constabit; quorum *Primus* concessam Angelis ab eorum initio gratiam, & illius usum aperiet. *Secundus*, sanctorum Angelorum erga Deum, & homines obsequium referet. *Tertius* denique perduellium Angelorum demeritum, & peccatum indicabit.

AR-

ARTICULUS PRIMUS.

De Gratia Angelis concessa.

SUMMA Dei rerum omnium Opificis providentia tria maximè in Creaturis quibuslibet finxit, & distinxit, videlicet, Naturam, Finem, & Inclinationem: *Naturam* quà constant, *Finem* in quem tendunt, ut in ejus adeptione quiescant; *Inclinationem* denique per quam in finem propendent, & veluti nativo pondere rapiuntur. Hæc autem tria nedum naturalis, sed & preternaturalis ordo rebus inesse demonstrat. Lapis enim v. g. naturam habet corpoream ex elementis, maximè terra, & aqua compactam: pro fine, terræ centrum, in quo velut in materno græmio pacificè quiescit, & sibi ingenitum gravitatis pondus, quo veluti inclinatione, aut propensione quanto potest concito motu in terram fertur. Hæc eadem in ordine supernaturali cernere licet, etenim divina, ac beata Dei visio, & fruitio finis est, ad quem tendimus: Gratia autem sanctificans nos Dei filios adoptivos constituendo in quadam præternaturali entitate, & statu nos instituit: Charitas autem, & cæteræ virtutes Theologicæ sunt ipsæ propensiones, & veluti cœlestes alæ, quibus in Deum tanquam in nostræ perpetuæ quietis centrum tendimus.

Hæc autem tria cùm pariter in Angelis reperiantur, idcirco de singulis hoc in Articulo differendum est sequentibus in quæstionibus: quarum *Prima* aperiet, in qua beatitudine conditi fuerint Angeli: *Secunda* quam, & qualiter ad illam assequendam gratiam obtinuerint: *Tertia*, quibus meritis, & virtutibus fuerint illustrati, ut illam beatitudinem possent obtinere.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & in qua Beatitudine creati fuerint Angeli?

NOTANDUM I. Duplicem in Angelis distingui posse beatitudinem, *Naturalem* unam, quæ ultima est perfectio, quam Angelica natura per ingenitas sibi vires comparare potest suis præstantissimis operationibus, cognitione videlicet, & amore Dei, ut Authoris naturæ: Alteram *Supernaturalem*, quæ est ultima perfectio naturæ Angelicæ, excedens omnem ejus facultatem naturalem, quamque nonnisi beneficio divini auxilii eam supernaturaliter elevantis comparere potest: Hæc autem rursus duplex est, una viæ, altera patriæ; illa inchoata, hæc consummata; illa, quæ fit per cognitionem fidei, qua Deum obscurè, & in ænigmate cognoscimus, & per infusum charitatis habitum diligimus; hæc quæ consistit in clara Dei visione, ejusque perfecta fruitione, qua potiuntur Animæ beatæ in cœlis.

Notandum 2. Ad perfectam, & consummatam beatitudinem supernaturalem tria maximè desiderari. *Primum* est clara Dei visio, dilectio præstantissima, & fruitio perfecta; beatitudo namque consistit in summi boni adeptione, & fruitione, quæ fit per cognitionem, & amorem. *Secundum* est, impotentia peccandi, cùm enim peccatum summa sit miseria, consistere nequit cum vera, & perfecta beatitudine. Adde quòd impossibile sit Deum intuitive conspicere, & summè diligere, & non præferre eum aliis omnibus rebus, quæ voluntatem allicere possent, & à Deo avertere. Tantæ enim est excellentiæ summa illa Dei majestas, ut clarè visa in sui amorem præstantissimum voluntatem creatam rapiat, idque toto conatu, & tanta necessitate, ut ab ejus amore nec diverti, nec revocari possit, sub-

subindeque nec qui ita afficitur peccare queat. *Tertium* est perpetuitas, ac invariabilitas beatifici status, alioquin vel metus erit, & tristitia, si beati se à tali statu lapsuros intelligant; vel error, si perpetuò mansuros credant, vel anxietas, & inquietudo si dubii sint, & nesciant, quæ futura sit illius status sors; hæc autem omnia, ut apparet, veræ, & perfectæ beatitudini repugnant, adeòque status ille debet esse perpetuus.

Notandum 3. Hac in resolvenda quæstione, maximè duplicem esse oppositam Authorum sententiam: sunt enim qui volunt Angelos à suæ creationis exordio perfecta essentiæ divinæ visione, non permanente, sed transeunte fuisse donatos, ita quòd saltem per nonnulla temporis instantia omnes Angeli tam boni, quàm reprobi jucundam Dei fruitionem, quæ fit per cognitionem, & amorem habuerint, idque firmare nituntur plurimis S. Augustini sententiis in objectionibus proferendis. *Verùm* secunda sententia omnino opposita est omnium ferè Theologorum asserentium nullos Angelos creatos fuisse de facto in statu beatitudinis supernaturalis, quamquam nonnulli cum Doctore Subtili censeant, eos ita creari potuisse.

Tria igitur sunt maximè hic resolvenda. *Primum*, quòd Angeli omnes creati fuerint in beatitudine naturali. *Secundum*, quòd eorum nullus supernaturali beatitudine in primo suæ formationis instanti donatus fuerit; *Tertium*, quòd eam tamen supernaturalem beatitudinem ab ipsomet suæ creationis exordio, si Deus ita voluisset, etiam potuisset obtinere.

CONCLUSIO PRIMA.

A*Ngeli omnes creati fuerunt in statu beatitudinis naturalis.* Ita omnes Doctores Scholastici cum Subtili in 2. *dist*.3. *qu*.9. *num*.8. Ubi probat Angelis concessam fuisse speciem divinæ essentiæ repræsentativam, qua distinctè Deum cognoscebant. Benè quidem, inquit, possibile est habere cognitio- „ nem distinctam licet abstractivam; „ nam abstractiva distinguitur in con- „ fusam, & distinctam, penes ratio- „ nem aliam, & aliam cognoscendi; „ & istam talem speciem repræsentan- „ tem essentiam divinam intellectui „ Angelico, non videtur inconveniens „ ponere intellectui Angeli inditam „ esse à principio: ita quòd licèt ipsa „ non sit naturalis intellectui hoc mo- „ do, quod iste intellectus possit ex na- „ turalibus suis eam acquirere: Neque „ etiam, quod possit eam habere ex „ actione alicujus objecti agentis na- „ turaliter, quia non potest eam ha- „ bere præsentialitate alicujus objecti „ finiti moventis, nisi essentiæ divinæ „ tantùm, quæ nihil aliud a se causat „ naturaliter naturali causatione. Ta- „ men sicut perfectiones datæ Angelo „ in sua prima creatione, licèt non ne- „ cessariò sequantur naturam ejus, di- „ cerentur naturales, distinguendo „ contra merè supernaturales scilicet „ gratiæ, & gloriæ: ita ista perfectio „ data intellectui Angelico, qua essen- „ tia divina esset ei præsens distinctè „ licèt abstractivè, potest dici natura- „ lis, & ad cognitionem naturalem „ Angeli pertinere, ita quòd quidquid „ cognoscit Angelus de Deo virtute „ hujus speciei, aliquo modo cognoscit „ naturaliter, & aliquo modo non na- „ turaliter, in quantum ista non est „ principium gratuiti actus, nec glo- „ riosi; non naturaliter autem, in „ quantùm quod ad istam non posset „ attingere de naturalibus, neque ali- „ qua actione naturali.

Quibus Doctor apertè docet datam fuisse Angelo speciem abstractivè repræsentantem Deum, non tantùm confusè, sed etiam distinctè, & quæ esset naturalis simul, & supernaturalis, *naturalis* inquam, quatenus naturale dici-

citur illud omne, quod non est ordinis gratiæ, aut gloriæ: supernaturalis verò, quia à solo Deo infunderetur, nec eam intellectus Angelicus posset acquirere.

Quòd autem probabile sit Angelis concessam illam speciem ab initio eorum creationis, probat *primò* quia videtur homini ante lapsum concessa aliqualis notitia Dei distincta, quam habere non potuit absque tali specie: ergo cum Angeli cognitio, & beatitudo naturalis præstantior sit, quàm hominis, multò magis Angelis videtur illa species concessa. *Probat secundò* ex eo quòd S. Augustinus concedit in Angelis fuisse cognitionem creaturarum in Verbo, seu matutinam, priùs quam ipsis concederetur vespertina, quæ est cognitio rerum in proprio genere: ait enim lib. 4. super Genesim cap. 30. *Tunc nox ad diem pertinet, non dies ad noctem; cùm sublimes, & sancti Angeli illud, quod creatura in ipsoCreatore noverunt, referunt in ipsius honorem, & amorem, in quo æternas rationes, quibus creata est contemplantur ea, quæ concordissima contemplatione sunt unus dies, quem fecit Dominus: cui conjungitur Ecclesia ex hac peregrinatione liberata, ut & nos exultemus, & lætemur in eo*; Ex quibus infert Doctor, quòd cognitio ista in Verbo naturaliter præcessit cognitionem creaturarum in genere proprio, Sed inquit, tunc erant Angeli in statu innocentiæ, & non beati, quia aliqua morula temporis fuit inter creationem, & lapsum eorum: erat igitur aliqua cognitio Angelorum matutina, scilicet creaturarum in Verbo existentium in naturalibus, aut saltem non beatorum. Hæc autem cognitio distincta haberi non potuit absque specie impressa: ergo verisimile est illam speciem fuisse Angelis concessam, quâ Deum distinctè cognoscerent.

Probatur insuper. Angeli tam boni, quàm mali, à suæ creationis exordio acceperunt quicquid pertinet ad integritatem propriæ eorum naturæ, necnon, & ad naturalem suam perfectionem: ergo fuerunt creati in fœlicitate naturali. Antecedens patet, quia cum perfecta Dei sint opera, & omnia à se condita numeris omnibus absolverit, non videtur quidplam Angelicæ naturæ omnium præstantissimæ denegasse, quod ad ejus perfectam, & naturalem beatitudinem conduceret.

Deinde Angeli ab initiò habuerunt cognitionem, & perfectam dilectionem Dei, ut Authoris naturæ: siquidem perfecta intelligendi, & amandi virtute donati sunt, adeòque potuerunt cognoscere, & diligere objectum super omnia intelligibile, & amabile qualis est Deus: sed in illa duplici operatione intellectus, & voluntatis consistit beatitudo; illa namque est ultima perfectio quam natura Angelica per vires ingenitas sibi comparare potest: ergo Angeli in beatitudine naturali à Deo fuerunt conditi.

Dices. Si Angeli fuissent creati in beatitudine naturali, in ea utique permansissent, nam inamissibilitas est de ratione beatitudinis: sed Angeli perduelles non habent beatitudinem naturalem, maxima namque tristitia, & pœna afficiuntur; ergo non fuerunt creati in beatitudine naturali. Confirmatur; beatitudo naturalis maximè consistit in amore Dei, ut Authoris naturæ: sed ille amor non permanet in Dæmonibus, summo namque odio Deum prosequuntur: ergo non fuerunt Beati.

Respondeo negando majorem; quamvis enim beatitudo naturalis sit inamissibilis respectu Angeli in puris naturalibus constituti; tamen Angelus elevatus ad ordinem supernaturalem potest per accidens, & indirectè illam amittere, peccando directè contra præcepta supernaturalia.

Nec refert, quod S. Dionysius dixerit na-

naturalia in Dæmonibus remansisse integra: Intelligendus enim est de naturalibus in esse physico consideratis qualia sunt substantia, potentia, species intelligibiles, & hujusmodi: non verò de naturalibus, quæ habent aliquid moralitatis admixtum cujusmodi sunt cognitio practica, & rectitudo voluntatis erga ultimum finem; hæc enim saltem quantùm ad aliquid per peccatum destructa fuerunt in Angelis. Simili modo respondendum est ad confirmationem: quamvis enim Dæmones non perseveraverint in illa dilectione Dei, ut Authoris naturæ, non minùs dicendi sunt eam habuisse à suæ formationis exordio, & dum adhuc erant viatores.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli non fuerunt de facto creati in beatitudine supernaturali. Hæc est Doctoris dist. 5. quæst. 2. num. 3. Ubi inquirens utrum Angeli boni de facto beati fuerint in primo instanti, & mali damnati, vel miseri, respondet primo de malis, quòd non fuerint beati in primo instanti, idque probat: *Quia tunc*, inquit, *non fuerunt certi de beatitudine sua; sic enim posteà non cecidissent: sed si non fuerunt certi de beatitudine non fuerunt beati. Similiter sicut dicit sanctus Augustinus lib. 4. super Genesim*, NON PRIÙS DISCERNEBAT DEUS BONOS A MALIS QUAM ESSENT DISCRETI INTER SE: *non ergo qui mali modo sunt, in primo instanti fuerunt beati, quia fuerunt creati uniformes boni, & mali*, subdit *eodem modo patet de bonis*. Ipsi concinunt sanctus Thomas, & omnes ejus discipuli.

Probatur itaque Conclusio; primò quidem *de Angelis malis*, Si Dæmones fuissent ita beati, & Deum clarè vidissent in primo instanti suæ creationis, aut aliquanto post eorum formationem, vel fuissent visione hac privati propter superveniens peccatum, vel ex mero Dei beneplacito, qui seipsum clarè videndum eis se præbuerit aliquantulum, postmodum verò sua se voluntate occultaverit: sed neutrum dici potest: Non quidem primum; quia ut diximus in secundo notabili, clara Dei visio peccatum omne excludit; Non etiam secundum *dona enim Dei sunt sine pœnitentia*, inquit Apostolus Roman. 11. adeòque sua beneficia à creaturis non removet, nisi ad id per eorum ingratitudinem moveatur. Deinde quamvis concessa fuisset Angelis illa Dei clara visio primo instanti suæ creationis, non propterea Dæmones dicendi fuissent beati defectu impeccabilitatis, & permanentiæ in eo fœlici statu: securitas enim, & innocentia, saltem ex consequenti, desiderantur ad statum beatitudinis.

Idem patet *de bonis Angelis*, quòd nempe in primo instanti suæ creationis Deum non viderint, tum quia eadem est ratio de bonis, ac de malis, nec aliqua inter eos in ipsa creatione fuit discretio; sed tantùm dum erant in via, siquidem inquit Doctor supra laudatus *num.* 14. omnes Angeli fuerunt uniformes in sua creatione, boni autem à malis discreti fuerunt in via: Unde concludit, quòd in via fuerunt tres moræ: Prima in qua fuerunt uniformes in gratia, (si volumus dicere, quòd mali habuerunt gratiam) vel uniformes saltem in natura; Secunda mora, in qua adhuc in via existentes fuerunt deformes, ita scilicet quòd isti ultimatè meruerunt, & isti ultimatè demeruerunt. Tertia mora fuit distinctio finalis unius ab alio necessariò.

Probatur autem Conclusio *simul de bonis, ac malis*. Si Angeli in primo suæ creationis instanti Deum clarè vidissent, nec postmodum aliqui liberè stetissent malis cadentibus; nec facultatem habuissent merendi, vel demerendi; sed hoc est absurdum: ergo, & id unde sequitur, major constat; clara enim Dei visio reddit videntem impecca-

cabilem saltem ab extrinseco, tantæque est efficacitatis propter summam objecti bonitatem, atque pulchritudinem, ut videntem necessariò in sui notitiam, & dilectionem alliciat, ideoque si Angeli à primò instanti suæ creationis Deum clarè vidissent, non fuissent deinceps liberi ad merendum, vel demerendum.

Probatur itaque minor à SS. Patribus affirmantibus Angelos omnes habuisse libertatem adhærendi Deo, vel se ab illo avertendi, & sanctos liberè stetisse in amore Dei, malis ab eo cadentibus. Ita in primis docet sanctus Augustinus lib. de Correptione, & gratia cap. 10. dicens: *Deum sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset Dei beneficium*. Quibus verbis S. Augustinus Angelos omnes facit æquales non solùm inter se, sed etiam cum primo homine; ac proinde sicut homo, & Angeli, qui ceciderunt, fuerunt sine Dei visione creati, ita de cæteris Angelis sanctis dicendum est. Unde subdit de illis sanctis Angelis, *Per liberum arbitrium* (utique gratia adjutum) *in veritate steterunt, eamque de suo casu numquam futuro certissimam scire meruerunt*.

Subscribit S. Damascenus lib. 2. cap. 3. necnon S. Gregor. homil. 7. in Ezechiel. Ubi ait, *natura Angelica quando creata est, liberum accepit utrum vellet in humilitate persistere, & in omnipotentis Dei conspectu manere; an ad superbiam laberetur, & à beatitudine caderet: sed quia cadentibus aliis sancti Angeli in sua beatitudine perstiterunt, hoc acceperunt in munere, ut jam cadere omnino non possent*.

Nec refert, quòd ingerat verbum *perstiterunt in beatitudine*; non enim vult sanctos Angelos priùs habuisse consummatam beatitudinem, sed tantùm inchoatam, seu non in re, sed in spe. Vel quia persistentes in beatitudine, & dilectione naturali Dei, supernaturalem obtinuerunt, utramque verò Dæmones amiserant.

Hanc autem veritatem omnium optimè explicat S. Prosper lib. 1. de vita Contemplativa c. 3. *Voluntatis*, inquit, *sanctorum Angelorum fuit, quod malis sponte cadentibus, ipsi in sua dignitate manserunt: & divino, justoque judicio actum est, ut quæ fuit cum Deo suo manendi voluntas, fieret permanendi voluntaria, fœlixque necessitas. Et ideo quia nec peccaverunt unquam, nec peccare jam possunt: illius contemplativæ vitæ semel facti participes, inexplicabiliter Authorem beatitudinis suæ conspiciunt: ac meritò suæ stabilitatis in æternum fœlices effecti de sua mansione securi sunt*.

Dices primò sancti Patres constanter affirmant Angelos omnes beatos fuisse ab initio: ergo reverà ita censendum est. Probatur antecedens ex S. Augustino pluribi, maximè lib. 4. de Genesi ad litteram cap. 24. Ubi afferit omnes Angelos fuisse creatos cum cognitione matutina: sed hæc est beatifica: Ergo, & secunda. Ibidem ait eos fuisse beatos ea beatitudine, quam nos speramus: sed hæc supernaturalis est: quod utique confirmat lib. 12. Confess. c. 9. ubi exponens illa verba: *In principio Deus creavit cœlum*, interpretatur de cœlo intellectuali, id est, Angelica natura, quam dicit, *esse factum participem æternitatis, & inhærentem Deo, ex quo facta est, & ex dulcedine fœlicissimæ contemplationis supra omnem mutabilitatem, & volubilem vicissitudinem temporum fuisse*.

Insuper apertè docet lib. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 9. Angelos sanctos in ea, in qua creati sunt beatitudine, perseverare.

Tertiò denique lib. 11. de Civitate Dei c. 9. ait bonos Angelos numquam esse peregrinatos à Domino: *Magna pars est*, inquit, *& eo beatior quò numquam peregrinata*. Peregrinari autem

à Domino, idem est, ac per fidem ambulare, juxta illud S. Pauli 2. ad Corinth.2. *Dum sumus in corpore peregrinamur à Domino*. Cui subscribit S.Bernardus serm. 13. & 17. super Cantica, ubi dicit Diabolum ante suum lapsum vidisse Verbum,& res in Verbo,asserit enim sermone 17. *Potuit autem contingere, si tamen incredibile non putetur, plenum sapientiâ, & perfectum decore, homines præscire potuisse futuros etiam, & profecturos in parem gloriam: sed si præscivit, in Dei Verbo absque dubio vidit, & suo livore invidit.*

Nego antecedens, & ad primam authoritatem respondeo S. Augustinum per *matutinam cognitionem* quandoque intelligere beatam visionem, quandoque verò cognitionem supernaturalem, & fidei, quæ cum cognitione naturali comparata dici potest matutina, licèt obscura. Vel dico eum interdum usurpare cognitionem matutinam pro illa cognitione abstractiva Dei, quam habuerunt Angeli per speciem sibi divinitùs impressam, & statim ab exordio suæ creationis,ut supra docebamus cum Doctore dist.3. quæst.9. nu.9. Ubi „ dicit Angelum habuisse ab initio „ speciem intelligibilem distinctè re- „ præsentantem essentiam divinam per „ cognitionē abstractivam ipsius Dei, „ quæ cognitio erat matutina,quia se- „ cundum S.Augustinum 4. super Ge- „ nes. cap.23. dies illi sex non erant in „ successione temporis, sed in cogni- „ tione Angelica creaturarum ordinem „ naturalem habētium: ita quòd priùs „ naturaliter novit Angelus creaturam „ in Verbo, secundò in genere pro- „ prio, & non ibi stando, rediit in Ver- „ bum laudans ipsum ex opere suo: & „ in illo iterum vidit rationem sequen- „ tis creaturæ naturaliter. Ita quòd „ quando dixit Deus *fiat lux*, vidit An- „ gelus se in Verbo æterno: cum facta „ est lux, & cum factum est vespere, „ vidit se in genere proprio; & cùm „ factum est vesperè, & manè dies „ unus, ex se exsurrexit in laudem „ Dei, in quo vidit secundam creatu- „ ram: ita quòd ista visio erat termi- „ nus præcedentis diei, inquantum ex „ cognitione creaturæ primæ in Ver- „ bo, surrexit in cognitionem Verbi, „ imò requies omnium creaturarum „ in primo Artifice, & Opifice. Ita „ distinguit S. Augustinus singulos „ dies usque ad diem septimum, cujus „ erat mane ultimæ creaturæ in Ver- „ bo, & non sequebatur vespere, & „ erat principium sequentis diei in- „ quantum vidit illam creaturam in „ genere proprio.

„ *Nec refert*, inquit Doctor *ibidem*, „ quòd illam cognitionem rerum in „ Verbo S.August. *cap.* 22. *ejusdem libri*, BEATIFICAM appellaverit; potest „ enim probari ex ejus dictis, quòd „ hæc cognitio, quæ vocatur commu- „ nissimè cognitio matutina, sit natu- „ ralis, & non præcisè beatifica: Quia „ secundum sanctum Augustinum,iste „ ordo erat in cognitione Angelica „ creaturæ post creaturam, quòd priùs „ naturaliter præcessit cognitio Ange- „ lica creaturarum in Verbo, cogni- „ tionem earum in genere proprio: fa- „ ctis autem creaturis in genere pro- „ prio, statim potuit Angelus cogni- „ tionem earum habere in genere „ proprio: igitur omnes istæ cognitio- „ nes in Verbo præcesserunt naturali- „ ter cognitionem creaturarum in „ genere proprio: omnes igitur, se- „ cundùm eum, erant simul productæ: „ igitur cognitio ista in Verbo natu- „ raliter præcessit productionem ea- „ rum in genere proprio. Sed tune „ erant Angeli in statu innocentiæ, & „ non beati, quia aliqua morula fuit „ inter creationem, & lapsum eorum: „ erat igitur aliqua cognitio Angelo- „ rum matutina, scilicet creaturarum „ in Verbo existentium in naturali- „ bus, aut saltem non beatorum: & ita

vi-

„ videtur, quòd oporteat dare distin„ ctam cognitionem Angeli stantis in „ cognitione naturali, vel in gratia, „ quia alias in ipsa causa præcisè co„ gnita, non posset priùs cognoscere „ creaturas, & effectus ordinatos, „ quàm in genere proprio. Nam ratio „ cognoscendi rem confusè, non est „ ratio cognoscendi eam distinctè, & „ effectus ordinatos. Hæc Doctor.

Ad testimonia ejusdem S. August. secundò locò inducta. *Respondeo* ipsum non loqui de beatitudine illa perfectissima, & consummata quâ nunc fruuntur Angeli, sed tantùm de beatitudine generali, & inchoata, quæ in cognitione, & amore charitatis Dei consistit, maximè quando adjunctam habet innocentiam, & potestatem, ac facilitatem carendi omni malo si quis velit: qualiter sese explicat S. Augustinus *lib. de Correptione, & gratia cap.* 10. Ubi postquam sanctos de suo statu securos esse dixit, ita loquitur, *Diabolus verò, & Angeli ejus, etsi beati erant, antequam caderent, etsi in miseriam casuros esse nesciebant; erat tamen adhuc, quòd eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetissent, donec istam summæ beatitudinis plenitudinem tamquam præmium ipsius permansionis acciperent: id est, ut magna per spiritum sanctum abundantia charitatis Dei cadere ulterius omnino non possent, & hoc de se certissimè nossent.* Ac paulò post, primum hominem adhuc innocentem sicut Angelos ab initio beatum fuisse asserit: quibus constat ipsum de generali beatitudine loqui, quatenus nempe gratia Dei, ac justitia continetur, adjuncto fœlici aliquo tranquilloque statu.

Ad tertium verò caput Authoritatis, dico S. Augustinum intelligendum esse, non de peregrinatione viæ simpliciter, quæ fit per fidem, sed de peregrinatione peccati, de qua loquitur S. Petrus Epistolâ prima cap. 4. *Nolite peregrinari in fervore, qui in tentationem vobis fit.* Vel dico, quod velit Angelos non fuisse peregrinantes, aut quia brevissimo tempore post suam creationem comparaverunt suam beatitudinem: sicque modico tempore ambularunt per fidem, parum autem pro nihilo reputatur: aut quia ipsi semper fuerunt in cœlo empyreo, à quo nos elongati sumus: aut quia per peccatum numquam à Deo recesserunt: aut denique quia nullam habuerunt miseriam sicut homines.

Ad sanctum verò Bernardum. *Respondeo* ipsum non assertivè, sed dubitativè loquutum, ait namque *si tamen incredibile non putetur*, quæ verba eum hac in re dubium hæsisse denotant.

Dices secundò Scriptura sacra apertè significat supremum saltem Angelum onatum fuisse beatitudine cœlesti; nam Ezechiel 28. sic primum Angelum prævaricatorem in persona Regis Tyriorum alloquitur: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientiâ, & perfectus decore, in deliciis paradisi fuisti*: deliciæ autem paradisi sunt amor beatificus, & gaudium de divina visione, ergo primus Angelus dum esset viator; cœlesti beatitudine potitus est.

Nego majorem, per delicias namque paradisi, quibus dicitur aliquando fruitus Lucifer, non intelligitur ipsa clara, & intuitiva visio divinæ essentiæ, sed Dei amor per charitatem, & cognitio per fidem, nec-non, & omnia gratiarum charismata, quibus cum aliis Angelis in suæ creationis exordio illustratus fuerat Lucifer, & quæ per peccatum perdidit: vel intelliguntur inferiores quædam deliciæ, nempe habitatio cœli empirei, quòd locus amœnissimus est, & paradisus plenus deliciis, in quo Lucifer cum aliis Angelis conditus est, & à quo per peccatum fuit dejectus.

Dices tertiò, si Angeli omnes à suæ creationis exordio non fuerint cœlesti beatitudine donati, maximè quia priùs esse debuerunt liberi, ut possent eam pro-

promereri: sed hæc ratio non officit, siquidem Christus Dominus licèt in primo instanti suæ conceptionis secundùm animam beatus fuerit, non minùs mereri potuit, igitur status beatitudinis merito non officit.

Distinguo minorem, meritum subsistere potest cum statu beatitudinis, quando non habet annexum periculum peccandi concedo: quando habet nego: Christus autem non meruit cum peccandi periculo, & libertate ad peccatum, quæ summè repugnat visioni beatificæ, quæque fuit in eo ab initio creationis ejus animæ: Sed tantùm Christus meruit, vel cum libertate ad actuum multiplicationem, quorum nullus determinatè erat necessarius ad implendum sibi præscriptum præceptum, quod tamen per singulos actus implêbatur: vel cum libertate ad obtinendam à Patre dispensationem præcepti si voluisset; vel denique cum libertate ad varias circumstantias, & diversa motiva, quæ non præcipiebantur cum actibus sibi præscriptis.

Adde quòd Angeli non sint hac in parte comparandi cum Christo Domino, sed potiùs cum hominibus: ita ut quemadmodum homines priùs fuerunt viatores quàm comprehensores, & Adulti priùs ordinati, ut per propriam cooperationem liberam, beatitudinem possent promereri, nempe claram Dei visionem per actus fidei, comprehensionem per actus spei, & per charitatem viæ ad charitatem patriæ tendere: Sic etiam Angeli ita fuerunt ordinati; adeòque non videtur ipsis ab initio concessa beatitudo: ordo namque congruus exigebat, ut saltem per aliquod instans priùs fuerint sub gratia, & capacitate merendi, quàm meriti præmium acceperint.

CONCLUSIO TERTIA.

ANgeli opeari potuerunt in statu beatitudinis, si Deus ita ordinasset, hæc est Doctoris, *dist.5. qu. numerô 5.* Ubi ait. Dico, quòd Boni potuerunt „ in primo instanti esse beati. Cujus „ ratio est ista, quia beatitudo non po- „ test inesse alicui creaturæ capaci bea- „ titudinis nisi à Deo: ergo pro quo- „ cumque instanti est beatitudo possi- „ bilis dari à Deo, & inesse creaturæ „ capaci illius, pro illo instanti est sim- „ pliciter possibilis: sed pro quocumque „ instanti Deus potuit illam dare, ita „ benè in primo sicut in secundo, vel „ in tertio instanti: & Angelus bonus „ pro quocumque instanti fuit capax, „ quia per naturam est imago Dei, quâ „ est capax Dei, & illam plenam ha- „ buit naturam, & perfectam in natu- „ ralibus; quare, &c.

Quibus verbis Doctor apertè affirmat Angelos potuisse in primo instanti suæ formationis reverà esse beatos; idque, vel absque sua cooperatione, quemadmodum sanctissima Christi Domini anima, quæ independenter à sua cooperatione, & ullo liberi arbitrii actu, sed ex solo Dei beneplacito statim, ac formata fuit beatitudinem, claramq; ac intuitivam Dei visionem obtinuit. Vel ita ut eam beatitudinem sibi à Deo oblatam cum libera sua voluntatis acceptatione illam acceperint, solo naturæ ordine servato inter hunc actum, & beatitudinem; qualiter servatur inter contritionem, & gratiam, vi ejus, tamquam ultimæ dispositionis infusam: An autem eam quoque in primo instanti mereri potuerint? dicetur infra. Nec quantùm ad prædicta, ulla videtur esse discutienda difficultas.

Subdit Doctor, quòd etiam Angeli potuerint in primo suæ creationis instanti esse miseri misceriâ pœnæ, quæ non supponit culpam; *Quia*, inquit. *non videtur contradictio, quòd in primo instanti pœna aliqua Angelicæ naturæ infuisset; subindeque potuit etiam immediatè à Deo dari pro primo illo instanti sicut, & beatitudo*: Nulla inquam, quantùm ad hoc assignari potest contradictio,

ctio, vel repugnantia; etenim si, quæ esset, maximè vel physica, vel moralis: at *non Physica*, quia omnis oppositio physica, quæ esset in primo instanti inter Angelum, & pœnam, esse pariter deberet in sequentibus instantibus: sed nulla fuit talis oppositio in sequentibus instantibus, quippe cum plures Angeli fuerint pœnis æternis addicti. *Non etiam Moralis*, quia si aliqua, maximè quia dedeceret Deum punire absque culpa tam gravi, putà pænà quam de facto patiuntur damnati, quippè hoc summè repugnare videtur bonitati divinæ: sed ex hoc capite non repugnaret, quia cùm Deus sit Dominus vitæ, & mortis creaturæ, potest pro libito ipsius statum immutare. Quod confirmat Doctor Authoritate sancti Augustini 3. de lib. arb. dicentis: *Si Deus ab initio fecisset hominem in pœna, non esset propter hoc vituperandus Deus nec injustus*: Ergo nec dedeceret idem de homine constituere. Adeòque nulla apparet repugantia, cur Deus creaturam aliquam non posset citra culpam pœnis addicere, ut fusiùs demonstrabimus agendo de statu naturæ puræ in quo Deus hominem creare posset, & pœnis addicere, ubi pariter solventur, & quæ hanc adversus veritatem possent objici.

Quaestio Secunda.

An, & qualem gratiam habuerint Angeli.

Notandum primò, nomine *gratiæ* nos hic intelligere, non solùm donum seu beneficium divinum ex vi solius creationis aut naturæ rei non debitæ; sed qualitatem illam supernaturalis ordinis quâ rationalis creatura rectificatur, completur, & elevatur ut possit aliquem actum supernaturalem Deo gratum producere, vel in supernaturali statu constitui, etenim, inquit, Seraphicus Doctor in 2. *distinct.* 4. *quæst.* 2. *ad tertium*. gratiæ nomen tripliciter usurpatur *uno enim modo* gratia dicitur communiter, prout comprehen- „ dit quidquid naturalibus est supe- „ radditum; naturalibus, inquam, quæ „ sunt de essentiali rei constitutione, „ sicut dicitur ex gratia habere bonum „ ingenium, benè legere, bene cantare- „ & alia hujusmodi. *Alio modo* dicitur „ quod superadditum est libero arbi- „ trio ad rectitudinem faciens, & dis- „ ponens, sic virtutes naturales, sicut „ innocentia, humilitas, & pietas dici „ possunt gratia. *Tertiò modo*, quod „ est superadditum tanquam rectifi- „ cans, & complens, & elevans, & hæc „ dicitur gratia gratum faciens, quia „ hominem facit acceptum Deo, quia „ ipsi conformem efficit. De gratia „ autem hac in posteriori acceptione „ sermo est in præsentiarum.

Notandum secundò, gratiam Angelis multipliciter; maximè verò quatuor modis videri necessariam.

Primò, quidem *gratia prædestinationis* opus fuit eis, cùm enim beatitudo supernaturalis æquè Angelis ac hominibus sit naturaliter indebita, gratiæ beneficium fuit, & donum naturæ non debitum, quòd Deus ex beneplacito Angelos ad finem supernaturalem ordinaverit; nec eos in statu naturæ puræ deseruerit. Hinc Conc. Viennense in Clementina *ad nostrum de hæreticis*, meritò definivit naturam intellectualem (id est Angelos æquè ac homines) non esse naturaliter beatam: Et censurâ Pij V. & Gregorij III. contra Michaelem Baium, statuitur hominem adhuc integrum, & Angelos debuisse elevari per dona supernaturalia, ut mererentur vitam æternam.

Secundò, opus habuerunt *gratia præveniente atque concomitante*, siquidem Deus Angelos prædestinavit ad beatitudinem consequendam per media convenientia, id est, per proprios actus liberos, & morales, media autem conve-

venientia, debent esse fini proportionata: subindeque cùm beatitudo sit ordinis supernaturalis, ut ad eam possent Angeli sese disponere, necessaria fuit eis gratia præveniens, seu auxilium speciale illuminationis, & piæ motionis, quô Deus intellectum, & voluntatem prævenit ad ejusmodi actus liberos conversionis actualis in Deum exercendos: tum etiam gratia concomitans, & physicè cooperans in ipso exercitio actus liberi supernaturalis consensûs in vocationem, ut docet S. Augustinus *lib.* 12. *de Civitate Dei c.* 9. Affirmans gratiam excitantem, & cooperantem fuisse sanctis Angelis necessariam ut Deo amore casto adhærerent.

Tertiò, ut essent sancti, & justi opus habuerunt *gratia sanctificante*, seu habituali quæ infert specialem inhabitationem Spiritus sancti: *Sanctificatio* enim inquit S. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 16. *non est absque Spiritu: nec cælorum virtutes suaptè natura sanctæ sunt*; & S. Augustinus supra laudatus, docet de Angelis æquè ac de hominibus intelligendum esse illud Pauli ad Romanos 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis*.

Quartò denique Angeli boni, ut malis cadentibus starent in gratia, & ut sollicitantibus ad perduellionem, resisterent, *gratia perseverantiæ* opus habuerunt, ut docet S. Fulgentius libro de Fide cap. 3. & lib. 2. ad Thrasimundum cap. 3. dicit eandem gratiam operari in homine ut resurgat, quæ in Angelo operata est ne caderet, quod etiam docet Beda in Psalmum 32. exponens illud: *Verbo Domini cæli firmati sunt, &c.* ubi ait, quòd *Cælestes exercitus Cherubim ac Seraphim prævaricante Diabolo perstiterunt, non ex se, sed ex Domino Patre, & Verbo ejus habuerunt: & non pars virtutis, sed omnis virtus eorum est spiritu oris ejus*, Hic autem tantùm sermo est de gratia habituali, & sanctificante. An videlicet Angeli eam habuerint in primo instanti creationis.

Notandum tertiò, circa præsentis difficultatis resolutionem duas maximè esse Authorum Sententias.

Fuerunt enim aliqui, ait Seraphicus Doctor *locô supra laudato*, dicentes, „ quòd Angeli omnes creati sunt in „ gratuitis gratum facientibus, & ra„ tio quæ movit eos fuit hæc, ex parte „ Dei, nempe perfecta liberalitas, & „ ex parte creaturæ idoneitas: quia „ enim ab instanti creationis erant va„ sa, & receptacula munda, & Deus „ est promptus suam gratiam imper„ tiri, nisi habeat obstaculum ex parte „ suscipientis, non dimisit Deus illa „ ad momentum vacua; sed statim ut „ condidit, gratia illustravit, & talia „ debuerant de manu Dei exire rece„ ptacula, ut statim essent prompta in „ bonum usum. Unde sicut probabili„ ter conjiciunt aliqui, quòd Deus fe„ cerit arbores plenas fructibus, & alia „ in statu nobilissimo, & perfectissimo: „ sic etiam naturam Angeli ornaverit „ gratia à sui conditione, quæ in pri„ mo usu bono sine victoria erat per„ petuanda, & in prima deordinatio„ ne perpetualiter amittenda, hæc est „ una positio, & satis videtur consona „ SS. Patrum authoritatibus. Hanc „ autem sententiam docet S. Thomas quæst. 2. articulo 3.

Fuerunt etiam alii, qui dixerunt Angelos non habuisse gratiam gratum facientem ab instanti creationis, sed post; & ratio quæ eos movit; est dispositio Angelicę naturæ, quæ fertur in id quod appetit sine retardatione. Unde sicut ex conversione ad malum ita profundè conversi sunt, ut non possent redire; sic imò multò magis ex conversione ad bonum; sive ex habilitate, ita bono totaliter adhæsissent, si gratiam habuissent, quòd numquam lapsi essent. Unde non videtur aliquo modo probabile, quòd

quòd Lucifer habuerit gratiam, & si ipse non habuit cùm inter cæteros esset excelsus, à majori arguitur, nec alios habuisse à sui origine; hanc positionem videtur acceptare Magister, eamque communiter tenent Doctores, & ita huic tanquam probabiliori, & communiori concordant; ita Seraphicus Doctor, ita pariter docent Hugo à S.Victore lib.1. de Sacram. par.5.c.29. Henric. Gand.4. quæst.10.

Quibus constat eum hac in re omninò esse probabilem, nec alterutram sententiam apertè docere: talis pariter fuit Subtilis Doctor, qui utramque sententiam probabilem existimat, dist.5.qu.1. ubi asserit tantùm omnes Angelos aliquando fuisse in gratia: an verò creati fuerint in gratia sanctificante, vel in puris naturalibùs, itaut post modum ipsis gratia sanctificans collocata fuerit, non determinat: Sed dicit num.7. tantùm, quòd ponere Angelos creatos fuisse in puris naturalibus; necesse est tunc ponere quatuor moras, ita quòd omnes in prima mora fuerunt in puris naturalibus, in secunda omnes in gratia, & meruerunt boni, & mali demeruerunt: in tertia boni perseveraverunt in bono, & mali in malo; in quarta & isti, & illi fuerunt in termino, & ista ultima via de quatuor moris salvat plures status in eis, & plures affirmativas authoritates. Quæ pluralitas morarum si non placeat, quia non habet necessitatem evidentem, saltem tres moras probabile est ponere, in quarum prima, inquit num. 6. omnes creati sint in gratia, & sint uniformes, in secunda fuerunt difformes, scilicet boni meruerunt, & mali demeruerunt, in tertia omnes fuerunt in termino, scilicet boni in beatitudine, & mali in pœna. Ita Doctor.

His præmissis, quatuor maximè hic sunt resolvenda: *primùm*, quòd omnes Angeli sive boni, sive mali habuerunt aliquando gratiam sanctificantem: *secundùm*, quòd probabilius sit eos in gratia sanctificante creatos fuisse: *tertiùm*, quòd qui præstantioris sunt naturæ uberiorem gratiam acceperint.

CONCLUSIO PRIMA.

Certum est omnes Angelos aliquando expertes fuisse omnis culpæ, & in statu gratiæ sanctificantis extitisse. Hæc modò communis est apud Theologos, & probatur primò, si aliqui Angelorum gratiam sanctificantem aliquando non habuerunt, maximè Lucifer cùm suis perduellibus Asseclis: sed ita non est: ergo, &c. Major constat, cùm enim boni Angeli non fuerint creati in statu beatitudinis supernaturalis, ut suprà probatum est, sed eam suis meritis, obtinuerint, ut constabit infra, haud dubium est eos aliquandiu stetisse in gratia habituali, & sanctificante, quo in statu possent illam beatitudinem promereri.

Probatur minor ex Scriptura sacra. *Primò*: quidem ex illo Isaiæ 14. *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris, &c.* ubi licet ad litteram sermo sit de Nabuchodonosor Rege Babylonis, tamen in sensu mystico de Lucifero principe perduellium Angelorum intelligunt, non solùm *Origenes* lib. periarchon cap.2. & *Tertullianus* lib.5. adversus Marcionem cap.17. sed etiam *Athanasius* lib.de Passione Christi: *Hieronymus* in cap. 14. Isaiæ, *Ambros.* in Psal.118. necnon, & *August.* lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 37. Licèt etiam hæc verba innuant Luciferi lapsum è cœlo, in quo cum cæteris Angelis creatus fuit, nihilominus tam gravis interrogatio, & admiratio videtur significare casum non tantùm è cœlo materiali; sed ex eminenti quadam dignitate, & excellentia, non quidem naturali, quam non amisit, sed supernaturali, & gratiæ, quâ per peccatum spoliatus est.

Probatur secundò eadem minor, ex illo Ezechielis 28. *Tu signaculum similitudinis sapientiâ, & perfectùs decore*, in

in deliciis Paradisi Dei fuisti, omnis lapis prætiosus operimentum tuum... in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te. Quæ verba licèt ad litteram dicta sint de Rege Tyri, tamen de Dæmone Angelorum rebellium principe intelliguntur passim à sanctis Patribus, Ambrosi. lib. de Paradiso cap.2. Hieron. in hunc locum Ezechielis. August. lib. 11. de Genesi ad litt. cap.25. Cyrillo lib. 3. in Joannem cap. 29. & recentioribus Interpretibus, qui communiter ponderant primò verba illa, *tu signaculum similitudinis Dei* scilicet cum singulari excellentia. Unde Gregorius lib. 32. Moral. cap.18. *Quid doni non habuit, si signaculum Dei similitudinis, fuit:* Secundò per verba illa, *in medio lapidum ignitorum*, intelligunt sanctos Angelos charitate flagrantes, & ignitos, ut sanctus Augustinus lib. 11. de Civit. c.15. Atque adeo Luciferum in medio eorum positum instar Regis stipati Aulicis, quando inter eos ambulat eodem igne flagrare. Tertiò verba illa, *plenus sapientia, & perfectus decore, & perfectus in viis tuis, donec inventa est iniquitas in te*, probabiliter significant perfectionem, & justitiam supernaturalem, à qua Dæmon excidit, naturalia enim dona non solent in scriptura tantopere exaggerari.

Probatur tertiò eadem minor, ex illo Judæ cap. 6. *Angelos, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium in judicio magni diei vinculis æternis sub caligine reservavit.* Quamquam enim nonnulli recentiores Interpretes hunc textum explicent de principibus in terra promissionis dominantibus, quos dicunt fuisse reservatos in æternum Judicium, eo quòd non servaverint sibi creditum principatum, à Deo concessam regiam dignitatem; nihilominus communior, & verior interpretatio est de Dæmonibus, quos constat privatos fuisse principatu, non quidem naturali, neque scientiis, & similibus donis naturalibus, secundum quæ est naturalis subordinatio inter malos Angelos. Neque etiam fuerunt Cœlo exclusi, & privati jure incolarum cœlestis domicilii, nisi propter peccatum, & amissionem gratiæ supernaturalis, cui hæreditario jure debetur gloria.

Hæc eadem veritas probatur ex sanctis Patribus, quorum plurimi affirmant Angelos aliquando habuisse gratiam, quam Dæmones per peccatum perdiderunt. Ita S.Cyprianus lib. de zelo, & livore in initio, ubi affirmat *Dæmonem aliquando fuisse Deo acceptum, & charum*; Et Basilius Epistola 141. in qua de Spiritu sancto disputans, non ejusdem illum esse cum Angelis naturæ, conditionisque sic ostendit: *At neque mutabilem illius substantiam unquam audebis dicere, si ad naturam contrariæ Virtutis respicias, quæ sicut fulgur cecidit de Cœlo, atque a vera vita excidit: Propterea quòd adventitiam virtutem habuit: Et malam vitam consequuta mutatio est. Itaque cùm ab unitate recessisset, & Angelicam dignitatem abjecisset* Diabolus *a moribus appellatus est: Postquam prior ille, ac beatus habitus extinctus est; & huic opposita vis accensa.*

Idem docet S. Hieronimus in illud Oseæ 3. & *Et diligunt vinacia uvarum*, ubi addit, *Quæ vina non habent, & pristinam gratiam perdiderunt, sicut Dæmones, qui lapsi de propria dignitate, & antiquæ gratiæ possidentes aridi sunt.* Sed omnium optimè S. Augustinus, qui licèt in aliquot locis dubius videatur, alibi tamen id affirmat, ut lib.12. de Civit. cap. 9. circa medium. Ubi ait Deum creasse Angelos, simul in eis condendo naturam, & largiendo gratiam. *Unde*, inquit, *sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est, illi autem qui cùm boni creati essent, tamen mali sunt,*

sunt, mala propria voluntate, quam bona natura non fecit, nisi quando à bono sponte defecit; & mali causæ non sit bonum, sed defectus à bono: aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quàm illi, qui in eadem perstiterunt: aut si utrique boni æqualiter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus, illi ampliùs adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se numquam casuros certissimi fierent, pervenerunt.

Favet etiam Concilium Braccharense primum Canone 7. cujus verba hæc sunt, *Si quis dicit Diabolum non fuisse prius Angelum bonum à Deo factum, anathema sit.*

Dices, qui nusquam habuit charitatem, nec gratiam habuisse dicendus est, *Omnis enim*, inquit S.Joannes epistola prima cap. 3. *qui non diligit, manet in morte*: sed Dæmones nusquam charitatem habuerunt.

Probatur primò, ex Joanne Papa in epistola ad Isaac Syracusanum, ubi de Dæmone ait, *Dolet satis, & erubescit charitatem, quam in cælo habere nequivit, homines constantes ex lutea natura tenere in terris*: sed homines tenent in terris charitatem quâ justificantur apud Deum: ergo Dæmones illam in cœlis habere nequiverunt.

Deinde S. Gregorius lib. 32. Moral. c. 23. expendens illud Ezechielis c.28. *Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die quâ conditus es; præparata sunt.* Per *aurum*, sapientiam Dæmonis intelligit: per *foramina* verò capacitatem charitatis, *quâ*, inquit, *si repleri voluisset, stantibus Angelis tanquam positis in Regis ornamento lapidibus, inhærere potuisset.* Unde concludit, *Habuit ergo foramina, sed per superbiæ vitium, charitatis auro non sunt repleta.* Quam utique sententiam sequitur Rupertus lib. 1. de operibus Trinitatis c.28. Ubi de Dæmone ait: *Durum est hîc asserere illum non fuisse perfectum, durius autem affirmare illum habuisse unquam in se Creatoris dilectionem sine qua nulla est perfectio viarum. Nam, & si Propheta prædictus dixit*: Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata sunt, *non tamen, & hoc dixit, vel nullo modo significat, quòd ejusdem foraminibus auri ligaturam recepit; quia videlicet cum sit rationalis creatura, utique ingenium, intellectum, & memoriam habuit, quibus quasi foraminibus, spiritum amoris Dei, quòd est aurum optimum, recipere cùm debuisset, superbè recusavit.* Quibus constat Diabolum non habuisse unquam Creatoris dilectionem, subindeque nec gratiam, quæ aut charitas est, aut charitati indivisim conjuncta.

Nego minorem, & ad primam ejus probationem dico cum Glossa canonica, illa verba Joannis Papæ intelligenda esse de perseverantia finali in charitate, quam Diabolus habere non potuit: non quòd reverà non potuerit illam recipere, sed quia jam receptam retinere non voluit, & idcirco maximè dolet, quod illam homines obtineant, & constanter servent. *Vel dico* particulam *nequivit*, significare impotentiam habendi post lapsum; idest recuperandi charitatem, vel propter suam in malo proposito obfirmationem, vel propter defectum vocationis ad pœnitentiam supernaturalem sine qua recuperari non potest. Unde etiam in quibusdam exemplaribus, locò verbi præteriti *nequivit*, legitur præsens, *nequit*. Vel denique dico Dæmonem dolere, quòd nequiverit, non absolutè, vel antecedenter, sed consequenter ex inconstantia, & vitio suæ voluntatis, habere perseverantem charitatem, quam videt multos homines lutea licèt natura constantes, & longè fragiliores, firmiter tenere.

Ad S.Gregorium, dico ipsum debere intelligi de charitate non simpliciter, sed aucta per merita, ut indicat etiam verbum *repleri*; Vel etiam de charitate con-

consummata per beatitudinem, & gloriam, ac subinde loquitur de capacitate proxima ad eam charitatem consummatam, quæ capacitas non est per solam naturam, sed per charitatem viatoris. Quòd autem ita debeat intelligi inde liquet, quia aliàs, sibi contradiceret, nam cap. 18. ejusdem libri, expendens hæc verba Ezechielis: *In medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti*, illa verba interpretatur de Lucifero, quem testatur conditum fuisse in charitate: *Quia*, inquit, *inter Angelorum choros, charitatis igne succensus, clarus gloria conditionis extitit*. Similiter exponi posset Rupertus: vel dicendum est illum contrariam sententiam sequutum fuisse, quæ nunc improbatur à Theologis.

Dices secundò, qui ab initio suæ formationis peccavit, nec pœnituit, gratiam sanctificantem non habuit: sed ita est de Dæmone, ut probatur primò ex Joannis 3. *Qui facit peccatum, ex Diabolo est, quia ab initio Diabolus peccat*. Et cap. 8. Christus Judæos sibi adversantes alloquens dicebat, *Vos ex Patre Diabolo estis, & desideria Patris vestri, vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit*; hoc est, non extitit, Verbum enim stare, in Scriptura frequentiùs usurpatur pro esse, vel existere; sic secundæ ad Corinth. 3. *In ore duorum, vel trium stabit omne Verbum*, hoc est *erit*: Sequitur ergo, quòd Diabolus gratiam sanctificantem nusquam habuit.

Nego minorem, & ad primum contextum dico illius sensum esse, vel quòd Diabolus ab initio mundi moraliter, & non mathamaticè sumpto peccaverit, hoc est paulò post suam formationem: vel quòd deinceps pertinaciter, & continuò peccaverit, ex quo semel peccare cœpit. Ad posteriorem verò textum, dico reverà quidem Diabolum ab initio mundi moraliter sumpto esse reum homicidii, quippe non solùm Cainum ad Abelis fratricidium impulit: sed etiam ejus invidià mors introivit in orbem terrarum propter peccatum primi Parentis ejus tentatione comissum, quocirca meritò Christus Judæis sibi mortem inferre conantibus dixit, illos esse ex Patre Diabolo, eo quòd Diaboli sævitiam imitarentur. Non itaque inde colligitur Dæmones gratiam sanctificantem nusquam habuisse, imò contrarium ex posterioribus verbis elicitur; siquidem Diabolus dicitur in veritate non stetisse, nam licèt verbum *sto*, interdum in Scriptura idem significet, ac existo, frequentiùs tamen stabilitatem, & permanentiam in aliqua re inchoatam, vel in aliquo bono incœpto designat, maximè verò hoc locò.

Quod utique confirmatur ex illo Jobi 4. *Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem*: dicuntur enim Dæmones non fuisse stabiles, quia non perseveraverunt in gratia, quam acceperunt: Quod utique significat Christus dicendo Diabolum in veritate non stetisse; hic autem *veritas* innocentiam, & sanctitatem significat, quemadmodum, & in illo 4. Regum cap. 20. ubi dixit Ezechias, *Memento quòd ambulaverim coram te in veritate*.

CONCLUSIO SECUNDA.

Probabilius est Angelos omnes in primo suæ creationis instanti gratiam sanctificantem excepisse.

Hæc pariter communior nunc est apud Theologos, & probatur primò ex illo Ezechielis 28. ubi de Lucifero sub figura Regis Tyrii dicitur: *Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te*. Hanc veritatem expresse docet S. August. lib. 12. de Civitate Dei c. 9. Ubi cùm dixisset, ut superiori conclusione retulimus: *Deum creasse Angelos, simul in eis condendo naturam, & largiendo gratiam*: de bonis Angelis subjungit: *Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore, numquam* san-

sanctos Angelos fuisse credendum est. De malis autem: *Isti qui cùm boni creati essent, mali sunt, aut minorem acceperunt divini amoris gratiam quàm illi, qui in eadem perstiterunt; aut si utrique boni æqualiter creati sunt, illis mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti, ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se numquam casuros certissimi fierent, pervenerunt.*

Secundò Basilius in Psalmum 32. *Nihil sanctum est, sine Spiritus sancti præsentia, Angelos namque ex nihilo, ut essent, Verbum opifex omnium condidit, sanctificationem verò simul illis impendit Spiritus sanctus: non enim in infantili statura sunt creati, deinde paulatim exercitati atque perfecti spiritus susceptione digni habiti sunt: sed in ipsa constitutione, & quasi quadam conspersione suæ substantiæ simul infusam habuere sanctitatem.* Quod item de malis Angelis postea docet.

Tertiò Gregorius libro 27. Moral. cap. 23. *Virtutes Angelicæ, quæ in divino amore fixæ perstiterunt, hoc in munere retributionis acceperunt, ut in contemplatione Conditoris sine fœlicitatis fine permaneant, & in hoc quod sunt conditæ, æterna stabilitate subsistant.*

Probatur ratione, Angeli enim non fuerunt creati in minori perfectione quàm primus homo: sed fatentur omnes Theologi Protoparentem in justitia originali fuisse conditum. Primò quia id videtur insinuare Tridentinum sessione 5. ubi dicit: *Adam per peccatum, justitiam, & sanctitatem perdidisse in qua fuerat constitutus.* Secundò quia id apertè docet Anacletus Papa ep. 1. dicens: *Hominem ideo dici conditum ad imaginem Dei, quia in sui creatione gratiam, & cæteras habuit virtutes.* Tertiò quia id Scriptura non obscurè testatur, dum ait Eccles. 7. *Deus fecit hominem rectum,* rectitudo enim in Scriptura, gratiam, & sanctitatem significat. *Denique*, quia filii qui ex Adamo nati fuissent, si ille in statu innocentiæ perseverasset, gratiam quasi congenitam habuissent: ergo, & ipse Adam, qui erat ipsorum caput, & exemplar, illam à principio suæ conditionis habuit.

Deinde, Deus pronior est ad miserendum quàm ad damnandum: sed Angelos creavit eo in statu ut illicò possent demereri, adeoque damnari: ergo eos etiam producere debuit in statu in quo poterant mereri, subindeque in statu gratiæ sanctificantis, quæ est meriti principium. *Denique* Deus à principio condidit Angelos omnes propter finem supernaturalem, & sub convenientissima providentia ad consequendum illum: sed conveniens providentia postulat, ut cuique rei medium necessarium tribuatur ad sibi debitum finem assequendum: ergo cum gratia sanctificans sit maximè necessaria ad beatitudinem promerendam, congruum fuit ut illam Deus Angelis omnibus statim ab initio largiretur. Congruum inquam, fateor enim ad hanc veritatem suadendam nullam rationem demonstrativam suppeditari posse, cùm res de facto ex mera Dei voluntate, & liberalitate pendeat.

Objicies primò, illud c. 4. Jobi, nam ubi legimus, quòd *Deus in Angelis reperit pravitatem*, in Hæbræo habetur, *in Angelis suis non posuit laudem vel lucem*: sed gratia, & justitia in sacris litteris, appellatur lumen, & lux, juxta illud primæ Petri 2. *Vocavit eos in admirabile lumen suum*: & S. Paulus plerumque justos, filios lucis appellat dicens: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*

Confirmatur ex eò quòd S. Augustinus *lib. 1. de Genesi ad litt. cap. 9.* dicit: *Angelicam creaturam primò factam fuisse informem, & cœlum dictam: deinde formatam fuisse, & lucem appellatam*: Ergo Angelus ab initio gratiam sanctificantem non obtinuit.

Respondeo, quòd etsi præfatus textus

Jo-

Jobi, interpretetur de laude vel luce; non propterea officiet veritati conclusionis, siquidem significavit Angelos non habuisse laudem, vel lucem consummatam, & perfectam qualem habent beati Angeli, qui idcirco ab eodem cap.38. dicuntur: *Astra matutina Deum laudantia*.

Ad sanctum autem Augustinum dico, equidem ipsum hac in decernenda veritate pluribi videri ancipitem, & dubium; nihilominus, quoniam ut supra diximus, eandem veritatem alibi constanter edocet, benigne interpretandus est ne sibi contrarius appareat. Dico igitur, quòd quando affirmat Angelos priùs fuisse informes quàm formatos, intelligit vel de sola prioritate naturæ, non temporis: Vel quòd judico probabilius, loquitur de informitate per carentiam visionis beatificæ ac luminis gloriæ, quæ duratione beatitudinem præcessit.

Dices secundo, si omnes Angeli fuissent in gratia sanctificante creati, nullus eorum cadere potuisset: sed falsum consequens: ergo, & antecedens. Minor constat, Dæmones enim lapsi sunt. Probatur autem sequela majoris: si in gratia sanctificante creati fuissent, etiam fuissent supernaturaliter ad Deū conversi, non enim solet Deus gratiam sanctificantem conferre personis propria voluntate utentibus, nisi ipsis consentientibus, & volentibus illam habere; adeòque ad Deum conversis: sed si Angeli fuissent semel ad Deum conversi, nunquam ab eo averti potuissent; Tum quia Angelorum voluntas, vel omnino mutari non potest ab eo, quod semel elegit, vel difficillimè mutatur, & ideo postulat statim confirmari in sua electione. Tum quia si in primo instanti conversi essent in Deum per gratiam, meruissent beatitudinem: ergo in secundo instanti in sui meriti præmium eam accepissent, & sic cadere non potuissent.

Nego majorem, & ad ejus probationem dico, quòd quamquam Angeli non ita facilè ac homines moveantur ab eo quod semel elegerunt; tamen omnino ex se non sunt in sua electione prorsus immobiles: ideo etiamsi Angelus in prima sua operatione per gratiam sanctificantem conversus fuerit ad Deum, tamen ab illa conversione recedere potuit, quippe cùm liber esset, & adhuc in statu viæ, & insuper, quia nova occasio peccandi ipsi occurrit, ut docet sanctus Gregorius Nazianzenus oratione 38. ubi de lapsu Angelorum cùm dixisset, *Velim dicere eos immobiles ad malum, atque ad bonum dumtaxat agitationem habentes; utpote Deum circunstantes, ac primas à Deo illustrationes haurientes*; Subdit, *Verùm ut non omnino immobiles, sed ægrè mobiles existimem ac dicam, mihi persuadet ille a splendore Lucifer, qui propter superbiam caligo effectus est, & nominatur, ac subjectæ illi rebelles Potestates, quæ per boni fugam vitium effecerunt, & nobis contraxerunt.*

Dices 3. Gratia est medium inter naturam, & gloriam: Ergo debuerunt Angeli prius creari in statu naturæ puræ, post modum gratiâ donari, & deinde ad beatitudinem promoveri.

Nego consequentiam, Etenim si quid probaret, etiam evinceret primum hominem non fuisse creatum in gratia. *Adde quòd* ratio in antecedente posita est parvi momenti, multò enim melius est creaturæ rationali semper in gratia Dei stetisse, quamvis instanti immediatè sequenti receptionem gratiæ non sit beatitudinem receptura, quàm fuisse aliquandiù in statu naturæ puræ; status enim naturæ puræ non dicit perfectionem sicut dicit status gratiæ. *Deinde* major Dei potentia, & liberalitas apparet donando simul gratiam cum natura, quàm si priùs naturam, post modum gratiam conferret; nullaque apparet ratio cur Deus gratiam Angelis conferre distulisset, maximè cùm ut su-

supra docebat sanctus Basilius, Angeli non fuerint creati infantes, idest non opus habuerint temporis decursu ad sanctificationem, & illuminationem recipiendam.

Dices 4. Magis congruum erat gratiam conferre post naturam, siquidem utramque simul conferendo, gratia videretur connaturalis: Ergo probabilius est Deum simul utramque non contulisse.

Nego antecedens: Licèt enim gratia simul cum natura Angelis fuerit collata, nullum tamen erat exinde periculum utramque confundendi, maximè cùm Angeli nosse potuerint, saltem per fidem, auxilium sibi concessum ex mera Dei liberalitate pendere, & eorum vires naturales prorsus excedere: hæc namque notitia maximè conducebat ad eorum constantiam, & humilitatem probandam.

Dices denique; Deus nihil frustrà operatur: sed gratia Angelis in primo instanti frustrà collata fuisset, quippe cum illa nondum poterant deliberare, nec consequenter poterant operari mediante gratia. *Deinde* gratia fuisset frustranea in Dæmonibus, quippe nullum fructum boni operis, & meriti ex illa perceperunt. *Tandem* Angelus novisset se creatum in gratia, subindeque se esse Filium Dei; & consequenter tantam dignitatem ita facilè noluisset deperdere: Ergo probabilius apparet ipsi non fuisse concessam gratiam sanctificantem.

Nego conseq. & ad primum argumentum dico gratiam non fuisse frustraneam in primo instanti, siquidem maximè conducebat ad Angelorum perfectionem, & insuper cum ea poterant deliberare sufficienter, & operari, ut ultima conlusione probabimus.

Ad secundum dico quòd licèt Dæmones nullum gratiæ fructum fuerint sortiti, illa tamen non fuit eis frustrà concessa; siquidem medium erat ad finem debitum consequendum, conferebatque ad demonstrandam suavem illam rectamque Dei providentiam qui vult omnes salvos fieri, & singula media ad salutem necessaria subministrat.

Ad tertium dico, quòd quamvis Angelus se noverit Filium Dei, & in gratia constitutum, tamen ex libertate sua potuit illam dignitatem deperdere, agendo nempe contra gratiæ inclinationem, & institutum; siquidem gratia voluntatem non necessitat, sed juxta liberam suam conditionem adjuvat, & promovet adjactus supernaturales.

CONCLUSIO TERTIA.

A*ngelis gratiam inæqualem Deus contulit juxta majorem aut minorem perfectionem naturalem eorum*: Hæc est communis apud Theologos, & probatur primò authoritate sanctorum Patrum: inprimis enim S. Ambrosius lib. 1. de Spiritu sancto cap. 7. docet Angelis uberiorem gratiam quam hominibus collatam fuisse pro majori ac præstantiori suæ conditionis dignitate: *Si putant*, inquit, *non esse spiritalem in Angelis sanctitatem, sed aliam quandam gratiam suæ proprietate naturæ, hi inferiores profectò Angelos hominibus judicabunt. Cùm enim, & ipsi fateantur quòd Spiritui sancto Angelos conferre non audeant, nec possint negare quòd hominibus infundatur Spiritus sanctus, sanctificatio enim, Spiritus donum minusque divinum est; invenientur utique homines, qui meliorem sanctificationem habent Angelis præferendi: sed cùm Angeli hominibus in adjumentum descendant, intelligendum est, quòd creatura quidem superior Angelorum sit, quæ plus recipit gratiæ spiritualis, ejusdem tamen, & erga nos, & illos munus Authoris sit.* Quibus verbis S. Ambrosius fatetur, idcirco Angelis uberiorem quàm hominibus collatam fuisse gratiam, eò quòd sint præstantioris naturæ; cùm autem Angeli etiam alii sint aliis in natura præstantiores, eadem ratione se-

sequitur illis uberiorem, pro cujusque naturæ perfectione gratiam fuisse collatam.

Hoc ipsum edocet S. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 16. dicens: *Cælorum virtutes non suapte natura sanctæ sunt, sed juxta proportionem quâ se invicem superant à Spiritu habent sanctificationis mensuram.* Similem ferè sententiam habet Damascenus lib. 2. cap. 3. ait enim, *Per Verbum omnes Angeli creati sunt, & per sancti Spiritus sanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt; ita tamen ut pro sua quisque dignitate, & classe luminis gratiæque participes sint.* Videnturque suam sumpsisse sententiam ex S. Dionysio lib. de cœlesti Hierarchia, ubi Angelos perfectiores in natura dicit propinquiores esse Deo, tum in officio, tum in splendoribus gloriæ, & gratiæ: Quòd à præceptore Paulo didicisse cap. 6. profitetur, & ita consequenter ibid. ait. *Primam Hierarchiam, sicut est perfectior reliquis, ita primoribus Dei splendoribus majori propinquitate conjunctam esse.* Et cap. 7. *Meritò prima illa cælestis functio ab altissimis Spiritibus agitur, cùm sit ordo omnibus celsior atque sacratior,* atque ad hunc modum de cæteris in sequentibus capitibus philosophatur.

Et quamvis isti Patres expresse non loquantur de primo instanti creationis: tamen, inquit Suares lib. 5. cap. 10. sine dubio idem cum proportione de illo sentiunt: Tum ex parte Dei, quia videtur consentaneum sapientiæ ejus, ut quos meliores in natura condebat, in altioribus sedibus gloriæ collocaret, & consequenter etiam majoribus gratiis præveniret: Tum ex parte ipsorum Angelorum, quia quò sunt naturâ perfectiores eò vehementius, & majori conatu per gratiam operantur, & ad illam se disponunt; verùm hæc assertio difficultate non caret, quæ ut appareat.

Dices 1. Si Angelis Deus gratiam contulisset juxta naturæ perfectionem, sequeretur Luciferum in primo instanti creationis fuisse cæteris Angelis sanctiorem; sed hoc videtur absurdum: Ergo, &c. Patet sequela majoris, Lucifer enim omnium Angelorum in naturalibus perfectissimus erat. Minor etiam constat, Verissimile namque non fit Deum, illum Angelum in sanctitate aliis prætulisse quem sciebat non fore in gloria cum illis collocandum. *Confirmatur*, inferius non potest esse mensura superioris, sed natura est inferior gratia: Ergo non potest esse mensura illius collationis.

Nego minorem: Non enim est inconveniens, quod si Lucifer perfectior fuit omnibus Angelis in natura, etiam eis sanctior extiterit, & abundantiorem habuerit gratiam quàm cæteri inferiores Angeli, quippe cùm Deus gratiam non conferat juxtà præscientiam eventus futuri, sed secundùm præsentem dispositionem: Nec major gratia majorem semper infert conformitatem ad illam, quod exemplo Judæ fit compertum, plures enim gratias excepit quàm plerique sancti; periit tamen ille; hi verò in æternum salvantur.

Ad confirmationem distinguo majorem: Inferius non potest esse superioris regula princeps aut formalis, concedo: Occasionalis, aut instrumentalis nego. *Ad minorem dico*, Naturam Angelicam esse mensuram gratiæ, & ejus distributionis inter Angelos, non quidem regulam principem, & formalem: Primaria enim regula distributionis gratiæ, tam inter Angelos quàm inter homines, est ipsa divina voluntas dividens singulis prout vult, ut loquitur Apostolus *primæ ad Corinth.* 12. Nihilominus ipsa Angelica natura potest esse regula occasionalis, quatenus nempe Deus ex pura liberalitate distributurus gratiam Angelis, sapienter voluerit eam distribuere juxta proportionem perfectionum naturalium, ut qui præstan-

ſtantiores erant in ordine naturali, etiam, & in ſupernaturali præcellerent.

Dices 2. Deus illam proportionem in diſtribuendis gratiis juxta naturæ dignitatem, & præſtantiam non ſervat erga homines: Ergo nec eam ſervare debet erga Angelos. Patet antecedens; Plures enim homines conſpicimus ingenio, & aliis animæ facultatibus cæteris præſtantiores, quos tamen Deus nec uberiori gratia donat, nec ad obeunda divina munera ſeligit, aut evocat; Imò, inquit Apoſtolus, primæ ad Corinth. 1. *Non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, &c.* Conſequentia etiam conſtat à paritate rationis, quippe cùm nulla appareat ratio cur Deus erga Angelos in gratiis diſtribuendis aliter ſe gerere debeat, quàm erga homines, maximè cùm illud beneficium utrique naturæ prorſus ſit indebitum.

Nego conſequentiam, quamquam enim nulla nobis appareat ratio cur Deus ita ſe gerat erga Angelos potiùs quàm erga homines, non minùs res ipſa nobis debet eſſe conſtantiſſima: maximè cùm non omnium Dei conſiliorum ratio nobis affulgeat. Quemadmodum non minùs certum eſt Deum non apprehendiſſe Angelos, ſed ſemen Abrahæ, ut cùm ipſo hypoſtaticè uniretur, licèt ejus præferentiæ nulla ſuppeditetur alia ratio quàm ipſa divina voluntas, quæ pro ſuo nutu quam voluit naturam adoptavit: Ita etiam placuit homines ad varios gradus gratiæ pro ſua voluntate eligere: Angelis verò placuit gratiam diſtribuere ſervata proportione ad ingenitam eorum præſtantiam, propter ſcilicet rationes congruitatis In concluſione præmiſſas; maximè verò id conſtat propter authoritatem ſanctorum Patrum, idipſum aſſerentium. Igitur non licet ab hominibus ad Angelos, autè converſo argumentari: & fortaſſe noluit Deus utroque hoc diverſo modo gratiam hominibus, & Angelis largiri, ut ſe liberalem gratiæ donatorem oſtenderet, ut pote cùm eam quibuslibet, & quomodolibet diſtribuat,

Dices 3. Si ingenitæ Angelorum præcellentiæ eſſent rationes cur amplior gratia ipſis infunderetur, ſequeretur quòd cùm æquali gratia, unus Angelus plus mereretur quàm alius: ſed falſum conſequens: Ergo, antecedens. Probatur ſequela majoris; Idcirco unus Angelus ampliorem gratiam obtinuit, quia nempe præſtantiorem habuit naturam, & facultates vegetiores, adeoque ad ipſam gratiam excipiendam ſeſe nobiliùs, & efficaciùs diſpoſuit: Ergo à pari, ſi unus Angelus cum æquali gratia majorem adhibeat conatum in implendo ſibi præſcripto divino mandato quàm alius, etiam præſtantiùs habebit meritum: non propter gratiam, quæ ſupponitur æqualis: Ergo propter majorem conatum, adeoque illa meriti exuberantia refundenda eſt in vires purè naturales.

Negant ſequelam majoris communiter Theologi, amplioris namque meriti ràtio deſumenda eſt, inquiunt, ex parte gratiæ, & conſequenter cùm æquali gratia ſi duæ potentiæ opus aliquod implerent, quarum una vegetiùs ageret quàm altera, non propterea abundantius, ſed omninò æquale cum altera haberet meritum.

Verùm quoniam hanc reſponſionem non probant Scotiſtæ contendentes etiam cum æquali lumine gloriæ Deum ab intellectu perſpicaciori, & vegetiori clariùs videri, Idcirco *nego minorem*, & ad ejus probationem dico, illam meriti amplitudinem majorem in uno quàm altero, non eſſe refundendam in ſolas naturæ vires, ſed in facultatem per gratiam elevatam, ut à ſimili diximus agendo de principio inæqualitatis luminis gloriæ.

Quaestio Tertia.

An, & quomodo Angeli gratiam sanctificantem, & suam beatitudinem ex propria operatione, & merito fuerint assecuti?

Notandum 1. ex Seraphico Doctore *lib.5. Compendii Theologici* „ *cap.11.* Quòd meritum, est boni operis efficacia ad obtinendum id quod „ non habetur, vel ad habendum justiùs, quòd habetur: Unde per meritum de non debito fit debitum, & „ ipsum debitum fit magis debitum. „ Sicut Rex dat equum quem miles „ non meruit; sed per usum equi meretur eumdem equum jam datum. „ Meritum autem generatim triplex „ distinguitur, scilicet, congrui, digni, & condigni. *Meritum congrui* „ est per, quòd disponitur subjectum, „ ut possit recipere gratiam secundùm „ rationem divinæ Justitiæ, istud vocatur dispositio materiæ, scilicet cùm „ quis facit, quod in se est. *Meritum digni* dicit idoneitatem operantis ad „ assequendum id quòd meretur. *Meritum condigni* dicit æqualitatem „ meriti ad remunerationem: Dico „ autem æqualitatem non arithmeticam, sed geometricam, idest non „ quantitatis, sed proportionis, & hoc „ patet, quia Deus semper remunerat „ supra meritum, sicut punit citra „ condignum. Unde non est inter meritum, & præmium æqualis quantitas; sed proportio, quia apud Deum „ non est justitia commutativa, justitia fori, quâ datur unus panis pro „ uno denario, vel ulna panni pro solido; justitia verò distributiva est „ principium, quò distribuuntur dona, „ secundum proportionem ad merita, „ & ista est apud Deum. Unde Apostolus primæ ad Corinth. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem*. Unde infert Seraphicus Doctor, quòd nullus „ meretur sibi primam gratiam meritò „ digni, vel meritò condigni, sed tantummodo merito congrui. Similiter „ existens in charitate non potest alteri mereri primam gratiam meritò „ condigni, sed meritò digni, & meritò congrui. Potest autem existens „ in gratia mereri sibi augmentum „ gratiæ ex condigno, & per consequens meritò digni, & meritò congrui.

„ *Notandum* 2. Ex eodem ibidem „ *c.13.* quòd opera meritoria totaliter „ sunt à gratia, & totaliter sunt à libero arbitrio, licèt principaliter à „ gratia, quia gratia comparatur ad „ liberum arbitrium, sicut sessor ad „ equum: Sicut enim sessor equum dirigit; ita gratia dirigit liberum arbitrium in exercitio virtutum; per nos „ enim malum facere possumus, sed „ non bonum. *Insuper* ad efficaciam „ merendi, tria valent: *Primum* est „ difficultas operis, quod patet in martyrio. *Secundum* promptitudo voluntatis; nam, inquit, Apostolus secundæ ad Corinth.9. *Hilarem datorem diligit Deus*: *Tertium* est magnitudo „ charitatis, ipsa enim charitas pondus est sanctuarii secundum, quod „ omnia, quæ erant in templo ponderabantur; ut legitur Levitici 27.

„ *Rursus*, ut aliquod opus sit meritorium, tria requiruntur: *Primò*, „ quòd ipsum opus fiat in charitate, „ quia opera, quæ fiunt extra charitatem mortua sunt, sicut cardo extinctus. *Secundò*, quòd fiat ex charitate: „ multa enim fiunt in charitate, quæ „ tamen non sunt meritoria, ex eo, „ quòd non fiunt ex charitate; idest, „ quia non referuntur ad finem debitum. *Tertiò*, quòd ipsum opus sit „ referribile ad bonum: Mala enim non „ possunt bona intentione fieri, alioquin sequeretur absurditas, quòd idē „ opus esset meritoriū, & demeritoriū.

De-

Denique tria attenduntur in merito ex parte hominis, scilicet *subjectum*, hoc est anima, *principium*, idest liberum arbitrium, & intentio *finis*: Quibus tria respondent ex parte Dei, scilicet gratia, virtus, charitas: Gratia quidem reddit subjectum Deo gratum: Virtus autem habilitat liberum arbitrium: Charitas verò dirigit intentionem ad debitum finem.

Notandum 3. Ex eodem ibidem *c.*15. quòd opera bona sunt meritoria trium, scilicet vitæ æternæ, augmenti gratiæ, remissionis pœnæ. Primum respondet radici operis, scilicet charitati, & hoc est præmium substantiale vitæ æternæ; præmium verò accidentale respondet generi operis, sicut, & augmentum gratiæ, quia operibus excellentibus, & supererogativis meremur magis augmentum gratiæ, quàm aliis operibus; remissio autem pœnæ respondet pœnalitati operis, quia opera quò magis sunt pœnalia, magis sunt meritoria remissionis pœnæ: Hæc Seraphicus Doctor.

Sciendum autem est, hic sermonem non institui de merito remissionis pœnæ, quippe cum Angelis peccantibus non pepercerit Deus, nec tempus ad pœnitendum, & veniæ gratiam concesserit; solùm itaque hic superest examinandum: *Primum* an Angeli propriis suis operibus cum gratia actuali sese dispofuerint ad recipiendam gratiam sanctificantem. *Secundum*, an reverà bonis suis operibus S. Angeli beatitudinem suam meruerint. *Tertium*, quibus maximè virtutibus illam fuerint assequuti.

CONCLUSIO PRIMA

Probabilius est omnes Angelos gratiam sanctificantem accepisse per propriæ voluntatis cooperationem, & veluti dispositionem: Hæc est communior inter Theologos, eamque apertè docent S. Thomas *prima parte quæst.*62. *art.*2. & omnes illius Discipuli. Quamvis autem Doctor subtilis de ipsa veritate nihil expressè determinet, eam tamen satis indicat, *dist.*5. *quæst.*1. *numerò* 5. ubi varios referens dicendi modos de duratione, & statu viæ Angelorum, dicit, *Quod possunt quatuor moræ assignari, in quarum prima omnes Angeli fuerunt in naturalibus: In secunda omnes in gratia; in tertia boni steterunt, & meruerunt in gratia, & mali deliquerunt: In quarta, & hi, & illi fuerunt in termino.* Quam assertionem licèt probabiliorem non judicet, ut explicat infrà, veriùs existimando Angelos omnes in gratia sanctificante fuisse creatos; illam tamen non improbat, sed probabilem existimat.

Suadetur conclusio primò: Angeli sanctificati fuerunt nobiliori modo, qui creaturam rationalem decebat: sed sanctificatio, quæ fit per propriam dispositionem, longè nobilior est, & præstantior, quàm quæ fit per puram Dei misericordiam, & liberalitatem: quia ex suo genere ac cæteris paribus, semper est perfectius habere aliquid à se, quàm ab alio tantùm, & esse saltem ex parte causam suæ perfectionis, quàm illam totaliter ab altero emendicare; qui autem ad gratiam habitualem se preparat per proprium actum, est saltem ex parte causa suæ sanctificationis, quippe cùm concurrat cum auxilio actuali ad illam gratiam habitualem, & sanctificantem recipiendam. Hinc communiter Theologi distinguunt duplicem sanctificationem; unam quidem Adultorum, qui secundùm proprium actum sanctificantur: Alteram Puerorum, qui non sanctificantur per proprium actum fidei; sed secundum fidem parentum, vel Ecclesiæ; Fatentur autem primam sanctificationem esse perfectiorē quàm secundam eò, quòd actus sit perfectior quàm habitus: Habitus enim ordinatur ad actum, adeoque perfectius fuit in Angelis sanctificari per propriam dispositionem, quàm per simplicem Dei concessionem. *Adde quòd*, qui se disponit ad gratiam habitualem seu sancti-

ctificantem, illam impetrat à Deo, & meretur saltem de congruo, Deumque aliquatenus excitat, & allicit ad illam gratiam sibi conferendam, ac subinde aliquo modo est causa suæ gratiæ sanctificantis, concurrit nempe cùm auxilio supernaturali actuali ad illam ita promerendam.

Secundò, Homines adulti non recipiunt gratiam sanctificantem nisi mediante propria dispositione, eo quòd libertatis usum habeant quô carent Parvuli in quibus illa prævia dispositio non exigitur: sed Angeli conditi fuerunt cum perfecto usu liberi arbitrii: *Neque enim*, inquit S. Basilius in Psalm. 32. *in infantili statura sunt creati, deinde paulatim exercitati*; sed ab initio suæ productionis perfecta notitia, & libertate donati sunt: Ergo verisimilius est, quòd gratiam sanctificantem aliter quàm per propriam dispositionem, & consensum non receperint.

Confirmatur; quia causæ liberæ non minùs possunt operari cùm primùm habent omnia ad agendum requisita, quâm causæ naturales seu necessariæ: sed causa naturalis, quæ in primò instanti suæ formationis habet omnia requisita ad agendum, eodem instanti operatur, ut patet de Sole, & quolibet alio corpore luminoso, quod statim illuminat ac existit: Ergo pari ratione causa libera potest operari primò instanti, quo est, si in eo habeat omnia requisita ad liberè operandum: atqui Angeli habere potuerunt omnia necessaria ad operandum in primò instanti suæ formationis, tam ex parte Dei, quàm ex parte eorum: *Ex parte quidem Dei*, nempe auxilium actuale supernaturale, quô eorum voluntas ad Deum moveretur, & pio in ipsum affectu tenderet: *Ex parte verò sui*, nimirum plenam cognitionem, & vim completam voluntatis, qua concurrere possent cùm auxilio divino sibi oblato ad actum supernaturalem eliciendum, vel non eliciendum: Igitur habuerunt ab initio omnia necessaria quibus se liberè disponere poterant ad gratiam sanctificantem recipiendam.

Tertiò denique, per receptionem gratiæ sanctificantis initur amicitia inter Deum, & creaturam, imò, & quoddam spirituale matrimonium contrahitur: Amicitia autem fundatur in consensu amantium, & ad matrimonium contrahendum requiritur utriusque partis consensus: Ergo gratia sanctificans non communicatur creaturæ intellectuali usum libertatis habenti, nisi adsit ejus consensus. *Adde quòd* conveniens est, ut Deus, quos in filios adoptat, adultos jam, & liberos non promoveat ad statum illum supernaturalem, nisi ut liberos, idest, volentes, & consentientes liberè, idque magis consentaneum est naturæ rationali, & liberæ, atque amicitiæ ineundæ quam mutuo partium consensu iniri convenit: quo etiam modo Deus se gerit cum hominibus adultis jam, & liberis, juxta illud. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*; quæ lex respectu nostri certa, & universalis est, juxta Tridentinum *sess.6. cap.5.*

Dices 1. Christus Dominus secundùm humanitatem paulò minùs minoratus est ab Angelis: sed illi datus est habitus gratiæ ab instanti suæ conceptionis, sine propria dispositione, & ab illo habitu proveniebat primus actus ab eo elicitus: Ergo idem de Angelis ferendum est judicium.

Nego paritatem; Nam prima gratia habitualis Christi erat veluti resultans ex gratia unionis, & ita illam habebat nobiliori modo quàm per dispositionem propriam. *Insuper*, Gratia Christi ab initio fuit consummata, & primi ejus actus fuerunt visio, & fruitio beata, qui non poterant esse dispositiones ad gratiam, sed potius fructus illius.

Dices 2. Deus alias res creavit cum fructibus perfectas, v. g. arbores, & abs-

absque ulla dispositione ex illarum parte: Ergo multò magis Angelos condidit cum fructibus, hoc est, gratia habituali, & justitia inhærente, absque prævia eorum dispositione.

Respondeo: Res alias non posse per dispositiones proprias recipere altiores perfectiones, sicut possunt Angeli, & homines adulti.

Dices 3. Perfectior agendi modus Angelis ab initio tribuendus est, ipse namque divinæ operationi, & Angelicæ dignitati consentaneus est: sed nobilius est, & perfectius operari ex habitu supernaturali, quàm sine ejus concursu: Ergo nobilius erat Angelis primò operari ex habitu gratiæ sanctificantis, quam per auxilium actuale, adeoque non potuerunt sese disponere ad receptionem ejus gratiæ habitualis.

Distinguo majorem: Operari ex habitu cœteris paribus, meliùs, & connaturaliùs est, quàm operari sine illius habitus concursu, concedo: Quando cætera non sunt paria, nego: Fieri namque potest, ut convenientius sit operari sine habitu quàm cum ejus concursu: Ita autem fit in proposito; nobilius namque fuit Angelis sese disponere ad propriam sanctificationem, & esse aliqualiter causam suæ justitiæ, & per proprium consensum Dei amicitiam, ac desponsationem acceptare, quàm aliter hanc recipere: Ergo ita factum fuisse judicandum est,

Dices 4. Angeli habuerunt gratiam sanctificantem sibi concreatam: Ergo ad illam non potuerunt sese disponere. Antecedens patet, ex dictis in priori quæstione: Consequentia probatur; Dispositio præcedit formam, quippe subjectum præparat ad illam recipiendam; sed aliquid concreatum non potest præsupponere aliquid prævium in subjecto quod sit dispositivum ad sui receptionem: Ergo cùm gratia sanctificans fuerit Angelis concreata, ad eam non potuerunt sese disponere.

Nego consequentiam, & majorem illius probationis distinguo: Dispositio præcedit formam, instanti naturæ, concedo: temporis nego: Siquidem, ut etiam constat in rebus Physicis, ultimum esse dispositionis, est primum esse formæ substantialis; & actus contritionis, qui est dispositio ad gratiam sanctificantem simul est cum ipsa gratia sanctificante, licèt naturâ eam præcedat: Ergo à simili Angeli cum auxilio supernaturali sibi ab initio concesso, eodem instanti, quo creati sunt, potuerunt sese ad Deum convertere per actum amoris, quo veluti quadam dispositione acceptabant ea omnia, quæ sibi tum in naturalibus, tum in supernaturalibus ab ipso magnifico rerum omnium Artifice monstrabatur: ipsique propter ingentia sibi collata beneficia grates referebant.

Instabis: Si Angeli per auxilium actuale sibi concessum aliquem elicuerint actum quô sese disponerent ad gratiam habitualem, sequitur, quòd simul tempore duos actus habuerint, unum quidem elicitum à voluntate cum concursu illius gratiæ actualis, alterum verò cum concursu gratiæ habitualis: sed una eademque facultas duos simul actus elicere non potest: Ergo nec Angeli illos duos actus simul habuerunt. Probatur sequela majoris. Primò asserimus eos elicuisse actum cum auxilio supernaturali actuali, quô sese ad gratiam habitualem disponerent; sed etiam debuerunt alterum actum elicere ex illa gratia habituali sibi concreata, alioquin habitus ille fuisset aliquandiù in Angelis otiosus, quod apparet absurdum: Ergo, &c.

Respondeo concessa majore distinguendo minorem: Una eademque facultas non potest simul elicere duos actus totales, & non subordinatos, concedo: Partiales, & invicem subordinatos, nego: Quemadmodum enim Sol v.g. eadem illuminatione adæquata, & Lunam, & ipsa mediante aerem noctu lu-

mine

mine perfundit: ita eadem voluntas duobus actibus simul in Deum poterit tendere, quando maximè unus se habet per modum dispositionis ad alterum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli de facto meruerunt beatitudinem, idque priùs tempore, quam eam fuerint adepti. Ita Doctor *dist.5. quæst.1.num.3.* Ubi refert, & impugnat sententiam Magistri dicentis Angelos non meruisse eam beatitudinem antequam accepissent: sed postquam illam acceperunt; sicut miles dicitur mereri equum per opera non facta, sed fienda. Quæ sententia, inquit, Doctor, absurda est, si enim propter opera prævisa quis diceretur mereri, sequeretur gratiam non esse gratiam, ex eo namque, inquit, *quòd aliquis prævidetur benè usurus accepto, non meretur accipere illud. Tunc enim posset homo mereri primam gratiam, quia prævidetur à Deo dante, benè usurus ea, & tunc gratia non esset gratia, quia esset ex meritis, lic et non positis in effectu, tamen prævisis; igitur Angelus non meruit beatitudinem, si tantùm habuit eam propter bonum usum prævisum ipsius in obsequendo circa electos.* Deinde subdit: *Ideo tenetur, quòd Angeli meruerunt beatitudinem suam priusquam receperunt eam:* Primam autem conclusionis partem.

Sic probat: Omnis natura consequitur suam perfectionem per operationem propriam; sed perfectio, & finis cujuslibet creaturæ rationalis, est beatitudo, quæ soli Deo est naturalis: Ergo illam Angelus per propriam actionem consequi debuit. Finis autem consequendus per operationem, vel est per eam faciendus, vel per eam promerendus, seu ut loquitur Doctor, omnis operatio ducens in finem, vel est factiva finis, quando scilicit finis non excedit virtutem operantis propter finem, sicut medicatio respectu sanitatis: vel est meritotia finis, quando scilicet finis excedit virtutem operantis propter finem, & tunc expectatur finis ex dono alterius: Beatitudo autem excedit omnem naturam creatam: ideo tam Angelus, quàm homo non potest illam consequi per operationem effectivam, sed tantùm per meritoriam.

Probatur 2. Natura Angelica ita capax est merendi suam beatitudinem, quàm homo: Ergo qua ratione homines non consequuntur beatitudinem, nisi per proprium suum meritum, eam pariter Angeli debuerunt promereri: Consequentia patet: tum quia, cæteris paribus, Angeli sunt aptiores ad merendum apud Deum, quàm homines: Tum quia si hominibus naturà imbecillioribus, & infirmioribus non datur gloria sine merito, pari ratione non videtur absque merito Angelis concedenda. Tum denique quia Apoc.21. *Mensura hominis, quæ est Angeli*: hoc est, ut quidam interpretantur, eadem ratione se habet erga homines, ac habuit erga Angelos in eorum ordinatione ad beatitudinem, quia nempe in consequenda baetitudine, eadem mensura, seu regula mensurantur homines, & Angeli: Ergo cùm in hominibus mensura consequendæ beatitudinis sit meritum, pari ratione dicendum est, Angelos per proprium meritum beatitudinem fuisse adeptos.

Confirmatur; Hæc veritas authoritate sanctorum Patrum, maximè verò S.Augustini *lib.de Correptione, & Gratia cap.11.* Ubi loquendo de statu primi hominis, cui Deus auxilium concesserat, quo perseveranter bonum tenere posset, si vellet, inquit, sed quia, *noluit permanere, profectò ejus culpa est, cujus meritum fuisset, si permanere voluisset: Sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per liberum arbitrium steterunt ipsi, & hujus mansionis mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum sit*

ft semper se in illa esse mansuros. Fatetur ergo S.Augustinus reverà sanctos Angelos promeruisse suam beatitudinem.

Probat etiam secundam partem Doctor, Nempe quòd Angeli meruerint gloriam priùs tempore, quàm ipsam fuerint adepti: Non potest voluntas simul, & semel esse in eo statu, in quo velit objectum mutabiliter, & contingenter, & etiam immutabiliter, & necessariò; Sed si Angeli eodem tempore acciperent beatitudinem, quo ipsam merentur, sequeretur eos velle idem objectum mutabiliter, & immutabiliter, contingenter, & necessariò; Ergo non possunt mereri, & obtinere eodem instanti temporis beatitudinem. Major patet: Duo namque actus omnino oppositi non possunt simul ab eadem facultate procedere: Probatur minor, ut quis mereatur eo debet esse in statu, ut non sit ita determinatus ad actum, quin habeat libertatem non solùm essentialem; sed etiam contradictionis habendi talem actum, vel non habendi, seu debet esse indifferens ad actum eliciendum, vel non eliciendum: Sed quando voluntas est in statu beatifico, non habet ampliùs talem indifferentiam, quippe cùm per visionem beatificam ita determinetur, & alliciatur ad amandum Deum, ut ab eo eliciendo actu non possit cessare; Ergo si eodem instanti, quo meretur, haberet beatitudinem, sequeretur, quòd simul mutabiliter, & immutabiliter, contingenter, & necessariò posset per actum amoris in Deum tendere, quod cùm sit absurdum, etiam absurdum est, eos simul mereri beatitudinem, & eam accipere.

Deinde status beatitudinis omne meritum excludit, alioquin homines de facto mereri possent in Cœlo; nec status viatoris ad merendum necessariò desideraretur: sed consequens est contra communem Theologorum sententiam, qui ad meritum volunt requiri statum viæ, non patriæ: Ergo meritum nequit esse simul cum beatitudine, subindeque debet illam tempore præcedere.

Denique Dispositio ad formam, & via ad terminum, debent esse priùs forma, & termino, quando ex ratione sua speciali quamdam habent incompatibilitatem, ratione cujus non possunt simul subsistere: sed meritum Angelorum est via, & dispositio ad beatitudinem, quæ cùm ipsa non possunt subsistere; quia meritum Angelorum supponit fidem, & cognitionem, ac statum viæ: utrumque autem beatitudo excludit; Ergo non possunt simul subsistere: adeoque meritum tempore beatitudinem debet præcedere.

Dices 1. Angeli merentur aliquid propter obsequia hominibus impensa: sed illud meritum simul consistit cum præmio, aliàs illud expectarent, hæc autem expectatio eorum fœlicem statum interturbaret; Nam ex Prov. 13. *Spes, quæ differtur affligit animam*: Illud autem, quod merentur non potest esse aliud, quàm beatitudo, subindeque meritum, & beatitudo simul possunt subsistere, & consequenter Angeli simul potuerunt mereri beatitudinem, & eam possidere.

Distinguit majorem Doctor: Per illa obsequia Angeli merentur beatitudinem essentialem, negat: accidentalem, concedit; quamvis autem hanc accidentalem beatitudinem prius non habuerint, & illam possint appetere, ac desiderare: inde tamen nulla in eis sequitur molestia, quippe cùm eam omnem beatitudo essentialis excludat.

Dices 2. Majus præmium supponit majus meritum; sed Angeli majus præmium, amplioremque beatitudinem habent, quàm plurimi homines electi: Ergo pariter majus meritum debent habere: sed non potuerunt habere majus meritum ante perceptam suam beatitudinem, quàm plurimi sancti homines,

nes, qui diuturno viventes tempore plurima merita congesserunt: Ergo necessum est, quòd Angeli mereantur gloriam per opera consequentia, & consequenter ipsorum meritum simul cum beatitudine subsistit.

Distinguit majorem Doctor. Majus præmium requirit majus meritum intensivè, concedit: extensivè, negat: Hoc est, requirit opus meritorium, quòd sit præstantius, & perfectius, ratione scilicet vel præstantioris principii, vel intensioris actus charitatis, & amoris, non verò requirit plura opera meritoria quantum ad numerum: & similiter distincta minore, Neganda est consequentia; meritum enim Angelorum, quamquam modico tempore comparatum fuerit, nihilominùs longè perfectius potuit esse intensivè, quàm merita hominum multiplicata per varios annos.

Instabis: Meritum adjunctam habet difficultatem: sed in Angelis nulla fuit difficultas in bonum prosequendo: Ergo vel nullum in eis fuit meritum, vel saltem minùs perfectum in hominibus, qui maximam difficultatem patiuntur in prosequutione boni.

Distinguit minorem Doctor: Non fuit in Angelis difficultas prosequendi bonum ex inclinatione sensibili ad oppositum, concedit: ex proportione objecti, circa quod tendere debebant, negat; Sciendum enim est, inquit, quòd difficultas aliquando accidit in aliquo opere ex inclinatione voluntatis ad oppositum: Aliquando accidit difficultas in opere propter hoc illud, circa quod operatur, quòd excedat naturam operantis. Et hoc modo fuit consequutio beatitudinis difficilis, & laudabilis in Angelis, non autem primo modo, quia non inclinabant ad oppositum. *Addo* omnino verisimile esse, quòd Angeli magnam passi sint difficultatem, ut Deo amore, & obsequiis adhærerent; Id enim denotat prœlium magnum initum inter Angelos Perduelles, & Fideles: Significatur etiam ex lapsu tot Angelorum, qui probabiliter ita non corruissent, nec à Deo exorbitassent, nisi quamdam difficultatem in ejus adhæsione passi fuissent. *Denique* si quid argumentum concluderet, inferendum esset, quòd etiam Angeli non possent ullatenus mereri per opera subsequentia adeptionem beatitudinis, quippe cum status ille omnem difficultatem removeat, maximè circa amorem Dei, quem intuentes facie ad faciem etiam summè diligibilem agnoscunt.

Conclusio Tertia.

Angeli meruerunt suam beatitudinem maximè per actus virtutum Theologicarum Fidei, Spei, & Charitatis.

Probatur Conclusio, primò quidem *de Fide*, nam ex Abacuc, secundò, *Justus ex Fide vivit*, & ut addit Apostolus ad Hæbræos 11. *Sine fide impossibile est placere Deo*. Angeli autem, ut mererentur, Justi esse debuerunt, & Deo placentes: Ergo, & fidem habere. *Insuper*, non minus oportebat Angelos per fidem justificari, & ad visionem pervenire, quàm homines; sed homines justificari nequeunt, & ad visionem pervenire absque fide; Siquidem, inquit Apostolus ad Hæbræos cap. 11. *Fides est sperandarum substantia rerum*. Unde ibidem concludit; *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*: Ergo, &c. Denique visio quadam peculiari ratione fidei respondet tanquam præmium illi specialiter proportionatum. Hinc beatis accommodari potest illud Psalmistæ, *sicut audivimus* per fidem in via, *sic videmus* per evidentem manifestationem, *in civitate Domini virtutum*. His adde, quòd Angeli charitatem habuerunt, est enim charitas, vel eadem cum gratia, vel ab ipsa inseparabilis: Charitas autem necessariò fidem supponit, subindeque necessum fuit, ut Ange-

ge-

geli fidem infusam habuerint.

Hinc verius dicendum arbitror, Angelis revelatum fuisse, & eos per fidem cognovisse: *Primò* Deum ut Authorem gratiæ,& finem ultimum,objectumque beatitudinis supernaturalis,nam ut supra dicebamus ex Apostolo, *accedentem ad Deum*, &c. Quæ verba de Angelis æquè, ac de hominibus intelligi debere docet S.Thomas 22.*quæst.5.art.Secundò* explicitè noverunt mysterium Trinitatis. Nam, inquit Thalassius *tomo 5.Bibliotec.Patrum sententia 59.* Tam Angelorum, quàm hominum sanctificatio,& Deificatio est sanctæ consubstantialis Trinitatis cognitio.Suaderi etiam potest, quia cognitio viæ Angelorum debuit respondere cognitioni patriæ: Fides enim est dispositio maximè accommodata per quam paulatim ad scientiam beatificam rationalis creatura promovetur: sed beatitudo supernaturalis maximè consistit in cognitione mysterii Trinitatis: Ergo, &c.

Tertiò, Probabilius etiam existimo mysterium Incarnationis illis pariter fuisse revelatum: Tum quia talis revelatio, & cognitio, non solùm ad perfectionem ipsorum Angelorum spectabat; sed etiam valde conveniens erat honori, & majestati Christi, idque indicat S.Paulus Hæbr.1. Dicens, *Cùm iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dixit*: & ADORENT OMNES ANGELI EIUS: quod præceptum dari decuit etiam Angelis viatoribus, non solùm erga Filium ut Deum, sed etiam, ut Deum hominem; nam cùm mysterium Incarnationis cognoscatur à beatis Angelis, ut unum è præcipuis,cùmque cognitio viæ Angelorum correspondere debeat cognitioni patriç congruum fuit, ut mysterium illud in via cognoscerent.

Dices S.Paulus *ad Ephesios 3. & 1. ad Timoth.3.*significans Mysterium Incarcarnationis fuisse absconditum à sæculis in Deo, & per Ecclesiam Evangelium innotuisse Principatibus, & Potestatibus in cœlestibus; Unde illæ Angelorum interrogationes, *Quis est iste Rex gloriæ?* Psal.23. *Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de bosra?* Isay.63. Ergo, &c.

Respondet Poncius ex eodem Apostolo *ad Hebr.1.* constare, Angelos ante omnem pacem, & Ecclesiæ prædicationem agnovisse mysterium Incarnationis ab ejus initio, & Christum Dominum adorasse in ipso ejusConceptionis, vel Nativitatis puncto. Alia ergo ejus loca intelligenda sunt de cognitione Incarnationis, non simpliciter, sed secundum quid, nimirum vel secundum cognitionem intuitivam ejusdem jam executioni traditæ, vel secundum fructum in omnes gentes, prædicatione Pauli, & Ecclesiæ patefactum Angelis, experimentaliter saltem; vel secundum abrogationem legalium, & alias circumstantias reipsa exhibitas. Istæ verò interrogationes,vel Prophetarum sunt, vel potius Angelorum, non ignorantium, sed admirantium. Neque enim verum est,quòd à nonnullis affirmatur, aliquos quidem ante cognovisse, sed alios ignorasse, putà eos, qui interrogarunt in Ascensione Christi; Paulus enim *ad Hæbr.1.*affirmet omnes Angelos Christum Dei primogenitum adorasse cum in orbem terræ introduceretur.

Confirmatur ex eo,quòd S.Dionysius *cap:4.cœlestis Hierarchiæ*, affirmat omnes Angelos edocuisse omnia mysteria, quæ hominibus prænunciarunt, maximè verò,quæ Christum spectabat.Unde subdit: *Divinum etiam humanitatis Jesu mysterium, Angelis primùm patefactum esse video, deinde per eos ad nos cognitionis beneficium pervenit*. Cui concinit S. Augustinus *lib.7. de Civit. cap.32.* dum ait; *Ab exordio generis humani Incarnationis mysterium fuisse Angelorum ministerio prænunciatum, & præfiguratum*; Supponit ergo ab An-

gelis fuisse præcognitum:adeoque præfata S. Pauli verba non possunt eo rigore accipi, ut excludant omnem notitiam ante habitam ab Angelis de adorando Christi Verbi incarnati mysterio; maximè vero quantùm ad Angelos superioris ordinis: Nam Doctor Subtilis, *dist.19.num.2.* non vult illius mysterii cognitionem innotuisse Angelis inferiorum ordinum, ut constabit *quæst.1.sequentis articuli*.

Dices 2. Cognitio Angelica fuit evidens, sed cognitio, quæ habetur per fidem, non est evidens; Ergo illa cognitio non erat per fidem. Probatur major,Angeli evidenter cognoscebant Deum sibi revelare illa mysteria, quorum notitiam accipiebant; Unde meritò S.Bonaventura in *3.dist.23. art.2. quæst.3.* docet quòd Angeli, *à prima conditione sua habuerunt cognitionem aliquam de articulis pertinentibus ad Trinitatem, quæ tamen non meretur dici fides; imò potius cognitio contemplationis propter absentiam ænigmatis*.

Distinguo majorem:Cognitio illa fuit evidens ex parte attestantis, & revelantis, quia Angeli evidenter cognoscebant revelationem, sive manifestationem mysteriorum fieri à Deo, concedo: ex parte rei revelatæ nego: & similiter distincta minore, nego consequentiam: Evidentia enim ex parte attestantis absolutæ non repugnat fidei, nos enim nobis loquentes cognoscimus, & temen eorum verbis credimus. Similiter contingebat in Angelis, qui Deum equidem sibi loquentem noverunt, sed quæ referebat, & manifestabat, evidenter non cognoverunt.

Quod de fide diximus, idem potiori jure de spe, & charitate Angelica dicendum est: Constat enim Angelos bonos, tempore illius prælii, quod adversus perduelles habuerunt in Cœlo, & Deum amasse, & in eo spem suam repofuisse; quippe propter ejus tuendam gloriam præliabantur, quod certè fieri non poterat, nisi maximo ejus amore flagrarent, & opportunum ab eo auxilium adversus ingentem illam rebellantium Angelorum catervam præstolati fuissent.

Quæres, Qualis fuerit viæ Angelorum duratio?

RESpondet Doctor *dist.5. quæst.1.numero 5.& sequentibus*: Varias hac in re determinanda fuisse Doctorum sententias: Primò namque S. Thomas *prima parte, quæst.65.art.5.* docet duas tantùm fuisse Angelorum moras,unam qua creati sunt in gratia,& meruerunt, alteram qua boni beatitudinis essentiale præmium acceperunt, mali autem æternum supplicium. Magister verò sententiarum existimat tres statuendas esse durationis moras,quas sic explicat, ut velit in prima Angelos beatos conditos fuisse in puris naturalibus, in secunda verò mora mali peccarunt, meruerunt justi; in tertia verò omnes fuerunt in termino, boni quidem in beatitudine, mali verò in tormentis; sunt itidem aliæ veterum Theologorum sententiæ.

Verùm omnes jam penè recentiores Theologi conveniunt cum Subtili Doctore tres tantùm admittendas esse Angelicæ viæ morulas, quas instantia vocant, etsi non sint necessariò indivisibilia, uti instantia nostri temporis: *Primum* instans fuit eorum creationis, in quo omnes, & naturam, & sanctificantem gratiam sibi concreatam acceperunt, & Creatori per amorem castum adhæserunt, adeoque amore in illo instanti pariter meruerunt:sed non in merito steterunt omnes: *Secundum* instans fuit, in quo facta est discretio inter bonos, & malos: bonis in meritò perseverantibus, malis autem in perduellionem, & peccatum labentibus. *Tertium* instans fuit, in qno consummata est illa discretio, bonis beatificatis,

tis, malis verò damnatis.

Seu ut loquitur Doctor quæst.2.n.25. PRIMA *mora, in qua fuerunt uniformes ingratia, si volumus dicere, quòd mali habuerunt gratiam, vel uniformes saltem in natura.* SECUNDA *mora, in qua adhuc in via existentes fuerunt difformes, quòd isti ultimatè meruerunt, & isti ultimatè demeruerunt.* TERTIA *mora fuit distinctio formalis unius ab alio necessariò. Probabile est etiam, quòd in secunda mora, in qua fuerunt difformes in via, fuerunt multæ morulæ, quia mali peccaverunt multis speciebus peccati, scilicet superbia, odio, & invidia: & isti actus ordinatè, & non in eodem instanti fuerunt eliciti.*

Dixi autem instantia illa non fuisse omnino indivisibilia, maximè primum, & secundùm. Quantum enim ad *primum* spectat, oportuit ipsum fuisse virtualiter divisibile respondens aliquali durationi nostri temporis: Gratis enim fingeretur Angelos perversos statim post primum instans omnino indivisibile lapsos fuisse: Nec fit verisimile amorem illum castum, in quo omnes concreati sunt, unico tantùm indivisibili instanti perseverasse, & illicò extinctum fuisse; Imò contrarium suadere videtur Ezechiel sub persona Regis Tyri graphicè Luciferum delineans, dicens, *In medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in viis tuis*: Quod indicat ipsum aliquandiù stetisse in amore casto, & velut in eo gressum fecisse per continuationem ipsius amoris, & bonorum operum pluralitatem.

Unde multò minùs verum apparet, quod docent plurimi Thomistæ, post primum indivisibile instans bonos omnes fuisse beatificatos, malos verò damnatos, quia tot ponenda sunt instantia pro via Dæmonum, quot fuerunt operationes realiter inter se distinctæ, sibique succedentes, quibus eorum via ultimò terminata fuit: Supponunt enim Thomistæ instantia temporis discreti, quo via Angelorum duravit, multiplicari juxta numerum operationum sibi succedentium: sed Dæmones tria operationum genera exercuerunt: in primò namque instanti creationis elicuerunt actum meritorium, postmodum mortaliter peccaminosum, quem deinde sequuta est damnatio: quæ tres operationes omnino sunt incompossibiles: *Prima* namque fuit conversio actualis in Deum, ut ultimum finem: *Secunda* fuit aversio actualis ab eodem; *Tertia* verò necessario pariter distingui debuit à secunda; summa namque delectatio, & summa tristitia sunt inter se incompossibiles respectu ejusdem subjecti: Angelus autem in eo instanti, quo peccavit, habuit summam delectationem, & complacentiam in sua perfectione naturali: Ergo in eodem instanti non potuit habere summam tristitiam, subindeque tertium illud instans distingui debet à secundo.

Secundum instans viæ similiter aliquam habuit temporis continuationem, quo boni augendis meritis, & pugna sive resistentia adversus peccantes, eorumque peccata occupabantur. Quamvis enim in Angelis ad operandum per naturam, & gratiam expeditissimis longa mora non fuerit necessaria; congruebat tamen, ut per quamdam temporis durationem sua merita prorogare possent, & sic ampliorem si vellent beatitudinem promereri: quemadmodum docent Theologi, quòd si homo stetisset innocens, nec ipse, nec ejus posteri, statim fuissent in Cœlum deportati, sed diuturno tempore in terris degissent, ut multiplicato bonorum operum fœnore abundantiorem in Cœlis gloriam, & beatitudinem assequerentur. *Adde* quòd eamdem protractam durationis moram suadeat vulgata opinio de peccato Luciferi cæteros ad perduellionis consortium instigatione inducentis; non enim verisimile fit eodem indivisibili momento omnes rebel-

belles Angelos ipsi adhæsisse; imò credibilius apparet, aliquos interdum fuisse reluctatos, & tandem urgente ipsius sollicitatione ad ejus partes declinasse.

Tertium verò instans consummatæ discretionis bonorum Angelorum à malis per illorum glorificationem, & horum damnationem, indivisibile quidem fuit, ea ratione qua viam clausit, & terminavit: in æternum tamen duraturum est.

Quæres 2. Quandiù duraverit Angelorum via.

R*Espondeo* rem esse prorsus incertam; *quidam* enim existimant Angelos viæ suæ terminum habuisse ipsa prima die mundi, quando Deus divisit lucem à tenebris, quasi in ista discretione mysticè delineata fuerit ac designata Angelorum bonorum à malis discretio: *Sunt qui* existiment, id contigisse secunda die, quando Deus creato firmamento divisit aquas quę sũt super firmamentum ab his quæ ipsi inferiores sunt, quasi per hanc divisionem adumbrata fuerit sanctorum Angelorum à Dæmonibus separatio. *Putant cæteri*, nullos adhuc Angelorum lapsos fuisse sexta die mundi, quippe cùm Deus vidit cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona, subindeque nullæ adhuc creaturæ peccato deformes, & inficiatæ tunc temporis videbantur.

Verùm hæ omnes sententiæ levioribus, & incertis ducuntur argumentis; siquidem Moyses illis mundi diebus rerum corporearum formationem delineat; sicque divisionem lucis, & aquarum corporearum, ut natura ipsa demonstrat, refert sanctissimus Propheta, nec fortè de illa bonorum Angelorum à malis discretione, quidquam tunc cogitabat; sic pariter docet Deum probasse omnia quæ fecerat ad totius Universi integritatem, & ornatum: An autem illis verbis etiam complexus fuerit formationem spiritualium creaturarum; incertum prorsus.

Nihilominus conveniunt omnes Theologi viam Angelorum non ita diù protractam, sed fuisse valdè brevem; *Tum* ob perfectionem potentiarum Angelicarum, quæ facillimè opera sua implent. maximè cùm nulla adversantia impedimenta, nec corporea organa habeant Spiritus illi ad intelligendum, & volendum expeditissimi: *Tum* propter ingentia ipsis collata divinitùs auxilia, quibus eorum intellectus irradiabatur, & voluntas ad operationem stimulabatur. *Adde quòd* præmii comparandi magnitudo, nec temporis diuturnitatem, nec bonorum operum multitudinem ac pluralitatem exigat; nam ut loquitur Doctor dist. 5. quæst. 1. num. 4. *Ad magnum præmium, non requiritur multitudo meritorum, sed multò magis requiritur unum meritum intensum, quàm centum millia remissa. In Angelis autem fuit motus meriti valdè intensus pro ista morula qua merebantur, in tantùm fortè quod nullus homo secundum communem legem, posset habere ita intensum actum meriti, sicut ipsi habuerunt.*

ARTICULUS SECUNDUS.

De Officiis sanctorum Angelorum erga homines, & Obsequiis hominum erga Angelos.

ANGELORUM in humanum genus infinita propemodum, & illustria ac quotidiana sunt officia & beneficia; *In supernis enim Spiritibus non solum admirabilis dignitas, sed etiam dignatio amabilis invenitur*, ait S. Bern. serm. 1. de S. Michaele. Præcipuum autem in homines Angelicæ beneficentiæ munus, est eorum custodia, quàm tum publicè universorum, tum singulorum privatim suscipiunt; quocirca meritò homines, ut aliqua ex parte tan-

tanta ab Angelis impensa sibi beneficia rependere valeant, dignum est, ut eos ingrati animi testimonium laude, & cultu celebrent. Unde in hoc Articulo tria suscipimus determinanda. *Primum*, an omnes Angeli a Deo ad homines interdum mittantur, ut aliquod ipsis beneficium aut obsequium impendant. *Secundum*, an, & qui Angeli ad privatam, & publicam hominum tutelam, & custodiam à Deo deputentur. *Tertium*, quo cultu, & qua veneratione homines, sanctos Angelos venerari, & celebrare debeant.

QUAESTIO PRIMA.

An omnes omnino Angeli ad hominum obsequia interdum deputentur?

NOTANDUM 1. Angelos omnes, præter eorum distributionem in tres Hierarchias, & novem Ordines, communiter dividi in Assistentes, & Ministrantes, quæ divisio sumitur ex Daniele 3. *Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei*: Ex quo oraculo Doctores inferunt plures esse Angelos assistentes, veluti cœlestis aulę Principes, quàm Ministrantes; majori namque numero assistentes designat Proheta quàm Ministrantes. *Hinc* conjiciunt aliqui non omnes Angelos à Deo ad homines è Cœlo in terras deputari; sed eos qui sunt ultimæ Hierarchiæ, cæteros verò Deo semper in Cælo præsentes assistere, nec usquam hominibus apparere, quod an verum sit, hic determinandum.

Notandum 2. Ex Doctore in 2. *dist.* 10. *quæst. unica*, *numero* 2. Duplicem distingui posse Angelorum Missionem: exteriorem unam, sensibilem, & immediatam; interiorem alteram insensibilem, & mediatam. Prior est, quà Angeli à Deo ad homines mittuntur, quatenus vel eis divinam voluntatem insinuent, vel eorum affectum ad divinum amorem stimulent, & accendant, vel intellectum illustrent, & illuminent, nedum eis divinam lucem impertiendo, sed, & sibi concreditas veritates suggerendo: Posterior verò est, quà Angeli superiores ad inferiores mittuntur, ut eos de divinis mysteriis, divinaque voluntate instruant, quatenus ipsi eadem homines possint docere: *Secundum communem processum, & ordinem*, inquit Doctor, *revelantur majora Dei mysteria superioribus, priusquàm inferioribus: & ita superiores mittuntur ad inferiores loquendo, & illuminando eos interiùs: & Alij inferiores mittuntur exteriùs, ad illa revelata nuncianda hominibus, vel explenda: & ità non omnes communiter mittuntur extra*. An autem extraordinariè saltem omnes Angeli à Deo ad homines propter gran dia quædam denuncianda mysteria aut implenda negotia, vel beneficia conferenda mittantur, hic est resolvendum.

Notandum tertiò, quod quanquam conveniant omnes Doctores Scholastici, Angelos interdum à Deo ad homines mitti, ut eorum intellectum illuminent, & affectum inflamment; dissentiunt tamen invicem plurimi in assignando modo illius illuminationis, & inflammationis, nam inquit Seraphicus Doctor. *Dist.* 101. *art.* 2. *part.* 2. Animæ nostræ à beatis Angelis per eorum revelationes illuminari possunt
„ tripliciter. *Unò modò*, inquit, ut in-
„ telligatur Angelus inferiorem por-
„ tionem illuminare per modum lumi-
„ nis irradiantis: *Aliò modò* ut intel-
„ ligatur illuminare per modum spe-
„ culi deferentis. *Tertiò modò*, ut in-
„ telligatur illuminare per modum
„ linguæ vivaciter exprimentis. Omnes
„ hi modi etsi aliquò modò sint intel-
„ ligibiles, cùm Angelus sit lumen, &
„ speculum, & habeat etiam spiritualis
„ interpretationis sive locutionis of-
„ ficium, sustineri possunt; tertius ta-
„ men modus intelligibilior est. Non

enim

„ enim multum benè apparet quo-
„ modo Angelus irradiet, nec quo-
„ modo se offerat aspectui animæ; sed
„ hoc satis intelligibile est quomodo
„ possit animæ quod concepit, sugge-
„ rere: Et sicut Doctor dum exteriùs
„ loquitur, & viam parat ad intelli-
„ gendum, & viva, & efficax locutio
„ quadam vivacitate ad intellectum
„ nostrum habet ingressum, dum so-
„ nat in aure corporis exteriùs, ratio-
„ ne cujus etiam libentiùs audit homo
„ bonum Clericum, cujus sermo est
„ efficax, & vivus: cùm habeat aliquid
„ latentis energiæ vivæ vocis actus, ut
„ dicit Hieronymus: Sic, & hoc modo
„ intelligendum est, quòd Angelus
„ hoc possit facere interiùs, & sic illu-
„ minare, non lumen infundendo, nec
„ solùm offerendo sicut objectum vel
„ speculum, sed etiam vivaciter exci-
„ tando, sicut Doctor exterius, &
„ adhuc efficaciori modo.

His ita prænotatis, tria sunt resolvenda, *primum* an revera Angeli à Deo ad hominum obsequia è cœlo in terram mittantur: *Secundum* an non solum ex ultima Hierarchia, sed etiam ex aliis duabus superioribus interdum ita deputentur. *Tertium*, quisnam sit præcipuus, & ordinarius illius Angelicæ missionis effectus.

CONCLUSIO PRIMA

A*ngeli reverà interdum mittuntur ad homines*. Hœc est de fide, & probatur variis Scripturæ textibus Exodi 23. *Ecce ego mittam Angelum meum qui præcedat in via*. Lucæ 2. *Missus est Angelus Gabriel*. Act. 12. *Nunc scio verè quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis*.

Probat hanc Conclusionem Seraphicus Doctor loco supra laudato quæst 1. Ex eo quòd hæc missio maximè congruat charitati divinæ quæ per eam missionem manifestatur; & Angelicæ, quæ per ipsam nos adjuvat; & nostræ quæ cum sit infirma, per Angelicum obsequium fovetur nutritur, & excitatur. Hæc inquam, missio concordat charitati divinæ, quia in hoc manifestatur divina bonitas, quantùm nostram salutem diligat, dum nobilissimos Spiritus, qui ei intima charitate junguntur, dirigit, & transmittit ad procurandam salutem nostram. Et competit etiam charitati Angelicæ, cum enim charitatis ardentis sit, maximè desiderare aliorum salutem, ob quam dicit Dominus sicut etiam dixit Isaias c. 6. *Ecce ego Domine mitte me*: & Angeli possint nos juvare pro eo, quod vident nos suo auxilio indigere, & malos Angelos indesinenter nos impugnare; ideo, quod ad nos mittantur, lex exigit charitatis Angelicæ.

Competit etiam hoc charitati humanæ, quæ quoniam parvula est, quamdiu sumus in via, indiget foveri, & nutriri, & excitari. Et quoniam Angeli sunt concives hominibus, cum non sint eis juncti per similitudinem naturæ quæ excitat ad amorem, oportuit jungi per obsequium beneficentiæ.

Dices 1. Frustra mittit quis nuntium, ubi ipse præsens est, & melius potest facere per seipsum; ergo cùm Deus nobis præsentissimus sit, & omnia possit facere per seipsum, ad nos frustra mittit Angelum; sed Deus nihil frustra molitur; Ergo nec Angelum mittit.

Respondet, Seraphicus Doctor, quod quamvis sit Deus præsens, tamen propter cœcitatem, & caliginem intellectus nostri in qua sumus, ipsum cognoscimus ut absentem. Et quia illi Spiritus propter claritatem luminis, & beatitudinis perfectionem semper vident Deum facie ad faciem, & sunt ei præsentes, quemadmodum illi qui sunt in camera Regis indicant his qui sunt in exercitu, Regis voluntatē, & ad hoc mittuntur à suo Domino: sic intelligendum est in proposito. Nec valet, Dominus per se potest facere: ergo non debet ad hoc nuntium mittere. Multa

enim

enim potest ille, qui præest per se facere, quæ tamen injungit servo, vel nuntio, ut salvetur in ministerio de actionibus decens, & congruus ordo.

Dices 2. Deus misit filium, & Spiritum sanctum ad nostram salutem instaurandam: ergo ad eam procurandam non est necessaria Angelorum missio.

Negat consequentiam Seraph. Doctor. Quamquam enim reverà Filius, & Spiritus sanctus per suam ad nos missionem sufficientissimè salutem nostram instauraverint, quoniam tamen libertate donantur, & nostrum arbitrium pigrum est, & non benè gratiæ cooperatur: ideo indiget excitari; ad hoc autem nullus est magis idoneus, quàm sit Angelus: Et ideo conveniens est, ut ad nos mittatur, non propter indigentiam procurationis salutis nostræ ex parte, Filii, vel Spiritus sancti, sed propter negligentiam cooperationis ex parte nostri.

Dices 3. Angelus beatus sedem habet in cœlo empyreo, tamquam in loco sibi congruo, & maximè convenienti, subindeque appetit ibi esse: Ergo si extra cœlum empyreum mittatur, frustratur ejus appetitus, sicque non erit perfectè beatus, hoc autem consequens est absurdum: ergo, & id unde sequitur.

Respondet idem, quòd locus non debetur Angelo propter ejus necessitatem, vel indigentiam: sed solùm propter quamdam congruentiam. Hæc autem congruentia compensari potest, & tunc nullam ponit imperfectionem, vel indecentiam per sui ipsius absentiam: Et sic est in proposito, plus enim delectatur Angelus implere voluntatem Domini sui, & adjuvando hominem placere Deo, quàm delectetur esse in empyreo.

Rogabis primò, num etiam Deus interdum malos Angelos ad homines mittat?

Affirmo, id enim expressè Scriptura significat, legimus enim 3. *Regum cap. ultimo*. Quòd Dæmonem alloquens, qui habebat in animo petere facultatem, ut deciperet Achab. *Egressus est autem Spiritus coram Domino, & ait, ego decipiam illum, cui ait Dominus, in quo? Et ait, Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum.* Cum ergo Angelus ille offerebat sese, qui ad decipiendum sit malus, & à Deo missus sit, ut significatur verbis sequentibus, *decipies, & prævalebis, egredere, & fac ita*. Ergo mali interdum ad homines mittantur.

Hoc ipsum luculenter explicat sequitur, quod Gregor. *lib.* 2. *Moral.* ubi loquens de bonis Angelis, & malis, dicit. *Sicut de bonis Angelis in hac vita laborantibus auxilium pietatis impenditur; ita isti occultæ ejus justitiæ nesciendo servientes, ministerium exequi reprobationis conantur: non enim ministrant Deo soli, qui adjuvent boni, sed etiam mali, qui probat non solum qui redeuntes à culpa sublevent, sed etiam qui redire volentes gravent.*

Nec refert, quòd Angeli perversi seductionem hominum, & animarum perditionem intendant; licèt enim inquit Alensis noster *quæst.* 41. *membro* 2. Sit contraria intentio ipsius Diaboli intentioni divinæ, quantum ad hoc, quod hæc est bona, & illa mala, nihilominus utitur Dominus tentatione Diaboli ad bonum; tentatio enim quà tentavit Diabolus Job, quantum fuit de voluntate Diaboli, fuit ad seducendum: sed illam ordinavit Dominus ad bonum, ut patientia Job probaretur. Missio erga Domini respicit ordinationem potestatis ad tentandum, quæ est sub potestate divina, non in ordine ad voluntatem Dei, sed ejus malam voluntatem ordinat Deus ad bonum.

Rogabis secundò, an Angeli inferiores interdum à superioribus mittantur ad homines.

As-

Affirmo, idque probat S. Gregorius in Moralibus ex illis Zacharię Prophetæ verbis, ubi dicit Propheta, quòd *Angelus, qui loquebatur in me egrediebatur, & alius Angelus egrediebatur in occursum ejus, dixit ad eum; loquere ad puerum istum dicens: absque muro habitabitur Jerusalem*. Ex quo accipitur, quòd Angelus mittit, unde dicit: *In conspectu Conditoris Angelica ministeria ordinata sunt, ut pro communi fœlicitate beatitudinis Opificem suum videntes, gaudeant: Cum pro dispositione dignitatis alii aliis subministrant. Ad Prophetam Angelus Angelum mittit, & quæ secum de Deo communiter conspicit, edocet, & eligit quia eum per superiorem scientiam virtute cognitionis, & præstantiorem gratiam culmine potestatis excedit*. Hæc S. Gregorius. Ex quibus manifestè colligitur, quòd unus Angelus ab alio interdum mittatur.

Confirmatur, quia verisimile est, quòd quando Deus inferioribus Angelis vult revelare aliquid, id revelat priùs superioribus, communiter loquendo, & his mediantibus inferioribus: Ergo mittuntur superiores ad inferiores illuminandos: sed inferiores etiam similiter illuminat alios sibi inferiores, donec veniatur ad ultimum ordinem, ex quo verisimiliter mittuntur aliqui ad illuminandos homines.

Dices, quod etsi superiores illuminent inferiores, tamen non inde sequitur, quod mittantur, quia ad missionem, de qua hic agitur, requiritur motus localis, sed ut superiores illuminent inferiores, non est necesse, ut moveantur localiter, alioqui non possent sibi proximos illuminare.

Respondeo, fortassis choros Angelicos superiores esse tam distantes ab inferioribus, ut non possint eos illuminare, quin moveantur localiter.

Deinde posset dici, quod missio quæcumque non necessariò importet motum localem, sed ordinationem Angeli ad illuminandum alium, itaut ille Angelus dicatur ad alium mitti, cui Deus præcipit ut alium instruat, sive interim id fiat cum, vel absque motu locali.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli non solum Inferiores, sed etiam Superiores quique interdum à Deo ad homines deputantur. Ita Doctor loco supra laudato num. 2. ubi ait: *Videtur quod supremi, vel aliqui de supremis mittantur quandoque ad extra*. Probaturque conclusio ex Scriptura sacra, imprimis verò ex illo *Isaiæ 6.* ubi legimus: *Seraphim stabant super illud sex alæ uni sex alæ alteri*, & subdit statim: *Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulit de altari, ac tetigit os meum*. Sed Seraphim sunt superioris ordinis, ut supra probatum est, & indicat sanctus Damascenus *lib. 2. cap. 4.* Ubi referens doctrinam S. Dionysii ait: *Primum ordinem Angelorum esse, qui Deum semper circumstat, assidueque, ac citra ullius rei interventum ei copulatur: nempe sex aligerorum Seraphim*. Item *Gen. 3.* legimus, quòd Deus *collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ*. Diximus autem suprà Cherubim esse secundi ordinis Angelorum, qui Deo proximiores sunt, unde etiam 4. Regum 19. *Domine Deus Rex Israel, qui sedes super Cherubim tu es Deus solus Israel*.

Id ipsum etiam evincitur ex eo Danielis 18. *Michael unus ex principibus primis venit in adjutorium meum*: & infra, *nemo est adjutor meus nisi Michael princeps vester*. Hinc Ecclesia in officio Angelorum orat: *Angelum pacis Michael ad istam cœlitus mitti rogitamus aulam*. Et iterum, *Michael Archangele veni in adjutorium populo Dei*. At verò Michael unus ex primis si non primus Seraphinorum esse creditur, ut censet Pantaleon Diaconus, *In Hom. de S. Michaele apud Surium 29. Septembris*, nec-

non

non S.Basilius *Hom.1. de Angelis*, ubi hæc legimus, *Michael Dux supernorum Spirituum, qui dignitate, & honoribus prælatus es omnibus Spiritibus tibi supplico*. Idem sentit Laurentius Justinianus dicens in sermone de S.Michaele: *In spirituali primo conflictu cæteris Spiritibus sanctis prælatus est Michael, sicut Lucifer malis*. Quod etiam firmari potest ratione, nam in bello Angelico, quod in exordio mundi fuit Michael fuit dux bonorum, qui illos ad obediendum Deo excitavit, sicut Lucifer socios ad defectionem induxit.

Confirmatur, verisimile est mentem Ecclesiæ esse supremum omnium Angelorum plus venerari, quàm reliquos: quia hoc etiam magis consentaneum voluntati divinæ esse meritò præsumi potest; sed Ecclesia maximè veneratur Michaelem, ut in officio Angelorum profitetur, & præ cæteris ipsi templa dicat: ergo sentit illum esse supremum Seraphinorum.

Non tamen me latet S.Thomam in 2. dist.1. Asserere Michaelem esse exordine Principatuum, & ad litteram intelligit verba Danielis cap.10. ubi Michael dicitur, *Unus ex principibus primis*: quam sententiam sequitur Toletus in primum caput Lucæ, & Pererius lib. 12. in Danielem: Non desunt etiam, qui inter Potestates illum collocent, quia ad illum ordinem spectat debellare, & amovere Dæmones, in quo Michaeli maxima potestas tribuitur *Apoc.* 12. Cui sententiæ videtur Ecclesia favere in officio ipsius sancti Michaelis dicens, quoties miræ virtutis aliquid agitur, Michael mitti perhibetur. Verùm probabilior sentētia jam invaluit, ipsum esse supremum inter Seraphinos, adeoque principem omnium prorsus Angelorum; qui cùm ad nos mittatur, certum esse debet nedum inferiores, sed & superiores Angelos interdum à Deo ad homines delegari.

Denique hoc ipsum apprimè edocet S.Paulus, ubi sine ulla exceptione testatur omnes Angelos mitti à Deo, & mandata sibi ministeria capessere, & perficere: *Nonne omnes*, inquit ad Hebræos 1. *sunt administratorii Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, quæ verba disertissimè veritatem conclusionis confirmant; maximè si advertatur series totius S.Pauli discursus: intendit enim probare Christum rebus omnibus creatis antecellere; præsertim Angelis, qui cæteris creatis omnibus præstant: *Tantò*, inquit, *melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit*, nimirum quód Dei filius appelletur, & ad ejus dexteram, ut Patri æqualis sedeat: Unde subdit *ad quem Angelorum dixit aliquando, sede à dextris meis, quoad usque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* quas dignitatis prærogativas, ut evincat Apostolus Angelis non convenire, subdit *omnes sunt administratorii spiritus, &c.* quæ certè ratiò imbecillis, & nulla prorsus appareret, nisi Angelos omnes sine ulla dignitatis, vel ordinis exceptione comprehenderet, nam si summi ordines eximantur, videri quidem poterit Christus Angelis, & Archangelis, aut aliis quibusdam excellere; non autem Cherubinis, & Seraphinis, qui nec à Deo cum cæteris mitterentur, nec in ministrandi partes venirent. Quare quod de Angelis dicit illo loco Paulus, ad omnes etiam supremos Angelos pertinet. Certum ergo esse debet omnes etiam superiores Angelos ad nos interdum à Deo deputari.

Eamdem veritatem probant sancti Patres, maximè S.Athanasius *oratione secunda contra Arianos*, ubi demonstrat Filium Dei esse verè Deum, ex eo quòd superior sit Angelis, qui ad ministerium mittuntur, *& Angeli qui Deum*, ait, *sursum, deorsumque Comitantes ministros se præbent de Filio verò dicit*, ET ADORENT EUM OMNES ANGELI EJUS. Quo ul-

ultima verba ex Apostolo desumpta omnes prorsus Angelos etiam superiores denotant; quippe non minùs principes quique Angeli, quàm infimi Christum venerari jussi sunt. Expressissimus est etiam Chrysostomi locus *Hom.*8. *in Gen.* ubi illa verba, *Faciamus hominem*, non ad Angelos, ut Hebræi putant, referri probat, quòd Angeli non sint divinorum arcanorum principes, sed ministri: *Non est*, inquit, *Angelis tributum, ut sint consilii participes, sed ut assistant, & ministeriò fungantur*; *quod ut discas audi magni loquentissimum Esayam de superioribus Angelorum virtutibus loquentem*: VIDI CHERUBIM STANTIA A DEXTRIS DEI, ET SERAPHIM. Consentit Gregorius Nazianzenus *oratione* 34. Cùm Angelorum summos, & infimos recensuisset ordines, mox universè ait: *Illos divinæ voluntatis administros loca omnia peragrare, omnibus ubique adesse promptos ministerii alacritate, tum naturæ agilitate, alios aliam mundi partem obtinentes, sive alteri cuipiã parti universitati attributos.*

Mitto plurimos alios è SS. Patribus idem affirmantes, uni cumque profero S.Bernardum, qui sermone de S.Benedicto, Luciferum interpellans ait: *Cherubim*, inquit Propheta, *stabant*, *& non sedebant*, *quid laborasti, ut jam sedeas*! *Omnes administratorii sunt spiritus missi in ministerium propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, & tu sedebis?* Et Sermone primo de S.Michaele, cùm dixisset ipsum licèt è superioribus Angelis, nobis tamen advigilare, & opitulari, subdit: *Neque id quidquam incredibile videatur, quandoquidem ipse quoque Creator, & Rex Angelorum, venit non ministrari, sed ministrare, & animam suam dare pro multis.*

Eamdem veritatem probat Doctor Subtilis loco laudato, ex eo quòd Gabriel missus ad Beatam Virginem fuerit unus ex supremis Angelis, quippe cùm cognoverit mysterium Incarnationis, quòd multos inferiores Angelos „ (ut putat) latuit. Nam, inquit, Incarnationem nescierunt multi An„ geli ante tempus Incarnationis, vel „ Passionis Christi, sicut patet, per „ illud Isayæ 63. ubi quæritur in per„ sona inferiorum Angelorum, *quis est* „ *iste, qui venit de Edom tinctis vestibus*, „ *&c.* & per illud Psalmi, *quis est iste* „ *Rex gloriæ?* & respondit *Dominus* „ *fortis*, *&c.* apparet etiam per Apo„ stolum ad Ephesios 3. *& innotescat* „ *Principibus*, *& Potestatibus per Ec*„ *clesiam*, *&c.* ubi glossa Hieronymi, „ Angelicas potestates, vel dignitates „ dicit præfatum mysterium Incarna„ tionis ad plenum nesciisse, donec „ completa esset Passio Christi, & Apo„ stolorum prędicatio fuisset gentibus „ dilatata, quod tamen usque tunc „ non latuit majores secundum glo„ ssam Augustini ibidem dicentis: *Con*„ *stat autem, quòd Angelum missum ad* „ *beatam Virginem, ad hoc nunciandum* „ *non latuit*: Ergo ille cui hoc patuit „ erat de superioribus, & non de infi„ mis, quos latuit illud sacrum myste„ rium, ita Doctor.

Dices S.Dionysius *cap.* 13. *de Cœlesti Hierarchia*, arbitratur supremos Angelos nunquam ad hæc infima ministeria descendere: Quòd autem ad Isayam purgandum unus è Seraphinis lapsis legitur, id sic explicat, ut non summi ordinis quispiam munus hoc obierit, sed inferior aliquis, cui Seraphinorum proprium nomen imponitur, quia propriam istius ordinis functionem gerebat, cùm ignito carbone Prophetæ labia perurebat. Quam etiam interpretationem S. Gregorius Magnus in caput primum ad Hebræos amplectitur, probatque, ex eo quòd etiam interdum Angeli nomine Dei appellentur quando vices illius gerentes opera majoris momenti obeunt: Ergo isti Patres censent superiores Angelos ad nos non transmitti.

Re-

Respondeo equidem illam fuisse illorum sententiam; verùm hac in re non videntur audiendi, maximè cum Scriptura sacra satis apertè nostram sententiam firmet, & cœteri Patres nobis adstipulentur, ut supra dictum est. *Addo* illam expositionem S. Dionysii videri pugnare in ipsamet verba Prophetæ: *Seraphim stabant super illud sex alæ uni, & sex alæ alteri* Seraphinorum, qui per illas imagines repræsentabantur: Sicut enim dicit Propheta: *Vidi Dominum sedentem super solium*, ita dicit se vidisse Seraphinos illi assistentes: ergo sicut priora illa verba intelliguntur de Deo ipso repræsentato in illa imaginaria visione: ita posteriora intelliguntur de veris Seraphim assistentibus, & laudantibus Deum.

Adde quòd inquit Suarez *lib.6. c.10.* In nullo alio loco Scripturæ fit mentio Seraphinorum, nisi in illo, ut ibi notat Hieronymus: Ergo si ibi Seraphim non significat proprium ordinem, sed generaliter Angelum accendentem, non habebimus in Scriptura mentionem illius ordinis, nec unde illum probemus; nam quod dicit Psalmo 103. *Qui facit Angelos Spiritus, & ministros suos flammam ignis*, licèt ab aliquibus de Seraphinis exponatur, itaut sensus sit, Deum etiam supremos Angelos in se ardentes, ut flammam ignis, facere ministros suos; verus tamen sensus est, Davidem loqui de omnibus Angelis, quos vocat flammam ignis, vel quia charitate ardent, vel quia efficaciam habent spiritaliter urendi, & accendendi homines, ut ibi exponunt Augustinus, Theodoretus, & Gregorius *Homilia 34. in Evangelium*. Unde potiùs robboratur argumentum; nam cum omnes Angeli ministri Dei sint, & generali ratione flamma ignis; si propter hoc solùm vocantur Seraphim apud Isayam, non superest locus, unde ex nomine Seraphim proprium ordinem Seraphinorum probemus.

Dices secundò, Angeli, ut diximus in primò notabili, solitò distribuuntur in assistentes, & ministrantes: sed illa divisio nulla foret, si omnes deligerentur ad ministerium: ergo necessariò fatendum est superiores Angelos, qui Deo dicuntur assistere, ad ministeria deputari.

Confirmatur ex S. Gregorio *lib. 17. Moral. cap.* ubi verba illa Danielis declarans: *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei*. Ita scribit: *Aliud est assistere, aliud ministrare, assistunt enim illæ proculdubiò Potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt, ministrant verò hi, qui ad explenda officia nunciorum veniunt; sed tamen ipsi quoque contemplatione ab intimis non recedunt: & quia plures sunt, qui ministrant, quàm hi qui principaliter assistunt, assistentium numerus quasi definitus, ministrantium verò infinitus ostenditur.*

Distinguo majorem, distribuuntur Angeli in assistentes, & ministrantes, secundùm ordinariam divinæ providentiæ dispositionem, concedo: secundum extraordinariam, & quantum ad extraordinaria opera, nego: ordinariè quidem soli inferiores Angeli ad tutelam, & custodiam deputantur. Nihilominus etiam interdum superiores emittuntur; quòd utique ex Scripturæ testificatione liquet, quæ Angelos quosdam, qui nominatim assistere dicuntur, è cœlo mitti docet in terras, ac variis legationibus, ministeriisque persungi; talis fuit *Raphael*, qui se unum è septem esse fatetur, qui adstant ante Deum, & is tamen ad Tobiam missus, nulla ne infima quidem servorum obsequia detrectavit: ita *Gabriel* Zachariæ Sacerdoti oblatus in templo: *Ego sum*, inquit, *Gabriel qui adsto ante Deum*: idemque Angeli alterius jussu Danieli se stetit: & ei ventura prædixit: *Michael* verò unus de principibus primis apud eumdem Danielem venire nihilominus ad opem ferendam legitur, ac de Moysis corpore certasse cum Diabolo; in Judæ ca-

canonica: nam de Seraphinis, qui supremi omnium habentur, satis ex Esaya constat mitti eos, ac diversis functionibus operari. *Cherubim* item ante Paradisum voluptatis collocatus refertur à Moyse. Quod autem de utrisque Dionysius quorumdam ex opinione scribit, non illos ex Seraphinorum, aut Cherubinorum ordinibus fuisse, sed ex inferiore, ac majorum illorum gessisse vices, minimè consentaneum videtur, eique complures reclamant veterum, qui quorum nominibus appellantur; eorum ad ordines pertinere illos putant, unius ex omnibus Hieronymi testimonio ero contentus, qui de Seraphinis ita loquitur: *Quidam Græcorum in Scripturis apprimè eruditus Seraphim virtutes quasdam in cœlis esse exposuit, quæ ante tribunal Dei assistentes, laudent eum, & in diversa ministeria mittantur, maximè quæ ad eos, qui purgatione indigent, & ob pristina peccata aliqua ex parte suppliciis purgari merentur.*

CONCLUSIO TERTIA.

ORdinarius, & præcipuus Angelicæ ad homines missionis effectus, est animæ purgatio, intellectus illuminatio, & affectus inflammatio. Ita Seraphicus Doctor *dist.* 10. *art.* 2. *quæst.* 1. & 2.

„ Hancque veritatem luculenter ex„ pendit ipsemet, vel alius ex ipso „ quisquis fuerit author compendii „ Theologicæ veritatis *lib.* 2. *cap.* 18. „ ubi ait, S. Dionysius attribuit Ange„ lo, tres actus, scilicet purgare, illu„ minare, & perficere: purgant itaque „ Angeli removendo phantasmata, „ quæ impediunt illuminationem, „ quam Angelus intendit facere in „ nobis. Unde tria removent ab ani„ ma, scilicet ignorantiam, & nubila „ phantasiarum, ac falsas opiniones „ philosophicarum rationum revela„ tioni contrariarum. Illuminant ve„ rò animam tripliciter, scilicet ad „ asensum, ut patet quando aliquid „ manifestatur in sumpto corpore: „ item ad imaginationem, scilicet cùm „ fumositates, quæ per spiritum ani„ malem ad cerebrum elevantur trãs„ mittunt in diversa phantasmata; & „ hanc potestatem habet etiam Dia„ bolus: item ad intellectum, & talis „ illuminatio solùm perfecta est.

„ Non autem, quòd Angelus illumi„ net intellectum efficiendo novam „ cognitionem in anima, quia non „ potest in intellectu novam speciem „ imprimere, nec habitum novi lumi„ nis dare, sed nec ejus intentionem „ quò vult convertere, quia hoc est „ contra naturam liberi arbitrii. Hæc „ enim tria requiruntur ut intellectus „ noster intelligat aliquid, scilicet spe„ cies, quâ cognoscatur, & lumen in „ quo cognoscatur, & intentio quâ „ convertatur intellectus super spe„ ciem. Illuminat autem Angelus in„ tellectum nostrum excitando, & di„ sponendo, & lumen divinum in nos „ transferendo, facit enim ut dictum „ est, in phantasia transmutationem „ specierum componendo, & dividen„ do secundum exigentiam rei, quam „ vult revelare. Item irradiat lumen „ intellectus sui super illas species, ut „ moveant intellectum nostrum, & sic „ plura, & subtiliora videre possunt in „ lumine duplicato. Item excitat in„ tentionem animæ aliquo motu, ut „ ipsa convertat se super illa phantas„ mata abstrahendo se ab aliis: perficit „ autem, id est, promovet ad melius.

Idem docet quantùm ad inflammationem affectus, dum probat, priùs præmonendo accendi posse intellectum humanum tripliciter; scilicet vel efficiendo, vel excitando, & adjuvando, vel movendo. Primò modò, solus Deus potest inflammare affectum, scilicet per „ effectum. Secundò modò, ipsum de„ sideratum inflammat affectum, scili„ cet excitando, & adjuvando. Ter„ tiò modò, potest Angelus affectum no-

„ nostrum incendere per motum. De „ his habemus exemplum in naturis; „ quia primò modò ignis accendit li- „ gna; secundò modò ligna incendunt „ ignem, & tertiò modo, qui ligna igni „ apponit, ignem accendit: Differen- „ tia autem est, inter emittere cogita- „ tionem, & incendere, & mentem „ illuminare; quia cogitationem im- „ mittere est, ut dicit Beda, intus crea- „ re, & facere cogitationem; sed in- „ cendere, est cogitationem jam fa- „ ctam inflammare; Illuminare verò „ verò est dare revelationem de aliquo „ occulto intelligibili.

Observandum est autem primò cum Subtili Doctore in 2. *dist.* 11. *numero* 4. quòd Angeli intellectum humanum illuminando, nullam intellectionem actualem, aut speciem intelligibilem ullo modo causare possunt, ut causæ totales. Ratio autem, inquit, non est ex aliqua impotentia ex parte Angeli, quia sufficienter est in actu primo, & potest causare in alio Angelo actum secundum: sed ratio est ex intellectu nostro, qui pro statu isto est passivum determinatum ad determinatum activum, ut ad phantasmata, & intellectum agentem: & ideo impeditur ne possit recipere immediatè immutationem ab aliquo actu intelligibili sine phantasmate; quia phantasmata se habent pro statu isto ad intellectum nostrum, sicut sensibilia ad sensum; quoad hoc scilicet, ut sicut sensus non immutatur primò, nisi à sensibili extra, sic nec intellectus noster prima immutatione immutatur, nisi à phantasmate.

Ex quibus infert, quòd nullus Angelus potest naturaliter hominem in extasim rapere per intellectionem seu visionem intellectualem, & quòd omnis raptus factus virtute Diaboli, fiat primò, & directè ad imaginationem aliquam vehementem, quam concomitatur, aut potest comitari cognitio intellectualis ejusdem objecti, quæ imaginatio potest esse tam vehemens, ut distrahat hominem ab attentione ad ullum aliud objectum; & denique quòd omnis raptus ad quem homo potest seipsum per consuetudinem disponere, fit etiam ad aliquid imaginabile considerandum. Quamvis fortè Deus animam consuetam se retrahere ab omnibus aliis objectis ad considerationem alicujus unius objecti boni, v.g. passionis Christi, aut gloriæ Paradisi quandoque rapiat ab illa consideratione ad considerationem merè intellectualem independentem à phantasmatibus, talem scilicet, quam haberet anima extra corpus.

Observandum secundò ex eodem ibidem *numero* 5. ut ipsum explicat Poncius, quòd Angelus non possit in homine producere cognitionem ullam independentem à phantasmatibus, neque etiam dependentem tamquam causa totalis aut partialis immediatè concurrens effectivè ad ipsam cognitionem; posset tamen docere hominem; quæ sententia est communis, & probatur. Quia sicut homo docet hominem proponendo signa illi taliter inter se ordinata, ut ipse possit cognoscere, quod ignoravit ante: Ita etiam Angelus potest facere; quia in corpore assumpto posset loqui tam benè quàm homo, & quia meliùs cognoscit naturas rerum, faciliùs, & citiùs posset perducere ad cognitionem, quàm homo. *Deinde* Angelus potest excitare illas species quas quis habet, eo ordine quo determinare possint ipsum ad cognoscendum aliquid antea ignotum, & hoc faciendo doceret, & instrueret.

Rursus posset ipsasmet res proponere secundùm talem rationem, secundùm quàm ex ipsis posset quis cognoscere aliquid, quòd antea ignoravit; & sic etiam doceret, in quo non est difficultas.

An autem Angelus citiùs hominem docere posset utendo signis naturalibus ad

ad placitum institutis, quàm doceri possit ab altero homine, id fore mirum existimat Doctor; *Mirum enim*, inquit, *videretur, si citiùs posset immutare visum multis sensibilibus, vel visibilibus, à quibus abstraherentur species necessariæ ad unam magnam argumentationem hominis quàm posset ipse, vel homo uti signis illis ad placitum institutis repræsentantibus illa objecta*.

Verùm id non solùm mirum videri debet, sed etiam impossibile, si sit sermo de cognitione, quæ indigeret variarum rerum propositione; sed non dubitò quin possit citiùs docere monstrando rem ipsam unam, vel alteram de natura illius, quàm homo posset loquendo.

Observandum tertiò, ex eodem ibidem *numero 6.* quòd Angelus nequit producere novum phantasma in phantasia hominis, nisi mediante objecto naturaliter causativo ejus; & ratio est, quia non potest producere visionem albedinis cum oculo absque concursu ipsius albedinis, nec potest etiam consequenter producere speciem visibilem ejus absque albedine, ut omnes fatentur; Et certè gratis illa virtus ipsi concederetur: Ergo à pari, non potest producere actum phantasiæ, aut speciem requisitam ad talem actum absque concursu objecti: Posito autem concursu objecti, sufficit concursus ipsiusmet potentiæ, & sic Augelus nullum debet habere concursum immediatum ad actum aut speciem. Itaque solùm potest concurrere per modum proponentis objectum, aut speciem ejus, & per modum etiam removentis impedimentum.

QUAESTIO SECUNDA.

An, & quâliter Angeli sancti ad hominum custodiam deputentur.

NOTANDUM 1. Quòd quamvis Deus, sicut omnia per semetipsum immediatè produxit, ita pariter res omnes sua providentia particulari administret, dirigat, servet, & certos ac sibi debitos in fines ordinet, ac deducat; nihilominus executionem hujus providentiæ, quam gubernationem, seu directionem appellamus, solus immediatè non intendit, nec efficit; sed quibusdam creaturis interdum utitur ad alias servandas, & moderandas. Consentaneum enim suæ divinæ bonitati judicavit, non solùm creaturas sui esse participes efficere, sed, & virtutem agendi, & communicandi se aliis voluit impertiri, quatenus divinam bonitatem, & modum illius communicationis possent aliquatenus æmulari, & participare. Ideo per quasdam creatùras in alias influit, sicut per Solem in alia corpora lucem, ac splendorem diffundit, & ut loquitur S. Augustinus lib.3. de Trinitate cap.4. *Sicut corpora crassiora, & inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine regnntur; ita omnia corpora per Spiritum vitæ, & Spiritus vitæ irrationalis per Spiritum vitæ rationalis, & spiritus desertor per spiritum pium, & justum, & ille per ipsum Deum regitur, & administratur..... Nihil enim fit visibiliter, & sensibiliter, quod non de interiori, invisibili, & intelligibili aula summi Imperatoris, aut jubeatur, aut permittatur.*

Notandum 2. Duos maximè esse modos custodiendi rem aliquam; *Primus* fit cùm ab ea removentur, & eliminantur causæ omnes, vel occasiones, quæ ipsi nocere possunt, & bonum ipsius, vel acquisitum auferre, vel acquirendum præpedire. *Secundus* verò fit cùm bonum ipsius promovetur, Ipsam nempe ad perfectiorem statum aut excitando, aut ad eum adipiscendum illam adjuvando per vires internas superadditas, vel per interiùs inspiratam majorem illius boni notitiam, ex qua desiderium ardentius illius consequutionis accendatur. Sic bonus Pastor oves dicitur custodire, non solum ab eis lupum,

pum, & omnia nocentia removendo; sed etiam uberiora, & meliora pascua, & alia ipsis commoda animo vigili procurando. An autem utroque hoc modo Angeli nos custodiant, hic determinandum est.

Notandum 3. Angelos maximè nobis invigilare, & servire propter tria, ut observat seraphicus Doctor, vel quisquis est alius Author compendii Theologicæ veritatis *lib. 2. cap.* 18. scilicet, propter ruinæ suæ reparationem, quia homines salvandi intrabunt in locum cadentium Angelorum. Item propter meriti accidentalis cumulationem, quod augetur in eis usque ad diem Judicii. Item propter amoris erga nos demonstrationem. Ut fusius infra demonstrabimus. Quibus præmissis, tria sunt hic determinanda. *Primum*, an reverà Angeli ad hominum custodiam deputentur. *Secundum*, an hominum quilibet sibi specialem Angelum custodem destinatum habeat. *Tertium*, an etiam cæteræ creaturæ Angelo custode donentur.

CONCLUSIO PRIMA.

D*E fide est SS. Angelos per ineffabilem Dei providentiam ad hominum viatorum custodiam deputari*.

Probatur primò ex Scriptura, imprimis verò ex illis verbis Psalmi 33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos*; seu, ut ex Hebræo vertit S. Hyeronimus, *Circumdat Angelus Domini in gyro timentium eum*. Vel ut alia versio habet. *Castra metatur Angelus Domini in circuitu timentium eum*. More quidem Ducum, qui castra sua juxta arcem, vel civitatem constituunt, & ordinant, ut eam ab hostibus tueantur. Unde Salmeron ex Græco vertit, *Castra sua instructis aciebus Angelus collocavit in circuitu timentium eum*. Nempe, ut immissiones per Angelos malos undequaque propellat. Hinc S. Basilius in eadem verba Psalmi. *Sicut*, inquit *muri civitatis circumducti omni ex parte arcent propulsantes hostiles incursus: Sic, & Angelus te præmunit à fronte, & à tergo custodit; & nihil utrimque in custodiendo relinquit*. Clariùs hanc Angelicam tutelam, & custodiam describit, & aperit Regius Vates *Psalmo 90.* his verbis, *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te*, &c. quem Psalmum licèt ad litteram de Christo exponant *S. Ambrosius Luc. 4. & Augustinus ad illa Psalmistæ verba*. Nihilominus censent alii S. Patres, & Doctores cùm S. Hyeronimo, & ibi sermonem esse generalem de omnibus hominibus, maximè de Justis: siquidem Psalmi principium Justos omnes designat his verbis, *Qui habitat in adjutorio Altissimi*. Unde præfata verba mirum in modum exponens S. Bernardus in Psalmum, *qui habitat*, ait, *Mira dignatio, & verè magna dilectio charitatis, quis enim, quibus, de quo, quid mandavit consideremus fratres*. Tum singula ea quatuor expendit, & *Primum* quis; quantusque sit, qui tale mandatum dedit, Deus nempe qui magnus est, & laudabilis nimis, & cujus magnitudinis non est finis. *Secundum* quibus mandavit? Angelis ipsis, utique creaturis nobilissimis, potentissimis, sapientissimis: Tam sublimibus, tam beatis, tamque sibi proximè cohærentibus, & familiariter adhærentibus, ac verè domesticis: *Tertium* de quo mandavit Deus? Utique de homine, unde exclamat idem Bernardus cum David, *Domine quid est homo, quòd memor es ejus, aut filius hominis quoniam reputas eum?* Quasi verò non sit *Homo putredo, & filius hominis cinis*. Apponis tamen erga eum cor tuum, geris pro eo sollicitudinem, curam ejus habes, neque ei solum mittis Unigenitum tuum, immittis Spiritum tuum, promittis vultum tuum: sed interim, ne quid in cœlestibus vacet ad opera sollicitudinis nostræ,

Bea-

„ Beatos illos Spiritus propter nos „ mittis in ministerium, custodiæ nostræ deputas, nostrosque jubes fieri „ Pedagogos.

Addo quid est admirabilius, quàm pulcherrimos Aulæ sydereæ proceres, Triadis honorarios, Palatinos cœlites; Genios illos magnificos, & ornatu omnium gratiarum nobiles, illos divinis honoribus perfruentes, & beatos devolare ad homines, se illis benignissimè adjungere, eosque tueri, & humanissimè complecti? Homines, inquam, in Deum impios, iræ filios, multis criminibus maculatos, crudelitate prope belluas, vecordiâ pecudes, in eos ipsos tutelares ingratos? Sunt enim Angeli Olympici Dynastæ, & Empyreæ domus purpurati, apud Augustum orbis terræ opificem, & Dominum gratiosi, Præfecti Universitatis, & rerum omnium creatarum Præfules, quibus dominans in nobis Deus, & supremus Imperator, dedit hominum atque omnium, quæ sub Cœlo sunt curam providentiamque, ait, Justinus martyr *Apolog.1.*

Quartum denique considerandum occurrit ex S. Bernardo, Quid mandavit Deus Angelis suis de nobis, ut videlicet custodiant nos in omnibus viis nostris? Nempe in omnibus viis, foris, & plateis in quibus instar sponsæ Canticorum Deum quærimus; in omnibus itineribus, locis, negotiis, & exercitiis, quippe in omnibus lapis offensionis, petra scandali, & laqueus tentationis ab hoste immittitur.

Hæc ipsa veritas firmatur pluribus ex Novo testamento depromptis oraculis; maximè verò ex illo *Matthæi* 18: ubi Christus de fidelibus, pusillorum, hoc est, humilium nomine, loquens, ait, *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis, dico enim vobis, quia Angeli eorum in Cœlis semper vident faciem Patris mei qui est in Cœlis.* Quasi diceret, eos non esse contemnendos, maximè quia tanti sunt meriti apud Deum, ut non dedignatus fuerit Angelorum illis custodiam tribuere: Namque inquit Euthimius in hæc verba, *Quos servant Angeli, hos despicere non oportet, etsi non propter illorum virtutem, saltem propter Custodes eorum.* Unde S. Hylarius, *periculosè ille contemnitur, cujus desideria, & postulationes ad Deum, Angelorum ministerio pervehuntur.* Confirmatur ex illo Pauli ad Hæbræos: *Omnes sunt Administratorii Spiritus in ministeriū missi propter eos, qui hereditatē capiāt salutis.*

Probatur hæc eadem veritas testimonio SS. Patrum, primò quidem Dyonisii qui in c. 9. *de cœlesti Hyerarchia*, specialiter de tertia, seu infima Hyerarchia Angelorum dixit præesse humanis ordinibus, ut referantur ad Deum, & convertantur. Hermas etiam alius S. Pauli Discipulus ut fertur *in lib. qui Ecclesia dicitur, divisione 3.* Scribit se custoditū, & præservatum per Angelum bonum dictum *hegrim*, à magna quadam bestia quæ in forma Retis apparuerat, ex cujus ore locustæ igneæ egrediebantur. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum circa finem: *Divina virtus*, inquit, *præbet bona per Angelos, sive videantur, &c.* Origenes homilia 8. in Genesim, *Angeli tenent curam animarum nostrarum, & quod eis ab infantia tanquam Tutoribus, & Curatoribus committimus.* Nazianz. carm. 6. de substantiis separatis, de ministrantibus Angelis sic ait, *Pronaque ad obsequium pars altera sustinet orbem, auxilioque suo servat, &c.* Gregorius Nyssen. lib. de vita Moysis; *Est*, inquit, *sermo ex Majorum traditione fidem sibi vendicans, quid insit posteà quam natura nostra in peccatum decidit, Deum hunc lapsum nostrum providisse, suâ curâ minimè destituisse: sed Angelum quemdam ex his qui naturam corporis expertem sortiti sunt adhibuisse, ad unius cujusque tutelam ac præsidium. At ex adverso, naturæ Corruptorem pari machinatione contra niti, & pravo quodam ac malefico adjunsto De-*

Dæmone humanæ vitæ perniciem efferre. Porro hominem in amborum medio constitutum alterutrius ad certum scopum ac propositum alterius proposito contrarium suopte momento, valentius reddere. Ambrosius lib. de viduis post medium: *Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt*: Et in Psalmum 37. *Quomodo*, inquit, *longè stant qui ad adjumentum sunt attributi?* Et Psal. 43. in id, QUI MANDAS SALUTES JACOB: *Salus*, ait, *in ministeriis Angelorum, qui ad protectionem hominum deputantur.*

Suadet hanc veritatem Seraphicus Doctor *dist.* 11 *art.* 1. *quæst.* 2. triplici „ ratione; Conveniens erat, inquit, homini lapso deputari custodiam Angelicã: Tum quia decet altitudinem divinæ potentiæ: Tum quia decet ordinem sapientiæ: Tum quia etiam decet dulcedinem misericordiæ. Altitudinem namque decet potentiæ, duplici ex causa, una est, quia Deus non solummodo vult honorari in se, sed etiam in suis servis: Unde non sufficit altitudini divinæ potentiæ quòd Angeli ministrent sibi, sed etiam ad ostensionem excellentis suæ potentiæ hoc ab eis exigit, ut ministrent etiam creaturæ suæ: Alia est ratio, quia cum Deus habeat Diabolum, & ejus Dæmones adversarios, magis decẽs est quòd ipse eos vincat per suos ministros, ut per hoc ostendatur potentia manus Dei, quia non solùm potens est in se, sed etiam in servis suis; & ut non indebitè possit Dominus exercituum appellari. Ordinem verò sapientiæ similiter decet; nam hic est ordo quem divina lex in suis operibus exequitur, & conservat, ut postrema per media deducat ad summa; quoniam igitur Angelus tum ratione immortalitatis naturæ, tum etiam ratione gratię consũmatę medium tenet inter Deum, & hominem lapsum, decens, fuit, ut Deus hominem adjuvaret, & custodiret per Angelum. Dulcedinem etiam decet divinæ misericordiæ, quæ aperuit sinum homini lapso, nec in aliquo ei defuit, quod spectat ad salutis suæ promotionem; & ideo cùm homo lapsus, esset venumdatus ut faceret malum, ei ministravit prætium sanguinis Filii sui, per quem est redemptus, ut faciat bonum; & quia habet adversarium impugnantem, dedit ei ministrum custodientem, vel custodem auxiliantem; ut sic ex nulla parte miseria remaneret humana sine divinæ misericordiæ subsidio, & beneficio. Competebat igitur homini lapso dari ex hac triplici ratione Angelicam custodiam.

Hanc eamdem veritatem mirum in modum probat, & confirmat Guillelmus Parisiensis secunda parte de Uni- „ verso cap. 158. *Primò* quidem quia, inquit, naturalis est pietas, & dilectio in hominibus ad invicem, naturalisque amor honestatis, & compositionis vitæ, per quem unusquisque paterfamilias ad hoc intendit, ut componantur mores, & decoretur vita familiæ suæ in forinsecos. Etiam ostendit hanc pietatem, & dilectionem, movens eos atque corripiens à vitiis, & peccatis quibus deformantur mores hominum, & vita turbatur; & nemo dubitavit adhuc quin hoc, & bonum sit, & Deo altissimo placitum. Quantò fortiùs igitur in Sanctis, ac beatissimis Angelis est ista naturalis pietas atque dilectio, & etiam tantò major quàm in hominibus, quantò nobilitas eorum ad hæc, & alia bona omnia expeditior est atque potior quàm ipsi homines in miseria vitæ præsentis. Si igitur natura humana in ista depressione, & miseria homines bonos à correptione, & gubernatione hominum, quod possibile est, abstinere non patitur; quantò magis nobilissima illorum bo-

„ bonorum Angelorum natura ex in-
„ comparabiliter majori pietate atque
„ dilectione, miserabilissimos homines
„ suis consiliis, & auxiliis aliisque om-
„ nibus ad gubernationem eorum per-
„ tinentibus, carere non sinet.
„ *Secundò*, Si in tantùm possunt apud
„ homines naturalis pietas atque dile-
„ ctio, ut quemadmodum prædixi, alii
„ aliis consulant, Alii alios adjuvent,
„ aliisque officium regiminis impen-
„ dant; quantò magis hoc poterunt
„ pietas ac dilectio, ut beati ac sancti
„ Angeli in tanta miseria, ac desola-
„ tione deesse nolint hominibus.
„ *Tertiò* si justitia est quæ nec mise-
„ rum facit, nec miserum deserit, nul-
„ la igitur erit justitia sanctorum, ac
„ beatorum Angelorum, si curam non
„ gerant hominum.
„ *Quartò*, Si hominibus datur po-
„ testas in homines, & præficiuntur
„ eis Rectores hominum, & hoc con-
„ tra perturbatores publicè faciunt
„ homines atque privatè; quantò for-
„ tiùs contra malignos Spiritus qui
„ maximè infesti, maximè noxii sunt
„ hominibus, necessarii sunt eis Re-
„ ctores, & Deffensores? Si igitur cura
„ est Creatori, videlicet Deo altissimo,
„ ut omnes Rectores, & Deffensores
„ habeant sive Reges, & Principes
„ contra infestatores, & perturbatores
„ homines; quantò fortius cura est
„ eidem Creatori benedicto, ut sint
„ eis rectores, & deffensores, contra
„ infestatores, & perturbatores spiri-
„ tuales, videlicet malignos spiritus,
„ ubi tanto magis indigent hjusmodi
„ regimine, & cura, quanto majora
„ sunt spiritualia, bona, & mala cor-
„ poralibus, & temporalibus.
„ *Quintò*, Cùm ordinata sit univer-
„ salis gubernatio Dei altissimi, &
„ nihil ultra gubernationem suam esse
„ patiatur, nihil sinat debito carere
„ regimine, unumquodque igitur pro
„ modo, & ordine suo congruentibus
„ subjecit rectoribus: manifestum
„ autem est quia homines hominibus,
„ nec congruentes pro toto, nec suf-
„ ficientes rectores existunt, maximè
„ cùm in majori, & meliori parte re-
„ giminis eorum deficiant, videlicet
„ contra principes militiæ spiritualis;
„ contra eos enim virtute sua aut sa-
„ pientia incomparabiliter minùs pos-
„ sunt, quàm requirat cura guberna-
„ tionis hominum. Ut igitur perfecta
„ sit gubernatio Dei altissimi quâ regi
„ totum indiget universum, necesse
„ est & sapientiores, & fortiores atque
„ modis omnibus meliores esse recto-
„ res hominibus; præsertim propter
„ infestationes ac perturbationes quæ
„ hominibus, & rebus humanis à spi-
„ ritibus proveniunt; præsertim cùm
„ manifestum sit per gubernationem
„ Rectorum, hoc est regentium, ho-
„ mines nec astutiæ, nec potentiæ ma-
„ lignorum spirituum resistere posse;
„ alioquin, quid aliud esset de ho-
„ minibus? Nisi quòd malignis spiri-
„ tibus tanquam animalia occisionis
„ absque Pastoribus, & Custodibus
„ dati essent in prædam, & devora-
„ tionem, quod bonitas atque beni-
„ gnitas Creatoris benedicti nullo
„ modo patitur. Ita Guillelmus.

Dices 1. Angelica custodia detrahit hominum libertati, & meritorum præstantiæ: Ergo non videtur admittenda. Probatur antecedens: Homo per liberum àrbitrium non potest ad malum compelli, nec violenter agitari: Ergo de se sufficiens est qui resistat Adversariis: Frustra ergo Angeli ad ejus custodiam deputantur, aut ipsius libertatis gloriæ Angelica illa custodia quidpiam detrahit.

Insuper: Tantò major est gloria Vincentis, quantò paucioribus auxiliis de adversario triumphat. Ergo gloriosius esset homini diabolum vincere per seipsum, quàm cùm adjuvante, & compræliante Angelo: subindeque ipsa Ange-

ge-

gelica custodia ipsius gloriæ sicut, & libertati quidpiam detrahit.

Nego antecedens quantùm ad utramque partem, Quamvis enim fortè homo per liberum arbitrium gratiæ auxilio, & beneficio roboratum per se sufficeret ad repugnandum contra adversantes, & illustrem de ipsis triumphum reportandum: Attamen quoniam non est ipsi colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus Principes, & Potestates, & contra spiritualia nequitiæ in cælestibus, cùm ipse sit debilis, & infirmus, frequentiùs ab eis vinceretur, quàm vinceret, nisi Angelos sanctos haberet adversus malos Angelos comprælantes, *Neque enim*, inquit Petrus Damianus Epist. ad Alexand. 11. summum Pontificem, *versutiæ tam callidi, & exercitati hostis posset fragilitas humana resistere, nisi eum à tentationibus Electorum virtus Angelica propulsaret*. Multò igitur ei melius est, & gloriosius cum Angelico præsidio tam formidandos hostes vincere, quàm absque præsidio superari.

Dices 2. Ex illo Christi Domini Luc. 22. Oraculo, *Major est qui recumbit quàm qui ministrat*: Ergo si Angelus hominem custodiendo ei ministrat, sequitur hominem Angelo esse superiorem: sed falsum consequens: Ergo, & antecedens. *Insuper*, Si Angelus hominem custodiat, vel id habet à natura, vel à gratia: si à natura, sequitur, quòd Dæmones debeant etiam hominum custodes censeri, naturalia namque in eis integra permanserunt: Si à gratia, cùm una anima aliam in gratia excedat, ad illius custodiam deberet deputari.

Nego utramque consequentiam, & ad antecedens primæ, dico illud quidem verum esse de ministerio subjectionis, non verò de ministerio præsidentiæ: Angelus autem hominem custodiendo ministrat ei præsidendo, & illum regendo ac docendo, ut pedagogus parvulum; non serviendo, & obediendo, ut famulus Domino.

Ad antecedens secundæ consequentiæ, dico Angelum habere simul à natura, & à gratia, quod hominem possit custodire: A natura quidem, quia est homine fortior, & potentior: à gratia verò quia est præstantior, & firmior: Ideo ex utroque capite ei convenit hominem regere, & protegere.

Dices 3. Soli Deo convenit hominem custodire: Ergo non Angelo: Probatur antecedens, Tum quia Deus in Scriptura dicitur hominum custos sic Job. 7. *Quid faciam tibi ô custos hominum?* Et Psalmo 120. *Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel.... Dominus custodit te ab omni malo custodiat animam tuam Dominus: Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum.* Tum quia custodia ordinatur ad præservandum hominem, ne in Diaboli captivitatem ruat: sed ejusdem est præservare in libertate, cujus est liberare, & redimere à captivitate: Ergo cum solius Dei sit à captivitate redimere, etiam solius ejus est in libertate custodire, & conservare.

Nego antecedens, & ad primam ejus probationem dico: Cum Seraphico Doctore supra laudato ad 5. quod perfectio divinæ custodiæ non excludit utilitatem Angelicæ. Sicut enim Deus propter suæ bonitatis ostensionem, & ordinis sapientiæ manifestationem, creaturis communicavit posse operari, & effectivè alias creaturas producere, ipso tamen producente, & cooperante; sic dedit Angelis posse hominem custodire, cum tamen à servorum suorum custodia nusquam ipse desistat, quia talis custodiendi virtus Angelicæ gratiæ, & naturæ dignitatem decebat: Divina ergo custodia Angelicæ non officit: imò divina confert ad Angelicæ perfectionem; & Angelica ad divinæ commendationem, & manifestationem.

Ad secundum probationem, Nego paritatem cum eodem Seraphico Doctore: Redimere enim, est mortuum vivificare; solius autem Dei est vitam primò conferre, & eam deperditam de novo restituere: Custodire verò dicit tantùm aliquem beneficientiæ actum externum, qui potest à præstantiori natura, & virtute potentiori conferri: ideo non mirum, si Angeli qui hominem à Dæmonis captivitate solvere non potuerunt, possint tamen eum custodire, & servare, ne rursus in eam præceps per peccatum ruat.

CONCLUSIO SECUNDA.

Singulis hominibus, sive parvulis, sive adultis, sive fidelibus, sive infidelibus, prædestinatis, aut reprobatis, peccatoribus, aut justis deputantur singuli Angeli custodes. Hæc receptissima est apud Catholicos contra Calvinum *lib. 1. Institutionum cap.* 14. Ubi mendacissimè affirmat incertum esse an singulis hominibus singuli Angeli assignentur: *Et super Psalmum* 90. addit falsum esse commentum. Hanc veritatem ex Scriptura sacra colligit S. Basilius lib. 3. contra Eunomium: *Quòd autem*, inquit, *unicuique fidelium adsit Angelus tamquam Pedagogus aliquis, & Pastor vitam gubernans, nemo contradicat, qui Domini verborum meminerit dicentis, Ne contemnatis unum ex his pusillis, quoniam Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in Cœlis est.* Et Psalmista dicit, *Castra metabitur Angelus Domini in circuitu timentium ipsum.* Et *Angelus qui eruit me à juventute mea*, & cætera id genus. Quibus Scripturæ locis commune Catholicorum dogma Basilius adversus Calvinum adstruit. Ipsi subscribit Hieronymus, qui eumdem locum expendens ait, *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum.* Primò signanter dicit *unaquæque*, non enim unus Angelus custodit plures homines: *Tum quia* non potest esse Angelus custos simul in pluribus locis, & sæpe potest cōtingere, ut duo homines loco distantes indigeant locali præsentia, & assistentia sui Angeli: Unde si esset unus Angelus, & idem, non posset utrique convenienter subvenire. *Tum quia* hoc magis magnificentiam, & liberalitatem Dei commendat. *Tum denique quia* verisimile est in infima Hierarchia plures esse Angelos, quàm sint homines actu, & de facto existentes, subindeque non apparet necessum, quod unus plures homines custodiat.

Probatur insuper Conclusio; Idque primò de infantibus, & parvulis. Hoc enim primò disertè edocet S.Hieronymus dicens, *Supra hoc unaquæque anima ab ortu nativitatis sibi deputatum habet Angelum.* Quæ verba licèt aliqui ut S. Thomas *1.p. q. art.5. ad* 3. Explicent de Nativitate non in utero, sed extra uterum; quia, inquiunt, puer cum est in utero est veluti pars, & fructus matris. Unde quemadmodum, qui custodit corpus, aut arborem, etiam custodit partem corporis, & fructum arbori connexum; ita Angelus Matrem custodiens, etiam puerum custodit quandiù est in ejus utero.

Attamen jam omnes pœne conveniunt, quòd illa Angeli deputatio fiat statim; ac anima corpori infusa est. Hocque apertè docuit S. Anselmus in elucidario scribens, *Unaquæque anima, dum in corpus mittitur Angelo committitur*: Anima autem in conceptione infunditur; Ergo in conceptione ad ejus custodiam Angelus deputatur. *Suadetur insuper* hæc veritas ratione, *primò*, quia statim, ac parvulus formatus est, incipit esse homo viator: Unde licet physicè sit quasi pars Matris, tamen in ordine ad salutem animæ, est persona distincta; Unde est capax peccati originalis, etiamsi Mater sit sancta, & per gratiam Dei est capax meriti, ut in Joanne Baptista cernere est. *Item* credi-

dibile est statim illi adjungi Dæmonem, qui specialiter nocere, & damnum inferre procuret: Ergo etiam debet illi Angelus ex tunc deputari, ut Dæmonem arceat, & alia impedimenta tam corporalia, quàm spiritualia, ex tunc præcaveat. *Neque* obstat, quòd Angelus custos Matris, possit hanc curam suscipere: quia solum pertinet ad illum, quandiù ad bonum Matris est necessaria. Potest autem in solius Filii utilitatem redundare, & speciali affectu, & magis proprio proprius Angelus illam habebit. Et interdum Mater non parens suo Angelo, potest aliquid tentare Filio nocivum, quòd Angelus Filii custos impedire poterit. *Denique* hæc providentia liberalior est, ideoque huic parti libentius adhæreo.

Qualiter autem, & quam ob causam fiat hæc Angelica custodia erga parvulum sive in utero, sive extra Matris uterum existentem, edocet Alensis *qu.41. memb.4.articulo 3.* Accipitur autem, inquit, ratio hujus custodiæ tam ex parte Angeli custodientis, quàm ex parte hominis custoditi: *Ex parte Angeli*, ratio est meritum, meretur enim præmium accidentale ex custodia hujusmodi: *Ex parte verò parvuli* accipitur ratio, tum ex parte corporis, ut scilicet bonus Angelus custodiat corpus parvuli à vexatione contrariæ potestatis: Tunc ex parte animæ, & hoc dupliciter, quia sumitur ratio animæ secundum se, & ex conjunctione animæ ad corpus. *Ex parte animæ in se*, quia quam cito anima creatur, vertibilis est ad bonum, sive ad malum, & potest proficere, non tunc, sed postmodum: & ideo datur ei custos Angelus, non pro tempore isto, idest, non ut tunc faciat eam proficere, vel retrahere à malo, sed ut ordinet eam, & disponat, & habilitet ad hoc, ut postmodum proficiat, quando tempus erit utendi ratione. *Ex parte autem animæ prout conjungitur corpori*, potest accipi ratio custodiæ in parvulo, quia anima, quàm citò unitur corpori, corrumpitur corruptione vitiosa; exinde contrahit corruptionem: Unde anima, quàm citò est conjuncta corpori, subitò procedit in alteram habilitationem, sive ad malum, sive ad bonum; quamvis non sit nota hujusmodi habilitatio, & ad hujusmodi habilitationem juvat, & ordinat Angelus bonus, qui datur ei custos: sicut fortè illa corruptio, quàm contrahebat ex corpore, juvabat ad habilitandum ad malum.

Dices, Pueri non possunt deficere per culpam, nec in melius proficere per bonum opus, cùm usu rationis careant: Ergo frustranea ipsis est Angelica custodia.

Distinguo antecedens; Non possunt proficere pro tunc, & quandiù rationis usum non obtinent, concedo: non possunt proficere pro tempore futuro, dum perfecto rationis usu donabuntur, nego, ut exposuit Alensis supra.

Probatur similiter Conclusio quantùm ad cæteras partes: Nempe quòd omnes prorsus Adulti sive prædestinati, sive reprobi, sive peccatores, sive justi specialem sibi deputatum Angelum ad custodiam habeant. Et quidem primum constat *de Reprobis*; Tum quia ipsis conceditur auxilium sufficiens ad salutem: Custodia autem Angelica est extra latitudinem talis auxilii sufficientis: Ergo ipsis est concedenda. Major constat: Minor probatur. Deus permittit reprobos tentari à Dæmone, & consequenter debet illis protectionem, & sufficientem defensionem præbere: Hanc autem per Angelos custodes subministrat: Ergo illam ipsis denegare non debuit: *Tum quia* licèt hæc custodia non habeat effectum meriti vitæ æternæ; nihilominus per illam revocantur à pluribus malis, quæ haud dubiè perpetrarent, nisi bonus Angelus illos retraheret. *Tum quia* Deus permittit prædestinatos habere Dæmones ipsorum saluti insidiantes: Ergo pari jure an-

Angelicam custodiam reprobis debet concedere, ut eorum saluti qua possunt via invigilent. *Tum denique quia*, hæc custodia in bonum prædestinatorum redundat; nam per illam arcentur Dæmones instigantes reprobos homines, ne noceant Electis quantùm cupiunt.

His solvi potest, & explicari S.Paulus, dum asserit Hæbræorum primò, *Angelos in ministerium mitti propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*: Sic enim ministeria Angelorum circa reprobos redundant in bonum eorum, qui hæreditatem capiunt salutis; præphatis enim verbis significare voluit S.Paulus, finem Angelici ministerii in universum, esse hominum salutem, & idcirco circa homines exerceri, licèt fructus maximè compleatur in his, qui effectivè salvantur.

Hæc eadem veritas constat *de peccatoribus quibusque*: *Tum quia* inquit Seraphicus Doctor *dist.11.quæst.1.*Parcior „ non est bonus Angelus ad conservandum in bono, quàm sit malus „ Angelus ad præcipitandum in malum: sed malus Angelus quantumcumque homo sit bonus, usque ad „ mortem non cessat ipsum infestare: „ Ergo videtur quòd nec bonus quantumcumque malum hominem usque „ ad mortem desinat custodire. *Tum* „ *quia* quantò aliquis pejor est, tantò „ est pronior ad malum, & quantò „ pronior ad malum, tantò magis indiget,retrahente:Ergo cum Angelus „ ad custodiam deputatus ad hoc ordinetur, ut retrahat à malo, videtur „ quòd non debeat hominem quantumcumque peccatorem deserere: „ *Tum denique quia*, de nemine desperandum est, dum adhuc viator existit: Ergo quantumcumque aliquis „ in peccato sit obstinatus, semper affulget aliqua spes ejus salutis: Sicut „ igitur medicus nullum ægrotum deserit, nisi priùs de restituenda ejus „ salute spem omnem perdiderit; ita „ nec Angeli animarum medici, neminem deserere debent, quandiù *viget* „ *aliqua salutis spes*.

Hæc autem tamdiù viget, quamdiu homo viator existit: Ergo neminem Angelus custos deserere debet ante mortem.

Dices 1. Plurimi è sanctis Patribus affirmant non omnes homines, sed justos tantùm habere Angelos custodes, ita indicat Didymus apud Damascenum *lib.4.Parallel.cap.7.*dicens,*Probi, ac sancti viri lucidos Angelos custodes habent*; *Mali autem tenebrosos*.Idem Evagrius apud eumdem indicat, scribens, *Scientiæ, ac Sapientiæ spes multos vobis Angelos jungunt*: *at vir impius, ac flagitiosus etiam ab eo Angelo, qui ipsi a puero datus est, disjungitur*. Hoc ipsum significat S.Basilius *in Psalmum 33.*ubi docet solis fidelibus,& piis Angelos assistere, peccatores autem deserere:*Cuicumque credenti in Dominum*, inquit, *Angelus assistit, nisi fortè nos ipsum improbis factis effugemus*: *nam ut apes fumus in fugam agit, & columbas malus odor abigit*: *ita vitæ nostræ custodem Angelum lacrymosum, fœtidum peccatum repellit*. Et in Commentariis ad Isayam exponens illa verba Prophetæ, & *auferam sepem ejus*, de Angelorum custodia interprætatur, scribens;*Fieri etiam potest Angelum, ut cùm unusquisque nostrum babeat sanctum, qui castra metatur in circuitu timentium Dominum, in peccatis deprehensus, huic plagæ, quam minatur, fiat obnoxius, & muro privetur, hoc est sanctarum virtutum tutela*. Confirmari potest ex illis verbis Jeremiæ 51. *Curavimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam*.

Respondeo Sanctos Patres ita posse explicari, ut solùm velint Angelos homines pios dumtaxat custodire, & peccatores deserere,non quòd omnino horum curam non habeant, sed quod actualem operationem, & exercitium cu-

custodire interdum remittant propter hominum incapacitatem, vel resistentiam. Non autem volunt, quod eum omnino deserant, nec ullam illius curam amplius gerant, contrarium enim legimus *Exodi* 23. ubi Deus promittens Judaico populo Angelum custodem subdit, *non dimittet cum peccaveris*. Et hoc ipsum ratione suadetur. Cùm enim Dæmon non desistat à tendando justum propter eximia justitiæ opera, sic nec sanctus Angelus deseret peccatorem: nam ut dixit Ambrosius in id Psalmi 38. OBMUTUI, ET HUMILIATUS SUM, &c. *Angelus in circuitu est hominis, ne quis noceat ei, non discedit Angelus, nisi jussus à Domino*. Insuper hæc cura data est Angelo independenter ab hominis viatoris fide, vel gratia; Ergo sicut custodiunt Angeli eos homines, qui vel gratiam, vel fidem nunquam habuerunt: ita etiam eos, qui illas perdiderunt. *Denique* Deus non deserit hos peccatores quoad auxilia sufficientia interna, & externa. Ergo neque Angeli illos deserere possunt propter peccata, cùm hoc non sit consentaneum voluntati Dei; Igitur Angelus peccatorem omnino non deserit: sed remissivè, & minori fortè sollicitudine, propter continuam ejus resistentiam erga eum, se gerit.

Hinc fit etiam interdum, ut iustum videatur Angelùm custodem quodam modo derelinquere, seu remissius juvare, ut id tandem in majus ipsius bonum cedat; sic Ambros. verba illa Psalmi 35. QUI JUXTA ME ERANT, A LONGE STETERUNT. *Ne abhorreat*, inquit, *mysticus pietatis affectus, ut pro Angelis dixerit, qui prætendunt timentibus Dominum ut eripiam eos de tentationibus, quas ferre non possunt: quomodo ergo longè stant, qui in adjumentum sunt attributi? Sed non illi se seperant, sed qui urgetur tentationibus, putat eos longè abesse, quos proprius adesse desiderat, & arbitratur dissimulare, cum illi juvandi tempus nutu sui superioris expectent, qui athletam suum, quo gloriosius vinceret, diutiùs certare præcepit*.

COROLLARIUM.

EX *his collige*, quòd obduratus quisque peccator Angelo custode non careat, imò etiam non carebit ipsemet *Antichristus*, ut docent Alensis, S. Bonaventura, & S. Thomas; idque colligitur ex eo quòd Deus velit omnes homines salvos fieri, nullumque excipere, sed omnes comprehendere, etiam pessimos; & per consequens ipsum quoque Antichristum. Favet etiam ratio, qui enim proponit alicui finem, debet providere de mediis ad illum obtinendum; at verò cunctis quantumvis impiis proponitur vita æterna, & custodia Angelica medium est ad illam obtinendam, & acquirendam: Ergo &c. ac proinde Antichristo non denegabitur. *Adde quod* quemadmodum semper insidiantur mali Angeli: ita è contra boni ea qua fervent charitate, volunt continuò auxiliari, & in hoc Deum misericordiæ, & charitatis fontem imitantur.

Neque dicendum est, custodes Angelos homines quantumvis peccatores deserere, quandiù sunt in hac vita. Qemadmodum enim nulli viatori omnino denegatur auxilium supernaturale commune; ita neque dum est in via, custodia Angelorum prorsus destituitur. Sicut autem propter peccata hominum interdum eis denegantur auxilia quædam particularia, & efficaciora, quæ Deus non tenetur dare, ita denegatur custodia Angelorum quoad peculiares aliquos effectus.

„ *Sciendum enim est*, inquit Alensis,
„ quod multiplex est effectus custodiæ
„ Angelicæ circa animas, unus est ut
„ proficiat anima in bonum gratiæ:
„ Alius ut non cadat in malum culpæ.
„ Tertius est, ut si cadit, postmodum
„ resurgat: vel ne toties cadat, vel in
„ tantum malum cadat. *Hinc conclu-*
„ *dit*: Dicimus ergo quod Antichristus

ha-

,, habebit custodiam Angelicam, non ,, ad primos effectus, ideſt, Angelus ,, Custos istos effectus circa eum non ,, habebit, sed tantùm ultimum, scilicet, ut non toties cadat, quoties caderet sine Angelo Custode. Nulli ,, enim viatori in quantum viator est, ,, deficit misericordia Dei, quæ est in ,, dando Angelum Custodem.

Censet tamen Joannes Altestaing Mindelhaimensis in suo vocabulario Theologico, quòd Angelus bonus deputabitur primò Antichristo ad Custodiam; sed quando ita obstinabitur in peccato, quòd dicet se esse Deum, & extollet se super omne id, quod dicitur Deus, aut colitur, sicut dicit Apostolus, tunc primò deseret eum Angelus ex toto, nec habebit eum postmodum ad protectionem.

Collige secundò, quòd Christus Dominus Angelum Custodem non habuerit: quia, inquit Seraphicus Doctor ,, *dist.11.qu.3.* Christus non indigebat ,, Angeli Custodia, nec ipsa eum decebat; non egebat, inquit, quia adversarius ejus nec poterat opprimere per violentiam Corpus Divinitati ,, unitum; nec poterat seducere per ,, astutias intellectum à Verbo plenariè illustratum; nec poterat allicere ,, per blandicias affectum plenitudine ,, gratiæ confirmatum: ideò Christus ,, non indigebat Angelo bono, nec ,, quantùm ad defensionem Corporis, ,, nec quantùm ad eruditionem operationis, nec quantùm ad incitationem ,, affectionis. Non solùm autem non ,, indigebat Angelica Custodia, sed nec ,, etiam ei competebat. Custodia enim ,, in Custodiente respectu Custoditi, ,, dicit præsidentiam quamdam: & ,, quia Angeli Christo Domino suberant, non præerant; ideo nec aliquod ,, officium præsidentiæ ipsis Angelis ,, respectu Christi committi debebat, ,, & propterea nullus Angelus debuit ,, deputari ad Custodiendum Christum, sed Angelorum multitudo debuit deputari ad ejus ministerium.

Confirmatur, ex eo quòd egeamus Angelo Custode propter tres potissimum causas: prima ut nos doceat, & instruat, ne decipiamur: secunda, ut moneat, & hortetur ad benè agendum: tertia, ut removeat occasiones, & pericula peccandi: At Christus nullo eorum indigebat: Primò, quia erat majori scientia præditus, quàm omnes Angeli: Secundò, quia cùm esset plenus gratia poterat seipsum excitare ad benè agendum: Tertiò, quia intrinsecè erat impeccabilis propter unionem hypostaticam, gratiam, & gloriam, qui ergo custodit Israel, imò Custos est omnium, ipse Angelo Custode opus non habuit.

Dices Angeli delegati sunt ad Christi custodiam: Ergo reverà Angelos Custodes habuit.

Probatur antecedens ex illo Psal. 90. *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te, &c.* quem Psalmum de Christo scriptum fuisse plurimi SS. Patres testantur.

Deinde mœrentem solari, & deficientem roborare, officium est, & munus Angeli Custodientis; sed *Luc.* 22. legimus quod Christo, dum ejus anima tristis esset usque ad mortem: *Affitit Angelus Domini confortans eum*; Ergo Christus habuit Angelum Custodem.

Denique Christus secundum naturam humanam, minoratus est paulò minus ab Angelis: Ergo eorum ministerio, & custodia sicut cæteri homines egebat.

Nego has omnes consequentias, & ad primum antecedens, dico quod quanquam nonnulli SS. Patres illa Psalmi verba de Christo interpretentur, nihilominus cæteri contendunt non de Christo, sed de quolibet homine justo à Davide scripta fuisse. Adde quòd si de Christo accipiantur, possunt intelligi, non de Custodia Christi adversus Dæmones; quorum erat expugnator; Angelorum nempe auxilio opus non habuit,

buit, ut ipsum vinceret, sed tantùm de ministerio quodam externo, quod ipsi impenderunt. Hinc Matthæi 4. legimus quod de victo Diabolo, *Accesserunt Angeli, & ministrabant ei*, nempe Christo.

Ad secundum antecedens, dico cum Alensi supra laudato *art.* 2. quod duplex est confortatio, una authoritativa, altera ministerialis; prior authoritatem importat, posterior amicitiam, & reverentiam sonat: Priori modo Dominus servum solatur, ei nempe gratias, & beneficia largiendo: Posteriori servus Dominum, ipsi quædam excitantia ad liniendum dolorem subministrando, solari potest. Sic inquit S. Damascenus lib. de Fide cap. 3. *Angelus Christum Dominum confortavit, non quidem proponendo ipsi aliquid quòd ipsum lateret, sed tantum ipsi repræsentando, quod, quid gerebatur à Divino Patre decretum fuerat; exinde quod Deo summa gloria, & hominum salus erat oriunda.*

Ad tertium dico; quod etsi Christus dicatur minoratus ab Angelis ratione passibilis humanæ naturæ, nunquam tamen sic minoratus est, ut eorum præsidio, & regimine opus habuerit: in quolibet enim statu etiam passionis, & mortis, Angelorum supremus Dominus extitit, & eis ad nutum imperavit.

Collige 3. quod Beatissima Virgo, quamquam gratiis illustrata, & stipata virtutibus, quia tamen intrinsecè non erat impeccabilis, sed tantùm extrinsecè per specialem protectionem, & quatenus erat in gratia confirmata. Censent omnes Theologi cum S. Bernardo 77. ipsam habuisse Angelum Custodem, quem arbitrantur fuisse S. Gabrielem, qui ut S. Ambrosius scribit, *ipsam consolabatur in angustiis, & divina ipsi mandata, & arcana intimabat.* Scribit autem Andræas Cretensis non solum illam habuisse Angelum Gabrielem Custodem, sed ut erat Regina cæli, & Angelorum Domina, multis ipsorum turmis fuisse circumdatam, quæ Angelica agmina regebat, & ordinabat S. Gabriel, ait Gregorius Nicomediensis *in oratione de Maria in templo præsentata*. Idque prænunciatum fuisse videtur *Canticorum* 7. Ubi *Sunamitis*, quæ sanctissimæ Virginis specimen præferebat, dicitur terribilis, ut castrorum acies ordinata: Chori enim castrorum, sunt cœlestium Civium agmina, atque legiones cœlestes, quæ sanctissimam illam Virginem tuebantur, & solabantur.

Collige tandem, quòd etiam Protoparentibus in statu innocentiæ deputati fuerint Angeli Custodes, ut docent Alensis, nec-non & Seraphicus Doctor: Tum quia Deus pronior est ad miserendum, & succurrendum, quàm ad damnandum: ergo si in statu naturæ innocentis permisit, ut Angelus malus hominem infestaret, & tentaret, potiori jure debuit ipsi delegare Custodem Angelum, qui cum ipso adversus impugnantem Diabolum depugnaret; maximè cum scripserit Ecclesiast. 23. *Contra bonum malum, & contra vitam mors, & sic intuere in omnibus operibus Altissimi unum contra unum, & duo contra duo.* Tum quia idcirco nobis deputati sunt Angeli Custodes, ut per eorum auxilium à malo revocemur: sed homo in statu innocentiæ opus habebat à malo removeri, siquidem peccare poterat: Ergo ad id egebat Angelica custodia. *Denique*, ideo bonus Angelus homini deputatur in custodiam, ut nempe eum defendat ab oppressione contra violentiam, inquit Seraphicus Doctor *qu.* 2. Ut eum erudiat, & dirigat contra fallaciam, & exhortetur, & inducat ad bonum contra blanditias: Cum ergo Diabolus in statu innocentiæ Protoparentum rationem seducere poterat per astutiam, voluntatem ad malum deducere per blanditias, & virtutes per quamdam violentiam opprimere, siquidem homine innocente erat fortior, & astutior, & in proposito malitiæ perti-

nacior; ideo congruum erat homini innocenti concedi Angelicam custodiam quatenus adversus tam formidandum hostem repugnare posset.

CONCLUSIO TERTIA.

Angeli non solum hominibus, sed & cæteris rebus deputantur in Rectores Administratores, & Custodes.

Probatur hæc veritas, primò quidem authoritate SS.Patrum, maximè S.Augustini qui lib.83.qu.79. ait, *Una quæque res visibilis habet Angelicam potestatem sibi præpositam.* Quæ utique sententia confirmari potest ex Scriptura; nam Apocalypsis 14. dicitur, *Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem super ignem*: Et cap.15. *Audivi Angelum aquarum dicentem, justus es Domine, &c.* ubi Arethas ait; *Hinc scimus Angelicas potestates præpositas esse creaturis; hanc quidem aquis, hanc autem igni, hanc verò alii cuidam particulari creaturæ.* Hinc Origenes 8.in Jeremiam docet quod *Omnibus rebus Angeli præsident tam terræ, & aquæ, quam aeri, & igni, idest principalibus elementis, & in hoc ordine pervenire ad omnia animalia, ad omne germen, ad ipsa quoque astra Cæli.* Idem Homilia 23.ait; *Virtutes cælestes mundi hujus ministeria suscepisse, ut illa terræ vel arborum germinationibus, illa fluminibus, ac fontibus, alia ventis, alia marinis, alia terrenis animalibus, vel singulis è terra gignentibus præsint, & esse in his singulis Sacramenta ineffabilia divinæ dispensationis in ordine suo cuncta, & competenti per unam quamque virtutem dirimatur officio.*

Præcipuè autem sancti Angeli deputantur ad custodiam Provinciarum, Ecclesiarum, & Communitatum. Quod enim pro Regnorum custodia peculiares Angeli destinentur, satis apertè colligimus ex illo Danielis 10. ubi Daniel Gabrielem alloquens, ait, *Princeps Regni Persarum restitit mihi viginti, & uno diebus, & ecce Michael unus de Principibus primis venit in adjutorium mihi, & ego remansi ibi cum Principe Regni Persarum*; Et infrà: *Nunc revertar ut prælier adversus Persarum Principem; Cum ergo egrederer apparuit Princeps Græcorum veniens, &c.* Quibus verbis mentio fit Angelorum destinatorum ad custodiam Judæorum, Persarum, & Græcorum, ut interpretatur S.Dionysius *cap.9.de cælesti Hierarchia*: & Theodorus *lib.5. de divino decreto cap.7.* Hyeron.in illa verba, & Gregorius *lib.17.Moral.* Qui omnes censent ibi fieri mentionem de sanctis Angelis, inter quos licet nulla sit pugna nec discordia, sed omnes summa pace fruantur; juxta illud Job.25. *Qui facit concordiam in Sublimibus suis*; Nihilominus absque præjudicio pacis, & charitatis, suis precibus invicem apud Deum pugnabant: Gabriel quidem partem Judæorum agens Deum exorabat, ut Israelitas à captivitate solveret, quippe cum pollicitus fuerat ejusmodi captivitatem non amplius septuaginta annis duraturam, quod tempus pene jam effluxerat. Alii verò duo Angeli Persis, & Græcis in custodiam assignari, Deum enixe deprecabantur, ut diutiùs Judæi apud Græcos, & Persas incolatum protraherent; quia nempe plurimi ex infidelibus Judæorum doctrina illustrati, idolorum cultum respuebant, & verum Deum venerabantur: & ita invicem precibus pugnabant, quia quid Deus facere decreverat eis non erat adhuc compertum: Unde postquam S. Michael, qui tribus illis Principibus erat superior, divinam eis voluntatem manifestasset, tunc maximè concordes extiterunt.

Confirmatur hæc veritas ex illo Deuteronomii cap.2. ac 30. ubi legimus: *Quando dividebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum, juxta numerum filiorum Israel.* Septuaginta Interpretes vertunt, *Juxta numerum Angelorum Dei*

Dei. Hinc Origenes Hom.35.in Lucam ex eo loco concludit: *Quod Principibus idest Angelis, ab exordio terra divisa sit.* Sic etiam Theodoretus in illud caput Danielis cum dixisset, *Singulis Angelis unius cujusque nostrum creditam esse curam, ut custodiant, & tueantur, & à pravi Dæmonis nos liberent insidiis:* Ex Math. 18. cap. concludit. *Archangelis verò illud munus impositum, ut Gentium sint præfecti, sicut beatus Moyses docuit, cujus dictis beatus item Daniel consentit cum dicit ipse regni Persarum Principem: & rursus paulò post Principem Græcorum.*

Hoc ipsum testantur quique SS. Patres, imprimis verò Clem. Alex. lib.6. Strom. ubi ait, *Per Gentes, & Civitates divisæ sunt Angelorum præfecturæ:* Et lib.7. *Jussu divino, & antiquo per Gentes sunt distributi Angeli.* Hoc ipsum docet S. Basilius lib.3. adversus Eunomium ubi affirmat; *Singulis fidelium adesse comites Angelos, sic Gentibus alios præesse; & quo præstantior est gens integra singulari aliquo viro, eo potiorem esse dignitate præsidem gentis Angelum, quam illum cui unius cujuspiam cura committitur:* Similiter Epiphanius hæresi 51. *Regna*, inquit, *& Gentes sub Angelis posita sunt:* Idem passim edocent cæteri SS. Patres.

Similiter non abs re censent Doctores Theologi quod cum nationibus populisque præsint Angeli, multò magis Ecclesiis, templis, ac cœtibus religiosis: *De Ecclesiis* quidem Apoc.1. cap. testimonium extat, ubi septem Ecclesiis totidem præsides Angeli nominantur, ut interpretatur Origenes Hom. 20. in Numeros: *Secundum ea, quæ Joannes in Apoc. scribit* inquit, *unicuique Ecclesiæ generaliter Angelus præest.* Et Hom.13. in Lucam dicit, in singulis Ecclesiis duos Episcopos præsidere, alterum visibilem, alterum invisibilem. Quod utique confirmat Ambrosius lib. 2. in Lucam, ubi ait, *Non solum Episcopus ad tuendum gregem Dominus ordinavit, sed etiam Angelos destinavit.* Subscribit Greg. Naz. oratione 32. *Nec enim*, inquit, *mihi dubium est, quin alii aliarum Ecclesiarum Præsides, ac Patroni sint, quemadmodum in Apocalypsi Joannes me docet.*

Hinc non mirum si plurimi viri sanctissimi Ecclesiæ Præsules Angelos suarum Ecclesiarum custodes in ministeriis etiam sensibiliter ad laborantes habuerint: Nec pariter in dubium revocari debet, quod pleræque referunt Historiæ, nempe pluries apparuisse S. Angelos in Templis quibus custodiendis sunt destinati. Sic in *Prato spirituali cap.4.* legimus, quod Leontinus Abbas Monasterii Lauræ vidit in cornu altaris stantem Angelum qui dixit ei, *Ex quo sanctificatum est altare illud, ego ei jugiter adstare jussus sum.* Similia refert Lanspergius de S. Geltrude Virgine, &c. Quod autem maximè Religiosorum cœtibus custodiendis adsint, pluribus probat noster le Petit *cap.17. sect.1. de SS. Angelis*; præcipuè verò ex eo quòd Angelicam vitam religiosi æmulentur; amant enim Angeli concives suos, & suorum contubernalium summopere curam gerunt.

QUAESTIO TERTIA.

Quænam beneficia per suam custodiam nobis impendant Angeli, quæve ob eam eis rependat Deus, nosque rependere debeamus.

NOTANDUM 1. hoc fuisse Origenis paradoxum, ut putaret tutelares hominum Angelos non alia conditione visionem Dei obtinere quàm si fidei suæ commissos ad salutem perducant. *Eam ob causam*, inquit homilia 23. & 35. in Lucam, *Angeli pro nobis solliciti sunt, scientes, quòd si nos benè gubernaverint, & ad salutem usque perduxerint, habeant etiam ipsi fiduciam videndi faciem*

 Pa-

Patris : Quomodo enim si per curam eorum,& industriam salus hominibus comparatur,faciem Patris semper attendunt: sic si per negligentiam eorum homo corruerit , etiam sui periculi rem esse non nesciunt . Et sicut bonus Episcopus , & optimusEcclesię Dispensator scit sui meriti esse , atque virtutis , si oves gregis sibi creditæ fuerint custoditæ ; ita intellige , & de Angelis . Ignominia Angelo est, si homo justus creditus fuerit, & peccaverit: ut è contrario gloria est Angelo si creditus sibi saltem minimus in Ecclesia fuerit , Videbunt enim non aliquando , sed semper faciem Patris , qui est in Cælis , cum alii semper non videant. Secundùm meritum enim eorum , quorum Angeli sunt , aut semper aut nunquam , vel parum, vel plus , faciem Dei Angeli contemplabuntur . Sed , & homiliâ 20. in Numeros idipsum docuit , *Culpari Angelos , tamquam Pedagogos , si eorum commissi curæ ab officio deflexerint .* Quod Apocalypsis testimonio probat ; ubi unicuique Ecclesiæ unus præesse dicitur Angelus , qui , inquit, *vel collaudatur pro benegestis populi,vel etiam pro delictis ejus culpatur .*

Origenis errorem pridem sopitum,& extinctum iterum excitavit Calvinus , nam Fevardentius noster in sua Theomachia Calvinistica *lib.9.cap.19.* refert Calvinum dicentem *lib.3.Institutionum cap.14.* Angelos non posse satisfacere justitiæ Dei ; quia , ut idem Calvinus serm.16. in Job scripsit : *Si Deus summo jure cum Angelis agat , inveniet , quod in eis desideret,non stabit in eis constans, & perpetua firmitas.* Et infrà ; *Deus non invenit in Angelis solidam veritatem , sed stultitiam , vanitatem, & inconstantiam .* Inferius autem declarat se loqui de Angelis,qui perstiterunt in obedientia Dei , & faciem ejus intuentur . Verùm .

Notandum 2. hunc errorem pridem proscriptum esse à SS. Patribus , qui constantissimè docent Angelos bonos cùm priùs peccare possent,non peccando in via , meruisse , ut amplius peccare non valeant . Sic docet , Augustinus *in Enchiridio* 57. Fulgentius *de Fide ad Petrum cap.*23. Gregor. *lib.*34.*mor. c.*4. Colligiturque maximè hæc veritas ex verbis Christi quibus nos docuit Deum orare hoc modo , *Fiat voluntas tua sicut in Cælo, & in terra;* per hæc enim petimus , ut nos voluntatem Patris in terra impleamus , sicut illam in Cœlis implent Angeli . Nec enim dicere potuit Christus illa verba nisi propter Angelos ; siquidem tunc temporis nullæ in Cœlis erant creaturæ nisi soli Angeli : Supponit ergo ab Angelis divinam voluntatem fidelissimè , & perfectissimè impleri ; subindeque eos non posse peccare . *Adde quòd* de Angelis prædicat David Psalm.102. *Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius .* Unde quasi per Antonomasiam subdit ; *Ministri ejus , qui facitis voluntatem illius .* Denique si , ut quis ingrediatur cœlestem Hierusalem,debeat esse purus ab omni macula , juxta illud Apocalypsis 24: *Non intrabit in illam aliquid coinquinatum ;* multò magis semper innocens esse debet , qui Dei visione semper donatur ; siquidem ait David ad Deum Psalm.5. *Non habitabit juxta te malignus,nec permanebunt injusti ante oculos tuos:*At verò Angeli semper cum Deo permanent, siquidem de ipsis dicit Christus , *Angeli eorum semper vident faciem Patris ,* Consequens est ergo eos nullatenus posse peccare , neque suam beatitudinem deperdere.Futile est ergo,& prorsus erroneum commentum , arbitrari propter homines in peccatum labentes, Angelos esse culpandos,& puniendos,quasi sibi creditos non quà decebat vigilantiâ custodierint . Solum itaque superest examinandum an aliquid præmii propter impensam nobis suæ custodiæ curam à Deo recipiant , quòd , ut planiùs fiat .

Notan-

Notandum 3. Duplicem solitò distingui beatitudinem, Essentialem nempe, & Accidentalem: *Est enim*, inquit Seraphicus Doctor dist.11. art.2. quæst.2. *duplex gaudium in Beatis: primum in quo consistit præmiũ substantiale, & hoc est gaudium de bono increato, quod habet Angelus de Deo, & in Deo*; nempe Deo fruendo per ejus unionem, & amorem. *Aliud est gaudium accidentale, quod habet Angelus de bono creato, sivè proprio, sive alieno*: Cujus quidem Scriptura plerumque meminit: ut Psalm.149. cùm dicitur; *Exultabunt Sancti in gloria lætabuntur in cubilibus suis*. Et Lucæ 15.*Gaudium erit in Cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Huc etiam pertinet judiciaria potestas, quam voluntariè pauperibus Christus repromittit; imò, & illud centuplum, quod præter æternam vitam idem Dominus Matthæi 19. spondet his, qui propter ipsum omnia reliquerint. Spectat etiam ad illam gloriam accidentalem aureola Virginum, Martyrum, & Doctorum, & similia, quæ suo modo, & cum proportione Angelis communia sunt.Licèt enim eis propriè aureolæ non conveniant, quia non sunt capaces Virginitatis, aut Martyrii, tamen habent alia objecta proportionata, de quibus possint accidentaliter gaudere.

Sciendum insuper, quòd nomine *accidentalis beatitudinis*, hìc non intelligimus ea, quæ per se Dei visionem, amorem, & gaudium infallibiliter sequuntur; vel in universum, vel in uno quoque Beato,secundùm modum suum; quales sunt v. g. memoria priorum bonorum operum cum lætitia, quæ ex hac oritur,item honor, & gloria Beatorum inter se, & apud Deum; qualiter etiam gloria corporum resurgentium respectu beatitudinis animæ, inter accidentales beatitudines numeratur. De hoc ergo genere beatitudinis accidentalis in præsenti non loquimur; licèt enim hæc in Angelis etiam reperiatur, illa tamen non est augmenti susceptiva; quia hæc accidentaria beatitudo, vel ex natura rei, vel ex ordinatione divina consequitur essentialem beatitudinem infallibiliter; adeoque cùm hæc non sit augmenti susceptiva, nec illa crescere potest.

Hic itaque tantùm sermo est de beatitudine illa accidentali quæ consistit in quodam actu intellectus, & voluntatis circa objecta creata, qui essentialem beatitudinem non consequitur; sed ex peculiari Dei favore conceditur,ut sunt revelationes per Verbum de effectibus gratiæ, & contingentibus futuris, quæ Angeli à principio beatitudinis non noverant. Ejusdem rationis sunt gaudia, & alii affectus circa res sic cognitas, ut est illud gaudium de peccatore pœnitentiam agente. Gloria igitur, & gaudium ex his resultans,beatitudo accidentalis appellatur; quia non solùm essentialem circumstat, sed etiam ab ea separabilis est per modum accidentis.

His ita prænotatis,tria supersunt determinanda, *Primum*, quænam beneficia per suam custodiam Angeli sancti nobis impendant. *Secundum*, qualem beatitudinem ob illam custodiam Deus ipsis retribuat. *Tertium*, quæ gratitudinis, & venerationis obsequia, ipsis fidelissimis custodibus rependere debeamus.

CONCLUSIO PRIMA.

Sex sunt præcipua beneficia,quæ sancti Angeli per suam custodiam nobis largiuntur. Colligitur hæc Conclusio ex seraphico Doctore in 2. *dist.11. art.* 2. *quæst.*1. *ad* 7. ubi cùm dixisset: Credendum est,quòd multis modis Angeli,
„ qui nos custodiunt, studeant promo-
„ vere ad bonum,& retrahere à malo,
„ quamvis hoc non percipiat habitu-
„ do spiritus nostri: propter, quod
„ multi superbiunt, multi fiunt ingra-
„ ti,& frequenter sibi attribuunt,quod
„ est ex beneficio Angelico, & ex hoc

mi-

,, minùs fiũt digni,ut ab Angelis adju-
,, ventur:Perutile est ergo effectus An-
,, gelicæ custodiæ nosse, & intellige-
,, re:Consueverunt autem à Magistris
,, duodecim effectus assignari: Ea ta-
,, men omnia ad sex præcipuos reduci
,, possunt.

Primus est pro delictis increpare. Sic Judicum 2. *Ascendit Angelus Domini de Galgalis ad locum Flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in terram pro qua juravi patribus vestris, & pollicitus sum, ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum: Ita dumtaxat, ut non feriretis fœdus cum habitatoribus hujus terræ, sed aras eorum subverteretis: & noluistis audire vocem meam: Cur hoc fecistis? &c.* Imò interdum contingit, ut etiam pœnas hominibus quos custodiunt, immitant: pœnæ enim hujus vitæ quædam ex pura justitia Dei vindicativa proveniunt, & *supplicia* appellantur: Aliæ verò ex misericordia Dei ordinantur, & *pœnæ medicinales* vocantur: Prioris generis pœnas immittit Deus per Dæmones, juxta illud Psalmi nu.7. *Mittit in eos iram indignationis suæ, immissiones per Angelos malos: Utitur enim Deus Angelis malis*, inquit S. August. in hæc verba, *non solùm ad puniendos malos, sicut in Rege Achab quem fallaciæ Spiritus ex Dei voluntate seduxit, ut caderet in bello: verùm etiam ad probandos, & manifestandos bonos, sicut fecit in Job.* Posterioris generis pœnas etiam per Angelos bonos Deus interdum immittit, ut idem August. docet, lib.9. de Civit. Dei cap.5. ubi ait, *Sanctos Angelos sine ira punire, quos accipiunt æterna lege puniendos, & miseris sine miseriæ compassione subvenire.* Hæc eadem veritas ex Scriptura sacra sacris apertè colligitur; nam juxta communiorem Interpretùm sententiam munus puniendi homines peccatores, aliquando per sanctos Angelos Deus exequitur: Sancti enim erant Angeli missi ad subvertendam Sodomam Genesis 19. Sanctus erat Angelus, qui extendebat manum suam super Israelitas, ut eos propter Davidis peccatum exterminaret. Unde potiori jure Deus interdum pœnis medicinalibus justum hominem castigat per Angelum bonum; quippe hęc punitio opus misericordiæ est, & maximè ad officium Pedagogi seu custodis pertinet; Tum ut persona custodita divinæ justitiæ propter suas negligentias debitam pœnam persolvat; Tum, ut his tribulationibus, & afflictionibus vitam æternam promereatur, & meritum augeat.

Secundus effectus est à vinculis peccatorum absolvere, cujus rei specimen edidit Angelus ille, qui *Actorum* 2. Petro in vinculis ab Herode conjecto astitit, & catenas de manibus ejus solvit, eumque pristinæ libertati restituit. Quam utique peccatorum solutionem non præstant Angeli effectivè nec authoritativè, sed solùm dispositivè, dum nempe, inquit Cresolius *lib.3. Mystag. c.3.* hominibus peccato fœdatis lugendum eorum statum indito cœlitùs lumine ita exhibent, ut hominum mentes videant scelerum turpitudinem, & monstrificam veluti effigiem plenam horroris, & contemptionis, intueanturque pestem ante oculos positam, crudele exitium, funestam calamitatem, & damnationem æternam, si subito illo in statu è corporis domicilio eripiantur. Inde fit, ut peccatores animadvertant Numinis iracundiam, arcana judicia formidabilia hominum generi, mucronem illum in divinis oraculis depictum: instar fulgoris expolitum, & vibrantem, illius oculum penetrantem omnia, & retrusas animi cogitationes pervadentem: insuperabilem potentiam, fortem manum, quam pœnas repetentem nullius hominis vis, dolusque effugiat.

Tum blandius sui luminis radium iniiciens Angelus in animum hominis peccatoris, perspicuè illi ostendit sceleris

ris

ris infamiam, labem animi, inexplicabilem hominum ſtultitiam malo ſuo lętantium, ingratæ mentis indignitatem: Inſuper demonſtrat divinæ gratiæ vim, & fortitudinem, quæ nequitiâ perditur, & quâ perditâ fit homo Dæmonis ludibrium, erebi ſpolium, Cœli exul: Ponit etiam ante oculos conſcientiæ bonæ lætitiam, quæ omnem corporis voluptatem liquido animi gaudio, & jucunditate antecellat. Hæc, & ſimilia Angelus tutelaris noſter nobis interdum ingerit, ut à fœtido peccatorum ſtatu nos vel removeat, vel revocet.

Tertius effectus eſt, Dæmones coercere ne tam graviter tentationibus nos urgeant, neve tot pravas cogitationes immittant, aut occaſiones peccandi ſubjiciant: Nam, ut loquitur Granatenſis concione de S.Michaele; *Quamdiu in corpore militamus, non deſunt ſpiritus nequam, qui ſint ad malum incentores; ſic etiam non deſunt Angeli, qui ſint ad bonum hortatores, qui videlicet lucem nobis ad veritatis cognitionem præferant, qui viam quà itur ad Cœlum monſtrent; qui ab hoſtibus tueantur, qui à ſceleribus avocent, & ad honeſta ſemper inducant*. Sicut ergo illi mala ſemper ſuggerunt, ita è contra iſti ſemper honeſta ſuadent, & adverſantis nobis Diaboli vires, & virtus reprimunt. Sicut ergo de S. Angelo Raphaele apud Tobiam legimus; quòd *apprehendit Dæmonium, & religavit illud in deſerto ſuperioris Ægypti*: Ita Angeli noſtri cuſtodes terroris ſunt ipſis Dæmonibus inimicis noſtris, & maximâ potentiâ illorum furorem compeſcunt; ſunt enim illi ſexaginta fortes ex fortiſſimis Iſrael qui lectulum Salomonis myſtici, nempe animam fidelem, Chriſti Domini triclinium, & ſacrarium, ambiunt: *Fortes enim*, inquit ſanctus Athanaſius lib. qq. quæſt: 22. *Angeli Dei ſunt, qui perfectum virum circumeunt, & circa ipſum incedunt*, ut nempe à Dæmonum incurſibus, & occurſibus tueantur & ſervent.

Quartus effectus eſt obſtacula ad virtutem removere, & facilem ad ejus aſſecutionem viam ſternere: quod utique ſignatur in Exodo, ubi legimus, quòd Angelus percuſſit primogenita Ægypti: Siquidem ad eorum cuſtodiam maximè ſpectat tollere impedimenta ſpiritualis profectus; in via namque virtutis non proficere, deficere eſt; Hinc meritò de Angelo cuſtode cecinit Vates Regius, *In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum*. Unde S. Auguſtinus in Soliloquio cap. 27. *Sancti Angeli ambulant nobiſcum in omnibus viis noſtris, intrant, & exeunt nobiſcum, attentè conſiderantes, quàm piè, quàm honeſtè in medio pravæ nationis converſemur: quantoque ſtudio, & deſiderio quæramus regnum tuum, & juſtitiam ejus; quantoque timore, & tremore ſerviamus, & exultemus tibi in lætitia cordis noſtri. Adjuvant laborantes, protegunt quieſcentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, &c.* Unde monet S.Bernard. ſerm 2. in prædictum Pſalmum, *Sancti cuſtodes noſtri fideles ſunt, prudẽtes ſunt, potentes ſunt, quid trepidamus? Tantùm ſequamur eos, adhæreamus eis, ut in protectione Dei Cœli commoremur*.

Quintus effectus eſt orationes eorum quos cuſtodiunt, offerre Deo, quandiu in terris hanc mortalem vitam agunt, & eis in mortis inſtanti adeſſe, ut eorum animas ſi cujuſvis debiti, & delicti expertes ſint, in Cœlum deducant. Idque colligitur ex Tobiæ 12. *Ego obtuli orationem tuam Domino*; quæ verba expendens S. Auguſtinus ſermone 3. de Natali Domini ait, *Vota noſtra, & opera bona Deo offerentes, videlicet eleemoſynas, jejunia, & alia denique, ut conſtat de Raphaele, qui non ſolùm orationes Tobiæ Deo offerebat; verùm etiam, & ejus eleemoſynas, & alia bona opera, quæ exercebat circa mortuos, quos ſepeliebat*. Unde in Actis Angelus ait, *Orationes, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt*

runt in memoriam in conspectu Dei: quasi diceret, illas Deo obtuli.

Cùm autem preces offerunt, & desideria nunciant, rationes etiam Deo allegant, ut nos exaudiat, & suas preces nostris conjungunt;& quò ferventiores sunt, & ardentiora, ac puriora desideria, eò libentiùs illa Deo annunciant, & offerunt: idque maximâ præstant eloquentiâ, ut colligimus, ex eo quòd habetur apud Jobum cap. 3. *Si fuerit*, inquit, *pro eo Angelus loquens unus de millibus, annuncians hominis æquitatem*. Pagninus, & Regia impressio vertunt *eloquens*; Nam sicut solent Oratores benè composita, præmeditataque oratione uti, ut eos quos alloquuntur, ad id quod intendunt, inducant; ita Angeli dum nostras preces Deo offerunt, nulli dubium est, quin id maximâ eloquentiâ præstent, ut illas Deus exaudire dignetur.

Idem suadet sanctus Bernardus ex illis Psalmistæ verbis 67. PRÆVENERUNT PRINCIPES CONJUNCTI PSALLENTIBUS: *Credimus*, inquit, *sanctos Angelos astare orantibus, offerre Deo preces, & vota hominum*. Ad quod etiam facit visio Jacob, de qua In Genesi cap. 28. legimus: *Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens Cælum; Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam, &c.* Quem locum explicans Origenes *lib.5. contra Celsum*, ait; *Angelos dicimus ascendere, ut hominum vota, precesque ad ea loca perferant, quæ cælestia sunt*. Et illud idem est, quòd piè prosequitur S.Augustinus in Soliloq. cap. 27. *Magnâ curâ*, inquit, *& vigilanti studio adsunt nobis, solliciti, discurrentes inter nos, & te Domine; gemitus nostros, atque suspiria referentes ad te, ut impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propitiationem, & referant ad nos desideratam tuæ gratiæ benedictionem*.

Hanc eandem veritatem egregiè declarat S. Hylarius in Matthæum c. 18. *Angeli*, inquit, *pusillorum, præsunt fidelium orationibus. Præesse Angelos, absoluta authoritas est. Salvandorum igitur per Christum orationes Angeli quotidie Deo offerunt. Ergo periculosè ille contemnitur, cujus desideria, ac postulationes ad æternum, & invisibiiem Deum ambitioso Angelorum famulatu, ac ministerio pervehuntur*.

Tandem idipsum suadetur ex his verbis Apoc. 8. *Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo*: Quibus significat quantam vim preces,& bona opera accipiant, dum ab Angelis offeruntur. Sicut enim incensa, & aromata nisi prunis imponantur, parum olent; igni verò imposita,longè latèq; redolēt non aliter orationes nostræ, & opera, quæ per se fortè parum valerent, dum tamen Angelorum precibus sunt intermixta, & illis commendationes suas adjungunt, & sic ab illis Deo offeruntur, multum valorem ex offerentibus accipiunt. Quod utique luculenter explicat S.Thomas 22. *quæst.83. art.1.* ubi ait, eorum precibus, & meritis orationes nostræ sortiuntur effectum, & nostra opera bona à sua divina majestate sunt accepta.

Qui autem durante hac mortali vita tanta charitate nobis opitulantur, etiam animabus nostris è corporibus solutis non desunt. Nam si omnino puræ, sine macula, & ruga venialis culpæ, aut reatus alicujus pœnæ ab hac vita decedunt, à suis Angelis custodibus, & interdum simul ab aliis juxta varia earum merita, & divinæ Providentiæ dispositionem usque ad Cœlum deducuntur. Si autem aliqua purgatione indigent, sancti Angeli eas deducunt usque ad Purgatorii locum, ibique eas visitant, & consolantur. Hoc in primis colligitur ex Lucæ 16. ubi de Mendico ait Christus Dominus: *Factum est autem ut moreretur Mendicus, & portabatur ab Angelis in sinum Abrahæ*.

læ. Ubi Chrysost. in speciali Homilia: *Probatur*, inquit, *in humeris Angelorum, ne saltem ambulans laboraret*: „ Num sufficeret ad portandum unus „ Angelus? sed propterea plures ve- „ niunt, ut chorum lætitiæ faciant. „ Gaudet unusquisque Angelorum ta- „ le onus tangere, libenter talibus „ oneribus prægravantur, ut adducant „ homines ad regna Cœlorum.

Sextus tandem effectus est mœrentium consolatio. Sic legimus Genes.32. quod *Angelus consolatus est Agar fugientem à facie Domini sui, dixitque ei, Revertere ad Dominam tuam, & humiliare sub manu ejus*: & sic ejus mœrorem, & tristitiam dum esset in solitudine fugitiva abstersit. Constat etiam de Gedeone, ad quem consolandum misit Deus Angelum, qui honorificè eum salutavit, dicens; *Dominus tecum, virorum fortissime*, ut exanimatum animaret, & de fuga cogitantem retineret. Sic Angelus Raphael consolatus est Tobiam cum ei dixit, loquens de filio suo, quem ad peregrinandum suscipiebat ducendum, Tobiæ 5. *Ego sanum ducam filium tuum, & reducam*. Sic in reditu dum ipsum ejus filium sanum, & incolumem ei repræsentavit, non minori consolatione cum recreavit. Sic Eliæ apparuit unus Angelus, amaritudine confectum animum cœlesti consolationis rore perfundens, & oblato subcinericio pane deficientes præ itineris fatigatione, & famis incdia, corporis vires reparans.

Plurima alia Angelicæ consolationis argumenta Scriptura sacra subministrat, quibus constat ingentia SS. Angelorum erga nos esse beneficia, quæ tantò majori affectu nobis impendunt, quòd nedum hac in re divinis mandatis obsequantur; sed etiam flagrantissima erga nos charitate æstuent: *Neque enim*, inquit Blosius in dictis Patrum, *ulla unquam mater erga unicè dilectum filium suum regendum, custodiendum, tuendumque vigilavit, uti hi beatissimi Spiritus saluti invigilant, & præcipue Angelus proprius nostræ speciatim custodiæ a Domino deputatus; nam noctu, & diu, omni loco, & tempore, in cunctis causis, & necessitatibus nostris summa cum fidelitate nobis adest, & ne ad momentum quidem unquam à nobis recedit*. sane cū cœlestes illi Spiritus videant, & cognoscant, quàm admirabili, immenso, atque ardenti amore, & noster, & ipsorum Dominus nos prosequatur, ita etiam, & ipsi tanta dilectione nos complectuntur, ut à nullo dignè id queat exprimi.

Hæc omnia luculenter declarat sanctus Bernardus *sermone 1. de sancto Michaele*; Hic est, dilectissimi, funicu- „ lus triplex, quo de excelso Cœlorum „ habitaculo ad consolandos, ad visi- „ tandos, ad adjuvandos nos attrahi- „ tur supereminens charitas Angelo- „ rum, propter Deum, propter nos, „ propter seipsos. *Propter Deum* uti- „ que, cujus tanta erga nos misericor- „ diæ viscera ipsi quoque, ut dignum „ est, imitantur. *Propter nos*, in qui- „ bus nimirum propriam similitudi- „ nem miserantur. *Propter seipsos*, „ quorum ordines instaurandos ex „ nobis toto desiderio præstolantur. „ In ore enim parvulorum, qui lacte „ modò vescuntur, & nondum solido „ cibo, perficienda est laus illa maje- „ statis divinæ, cujus habentes primi- „ tias Angelici Spiritus beata nimi- „ rum delectatione fruuntur: sed tan- „ tò avidiùs nos expectant, quantò „ consummationis ejus expectatione, „ & expositione sollicitantur.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli custodes ob impensa nobis ab eorum obsequiis cœlica beneficia, gaudii accidentalis incrementum à Deo recipiunt: Ita communiter Doctores Scholastici, cum nostro Alensi 2. *part. quæst.*41. *membro* 6. & Seraphico Doctore *dist.* 11. *qu.* 2. ubi cùm duplicem hac

hac de re opinionem retulisset; quarum prima affirmabat in beatis Angelis ex hominum salute crescere gaudium essentiale simul, & accidentale; non solùm extensivè, sed etiam intensivè, eo quòd hujus sententiæ Sequaces censerent Angelos nondum esse perfectè beatos, licèt sint in gratia confirmati: Secunda verò contendebat neutrum gaudium, tam essentiale, quàm accidentale crescere intensivè, sed solùm extensivè, sicut eorum charitas non est nunc major, quàm fuerit ab initio, quamvis plures nunc diligant, quàm tunc: Tandem concludit, tertiamque sententiam instituit, nempe quòd in Angelis nullatenus præmium, & gau- „ dium augeatur: Quia, inquit, quan- „ tùm ad illud, perfectè beati sunt: „ sed gaudium, in quo consistit præ- „ mium accidentale, accrescere potest, „ non solùm extensivè, verùm etiam „ intensivè, & ratione boni proprii, & „ ratione conjuncti; quia ministrando „ aliis, bona opera faciunt, in quibus „ præmium accidentale merentur, & „ etiam concives suos ad beatitudinem „ perducunt, super quibus absque du- „ bio gaudent, & gratulantur: & hæc „ positio tertia videtur esse probabi- „ lior, & secundum hanc patet respon- „ sio ad partes oppositas: Nam ratio- „ nes ostendentes, quòd ex nostra bea- „ tificatione Angelis accrescat gau- „ dium, concludunt solùm de gaudio „ accidentali, quod est circa bonum „ creatum, in quo tamen non consistit „ essentialis præmii augmentatio. Eandem sententiam amplectitur, & docet Gabriel *art. 3 dubio* 2. affirmatque Angelos, quantùm ad illud gaudium accidentale; non esse in termino, sed in via; quia priusquàm detur, carent illo, unde possunt illud mereri; adeòque propter meritum ipsis à Deo conceditur.

Verùm vix adduci possum ut credam, Angelos aliqua ex parte adhuc esse Viatores, & aliquatenus posse novum præmium promereri. Ut enim aliquis sit in statu merendi, non satis est quòd careat re aliqua; sed ultra necessum est quòd sit in via ad merendum destinata ex divina ordinatione; quæ via regulariter in Angelis, & hominibus, est status fidei, intuitivæ Dei visioni oppositus. *Adde, quod*, gaudium illud accidentale sufficienter intelligi possit Angelis à Deo concedi, absque eo quòd illud promereantur; illud enim gaudium de novo suscipiunt Angeli, vel ex nova præsentia objectorum, & absque peculiari revelatione vel illuminatione ex parte Dei aut Angelorum Superiorum, sicut gaudent super uno peccatore pœnitentiam agente, quia ejus pœnitentiam cognoscere possunt per scientiam propriam: Unde cùm summa charitate homiues diligant, ita de illorum salute lætantur; Nam, inquit Augustinus cap. 27. Soliloquiorum; *Quoties benè agimus, gaudent Angeli, & tristantur Dæmones: Quoties à bono deviamus, Diabolum lætificamus, & Angelos tuos suo gaudio defraudamus; Gaudium est enim eis super uno peccatore pœnitentiam agente; sed Diabolo super uno Justo pœnitentiam deserente*. Hoc modo autem gaudium consequuntur Angeli absque ullo suo merito.

Vel dici potest, quòd augumentum illius gaudii proveniat ex eo, quòd aliquid de novo reveletur Angelis in ordine ad sua ministeria; ut quando Gabrieli Archangelo revelata fuit Incarnatio tali tempore, & modo exequendà, ut illam Virgini nunciaret: & tunc etiam opus non habuit aliquo novo merito ad illud gaudium recipiendum; quippe proveniebat illud ex illa nova revelatione sibi facta. Vel denique concipi potest novum illud gaudium Angelo concedi propter novam revelationem sibi factam, quæ ad ejus ministerium spectet, ut quando ipsi revelatur, quòd homo ipsius custodiæ traditus, tali tempore sit talem pœnitentiam acturus, aut ta-

talia, vel alia opera meritoria acturus, Sic autem gaudium illud etiam non advenit propter aliquod speciale Angeli meritum, sed solùm proter divinam revelationem, & peccatoris conversionem; adeoque non videtur necessarium esse Angeli meritum ad illam accidentalem beatitudinem assequendam.

Veriùs itaque dicendum censeo, quòd augmentum illius gaudii beatifici, seu illa beatitudo accidentalis proveniat tum ex parte Dei liberaliter gaudium illud Angelo concedentis, tum etiam ex parte Angelorum, qui propter summam charitatem qua homines prosequuntur, eximia perfunduntur lætitia, ingensque concipiunt gaudium, quoties eos saluti studere, & invigilare conspiciunt.

Rogabis qualiter se habeat Angelus erga hominem suæ Custodiæ deputatum, quem Deo revelante novit esse damnandum.

Respondet Alensis noster *membro 6. art.* 2. Quòd quamvis alicui Angelo re-
„ veletur damnatio ejus, cui deputatus
„ est: tamen non revelatur ei quanti-
„ tas damnationis, scilicet quanta fu-
„ tura est ejus damnatio: hoc enim est
„ de secretissimis Dei. Unde quamvis
„ eum damnandum esse sciat per reve-
„ lationem; & cognoscat se nihil pro-
„ fecturum circa eum, quantùm ad
„ hoc ut salvetur: tamen quia nescit
„ quanta futura est ejus, dãnatio, ideo
„ nescit an profecturus sit circa eum
„ quantùm ad hoc, quod minor sit ejus
„ pœna, sive damnatio. Unde adhuc
„ curam apponit circa eum, nec dere-
„ linquit eum ex toto; nec dissonat
„ hoc à voluntate divina. Unde quam-
„ vis non operetur circa eum ad tra-
„ hendum eum ad salutem; tamen ope-
„ ratur ad retrahendum eum à majori
„ damnatione, quam scilicet incurre-
„ ret, nisi Angelus custodiret eum.

CONCLUSIO TERTIA.

TRria maximè sanctissimis nostris Angelis tutelaribus in animi nostri gratitudinem rependere debemus; nempe Venerationem, Dilectionem, & Invocationem. Ita S. Bernardus serm. 12. *Si ipse,* Deus, *mandavit ipsis qui, & ei ex tanta charitate obediunt, & nobis subveniunt in tanta necessitate, ingratos esse non licet; Simus ergo devoti, simus grati tantis Custodibus redamemus eos, honoremus eos quantum possumus, quantum debemus; totus tamen ei reddatur, & amor, & honor à quo tam ipsis quàm nobis est totum, unde honorare possumus, vel amare, unde amari, honorari vè meremur.*

Quantam autem sanctis Angelis reverentiam debeamus impendere, egregiè explicat idem Doctor mellifluus *in Psalmum* 90. *serm.* 12. Ubi inter cætera, ita admonet: *In quovis diversorio, in quovis angulo, Angelo tuo reverentiam habe: tu ne audeas illo præsente, quod vidente me non auderes.* Et sermone primo de Sancto Michaele, nobis erga amantissimos illos Tutelares summam reverentiam habendam ita inculcat: *Pensate quanta nobis sollicitudine opus est, dilectissimi, ut dignos nos exhibeamus eorum frequentia, & eo modo conversemur in conspectu Angelorum, ne fortè sanctos offendamus obtutus. Væ enim nobis, si quando Angeli provocati peccatis, & negligentiis nostris, indignos nos judicaverint præsentia, & visitatione sua, ut jam necesse habeamus, & nos cum Propheta plangere ac dicere*: AMICI MEI, ET PROXIMI MEI ADVERSUM ME APPROPINQUAVERUNT ET STETERUNT, ET QUI JUXTA ME ERANT DE LONGE STETERUNT, ET VIM FACIEBANT, QUI QUÆREBANT ANIMAM MEAM; *elongatis nimirum iis, quorum præsentia, protegere nos, & propulsare poterat inimicum. Quod si tam necessariam habemus familiaritatem dignationis Angelicæ, cavenda nobis eorum offensa, & in his maximè exercendum,*

quibus eos novimus oblectari. Sunt enim plurima, quæ eis placent, & quod in nobis invenire delectat; ut est sobrietas, castitas, paupertas voluntaria, crebri in cœlum gemitus, & orationes cum lachrymis, & cordis intentione: attamen super omnia hæc, unitatem, & pacem à nobis exigunt Angeli pacis.

Quantam pariter beatissimis illis Custodibus gratitudinem debeamus, etiam declarat ipsemet Bernardus præfato *Serm.12. in Psalmum 90.* Ubi cùm dixisset: *Adsunt igitur, & adsunt tibi, non modò tecum, sed etiam pro te adsunt: ut protegant, adsunt ut prosint: quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi?* subdit: *Simus ergo devoti, simus grati tantis Custodibus, redamemus eos, honoremus eos, quantùm possumus, quantùm debemus*; & sequentia quæ habet supra. num. 15.

Tandem invocationibus nostris, & precibus sunt interpellandi, quoties angustiæ spirituales, & corporeæ nos premunt: id namque fecerunt sanctissimi Patriarchæ: in primis verò Jacob, qui filiis Joseph benedicens aiebat Genes. 48. *Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis*, quibus verbis constat Angelum sui protectorem invocare. Idipsum *cap. 5. Iob* legimus ubi Eliphaz. Jobum arguens ait: *Voca ergo, si est qui respondeat, & ad aliquem Sanctorum convertere*; Ubi nomine *Sanctorum* beatos Angelos intelligit, ut interpretatur S. Augustinus in annotationibus in Job. qui etiam illud: *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei* ad Angelos dici existimat, juxta, quod dicitur apud eumdem Jobum capite 33. *Si fuerit Angelus loquens pro eo unus de millibus, miserebitur ei, & dicet, Libera eum, ut non descendat in corruptionem.* Quod utique confirmatur ex illo Oseæ 12. ubi de Jacob Patriarcha legimus, quòd *invaluit in Angelum, & confortatus est, flevit, & rogavit eum*: sic enim explicatur lucta illa, quam idem Patriarcha habuit tota nocte cum Angelo Genes. 32. Roganti autem Angelo ut eum dimitteret ad auroram, respondit; *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.*

Hanc eamdem veritatem edocent sancti Patres, in primis verò sanctus Chrysostomus in sua Liturgia, ita scribit: *Cœlestis militiæ Princeps Michael, rogamus te nunc indigni, ut tuis intercessionibus munias nos.* Et clarius lib. de Incomprehensibili Dei natura, loquens de Angelis ait: *Rogant pro genere humano, quasi dicant, Pro his Domine rogamus, quos tu adeò dilexisti, ut pro eorum salute mortem obires, animam in cruce efflares; pro his supplicamus, pro quibus ipse tuum largitus es sanguinem, pro his oramus, pro quibus corpus tuum immolasti, &c.* Idipsum præstat Ecclesia, quæ in sacro Missæ Canone post consecrationem hæc verba à Sacerdote proferenda præscripsit: *Supplices te rogamus omnipotens Deus. jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum in conspectu divinæ majestatis tuæ.* Atque ita planè contigisse cuidam sui temporis Sacerdoti, refert Beatus Climacus, in *speculo exemplorum*, scribens, quod ubi prædicta verba quidam Sacerdos sui temporis inter celebrandum pronunciasset, illicò magna cœlestium Spirituum adfuit multitudo visibiliter, inter quos unus specie illustrior, & majestate sublimior visus est sacram Hostiam accipere, & illam divino conspectui præsentare, tum oblatam omnibus aliis Angelis summâ reverentiâ congratulantibus, iterum super altare ad sacrificij consummationem deposuisse.

Hinc sanctus Bernadus sermone de triplici genere bonorum, devotè monet: *A sanctis Angelis*, inquit, *auxilium quærendum est, ut occultis suspiriis, & frequentia lachrymarum, & illi supereminenti majestati preces nostras offerant, referant gratiam; quia missi administratorii*

torii spiritus sunt propter nos, ut hæreditatem capiamus salutis. Quod utique confirmat sermone 12. in Psalm. Qui habitat, *Quoties ergo gravissima cernitur urgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere, invoca Custodem Angelum tuum, Doctorem tuum, Adjutorem tuum in opportunitatibus, & tribulationibus, inclama eum, & dic, Domine salva nos: perimus.* Inde non mirum si Seraphicus Pater noster Franciscus, ut ait S. Bonaventura in ejus vita: *Tantò erat ipsis Angelicis spiritibus amoris vinculo copulatus, atque ita eos venerabatur, ut ob devotionem ipsorum ab assumptione Virginis gloriosæ, quadraginta diebus insistens jejunaret; Beato autem Michaeli Archangelo, eo, quod animarum repræsentandarum haberet officium, spirituali erat amore devotior, propter fervidum quem habebat zelum ad salutem omnium salvandorum.*

Dices. Sanctus Paulus *ad Coloss.* 2. religiosum omnem cultum Angelorum interdixit, ita scribens; *Nemo vos seducat volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ.* Unde Theodoretus exponens hæc verba capitis sequentis, quibus Paulus hortatur: *Omnia in nomine Domini Iesu facite; Hanc legem,* inquit, *sequuta Laodicæna Synodus, ut veteri illi morbo remedium afferret, decrevit, non esse supplicandum Angelis, neque derelinquendum esse Dominum nostrum Iesum Christum:* Ergo, inquiunt Calvinistæ, Angeli non sunt interpellandi.

Nego consequentiam: Neque enim hunc sensum sancti Pauli, & Concilii Laodiceni verba præseferunt: quid enim voluerit Apostolus, explicat apertè sanctus Chrysost. Homil. 6. in idem cap. *Quid sibi,* inquit, *omnino volunt ista verba?* Respondet, *Erant nonnulli dicentes: Non oportet nos per Christum aditum habere ad Deum, sed per Angelos; illud enim captum nostrum superat.* Hinc Apostolus ubique ea quæ de Christo dixerat inculcare studet: *Per sanguinem crucis ipsius reconciliati sumus, & pro nobis passus est.* Quod idem habet Theophylactus, *Aiebant,* inquit, *indignum esse majestate Vnigeniti nos ad Patrem adducere; majusque quàm pro humana tenuitate: Vnde,* inquiunt, *rationi magis est consentaneum dicere Angelos conciliationi nostræ servisse.* In hunc verò cultum Angelorum invehebant, ac simplicioribus persuadebant, ut his intenderent animum, tanquam his qui nos servassent. Nec ab hac interpretatione abhorret Theodoretus, ait enim *Pertinere hæc ad quorumdam hæresim; qui tanquam humilitate ducti, eum asserebant invisibilis universorum Deus, nec attingi, nec comprehendi posse, oportere per Angelos divinam sibi conciliare benevolentiam:* Subdit autem illos Judaicis ritibus assuefactos fuisse, & illud jactasse, legem per Angelos traditam esse, ac propterea cultu ac veneratione dignos videri. Hinc subinfert, *Morbus hic,* inquit, *in Phrygia, & Pisidia longo tempore hæsit: cujus gratiâ, Synodus apud Laodiceam Phrygiæ oppidum habita lege voluit Angelos orare, hodieque oratoria sancti Michaelis apud illos, & eorum finitimos videre licet.* Quibus patet non eam fuisse Teodoreti mentem, ut voluerit per Laodicenam Synodum, proscriptum fuisse cultum Angelorum, sed tantùm damnatos illos hæreticos, qui Angelos, spreto Christo, velut primarios, & unicos apud Deum intercessores adhibebant, ut ferunt ultima verba in objectione posita.

Quod autem commemorat in illis regionibus crebra esse oratoria S. Michaeli sacra, non eo pertinet, ut ea damnet, qualia tunc populari cultu celebrabantur: sed ut indicio sit populos istos in Angelorum venerationem propensissimos fuisse, eo quòd frequentia illis in locis sancti Michaelis essent oratoria, quæ pridem instituta fuerant;

non

non quidem ut ibi superstitiosus honor tribueretur Angelis, uti postmodum fecerunt illi hæretici, sed ut manifestum fieret sanctos Angelos à fidelibus ab ipsis etiam Ecclesiæ primordiis summa veneratione esse habitos. Quod autem ea fuerit etiam Laodiceni sententia, patet ex *Canone 37.* in quo constitutum legimus; *Non oportere Christianos Ecclesiam Dei relinquere, & ire, atque Angelos nominare, & Congregationes facere, quæ interdicta noscuntur. Si quis igitur inventus fuerit huic occultè idololatriæ serviens, sit anathema, quia reliquit Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei, & se idololatriæ tradidit.* Quibus verbis perspicuum est, non prohiberi quemcumque cultum, & invocationem Angelorum; sed eum tantummodo, qui ad contemptum pertinet Domini nostri Jesu Christi, ut faciebant illi humiles Angelorum cultores.

Porrò Angelorum, ac præsertim sancti Michaelis, Theodoreti ætate, venerationem percrebuisse, & in illius honorem frequentia per totum Orientem oratoria instituta fuisse, testatur Sozomenus æqualis Theodoreti *lib. 2. cap. 3.* ubi *Michaelia*, idest basilicas, & oratoria sancto Michaeli dicata, & ingentia in eis facta miracula refert, ex eoque Nicephorus *lib. 7. cap. ult.* His itaque constat, quàm levibus momentis ducantur Calvinistæ, ut Angelorum cultum nobis exprobrent.

ARTICULUS TERTIUS.

De Angelorum peccatis, & pœnis.

MIRUM certè qualiter obscuratum fuerit aurum cœleste, mutatus color optimus, dispersi sint illi lapides prætiosi, quibus instauranda, integrandaque erat cœlestis Jerusalem: Angelos dico illos perduelles, & in Deum rebellantes, qui divinam æqualitatem æmulati cum suo Principe Lucifero, omnibus quibus à suæ creationis primordio ditati fuerant charismatibus, spoliati, è Cœlorum sublimi in inferni profundum æterno, & irrevocabili lapsu ruerunt. Horum autem naturam superfluum esset speciatim hic discutere, cùm alia non sit à sanctis Angelis, ut prima initio hujusce Tractatus disputatione apertè satis declaratum est.

Insuper tamen hic è limine Lectorem monitum volo, nonnullos è sanctis Ecclesiæ Patribus docuisse Dæmones aliam, quàm sancti Angeli sortitos fuisse naturam. Etenim *primò* plerique contendunt eos fuisse à primordio corpore, & carne vestitos. Ita in primis opinatus est Justinus Martyr, qui cùm dixisset Deum terrena hominibus subjecisse, hominum verò, rerumque cæterarum providentiam Angelis attribuisse, subdit; *Angeli porrò hunc ordinem prætergressi, consuetudine mulierum capti sunt, ac filios genuerunt, quos Dæmones appellamus: atque insuper humanum deinde genus sibi subjecerunt, partim magicis scriptis; partim terroribus, ac suppliciis, quæ inferebant; partim sacrificiorum, ac suffituum, & libaminum institutione, quibus indigere cæperunt, postquam cupiditatum perturbationibus tanquam servos se subjecerunt.*

Quibus verbis quamquam significet omnes Angelos esse corpore vestitos, tamen aliam esse Dæmonum ab Aliis naturam apertè declarat. Idem habet ejus Discipulus Tatianus *Lib. contra Græcos*, docens Dæmones non carne præditos esse, sed tenuissimis corporibus: *Dæmones*, inquit, *omnes carne præditi non sunt, sed spiritualis illis inest concretio, ut ignis, & aeris: porro ab his solis, qui Dei spiritu uniuntur Dæmonum corpora perspici possunt*, &c.

Eamdem sententiam approbat Origenes l. 3. contra Celsum, & insuper affirmat Dæmones *liguritores esse, ac circum sacrificia & cruores, & vapores* su-

facrificiorum volitare; Angelos verò bonos *discrepantis esse tum naturæ, tum propositi ab his omnibus Dæmonibus, qui in terris habitant*. Idem docet sanctus Basilius, vel quisquis est Author commentarii ad primum caput Isaiæ, ubi legimus quòd *Dæmonibus propter naturam voluptatum appetentem, & perturbationibus obnoxiam, sacrificia voluptatem quamdam, & usum afferunt in nidorem abeuntia, quod ex ustione sanguis evaporatus, & ad hunc modum attenuatus, in illorum substantiam assumitur. Toti enim per totum vaporibus aluntur, non mandendo, vel ventris officio: sed quemadmodum capilli omnium animalium, & ungues, ac cætera id genus in totam substantiam suam alimentum accipiunt. Ob id nidores affectant, thurisque fumos tanquam ad nutricatum suum vehementer expetunt*. Subscribit etiam Chrysost. Oratione 2. in sanctam Babylam *Dæmones*, inquit, *cùm nidore, ac fumo, & fuso cruore coluntur, accurrunt tanquam canes sanguinem vorantes, & gulosi ad lambendum; quando autem nemo est, qui hæc illis præbeat, velut fame quadam enecantur*. Non abnuit etiam Hieronymus Epistola 146. ad Damasum ita scribens. *Talis est Dæmonum multitudo, quæ per idola manufacta cruore pecudum, & victimis pascitur*.

Ex hoc ipso argumento Tertul. *Cap. 22. Apologetici*, demonstrat Dæmones esse spiritus immundos: *Quod*, inquit, *ex pabulis eorum sanguine, & fumo, & putidis rogis pecorum, & impurissimis linguis ipsorum natum intelligi debet*. Eusebius denique, *Lib. 5. de præparatione Evangelica*, eamdem veritatem confirmat, affirmans idcirco Dæmones homines ad sacrificia frequentanda, & simulachra veneranda traducere, ut ex oblatarum victimarum nidore sagineutur. *Isti igitur*, inquit, *circa terram, ac sub ea degentes, ac terrenum aerem crassum illum, caliginosumque pervagantes, & in tenebricosum, ac terrenum domicilium relegati .... circa mortuorum sepulchra, & monumenta, ac sordidam omnem, impuramque materiam, oberrantes, sanguine, ac tabo, & omnigenum animantium corporibus, atque eorum, qui ex terra manant suffituum, vaporumque habitu gaudent*.

Nec alia videtur fuisse sancti Augustini sententia, quamvis dubius totus videatur in determinando num Dæmones ex aerea, aut alia materia formati fuerint, nam 3. de Genesi ad litteram ita scribit: *Et hi*, inquit, *Dæmones, aerea sunt animalia, quoniam corporum aereorum natura vigent: & propterea morte non dissolvuntur, quia prævalet in eis elementum, quod ad faciendum, quàm ad patiendum est aptius, &c.* Ac paulò post: *In qua fortassis parte* (suprema scilicet aeris, ac purissima) *si fuerunt ante transgressionem suam transgressores cum principe suo nunc Diabolo, tunc Archangelo: nam nonnulli nostri non eos putat cælestes, vel supercælestes Angelos fuisse: non mirum si post peccatum in hanc sunt detrusi caliginem*, &c. Mox: *Si autem transgressores illi antequam transgrederentur, cælestia corpora gerebant, neque hoc mirum est, si conversa sunt ex pœna in aeream qualitatem, ut jam possint ab igne, id est, ab elemento naturæ superiori aliquid pati*.

Ea autem sententia de permutatione substantiali, quam in Angelis peccando factam supponunt præfati Patres, diu apud Græcos invaluit; nam in *Concil. Florentino* legimus eos dixisse, quod „ Diabolus, & qui cum ipso exciderunt „ gloria Dei, carnem propemodum „ acceperunt, & qui materiæ erant ex„ pertes, ex parte materiales facti sunt: „ idcirco & ad materialia currunt cor„ pora, & in corporibus acquiescunt: „ cujusmodi erat ille, qui dixit Matth. „ 8: *Si ejicis nos Domine, permitte nos* „ *intrare in gregem porcorum*: & permi-

„ misit ipsis, & irruit grex in præcipitium, ac propterea & in humanis corporibus habitare cupiunt; in ipsis enim requiescunt: Ecce quomodo ex parte carnales sunt, & supplicio sunt afficiendi, & materia quam acceperunt, in igne concremabitur in in æternum, Angeli autem omnino sunt expertes materiæ, ut qui cadere amplius nequeant; nec ulla inest ipsis materia.

Verùm hæc sententia prorsus absona est, siquidem *prima disp. hujusce Tractatus* sufficienter demonstravimus Angelos omnes esse omnino materiæ, ac corporis expertes, & Dæmones initio sortitos esse cum sanctis Angelis eamdem naturam, nec ab ea peccando descivisse; quocirca ne trita jam stadia remetiamur, abstinendum duxi ab iterata improbatione hujus sententiæ. Solùm illaque hic Inquirendum, & resolvendum auspicamur, quodnam fuerit, & quàm grande Angelorum perduellium malum; Cumque generatim duplex Angeli malum incurrerint peccando, & avertendo se à Deo incommutabili bono, ut ad bonum proprium se converterent; nempe malum culpæ, & pœnæ; de utroque disserendum erit in sequentibus quæstionibus, quarum *Prima* aperiet, an & qualiter Angeli peccare potuerint: *Secunda*, quale primarium, & capitale fuerit Angelorum peccatum. *Tertia* an peccatum illud sit omnino inexpiabile, Dæmonesque ita sint in malo obstinati, ut nullatenus resipiscere queant: *Quarta*, quænam eorum pœna, & qualiter à Deo criminum vindice torqueantur.

Quaestio Prima.

An, & qualiter Angeli peccare potuerint?

Tria maximè veniunt in praesenti quæstione determinanda: *Primum*, an Angeli creati potuerint esse omnino Impeccabiles. *Secundum*, an peccare potuerint primo suæ creationis instanti: *Tertium*, an aliqua ducti necessitate, vel plenè libera voluntate peccaverint, quæ ut evidentiùs resolvantur.

Notandum I. Nullum de facto existere, aut extitisse unquam puram creaturam ex natura sua, & intrinsecè impeccabilem; nam omnis creatura intellectualis, angelica est vel humana; certum est autem utramque peccato fuisse fœdatam. Unde meritò *Iob.4.* dicitur, *Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem; quantò magis hi, qui habitant domos luteas?* Quasi diceret, ait ibidem S.Gregorius, *Si illi Spiritus incommutabiles esse nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimuntur, qua temeritate homines in bono permanere constanter existimant, quos in eo quod intellectur ad summa evehit, carnalis infirmitas aggravans præpedit, ut per corruptionis vitium in semetipsis habeant unde ab intima novitate veterascant.*

Solùm ergò difficultas est, an de potentia Dei absoluta formari possit aliqua rationalis creatura, quæ ex se; & ex natura sua sit omnino indefectibilis. Circa cujus difficultatis resolutionem, duæ maximè oppositæ sunt sententiæ; quarum *Prima* contendit non repugnare aliquam creaturam rationalem esse ab intrinseco impeccabilem. Ita sentit Ochamus *in 1.dist.44. quæst. unica art.1.* ubi supponit posse dari hominem longè essentialiter perfectiorem illo, qui creatus est, & consequenter illum potuisse produci natura sua impeccabilem. Sunt autem, qui repetunt modum hujus impeccabilitatis, ex eo quod putant posse produci creaturam aliquam, cui esset connaturalis visio beatifica, quæ inquiunt, hominem efficit natura sua impeccabilem. Sunt etiam; qui volunt hujus impeccabilitatis modum deduci posse ex eo, quod non

non repugnet à Deo produci creaturam rationalem non liberam, sed ex necessitate determinatam ad unum, subindeque illam peccare non posse; quia cùm naturaliter non possit ad malum determinari, consequens est, quod illa esset ex natura sua formaliter ad bonum determinata. *Secunda* verò sententia negat creaturam produci posse, quæ sit intrinsecè impeccabilis, tam in materia naturali, quàm in supernaturali, ita quòd sive naturæ suæ relicta, sive ad ordinem supernaturalem evecta peccare posset.

Notandum 2. Reverà Angelum non fuisse peccatorem in primò suæ creationis instanti, siquidem, ut supra docuimus, omnes Angeli creati fuerint in statu gratiæ sanctificantis, unde in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. determinatur, quod Diabolus, & alii Dæmones à Deo quidem naturà creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Et in Concilio Carthaginensi 4. *cap*. 1. inter alia fidei dogmata interroganda ab eo, qui Episcopus creatur, unum est, an credat quòd Diabolus non per conditionem, sed per arbitrium factus est malus. Hinc Origenes homilia in Ezechielem: *Serpens*, inquit de Diabolo, *non semper fuit serpens, primò quidem à Deo bonus creatus, sed propriæ voluntatis pravitate Dæmon effectus*. Cui concinit S. Chrysostomus de patientia Job. *Diabolus*, inquit, *non naturæ nomen, sed præsumptionis est . . . non enim Diabolus factus est à principio, sed Angelus creatus est*. Quibus concinit sanctus August. pluribi, maximè *Lib*. 1. *de nuptiis, & concupiscentiis cap*. 23. *Diabolus*, inquit, *spiritus immundus, est, & utique quoniam spiritus est natura, immundus est de vitio, bonum quod spiritus, & malum quod immundus: quorum duorum illud à Deo est, hoc ab ipso*. Unde *lib. de Civit. c*: 13. ait, *Nec ipsius Diaboli natura, in quantùm natura est, malum est; sed perversitas eam malam facit*.

Hæc etiam veritas ratione firmari potest: Si enim Dæmones creati fuissent mali, non viderentur digni supplicio propter tale malum, in his enim, quæ à natura sunt, nec præmio, nec supplicio quis dignus est censendus: Tum quia sequeretur talis malitiæ Deum esse principalem Authorem; etenim qui dat formam, dat naturaliter consequentia ad formam: sed illa malitia formalis sequeretur talem naturam, ut supponitur: Ergo principaliter ab Authore talis naturæ proveniret. Tum denique quia Deus ipse *Genes*. 1. omnia à se condita opera ut perfecta, & bona probavit; *Vidit*, enim, *Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. Adde quòd ad hujus veritatis assertionem sufficiant verba Judæ Apostoli dicentis, *Angelos qui non servaverunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in judicio magni diei, vinculis æternis sub caligine esse reservatos*; Non fuerunt ergo mali natura: sed tales propria voluntate facti sunt. Restat itaque determinandum, an Angeli in primo suæ creationis instanti reverà peccare potuerint. Negant Thomistæ cum Angelico doctore, *prima parte qu*. 63. *ar*. 5. Affirmat verò subtilis Doctor *in* 2. *dist*. 5. *qu*. 2. *num*. 13.

Notandum 3. Reverà Angelos fuisse ab initio suæ formationis libero arbitrio donatos: *Saluberrimè enim confitemur*, inquit S. Augustinus lib. de correptione, & gratia cap. 10. *quòd rectissimè credimus Deum, dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exoritura esse præscivit, & scivit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere, etiam de malis benè facere, quàm mala esse non sinere: sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, justitiæque judicium*. Denique *Angeli quidam quorum princeps est, qui* di-

dicitur Diabolus,per liberum arbitrium à Domino Deo refugæ facti sunt: refugientes tamen ejus bonitatem, quâ beati fuerunt, non potuerunt ejus effugere judicium, per quod miserrimi effecti sunt, Cæteri autem per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt. Quibus verbis apertè docet S. Augustinus omnes Angelos tam bonos, quàm malos ab initio donatos fuisse plenissima libertate,& malos liberrimè à Deo fuisse aversos: bonos autem proprio suo arbitrio actuali gratia roborato, & illustrato in veritate, & observantia stetisse. An autem aliquo ad peccatum suadente, & moraliter impellente Dæmones deviaverint; hic erit determinandum.

Conclusio Prima.

Revera *non potest aliqua produci rationalis creatura,quæ ex natura sua, & intrinsece sit impeccabilis*. Ita Doctor *in 2.dist.23. quæst. unica num.6.* ubi ait, *Dico igitur, ad quæstionem, quod non potest fieri talis natura, sive voluntas, quæ sit impeccabilis per naturam: quia authoritates Sanctorum sunt expressè de hoc*.

Probat itaque conclusionem, primò quidem authoritate *S. Hieronymi Epistola* 148. circa finem, ubi expendens illa verba Psalmi 142.*Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, ait, *Non dicit* OMNIS HOMO, SED OMNIS VIVENS, *id est, non Evangelista, non Apostolus, non Propheta: ad majora conscendo, non Throni, non Dominationes, non Potestates, cæteræque Virtutes: Solus Deus est in quem peccatum non cadit, cætera cum sint liberi arbitrii, in utramque partem suam possunt flectere voluntatem*. Eamdem sententiam edocet S. Augustinus *Lib.3.contra Maximinum cap.12.*ubi ex illis verbis 1.*ad Timotheum 6.*quibus de Deo dicitur, *Qui solus habet immortalitatem*: concludit Deum etiam solum habere impeccabilitatem; nam homines, & Angeli peccando aliquo modo moriuntur: *Et omnes*, inquit, *qui non peccaverunt, peccare potuerunt, & cuicumque creaturæ rationali præstatur, ut peccare non possit, non est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ*.

Rem expressè declarat S. Gregorius libro 5. moral. cap.27. *Natura Angelica*, inquit, *etiamsi contemplatione sui Authoris inhærendo in statu suo immutabiliter permanet; eo tamen ipso, quo creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet*. At omnium evidentissimè rem definit S. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap.10. ubi Discipulo ab eo quærenti cur non potuit Deus facere creaturam impeccabilem per naturam? respondet: *Quia non potuit ipsam facere Deum*: Ergo (subinfert Doctor) nulla creatura potest esse impeccabilis, nisi sit Deus, vel assumpta à Verbo.

Eamdem veritatem duplici ratione probat Doctor;quarum primam sic format; Omnis voluntas, quæ potest appetere suum commodum, & illud non appetere rectè,potest peccare: sed nulla est creata voluntas nec creabilis, quæ non possit appetere suum commodum, & illud non appetere rectè: Ergo nulla pariter est, quæ non sit defectibilis. *Major constat*:Nam eo ipso, quò voluntas proprium commodum appetendo potest omittere affectum justitiæ, & rectitudinis, seu non appetere illud commodum ob finem honestum, & à Deo præscriptum, potest peccare; peccatum quippe nihil aliud, est quàm carentia rectitudinis debitæ actui.*Minorem probat Doctor* Omnis voluntas in qua non necessariò conjunguntur ista duo;nempe appetere commodum, & illud rectè appetere: potest illud bonum commodum appetere rectè, & non rectè: sed in nulla voluntate creata possunt conjungi illa necessariò; nempè, quod appetendo suum bonum commodum, necessariò illud appetat rectè: nulla enim voluntas præter divinam rectè appetit

em

ex eo formaliter, quod appetit: Ergo, &c. *Patet Major*: Si enim illa duo non sint necessariò connexa, nempe appetere commodum, & illud appetere rectè, evidens est, quod voluntas poterit commodum sibi bonum appetere, & illud non appetere rectè. *Minorem probat Doctor*: Omnis voluntas creata sicut potest appetere sibi commodum, sic potest illud appetere modo sibi non convenienti secundum ordinationem divinam; quia posset illud commodum velle tali modo, quo appareret esse ipsi majus commodum: sic posset appetere, & velle summè beatitudinem summam, & omnium maximam; quia melius est habere beatitudinem summam quàm eam habere in gradu remisso: ille autem appetitus non esset conformis divinæ ordinationi; quia ex Dei præscripto beatitudo commensurari debet meritis: Ergo nulla est voluntas creata, quæ ex se non possit aliquid velle contra Dei voluntatem; adeoque nulla est, quæ non possit peccare.

Confirmat. Omnis voluntas, quæ non est sua regula, nec necessariò est conformis suæ regulæ, potest deficere à sua rectitudine: sed omnis voluntas creata naturæ suæ relicta, nec est sua regula, nec conformis suæ regulæ: Ergò, &c. *Major constat*: Omnis namque voluntas, quæ nec est sua regula, nec est cònformis suæ regulæ, haud dubie poterit ipsi esse difformis; adeoque non erit recta, nec proinde debitam rectitudinem in suis actibus habebit, subindeque peccabit; cùm peccatum, ut mox diximus, nihil sit aliud quàm carentia debitæ rectitudinis in actibus à voluntate liberè elicitis. *Minor* etiam est evidens; nulla namque voluntas creata potest esse sua regula, cum necessariò voluntatem superiorem nempe divinam habeat, à qua dependet, & per quam regulari debet: nec ipsi est necessariò conformis; quippe cum supponatur libera, adeoque potest velle aliquid contra divinam voluntatem, aut saltem velle alio modo, & alterum ob finem: Ergo, &c.

Probat 2. Omnis voluntas, quæ non est satiata per amorem alicujus objecti, & quæ non habet necessariò, sed per propositum bonum infinitum, quo satiari potest; potest quando libuerit cessare à quocumque objecto, quod amat, & amare aliqua objecta, non in ordine ad bonum illud infinitum satiativum: sed nulla voluntas creata est ex se satiata amore ullius objecti; nec habet necessariò sibi propositum bonum infinitum semper, quo solo satiari potest: Ergo omnis voluntas creata potest cùm libuerit cessare ab amore cujuscumque objecti, quod amat, & amare aliqua objecta sine relatione eorum ad objectum infinitum satiativum: sed omnis voluntas, quæ potest hoc facere, potest peccare; quia potest cessare ab amore alicujus objecti, etiam quando præciperetur: Ergo omnis voluntas creata potest peccare, & consequenter nulla est ex se impeccabilis, Advertit etiam hac ratione posse confirmari secundam, & tertiam probationem Alensis.

Probari posset ulterius hæc conclusio; quia eatenus posset dari voluntas rationalis non peccabilis; vel quia determinaretur ex natura sua ad prosequendum quodcumque bonum propositum, itaut non esset ipsi liberum cessare à prosecutione: vel quia determinaretur ad prosequendum quodcumque bonum propositum, itaut non esset ipsi liberum cessare a prosecutione: vel quia determinaretur ad bonum honestum, ut sic, itaut non posset prosequi aliud bonum quam bonum honestum, quamvis ex ipsismet bonis honestis posset pro sua libertate hoc præ illo eligere, sicut voluntas Beatorum est de facto determinata. Sed neutrum ex his dici potest: Non *primum*, quia sic voluntas non esset libera: & præterea, quia si esset determinata ad quodcumque bonum propo-

 posi-

positum, deberet etiam esse determinata eodem modo ad fugiendum quodcumque malum propositum: sed hoc est inconveniens: quia sequeretur, quòd intellectus non deberet habere virtutem proponendi simul bonum, & malum, nec duo bona in, quæ non posset voluntas simul tendere, aut duo mala; quia, quando quidem voluntas esset determinata ad unum, frustra simul proponetur alterum, & frustra daretur talis facultas intellectus. Non etiam *secundum*; quia absurdum est, quòd appetitus ullus sit, qui non possit tendere in quodcumque bonum suum: sed impossibile est, quod possit voluntas esse ulla creata, quæ non possit habere aliud bonum quàm honestum: impossibile est enim, quòd sit potentia ulla vitalis, quæ non habeat aliquod objectum delectabile: Ergo impossibile est, quòd solùm determinetur ad bonum honestum ex sua natura intrinsecè.

Dices 1. Deus potest facere corpus, quod non potest deordinari à suo motu, ut est cœlum, quod naturaliter nequit aliter moveri, quàm de facto movetur: Ergo potest facere spiritum, qui non possit deordinari à motu suo, & consequenter erit impeccabilis.

Respondet Doctor, negando antecedens, si loquamur de corpore secundum naturam suam intrinsecam: nam sine dubio quodcumque corpus potest à quocumque motu impediri, saltem divinitùs, & moveri motu omnino distincto, & opposito. Deinde, quamvis verum esset antecedens, negari potest consequentia: discrimen enim est, quòd tale corpus cùm libertatis sit expers, nec possit esse culpæ particeps sicut voluntas, non posset etiam deordinari in motu suo deordinatione culpabili: non sic autem voluntas, quæ cùm sit libero arbitrio donata, & non solùm possit habere motum circa unum objectum, sed etiam circa aliud, non debet necessariò habere unum præ alio, & consequenter si solus motus in unum ex illis, ut in bonum honestum, sit motus rectus, & ordinatus ipsius, poterit deordinari ab illo motu habendo alium motum in bonum commodum non honestum, qui motus est inordinatus.

Dices 2. Deus facere potest voluntatem aliquam, quæ necessariò tendat in aliquod bonum, putà in finem: Ergo poterit facere, quòd talis voluntas tendat in omne ordinatum ad illum: Ergo, &c. Antecedens patet per August. 13. *de Trinit. cap.* 3. dicentem, *Quòd omnes volunt necessariò beatitudinem*. Consequentia probatur, quia eadem necessitate, qua aliquid tendit in finem, tendit in ea, quæ sunt ad finem.

Respondet Doctor. Primò juxta sua principia, quòd voluntas creata non necessariò tendit in finem sibi ostensum; nec in particulari, nec in universali: idcirco negat antecedens cum sua probatione.

Respondet secundò juxta communem sententiam, concesso antecedente negando consequentiam: nam alia est ratio de fine ultimo, atque de mediis ad ipsum ordinatis; nam in fine ultimo cùm sit infinitum bonum est perfectissima bonitas alliciens voluntatem ad amorem ejus, non verò est talis ratio boni in mediis ad ipsum ordinatis. Addit Doctor, quòd quamvis necessariò talis voluntas tenderet in finem: non inde sequeretur, quòd in media tendere deberet modo debito, & consequenter inde non sequitur, quod non possit peccare.

Dices 3. Posse peccare juxta S. Anselmum, non est libertas nec pars ipsius: Ergo potest esse vera libertas absque peccandi potentia: proindeque Deus poterit producere aliquam voluntatem omnino impeccabilem.

Respondet primò Doctor, explicando S. Anselmum, & distinguendo antecedens. Posse peccare, idest, posse producere ipsum peccatum formaliter, seu pri-

privationem, in qua communiter supponitur consistere ratio formalis ipsius peccati, concedit antecedens: posse peccare, idest, posse producere actum illum qui est peccaminosus pro instanti, quo est peccaminosus, negat antecedens: & similiter distinguit primum consequens, & negat secundam consequentiam.

Respondet secundò distinguendo aliter antecedens: Posse peccare non est ita essentia libertatis etiam creatæ, quin possit haberi conceptus libertatis absque conceptu talis potentiæ; concedit: quia potest quis considerare potentiam, ut potentem unum bonum præ alio eligere ad libitum suum, & hic conceptus est ipsius, ut est libera, & sufficienter distinctivus ipsius à potentia naturali: posse peccare non est de essentia libertatis creatæ ex se sic, ut non conveniat ex natura sua intrinseca cuicumque potentiæ liberæ creatæ; negat antecedens.

Dices 4. Deus potest facere voluntatem impeccabilem per gratiam, & gloriam, ut patet in Beatis, & confirmatis in gratia: Ergo, & per naturam; quia Deus potest communicare creaturæ alicui omnem omnino perfectionem finitam ipsam ei identificando realiter: At perfectio illa quam habet status beatitudinis, confirmationis in gratia, ratione cujus voluntas fit impeccabilis, est perfectio finita: Ergo potest illam identificare voluntati: sed voluntas, cui identificaretur, esset sine dubio tam impeccabilis, quàm est voluntas Beati, & confirmati in gratia.

Confirmatur. Quod non repugnat alicui creaturæ, potest illi concreari, & consequenter potest esse ipsi connaturale: sed gratia, & charitas non opponuntur creaturæ rationali: Ergo possunt esse ipsi connaturales.

Respondeo primò, Negando majorem: nam, ut diximus in disputatione de Visione beatifica, nulla est creabilis substantia spiritualis, cui Visio beatifica sit connaturalis. Idem dicendum de gratia, & charitate, subindeque etiam neganda est confirmatio.

Respondet secundò. Doctor negando consequentiam cum majori probationis suæ, neque enim potest efficere Deus, ut ulla substantia v. g. habeat sibi identificatum calorem formalem, aut ullus intellectus creatus intellectionem aut Visionẽ beatificam; unde quantumvis posset facere perfectiorem intellectum in infinitum, nunquam tamen posset facere, ut ullus finitus esset realiter gratia, aut intellectus intellectio.

Dices 5. Voluntas creata est impeccabilis in primo instanti suæ creationis; quia pro illo instanti habet rectitudinem naturalem sibi datam à Deo, & motum naturalem, & per consequens rectum naturaliter, & necessariò: Sed Deus potest conservare creaturam pro quolibet altero instanti eodem in statu, quo primò formata fuit: Ergo semper poterit esse ex se impeccabilis.

Respondet Doctor primò negando antecedens, cujus falsitas patebit ex conclusione sequenti. Respondet secundò juxta S. Thomæ doctrinam, negando, quòd illa creatura conservari deberet in sequentibus instantibus eodem in statu, quo erat in primo, quia pro aliis instantibus exigit connaturaliter habere operationes ex se sibi ipsi imputabiles, & non necessariò imputabiles Deo: in primo autem instanti necessariò imputantur Deo omnes operationes ejus, consequenter non potest habere pro primo instanti operationem malam juxta illam sententiam.

Dices denique: Non implicat contradictionem, quòd creata voluntas necessariò determinetur ad sequendum dictamen rationis, adeoque Deus talem voluntatem potest producere: quidquid enim contradictionem non implicat, à Deo fieri potest: Sed voluntas necessariò sequens dictamen rationis est ex se im-

impeccabilis: Ergo,&c. *Minor* constat: Probatur *Major*: Tam appetitus voluntarius potest determinari ad dictamen rationis sive rectum sive erroneum, quàm appetitus sensitivus determinatus est ad dictamen sensus, formale, vel virtuale: Ergo potest esse appetitus determinatus ad dictamen rationis, ita, quod non posset ire contra dictamen rationis, & posset nihilominus in diversa objecta liberè tendere secundùm dictamen rationis; quando, scilicet, ratio dictaret plura bona, nec unum alteri præferret, tunc voluntas liberè posset ex his unum eligere, aliud dimittere, nec in hoc peccaret; quippe non ageret contra dictamen rationis.

Nego majorem, & ad ejus probationem dico, quod in eo casu nec voluntas, nec dictamen rationis haberent perfectam rationem voluntatis, & dictaminis; sicut verbi gratià, si Deus tantùm concurreret cum intellectu alicujus ad intelligendum bona, & non ad intelligendum mala; tunc voluntas necessario vellet bona, & non mala: illa tamen determinatio voluntatis non esset ab intrinseco, sed ab extrinseco; quæstio autem præsens movetur de determinatione voluntatis ab intrinseco.

CONCLUSIO SECUNDA.

ANGELUS *potuit peccare in primo instanti*. Ita Doctor in 2. dist.5.q.2. numero 13. *Teneo igitur*, inquit, *quòd potuit in primo instanti habere potentiam volitivam perfectam, & non limitabatur ad rectam operationem: non enim habuit in secundo instanti magis determinans quàm in primò*: Ergo, &c. Quæ ratio Doctoris sic elucidari potest: Potentia, quæ potest habere operationem perfectam, & non limitatur nec determinatur necessariò ad operationem rectam, potest habere operationem non rectam: sed Angelus in primo suæ creationis instanti habuit potentiam volitivam perfectam; & ideo potuit habere volitionem perfectam, & non limitabatur, nec determinabatur ad operationem rectam: Ergo in illo instanti potuit non rectè operari, & per consequens peccare. Consequentia est optima, cum majori evidenti. *Minorem probo*: Quia voluntas Angeli in primo instanti non habuit majorem determinationem, quàm in secundo; cùm nihil reale intrinsecum habeat in primo, quòd non habeat in secundo: Ergo, &c.

Secundò: Voluntas in primo instanti creationis priùs naturâ quàm peccaret, potuit habere omnes conditiones requisitas ad agendum, & eliciendum actum peccaminosum: Ergo reverà potuit pro illo instanti peccare. *Probatur antecedens*: Non aliæ desiderantur conditiones ad peccandum, quàm cognitio objecti sub ratione boni aut utilis, aut delectabilis, & prohibiti, & negatio omnis impedimenti: Sed illa omnia possunt esse in primo instanti. *Probatur*, Illa, quæ sunt in secundo instanti possunt esse in primo præter respectum ad esse præexistens, sed ille respectus nihil prorsus facit ad rem: Ergo quæ requiruntur ad peccandum in secundo instanti, possunt esse in primo.

Probatur 3. Angelus in primo instanti potuit mereri, & habere omnia requisita ad merendum: imò, ut fatentur Thomistæ, de facto meruerunt: Ergo, & peccare, & habere omnia prærequisita ad peccandum: tum quia prorsus est eadem ratio: tum quia si non posset peccare, non posset mereri, quia quidquid impedit quominus posset peccare, impedit quominus posset mereri; imò plus requiritur ad merendum, quàm ad demerendum; nam mereri est bonum quoddam perfectum, demereri autem est malum: bonum verò ex integra causa, & malum ex quolibet defectu.

Confirmatur: Idcirco Angelus non habuisset in primo instanti necessaria ad peccandum, quia non fuisset perfectè, & completè liber: sed sufficienter

liber

liber extitit, ut peccare posset. *Probatur.* Adhoc, ut Angelus in instanti suæ creationis peccare potuerit, sufficit, quod fuerit liber libertate contradictionis, & exercitii: Sed hanc saltem libertatem in primo instanti creationis habuit: Ergo in illo peccare potuit. *Probatur major,* Angelus in primo instanti suæ creationis tenebatur ex præcepto divino elicere actum dilectionis Dei super omnia: Sed cùm fuerit liber quoad exercitium respectu prædicti amoris, potuit tunc non amare, seu amorem illum omittere, maximè quia tunc Deus potuit illi denegare auxilium efficax ad illum eliciendum; hujus enim auxilii collatio, illi non erat debita; sed omnino liberalis, & gratuita: Ergo tunc potuit Angelus peccato saltem omissionis peccare; nam posse peccare peccato omissionis, est posse non elicere actum ad quem aliquis ex præcepto tenetur, seu posse illum actum omittere.

Reponunt Thomistæ cum Cajetano, Angelum in primo instanti non potuisse omittere actum; quia stante præcepto ex parte Dei de eliciendo tali actu ab Angelo, v. g. de conversione facienda in Deum, erat judicium ipsi inditum ab Authore naturæ; quod quidem non poterat esse nisi verum practicum de faciendo, quod à Deo præcipitur: ac proinde voluntas non poterat contrarium operari, nec ab actu cessare; nec minùs tamen propterea erat libera. Quòd utique explicant exemplò Christi Domini, qui respectu actus cadentis sub præcepto, fuit liber quoad exercitium; & tamen peccare non potuit: Unde licèt illum actum potuerit elicere potentia antecedenti, & in sensu diviso, non tamen potentia consequenti, & in sensu composito. *Addunt*, quod Angeli in primo instanti potuerint incurrere omissionem actus, non tamen omissionis peccatum; quia licèt potuerint omittere talem actum, prout omissio est pura negatio actus oppositi, non tamen ut est privatio prædicti actus, ut debiti, & à Deo præcepti.

Contrà primò hæc responsio supponit tamquam certum, non esse dabilem puram omissionem culpabilem, quòd tamen controvertitur inter Theologos; quorum plurimi affirmant simplicem omissionem illius præcepti, quòd quis tenetur implere, esse peccaminosam; siquidem eo tempore quô præceptum obligat ad diligendum Deum, v. g. vel ad audiendum sacrum die Dominicâ, potest quis ratione alicujus negligentiæ culpabilis, se merè negativè habere circa illum actum, itaut nullum voluntatis actum eliciat, quo positivè velit Deum non diligere, vel adesse sacro; quæ negligentia erit omnino culpabilis; quia, ut omissio sit peccatum, satis est, quòd negligentia sit voluntaria indirectè; ut autem negligentia sit hoc modo voluntaria, sufficit quòd voluntas possit; & teneatur illam vitare, excitando intellectum ad actum sollicitudinis ei oppositum, & tamen non vitat: ad hoc autem non est necessarius actus voluntatis, quô ipsa negligentia sit volita: nam S. Thomas 2. *quæst.* 54. dicit, *Quòd negligentia provenit ex quadam remissione voluntatis, per quam contingit quòd ratio non sollicitetur, ut percipiat ea quæ debet, vel eô modô quô debet.* Et consequenter ad negligentiam culpabilem non requiritur actus voluntatis, quô sit volita.

Deinde, si voluntas Angeli non poterat suspendere talem actum conversionis ad Deum, consequens est, quòd necessitabatur ad illum ponendum: Ergo in eo ponendo actu Angelica voluntas non erat libera, nec ille actus erat voluntarius, proindeque non potuit esse meritorius: sed hoc consequens ut falsum negant etiam ipsimet Adversarii; proindeque fateri debent illum actum fuisse liberum, ac subinde potuisse fieri peccaminosum per omissionem suæ productionis.

Ad exemplum autem de Christo Domino, quòd in suæ responsionis confirmationem adducunt, dico illud non esse ad rem, quippe cùm Christus Dominus nec in primo, nec in quovis alio instanti suæ vitæ potuerit peccare: Tum quia primus, & princeps erat confirmatorum in gratia: Tum quia intuitiva Dei visione donabatur: Tum denique quia habebat unitam hypostaticè suam humanitatem Verbo: Angelus autem in primo instanti suæ creationis nullo horum gaudebat privilegio: Ergo ex privilegiis Christi, & ex ejus impeccabilitate, non rectè infertur impeccabilitas Angeli in primo instanti.

Dices 1. Si Angelus in primo suæ creationis instanti peccaret, tale peccatum Deo ut Authori, ac Motori specialiter tribueretur; sed implicat peccatum Deo attribui: Ergo, & Angelum in primo instanti creationis peccare. Minor constat. Probatur Major. Prima operatio, quæ incipit cum ipso esse rei, tribuitur causæ productivæ ipsius rei; nam idcirco motus gravium, & levium ad suum locum naturalem, sive centrum, dicitur inesse eis à generante, quia motus ille cum eorum esse incipit; statim enim moventur, & existunt, maximè si producantur extra locum suum naturalem.

Secundò, idem suadetur exemplo tibiæ, quæ si nascatur curva, & statim incipiat claudicare, illa claudicatio reducitur in debilitatem principii generantis.

Tertiò, idcirco motus cordis in animalibus generanti tribuitur, quia incipit unà cum ipsis animalibus. Ratio autem eorum omnium est, quia operatio, quæ incipit cum esse rei productæ, est veluti corollarium quoddam sequens ad naturam illius, sicque procedere debet ab Agente, & Authore illius esse; unde vulgare illud, Qui dat esse, dat etiam consequentia ad esse.

Confirmant, ex eo quòd operatio procedens à natura secundùm inclinationem ab Authore naturæ acceptam, ipsi naturæ Authori debet attribui; nam moveri sursum, inest igni à generante, quia est secundum inclinationem, quam habet à generante ad locum sursum: sed operatio, quæ incipit simul cum esse rei, procedit à natura secundum inclinationem ab Authore naturæ acceptam: Ergo ipsi naturæ Authori debet attribui. Probant minorem. Quando res incipit esse, non habet aliam inclinationem, & dispositionem, præter illam quam accipit ab Authore naturæ: Ergo si in eo instanti operatur, necessum est, quòd operetur secundum inclinationem sibi ab Authore naturæ inditam.

Negat majorem Doctor loco supra laudato numero 4. Primo quia secundum S. Augustinum 11. de Civitate Dei c. 3. *qui dicunt Angelos a principio fuisse malos, non sentiunt cum Manichæis, qui ponebant unum Deum malum immediatè esse causam mali, & alterum esse immediatè causam boni*: Sed hoc sentire deberent si Angeli in primo suæ formationis instanti non possent esse mali, & peccatores, quin eorum peccatum in Deum refunderetur: Ergo ex S. August. licet Angeli peccassent in primo instanti suæ creationis, eorum propterea peccatum Deo non esset tribuendum. *Secundò*, Defectus causæ secundæ in agendo, pro quocumque instanti quo agit, non est Deo tribuendus, sed ipsimet causæ secundæ, quamvis agere nequeat nisi cum concursu ipsius Dei; sed defectus qui inesset actui peccaminoso Angeli peccantis in primo instanti, esset ipsiusmet Angeli defectus: Ergo non Deo, sed ipsis Angelis esset adscribendus. *Tertiò*, Eatenus peccatum Angelicum in primo instanti refunderetur in Deum tamquam in causam illius peccati, quatenus Deus pro illo instanti voluntatem produceret, ipsique infunderet principia omnia, quibus medianti-

tibus posset peccare, necnon, & conditiones sine quibus non peccaret, putà objectorum applicationem, & motionem: Sed si hac ratione Deus dicendus esset author peccati, pari jure omnia peccata, quæ fierent in secundis instantibus in ipsum essent refundenda:quippe ille ipse est, qui formavit voluntatem, quæ peccat, & cum ea ad actum peccaminosum physicè concurrit; necnon, & cum objecto ipsam movente, & aliis causis ad actum peccaminosum inducentibus;Ergo multò magis dicendus esset author peccati, quod fit in illis sequentibus instantibus: quod tamen cum asserere sit execranda blasphemia, pari jure non esset dicendus author peccati, qui fieret in primo instanti.

Denique, hoc argumentum in ipsosmet Adversarios retorquet Doctor *num.* 8. nempe quod si Angeli non potuerint peccare in primo instanti, quia eorum peccatum totum in Deum unicum authorem refunderetur;nec etiam potuerunt in illo instanti mereri; quia idcirco, inquiunt, non potuit Angelus demereri in primo instanti,quia omnis operatio, quam habet in primo instanti, est Dei producentis,& consequenter non sua: Operatio autem peccaminosa debet esse sua propria:sed operatio meritoria tam debet esse sua propria,quam peccaminosa: Ergo si operatio, quam habet in primo instanti sit Dei, & consequenter non propria; sequitur quod non possit esse meritoria; quod cùm non admittant Adversarii, nec etiam alterum admittere debent.

Ex iis itaque constat falsam esse majorem illius argumenti, quo maximè nititur sententia Adversariorum. Unde in forma, nego antecedens illius probationis, & ad primam ejus confirmationem dico, Motum gravium, & levium non aliter tribui generanti, quam quia tribuit illis esse; non enim alius esset descensus lapidis producti in medio aere, v.g. qui in primo suæ formationis instanti in terram laberetur, quam sit descensus illius pro instantibus sequentibus: unde sicut descensus in sequentibus instantibus non aliter tribuitur generanti, quam quia producendo lapidem ipsi indidit gravitatem illam, quæ est principium immediatum istius descensus; Sic non esset inconveniens, quod pari ratione operatio mala voluntatis tam in primo, quam in sequentibus instantibus tribueretur Deo, solum ex eo quòd voluntatem liberam creaturæ rationali indidit, quæ voluntas est principium immediatum, & per se actus peccaminosi.

Confirmatur; quia secundùm Adversarios, sicut descensus lapidis in primo instanti tribuitur causæ generanti, etiam eidem attribuitur in aliis instantibus: Ergo si sit eadem ratio de descensu lapidis, ac de operatione mala voluntatis; sicut illa operatio adscribetur Deo in primo instanti, ita & in aliis instantibus; maximè si non essent aliæ causæ præter voluntatem, à quibus in aliis instantibus proveniret: quod cum sit absurdum, ut etiam fatentur Adversarii, necessum est fateantur illud exemplum non esse ad propositum.

Nec magis juvat exemplum tibiæ: concedo namque, quod curvitas ipsius debeat adscribi causæ generanti, non verò ipsi tibiæ; sed nego idem esse dicendum de omnibus perfectionibus, vel imperfectionibus quas creaturæ propria sua operatione sibi comparare possent in primo instanti productionis; Disparitas enim est maxima; quia ipsa tibia non habet virtutem producendi in se curvitatem, & propterea illa curvitas in aliam causam est refundenda; Voluntas autem habet virtutem producendi in se operationem malam; idcirco non est recurrendum ad aliam causam. *Adde* quod rectitudo alterius tibiæ non provenit effectivè ab ipsa tibia

bia, sed à causa generante, & aliis circumstantiis: Ergo si debeat esse paritas inter tibiam claudicantem, & voluntatem peccantem in primo instanti; etiam debet esse aliqua paritas inter tibiam rectè ambulantem, & voluntatem bene operantem in primo instanti: Adeòque sicut rectitudo tibiæ non provenit ab ipsa; nec etiam in primo instanti operationes bonæ possent à voluntate procedere, quod Theologorum nullus admittet. Idem à pari dicendum ad cætera, quæ proferunt.

Dices 2. Angelus non habet primum velle à se, sed ab alio: at Angelus non potest peccare per velle habitum ab alio, & non à se: Ergo prima volitio ipsius nequit esse peccaminosa. Probatur major ex S.Anselmo *de casu Diaboli cap.*13. ubi ait: ***Si primum velle à se habet, aut hoc est volens, aut nolens: Si volens, igitur illud non est primum velle; Si nolens, idem sequitur, quia ante illud velle noluit illud: Igitur voluit illud non esse: igitur aliquid voluit.*** Ergo peccatum quod esset in primo instanti, non posset esse à voluntate; & consequenter deberet esse à Deo: quod cùm fieri nequeat; consequens est, quod voluntas Angeli non possit esse peccaminosa in primo instanti.

Negat majorem Doctor num. 5. Sicut enim Angelus potest habere à se velle secundum; ita & potuit habere à se primum velle; alioquin sequeretur processus in infinitum: Nam, inquit Doctor, *Quæro à quo primum habet velle? Aut à se, per aliam volitionem, aut sine alia volitione: Si sine alia volitione, ergo voluntas potest à se habere primam volitionem absque alia: Si per aliam, ergo illam aliam debet habere per aliam, & illam rursus per alteram, & sic necessariò erit processus in infinitum.*

Unde ad authoritatem S.Anselmi, dicit Doctor: quod per volitionem, quæ debet præcedere primum velle Angeli, intelligit S. Anselmus ipsam voluntatem in actu, quam Angelus debet habere à Deo, ex suppositione, quod ipsemet eam in se producere non possit: quam suppositionem fortè facit Anselmus discurrendi causa. Certum est autem quod produci non possit volitio, nisi à voluntate prævia, adeòque volitio debet voluntatem præsupponere. Quod si aliud voluerit S.Anselmus, hac in re esset negandus, quippe cum illa sententia Principiis Philosophicis, & Theologicis non quadret.

Ad discursum autem ejus, Respondeo Angelum habere primum velle, non per aliud velle, aut nolle, sed per ipsum primum velle: Sicut à pari, causa effectiva habet primam actionem, non per aliam actionem, aut negationem actionis, sed per ipsammet actionem primam quæcumque illa sit. *Adde quod*, si Angelus non posset peccare in primo instanti, quia non posset habere primum velle à se; sequeretur etiam quod non posset peccare in sequentibus instantibus, Quæro namque à quo in aliis instantibus haberet illud primum velle peccaminosum? Si à se, ergo idem dici potest de primo instanti: Si ab alio: Ergo cum, inquiunt Adversarii, prima volitio, quam habet in primo instanti nequeat esse peccaminosa, quia est ab alio, idem sequitur in quocumque alio instanti.

Dices 3. Si Angelus peccaret in primo instanti, necessario peccaret; sicque peccaret, & non peccaret: sed hoc est absurdum: Ergo, &c. Patet sequela majoris; Quia si in primo instanti peccavit, non potuit non peccare: Ergo necessariò peccavit, adeoque cùm peccatum debeat esse liberum, sequitur quod peccavit, ut supponitur; & quod non peccavit; quia non liberè, sed necessariò peccavit. Probatur autem hæc consequentia, nempe quod si peccaverit, necessariò peccavit; quia si potuit non peccare, aut potentiâ ante actum,

aut

aut potentià cum actu; *Non primum*; quia Angelus non fuit ante illud instans, quod supponitur primum suæ formationis: *Non etiam secundum*, quia in ipso instanti primo quo peccavit, non potuit non peccare; & ideo per illam potentiam non potuit non peccare: Ergo necessariò peccavit.

Negat primam sequelam Doctor nu.6. Ad cujus probationem dicit, quod voluntas Angeli peccans in primo instanti, reverà potuit non peccare potentià ante actum; non quidem prioritate temporis, sed naturæ; quia ipsamet voluntas ex se, ut concipitur prior actu peccaminoso, quem producit, est indifferens, & potens ad illum actum producendum, vel non producendum; quod autem non sit necesse, ut causa, vel facultas prioritate temporis effectum, vel operationem præcedat; sed quod ad utrumque sufficiat prioritas naturæ, demonstrat Doctor; quia aliàs sequeretur primo, quod Deus ipse nihil posset libere velle ab æterno; similiter quod creatura rationalis non posset velle libere in primo instanti, adeòque sequeretur quod Angeli non potuissent mereri in primo instanti suæ formationis, quod tamen Adversarii non admittunt.

Dices 4. Angelus in primo instanti non potuit habere deliberationem sufficientem ad peccandum: Ergo nec in illo peccare potuit. Probatur antecedens; Ad deliberandum plures cognitiones desiderantur; opportet namque varia objecta percipere, & variam in eis deprehendere rationem amabilitatis, vel aversionis, ut nempe unum præ alio voluntas prosequatur: sed in primo instanti non potuit Angelus varias habere cognitiones: Ergo nec deliberare.

Negat antecedens Doctor num. 7. necnon, & minorem ejus probationis; quia ad peccandum non requiritur alia cognitio, quam ea quà objectum cognoscitur esse bonum bonitate utili, vel delectabili; aut illud esse prohibitum: Certum est autem, quod talem cognitionem habere potuit Angelus pro primo instanti tam facile, quam pro quocumque alio sequenti. *Adde quod* non major requiritur deliberatio ad peccandum, quam ad merendum: Ergo cum in primo instanti Angelus habere potuit sufficientem deliberationem ad merendum, etiam & sufficientem ad peccandum habere potuit.

Dices 5. Nullus peccare potest, nisi sit debitor justitiæ: sed in primo instanti Angelus non fuit debitor justitiæ; quia secundùm S. Anselmum supra laudatum cap. 12. & 14. Angelus in primo instanti justitiam non accepit: Ergo non potuit peccare. Major constat, quia justitia, & peccatum opponuntur sicut habitus, & dispositio: Ergo peccatum privat justitia: sed non potest privare justitia, nisi justitia sit debita, & consequenter nisi peccans debeat habere justitiam.

Negat majorem Doctor num. 11, & ad ejus probationem dicit, quod si Angelus in illo primo instanti non fuit debitor justitiæ, quia eam non accepit; sequeretur, inquit, quod semper existens in peccato mortali, nunquam esset debitor justitiæ, quia nunquam accepit eam: Ideo de ista justitia non valet argumentum: Similiter nec de justitia acquisita, nam ista potest admitti injustitiæ elicitis: nec ille qui nunquam fuit justus moraliter teneretur ad juste operari, si non esset debitor justitiæ; quia nunquam istam accepit.

CONCLUSIO TERTIA.

L*Ucifer alios Angelos ad peccandum induxit, illorumque perduellionis, & lapsum causa extitit*. Hæc est communior sententia Theologorum, quam tradit Seraphicus Doctor in 2. *dist*. 5. *art*. 2. *quæst*.1. & 2. In prima namque „ quæstione ita loquitur. Notandum

„ quod superbiaDæmonum conformis „ fuit capiti, totius militiæ principi, „ scilicet tenebrarum:ipse autem Diabolus attendens suorum naturalium „ strenuitatem, & excellentiam, & „ præcellentiam, voluit præesse, & „ requiescere sua authoritate, hoc est, „ sine meritis, & sine ministerio. Dæmones verò ei subjecti,non sunt ausi „ tantùm appetere, sed considerantes „ naturalium strenuitatem, voluerunt „ sub umbra illius requiescere, ita „ quòd non ministrarent, sed quadam „ subillo potirentur voluntaria libertate, quam videbant se non posse „ habere sub divino dominio. Cognoverunt autem Angeli se esse „ factos ad percipiendam quietis beatitudinem, & acquirendam per merita, & ministeria: In hoc ergo superbierunt, quia sine meritis voluerunt beati esse, & sine ministerio „ quiescere, & sine limite propriam „ voluntatem implere; & hoc totum „ est superbire; quamvis non sit tantæ „ superbiæ, quantæ fuit appetere omnibus præcellere, & nullibi subesse.

Secunda autem quæstione explicat qualiter primi Angeli peccatum quamdam supra peccata cæterorum Angelorum præeminentiam habuerit. Fuit „ enim ibi ordo, inquit, & quantum „ ad gradum, & quantùm ad occasionem, & quantùm ad durationem: „ Quantùm ad gradum,quia illud Luciferi fuit majus: Quantùm ad occasionem, quia aliis præbuit exemplum: Quantùm ad durationem, „ quia sicut Lucifero necesse fuit tempore ante esse cognitionem, quàm „ peccare: quia non potuit in eodem „ instanti habere cognitionem, quæ „ exigitur ad peccatum cum deordinata affectione;sic in minoribus Angelis dicunt fuisse in peccando, & „ cùm peccaverunt aspiciendo, quòd „ Angelus volebat, & èxinde aspiciendo commodum suum.

Probatur autem conclusio variis Scripturæ locis; Primò quidem S.Hieronymus damnatorum Angelorum congregationem per Luciferi suggestionem corruisse colligit ex illo Ezechielis 37. *Æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in Paradiso*. Nam *æmulari* nihil aliud est quam imitari; & ita si per metaphoram applicentur illa verba ad Angelos, optimè significant inferiores peccando, Luciferum fuisse imitatos S.August. ex illo Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*: Sed Diabolus, inquit, dicitur qui fuit aliis causa, vel incentivum peccandi: Ergo aliquis Angelorum illorum fuit inter Angelos peccâtes Diabolus:& per consequens ille qui dixit, *Super astra Dei exaltabo solium meum*, fuit inter Angelos Diabolus.

Sed maximè probatur ex illo *Apocalip.*12. ubi dicitu r: *Factum est prælium magnum in Cœlo; Michael, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone; & Draco pugnabat,& Angeli ejus, & non prævaluerunt, nec locus inventus est eorum amplius in cælo. Et projectus est Draco iste magnus, serpens antiquus,Diabolus, Satanas, & seducens universum orbem*: Ergo fuit aliquis primus peccans inter omnes peccantes, & inducens alios ad peccandum,& seducens illos. *Probatur antecedens*. Fuit aliquis antiquus Draco inter peccantes: Ergo fuit aliquis primus peccans. Patet sequela, quia si omnes simul peccarent, nullus esset altero antiquior.

Confirmatur. Fuit aliquis inter illos alios seducens: Ergo non simul omnes peccaverunt. Patet sequela; nam seducens priùs est seducens, quàm alii sint seducti: Ergo seducens priùs peccavit, quàm alii peccarent.

Hanc ipsam veritatem docent sancti Patres tam Græci, quàm Latini; Græci quidem; in primis verò Origenes lib.1. Periarchon: *Apud plurimos*, inquit,*ista ha-*

habetur opinio, quòd Diabolus apostata effectus, quàmplurimos Angelos secum declinare persuaserit, qui & nunc usque Angeli ejus nuncupantur. Subscribit Cæsarius Gregorii Nazianzeni frater Dialogo 1. *Ad malum*, inquit, *versus Author ille mali Diabolus secum ad defectionem multos Angelorum trahens, non naturâ, sed voluntate mutatos perduxit suggestione, qui convenientem suò factô suscepit appellationem.* Item sanctus Chrysostomus in Psalm. 14. *Unus*, inquit, *illic civis tanquam Inquilinus movit seditionem, & ejectus est tanquam externus, & à Deo alienus, & cum eo qui eum sequuti sunt Dæmones.* Similia habet Damascenus lib. 2. cap. 4. *Principem malorum Angelorum*, inquit, *adversus opificem suum Deum, se extulisse, & rebellare contra eum in animum induxisse.* Et subdit inferiùs; *Una cum eo avulsa est, eique comitem se adjunxit, simulque corruit innumerabilis subjectorum sibi Angelorum multitudo.*

Eadem est concors sanctorum Patrum Latinorum sententia; in primis namque S. Ambrosius Epist. 55. ad Demetriam apertè dicit, *Diabolum, qui quoniam sua quam à Creatore suo acceperat potentia, dignitate sibi placuit, cum his Angelis quos in consensum impietatis suæ traxerat, à cælesti sublimitate dejectum esse.* Idem significat Arnobius Junior lib. 2. de Deo trino, & uno, dicens: *Primus omnium Angelorum in suo corde peccavit, ex quo pullulare omnium præsumptionum genera tunc cœperunt, cùm nullius exemplum sequutus, à se dedit peccandi exordium.* Denique idem indicat S. Bernard. Tractatu de grad. humilitatis de Lucifero dicens, *Tu solus sedere affectans, fratrum concordiam, totius cælestis patriæ pacem, ipsius quantùm in te est, quietem Trinitatis infestas. Quò te tua, miser, curiositas ducit, ut præsumptione singulari non dubites civibus scandalum, injuriam facere Regi?* Dum ait enim solum Luciferum scandalum alii tribuisse, & pacem turbasse, indicat profectò ipsum seditionem contra Deum movisse. Unde inferiùs ait, *Voluisse Luciferum dominari omnibus filiis superbiæ, quos suæ malitiæ æstibus studuit inflammare.*

Dices primò: Omnes Angeli boni simul conversi sunt in Deum, nullo altero Angelo suggerente, nec illius conversionis motivum, & exemplum præbente: Ergo pariter omnes mali aversi sunt à Deo, nullo suggerente.

Respondeo posse negari antecedens, quà ratione enim Lucifer aliis Angelis perduellibus inobedientiæ causam præbuit, quocirca dicitur, quòd *Draco pugnabat, & Angeli ejus*, eadem ratione S. Michael fidelis in Deum observantiæ, cæteris Angelis subditis exemplar, & incentivum fuit, siquidem legitur *Apoc.* 20. quòd *Michael pugnabat, & Angeli ejus.*

Respondeo secundò negando paritatem: Boni namque Angeli per gratiam sanctificantem, perque evidentem suæ ad Deum dependentiæ cognitionem, sufficiens habebant motivum, & incentivum quo in Deum fideli observantia tenderent: mali verò nullum in se tale motivum ad rebellandum habuerunt; adeoque verisimile est ipsos ad perduellionem fuisse per Luciferum excitatos.

Dices 2. cum Guillelmo Parisiensi 2. *par. de Universo*; Omnes Angeli per superbiam peccarunt: Ergo omnes non ab alio inducti, sed per se, ac propriâ excellentiâ, & amore abstracti, & illecti, aliquid superbè appetierunt. *Secundò*: Non poterat Lucifer vel rationibus eos suadere, vel per errorem, vel deceptionem eos inducere; quia sciebat, eos non posse decipi in cognitione, & debita existimatione Creatoris; nec etiam per promissiones, vel alia objecta concupiscentiæ poterat eos allicere; quia nulla re indigebant, quam ab illo expectare possent; nec in hoc etiam falli

po-

potuissent. *Tertiò addit*, Quia si peccatum Angelorum inferiorum fuisset perduellionis contra Deum, ad quam à Lucifero fuissent inducti, non fuisset ausus solus Lucifer contra Deum rebellare, nisi præcognovisset volūtates inferiorum propensas ad rebellionem contra Deum fuisse; Sicut in regnis humanis nullus vassallus quantumcumque potens, audet contra Regem insurgere, nisi multorum consensus accedat, & inter eos contractus ad rebellionem præcedat: Ergo similiter in Angelis necessarium fuisset, ut Lucifer aliorum voluntates agnoscens, ab eis invitaretur ad perduellionem, vel saltem inter se convenirent,& de rebellione tractarent. *Quartò*, Quia omnes Angeli simul cum Lucifero peccaverunt: Ergo non sunt ab illo inducti ad peccandum.

Nego omnes consequentias,& ad primam rationem dico, Quòd licèt omnes Angeli superbiâ peccaverint, inde tamen non sequitur, quòd ad illam non fuerint inducti; nam Lucifer priùs superbiit propter suam excellentiam: Deinde singulis Angelis propriam excellentiam exponens, eos pariter ad complacendum in eo, & superbiendum stimulavit.

Ad secundam rationem, Dico peccatum Angelorum habuisse aliquam annexam inconsiderationem; nam nimium complacentes circa propriam beatitudinem naturalem, non retulerunt Deo gratias, propter dotes, & excellentias quas in primo instanti suæ creationis acceperant: Forsan enim tenebantur aliquo præcepto ad continuandum actum illum supernaturalem, & meritorum, quem in primo instanti inceperunt; & Lucifer nimis complacens in sua beatidudine naturali, non solùm non continuavit actum incœptum, sed ostendens illam Angelis inferioribus,& quasi animadvertens illos de propria beatitudine naturali complacere, non solùm ille, sed, & alii à tali actu cessaverunt; & sic peccaverunt peccato elationis, & superbiæ. Quare quando Lucifer alios sollicitavit ad malum superbiæ, non proposuit illis aliquod malum ex parte objecti, sed tantùm ex modo operandi. Nam proposuit illis excellentiam propriæ naturæ,extollendo fœlicitatem, & beatitudinem naturalem, nulla facta mentione de beatitudine, & fœlicitate supernaturali; & tunc nimis complacentes in tali beatitudine naturali, nec se, nec sua in supernaturalem retulerunt, in quo fuit modus quidam elationis, & superbiæ.

Ad tertiam rationem, nego pariter consequentiam,Nam Lucifer,& Angeli ejus non rebellabant contra Deum, quasi vim illi inferre volentes, aut per virium fortitudinem illum vincere ac superare tentantes, ad quem modum rebellionis solet inter homines præcedere secreta consiliorum communicatio, aut seditiosus contractatus, ac negotiatio; eò vel maximè quòd contra Deum hic modus perduellionis possibilis non erat, cùm nulla cogitatio eum latere possit, quod Angeli non ignorabant. Rebellarunt ergo contra Deum solo affectu quem Lucifer ex propriis, & sine aliorum consilio, tractatu, vel communicatione habere potuit: & inde potuit ad similem seu proportionatum affectum proprio judicio, & deliberatione alios inducere, sine prævia cognitione voluntatis, vel determinationis, aut consilii eorum,cum sola spe illos in propriam sententiam, & spiritualem perduellionem trahendi.

Ad quartam denique rationem, Dico omnes Angelos simul cum Lucifero peccasse;quia nempe modica fuit mora inter peccatum Luciferi, & aliorum Angelorum: de repente enim, & quasi non perceptibili tempore simul ac voluntatem primi Angeli perceperunt, ei statim consenserunt, & adhæserunt; si enim prius aliqua diuturna temporis

prio-

prioritate peccasset Lucifer, quàm reliqui Angeli, cùm ex illo peccato suborta fuisset deformitas per expoliationem, & carentiam omnium supernaturalium donorum, quibus ipse Lucifer in primo suæ creationis exordio fuerat illustratus, cùmque divina justitia in ipsum animadvertisset; illud advertentes cæteri Angeli, haud dubium est, quòd ipsi non consensissent, nec a partibus ipsius stetissent.

Ex his infert Alensis quæst.98. num. 6. longè gravius fuisse peccatum Luciferi quam aliorum, ex duplici capite; Primò, quia libido appetitus ejus major extitit. Secundò, quia ante se non habuit aliquod exemplar, cùm ad nullius peccantis imitationem peccaverit, sed fuit ipse totius peccati inventor, & principium.

QUAESTIO SECUNDA.

Quodnam, & quale fuerit primarium, & capitale Diaboli peccatum.

NOTANDUM 1. varia eogitari posse peccata quæ perduelles Angeli à suæ rebellionis initio committere potuerunt; putà peccatum præsumptionis de propriis viribus ac præcellentiis; invidiæ erga homines, odii in Deum: Similiter inordinati cujusdam desiderii beatitudinis, in quantùm præcisè est bonum quoddam delectabile; & tandem complacentiæ nimiæ in propriis perfectionibus, quam peccatum luxuriæ Subtilis Doctor appellat; *Sicut*, inquit ipse, *peccatum quo inordinatè delectatur aliquis in speculatione conclusionis Geometricæ ad luxuriam reducitur*. Quodnam autem horum omnium primarium ac capitale fuerit? invicem dissentiunt Authores; maximè verò duas in partes scinduntur, quorum *Aliqui volunt* cum nostro Alensi *2. parte, quæst 98. memb. 2.* S. Bonoventura in *2. dist. 5. art. 1. quæst. 1.* & S. Thoma *1. p. q. 63. art. 1.* primum Angelorum peccatum non esse aliud, quàm superbiam propriè dictam; *Contendunt verò Alii* cum subtili Doctore, primum peccatum Angeli fuisse inordinatum sui ipsius amorem, & quandam superbiam, luxuriam impropriè dictam, seu potius spiritualem, quâ Angeli in suis dotibus nimium complacentes, inordinatè concupiverunt bonum spirituale delectabile, nempe suam beatitudinem naturalem. Sicut enim cupiditas inordinata boni delectabilis corporalis, constituit speciem luxuriæ; ita appetitus inordinatus boni spiritualis summè delectabilis speciem luxuriæ spiritualis efficit. Quæ autem earum sententiarum sit verior, hic est resolvendum.

Notandum 2. Sanctos Patres variè de primo Diaboli peccato sensisse: Quadruplex enim diversa distingui potest eorum hac de re sententia. *Primò* namque illi omnes qui Angelos corpore præditos putarunt, tale peccatum eorum fuisse censent, ut cùm orbi huic administrando præpositi essent à Deo, mulierum capti specie, stupri cum eis consuetudinem habuerunt, ac propter impuritatem, & flagitium, Cœlo ac Dei consortio sunt ejecti; ita enim interpretandum putaverunt illud Genesis 6. *Videntes Filii Dei*, vel ut ferunt alii codices, *Angeli Dei, filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Ita in primis censuit Justinus in Apologetico à nobis laudatus initio præsentis Articuli. Subscripsit Clemens Alexandrinus *in quinto Stromatum*, ubi ait Angelos mulierum specie captos eis arcana quædam ac recondita patefecisse; *Angeli*, inquit, *illi quibus superna sors obtigerat, delapsi ad voluptates, enunciarunt arcana mulieribus, & quæcumque ad eorum venerunt cognitionem, &c.* Idem docuit Tertull. *lib. de idololatria cap. 9.* affirmans Dæmones Dei desertores, amatores fœminarum, homines vanam astro-

astrologiæ curiositatem docuisse. Et *lib. de habitu muliebri*, asserit Dæmones fuisse Doctores, & inventores eorum omnium quæ mulieres ad sui ornatum superbè assumunt: *Propriè*, inquit, *& quasi peculiariter instrumentum istud muliebris gloriæ contulerunt; lumina lapillorum quibus monilia variantur, & circulos ex auro quibus brachia arctantur: & medicamenta ex fuco, quibus lanæ coronantur: & illum ipsum nigrum pulverem quo oculorum exordia producuntur*, Hinc *lib. de Virginibus velandis*, monet velanda mulierum capita, ut docet Apostolus 1ª ad Corrinth. 11. propter Angelos; *Quos*, ait. *legimus à Deo è Cœlo excidisse ob concupiscentiam fœminarum...... Debet ergo adumbrari facies tam periculosa, quæ usque ad Cœlum scandalum jaculata est*. Quod autem mirum est, eamdem in sententiam ivit sanctus Ambrosius qui in lib. 7. de Virginibus ait; *Quàm præclarum*, inquit, *Angelos propter intemperantiam suam in sæculum decidisse de Cœlo, Virginem verò propter castimoniam in Cœlum transiisse de sæculo!*

Non desunt qui putent Angelos invidià primùm lapsos fuisse; quod utique trifariam explicant; nam *Aliqui volunt* eum homini invidisse, eò quòd ad imaginem Dei factus, & expressus esset. Ita Gregorius Nicen. in Catechesi cap. 6, *Hoc autem*, inquit, *homo animal erat in quo divina intelligibilis naturæ pulchritudo inexplicabili quadam virtute temperata erat, quod indignè tulit* Dæmon, *nec tolerabile ratus est ille qui terrenarum rerum curationem sortitus fuerat, quod ex subjecta sibi natura substantia quædam esset condita, quæ ad excellentiis illius dignitatis similitudinem expressa foret*. Idem habet Cyprianus *lib. de zelo, & livore*, nec-non, & August. *lib. de Genesi ad litteram cap.* 14. Lactantius verò putavit Dæmonem invidisse Filio Dei, quem Pater produxerat similem sui Spiritum, qui esset virtutibus Dei Patris prædìtus. Bernardus denique *sermone 17. in Cantico*, putat eum invidisse incarnationi Verbi, ac homini Deo, uti jam ex ipso semel, & iterum declaravimus.

Sunt etiam plurimi qui putant primum ac capitale Dæmonis pecatum, fuisse superbiam; quos utique referemus ac refellemus in objectionibus; *Cæteri verò* edocent illud peccatum, non aliud fuisse, quam nimium sui ipsius amorem, & inordinatam in propriis dotibus complacentiam. His itaque constat hac de re non esse concordem SS. Patrum sententiam; adeoque nobis fas esse alterutram partem amplecti.

Notandum 3. cum Doctore Subtili in 2. *dist.6. quæst.* 2. omnes actus voluntatis adæquatè dividi in nolitionem, & volitionem; ita ut nullus sit actus, nec bonus, nec malus voluntatis, nisi actus quo prosequitur conveniens seu bonum, qui actus vocatur volitio, vel velle: seu actus quo fugit disconveniens, seu malum, qui actus vocatur nolitio, seu nolle. Advertit præterea Doctor inter utrumque actum hunc esse ordinem, ut priùs non possit haberi nolitio quam volitio, *A nullo enim*, inquit, *refugio, nisi quia non potest stare cum aliquo quod accepto tanquam convenienti*; quæ verba non ita usurpanda sunt, quasi non possit haberi, absolutè ulla nolitio, sine priori actu volitionis; non enim apparet, cur non possit aliquis nolle molestiam aut cruciatum sibi propositum absque ulla prorsus formali volitione delectationis, aut boni convenientis oppositi: sed tantùm vult Doctor, quòd non possit aliquis nolle disconveniens sub ratione formali disconvenientis, & quatenus est oppositum bono convenienti, impeditque illius consecutionem; nisi quia prius vult bonum illud conveniens.

Monet insuper actum volitionis distingui in amorem amicitiæ, quo aliquem

quem amamus propter se; & concupiscentiæ quo aliquid alicui volumus, seu ut ipse loquitur; *Duplex est velle, quod potest nominari amicitiæ, & concupiscentiæ; & dicatur velle amicitiæ esse istius objecti cui volo bonum: & velle concupiscentiæ istius objecti, quod volo alicui amato.* Quod utique non sic accipiendum est, quasi amor amicitiæ esset præcisè volitio, quâ quis personam diligit non volendo illi bonum, alter verò nempe concupiscentiæ, sit volitio quâ solum vult bonum personæ amatæ; etenim amor amicitiæ est etiam actus quo volo bonum personæ quam diligo; ipsam namque verè non diligerem, si ipsi bonum non optarem; Sed per amorem amicitiæ, eum intelligit Doctor, quo quis vult bonum alicui propter solum ipsius amorem, dilectionem, absque eo, quòd ad id moveatur amore alterius; amor verò concupiscentiæ, sit volitio quâ quis vult bonum alicui propter amorem quem habet erga alterum: Sic v. g. dum quis amat proximum propterea, quòd Deum diligit, qui amorem proximi imperat, & ipsi benefaciendum esse præcipit, illa volitio qua vult bonum proximo, dici poterit amor concupiscentiæ: Siquidem non vult ipsi bonum præcisè, quia ipsum diligit, sed tantùm propter amorem quem habet erga Deum, qui imperat bonum esse proximo procurandum.

Observat Denique Doctor ibidem, istorum duorum amorem concupiscentiæ præsupponere amorem amicitiæ: *Cum enim*, inquit, *amatum sit respectu concupiti quasi finis cui volo bonum (nam propter amatum concupisco sibi bonum quod sibi volo;) & cùm finis voluntatis habeat primam rationem objecti voliti; patet, quod velle amicitiæ præcedit velle concupiscentiæ.*

His ita prænotatis, Tria supersunt hac in quæstione determinanda: *Primum*, an primarium ac capitale Angeli peccatum fuerit inordinatus amor amicitiæ sui: *Secundum*, Quid per amorem inordinatum concupiscentiæ desideraverit: *Tertium*, An ille uterque amor amicitiæ, & concupiscentiæ fuerit superbia propriè dicta, vel potiùs luxuria spiritualis.

CONCLUSIO PRIMA.

PRimum Angeli peccatum fuit inordinatus amor amicitiæ sui ipsius. Ita Subtilis Doctor loco supra laudato, *numero* 4. ubi ait, quòd simpliciter actus primus inordinatus voluntatis Angeli fuit primum velle amicitiæ voluntatis ejus, qui voluit bonum, hoc au-
„ tem objectum non fuit Deus, quia
„ non potuit Deum inordinate ex in-
„ tentione amare amore amicitiæ:
„ Nam Deus est tale amabile, quod ex
„ sola ratione sui, ut objectum est, dat
„ completam rationem bonitatis a-
„ ctui perfectè intenso: nec est verisi-
„ mile, quòd aliquid aliud à se nimis
„ intensè dilexerit actu amicitiæ: Tum
„ quia incliuatio naturalis magis in-
„ clinavit ad se, quàm ad aliquid aliud
„ creatum sic amandum. Tum quia
„ nõ videtur quòd aliquid aliud crea-
„ tum a se sic intellexerit sicut se: Ergo
„ primus actus inordinatus fuit actus
„ amicitiæ respectu sui ipsius. *Hæc Doctor*, quibus apertè indicat primum peccatum Angeli fuisse inordinatum amorem amicitiæ sui ipsius, quod utique sic probat.

Primum Angeli peccatum fuit amor inordinatus sui: sed non fuit amor concupiscentiæ, quatenus ille ab amore amicitiæ distinguitur: Ergo revera fuit amor inordinatus amicitiæ. Minor constat. Amor enim quo Angelus amavit seipsum, is non erat quo se diligebat ob amorem alterius, siquidem non est verisimile, quòd ullam aliam creaturam aut prius, aut magis amaverit, quàm se: Nec etiam se amavit propter Deum; Amor enim ille non fuisset inordinatus: sed ille amor quo seipsum amavit, & non propter amorem alte-

rius, est reverà amor amicitiæ: & consequenter ille amor quo inordinatè se Angelus amavit, non erat amor concupiscentiæ, quatenus ille ab amore amicitiæ distinguitur. Majorem verò probat Doctor: *Primò* quidem authoritate S. Augustini *lib.12. de Civit.c.6.* ubi cum dixisset causam beatitudinis sanctorum Angelorum esse, *quia ei adhærent, qui summè est*: subdit: *Cum verò causa miseriæ malorum Angelorum quæritur, ea meritò occurrit, quod ab illo, qui summè est, aversi, ad seipsos conversi sunt*. Hæc autem adhæsio, vel conversio per amorem primariò fit: adeoque censet S. Augustinus primum Angeli peccatum fuisse inordinatum sui amorem. Idipsum repetit, & evidentiùs explicat *lib.14.cap.ult.* ubi asserit quòd duo amores fecerunt duas civitates: *Civitatem Dei, amor Dei usque ad contemptum sui. Civitatem Diaboli, amor sui usque ad contemptum Dei.* Prima igitur radix Civitatis Diaboli, inquit Doctor, fuit inordinatus amor amicitiæ sui, quæ radix germinavit usque ad contemptum Dei, in quo est consummata ista malitia. Idipsum insuper docet *lib.11.de Genesi ad litteram cap.15.* ubi ait: *Angelum peccasse amando, non pecuniam, sed propriam potestatem, & proinde perversus sui amor privat sancta societate turgidum spiritum*.

Eamdem majorem ratione confirmat Doctor. Primum peccatum Angeli aut fuit volitio, aut nolitio: Si volitio, maximè vel qua inordinato modo complacebat in se, vel qua volebat aliquod bonum sibi indebitum: Si primum, apertè constat, quòd illa volitio erat amor sui inordinatus: Si secundum vel illa volitio præsupponebat aliam, qua inordinatè complacebat in se: nullus namque vult alteri bonum, nisi prius ipsum diligat, & sic illa prima volitio complacentiæ in se, necessariò fuit primum peccatum. Vel non præsupponebat, & sic ipsamet volitio erat amor inordinatus sui: siquidem volitio qua quis vult sibi bonum, & non propter amorem alterius personæ, vel est amor proprius, vel præsupponit amorem proprium. Si dicatur, quòd fuerit nolitio, quod tamen nullus hactenus affirmavit: siquidem docent omnes, primum Angeli peccatum fuisse commissionis, & non solius omissionis: nihilominus etiamsi fuisset aliqua nolitio, illa necessariò præsupponere debuisset volitionem, vel non debuisset præsupponere: Si præsupposuit, illa præsupposita volitio fuisset amor proprius inordinatus, si non præsupposuit, illa nolitio fuit amor proprius vel formaliter, vel æquivalenter: quia quando quis non vult sibi malum, idque non ob amorem alterius personæ, sine dubio censendus est illud malum sibi nolle ob amorem sui ipsius.

Dices: Amor amicitiæ ille est, quo Angelus non concupiscit aliquod bonum à se distinctum: sed complacet tantum in suis perfectionibus intrinsecis: sed ille amor non potest habere aliquiam malitiam sibi adjunctam: Ergo non potuit esse primum Angeli peccatum. Major constat: Minor probatur. Amor ille non potest esse malus, cujus objectum non est malum; nec ullam habet circumstantiam, qua deordinetur, aut inficiatur: sed amor ille, quo Angelus seipsum diligebat, habebat objectum bonum, nempe Angeli dotes tam naturales, quàm supernaturales; nec videtùr habuisse ullam circumstantiam inficientem, aut deordinantem. Si enim aliqua posset assignari, maximè major aliqua intensio ipsius amoris, quàm oporteat, sed quoties actus secundùm substantiam suam est bonus, & habet bonum objectum, non videtur quòd possit esse mala ipsius intensio: Ergo talis amor non potuit esse malus, nec consequenter potuit esse primum Angeli peccatum.

Respondeo 1. negandò majorem; Nam amor

amor amicitiæ secundùm Doctorem Subtilem, ut *in tertiò Notabili* declaravimus, non solùm ille est quò quis vult sibi bonum aliquod intrinsecum, sed etiam quo quis potest velle bonum aliquod extrinsecum à se distinctum, non propter amorem alterius, sed propter amorem sui. Unde quamvis Angelus non posset peccare nimium complacendo in suis perfectionibus intrinsecis, & eas intensissimè diligendo; inde non sequeretur, quod ejus amor amicitiæ non posset esse inordinatus; siquidem hoc amore posset velle sibi bona aliqua extrinseca, quæ velle non deberet: Hic autem amor cum alterum amorem non præsupponeret, inde non sequeretur, quòd ille non esset amor amicitiæ; siquidem juxta Doctorem Subtilem, amor amicitiæ in hoc ab amore concupiscentiæ non distinguitur, quod per illum Angelus velit tantùm bonum sibi intrinsecum; per hunc verò, bonum extrinsecum sibi cupiat, ut non ita rectè ipsum interpretatus est Suares *lib.7. numero 9. cap.14.* Siquidem secundum sententiam Doctoris, amore amicitiæ potuit etiam Angelus bonum velle sibi aliquod externum, & à se distinctum.

Respondeo 2. negando minorem; Falsum enim est, quod amor perfectionum intrinsecarum non possit esse malus, & inordinatus, ratione majoris intentionis quàm deberet habere; etenim unusquisque tenetur Deum supra se, & plusquam omnia diligere; & consequenter toties peccare potest, quoties potest majorem erga se, quàm erga Deum amorem elicere: sed aliquis etiam non concupiscendo sibi bona externa, & distincta, potest majorem erga se amorem elicere, quàm erga Deum; adeoque ille amor sui ipsius potest esse malus.

Est autem verisimilius, quod primum Angeli peccatum, fuerit ipsemet amor inordinatus sui ipsius, non quo bona quædam extrinseca sibi volebat; etenim Doctor *numero 15.* videtur supponere, quòd peccaverit Angelus amore concupiscentiæ, desiderando bona illa extrinseca; subindeque indicat, quod amor amicitiæ, quo primùm peccavit, fuerit aliquis amor inordinatus, quo in seipso nimium complacuit: Idque rationi apparet consentaneum; Tum quia Angelus non minùs perfectam sui cognitionem habuit, quàm aliarum rerum; adeoque verisimile est, quòd ipsa cognitio suarum perfectionum ejus voluntatem induxerit ad nimiam sui complacentiam: Tum quia exinde facilè concipitur qualiter ille inordinatus sui ipsius amor eum ad cætera committenda peccata stimulaverit: Tum denique quia hoc ipsum apertè videtur sentire S. Augustinus à nobis supra laudatus, affirmans Angelum idcirco à societate Sanctorum fuisse segregatum, quòd propriam potestatem amando, perverso amore sibi complacuerit.

Conclusio Secunda.

Amore concupiscentiæ peccavit Angelus, maximè inordinatè appetendo beatitudinem supernaturalem: Ita Doctor eadem quæst.2. numero 5. *Videtur*, inquit, *dicendum, quòd primò concupierunt sibi immoderatè beatitudinem*.

Quanquam autem apertè non explicet de qua beatitudine, naturali an supernaturali loquatur, veriùs tamen dicendum arbitror ipsum de supernaturali esse intelligendum: Tum quia illa est, quæ absolutè, simpliciter beatitudo appellari solet à Scholasticis: Tum quia ibi loquitur Doctor de beatitudine quam Angelus non habebat: non carebat autem beatitudine naturali subindeque eam inordinatè appetendo præcipuè non peccavit, quanquam tamen in ea inordinatè appetenda peccare potuisset; nimirum illam appetendo cum independentia à Deo, vel eam tanti faciendo, ut ad beatitudinem supernaturalem non tenderet, licèt novisset se

ad eam procurandam creatum, & ordinatum fuiſſe à Deo.

Probat autem Concluſionem Doctor: Primò quidem ratione deducta ex S. Anſelmo *de caſu Diaboli cap.4.* Primus actus concupiſcentiæ inordinatus Angeli, vel proceſſit ex affectu juſtitiæ, vel ex affectu commodi, hoc eſt, proceſſit à voluntate, vel ſecundum, quòd habet inclinationem ad bonum honeſtum, quod juſtè, & juxta dictamen rectæ rationis appeti, & comparari poteſt: vel ſecundum, quòd habet inclinationem ad bonum commodum. *Non primum*; quod enim juſtè, & ſecundum rationem diligitur ac concupiſcitur, non inordinatè amatur: *Ergo ſecundùm*; Sed veriſimile eſt, quod voluntas agens, & aliquid appetens ex affectu commodi contra juſtitiæ præſcriptum, primò verſetur circa maximum bonum commodum ex omnibus, quæ ipſi manifeſtantur: Hoc autem maximum commodum bonum, eſt ipſa beatitudo ſupernaturalis: Ergo prima concupiſcentia inordinata voluntatis Angelicæ circa bona commoda non habita, maximè verſabatur circa beatitudinem ſupernaturalem. Major conſtat, Minor probatur: Quoties voluntas in appetendo bonum commodum nullam aliam regulam ſequitur, quàm impetum appetitus inordinati ejuſdem boni commodi; cùm ille appetitus ſit naturalis; agens autem naturale toto niſu, totiſque viribus in ſuum actum erumpat; Conſequens, eſt, quòd appetitus ille immoderatus voluntatis Angelicæ, ipſam ad volendum, & appetendum bonum commodum totis viribus ſtimulabat; ſubindeque impellebat illam ad maximum commodum inter ea, quæ ipſi proponebantur, & manifeſtabantur; tale autem commodum, & bonum maximum, erat beatitudo ſupernaturalis. Ergo &c.

Reponunt aliqui Thomiſtæ hanc rationem nihil probare; quia, inquiunt, primus appetitus commodi in Angelo, potuit eſſe circa aliquod particulare delectabile; non autem neceſſum eſt, quòd verſetur circa ſummè delectabile, vel commodum.

Contra: Voluntas Angeli non regulabatur, niſi ab appetitu commodi inordinato, & immoderato: ſed, ut ſic totis viribus, ſummoque affectu tendebat ad id, quòd ſibi maximè commodum videbatur: Appetitus enim totis viribus impellit ad bonum commodum, adeòque impellit ad maximum commodum; agentia namque naturalia, qualis erat ille appetitus commodi, toto impetu erumpunt in actus, niſi præpediantur; ibi autem nihil erat impediens: Si quid enim illum impetum reprimere potuiſſet, maximè affectus juſtitiæ, & dictamen rectæ rationis; Neutrum autem ibi aderat, adeoque nihil erat, quo refrænaretur ille impetus; & conſequenter toto niſu ferebatur in commodum ſibi propoſitum, ſubinde appetebat maximum commodum, qualis eſt beatitudo ſupernaturalis.

Probat ſecundò: Prima inordinata Angeli concupiſcentia fuit aliquis actus volitionis: Ergo verſabatur circa bonum honeſtum, utile, aut delectabile. Non circa honeſtum, aliàs eſſet honeſta ac ordinata: Non etiam circa utile, quia concupiſcentia, & amor boni utilis, præſupponit concupiſcentiam, & amorem boni, ad quod conſequendum illud eſſe utile videtur: Ergo illa volitio verſabatur circa bonum delectabile: ſed veriſimilius eſt, quod verſabatur circa maximum delectabile, qualis eſt beatitudo; quamvis enim illa ſit etiam bonum honeſtum, poſſitque honeſtè appeti, tamen quia etiam eſt bonum valdè delectabile, potuit inordinatè appeti; nimirum, vel eam tanto ardore appetendo, ut dolor eſſet, quòd non ita citò à Deo conferretur, & propterea optaret eam poſſidere aliter quàm Deus ordinaſſet: vel etiam vellet eam independenter à Deo poſſidere.

Pro-

Probat tertiò: Omnis appetitus maximè id desiderat, quòd sibi proponitur maximè conveniens, & delectabile; sic enim appetitus, qui fertur in visibile, summè appetit, id quod ab oculo tamquam visibile magis oblectans percipitur: Ergo cùm voluntas Angeli non habeat appetitum sensitivum, quo moveatur ad appetenda sensibilia, maximè appetit id quod proponitur ab intellectu, ut summum delectabile: Sed talis est beatitudo supernaturalis: Ergo maximè in eam tendit appetitus Angelicus: sed verisimile est, quòd appetitus inordinatus Angeli ferebatur circa illud, quòd maximè appetebat: Ergo ferebatur circa beatitudinem supernaturalem.

Pròbat quartò. Illud primò appetitur à voluntate non regulata per affectum justitiæ, sed commodi, quod ea appeteretur quamvis alia appetibilia non essent, & quod si cætera abessent, non minùs appeteretur: sed tale est objectum delectabile: Ergo primo appetitu fertur in objectum delectabile: Sed si feratur in objectum delectabile primo suo appetitu, verisimile est, quòd feratur in maximum delectabile: Ergo, &c.

Major videtur manifesta, quia voluntas destituta affectu, & regula justitiæ, sequitur omnino commodum suum, & nullum vult incommodum: Siquidem incommodum solùm volumus, & appetimus affectu justitiæ, ut patet in martyribus, & pœnitentibus. *Minor* etiam apparet vera: bonum enim quantumvis excellens, si esset tristabile, & non delectabile, certum est, quod non appeteretur appetitu commodi.

Denique probatur Conclusio: Certissimum est, quòd Angelus aliquem actum circa beatitudinem supernaturalem habuerit: illam enim cognovit, ut sibi possibilem, novitque media quibus illam consequi posset; alioquin perfectus viator non extitisset: Ergo vel actus ille fuit ordinatus, & sic non peccavit, sed meruit; vel fuit actus neuter, idest, nec bonus, nec malus, nec ordinatus, nec inordinatus, quod nullus Theologorum admittit; vel fuit inordinatus: Sed non fuit ordinatus, nec neuter; Ergo necessum est, quòd fuerit inordinatus; & per consequens, quòd fuerit peccatum. Quòd autem fuerit primum peccatum, ex eo constat; quia cum objectum illud fuerit maximè delectabile, & potentia ab appetitu naturali duceretur, & impelleretur ad bonum, necessariò sequi videtur primum actum concupiscentiæ illius voluntatis fuisse circa beatitudinem supernaturalem.

Confirmantur, & explicantur supradictæ rationes ab eodem Doctore *nu.6.* ubi observandum monet, quòd quælibet potentia cognoscitiva habet appetitum sibi correspondentem; unde cùm anima habeat potentiam cognoscitivam. nempe intellectum, habet etiam sibi correspondentem appetitum, qui in voluntate residet; quæ licèt sit libera, tamen maximè conformatur appetitui naturali in agendo, & ideo, inquit Doctor, in hominibus secundum diversitatem complexionum, est dominium appetituum sensitivorum, & siquidem quælibet potentia cognoscitiva habet proprium appetitum, tunc secundum diversitatem complexionum, est diversitas dominii in cognitivis diversis, & in eorum appetitivis: in quolibet, inquam, voluntas secundum prædominium appetitus sensitivi maximè inclinatur ad actum ejus. Et ideo quidam sequentes inclinationem primam sine regula justitiæ, primo inclinantur ad luxuriam, quidam primo ad superbiam Voluntas ergo agendo sequitur appetitum naturalem, ut plurimum. Licèt autem voluntas separata ab omni sensu, & appetitu sensitivo; non possit inclinari in aliquod objectum sensibile; cùm tamen sit potentia naturalis, habet inclinationem naturalem ad objectum

ctum maximè sibi conveniens,in quantum est potentia naturalis; illud autem est beatitudo; quia idem est objectum appetitivæ, & facultatis cognoscitivæ. Cùm ergo beatitudo sit maximum objectum intellectivæ virtutis, etiam erit summum, & maximè motivum appetitus intellectivi,qui est voluntas:& consequenter licèt voluntas sit potentia libera, tamen cùm in agendo sequatur appetitum naturalem, nisi reguletur, & refrenetur per affectum justitiæ, & dictamen rationis,consequens est,quòd toto conatu primo concupiscit primum objectum delectabile, non ordinatè; ergo inordinatè; subindeque primus illius Angelicæ voluntatis concupiscentis affectus inordinatus, fuit circa beatitudinem. Ita Doctor.

Dices 1. Ex S. Augustino *lib.13. de Trinit.cap.5.*beatitudo ab omnibus appetitur; quod autem ab omnibus appetitur, uniformiter est naturale; igitur beatitudo naturaliter appetitur:sed appetitus naturalis semper est rectus;quia est à Deo:Ergo voluntas conformis appetitui naturali semper est recta; quod enim est conforme recto, rectum est: Ergo in appetendo beatitudinem nullus peccare potest; adeoque primum amoris concupiscentiæ Angeli peccatum, non fuit appetitus inordinatus beatitudinis.

Negat minorem Doctor *numero* 10. Cùm enim volitio sit libera, & possit habere rationem mali, quamvis esset consona inclinationi naturali, seu volitioni talis objecti ad quod haberetur inclinatio naturalis, inde sequitur, quòd licet feratur in objectum ad quod inclinatur naturaliter, non minùs potest ejus affectus esse inordinatus; inclinatio enim ad quodcumque delectabile, v. g. naturalis est, & tamen certum est, quòd desideria plurium delectabilium sunt inordinata, & mala: Non est ergo verum, quòd volitio elicita conformiter ad inclinationem naturalem rectam sit semper recta, & ordinata: quia voluntas, ut est libera, & elicitiva actus circa objectum, tenetur se conformare justitiæ, & regulæ superiori,quæ præcipit, & ordinat, ut illum appetitum naturalem regulet,& moderetur juxta dictamen rectæ rationis, & præscripta regulæ justitiæ.

Dices 2.Nullus intellectus errat circa prima principia: Ergo nec voluntas errare potest circa ultimum finem qualis est beatitudo. Antecedens est *Aristotelis* 2. *Metaph. textu* 1. Consequentia probatur ex eodem 2. *Physic. textu* 8. ubi ait, *Quòd sicut se habet principium in speculabilibus, ita se habet finis in agibilibus, seu operàbilibus.*

Respondet Doctor numero 11. negando consequentiam; & rationem disparitatis profert,quòd principia prima determinant intellectum ad actum rectum,finis verò non determinat voluntatem semper ad actum rectum:sed ipsa ex se potest habere vel actum malum, vel bonum circa finem pro suo arbitrio; cùm enim intellectus sit potentia naturalis, & naturaliter sit operans, idcirco non potest non assentiri principiis sibi propositis, sed in tantum eis assentitur, in quantum eorum veritas magis, ac magis ei manifestatur: Secus est autem de voluntate, cùm enim hæc sit libera, ideo moderari potest appetitum proprium ne illi dominetur, & prævaleat in eliciendis suis actibus, imò ne actus absolutè eliciatur; potest enim avertere intellectum à cogitatione illius objecti delectabilis circa, quod ipse occupatur.

Dices 3. Si Angeli perduelles ex appetitu, & affectu commodi peccaverint, concupiscendo nempe beatitudinem quatenus erat bonum commodum; sequitur etiam quòd Angeli obsequentes pari modo peccaverint; sed illud consequens est absurdum: Ergo, & id unde sequitur. Patet sequela majoris, siquidem juxta S. Anselmum lib. de

de Concordia cap. 26. & 43. *Voluntas quod commodum est non velle nequit*: Ergo cùm omnes tam boni, quam mali habuerint affectum commodi, & maximè summi commodi, qualis est beatitudo; consequens est, quòd si sit in hoc affectu peccatum, etiam Angeli boni peccaverint.

Respondet Doctor *num.* 12. negando sequelam; quia quamvis boni habuerint tantam inclinationem naturalem ad beatitudinem, quatenus est bonum commodum, quantam habuerunt mali, imò fortè majorem, nempe præstantiorem habebant naturam; quia ista inclinatio, inquit Doctor, est secundum perfectionem naturalem: tamen quia boni operabantur ex affectu justitiæ concupiscendo beatitudinem, etiam temperabant affectum suum circa illam, ipsumque regulabant juxta dictamen rationis, & regulas Superioris, unde illam honesto, & debito modo concupiscebant: *Non enim,* inquit Doctor, *utebantur voluntate secundum rationem ejus imperfectam, in quantum scilicet est tantum appetitus intellectivus, agendo scilicet tali modo quo competeret appetitui intellectivo agere; sed utebantur voluntate secundum perfectam ejus rationem, quæ est libertas; agendo scilicet secundum voluntatem eo modo quo congruit agere liberè in quantùm liberum agit*: *Hoc autem erat secundum regulam superioris voluntatis determinantis, & hoc justè*.

Ad probationem autem sequelæ: nego, quòd voluntas non possit non velle bonum commodum; quotidie enim contingit, ut non velimus bona commoda, propterea quòd noverimus illa nobis esse prohibita. *Vel dico*, quòd licèt fortè voluntas non posset non velle bonum commodum, maximè summum, qualis est beatitudo, tamen voluntas Angeli poterat ipsam velle inordinatè, aut ordinatè; ordinatè quidem, nempe si vellet ipsam tantùm obtinere quando; & quomodo Deus ordinaverat, aut si illam habere concupisceret tantùm, ut Deum amore præstantiori diligeret.

Posset autem illam ordinatè appetere: idque tripliciter, inquit Doctor *numero 9.* vel *quantùm ad intensionem*, „ putà volendo eam majori conatu, „ quàm sibi conveniat; vel *quantùm* „ *ad accelerationem*, putà volendo eam „ sibi citiùs, quam sibi conveniat, vel „ *quantùm ad causam*, putà volẽdo sibi „ eâ aliter, quàm sibi congruat; v.g. sine „ meritis, vel fortè modis aliis, de quibus omnibus non oportet hic curare.

„ Aliquo istorum modorum est probabile, quòd excesserit voluntas „ ejus, scilicet *vel plus appetendo* sibi „ beatitudinem in quantùm est bonum sibi, quàm amando illud bonum in se: vel plus appetendo illud „ bonum, ut objectum beatificum esse „ bonum suum tanquam sibi bonum, „ quàm appetendo illud inesse alii, ut „ Deo suo: & in hoc est summa perversitas voluntatis, quæ est *uti fruendis, & frui utendis*, secundùm sanctum Augustinum lib. 83. qq. q. 30. „ *Vel secundo modo* potuit appetere „ habere illam statim cùm tamen Deus „ velit eum illam habere post morulam viæ. *Vel tertiò* modo appetendo eam ex naturalibus habere, non „ habendo eam gratiose, cùm tamen „ Deus velit eam haberi ex meritis. „ Debuit ergo libera voluntas moderari affectionem quantùm ad istas „ circumstantias quas recta ratio habuit ostendere: quia beatitudo debuit minùs appeti sibi quàm Deo, & „ debuit appeti pro tempore, pro quo „ Deus voluit: & ex meritis, pro quibus Deus voluit eam debere appeti: „ Ergo si aliquo istorum modorum sequebatur affectionem commodi, non „ moderando eam per justitiam, hoc „ est per infusam, si habuit, vel acquisitam, vel innatam sive naturalem,

quæ

,, quae est ipsamet libertas, peccavit. Qualia autem fuerint objecta appetitus Angelici, resolvetur ad calcem istius quaestionis. An autem uterque ille amor inordinatus Angeli, tam amicitiae, quàm concupiscentiae, sit superbia propriè dicta, vel potius ad luxuriam spiritualē sit reducendus, aperiet.

CONCLUSIO TERTIA.

Amor inordinatus Angeli, tam Amicitiae, quàm Concupiscentiae, fuit superbia: non formaliter, & propriè, sed radicaliter, & impropriè dicta. Haec videtur esse genuina Subtilis Doctoris sententia in praefata quaest. 2. num. 14. ubi cùm praemisisset sententiam S. Thomae, & aliorum dicentium, quod amor ille inordinatus Angeli fuerit propriè dicta superbia, concludit: Ideo dico, *quòd primum peccatum ejus non fuit superbia propriè dicta; sed propter delectationem, quam importabat, magis videtur reduci ad luxuriam; sicut peccatum quò inordinatè delectatur quis in speculatione conclusionis geometricae, ad luxuriam revocatur*: In quibus verbis duo maximè advertenda sunt: *Primum* quòd Doctor absolutè non neget amorem illum esse superbiam, juxta aliquam superbiae usurpationem, sed tantum, quòd non sit superbia propriè dicta. *Secundum* est, quòd non dixerit illum amorem esse formaliter luxuriam, sed quod si ad aliquod ex septem capitalibus criminibus sit revocandus, magis congruè ad luxuriam, quàm ad superbiam revocetur. Quòd autem amor ille Angelicus inordinatus, non fuerit propriè dicta superbia.

Probatur 1. Primum peccatum Angeli fuit immoderata complacentia in suis perfectionibus: sed superbia propriè dicta, non est talis immoderata complacentia, inquit S. August. lib. 14. cap. 15. *Quid est enim superbia, nisi perversae celsitudinis appetitus?* Appetitus autem celsitudinis non est formaliter amor sui, sed ex eo sequitur: quia nemo potest appetere immoderatè suam excellentiam, & beatitudinem, nisi quia seipsum inordinatè diligit: Ergo primum Angeli peccatum non fuit formaliter superbia. *Deinde* amor inordinatus amicitiae erga alterum non est formaliter superbia: Ergo, nec amor inordinatus sui; eadem enim videtur esse ratio. *Denique* propriè dicta superbia, est inordinatus appetitus excellentiae respectu aliorum: unde S. August. lib. 19. de Civit. cap. 12. ait: *Superbia perversè imitatur Deum; odit namque cum sociis aequalitatem sub illo, sed imponere vult sociis dominationem suam pro illo*: Quibus verbis significat, quod ratio formalis superbiae consistit in appetitu excellentiae, ut dicit relationem dominationis super alios! sed ille affectus dominationis non potest esse primarium Angeli peccatum: idcirco namque voluit supra caeteros dominari, quia seipsum inordinatè diligebat; qui inordinatus amor fuit equidem radix, & origo superbiae, non autem ipsa superbia formaliter: Ergo, &c.

Objiciunt primò Thomistae varios Scripturae contextus, quibus significari contendunt primum Angeli peccatum fuisse superbiam formaliter dictam. In primis vero illud Isayae 14. ubi in persona Regis Assyriorum allegoricè describitur peccatum principis Daemonum his verbis, *Detracta est ad inferos superbia tua; quomodo cecidisti de Coelo Lucifer, qui dicebas in corde tuo*; IN COELUM CONSCENDAM? &c. quae verba manifestae superbiae sunt indicia. Secundò illud *Ezechielis* 28. ubi sub persona Regis Tyri describitur Diaboli peccatum, & inter alia de eo dicitur: *Inventa est iniquitas in te*. Quae autem fuerit iniquitas illa, declarat dicens: *Elevatum est cor tuum in decore tuo, &c.* Elevatio autem cordis superbia est, vel effectus superbiae propriè dictae. Addunt illud Ecclesiastis 10. *Initium omnis peccati superbia*. Unde *S. Aug. lib.* 14. de

de civitate Dei cap. 13. addit: *Malæ voluntatis initium quid potuit esse aliud nisi superbia?*

Confirmant ex illo Tobiæ, ubi Tobias pater filio dicit: *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio*: atqui omnis perditio hominum, imò, & Angelorum sumpsit initium à peccato principis Dæmonum: ergo peccatum illius fuit superbia.

Hoc ipsum probare nituntur variis sanctorum Patrum oraculis: In primis verò sanctus Ambros. vel alius Author epistolæ ad Demetriadem Epist. 33. *Hæc superbia*, inquit à *Diabolo sumpsit exordium; qui quoniam suâ quam à Creatore acceperat, potentia, & dignitate sibi placuit, idque Authoris sui gloriæ comparavit, cum Angelis, quos in consensum impietatis suæ traxerat, à cælesti sublimitate dejectus est...... Subinde itaque in lapsu Diaboli sive in prævaricatione hominis, initium peccati superbià est, quæ congruenter, & avaritia nominatur, quia utraque appellatio eum significat appetitum, qui, & suam mensuram concupiscat excedere; & non dignetur dives esse, nisi proprijs. Tanquam habeat hoc simile Deo, ut bonorum suorum ipse sibi sons, ipse sibi sit copia.*

Consentit sanctus Athanasius in oratione de Virginitate; *Satanas*, inquit, *non propter fornicationem aut adulterium aut furtum de cælo dejectus est: sed superbia ipsum in inferiores abyssi partes præcipitavit.* Subscribit *Hieronymus in caput* 16. *Ezechielis*, ubi superbiam proprium Diaboli, primumque peccatum vocat. Hoc ipsum pluribi docet sanctus August. maximè *lib.* 14. *de civit. Dei cap*: 13. ubi ait, *Malæ voluntatis, quod potuit esse nisi superbia; initium omnis peccati superbia est: quid est autem superbia nisi perversæ celsitudinis appetitus? Perversa enim celsitudo est deserto eo, cui debet animus inhærere, principio, sibi quodammodo fieri atque esse principium. Hoc sit cum nimis sibi placet; sibi verò ita placet cùm ab illo bono incommutabili deficit, quod ei magis placere debuit, quam ipse sibi.* Subscribit Fulgentius lib. ad Monimum cap. 17. *Si initium peccati requiritur*, inquit, *nihil aliud nisi superbia invenitur: dicit enim Scriptura, Initium omnis peccati superbia; quæ itaque tunc initium sumpsit, cum Angelus adversus Deum elatus, & ipsa elatione prostratus per concupiscentiam, quæ radix est omnium malorum, volens usurpare, quod illi datum à Deo non fuit, à Deo decessit, & cecidit, in quo si stetisset, non cecidisset.* Tandem Bernardus lib. de modo benè vivendi Serm. 37. *Superbia*, inquit, *radix omnium malorum, Angelos deposuit, potentes stravit, superbos dejecit.* Hinc superbia communiter peccatum Dæmonum appellatur, & *Iob* 12. Lucifer vocatur *Rex super omnes filios superbiæ.* Constat igitur tum ex Scripturæ, tum ex sanctorum Patrum oraculis, superbiam fuisse primum, ac capitale Dæmonum peccatum.

Negat consequentiam Doctor *numero* 17. & ad Scripturæ, & sanctorum Patrum authoritates, reponit, præsumptionem fuisse simpliciter primum peccatum Angeli, *Non quatenus*, inquit, *est prima species superbiæ propriè sumptæ; sed quatenus significat nimiam complacentiam, & amorem inordinatum sui ipsius, quæ complacentia, & præsumptio, causa fuit, & radix superbiæ*, ut explicabat sanctus Augustinus, & evidentius aperit lib. de Genesi ad litteram. cap. 25. ubi ait *Diabolum amasse propriam potestatem, & perverso sui amore privatum sancta societate turgidum Spiritum.* Et cap. 23. *Actu continuo se à luce veritatis avertit, superbiâ tumidus, & propriæ potestatis delectatione corruptus.* Itaque præfatæ tum Scripturæ, tum sanctorum Patrum authoritates sic possunt explicari. *Primò* quod significent primum peccatum Diaboli fuisse superbiam,

non formaliter, & propriè dictam, sed radicaliter,& effectivè,quatenus nempe inordinatus ille amor sui ipsius, Angelum induxit,ut de se præsumeret, divinam præeminentiam,& dominationem affectaret, ac tandem Deo subiici renueret. Vel quòd superbia Diaboli causa fuerit totius peccati, quòd à primo Parente in universum humanum genus Diabolus derivavit, ut explicat S. Augustinus inPsalmum121.*Cecidit*,inquit, *Angelus,& factus est Diabolus.Propinavit homini superbiam; dejecit secum invidentiâ eum qui stabat; isti sibi voluerunt idipsum esse, sibi dominari voluerunt*. Denique dico cum Seraphico. Doct. *articulo 7.quæst. 7.*Quòd Diaboli peccatum considerari debet quantum ad triplicem statum: scilicet, quantum ad inchoationem, consummationem,& confirmationem: Initiatum est in complacentia, & præsumptione; statim enim ut vidit suam pulchritudinem, præsumpsit: Consummatum est in ambitione, quia præsumens de se, appetiit quod omnino supra se fuit, & adquod pervenire non potuit; sed Confirmatum est invidiæ, & odii aversione;quia ex quo obtinere non potuit, quod appetiit, ideo invidere cœpit, & affectu odii contra ire, & in hoc firmatum est, quia hæc omnino ipsum à Deo separavit, & perfectum obstaculum posuit, sicut charitas perfectè Deo jungit.

Dices secundo, secundùm sanctum Joannem; *Omne, quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ*: sed primum Angeli peccatum non fuit concupiscentia carnis, aut oculorum; ergo fuit superbia vitæ.

Negat consequentiam Doctor, quia illa divisio comprehendit tantùm peccata ordinaria hominum,non verò Angelorum.Quòd si Angelorum peccatum ad aliquod ex illis tribus membris reduci debeat, potiùs revocandum est ad concupiscentiam oculorum, quàm ad alia duo membra: *Sicut enim* inquit Doctor,*in nobis ad concupiscentiam oculorum spectant immoderati appetitus alicujus visibilis pulchri*: *ita,& in Angelis ad concupiscentiam oculorum debet spectare immoderatus appetitus delectabilis*.

Dices tertiò: Peccatum Angelorum reduci debet ad aliquod ex septem vitiis capitalibus: sed ad nullum commodè revocari potest, quàm ad superbiam: ergo debet esse superbia propriè dicta.

Respondet primo Doctor *numero 17.* negando majorem: illa namque divisio peccatorum in septem genera, nec est adæquata, nec est etiam congrua: quod optimè probat; quia si divisio peccatorum fiat juxta numerum habitum malorum oppositorum septem virtutibus, nimirum tribus Theologicis, & quatuor Moralibus, certum est, quòd non sit bona,quia deberent assignari septem peccata distincta, & separata ab illis septem; nam infidelitas, & præsumptio deberent numerari inter illa, & aliqua alia ex illis septem omitti. Quod si divisio peccatorum non sumatur sic, sed prout opponuntur actibus bonis, quibus observantur decem præcepta decalogi, deberent esse decem peccata. Unde concludit, quod illa divisiò non debet admitti tanquam adæquata, nec ut comprehendens omnia peccatorum genera, nec etiam fortè omnes radices peccatorum; *siquidem*, inquit, *infidelitas, & desperatio, sunt opposita spei, suntque graviora peccata, quàm peccatum gulę,aut accidiæ,nec tamen sub illis membris comprehenduntur propriè, & directè*; hinc infert, quòd hæc divisio sit peccatorum,quæ fiunt ordinariè;& quæ sunt radices,& occasiones plurium peccatorum.

Respondet secundo negando consequentiam,quia illa divisio non est adæquata; nec quodlibet peccatum debet esse aliquod ex illis formaliter, & propriè: plura enim sunt peccata, quæ non nisi

nisi reductivè ad illa septem spectant.

Respondet tertio negando minorem: si enim reductivè Angelorum peccatum ad unum ex illis septem revocetur, potius ad luxuriam, quàm ad superbiam spectabit; *Sicut*, inquit Doctor, *omnis inordinatus appetitus delectabilis, ad concupiscentiam oculorum revocatur*.

Instabis: Inordinatus delectationis affectus non solum in luxuria, sed etiam in gula, aliisque similibus intemperantiæ vitiis invenitur: ergo dato, quòd primum Angeli peccatum consisteret in deordinato delectationis affectu circa propriam excellentiam, non magis luxuria, quàm gula spiritualis dici deberet.

Respondet primo, quod etsi consequentia foret vera, tamen non pugnaret contra sententiam Doctoris: non enim contendit Doctor illam complacentiam inordinatam Angeli, esse potiùs ad luxuriam, quam ad gulam revocandam; sed quòd potius ad luxuriam, quàm ad superbiam revocari possit. *Respondeo secundò* congruentiùs tamen ad luxuriam, quàm ad quodlibet aliud peccatum esse revocandam; cum enim luxuria versetur circa objectum magis delectabile, quàm gula; delectatio autem illa ab Angelo inordinatè concepta de propria sua excellentia, & perfectione fuerit summa; quia aliàs non movisset Angelum ad tot gravia patranda peccata; consequens est, quod ad luxuriam magis, quàm ad alia peccata reduci debeat; quippe cùm majorem in delectationis excessu proportionem habuerit cum luxuria, quàm cum alio quovis peccato.

Quæres, an revera Angelus appetiverit æqualitatem cum Deo, seu Deum esse?

Respondeo revera ipsum appetiisse æqualitatem cum Deo secundum se spectatam. Ita Doctor in 2. *dist.* 6. *quæst.* 1. *numero* 2. ubi eum impugnasset sententiam, & rationes sancti Thomæ docentis objectum excellens, cujus appetitione Angelus primò peccavit amore concupiscentiæ, non fuisse omnimodam æqualitatem cum Deo in natura; concludit Doctor *potest aliter ad quæstionem responderi; scilicet, quòd Angelus potuit appetere æqualitatem* Dei; idque probat ratione quadruplici: Sed priùs firmanda est hæc nostra responsio authoritate tum Scripturæ, tum sanctorum Patrum.

Primò namque, ex Scriptura deducitur, quod de facto Lucifer appetiit hanc æqualitatem: ergo reverà potuit eam appetere. Probatur Antecedens ex illo *Isayæ* 14. ubi Lucifer ait, *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo*, quamvis enim de similitudine, quæ potest esse minor, quàm æqualitas, ibi fiat sermo; nihilominùs similitudo sine æqualitate perfecta non est. *Adde* quòd si antecedentia verba considerentur, videntur perfectam similitudinem denotare, & exigere.

Accedit illud *Ezechielis* 28. ubi pariter de Lucifero dicitur, *Elevatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris*; & ideo Angelus primus, qui Lucifero restitit, dicitur *Michael*, hoc est *quis ut Deus?* quia nempe repugnavit Lucifero, & hæc ei verba Divinitatem affectanti exprobravit.

Idem docent sancti Patres: in primis verò sanctus Ambros. *epist.* 33. ubi ait: *Quoniam suâ quam acceperat potentia, & dignitate sibi placuit, seque Authoris suæ gloriæ comparavit, à cœlesti sublimitate dejectus est*. Clarius id indicat octon. 3. in Psalm. 118. *Ille*, ait, *se se exaltavit, ut vellet æquari Altissimo*. Subscribit sanctus Chrysost. hom. 3. de verbis Isayæ: *Dei*, inquit, *speravit æqualitatem, quæ res eum cœlo expulit*. Concedit sanctus Augustinus, 14. *de civit*, *cap.* 11. ubi ait *Luciferum quodam quasi*

tyrannico fastu gaudere subditis magis, quā esse subditum elegisse; Quasi diceret, quòd Lucifer cum Deo æqualitatem in authoritate, & potestate concupivit, quippe omnibus aliis præesse, nulli verò subesse optabat. Rem clarè indicat Nazianz. *orat.* 17. ubi Luciferi elationem exponit, his verbis: *Indignum*, inquit, *atque intolerandum dicebat se cùm divinus esset, non Deum quoque existimari*, quod eleganter expressit carmine, quod est de substantiis mente præditis ubi inter alia scribit.

Quocirca primus sana mente tumescens
Lucifer (eximio nam quod frueretur honore
Sperabat regale Dei soliumque decusque)
Corruit amisso vilis splendore, miserque:
Dum Deus esse cupit, terra caligine totus
Obrutus est.

Probat autem hanc responsionem Doctor. Primò quidem. Voluntas secundùm actum amoris amicitiæ, & actum amoris concupiscentię habet totum ens pro objecto, ita, quod sicut quodcumque ens potest ipsa amare amore amicitiæ, sic, & potest illud amore concupiscentiæ prosequi: sed æqualitas Dei secundum essentiam, est aliquod bonum concupiscibile secundum se: ergo cùm Angelus potuerit se amare amore concupiscentiæ, potuit sibi appetere omne bonum concupiscibile, subindeque potuit appetere æqualitatem Dei.

Probat secundò, & priorem rationem confirmat. Si aliquid impediret quo minùs Angelus posset illam æqualitatem affectare, maximè quia non solùm in se est impossibilis, sed etiam ut impossibilis apprehenditur ab Angelo: absurdum est enim asserere eum fuisse ita malitia excæcatum, ut eam æqualitatem divinam creaturæ omnino impossibilem esse non agnoverit: sed illà impossibilitas non impedit, quin potuerit Angelus ipsam Divinitatem appetere: Ergo, &c. Majorem concedunt Adversarij, minorem verò probat Doctor.

Primò quidem authoritate Aristotelis *lib.* 3. *Ethic.cap.* 2. dicentis *Electio quidem non est impossibilium. Voluntas autem est impossibilium, putà immortalitatis.* Insuper damnati Deum odio habent juxta illud Psalmi 73. *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper*; odiens autem vult objectum sui odii non esse: ergo damnati Deum non esse cupiunt: sed hoc est impossibile: ergo potest aliquid impossibile appeti. *Suaderi potest* ex illo ferventissimo dilectionis actu, quem S.Augustinus his verbis exprimebat erga Deum. *Domine si esses Augustinus, & ego possem esse Deus, mallem te quàm me esse Deum.* Insuper sæpe sæpius Justi optant Deum diligere amore infinito, & pœnitentes desiderant, quod nunquam peccassent: sed hæc, ut apparet, sunt impossibilia: ergo potest voluntas velle id, quod intellectus impossibile judicat.

Thomistæ duplex distingunt impossibile: unum quidem per se, & absolutè; aliud per accidens, & ex suppositione. *Primum* est illud, quod ex ipsis terminis involvit contradictionem, ut hominem esse lapidem; hoc enim meritò dicitur esse impossibile absolutè, & simpliciter, quia non est tale respectu hujus aut illius loci, temporis, vel causæ, sed respectu omnium absolutè: *Secundum* verò, est illud, quod non ex ipsis terminis, aut ex natura rei, sed ex aliqua tantùm hypothesi involvit contradictionem: sicut v.g. Petrum non peccasse, hoc enim absolutè non repugnat, quia poterat Petrus non peccare: sed jam repugnat ex hypotesi, quod peccavit, quia ratione temporis impossibile est ipsum non peccasse postquam peccavit. Inter utrumque autem impossibi-

bile hoc ſtatuunt diſcrimen, quòd impoſſibile per ſe quacumque facta ſuppoſitione, & addita conditione, nihil habet entitatis, aut bonitatis, ex quo provenit, ut non poſſit appeti, nedum per electionem efficacem tendentem ad executionem, ſed neque etiam per ſimplicem voluntatem, ſive per inefficacem voluntatis actum, etiam ſub conditione ſi eſſet poſſibile. At vero impoſſibile per accidens, licèt, ut ſtat ſub illa poſitione impoſſibilitatis, & in ſenſu compoſito illius, non ſit poſſibile, nec conſequenter habeat aliquam rationem boni, & convenientis; tamen ſecundum ſe ſumptum, & ut per abſtractionem purè præciſivam, abſtrahit à tali ſuppoſitione, & impoſſibilitate, ſive in ſenſu diviſo illius, habet per ſe aliquam poſſibilitatem, & bonitatem: & ita conſideratum, licèt non poſſit eſſe formaliter volitum per actum electionis, quia electio tendit ad executionem, poteſt tamen eſſe volitum per ſimplicem actum voluntatis, qui dicitur voluntas; quia cùm hic actus non tendat ad executionem, poteſt terminari ad objectum ſecundum ſe, abſtrahendo à particularibus circumſtantiis: unde propterea peccator vult inefficaciter non peccaſſe, quamvis ex ſuppoſitione, quòd peccaverit, ſit impoſſibile. Ita Gonetus poſt Cajetanum. Quibus præmiſſis, reſpondent impoſſibile per ſe, & abſolutè nullatenus poſſe appetiti, bene verò impoſſibile per accidens: Ergo, inquiunt, cùm divina æqualitas ſit impoſſibilis creaturæ, ab Angelo nullatenus poteſt appeti.

Contra: Impoſſibile per accidens ex eis, poteſt appeti, ergo etiam impoſſibile per ſe. Patet conſequentia, ad concupiſcendum enim bonum apprehenſum, ut impoſſibile, perinde eſt, quod ſit impoſſibile aut per ſe, aut per accidens; quippe cùm apprehendens noverit utrumque à ſe nuſquam poſſe obtineri: Ergo ſi idcirco impoſſibile per ſe ſit inappetibile, quia ſcilicet nulla ratione poteſt obtineri ab appetente; pari ratione, impoſſibile per accidens erit inappetibile, quippe cùm appetens illud noverit ſe tale bonum non eſſe aſſecuturum. Sic pœnitens, qui optaret ſe non peccaſſe, cognoſcit hoc eſſe impoſſibile, etiam per divinam potentiam, quia hoc ſolo privatur Deus, ut quæ facta ſunt, infecta eſſe nequeant. Deinde damnati, ut dictum eſt, appetunt Deum non eſſe, & tamen illud non eſſe, eſt impoſſibile ſimpliciter. Denique hæc ipſa eorum replica non ſubſiſtit cum Doctrina ſancti Thomæ: ille ſiquidem docet *quæſt.16. de malo art.3. ad nonum*, & 1.2. *quæſt.13. art.5. ad primum*, duplicem eſſe actum voluntatis: unum quidem efficacem, & completum, alium verò inefficacem, & incompletum. Unde ſubdit poſteriori loco, *Voluntas completa non eſt niſi de poſſibili, quod eſt bonum volenti: ſed voluntas incompleta eſt de impoſſibili, quæ ſecundum quoſdam velleitas dicitur, quia ſcilicet aliquis vellet illud ſi eſſet poſſibile: Electio autem nominat actum voluntatis jam determinatum ad id, quod eſt huic agendum, & ideo nullo modo eſt niſi poſſibilium*: Ergo ſanctus Thomas admittit voluntatem etiam poſſe eſſe impoſſibilium.

Confirmatur hęc impugnatio, & priores Doctoris rationes iterum firmantur à Doctore, ex S. Auguſtino *lib.83*. qq. *quæſt.30*. ubi docet, quòd voluntas poteſt uti fruendis, & frui utendis: Ergo voluntas creata poteſt frui ſeipſa: ſed non poteſt frui niſi ſummo bono: Ergo poteſt concupiſcere ſibi ſummum bonum, quo unà cum ſeipſa fruatur: Hoc autem ſummum bonum eſt æqualitas cum Deo: Ergo creata voluntas poteſt appetere æqualitatem cum Deo, non quidem appetitu efficaci, ſed ſaltem inefficaci.

Nam, ut obſervat Doctor ibidem *n.8*: duplex eſt actus volendi, ſeu volitio: alia enim inquit, eſt volitio *efficax*, alia voli-

volitio *complacentiæ*, v. g. duo infirmi quorum unus sperat sanitatem restituendam, alter verò desperat, ambo sanitatem exoptant, & volunt; sed diversimodè; primus enim vult sanitatem quia sperat eam restituendam, & ideo inquirit, & applicat media conducentia ad ejus restitutionem: secundus verò, quia non sperat sanitatem se posse consequi talia media nec inquirit, nec applicat. Prima volitio dicitur efficax, secunda verò dicitur inefficax, aut complacentia tantùm: Prima versatur tantum circa possibile; Secunda verò etiam circa impossibile occupatur. *Hæc autem*, inquit, *sufficit ad meritum, & demeritum, quia etsi sit impossibile, tamen potest consentire illi pleno consensu: & ista volitione potuit Angelus appetere æqualitatem Divinam. Sed de prima volitione, quæ efficax est, dico quod Angelus non potuit appetere; simplici tamen volitione potuit sibi concupiscere tantum bonum, & tanto desiderio quanto concupisceret, si esset possibile*.

Objiciunt primo Thomistæ: Primum Angeli peccatum non fuit ex passione, neque ex ignorantia, quia passio, & ignorantia est pœna peccati; proindeque peccavit tantum ex electione: sed electio non est impossibilium: Ergo non peccavit desiderando æqualitatem divinam sibi impossibilem.

Distinguit minorem Doctor: Electio quæ est volitio efficax, quâ applicantur media ad consecutionem finis, concedit: Electio prout dicit solum complacentiam, & appetitum voluntatis, quo velit liberè aliquid sibi propositum sub ratione boni, sive impossibilis non potest esse erga bonum impossibile appetenti, negat. Supra namque probatum est, quod revera voluntas inefficax possit versari circa impossibilia.

Instabis; Electio quâ peccavit Angelus, debuit esse demeritoria. Sed illa volitio inefficax, seu velleitas non potest esse meritum, vel demeritum: Ergo per hanc non potuit peccare Angelus.

Nego minorem: quis enim neget actum esse meritorium, & perfectissimæ charitatis, quô S. Augustinus cum Deo loquens dicebat: Si possem esse Deus, mallem te quam me esse Deum; hic tamen actus est simplicis complacentiæ, & velleitatis, & est etiam circa impossibile: Potest ergo aliqua velleitas esse meritoria. Insuper, Actus meritorius est, cùm quis, postquam peccavit, cogitat se, ac si non peccasset, & in hoc delectatur, velletque se nullatenus peccasse, & in priori innocentiæ statu existere, ut majori affectione, & acceptione Deo inserviret; hic tamen actus est simplicis affectus, quem velleitatem appellant. Similiter, in hoc affectu simplici potest esse gravissimum peccatum: ut si quis odio Deum habens non solum exoptaret Deum non esse, sed etiam desideraret, ut aliquod malum ipsi accideret, In quo genere peccati Dæmones, ac damnatos versari non dubito.

Dices secundò: Angelum esse æqualem Deo est impossibile, adeoque est non ens; sed non ens non est appetibile, in tantum enim aliquid est appetibile in quantum bonum, non ens autem bonum esse nequit: nec consequenter appetibile: Ergo Angelus non potuit appetere æqualitatem cum Deo.

Respondeo primò, quòd si quicquam probaret hoc argumentum, etiam evinceret Impossibile per accidens non posse appeti, quod tamen Thomistæ negant, utrumque enim impossibile tam per se, quàm per accidens est non ens.

Respondeo secundò distinguendo majorem: Non est ens aliquod unum, & habens in se bonitatem possibilem, concedo: non est ens aliquod multiplex includens duo, quorum unum est in se bonum absolutè, & esset etiam bonum respective ad alterum, si posset cum ipso conjungi, nego: Itaque quamvis voluntas angelica non possit appetere æqua-

æqualitatem, Dei volitione absoluta, quâ ferretur in ipsam per modum unius objecti possibilis, quia ipsi non proponitur ab intellectu; tamen potest volitione comparativa ferri in ipsam æqualitatem divinam appetendam, quatenus ipsa esset ipsi bona, si illam consequi posset.

Dices tertiò: Voluntas angelica nequit appetere æqualitatem Dei, nisi ipsi proponatur ab intellectu: sed non potest proponi ab intellectu: vel enim proponeretur ab intellectu errante, vel ab intellectu non errante: *Non primùm*, quia cùm nondum peccasset, nullum habebat errorem in intellectu, alioquin pœna fuisset prior culpâ; ille namque error non potuit esse in Angelo, nisi per modum pœnæ inflictæ: *Non etiam secundum*, quia intellectus non errans nequit proponere voluntati aliquid falsum; falsum autem est Angelum posse esse æqualem Deo: Ergo, &c.

Negat minorem Doctor; ad cujus probationem dicit, quòd proponi possit illa æqualitas ab intellectu non errante: *Æqualitas enim Dei*, inquit, *potest apprehendi sine errore, quia est in aliquo sine errore, quia Filius Dei est æqualis Patri, & ille potest apprehendi*. Deinde potuit Angelus apprehendere illam æqualitatem esse sibi bonam, si esset possibilis; & suppposita tali apprehensione, & judicio, voluntas potuit illam æqualitatem appetere: sanè Dei apprehendimus ęqualitatem sine errore, nec non, & judicamus, quòd si illa æqualitas esset possibilis Angelo; sicut est possibilis, & de facto convenit Filio Dei; quòd reverà Angelus longè perfectior esset, quâm modo sit, quantam perfectionem nunc habeat: Ergo multò magis Angelus potest apprehendere illam æqualitatem, & tale judicium efformare.

Objiciunt quartò Nullus potest appetere suum non esse, ex S. Augustino 3. *de libero arbitrio*: sed si Angelus appeteret æqualitatem Dei, consequenter appeteret se non esse Angelum, quia Angelum esse Deum, est ipsum non esse Angelum; nam Angelum esse, est creaturam Deo esse subditam: Ergo Angelus non potest appetere se esse æqualem Deo. *Confirmatur* ex illo sancti Anselmi *lib. de similitudinibus cap.6.* ubi ait, *Quòd si quis vellet esse similis alteri in propria persona, vellet se non esse, quod velle nequit*.

Respondet Doctor primò, quod quamvis fortè aliquis non possit directè velle suum non esse, tamen indirectè id velle potest, volendo nempe aliquid ex quo posito sequeretur ipsum non esse: *Sic*, inquit, *quilibet peccans mortaliter vult aliquid in quo non vult subesse Deo, & in hoc ex consequenti vult se non esse, quia non potest esse, nisi subsit Deo*.

Respondet secundò negando minorem; quia quamvis sequeretur destructio sui ex æqualitate cum Deo, tamen non est necesse, quod volens æqualitatem, velit formaliter, & expressè non esse suum, seu suam destructionem: Non enim *sequitur*, inquit, *quòd si aliquis velit antecedens, velit etiam consequens, quandò consequens potest intelligi absque antecedente*: sicut v.g. aliquis potest appetere Episcopatum, non volendo Sacerdotium: in proposito autem consequens non est necessariò connexum cum antecedente: non enim absolutè sequitur, quòd si Angelus velit æqualitatem cum Deo, etiam velit sui destructionem; posset enim appetere æqualitatem cum Deo ex suppositione impossibili, quòd ipsa æqualitas non inferret destructionem Angeli. Ad S. Anselmum respondet Doctor, ipsum loqui de voluntate ordinata; Non potest autem quis ordinatè velle se non esse, inquit, *quia ordinata voluntas non est volendo aliquid, & non volendo illud, quod necessariò sequitur ad ipsum, sive illud sit ipsi intrinsecum, sive non: hæc autem vera non sunt de voluntate inordinata*.

Instabis: Angelus cognoscebat se ens crea-

creatum, & per participationem; sciebat pariter nullum ens per participationem posse esse ejusdem naturæ cum ente per essentiam, adeoque perfectè noverat; quòd non posset optare æqualitatem divinam quin optaret se non esse.

Nego consequentiam: quamvis enim Angelus seipsum cognosceret esse ens per participationem, tamen potuit apprehendere illam æqualitatem divinam ut bonum aliquod appetibile; subindeque potuit eam sibi appetere; non quidem appetitu efficaci, sed inefficaci: Unde potuit sibi displicere, quod esset Deo subjectus, & inferior, potuitque optare independentiam respectu Dei, & superioritatem respectu aliorum Angelorum; quod, ut apparet, est velle æqualitatem cum Deo secundum naturam.

Vrgebis: Potest aliquis absque ullo peccato desiderare se esse Deum: Ergo licet Angelus æqualitatem divinam fuerit æmulatus, exinde non censetur peccavisse. Probatur antecedens: Posset aliquis appetere se fieri Deum, ut nempe sicut Deus, foret immunis à peccato, & ut Deum diligeret quantum in se diligibilis est: sed appetitus ille non esset peccaminosus; imo reverà pius, & innocens: Ergo appetitus æqualitatis Dei non est culpabilis; nec proinde fuit primum Angeli amoris concupiscentiæ peccatum,

Nego antecedens, & ejus probationis minorem distinguo: Appetitus ille non est culpabilis si sit hypotheticus, & conditionatus, concedo: si absolutus, nego. Posset itaque hunc habere affectum vir pius conditionatè, nempe si hoc foret possibile, & absque ullo Divinitatis præjudicio: parem autem affectum, non habuit Angelus Divinitatem æmulatus; imò eum absolutè affectavit, ut colligere est ex verbis tum Isayæ, tum Ezechielis à nobis supra laudatis.

QUÆRES 2. *An etiam Angeli æmulati fuerint unionem Hypostaticam, & reverà homini ad eam assumendo inviderint?*

RESPONDEO 1. Reverà Angelos invidiâ peccasse: ut egregiè docet S. Augustinus lib. 11. de Gen. ad litteram cap. 14. *Nonnulli*, inquit, *dicunt ipsum fuisse lapsum à supernis sedibus, quòd inviderit homini facto ad imaginem Dei. Porrò hæc invidentia sequitur superbiam, non præcedit. Non enim causa superbiendi est Invidentia, sed causa invidendi superbia. Cùm igitur superbia sit amor excellentiæ propriæ, invidia verò sit odium fœlicitatis alienæ; quid inde nascatur satis in promptu est. Amando enim quisque excellentiam suam, vel paribus invidet, quòd ei coæquantur, vel inferioribus ne sibi coæquentur, vel superioribus, quod eis non coæquetur. Superbiendo igitur invidus, non invidendo quisque superbus est.* Subscribit S. Bernardus sermone 17. *Ergo in Cœlo concepit dolorem, & in Paradiso peperit iniquitatem, prolem malitiæ matrem mortis, & ærumnarum omnium parens superbia.*

Respondeo 2. De factum Diabolum inordinatè appetiisse beatitudinem, & idcirco naturæ humanæ invidisse; ut docet S. Bernardus variis in locis, præcipuè sermone 17. in Cantica: *potuit autem contingere*, inquit, (*si tamen incredibile non putetur) plenum sapientia, & perfectum decore homines præscire potuisse futuros, etiam, & profecturos in parem gloriam; sed si præscivit, in Dei Verbo absque dubio vidit, & in livore suo invidit, & molitus est habere subjectos, socios dedignatus. Infirmiores sunt, inquit inferioresque naturâ: non decet esse concives, nec æquales in gloria.* Et infrà ipsum Diabolum interpellans ait; *Tu tibi miser sedem colloeas in aquilone, plaga nebulosa, & frigida, & ecce suscitari*

scitantur de pulvere inopes, & de stercore pauperes, ut sedeant cum Principibus, & solium gloriæ teneant, doleasque impleri illud: Pauper, & inops LAUDABUNT NOMEN TUUM. Quamquam autem ibi S. Bernardus nullam expressam invidiæ Diaboli erga Christi incarnationem mentionem faciat, potest tamen ex illo non leve fundamentum, à fortiori sumi. Nam si ex eo, quòd Lucifer præsciverit homines in parem gloriam fuisse profecturos, colligit S. Bernardus credibile esse Luciferum doluisse, & ex invidia erga homines peccasse; multò profectò magis credi potest, si Lucifer præscrivit hominem aliquem futurum esse multò excellentiorem ipso, non solùm in gloria, sed etiam in gratia unionis, & in Personæ divinæ majestate; indignatum propterea fuisse, vehementerque doluisse, & invidiâ contabuisse.

Respondeo 3. Etiam probabile videri, quod inordinatè unionem hypostaticam affectaverit, neque enim solemus invidere aliis bona, nisi, quæ optamus nobis, quando ea non habemus: & deinde non est magis credendum de malitia Diaboli, quòd inviderit illam dignitatem hominibus, quàm inordinatè eam sibi concupierit. Unde quotquot Patrum, aut Doctorum dicunt Diabolum invidisse homini dignitatem suam, pro hac assertione citari possunt; quia vel directè volunt dignitatem unionis hypostaticæ, vel si de alia loquantur expresse, certè ex hoc, quòd aliam quamcumque dignitatem inviderit, colligitur valde verisimiliter, quod hanc etiam invidit, quæ omnium maxima est.

QUAESTIO TERTIA.

An voluntas Dæmonum ita sit in malo obfirmata, ut nec possit aliquatenus resipiscere, nec bonum aliquod operari?

SCIENDUM est è limine, maximè duplicem esse circa primæ partis quæstionis resolutionem Authorum sententiam. *Prima* fuit Origenis, quam refert S. Thomas *prima parte quæst.64. art.2.* asserentis omnem voluntatem creatam, tam beatorum, quàm damnatorum esse flexibilem in bonum, sive in malum; dempta tamen voluntate animæ Christi. *Secunda* est omnium Doctorum Catholicorum, affirmantium, quòd Dæmonum, & damnatorum voluntates ita sint in malum obfirmatæ, ut nullatenus resipiscant. Causam autem hujus obstinationis, non eandem omnes proferunt, imò in illa assignanda varias scinduntur in sententias. *Primò* namque S. Thomas assignata priùs quæstione, docet causam obstinationis Dæmonum esse immobilitatem, & inflexibilitatem eorum voluntatis circa actum quem voluntariè, & determinatè semel elicuerunt. *Hæc enim est*, inquit, *natura Angelorum, ut ubi semel uni parti determinatè adhæserunt, non possint in alteram flecti*, à qua sententia non longè abest Henricus Gandavensis *quodlibeto* 8. *quæst.* 11. docens, quòd idcirco Angelus est immutabilis ab actu, quem semel elicuit; quia voluntas separata ita profundè immergit se objecto, ut ab eo resilire nequeat. *Secundò*, Aureolus asserit hanc obstinationem provenire ab habitu quodam vitioso, quem Deus producit in voluntate damnatorum in pœnam suorum delictorum, & ita per eum ad malum inclinantur, ut nullatenus bonum aliquod valeant operari. *Tertiò*, sunt qui docent cum Marsilio in 2. *quæst.* 5. *art.* 3. causam damnatorum obstinationis in malo ex eo repeti,

quòd

quòd Deus nolit cum eis concurrere ad ullum bonum opus eliciendum. *Quartò*, Ochamus *in. 2. dist. 29.* contendit illam obstinationem oriri ex eo, quòd aliquis actus in Angelo damnato admittatur, qui non est in ejus potestate: Unde infert, quòd Deus totaliter, & immediatè causat aliquem actum in voluntate Angeli mali. *Ultima* tandem sententia est Doctoris Subtilis, docentis causam obstinationis Dæmonum, & aliorum damnatorum non aliunde repetendam esse, quàm ex denegatione divini auxilii ad resipiscendum, & ex perversa damnatorum voluntate, ex qua sequitur prava quædam effectio voluntatis, quâ unusquisque damnatorum immobiliter adhæret fini perverso, in quem in ultimo statu viæ deciderunt; quæ sententia, ut clariùs innotescat.

Notandum 1. Quòd longè diversus est status Viatorum, Comprehensorum, & Damnatorum: Status viatorum, est ipsa generalis, ac universalis Dei lex, quâ decrevit cum voluntate concurrere ad actum pœnitentiæ, & dispositionis ad gratiam sanctificantem, nec-non, & ad augmentum ejus, quoties homo pœnitere voluerit, & bonum aliquod opus elicere; juxta illud Ezechielis 18. *Nolo mortem peccatoris*, &c. Status Comprehensorum est lex divina, quâ Deus statuit ipsos Comprehensores ita servare, ut nec ab eo possint declinare, nec ab opere bono cessare unquam, juxta illud Christi Domini Joann. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me: & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Denique status Damnatorum est lex ipsa universalis Dei, quâ statuit se nullatenus concursurum cum damnatis ad ullum actum meritorum, nec ad dispositionem ad gratiam justificantem propter eorum demerita finalia, juxta illud Eccl. 11. *Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit*. Hoc est, ut explica Doctor, in cujuscumque creaturæ rationalis amore perverso steterit in fine viæ, permanebit in æternum.

Notandum 2. eodem Doctore *dist. 7. num.* 11. quòd in voluntate creata præter ejus entitatem, & bonitatem naturalem, quæ competit ipsi in quantum est ens positivum secundùm gradum suæ entitatis magis aut minùs perfectæ, triplex est alia bonitas moralis: scilicet objectiva, circumstantialis, & gratuita; Prima ex objecto: Secunda ex circunstantia, Tertia ex gratia provenit. *Prima* dicitur bonitas ex genere, & convenit actui, ex eo, quòd versetur circa objectum juxta dictamen rectæ rationis; ita quòd objectum appareat per rationem probabilem aut certam, quòd taliter sit conveniens, & congruum, ut in illud creatura rationalis tendere possit absque peccato. *Bonitas* circunstantialis ea est, quæ convenit actui elicito cum omnibus circunstantiis, quas recta ratio dictat ipsum debere sortiri. Dico autem cum omnibus, quòd si deficeret aliqua circunstantia requisita, aut adesset alia, quæ non deberet adesse, actus non haberet hanc bonitatem; nam juxta sanctum Dionysium *lib. de Divinibus cap.* 4. Bonum est ex integra causa, malum autem ex quovis defectu. *Tertia* denique bonitas, ea est, à qua actus habet esse meritorius respectu alicujus præmii, quam bonitatem habet, tum à gratia sanctificante, tum ab acceptatione divina; nullus enim actus præcisè potest esse meritorius, nisi mediante ordinatione, pacto, aut acceptatione divina: Hæc autē bonitas necessariò duas priores supponit; ut enim actus sit meritorius, debet occupari circa objectum congruum, & habere omnes circunstantias sibi debitas.

Harum autem bonitatum proponit exemplum Doctor; nam cùm quis dat eleemosinam, habet bonitatem ex obje-

jecto; siquidem recta ratio dictat bonum esse proximi necessitatem sublevare: habet pariter bonitatem ex circunstantiis, si eleemosinam illam cum debitis circunstantiis largiatur: putà si de suo, non verò de alieno; si tempore opportuno, si propter bonum finem, putà Dei amorem &c. Habebit verò bonitatem meritoriam, si præter duas præfatas bonitates, fiat ex gratia sanctificante, & charitate supernaturali.

Notandum 3. ex eodem Doctore; Quod huic triplici bonitati triplex opponitur malitia. *Prima* quidem malitia ex genere; quando scilicet actus, qui tantùm habet bonitatem naturalem fertur in objectum, quòd secundum rationem rectam est disconveniens creaturæ rationali; putà si odium ejus tendat in Deum. *Secunda* est malitia ex aliqua circunstantia deordinante actum, putà si largiatur eleemosinam propter vanam gloriam. *Tertia* denique est malitia demeritoria, quæ advenit actui, quando non solùm non est meritorius vitæ æternæ; sed potiùs pœnæ. Advertit insuper Doctor, quòd quælibet ex illis tribus malitiis possit considerari, ut opposita bonitati sibi correspondenti, vel privativè, vel contrariè. Si primo modo consideretur, nihil aliud dicit, quàm privationem, aut negationem bonitatis in actu humano libero, pro eo instanti quo posset elici à voluntate actus bonus; & actum esse malum nihil aliud est, quàm eum carere aliqua tali bonitate: Unde si quis eliceret actum absque ullis circumstantiis bonis, actus sic elicitus, esset malus malitià privativè oppositâ bonitati circumstantiali; quia non haberet bonitatem circumstantialem: & si quis eliceret actum non secundum inclinationem charitatis, eo ipso actus esset malus privativè malitià oppositâ privativè bonitati meritoriæ; & eodem modo si quis eliceret actum absque bonitate objectiva, esset malus privativè malitià oppositâ privativè bunitati objectivæ. Si verò actus non solùm habeat objectum conveniens, sed objectum disconveniens, tum actus habebit non solùm malitiam objectivam privativè, sed malitiam objectivam contrariam. Similiter si actus non habeat circumstantias bonas, quas posset habere; sed etiam habeat aliquam circumstantiam, quam non deberet habere, tum habebit malitiam circumstantialem, non solùm privativam, sed contrariam; & denique si non solùm non habeat bonitatem meritoriam, sed habeat malitiam demeritoriam, tum erit malus malitià contrarià bonitati meritoriæ.

Denique addit Doctor malitiam demeritoriam objectivam, privativam, & contrariam, invicem converti, non sic autem circumstantialis, ac demeritoria; actus enim, qui est malus per carentiam bonitatis objectivæ, necessariò debet esse malus malitià contrarià illi bonitati. Secùs est autem de malitia circumstantiali, ac demeritoria; potest enim fieri, ut aliquis actus sit malus per carentiam bonitatis circumstantialis, & meritoriæ, quin habeat malitiam contrariam ipsis; nam potest benè fieri, quòd actus non sit meritorius, quia non elicitur ex inclinatione charitatis, & tamen non sit demeritorius: Actus enim bonus moraliter elicitus à peccatore, aut homine constituto in puris naturalibus, non esset meritorius, nec demeritorius. *Deinde* actus elicitus circa objectum bonum absque additione alicujus circumstantiæ bonæ, vel ex inconsideratione, vel ex eo quòd non teneretur quis adjungere ullam ulteriorem bonam circumstantiam, esset malus malitia circumstantiali privativè, non verò positivè, seu contrariè, quia non haberet ullam circumstantiam ratione cujus deberet simpliciter dici malus, & sufficiens ad fundandam rationem demeriti.

His ita præmissis tria restant determi-

minanda: *Primum*, An Dæmonum voluntas ita fuerit in malo obstinata, ut nullatenus resipiscere possint: *Secundum*, Unde proveniat hæc obduratio: *Tertium*, An ratione istius obdurationis in malo Dæmones nullum bonum opus elicere possint.

CONCLUSIO PRIMA.

Dæmonum, & aliorum Damnatorum voluntas, ita est in malo obfirmata, ut nusquam reverà ad justitiæ statum sit revocanda. Hæc est communis apud omnes Doctores Catholicos, & probatur primò illis omnibus Scripturæ textibus, quibus significatur damnatos perpetuis, & nusquam finiendis pœnis addici; subindeque eos nusquam admissi peccati veniam assecuturos, nec delictorum salutarem pœnitentiam acturos: Ita *Matth.25.* de Reprobis dicitur, *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*; Et infrà, *Ibunt hi in supplicium æternum*: Et *Marci 9.* de iisdem Reprobis Christus ait: *Vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*. Hinc *Apocalip.20.* de Diabolo dicitur, *Missus est in stagnum ignis, & sulphuris, ubi & bestia, & Pseudo-Propheta cruciabuntur die, ac nocte in sæcula sæculorum*.

Secundò hæc veritas definita fuit *in 5. Synodo*, nec-non, & in *6. actione 16.* ubi approbatur Epistola Sophronii damnantis Origenem, quòd docuerit damnatorum pœnas aliquando finiendas, & ipsos in statum innocentiæ restituendos. Idipsum determinatum est in *Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. firmiter*, ubi decernitur de Reprobis, quod *cum Diabolo pœnam æternam recipient*. Eandem veritatem docet sanctus Athanasius *in suo Symbolo*, ubi ait: *Qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum*.

Probatur eadem veritas à SS. Patribus, qui constanter ajunt Dæmones esse salutaris pœnitentiæ, & gratiæ recuperandæ prorsus incapaces. Ita S. Gregorius Nyssenus lib. 1. Philosoph. cap. 3. *Solus homo*, inquit, *inter intellectuales creaturas principium habuit pœnitentiam agendo veniâ dignus effici; nec enim Dæmones, aut Angeli pœnitentiam agendo veniâ digni effici possunt*: Et inferius ait; *Quod hominibus est mors, Angelis est casus*.

Confirmat S. Damascenus *lib. 2. de Fide cap.3.* ubi absolutè dicit Angelum capacem non esse pœnitentiæ, quia corpore vacat, quam rationem sic explicat; *Nam quod homo è vitiorum cæno emergere, atque ad meliorem frugem se convertere queat, id ob corporis imbecillitatem est consecutus*. Quibus apertè declarat se loqui de pœnitentia fructifera, & quæ à speciali Dei auxilio, ac benignitate pendet. Quibus subscribit sanctus Fulgentius *de Fide ad Petrum c. 3.* ubi eum dixisset Deum creasse omnes Angelos cum dilectione sui, & cum tanta libertate, ut unusquisque eam habere posset, & perdere; ita tamen ut qui eam sponte perderet, eam deinceps suo arbitrio, & sine gratiæ auxilio resumere non valeret, adjungit: *Et de Angelis quidem hoc disposuit, & implevit, ut si quis eorum bonitatem voluntatis perderet, numquam eam divino munere repararet*. Hoc ipsum confirmat, & explicat S. Gregorius lib. 2. Moral. cap.3. *Deus*, inquit, *apostatam spiritum ad pœnitentiam nequaquam revocat, sed viam superbiæ ejus rescindens damnat*: Et lib.4. cap. 9. & 10. absolutè ait *Angelum ita per superbiam cecidisse, ut reparari non possit, quia ad restaurationis lucem nulla spe veniæ, nulla conversionis emendatione revocatur*.

Hanc veritatem confirmat Seraphicus Doctor in 2. dist. 7. art. 1. quæst. 1. ex S. Damasceno lib. 2. de Fide cap. 4. ubi ait: *Quod hoc est Angelis casus, quod hominibus mors*; sed homo post mortem non potest recuperare bonam voluntatem, & rectam quam amisit in vita: Ergo, &c. *Secundò*, Similis est ratio con-

confirmationis in bono, & obstinationis in malo: sed Angeli statim, ut bene moti sunt, confirmati sunt in bono: Ergo, & mali statim ut peccaverunt, obstinati sunt in malo: sicut ergo boni non possunt cadere, ita nec mali resurgere. *Tertiò*, graviùs peccavit Angelus, quàm homo: Ergo, & graviùs debet puniri: sed peccatum hominis punitum fuit aliqua pœna irremediabili, ut pœna mortis, de qua nullus evadit: Ergo necesse est peccatum Angeli, quod erat mors spiritus, puniri pœna mortis: sed non potuit puniri pœna mortis naturæ: Ergo necesse fuit ipsum puniri pœna damnationis æternæ.

Dices 1. S. Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi* 2. postquam benignatem Dei erga homines in remittendis eorum peccatis exaggeravit, subdit: *Sed nescimus quanta ille, & Angelis condonaverit; indulget enim, & illis*: Censet igitur beatos Angelos posse peccare; subindeque, & Dæmones pœnitere posse.

Nego consequentiam, & ad antecedens dico S. Cyrillum ita esse intelligendum, ut loquatur de indulgentia anticipata per prævenientem gratiam efficacem, & præservationem; sicut sanctus Augustinus dicit gratiæ Dei tribuendum esse, quòd multa peccata non facimus, quæ si permitteret Deus, faceremus. Quod autem hæc fuerit ejus mens declarat ipse, subjungens, *Indulget illis, quandoquidem ipse tantùm unus est, qui peccare non possit*: Hac enim ratione probat Deum indulgere S. Angelis manutenendo eos ne peccent, quia nempe non sunt naturâ impeccabiles, ut Deus: non autem significat, quòd eis parcat postquam peccaverint.

Dices 2. Si Angeli non possent resipiscere, nec eorum voluntas rectificari, illa impotentia repeteretur vel ex parte Dei, vel ex parte Angeli, vel ex parte peccati: sed neutrum dici potest. Non quidem ex parte Dei: Tum quia obstinatio malæ voluntatis, vel ejus impossibilitas ad rectitudinem, est tantùm defectus, non verò effectus: Ergo non habet causam efficientem, sed deficientem: at Deus nullius est causa deficiens: Ergo non est causa, nec ratio hujus impossibilitatis: Tum quia Deus antecedenter vult omnes homines, & Angelos salvos fieri, adeoque Angelorum perpetua perditio ex eo non est repetenda: Tùm quia si Diabolus veniam peteret, illam à Deo consequeretur, neminem enim pœnitentem Deus respuit: Ergo illa impossibilitas ex parte Dei non provenit. Non etiam provenit ex parte voluntatis naturæ Angelicæ: Tum quia Angelus peccando non amisit arbitrii libertatem, quia libertas arbitrii est ei naturalis; sed ratione liberi arbitrii Angelica voluntas susceptibilis erat rectitudinis ante peccatum: Ergo quantùm est ex natura sua, etiam adhuc rectitudinis est susceptibilis. Tum quia peccatum Angelicum non excedit peccatum hominis in infinitum: Ergo nec in infinitum Angelum elongavit à Deo: sed peccatum hominis non abstulit ab eo possibilitatem recuperandi illam beatitudinem: Ergo, nec eam abstulit peccatum Angelicum: adeoque potest restitui. Non denique ex parte peccati; Tum quia gratia quæcumque sanctificans, si inesset Dæmonis voluntati, omne peccatum ab ea solveret, & expurgaret; subindeque peccatum illud non est de se incurabile. Tum quia nulla culpa inducit necessitatem voluntati: Ergo non aufert possibilitatem ad recuperandam rectitudinem, adeoque nulla impossibilitas est ex parte peccati, quin Angelica voluntas pristinam integritatem obtineat.

Respondet Seraphicus Doctor: Quòd equidem impossibilitas illa recuperandæ prioris integritatis à damnatis, non sit præcisè, & formaliter repetenda, nec ex parte Dei, nec ex natura Angeli, nec ex gravitate peccati: sed ex parte status: *Quia enim*, inquit, *voluntas An-*

Angeli est extra meriti statum, idcirco abest ab ea omnis gratia; & quia est in statu damnationis, ideo ipsi adest desperatio certissima, quæ duæ sunt conditiones omnino disponentes voluntatem ad impossibilitatem rectitudinis.

Aliam rationem Doctoris Subtilis sequenti conclusione subjiciemus.

Dices 2. Ad rectificationem voluntatis, & innocentiæ restitutionem duo maximè desiderantur, scilicet indulgentia ex parte divinæ misericordiæ, & actus pœnitentiæ ex parte peccatoris: sed utrumque est possibile in Angelis lapsis. *Primum* quidem, quia misericordia Dei est infinita, Dæmonum autem culpa finita est; infinitum autem superari nequit à finito: Ergo divina misericordia potest remittere, & condonare peccatum ab Angelis lapsis commissum. *Secundum* pariter verum apparet, siquidem Angeli lapsi naturalia servaverunt integra, adeoque habent libertatem reverà perfectam, & flexibilem; sicque, ut potuerunt se determinare ad peccatum, ita possunt ejus affectum exuere: Ergo ex neutra parte repugnat eorum innocentiæ restitutio.

Respondet Seraphicus Doctor, negando consequentiam: Nec enim eorum impenitentia tantùm provenit ex Deo denegante gratiam, & indulgentiam: sed etiam, ex eo quod sint extra sta-
„ tum,& tempus merendi. Notandum
„ est enim,inquit,quod in formatione,
„ & dispositione rerum non attendi-
„ tur ratio Misericordiæ, & Justitiæ
„ principaliter; sed Sapientiæ. Decre-
„ vit enim divina Sapientia in Uni-
„ verso facere duplicem creaturam ra-
„ tionalem, ad hoc ut esset Univer-
„ sum completum: unam corpori uni-
„ tam, ut animam rationalem; spiri-
„ tualem aliam, ut Angelum: Et quo-
„ niam substantia omnino spiritualis,
„ omnino est incorruptibilis, & inge-
„ nerabilis, non potuit unus Angelus
„ ex alio produci, & ideo simul pro-
„ ducti sunt, & quia simul producti,
„ ideo simul glorificandi, sive dispositi
„ ad simul glorificari. Et quia sunt
„ spirituales, & incorporales, nullo
„ modo habentes retardativum; hinc
„ est, quod in loco gloriæ sunt condi-
„ ti,scilicet in Empyreo; & ita de pro-
„ ximo ad gloriam dispositi,& ratione
„ naturæ, & loci; & ideo tempus me-
„ riti est eis ita breve præfixum sicut
„ potuit: & ideo usque ad primam
„ aversionem, & conversionem deli-
„ berativam. Homini verò quia con-
„ ditus est in corpore animali ad pro-
„ creandam prolem ad cultum Dei, &
„ ita in dispositione remotiori à glo-
„ ria,datus est locus distans ad meren-
„ dum à sui conditione, scilicet Para-
„ disus terrestris; & præfixus est ei ter-
„ minus diuturnus propter officium
„ procreandi prolem: Et propterea
„ cum peccavit Angelus, statim exiit
„ tempus meriti statuti, homo verò
„ non: & ideo potuit iste rectificari,
„ ille verò non. Et hoc est, quod dixit
S. Augustinus de mirab.sacræ Scripturæ (vel quisquis est Author) *Angelus de sublimissimo sui ordinis statu cecidit: ideo resurgere non potuit*. Patet igitur, quod voluntas Angeli non est rectificabilis, nec fuit à tempore ex quo cecidit; quia enim fuit extra statum meriti, certissimè revelata est ei sua damnatio: & ideo sicut Beati non possunt timere damnationem; ita Angelus malus propter certitudinem damnationis, non potest sperare salutem, & propter absentiam gratiæ non potest pœnitere, & ideo nec bonus esse.

CONCLUSIO SECUNDA.

R*Atio formalis ob quam Dæmones, & Damnati non possint resipiscere, non est neque inflexibilitas, vel immobilitas voluntatis eorum: Nec ullus habitus vitiosus causatus à Deo in voluntate damnatorum, eamque necessitans ad malè agendum: Nec actus à Deo immediatè* pro-

productum in eorumdem voluntate: Sed illa oritur præcisè, & formaliter ex denegatione divini auxilii necessarii ad resipiscendum, ex qua sequitur prava affectio voluntatis eorum, quâ unusquisque Damnatorum immobiliter adhæret fini perverso, quem unusquisque selegit in ultimo instanti viæ. Hæc quatuor præcipuas partes complectitur; quarum.

Primam sic probat Doctor. Idcirco voluntas Angelica foret immobilis in actu, quem semel elegit, quia nempe appetitus ejus proportionari debet potentiæ cognoscitivæ; cognoscitiva autem facultas Angeli, seu intellectus, apprehendit immobiliter, & sine discursu omne objectum circa quod versatur: sed hoc fundamentum falsum est: Ergo, & id unde sequitur.

Majorem admttunt Thomistæ; Probat minorem Doctor; *Primò* quidem quia falsum supponunt, affirmando, quod intellectus sit sufficiens motor voluntatis: Non enim potest aliter intellectus movere voluntatem ad actum, nisi quatenus proponit ei objectum sub ratione boni, & mali, aut quatenus ad illam propensionem sequitur imperium aliquod practicum determinans voluntatem ad prosecutionem boni, aut fugam mali: sed ante primum peccatum proponebat voluntati objecta illa circa quæ operabatur sub ratione boni delectabilis, & mali inhonesti; nec sequebatur aliquod imperium potius in ordine ad prosecutionem boni delectabilis, quàm ad fugam mali inhonesti, aut prosecutionem alterius boni honesti, quod simul tum proponebatur Angelo; quia aliàs omnes Angeli determinarentur ad malè agendum; quia æqualiter omnibus proponebat intellectus hujusmodi objecta sub his rationibus, & similia judicia practica in omnibus sequebantur; Non enim est aliqua ratio diversitatis ex parte intellectus, imò si intellectus ad aliquod determinaret; deberet potius determinare ad bonum honestum, quàm ad bonum delectabile inhonestum in illo priori instanti.

Secundò, inquit Doctor, si ex ratione motoris, & mobilis, intellectus immobilis in apprehendendo immobilem voluntatem efficiat, sequeretur, quod Angelica voluntas non tantùm esset immobilis post primam electionem voluntatis, sed etiam in ipsa prima, vel ante primam, quia intellectus eorum sicut immobiliter ostendit aliquid post primam electionem; ita, & ante eam, etsi ipse immobiliter apprehendens moveat appetitum immobiliter: Ergo etiam in primo actu movebit immobiliter, & per consequens, voluntatem efficit immobilem.

Denique, Angelus malus habuit gratiam in primo instanti: Ergo in illo instanti benè operatus est: Ergo si sit immobilis, ut volunt Thomistæ, debuit semper perseverare in operatione bona. Probatur, Quia si in primo instanti non haberet operationem bonam amoris Dei super omnia, peccaret mortaliter, maximè secundum Thomistas, qui docent creaturam rationalem teneri ad amandum Deum super omnia in primo instanti usus rationis, sed non habuit in illo primo instanti peccatum mortale, quia tale nequit habere cum gratia sanctificante: Ergo habuit talem amorem, adeoque bene operatus est: ac proinde si Angeli voluntas in prima electione est immobilis, necessariò semper benè sic debuit operari; quod consequens cum sit falsum, fatendum est ejus voluntatem ex natura sua non esse invertibilem.

Nec valet etiam illa disparitas quam S. Thomas conatur instituere inter voluntatem hominis, & Angeli, quod nempe intellectus angelicus sit immobilis, & moveat voluntatem necessariò, quia intelligit sine discursu; humanus verò intelligat per discursum. Quamquam enim hæc sententia vera esset, quam

quam tamen, ut falsam supra impugnavimus cum Doctore, tamen exinde non sequeretur intellectum Angelorum magis esse immobilem in assensu suo, quàm humanum. Ita enim certitudinaliter, inquit Doctor, hoc est non dubitando, tenet conclusionem ad quam discurrit, sicut Angelus tenet eam videndo in principio sine discursu: Ergo ista immobilitas intellectus humani, hoc est certitudo, haberet æquè immobilem voluntatem, sicut illa alia, quæ ponitur in Angelo. *Deinde*, intellectus humanus tam immobiliter, & sine discursu adhæret primis principiis, nempe, quod bonum honestum sit amandum, & malum inhonestum fugiendum, quàm Angelus adhæret sine discursu illi propositioni. Ergo deberet voluntas immobiliter operari circa tale objectum, ita ut si semel vellet persequi bonum honestum, semper deberet illud velle; quòd etiam est falsum: Ergo illa disparitas nulla est. *Denique*, quamquam Angelus non discureret, non minus propterea posset suam mutare apprehensionem propter nova motiva ante non cognita; ut patet exemplo Dæmonum, qui prius suaserunt interfectionem Christi, & postea dissuaserunt eam, ut SS. Patres testantur, quia prius non sciverunt mortem illam sibi fore in præjudicium; postea verò sciverunt.

Patet etiam secunda pars, nempe, quod illa obduratio non proveniat ex infuso vitioso habitu; si namque ille habitus concurreret cum voluntate, maximè vel partialiter, vel totaliter. Si partialiter, ergo cùm voluntatem à propria ratione non immutet, sequitur, quod si illa non est ex se determinata ad odium Dei, v.g. nec per talem habitum ad illud odium poterit determinari: si autem sit causa totalis illius odii, ita, quod voluntas se habeat tantùm merè passivè respectu istius odii per talem habitum producti; sequitur, quod odium illud non sit peccaminosum esset enim illud odium totaliter à Deo causatum saltem mediatè: Quod autem à Deo est, peccatum esse nequit, siquidem Deus esse non potest author peccati: Ergo, &c. Consequens autem falsissimum est: Ergo voluntas damnatorum respectu illius odii in Deum, non habet se merè passivè; subindeque non habet habitum aliquem, qui sit causa totalis illius odii, cæterorumque Dæmonum peccatorum.

Pari ratiòne evincitur tertia pars, nempe, quod illa in malo obfirmatio non fiat per actum aliquem à Deo productum in voluntate Dæmonum: cùm enim talis obfirmatio sit causa continuationis odii in Deum, & omnium peccatorum, quæ perseveranter Dæmones operantur, si hujus obdurationis Deus esset author totalis, & unicus, esset pariter eorum peccatorum author censendus: Quod cum sit absurdum, etiam, & absurdum id unde sequitur.

Probatur itaque quarta pars; nempe, quod Dæmonum obstinatio proveniat partim à voluntate, partim à denegata gratia, non divisim sed conjunctim. *Si enim illa obstinatio voluntatis malæ sit à Deo*, inquit Doctor, num.20. *ergo ista malitia erit à Deo, & sic Deus est causa peccati; si autem, & à voluntate, videtur, quod ipsa possit resilire ex se ab ea sicut ipsa potuit ex se illud malum male velle. Qua enim virtute movet se ad aliquid, eadem quiescit in illo, & æqualiter potest se retrahere ab illo, & movere in aliud magis inclinans, quale est oppositum illud: Ergo necessum est, ut ab utroque illa proveniat.* Unde huic principio infra reponens Doctor, ait. *Cum ergo arguitur, quod si ista est à voluntate sola; Ergo voluntas sola potest in oppositum resilire, scilicet ab illo objecto in quod inordinate se inclinavit. Respondeo. Dico, quod ad resiliendum meritorie, requiritur aliud principium à voluntate, putà gratia, quam Angelus non potest ex se habere, & Deus, secundum,*

quod

quod deseruit ipsum, disposuit sibi eam non dare.

Hanc eamdem veritatem confirmat S. Fulgentius *lib. de fide ad Petrum, c.3.* ubi ait, ita Deum disposuisse Angelorum, & hominum causam, ut si propriæ voluntatis arbitrio contra Creatoris imperium suam niterentur facere voluntatem, ad supplicium eis relinqueretur æternitas misera, in erroribus doloribusque crucianda. Et adjungit: *Ac de Angelis quidem hoc disposuit, & implevit, ut si quis eorum bonitatem voluntatis perderet, numquam eam divino munere repararet,* Et inferius addit, *Ut Angeli mali nec mala possint unquam voluntate carere nec pœna; sed permanente in eis injustæ aversionis malo, permaneat etiam justæ retributionis æterna damnatio.* Et rursus inferius, dicit *nullum Angelorum ex quo ruinæ suæ merito è cælo ejecti sunt, bonam posse resumere voluntatem.*

Conclusio Tertia.

Nec Angeli nec homines damnati possunt ullatenus elicere bonum opus meritorium: Habent tamen potentiam ad eliciendum actum naturalem, qui posset esse moraliter bonus; quem tamen nusquam elicient propter obfirmatam in malo voluntatem.

Hæc est Doctoris, quantùm ad tres partes; quarum primam declarat *numero* 14. ubi primò præmittit, quòd non repugnet Dæmonem posse habere actum meritorium, Neque *potentia logica*; quia nempe non implicat contradictionem, quòd Dæmon possit habere gratiam, & cum ea operari; Neque *potentia reali passiva*; quia quod est ex natura sua capax recipiendi volitionem rectam, quamdiu idem in se manet, nequit fieri non receptivum illius: voluntas autem Dæmonis fuit aliquando receptiva bonæ volitionis, & actus meritorii, quia ante damnationem potuit meruisse, & fuisse beatus: Neque tandem *potentia reali activa*, quia, inquit, *numero* 15. voluntas respectu rectæ volitionis, est principium activum partiale; & illam habet integram, secundum Dionysium, & eamdem quam habuit in statu innocentiæ; & per consequens non est verum negare abeo potentiam, hoc est principium activum partiale volitionis meritoriæ: Sed istud principium non est totale, quia non sufficit sola voluntas ad meritoriè volendum; sed requiritur gratia tamquam principium cooperans; Concludit *numero* 17. Secundùm hoc ergo quantùm ad omnia membra, de potentia, ut est principium, non videtur negandum ab Angelis posse meritoriè velle, nisi quia non habent principium merendi totale; nec principale partiale respectu volitionis bonæ; nec respectu gratiæ specialis, quæ requiritur ad bonam volitionem. Subinfert autem, quòd inter Diabolum, & opus meritorium non sit rapugnantia intrinseca, sed tantùm extrinseca; nempe quia Deus non potest concedere Diabolo gratiam, impotentiâ absolutâ, quasi Diabolum habere gratiam, contradictionem involvat: *Cùm enim*, inquit numero 18. *natura Angelica sit capax gratiæ, sequitur, quòd nulla sit cantradictio in hoc, quòd gratia informet illam naturam,* sed tantùm repugnat ex potentia Dei ordinaria, quæ debet esse conformis in agendo regulis prædeterminatis à divina sapientia, vel magis à divina voluntate, quæ quantùm ad creaturam rationalem beatificandam, vel puniendam, has statuit regulas: nempe, quòd *ubicumque ceciderit lignum ibi erit*; hoc est, in cujuscumque creaturæ rationalis amore permanserit, in illó permanebit: *& ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non morietur, & ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam*: Et ex talibus regulis Scripturæ concludit August. 21. *de Civit. Dei cap.* 23. *&* 24. quòd certum est Deum nunquam daturum eis gratiam: *Secundum*

dum hoc ergo impossibile est eos benè velle; quia impossibile Deo (de potentia dico ordinaria) eis gratiam dare. Ita Doctor.

Patet etiam secunda pars ex eodem Doctore, Nempe, quòd Dæmones possint habere actum bonum moralem; siquidem postquam impugnasset sententiam S. Thomæ dicentis, Dæmones non posse ullum actum bonum elicere, quia omnem actum deformant ex aliqua circumstantia inordinata, referendo illum inordinatè ad amorem sui; & quia non possunt à malo cessare propter vehementè inclinationem ad illud, concludit *numero* 24. Quòd non necessariò habent aliquem actum malum, nec loquendo de aliquo actu determinato, vel indeterminato, sive vago; *Primam* partem probat, quia supposito, quòd ex natura voluntatis Angelicæ non sit, quòd perseveret perpetuò in actu semel elicito, non potest assignari aliquid aliud determinativum ipsius ad ullum actum determinatum, nisi fingatur, quòd habeant aliquem habitum determinantem ad illum: sed in primis gratissimè afferitur talis habitus; & præterea absurdum est, quòd omnes actus malos quos Dæmon possit habere, habeat simul, & simul etiam conservet; quod sequeretur ex opposita sententia: Ergo nec habitus, nec ipsa voluntas ipsius est determinata ad omnes: Ergo potest aliquando sine aliquo ex illis subsistere.

Probat etiam tertiam partem; Nempe quòd voluntas Dęmonis nullum habeat actum malum indeterminatum; quia saltem quantùm ad actum in genere, potest habere aliquem actum indifferentem, qui scilicet nec habeat circumstantias omnes requisitas ad actum bonum moraliter, nec etiam ullam circumstantiam malam oppositam positivè circumstantiis bonis, nihil enim prorsus impedit, quominus talem possit habere. Mirum enim videtur, inquit Doctor, negare potentiam naturalem in natura illa excellente, ubi non apparet aliquid propter, quod sit neganda: Nihilominus infert Doctor, probabile esse, quòd secundum hanc potentiam non exeant in actum, propter vehementem malitiam, secundùm quam magis probabile est, quòd agunt, quam secundùm potestatem naturalem, secundùm quam possent in actus aliquo modo oppositos. Quibus patet quàm perperam aliqui Doctorem insimulent, quasi reverà docuisset Dæmones interdum opus honestum elicere; quamquam enim id judicet non esse impossibile, ostendatque omnes rationes, quæ ad id probandum profert S. Thomas, nullius esse momenti; tamen censet de facto Dæmones nullum bonum opus morale elicere posse, propter scilicet summam illam malitiam quâ eorum voluntas afficitur.

Dices primò ex S. Jacobo cap. 2. *Dæmones credunt, & contremiscunt*; sed credere, & contremiscere, sunt actus boni: Ergo aliquando eliciunt actus bonos, adeoque non omnis actus illorum est malus.

Negat minorem Doctor *numero* 25. quia quamvis ille actus credendi esset bonus diminutè, quatenus scilicet haberet bonum objectum, & non afficeretur aliquâ circumstantia mala, non tamen esset eo ipso bonus simpliciter, quia deesse posset ipsi aliqua circumstantia, quæ requireretur ut esset bonus: unde posset esse actus indifferens. Vel ut inquit Doctor, licèt credant, ille tamen actus credendi est in eis malus, quia oderunt illud creditum.

Dices secundò, In Dæmonibus, & damnatis remanet imago Dei, ratione cujus sunt capaces amoris ipsius Dei: sed non sunt capaces ipsius nisi per actum bonum: Ergo habent actum bonum.

Respondet Doctor, negando minorem: Sunt enim imago Dei particeps, & ca-

& capax ejus per hoc, quòd habeant naturam intellectualem, quamvis non haberent ullum actum bonum, & quamvis etiam non haberent potentiam proximam ad talem actum, in quo nulla est difficultas.

Dices tertiò, Nullum violentum est perpetuum, quia est contra inclinationem ejus cui inest, quod inde constat; quia si sibi ipsi relinqueretur, statim pristinum suum statum naturalem repeteret, ut patet in aqua calefacta: sed peccatum est contra inclinationem naturæ rationalis: Ergo nequit esse perpetuum, & consequenter poterunt aliquando bonum operari.

Respondet 1. Doctor distinguendo majorem: Nullum violentum est perpetuum in causis merè naturalibus, concedit: in causis partim naturalibus, partim liberis, negat: *Verum equidem est*, inquit, *quòd in agentibus merè naturalibus, cessantibus impedimentis, reditur ad dispositionem naturalem, non probibente actione violenta. Et ratio est, quia principium intrinsecum est necessarium respectu bonitatis naturalis quantùm est ex se; & ideo semper causat eam nisi vincatur per dominans. Hoc modo voluntas non est causa respectu suæ bonitatis in actu suo, sed tantùm habet inclinationem quandam naturalem, quasi passivam ad bonitatem in actu; quam licèt posset dare actui, nôn tamen inclinatur ad dandum eam necessitate naturali, sicut grave ad descendendum deorsum*.

Respondet 2. distinguendo minorem: Peccatum est contra inclinationem naturæ; quatenus est contra actum rectum ad quem inclinatur natura, concedo: quatenus ipsa natura secundum se non haberet inclinationem aliquam secundum affectionem commodi ad peccatum, nego.

Dices quarto: Damnati in inferno pœnitentiam agunt de ante actis peccatis, juxta illud Sapientiæ 1. ubi damnati *pænitentiam agentes, & præ angustia Spiritus gementes, &c.*

Confirmatur: nam ille dives epulo qui sepultus fuit in inferno, desiderabat ut Abrahamus mitteret aliquem ad fratres in sæculo viventes, quatenus eos moneret de agenda pœnitentia, ne post mortem cum ipso ruerent in locum tormentorum; sed hoc erat opus honestum, & bonum: Ergo revera damnati possunt aliquod opus bonum operari.

Nego consequentiam, & ad authoritatem Scripturæ dico, quòd damnati in inferno pęnitent de ante actis peccatis, non ex bono fine, sed ex malitia: ubi talis pænitentia nihil aliud significat quàm quemdam remorsum conscientiæ, qui semper est in omnibus dānatis vindicans peccata præterita, qui remorsus non est peccatum, sed pęna peccati.

Ad Confirmationem, Dico, quòd illa compassio divitis non fuit orta ex pietate naturali, neque ex amore fratrum, sed ex amore proprio: verebatur namque ne graviùs ipse puniretur, si fratres simul cum ipso damnarentur propter peccata quæ ipso vel instigante, vel malum exemplū prębente cōmiserant.

Obicies quintò: Nullus intellectus ita potest esse perversus, nec in eo statu constitutus, ut non possit intelligere prima pricipia proposita: Ergo nec voluntas potest esse ita corrupta, ut finem ultimum non possit velle: sed volendo finem ultimum, bonum actum eliciet, volitio namque finis ultimi est operatio recta: Ergo damnatorum voluntas poterit aliquando bene velle.

Probatur sequela majoris: Sicut se habet principium in speculabilibus, sic se habet finis in moralibus. *Deinde*, Omnis malus est ignorans: Ergo nulla potest esse malitia in voluntate, nisi prævius sit error in intellectu, & consequenter ubi potest non esse error talis in intellectu, quin intelligat objectum quatenus est intelligibile, etiam poterit voluntas ita non perverti, quin possit bonum rectè velle.

Respondet Doctor negando sequelam

lam, quæ, inquit, tantùm urgere potest Thomistas asserentes intellectum esse motivum sufficiens voluntatis; indenamque sequitur quòd intellectus primi Angeli nullum principium practicum possit rectè concipere, quin moveat voluntatem conformiter, adeoque ad rectè volendum. Ad primam sequelę probationem, dico illam propositionem sic esse intelligendam; quòd quemadmodum principia se habent ad conclusiones in speculabilibus; ita finis ad media in operabilibus: non quidem quantùm ad omnia, sed quantùm ad hoc, quod sicut non potest quis assentiri conclusioni quin assentiatur principiis, & propterea priùs debet assentiri principio quàm conclusioni: ita etiam non possit velle media nisi velit finem; & propterea priùs debet velle finem quàm media: non autem sensus est, quòd si non possit haberi error in intellectu circa principium, non possit etiam haberi error in voluntate circa finem. Ratio autem cur possit voluntas errare circa finem, quamvis non possit intellectus errare circa prima principia, est manifesta; quia intellectus est causa naturalis, & naturaliter determinatur à principio proposito ad cognitionem rectam, unde illam necessariò habere debet; voluntas verò est causa libera, & non determinatur à fine proposito ad ad actum rectum: ideo, inquit Doctor, potest esse ità aversa, quòd quantumcumque bonum sibi ostensum non moveat ipsam ad amandum ipsum, saltem ordinatè. unde non sequitur: Intellectus nequit errare circa prima principia; Ergo nequit voluntas peccare: quamvis enim non possit esse error in intellectu, non minus potest voluntas deficere; aliàs sequeretur, quod voluntas pro ullo statu non posset errare.

Obicies sexto: Si Dæmones, & damnati necessariò male velint, sequitur, quòd semper sunt in actu male volendi: Ergo in infinitum augent malitiam suam, & consequenter semper augebunt pœnam, ita, quòd sicut nunquam erunt in termino malitiæ, sic nec usquam habebunt terminum pœnæ.

Confirmatur: Si posset augeri pœna, & malitia semper in damnatis, similiter posset augeri bonitas, & præmium in beatis: Sed consequens est absurdum; sequeretur enim inde, quòd beati nunquam forent in termino beatitudinis: Ergo, &c.

Negat majorem Doctor nu. 27. quia, inquit, quando habitus est in summo, & habet id omne, quod requiritur ad suum complementum in tali subjecto, vel secundum terminum sibi præfixum à sapientia divina, omnes actus sequentes nihil augent: sed tantum procedunt ex habitu jam generato; quemadmodum actus Angeli non augent habitum charitatis ejus, nec effectivè, nec meritoriè, quia ille est in termino, vel secundùm naturam habitus, vel secundùm capacitatem subjecti, vel saltem secundùm terminum sibi præfixum à Deo, sed omnes illi actus procedunt ex plenitudine illius habitus sic perfecti: Ita autem est in proposito: perfectio namque, seu complementum malitiæ damnatorum est in termino secundùm regulam divinæ sapientiæ, quæ non permittit eos crescere in malitia intensivè: Et ideo actus sequētes non augent præfatum habitum, sed se habent sicut effectus illius. Ita Doctor, quibus significat, quòd quamvis damnati semper velint malè, non tamen ptopterea augent malitiam suam intensivè, quia nempe illorum malitia est in termino.

Unde sequitur, quòd pariter non sit augenda eorum pœna, sicut nec augetur beatorum gloria: Quia, inquit, *numero* 28. sicut præmium substantiale in primo instanti in quo aliquis Angelus est beatus, determinatum est, nec ex tunc crescit, quia actus boni qui sequuntur, non sunt meritorii licèt sint boni; ita in Angelo damnato in primo in-

instanti suæ damnationis determinatur ad certam pœnam, quæ non crescit intensivè: nec tamen mali actus quos elicit erunt impuniti, sicut nec boni Angeli actus boni erunt irremunerati: Quemadmodum enim Angeli sancti actus includuntur in primo actu, quia procedunt ex perfectione actus beatifici; sed quantùm ad accidentale præmium, quod possunt habere, quilibet actus est sibi præmium: Ita etiam mali actus quos elicit damnatus includuntur in prima pœna sibi certitudinaliter determinata: Unde quilibet, sicut posset habere pœnam accidentalem, & propriam, ita habet seipsum pro pœna, juxta illud S. Augustini lib. primo Confessionum cap. 12. *Iussisti Domine, & ita est, ut sit sibi pœna omnis peccator*: potissima enim, & maxima pœna est privatio maximi boni, qualis est formaliter in actu malo malitiâ culpæ peccatorem avertente à Deo. Crescet ergo pœna eorum in infinitum extensivè, sicut, & malitia, neutrum verò intensivè. Ita Doctor.

Instabis: Actus damnatorum sunt demeritorii quia sunt mali: Ergo debent habere pœnam sibi correspondentem.

Respondet Doctor, concedi posse quòd actus damnati possit esse culpabilis, non tamen propriè demeritorius: quia non elicitur à viatore, cujus solius est mereri, & demereri: unde magis propriè actus ille dici potest actus damnati quàm demerentis: sicut ex alia parte actus beati, licèt sit acceptabilis Deo, non tamen propriè est meritorius, sed magis dicitur actus beatificus, vel actus beati, vel de beatitudine procedens.

Ad evidentiorem autem hujusce postremæ difficultatis solutionem, placet adscribere quæ docet Seraphicus Doctor, *dist. 7. art. 1. quæst. 2.* ubi loquens de mala voluntate Dæmonum, ait Illam „ posse considerari tripliciter: scilicet „ quantùm ad deformitatem, quantùm „ ad pronitatem, & quantùm ad actualitatem. Quantum ad deformitatem „ est in mala voluntate Diabolus continuè, ita, quòd nulla intervenit variatio per deformitatis desitionem, „ sive minorationem: quia ita adhæsit „ macula peccati voluntati Diaboli, ut „ nullo modo possit ab ea separari. „ Quantùm ad pronitatem, est continuatio ejusdem; ita tamen, quod interveuit variatio quantùm ad modum inclinandi; Diabolus enim ad „ ipsum, quod primò appetiit, etiam „ nunc pronitatem habet, sed differenti modo quàm priùs: Priùs enim „ appetiit, cum proposito obtinendi, „ unde dixit, *Ponam sedem meam ad aquilonem, &c.* nunc verò appetit „ quantùm in se est, sicut ambitiosus „ qui sperat obtinere Episcopatum, etsi „ non obtineat, non recedit ambitio, „ sed modus ambiendi variatur: sic, & „ in Diabolo est. Quantùm ad actualitatem, est continuatio in actu peccàndi; tamen intervenit variatio „ quantum ad genus, quia non peccat „ continuè peccato unius generis, cùm „ non moveatur simul motibus diversis; modò enim peccat superbiâ, modò invidiâ, &c. tamen voluntas ejus „ nunquam requiescit; quia nunquam „ lassatur, cùm sit incorruptibilis; & „ cùm in ea regnet perversitas, semper „ omnem actum quem elicit deformat „ & depravat, & ita continuè peccat.

Qualiter autem Dæmonum malitia augeatur, aperit quæstione sequenti docendo, illam semper augeri quantùm ad vim administrativam, videlicet comparatione ad hominem: non verò quantùm ad vim contemplativam, quà est simpliciter, & nececessariò aversio à „ Deo, unde concludit Dæmonis demeritum non augeri. Ad incrementum enim inquit, voluntatis malæ, „ sive demeriti, non sufficit inordinata „ affectio, quia hæc est in damnatis, „ & erit in sempiternum: sed requiritur ultra tempus meriti, & status me-

„ merendi, & demerendi: Diabolus „ autem est in statu demerendi quantùm ad vim administrativam, non „ vero quantùm ad contemplativam. „ Ratio autem hujus est, quia Deus sic „ condidit vniversum, ut major, & potentior minorem adjuvet, ideo non „ tantum Angelo dedit vim contemplativam, quâ mereretur, & ad Deum converteretur, sed etiam administrativam, quâ homini suffragaretur. Quia ergo vis contemplativa „ erat ipsius Angeli in se: quantùm ad „ illam præfixum est illi spatium merendi, & demerendi usque ad primam conversionem, vel aversionem. „ Sed quia administrativa respectum „ habet ad hominem; ideo præfixum „ est Angelo spatium merendi, & demerendi; usquequò homines assumentur totaliter ad gloriam: Mansit „ ergo quantùm ad istam, status merendi, & demerendi, & manet usque „ ad diem judicii; Sed quoniam meritum, & demeritum non est in vi „ administrativa, nisi per vim contemplativam, & in bonis contemplativa „ ita est conversa in bonum, quod non „ potest, averti ideo administrativa „ non habet nisi locum merendi: è „ contrà, quia in malis ita est aversa „ contemplativa, quòd non potest converti; ideo quantùm ad administrativam non habet nisi lòcum, & spatium demerendi. Et in hoc patet, „ quòd divinum decretum manet justum, & inviolatũ; quia tempus quòd „ à conditione præfixerat non debuit „ auferre, nec bonis, nec malis; & „ illis quidem diligentibus Deum spatium illud conversum est in bonum, „ impiis autem, & peccatoribus Angelis conversum est in malum, & ideo „ patet quo modo crescit mala voluntas in malis, scilicet quantùm ad vim „ administrativam solùm, Hæc Seraphicus Doctor, quibus idem docet quòd Subtilis, nempe Dæmonum demeritum augeri extensivè, non intensivè quia nempe augetur eorum malitia per varios actus erga homines quos infestant, non verò augetur ratione aversionis quam habent erga Deum, quem ab initio summo odio prosequuntur.

Quaestio Quarta.

An, & quali pœna Dæmones crucientur?

C*Onveniunt* omnes Theologi duplicem esse damnatorum pœnam: unam quam appellant *damni*, alteram quam *sensus* pœnam nominant. *Prima* consistit in carentia visionis, & fruitionis summi boni ad quod rationalis creatura naturali suapte inclinatione tanquam ad suum finem ultimum tendit: & idcirco pœna damni nuncupatur, quia nempe hęc carentia maximum creaturæ damnum affert, ut pote quæ ipsum omni sua perfectione, quiete, ac voluptate spoliat. *Pœna* verò sensus seu accidentalis, dicitur illa quæ consistit in privatione cujuscumque alterius boni præter visionem beatificam, atque in dolore seu cruciatu, quem ab igne infernali, seu etiam aliunde percipiunt. Latè autem hic *sentiendi* vocabulum sumitur, ut non solum ad animalium appetitum sensibilem se extendat, sed etiam ad appetitum rationalem seu intellectualem, & voluntatem creatam: in Dœmonibus autem hic appetitus omnium consensu admittitur, sicut etiam in animabus separatis; & hinc fit, ut nullius delectationis, & gaudii sint capaces. Quod autem detur utraque pœna, docet Christus Matth. 25. in extremo siquidem judicio dicet Reprobis. *Discedite à me maledicti*, ecce pœna damni; *in ignem æternum*, ecce pœna sensus.

Hæc porro duplex pœna correspondet duplici inordinationi quæ est in peccato mortali; nam per peccatum mortale avertimur à Deo, & converti-

mur

mur ad creaturam; itaque pœna damni correſpondet averſioni à Deo; & propterea conſiſtit in carentia ipſius Dei; pœna ſenſus correſpondet converſioni ad creaturam, & ideo infligitur à creatura: qui enim inordinatè appetit res creatas, dignus eſt ut ab eis crucietur. Et quoniam Dæmones, ſuo Conditore ſpreto, ab eo ſe averterunt, ut ad creaturas ſe converterent; hoc eſt, ad Luciferum, & ſeipſos, ſeſe nimium, & inordinatè diligentes, & ſibi ipſis ac propriç excellentiæ complacentes, libertatem ſuam, pulchritudinem, nobilitatem, cæteraque Dei dona intemperanter diligentes, & in ſumma, res creatas ſuo Creatori præferentes; meritò ex divinæ juſtitiæ decreto, à creatura, hoc eſt, ab igne crucianturin perpetuum, ſicut eorum, ſcelera perpetuò manēt; *Superbia* enim *eorum aſcendit ſemper* ut ait Pſaltes Regius: & ſic Deus res creatas ad eòrum reprimendam ſuperbiam uſurpat, & horrendam deformitatem inducendam, eoſque ſempiterno carcere claudendos.

In præcedenti quæſt. ſatis declaravimus Dæmonum pœnam damni; jam eorum pœna ſenſus eſt inquirenda; idcirco.

Notandum 1. eam fuiſſe plurimis è ſanctis Patribus communem ſententiam, Dæmones poſt peccatum ſuum non ſtatim ad ima Tartara præcipitatos fuiſſe; ſed eos in aere, ac ſupra terras degere, donec extremus mundi occaſus ac judicii dies adveniat. Ita in primis Athenagoras in legatione pro Chriſtianis, ubi poſtquam docuit Angelos mulierum cupiditate in libidinem exarſiſſe, & ex iis propagatos fuiſſe gigantes, ſtatim addit; *Hi igitur Angeli, qui cum Cœlis excidiſſent, circa aerem, & terram oberrantes, non amplius evehi ſupra cœlos poſſunt, &c.* Subſcripſit Tertullianus *in Apologetico cap.* 22. ubi Dæmones aeris incolas fatetur: *Habent*, inquit, *de incolatu aeris, & de vicinia ſyderum, & de commertio nubium cœleſtes ſapere Creaturas*.

Hoc ipſum cenſuiſſe S. Auguſtinum colligi poteſt ex variis ejus ſcriptis, maximè verò ex *Enarratione in Pſ.* 149. ubi ait, *Propterea ad iſtam caliginoſam regionem*, id eſt, *ad hunc aerem, tanquam ad carcerem damnatus eſt Diabolus de apparatu ſuperiorum Angelorum lapſus cum Angelis ſuis: Nam Apoſtolus hoc de illo dicit* Epheſiorum 1. *Secundum principem poteſtatis aeris hujus, qui nunc operatur in filiis diffidentiæ*; *Et alius Apoſtolus dicit* (nempe S. Petrus 2. Epiſtola cap. 2.) *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed carceribus caliginis Inferni retrudens tradidit in judicio puniendos ſervari*: Infernum hoc appellans, quòd inferior pars ſit mundi.

Non diſſentit etiam S. Hieron. *Nam in Comment. ad Epiſtolam Pauli ad Ephcſios* explicans illa verba cap. 6. CONTRA SPIRITUALIA NEQUITIÆ IN COELESTIBUS, vocabulum cœleſtium, de aere interpretatur, *Hæc autem*, inquit, *omnium Doctorū opinio eſt, quod aer iſte qui Cœlum, & terram medius dividens, inane appellatur, plenus ſit contrariis fortitudinibus*.

His conſentit Rupertus *lib.* 1. *in Gen. cap.* 17. ubi docet Dæmones omnes in aerem dejectos, uſque ad diem ſupremi judicii in eo permanere: *Ille*, inquit, *terribiliter indignatione Dei, trementibus cunctis Angelorum ordinibus, è Cœlo excuſſus in hunc aerem miſer cecidit, & ab omni luce extinctus, & jam in æternum lucem Dei non viſurus: & nunc quidem in hunc aerem eſſe dejectum, & omnes ſatellites ejus quos aereas catervas dicimus, paſſim in Scripturis habemus*: *Verbi gratia* in Apoſtolo dicente: NON EST NOBIS COLLUCTATIO, &c. *Futurum eſt autem ut in Infernum inferiorem videntibus cunctis præcipitetur in ignem æternum qui paratus eſt ei & Angelis ejus*. His concinit Alcimus Avitus qui

lib.

libro 2. de peccecato originali Diabolum sic de homine loquentem inducit.

Sit comes excidii, subeat consortia pœnæ.

Et quos prævideo nobiscum dividat ignes.

Hinc Cassianus collatione 8. cap. 12. ait, quod *tanta spirituum densitate constipatus est aer iste qui inter Cœlum, terramque diffunditur, in quo non quieti, nec otiosi pervolitant; ut satis utiliter humanis aspectibus eos providentia divina absconderit, atque subtraxerit. Aut enim terrore concursus eorum, vel horrore vultuum in quos se pro voluntate sua cum libitum fuerit transformant atque convertunt, intolerabili formidine homines consternarentur atque deficerent, nequaquam valentes hæc carnalibus oculis intueri: aut certe nequiores quotidie redderentur exemplis eorum jugibus, & imitatione vitiati: & per hoc inter homines, & immundas, atque aereas potestates fieret noxia quædam familiaritas atque perniciosa conjunctio.* Quæ Cassiani verba sic exponenda sunt, ut Deus non permittat Dæmonibus horrifica corpora sibi fingere, ut spectris, & imaginibus illudant mortalium oculis, & illos è vicino perterrefaciant.

Notandum 2. plures similiter ex antiquioribus Patribus cum Origene sensisse ignem cui jam addicti, vel addicendi sunt Dæmones, non esse corporeum, nec aliud significare, quàm peccatorum stimulantem conscientiam, ut ipse docet Origenes *lib.* 2. *Periarchon cap.* 11. ubi hęc Isayę verba cap. 51. *Ambulate in lumine ignis vestri, ac flāmæ quam accendistis*; sic declarans ait; *Per hos semones hoc videtur indicare peccator, ut flammam sibi ipse proprii ignis accendat; & non in aliquem ignem qui antea fuerat accensus ab alio, vel ante ipsum substiterit, demergatur.* Hanc quoque Origenis fuisse sententiam scribit S. Hieron. *Apologia* 2. *contra Ruffinum*, ubi ait; *Ignes autem æternos quos intelligere solet Origenes, puto, quod te non fugiat, conscientiam videlicet peccatorum, pœnitudinem interna cordis urentem*, de qua Isayas loquitur cap. 66. VERMIS EORUM NON MORIETUR ET IGNIS EORUM NON EXTINGUETUR. Quod fusius explicat *Epistola* 69. *ad Avitum*, ubi de Origene loquens ait; *Ignis quoque gehennæ, & tormenta quæ Scriptura sacra peccatoribus comminatur, non ponit in suppliciis, sed in conscientia peccatorum: quando Dei virtute, & potentia omnis memoria delictorum ante oculos nostros ponitur: & veluti ex quibusdam seminibus in anima derelictis universa vitiorum seges exoritur: & quidquid feceramus in vita vel turpe, vel impium, omnis eorum in conspectu nostro pictura describitur, ac præteritas voluptates mens intuens, conscientiæ punitur ardore, & pœnitudinis stimulis confoditur.*

Eamdem sententiam Theophilactus amplectitur in 9. caput Marci: *Vermis autem*, inquit, *& ignis, qui peccatores puniunt, uniuscujusque conscientia est, & memoria eorum, quæ in hac vita turpia commissa sunt: quæ tanquam vermis consumit, & sicut ignis incendit.* Huic pariter interpretationi favet S. Ambrosius lib. 7. in Lucam cap. 14. ubi sententiam suam iisdem pene verbis, quibus utitur Origenes aperit: *Ergo*, inquit, *neque corporalium stridor aliquis dentium, neque ignis aliquis perpetuus flammarum corporalium, neque vermis est corporalis; sed hæc ideo, quia sicut ex multa cruditate, & febres nascuntur, & vermes: ita si quis non decoquat peccata sua, velut quadam interposita sobrietate abstinentiæ; sed miscendo peccata peccatis tanquam cruditatem quandam contrahat veterum, & recentium delictorum, igne aduretur proprio, & suis vermibus consuetur.*

Notandum 3. eam pariter Origeni adscri-

ſcribi erroneam ſententiam, quòd docuerit Dæmones, & Reproborum animas tandem aliquando ab omni pœna ſolvendas, & priſtinam in ſanctitatem reſtituendas, ut de ipſo Origene affirmat Epiphanius Epiſtola quam adverſus Origenem ſcripſit ad Joannem Jeroſolymitanum, ubi ipſi Origeni adſcribit, quod docuerit, *Diabolum id rurſum futurum eſſe, quod fuerat, & ad eandem rediturum dignitatem, & conſcenſurum regna Cælorum*. Hieronym. item *in Epiſt.51. ad Pammachium*, eundem Origenem ait exiſtimaſſe, poſt multa ſæcula, atque unam omnium reſtitutionem, idipſum fore Gabrielem, quod Diabolum, Paulum quod Caipham, Virgines, quod proſtitutas. Idem dogma Origeni adſcripſit S. Auguſtinus libro de Hæreſibus; ubi ait, *Sunt, & alia hujus Origenis dogmata, quæ Catholica Eccleſia omnino non recepit: In quibus nec ipſum falſò arguit; nec poteſt ab ejus Defenſoribus excuſari, maximè de purgatione, & de liberatione: ac rurſus poſt longum tempus ad eadem mala revolutione rationalis univerſæ creaturæ. Quis enim Catholicus Chriſtianus, vel doctus, vel indoctus, non vehementer exhorreat eam, quam dicit purgationem malorum, ideſt etiam eos, qui hanc vitam in flagitiis, & facinoribus, & ſacrilegiis, atque impietatibus quamlibet maximis finierunt; ipſum etiam poſtremo Diabolum, atque Angelos ejus; quamvis poſt longiſſima tempora purgatos, atque liberatos, regno Dei, lucique reſtitui: & rurſus poſt longiſſima tempora omnes qui liberati ſunt, ad hæc mala denuò relabi, & reverti: & has vices alternantes beatitudinum, & miſeriarum rationalis creaturæ ſemper fuiſſe, ſemper fore.*

Hoc ipſum de Origene conſtat ex *quinta Synodo*, in qua damnati ſunt Origenis errores, inter quos hic recenſetur, quod diceret: *Omnium impiorum hominum, ipſorumque etiam Dæmonum tormenta finem habitura: atque Impios, & Dæmones in priorem ſuum ſtatum reſtiturum iri. Præterea Chriſtum oportere pro Dæmonibus crucifigi, & idipſum ſæpius per futura ſæcula perpeti à ſpiritibus nequitiæ, qui ſunt in cœleſtibus.*

Origeni videtur ſubſcripſiſſe S. Gregorius Nyſſenus *lib. Catechiſtico*, ubi Incarnationis beneficia referens ait; *Hæc, & ejuſmodi alia tradit magnum divinæ Incarnationis myſterium. Hoc enim ipſo, quod cum humanitate mixtus eſt, per omnes naturæ proprietates generationem, & educationem, & incrementum, & ad mortis experimentum uſque tranſiens omnia illa, quæ diximus, effecit; ut & hominem à malitia liberaret, & ipſummet inventorem malitiæ ſanaret: Ægritudinis enim ſanatio eſt morbi purgatio, tam etſi laborioſa ſit*. Idem lib. de *Anima, & reſurrectione* ſignificat, ubi expendens illa verba Epiſtolæ ad Philipp. *In nomine Jeſu omne genuflectatur*; triplex diſtinguit genus ratione præditorum, nempe *Angelos, Homines, & Dæmones*; quos in humanæ naturæ detrimentum, & perniciem incumbere dicit, quam nempe Dęmonum naturam, *Quidam*, inquit, *ajunt Apoſtolum inter ſubterranea, & inferna numerare, id illo ſermone ſignificantem, quod vitioſitate longis ſæculorum anfractibus, & circuitionibus aliquando abolita, nihil extra bonum relinquetur, ſed etiam Dæmones, concorditer dominationem Chriſti confitebuntur.*

Accedere etiam videtur huic opinioni Ambroſius *in Pſal.118.Octon.20.* ubi docet, Diaboli æterna fore ſupplicia, ideoque pœnam illius poſt judicium differri, ut ſempiterna ſit; hominum verò, quia miſericordia temperari, ac circumſcribi ſupplicia debent, ſtatim poſt obitum ordinari, & infligi. *Diabolus enim*, inquit, *& miniſtri ejus cum hominibus non flagellabuntur, ſeparata eſt pœna ubi diſtat., & culpa*. Hinc, & divitem illum, qui Lazari opem implora-

ravit evasurum aliquando putat: Verba illius hæc sunt: *Si hoc operatur humanum examen, (ut judicis misericordiam impetrent rei, ac relegatis non in perpetuum intercludatur reditus) quanto magis Christi judicium est omnibus expetendum? Differtur Diaboli judicium, ut sit semper in pœnis reus; semper improbitatis suæ innexus cathena conscientiæ suæ, ut in perpetuum subeat ipse judicium. Ideo dives ille in Evangelio; licet peccator pœnalibus urgetur ærumnis, ut citiùs possit evadere: Diabolus autem nequaquam puniri ad judicium demonstratur, nequaquam adhuc pœnis esse subjectus, nisi quas ipse tantorum conscius scelerum solvit timore perpetuo, ne aliquando sit securus.* Certum est tamen hos S. Patres ab Origenis sententia esse alienos.

His ita prænotatis tria sunt in præsenti quæstione resolvenda. *Primum*, An omnes Dæmones statim post peccatum fuerint in Infernum detrusi. *Secundum*, An revera igne corporeo torqueantur. *Tertium*, An eorum pœna sit aliquando finienda.

CONCLUSIO PRIMA.

D*Æmones reverà post suum peccatum in Infernum fuerunt detrusi, ac præcipitati.* Probatur primò ex Scriptura sacra, quæ apertis verbis declarat Dæmones omnes in Tartarum præcipitatos esse. Isayæ 14. *Detracta est ad Inferos superbia tua.* Et infrà, *Verumtamen ad Inferos detraheris usque ad profundum laci*. Sic S. Petrus in Epistola Cononica 2. cap. 2. scribit: *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit; sed rudentibus Inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos in judicium reservari.* Cui S. Judas consonat in Canonica ver. 6. *Angelos verò*, ait, *quia non servaverunt suum principatum, sed deliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.* Quamquam autem S. August. *in Psal.* 149. Tartarum, & Infernum à S. Petro nominatum, pro inferiori parte aeris accipi putet, non est tamen probabilis hæc interpretatio. Quippe Tartarus, & infernus, & caligo, perspicuè inferos significant: quibus tamen sic addictos esse, & affixos Dæmones non puto, ut inde tanquam è carcere nunquam exeant; siquidem S. Apostolus Ephesiorum 2. Diabolum vocat, *Principem potestatis aeris hujus*: Cui scilicet obsequuntur, & subjecti sunt Dæmones, qui in aere degunt.

Probatur hæc eadem veritas ex Concilio Florentino, ubi definitur: *Animas illorum, qui post baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, eas etiam animas, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel iisdem exules corporibus sunt purgatæ, in Cœlum nulla mora recipi, & intueri clare ipsum Deum Trinum, & Unum sicuti est; meritorum tamen diversitate alium alio perfectius: Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt* mox *in Infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.* Quamquam autem de Dæmonibus ibi nihil definiat; tamen idem de ipsis, ac de Animabus sentiendum esse, ratio ipsa suadet: *Tum quia* Dæmones, qui sunt impugnatores hominum, sunt etiam eorum tortores; & ideo necesse est ut ad torquendum homines damnatos, quos vicerunt, sint in eodem loco. *Tum quia* illa pęna fuit à principio debita eorum superbiæ; ideoque à principio ad illam definitiva sententia fuerunt damnati: at in principio non fuit necessarium illam suspendi, vel differri; & ideo convenientius fuit, statim, ut sic dicam, in ejus possessionem mitti, donec creatis hominibus propter eorum bonum, & propter alias rationes Providentiæ divinæ, licentiam inde exeundi acceperunt. Quia ergo præsentia Dæmonum in inferno est quasi ordinaria lex, & regula, ut sic dicam; ab-

absentia verò est ex dispensatione, & propter extrinsecum finem; ideo per se credibile est infernum numquam spoliari Dæmonibus omnibus: sed in eo numero permitti exire, qui ad exercitium hominum sufficiat. *Tum denique quia* animæ damnatæ non sunt pejoris conditionis, quàm Dæmones: sed illæ sine intermissione illam pęnam patiuntur: Ergo à fortiori Dæmones. Minor constat ex præfata definitione Concilii Florentini, necnon, & ex illo Job.21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad Inferna descendunt*: Et Luc.16. *Mortuus est Dives, & sepultus est in Inferno*.

Insuper eadem ratio ultimi præmii, & pœnæ in Angelis intervenit; Sicut ergo sancti Angeli completam beatitudinem receperunt in termino viæ, à qua non recedunt, quando in hunc mundum veniunt, nisi solùm quoad distantiam à loco cœlesti; ita omnino cum proportione de Dæmonibus, & eorum pœna sentiendum est.

Hoc ipsum edocet S.Gregorius lib.4. Dialog. cap.28. dicens: *Si esse Sanctorum animas in Cælo sacri eloquii satisfactione credidisti: opportet ut per omnia esse credas, & iniquorum animas in Inferno, quia ex retributione æternæ justitiæ, ex qua iusti jam gloriantur, necesse est per omnia, ut & injusti crucientur. Nam sicut Electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui, ignis Reprobos exurat*. Quocirca vix concipere possum qualiter censeat *lib.4. Moral.cap.10.* Dæmones nondum in Tartarum fuisse præcipitatos, cum eadem de ipsis, ac de Reprobis animabus videatur esse ratio.

Ut autem hæc sententia cum dictis SS. Patrum in primo Notabili laudatorum concordet, censerem dicendum, nec omnes prorsus Dæmones fortè in inferorum claustris fuisse reseratos, nec qui ibidem reclusi fuerunt, vinculis igneis perpetuo detineri; Sed eorum plerosque in Tartarum fuisse deturbatos, reliquos in aere, vicinisque locis stationem habere; tum vicissim mutare sedes, & qui in inferis erant illinc emergere; & ad inferos, terræ, acrisque penetrare incolas; atque ultro citroque commeare; uti docuit Eusebius lib. 7. *de præparatione Evangelica*, ubi declarat Angelorum multitudinem supra terram constitisse: plerosque autem in ima detrusos esse Tartara: *Innumerabile est*, inquit, *aliud genus illi subjectum, iisdem delictis obnoxium: quod propter impietatem à piorum sorte excidens, splendente, ac diviniore, quo dudum circumdatum erat, ornatu, & honoris gradu, quem in regio Palatio sortitum erat quum inter beatos Angelorum choros degebat, consentaneum impiis domicilium, & Tartari habitationem, quam abyssum divinæ Scripturæ nominant, ac tenebras nequaquam nostrarum similes, sed cujusmodi sacræ litteræ significant, permutare compulsum est justo magni Dei judicio, ac sententia, quorum per exigua particula ad Athletarum pietatis exercitium, circa terram, & sublunarem aerem relicta, superstitiosi illius erroris, qui Deorum multitudinem ascivit, nec ab omnimoda Divinitatis ignoratione, contemptuque discrepat, causam hominibus attulit*. Hoc ipsum suaderi potest ex illo Lucæ 8. ubi Dæmones rogabant Christum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent; exinde namque liquet, quod Dæmones aliqui è corporibus humanis ejecti, Tartarum non repetunt nisi divino mandato urgeantur.

CONCLUSIO SECUNDA.

D*Æmones igne vero, & corporeo in Inferno cruciantur: Non physicè, sed intentionaliter, ita Dæmonis intellectum detinendo, & afficiendo, ut ad alia objecta pro suo arbitrio non possit ipsum convertere*.

Hæc conclusio duas habet partes, quarum *probatur prima*. Illud maximè asserendum est, quod Scriptura sacra di-

disertè indicat, & SS.Patres constanter affirmant: sed Scriptura sacra sæpe pronuntiat homines, & Dæmones damnatos igne cruciari, & ita frequenter hoc repetit, ut metaphoricè non videantur accipienda: Ergo fatendum est, eos torqueri igne corporeo. Probatur minor, variis ejusdem Scripturæ textibus, maximè ex illo Deut. 22. *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad Inferni novissima*; Et Judith 16. *Dominus omnipotens vindicabit in eis, in die judicii visitabit illos; dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum*. Psalm. 10. *Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulfur, & spiritus procellarum pars calicis eorum*. Ecclesiast. 7. *Vindicta carnis impii ignis, & vermis*. Et cap. 21. *Stupa collecta Synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis*.

Idem constat ex Novo Testamento. Sic Matth. 3. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur*. Et idem 5. 14. & 18. infernus, *Gehenna ignis* vocatur, & damnati dicuntur mitti *in ignem æternū*. Marc. 9. *In ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, &c.* Tam constans autem modus loquendi Scripturæ solùm metaphoricum sensum non redolet; nam juxta regulam à S. August. traditam, lib. 3. de Doctrina Christiana cap. 10. Scriptura sacra ad litteram est accipienda, quoties litteralis sensus, nec ullam contradictionem, nec absurditatem aliquam præsefert, quæ regula maximè locum habet, quando usus est frequens, & uniformis, & quando proprius sensus non solùm inconveniens non habet, sed etiam ad bonos mores utilior est: utrumque autem in præsenti reperitur.

Idem constanter docent SS. PP. In primis sanctus Cyprianus lib. de laudibus Martyrii cap. 12. ubi Infernum sic eleganter describit: *Sæviens locus cui gehenna nomen est, magno plangentium murmure, & gemitu, & eructantibus flammis per horrendam spissæ caliginis noctem sæva semper incendia camini fumantis expirat, globus ignium arctatus obstruitur, & in varios pœnæ exitus relaxatur. Tunc sæviendi plurima genera, tum in seipso convolvit, quidquid ardoris emisit edax flamma cruciavit ora.* Idem serm. de Ascensione Domini, *Incorruptibiles flammæ*, ait, *nudum corpus allambent: ardebit purpuratus dives... In proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter sartagines, & flammas miserabilia corpora cremabuntur.*

Hanc veritatem disertè expendit S. Augustinus. lib. 21. de Civit. cap. 10. ubi cùm inquisivisset, quòd si ignis Inferni non sit spiritualis, qualiter in eo possunt Dæmones cruciari: Si verò non sit corporeus, quomodo hominum corpora torquere poterit, idem quippe ignis erit supplicio hominum attributus, & Dæmonum, dicente Christo Math. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*; ita respondet, *Nisi quia sunt quædam sua etiam Dæmonibus corpora, sicut doctis hominibus visum est, ex isto aere crasso, atque humido, cujus impulsus vento flante sentitur. Quod genus elementi si nihil igne perpeti posset, non ureret fervefactus in balneis: ut enim urat, prius utitur, facitque quod patitur*. Verùm licet incorporei sint Dæmones, nihilominus ab igne affici, cruciarique mox asserit. *Si autem quisquam nulla habere corpora Dæmones asseverat, non est de hac re aut laborandum operosa inquisitione, aut contentiosa disputatione certandum. Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affici, si spiritus hominum etiam ipsi profecto incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari? Adhærebunt ergo, si nulla sunt eis corpora spiritus Dæmonum; imò spiritus De-*

Dæmones, licet incorporei, corporeis ignibus cruciandi: Non ut ignes ipsi, quibus adhærebunt, eorum junctura inspirentur, & animalia fiant, quæ constent spiritu, & corpore: sed ut dixi, miris, & ineffabilibus modis adhærendo, accipientes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam.

Eandem veritatem luculenter explicat S. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 28. ubi sic inquit: *Sicut Electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui, ignis Reprobos exurat.* Petrus verò discipulus interrogat; *Et qua ratione credendum est, quod rem incorpoream tenere ignis corporeus possit?* quod capite 29. prosequitur, & tandem disertè interrogat, *An ignis Inferni corporeus sit?* & respondet Gregorius, *corporeum esse non ambigo.*

Secundam verò nostræ conclusionis partem, quod *ignis ille non realiter, sed intentionaliter Dæmones cruciet,* idem Greg. ibidem edocet. Petro enim sciscitanti, *Quomodo rem incorpoream tenere ignis corporeus possit?* in hunc modum occurrit: *Si viventis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem, cum incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne teneatur?* Deinde cujusmodi sit ea pœna, declarat. *Teneri autem spiritum per ignem dicimus, ut tormento ignis, videndo, atque sentiendo puniatur. Ignem namque eo ipso patitur, quod videt; & quia cremari se aspicit, crematur. Sicque fit, ut res corporea incorpoream exurit, tum ex igne visibili ardor, ac dolor invisibilis trahitur, ut per ignem corporeum, mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur. Quamvis colligere ex dictis Evangelicis possumus, quia incendium anima non solum videndo, sed etiam experiendo patiatur.*

Qualiter autem hæc pœna ab igne corporeo spiritibus inferatur, docet Doctor in 4. dist. 45. quæst. 2. ubi supponens num. 5. quod secundum S. Aug. 14. de Civit. cap. 15. *Dolor carnis tantummodo est offensio animæ ex carne, & quædam ab ejus possessione dissensio, sicut animæ dolor, qui nuncupatur tristitia, est ab his rebus, quæ nobis nolentibus „accidunt.* Ex hoc, inquit Doctor, „ apparet quod dolor est passio consequens apprehensionem sensitivam, „ & in appetitu sensitivo: Tristitia autem est propriè in appetitu intellectivo, aut in voluntate, & consequens apprehensionem eventus alicujus objecti noliti. *Deinde* declarat *num. 7.* quod ignis Inferni est objectum disconveniens Dæmonibus, idque dupliciter. *Primò*, ut detinens spiritum definitivè. *Secundò*, ut immutans objectivè, & utroque modo cruciat Dæmones: *Primò* quidem; quia nolunt detineri ab igne, & ad istud nolle, inquit Doctor, inclinat affectio commodi secundum quam appetit liberum usum potentiæ; ut sicut natura sua est indifferens ad quodcumque corpus; sic posset se facere præsentem cuicumque corpori. Promovet autem superbia propter quam appetit uti propria potestate: consummat invidia propter quam nunquam vellet determinatè esse propter sententiam, vel actionem divinam. Istud nolle præcedit detentio, & apprehensio detentionis: Isto autem nolle licet inordinatè posito in voluntate ejus, sequitur apprehensio certa de eventu istius noliti: & ex hoc tertio, vel quinto computato ista duo quæ præcedunt nolle, sequitur tristitia.

Observat deinde, quod ignis Angelum non detinet, nec effectivè, nec formaliter per se. *Non quidem effectivè*, „ quia, inquit, nullus locus corporeus „ detinere potest spiritum; quia quod „ non locat effectivè, nec impedit ipsum moveri, neque effectivè ipsum „ detinet: *Non etiam formaliter* necessariò; spiritus enim corpore solutus, à nul-

„ à nullo corporeo loco clauditur, & „ ambitur; Cùm enim materiæ, ac „ quantitatis sit expers, nullam habet „ ambientem superficiem, nec conse- „ quenter formalem locum. Sed tan- „ tum detinetur formaliter ab ipso „ igne secundùm ordinationem divi- „ nam, ita quod Deus effectivè ipsum „ Dæmonem in igne, velut in carcere „ detineat; ignis autem ex Dei ordi- „ natione ipsum, ut carcer detinet, & „ alligat; ita ut ab eo exire nequeat. „ Unde summè tristatur; non enim „ tantum odit detentionem activam „ Dei, & suam passivam à Deo: sed „ etiam, inquit Doctor, *num.* 9. odit „ detentionem formalem perpetuam „ ab illo igne: & per consequens de „ illa detentione formali tristatur. „ Cùm autem tristari, sit formaliter „ cruciari, sequitur quod ignis ut for- „ maliter detinens Diabolum, etiam „ aliquatenus effectivè ipsum cruciet. „ *Nec refert*, quod ipsum non detineat „ *effectivè*: Inde namque non sequitur, „ quod non possit ipsum etiam effecti- „ vè cruciare; quia ut detinens forma- „ liter, est objectum nolitum, & ap- „ prehensum, ut disconveniens; Ob- „ jectum autem nolitum effectivè in- „ fert tristitiam.

Idipsum docet S. Thomas quæst. de anima art. 21. *Qualibet*, inquit, *spiritualis substantia quantum est de sua natura, non est alligata alicui loco; sed transcendit totum ordinem corporalium: Quod ergo alligetur alicui, & determinetur ad aliquem locum per quandam necessitatem, est contra ejus naturam, & contrarium appetitui naturali.*

Deinde docet Doctor num. 11. quomodo etiam intellectus Angeli perpetuo determinetur ab igne objectivè, & ut sic ipsum etiam Dæmonem cruciet. „ *Primò* namque, inquit, intellectus „ Angeli determinatur perpetuò ad „ intensè considerandum ignem in ra- „ tione objecti. *Secundò*, apprehendit „ istam determinationem ad talem „ considerationem. *Tertiò*, odit, & „ sicut prius istud odium oritur ex af- „ fectione commodi, ex qua vult quod- „ cumque objectum, prout sibi dele- „ ctabile fuerit, considerare nunc hoc, „ & nunc illud: & promovetur ex su- „ perbia, ex qua vult uti intellectiva „ sua secundùm imperium voluntatis „ propriæ: & consummatur ex invi- „ dia, propter quam odit determinari „ à Deo ad aliquam considerationem „ unicam. *Quartò*, sequitur apprehen- „ sio, non tantum nuda istius conside- „ rationis, sicut in secundo, sed ap- „ prehensio certa de eventu istius con- „ siderationis intensæ, & perpetuæ. „ *Quintò* ex hoc sequitur tristitia.

„ *Et si quæras*, inquit Doctor, quo- „ modo illa possit competere igni, cum „ nullum corpus possit intelligentiam „ spiritus ita efficaciter movere, quin „ ipsa intelligentia, & operatio intel- „ lectus subsit voluntati ipsius spiritus, „ ut pro libito eam ab objecto discon- „ venienti revocet, & ad aliud con- „ vertat? *Respondeo*, quod istud non „ convenit igni virtute propria, quia „ tota virtute activa ignis posita, An- „ gelus ibi dimissus, posset ignem, vel „ aliud corpus indifferenter considera- „ re pro imperio voluntatis suæ. Ideo „ necessum est, quod illa detentio in „ consideratione ignis intensa, & per- „ petua, & contra voluntatem An- „ geli, sit effectivè à Deo principaliter, „ & ab igne activè quidem, sed minus „ principaliter. Quemadmodum enim „ intellectus agens, & phantasma se „ habent ad movendum intellectum „ passibilem in nobis: ita Deus se ha- „ bens ad modum intellectus agentis, „ & ignis ad modum phantasmatis, „ movent efficacissime intellectum „ passibilem Angeli, contra volunta- „ tem ejus. Nec obstat, inquit Doctor, „ quod principale agens, & instrumen- „ tum non sunt hic in eodem supposi-

to,

„ to, ficut intellectus agens, & phantasma sunt in eodem homine. Hoc, inquit, non obstat; quia ordo agentium illorum non requirit identitatem suppositi.

Ex his infert Doctor *num.13.* quod multò graviùs, & acerbiùs crucientur Dæmones per illam perpetuam detentionem suæ intelligentiæ in intensa consideratione ignis, quàm per detentionem formalem sui localiter ab igne. Quia, inquit, longè liberiores sunt Angeli secundum suam intelligendi virtutem, quàm circa vim sui motivam; siquidem pro imperio voluntatis suæ circa quodcumque objectum occupari deberet eorum intellectus, juxta exigentiam perfectionis suæ naturæ, quod certè longè nobilior est in ipsis perfectio, quàm sit ea qua pro libito ex natura sua locum mutare possunt. Illa autem detentio in consideratione intensissima ignis, impedit primam libertatem; ita namque per eam detinetur intellectus in consideratione illius ignis vindicis, ut nullatenus considerare possit alia objecta: detentio autem localis ab igne solum impedit liberum usum potentiæ motivæ, ut non possit se præsentem sistere cuicunque corpori; ex quo sequitur, quod multo major erit tristitia ex detentione illa objectiva, quàm locali; quia ubi est major nolitio, & æque certa apprehensio de eventu, sequitur major tristia. *Adde*, quod ignis objectivè detineus intellectum Angeli, magis effectivè ipsum cruciat, quàm quatenus ipsum detinet localiter: nam ut detinens localiter, tantum affligit Dæmonem effectivè quatenus est objectum nolitum: ut vero ipsum detinet objectivè, causat effectivè primam apprehensionem ad quam determinatur intellectus, quæ est nolita: & ita hæc ultima detentio habet quasi duplicem actionem in intellectum Dæmonis; prior vero habet tantum simplicem, & unicam.

Dices: Per id Dæmones formaliter, & effectivè cruciantur, per quod inæqualiter torquentur: sed non torquentur inæqualiter per illam detentionem localem, aut objectivam: Ergo, &c. Major constat, & eam apertè tradit S. Aug. 21. de Civit. c. 10. *Nequaquam*, inquit, *negandum est ipsum æternum ignem aliis leviorem, aliis futurum esse graviorem; sive ipsius ardor pro pœna digna cujuscumque varietur, sive æqualiter ipse ardeat, sed non æquali molestia sentiatur*. Deinde, si ignis tantum intelligibiliter suam impressionem in Dæmones faciat, tantum abest, ut eos cruciet, imò ipsos delectat; illa namque impressio conveniens est potentiæ intellectivæ. *Denique*, si Dæmon non nolit, vel non odiat sic detineri, aut ab objecto sic immutari, non tristabitur: sed in potestate ejus est non nolle: Ergo in potestate ejus erit etiam non cruciari. *Adde* quod æquè posset affligi in lapide, in Sole, vel in Cœlo Empyreo, si ab ipsis definitivè detineretur, & mutaretur objectivè.

Respondet Doctor ad primum, negando minorem: & ad ejus probationem dicit, quòd detentio formalis Dæmonum ab igne, est quidem æqualis, sed ipsorum nolle non est æquale: imò longè intensior est illa nolitio in his, qui magis peccaverunt, & ideo longè major est in eis tristitia. *Ad secundum* dicit, quòd non sit in potestate Dæmonum hanc nolitionem non habere; quippe illa continuatur per causam superiorem agentem, & eos ita perpetuò in igne alligantem, ac eorum intellectum in ignis consideratione detinentem. Unde sequitur, quod non possit aliquis Dæmonum remissiùs aliquando nolle, quàm modo nolit; quia sicut non est in potestate ejus actus; ita nec modus actùs: & sicut causa superior uniformiter agit ad illud nolle producendum cum voluntate Dæmonis, ita, quòd

quòd hæc non possit aliter operari; sic etiam uniformiter agit ad intensionem hujus nolle,ita, quod non possit remissiùs aliquid nolle.

Quòd si dixeris, inquit Doctor,quòd prima illa apprehensio ignis ab intellectu Dæmonis saltem in primo instanti causabat ipsi in eo delectationem. *Respondet*, id dici non posse, quia eodem instanti, quo intellectus Dæmonis ignem apprehendit,concepit tristitiam vehementem, quæ omne gaudium non tantùm contrarium,sed,& omnino impertinens excludit.

Si urgeas, dicendo, quòd causa delectationis est prior naturaliter quàm causa tristitiæ.

Respondet, quòd in habentibus tantùm ordinem naturæ,& quæ simul tempore existunt, efficacius excludit minus efficax, licèt efficacius sit posterius naturâ: *Nec mirum*, inquit, *quia impediens sive prohibens aliquando est posterius naturaliter; agens tamen primum impeditur per contra actionem ejus, sic enim generatio unius est corruptio alterius*. Ita Doctor.

Instabis: Si tota Dæmonum pœna in detentione tum formali, tum objectiva consisteret, sequeretur, quòd Dæmones ab inferno exeuntes, & per aera aut terram volitantes, non torquerentur;siquidem ab ipso infernali igne nec formaliter, nec objectivè sic detinerentur: sed falsum consequens; Ergo, & antecedens.

Nego majorem, nam, ut inquit Rupertus lib.4. de victoria Verbi Dei, quocumque se vertat Diabolus, secum defert cruciativum ignem. *Sciendum*, inquit, *interea, quia quocumque se vertat, pœnam suam secum portat, & plaga ignis ignitorum lapidum, quâ semel est fulminatus, intrinsecùs in ipso perseverat. Hæc ejus pœna ex illis Domini dictis ad beatum Job, salvo sacratiore intellectu; valet intelligi. De ore ejus lampades procedunt,sicut tædæ ignis accensæ: denaribus ejus procedit fumus, sicut ollæ succensæ: atque fervens halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egredietur*. Idipsum supra disertè explicabat S. Augustinus lib.21. de civit. cap.10. ubi cum dixisset,*Si spiritus hominum, etiam ipsi profectò incorporei,& nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiter alligari*: concludit, *Adhærebunt ergo, si nulla sunt eis corpora, spiritus Dæmonum, imò spiritus Dæmones, licèt incorporei, corporeis ignibus cruciandi*.

Hoc ipsum egregiè explicat Beda in Comment. ad caput 3. Epistolæ Jacobi. *Ubicumque*, inquit,*vel in aere volitant, vel in terris, aut sub terris vagantur, sive detinentur, suarum secum ferunt semper tormenta flammarum; instar febricitantis, qui etsi in lectis eburneis,& si in locis ponatur apricis fervorem tamen, vel frigus insiti sibi languoris evitare non potest, Sic ergo Dæmones, etsi in templis colantur auratis:& si per aera sua discurrant, igne semper ardent gehennali: & ex ipsa sua pœna commoniti, deceptis quoque hominibus fomitem vitiorum, unde, & ipsi pereant, invidendo suggerunt*.

Obijcies autem contra primam partem, nempe,quòd Dæmones torqueantur igne reali, & corporeo; *Primò* quidem varios Scripturæ textus, quibus significatur ignem, quo Dæmones cruciantur, non realiter, & propriè, sed metaphoricè esse accipiendum. Quod utique suadetur, primò ex illo *Luc.16.* ubi Dives ille,qui dicebat *crucior in hac flamma*, post modùm dicitur elevasse oculos suos, & vidisse Abraham à longè, eique dixisse, *Mitte Lazarum, ut intigat digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam*:Sed manifestum est,quod oculi,digitus, & lingua, nonnisi per metaphoram animabus tribuantur: Ergo pari modò flamma illa in qua cruciantur, etiam metaphoricè debet

debet accipi. *Secundò*, idem suadetur ex illo Job.24. *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, & usque ad inferos peccatum illius*: Sed sive hæc intelligantur de frigore peccatorum hujus vitæ ad calorem pœnarum inferni; sive de vicissitudine pœnarum in ipso inferno, semper illæ aquæ nivium metaphoricè accipiuntur: Ergo pari ratione ignis tantùm est metaphoricè dicendus. *Denique*; Eo modo ignis damnatos torquere accipiendus est, quomodo vermes eos corrodentes: Sed vermes in inferno sunt tantùm metaphoricè, nempe stimuli illi conscientiæ quibus pungitur, & veluti corroditur damnatorum animus: Ergo, &c. Major patet, nam Scriptura sacra eodem modo de igne ac de vermibus loquitur, sic Isayæ 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*: quæ verba de pœnis damnatorum interpretatus est Christus Dominus dicens: *bonum est ibi debilem introire in vitam, quàm duos pedes habentē mitti in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*: Pari ergo ratione ignis, & vermis sunt accipiendi, adeoque cùm vermis tantùm metaphoricè usurpetur, etiam, & ignis tantùm metaphoricè accipiendus est.

Nego has omnes consequentias; *& ad primum textum* dico, quòd quamvis in ea Divitis narratione, sive historica, sive parabolica, plura sint metaphoricè accipienda, tamen non constat, quòd ignis ibi commemoratus, sit etiam metaphoricè accipiendus; cùm aliunde constet Scripturam sacram constanter asserere ignem esse in inferno; sufficienterque etiam pateat, non nisi mataphoricè oculos, manus, & linguam separatis animabus posse tribui: Unde non idem de flamma in qua cruciabatur dives ille, ac de cæteris ferendum est judicium. *Ad secundum* autem dico, dubium esse an sicut ignis, ita, & nix aut aqua frigida torquens sit in inferno: sunt enim plurimi Authores, qui putant utrumque reverà in inferno existere, ut ex alternante frigoris, & caloris cruciatu acerbiùs damnati torqueantur, ut in primis docet S. Hieronymus in *caput* 10. *Matthæi* ex præfatis verbis *Job*. ubi explicando nomen gehennæ, concludit: *Duplicem autem esse gehennam, nimii ignis, & frigoris in Job plenissimè legitur*. Et in illud Matthæi 22. *Ibi erit fletus, & stridor dentium*, addit, *Ut stridor dentium de rigore frigoris oriatur*. Idem sentiunt Beda in dictum locum *Job*. & Hugo victorinus *lib.4. de anima cap.13.*

Nihilominus præfata sententia prorsus est incerta, imò minùs videtur in Scriptura fundata: Tum quia Christus Dominus pœnam ignis perpetuam, & irremissibilem, & quasi unicam expressè comminatur; de alia verò pœna nivium, & aquarum, ne verbum quidem dicit. Tum quia si pœna frigoris esset in inferno, Dives ille non postulasset guttam aquæ, quæ cruciatum ignis mitigaret, siquidem pœnam aquæ seu frigoris sustinens, expertus fuisset ex ea nullum refrigerium posse accipi. Tum quia *Zachariæ* 9. dicitur, *Eduxisti eos de lacu in quo non erat aqua*: Nam lacus illa locus est inferni, qui carere aqua dicitur; & consequenter nive, ac grandine. Tum denique quia præfatus ille Jobi contextus alium potest habere sensum: nam S. Gregorius *lib.16. Mor. cap.27.* per aquas nivium, & calorem nimium, non pœnas, sed culpas præsentis vitæ intelligit quia peccatores de quibusdam vitiis ad alia extremè contraria feruntur, ut ab infidelitate gentium ad errores hæreticorum, vel à frigore avaritiæ, circa subsidium pauperum ad nimium calorem prodigalitatis in vanos, vel luxuriosos sumptus. Potest etiam dici, quòd illis verbis Job, pœnas hujus vitæ imprecetur peccatori; nam versu proximè præcedenti, de peccatore dixerat: *Maledicta sit pars*

ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum: quibus verbis imprecatur sterilitatem terræ, & carentiam omnis solatii ac refrigerii; unde cùm statim adjungat, *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium*, significat se optare, ut peccator non inveniat in hac vita refrigerium, sed ab una miseria ad alteram extremam transeat. Vel etiam posset ita exponi, ut ab aquis nivium peccatorum ad nimium calorem futurum in inferno transeat.

Ad tertium autem respondeo, non idem dicendum de vermibus ac de igne; Tum quia Christus singulariter, & quasi per antonomasiam de igne dixit, *qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*, tum quia de ignis veritate, & proprietate est communis sanctorum Patrum sententia. Tum denique quia sufficienter apparet, quòd vermes non possint rodere spiritum, nec ejus substantiam laniare; quia ille dolor non causatur à vivente, nisi per actionem vitalem ipsius vermis, qui aliquid de substantia alterius subtrahit, cujus substractionis, & quasi divisionis non est capax substantia spiritualis, & consequenter repugnat vermem talem actionem circa spiritum exercere. Et in hoc est magnum discrimen inter ignem, & vermem; quia ignis agit actione merè extrinseca, & immittendo qualitates, vel aliquid ejusmodi; non subtrahendo nec dividendo substantiam, & ideo non est necessaria metaphora, quæ in verme respectu Dæmonis, vel animæ separatæ necessaria est.

Non abnuo tamen reverà in inferno materiales ac viventes esse illos vermes voraces, qui hominum damnatorum corpora perpetuò corrodant: sic enim ad litteram interpretamur illud Isayæ dictum *cap.66.* ubi cùm Deus dixisset; *Videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me*, statim subdit, *Vermis eorum non moritur*, quasi diceret, vermes victuros semper, & insatiabili morsu damnatorum cadavera corrosuros. Similia sunt illa verba Iudith.16. *Dabit ignem, & vermes in carnes eorum*. Unde S. Maximus Epistola ad Cubicularium de reprobis ait, quòd *homines ad sinistram locati ignem æternum sortientur, ac tenebras exteriores ac vigilem vermem, & stridorem dentium*.

Dices secundò: Sanctus Aug. *lib.*22. *de civit. Dei cap.*10. inducens pro veritate ignis inferni verba illa Divitis, *crucior in hac flamma*; ait, *Dicerem utique flammam illam esse corpoream, nisi congruenter responderi posset, talem esse illam flammam, quales oculi, qualis lingua, qualis digitus, ubi erant sine corporibus animæ*. Unde concludit, *Sic ergo incorporalis est illa flamma quâ exarsit, & illa guttula quam poposcit, qualia etiam sunt visa dormientium, sive in extasi cernentium res incorporales habentes tamen similitudinem corporum*. Ergo censet S. Augustinus ignem illum non esse reverà corporeum.

Nego consequentiam, præfatis enim in objectione verbis, dubius quidem videtur; nihilominùs statim suam mentem aperiens ait, *At verò gehenna illa, quod etiam* Stagnum ignis, et sulguris *dictum est. Apoc.*20. *corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, aut hominum, & Dæmonum; solida hominum, aerea Dæmonum, aut tantùm hominum corpora cum spiritibus; Dæmones autem spiritus sine corporibus hærentes, sumendo pœnam, non impertiendo vitam corporalibus ignibus: unus quippè utriusque ignis erit, sicut veritas dixit*. Adde quòd quamquam S. Augustinus hic anceps videretur, alibi tamen constanter affirmat ignem gehennæ esse corporeum, maximè verò *serm.* 181. *de tempore &c.*

Dices tertiò: Ignis corporeus vel nullò modò, vel non nisi maximò miraculò potest spiritus cruciare: sed miracula non sunt affirmanda nisi vel evidenter pateant in Scriptura, vel aliunde cer-

certò constent: apertè autem non constat, nec ex Scriptura, nec aliunde, ignem illum esse corporeum: ergo talis non est affirmandus.

Respondeo concessa majore, negando minorem: ad id enim affirmandum, videlicet ignem inferni esse corporeum, nos inducit non solùm divina Scripturæ sacræ authoritas, per Ecclesiam, ejusque Doctores sufficienter proposita: sed etiam sanctorum Patrum, ac communis Theologorum sententia, quâ constat ignem inferni reverà corporeum esse, & Dæmones, licèt omnino spirituales, illo verè ac realiter cruciari, vel physicè, ut volunt Thomistæ, vel quod veriùs apparet, solùm intentionaliter, ut supra cum Doctore subtili docuimus.

CONCLUSIO TERTIA.

D*Æmonum supplicia nullum unquam finem habebunt*. Hæc est de fide, & evidenter colligitur ex Scriptura sacra, quæ quoties damnatorum pœnas commemorat, toties illas æternas fore significat. Sic Matth.25. *Discedite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*. Et infra subdit, *Ibunt hi in supplicium æternum, isti autem in vitam æternam*. Sic Danielis 12. cap. *Et multi*, inquit, *qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant semper*. Innumeri sunt ejusmodi textus, qui damnatorum pœnas æternas, sicut, & beatorum perpetuam fœlicitatem declarant. Nec valet dicere ignem fore æternum non verò combustionem æternam, inquit S. Aug. lib. de fide cap.15. *Neque illud dici hic potest, in quo nonnulli seipsos seducunt, ignem æternum dictum, non ipsam combustionem æternam. Per ignem quippe, qui æternus erit, transituros arbitrantur eos quibus propter fidem mortuam per ignem promittunt salutem: ut videlicet ipse ignis æternus sit; combustio vero eorum, hoc est operatio ignis, non sit in eos æterna: Cum, & hoc prævidens Dominus sententiam suam conclusit ita dicens*: SIC IBUNT ILLI IN COMBUSTIONEM ÆTERNAM: JUSTI AUTEM IN VITAM ÆTERNAM: erit ergo æterna combustio sicut ignis.

Hinc S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap.43. *Firmissime*, inquit, *tene, & nullatenus dubites, ex ore Dei justi æternique judicis sempiterna atque incommutabili prolata sententia, iniquos omnes ituros in combustionem æternam; justos autem in vitam æternam: iniquos semper arsuros cum Diabolo; justos autem regnaturos sine fine cum Christo*. Eadem est cæterorum SS. PP. de perpetuitate pœnarum sententia. Sic Irenæus lib. 4. cap.67. *Quibuscunque*, inquit, *dixerit Dominus*, DISCEDITE A ME MALEDICTI IN IGNEM ÆTERNUM, *isti erunt semper damnati: & quibuscunque dixerit*, VENITE BENEDICTI PATRIS MEI, PERCIPITE HÆREDITATEM REGNI, QUOD PRÆPARATUM EST VOBIS IN SEMPITERNUM, *hi semper percipient regnum, & in eo proficient semper*.

Sic S. Clemens Romanus à S. Damasceno citatus *in Eglogis, impiarum animarum* sempiternas pœnas ita prædicat. *Immortales*, inquit, *omnes animæ sunt, & impiorum, quibus melius foret non incorruptibiles esse. Nam pœnâ sempiternâ ab inextinguibili igne punitæ, neque morientes, magno suo malo nullum finem obtinere possunt*. Eandem veritatem diserte explicat S. Hylarius Canone 5. in Matth. *Igitur*, inquit, *requies nulla gentibus, neque mortis, ut volunt, compendio quies dabitur; sed corporalis, & ipsis æternitas destinabitur ut ignis æterni sit in ipsis æterna materies, & in universis sempiternis exerceatur ultio sempiterna. Si igitur Gentibus, ideirco tantum indulgetur æternitas corporalis, ut mox igni judicii destinentur; quam prophanum est Sanctos de gloria æternitatis abigere, cum iniquis æternitatis opus præstetur ad pœnam?*

Inferorum autem cruciatus tam in puniendo Diabolo, & Dæmonibus, quam hominibus, sempiternos fore, eleganter testatur Minutius Fœlix his verbis: *Nec tormentis, aut modus ullus, aut terminus. Illic sapiens ignis membra urit, & reficit, carpit, & nutrit. Sicut ignes fulminum corpora tangunt nec absumunt; sicut ignes Ætnæ, & Vesuvij montis, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur; Ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.*

Dices: Non videtur justum, ut pro peccatis quantumlibet magnis parvo scilicet tempore perpetratis, pœnâ quisque damnetur æternâ: gravitas enim supplicij peccatorum gravitati respondere debet: sed peccatum temporaneum uit, imo, & momentaneum: ergo non perpetua debet esse illius pœna.

Nego majorem: nam, inquit, S. Aug. lib. 21. de civit. Dei, *nulla umquam justitia nec lex decrevit, ut tanta mora temporis quisque puniatur, quanta mora unde puniretur admisit. Octo*, inquit, *genera pœnarum in legibus esse scribit Tullius*, DAMNUM, VINCULA, VERBERA, TALIONEM, IGNOMINIAM, EXILIUM, MORTEM, SERVITUTEM. *Quid horum est, quod in breve tempus pro cujusque peccati celeritate coarctetur, ut tanta vindicetur morula, quanta deprehenditur perpetratum, nisi forte talio? id enim agit, ut hoc patiatur quisque, quod fecit. Unde illud est legis*: OCULUM PRO OCULO, DENTEM PRO DENTE. *Fieri enim potest, ut tam brevi tempore quisque amittat oculum severitate vindictæ, quàm tulit ipse alteri improbitate peccati.*

Porro autem si alienæ fœminæ osculum infixum rationis sit verbere vindicare, nonne qui illud puncto temporis fecerit, incomparabili horarum spatio verberatur, & suavitas voluptatis exiguæ diuturno dolore punitur? Quid in vinculis; numquid ibi tamdiu quisque judicandus est esse debere, quandiu fecit unde meruit alligari, cum justissime annosas pœnas servus in compedibus pendeat, qui verbo aut ictu celerrime transeunte, vel lacessivit dominum vel plagavit? Iam vero damnum, ignominia, exilium, & servitus cum plerumque sic insliguntur, ut nulla venia relaxentur, nonne pro hujus vitæ modo similia pœnis videntur æternis? Ideo quippe æterna esse non possunt, quia nec ipsa vita, quæ his plectitur, porrigitur in æternum; & tamen peccata quæ vindicantur longissimi temporis pœnis, brevissimo tempore perpetrantur; nec quisquam extitit qui censuerit tam cito nocentium finienda esse tormenta, quàm citò factum est, vel homicidium, vel adulterium, vel sacrilegium, vel quodlibet aliud scelus, non temporis longitudine, sed iniquitatis, & impietatis magnitudine metiendum. Qui vero pro aliquo grandi crimine morte mulctatur, nunquid mora qua occiditur, quæ perbrevis est, ejus supplicium leges æstimant: & non quod eum in sempiternum auferunt de societate viventium? Quod est autem de ista civitate mortali homines supplicio primæ mortis, hoc est de civitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre. Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis ut in eam quisque revocetur occisus; sic nec in illius, ut in vitam revocetur æternam, secunda morte damnatus. Quomodo ergo verum est, inquiunt, quod ait Christus vester: IN QUA MENSURA MENSI FUERITIS IN EA REMETIETUR VOBIS, *si temporale peccatum supplicio punitur æterno? Nec attendunt, non propter æquale temporis spatium, sed propter vicissitudinem mali, id est, ut qui mala fecerit, mala patiatur, eandem dictam fuisse mensuram: quamvis hoc in ea re proprie possit accipi, de qua Dominus cum hoc diceret loquebatur, id est de judiciis, & condemnationibus. Proinde qui judicat, & condemnat injuste, si judicatur, & condemnatur juste, in eadem mensura recipit, quamvis non hoc, quod de-*

dedit. Iudicio enim fecit, judicio patitur: quamvis fecerit damnatione, quod iniquum est, patitur damnatione, quod justum est.

Hanc eamdem veritatem disertè tradit sanctus Gregor. lib. 34. Mor. cap. 16. *At inquiunt*, ait, *sine fine non debet puniri culpa cum fine: iustus nimirum est omnipotens Deus, & quod non æterno peccato commissum est, æterno non debet puniri tormento. Quibus respondemus, quòd rectè dicerent, si judex justus, districtusque veniens, non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo tum cum fine deliquerunt; quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine vivere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere, nam magis appetunt peccare quàm vivere, & ideo hic semper vivere cupiunt, ut numquam desinant peccare cum vivunt. Ad districti ergo judicis justitiam pertinet, ut numquam careant supplicio, quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato, & nullus detur iniquo terminus ultionis, qui quandiù valuit noluit habere terminum criminis.* Licet autem hæc verba de solis damnatis hominibus intelligantur; nihilominus etiam dæmonibus miseris aptari possunt, quippe quandiù steterunt in via, ita pertinaciter peccato adhæserunt, ut ab eo resilire noluerint, & in ea prava ac perduelli voluntate perpetuò stetissent, si perpetuus eorum viæ status fuisset.

Alias etiam rationes divinam æquitatem suadentes in hac decernenda pœnarum æternitate subjiciemus, dum nobis erit sermo de quatuor hominum novissimis. Priusquam autem huic manum ultimam adhibeamus, aliqua de Dæmonum in homines malitia, & sævitia, in sequenti Apendice sunt determinanda.

APPENDIX.

De infestatione, & cruenta Dæmonum in humanum genus sævitia.

QUANTA sit, quamque dira Dæmonum in homines infestatio, & sævitia, nec mens quantùmvis perspicax, nec lingua etiam disertissima, cogitare, aut eloqui sufficit. Nam inquit Tertullianus Apologetico ca. 22. *Operatio eorum, est hominis eversio: sic malitia spiritalis à primordio auspicata est in hominum exitium. Itaque corporibus quidem, & valetudines infligunt, & aliquos casus acerbos; animæ verò repentinos, & extraordinarios per vim excessus. Suppetit illis ad utramque substantiam hominis adeundam subtilitas, & tenuitas sua; multùm spiritalibus viribus licet, ut invisibiles, & insensibiles in effectu potiùs, quàm in actu suo appareant: Si poma, fruges, nescio, quod ore latens vitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate convulnerat, ac si cæca ratione tentatus aer pestilentes haustus suos offundit. Eadem igitur obscuritate contagionis adspiratio Dæmonum, & Angelorum, mentis quoque corruptelas agit furoribus, & amentiis fœdis, aut sævis libidinibus cum erroribus variis: quorum iste potissimus, quòd eos ipsos captis, & circumscriptis hominum mentibus comedat, ut, sibi pabula propria nidoris, & sanguinis procuret simulacbris, imaginibus oblata; & quæ illi accuratior pascua est, hominem à cogitatu verę Divinitatis avertat prę stigiis falsis.*

Hinc egregiè sanctus Chrysolog. serm. 11. *Diabolus mali author, nequitiæ origo, rerum hostis, secundi hominis semper inimicus; ille laqueos tendit, lapsus parat, foveas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtutes, odia, vitia dat amoris, errores serit,*

rit, discordias parit, pacem turbat, affectus dissipat, conscindit unitatem, sapit malum satis; bonum nihil, violat divina, humana tentat. Et serm. 16. expendens illa verba Matt. 8. OCCURRUNT EI DUO DÆMONIA HABENTES, DE MONUMENTIS EXEUNTES ait. *In monumentis sedem fecerant mortis authores, attendite quæ sævitia, quis furor, quæ rabies Dæmonum erga humanum genus? quamvis breve tempus hominem ferre non possunt: Contenti non sunt mori homines, sed vivos homines gestiunt sepelire: se sepulchris mandant, ut homines redigant in sepulchra: pascuntur cadaveribus, putredine saginantur; deliciantur fœtore, quibus tota voluptas est homines interire: sed sentiamus quid machinantur fraudibus, quid moliantur malis, quorum crudelitas modum non habet in aperto. Prorsus ita est, nullæ namque sunt induciæ, pax nulla: ubi nec odii, nec invidiæ modus, aut finis ullus. Hostium Dei* SUPERBIA ASCENDIT SEMPER; *augetur malitia, crudelitas invalescit: amat sibi tribulos metere, dum nobis spinas ferat: Gaudet suas augere pœnas, & supplicia propria exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partem quam plurimos asciscat, & divinæ huic illudens imagini pretioso Christi sanguine dealbatam decoloret, assertamque in libertatem, pristinæ mancipet servituti; & Cadmea planè victoria prodat pereundo, perque latus hostile in suamet ferrum viscera convertat*.

Nam inquit idem sanctus Chrys. serm. 17. *Diaboli culpa hominis redundabat ad pœnam; & prædæ miseriis prædo saginabatur inclusus: nec facientem, sed patientem miserabilis exponit invidia; mille nocendi artes habet, innumeris utitur telis nihil finit inausum, nihil intentatum relinquit, videt animum inbecillem, pavidumque, circuit ut leo, ac vim intentat; novit imperterritum constantemque, vulpem induit, exuvias ponit leoninas: Heu quàm multi partes vulpium sunt, & fuere? Quot luctator dolosus pellaciis, & technis irretitos supplantavit?* Præcipui autem ejus doli, tribus maximè actitantur; homines enim impetit, vel spectris horrendis ut terreat, aut blandis ut alliciat, vel furore agitat eorum obtinens & possidens corpora, ut suam in eis sævitiam ostendat: vel denique ludificationibus dementat, ut sibi obsequentes, & in omnibus devotos constituat: Quocirca de tribus his Dæmonum infestationibus nonnulla sunt hìc delibanda sub tribus sequentibus Paragraphis.

§. I.

De variis Apparitionibus, & Spectris.

DVo sunt apparitionum, nec-non illusionum genera, quibus solitò circumveniuntur ac luduntur homines. Aliud quidem *Naturale*; aliud verò *Dæmoniacum*. Naturale appello, illos omnes insolitos naturæ deviantis aut maleficiatæ effectus, quibus plerumque terrentur homines, eosque pro spectris habent.

Quæ sit naturalium Spectrorum causa?

R*Espondeo* eam maximè adscribendam sensuum alterationi; siquidem sensuum alteratio plerumque in causa est cur homines varia ac stupenda sese percipere arbitrentur, ut constat maximè exemplo ebriorum, de quibus optimè sanctus Ambrosius lib. de Elia, & jejunio cap. 16. *Hinc*, ait, *vanæ imagines ebriis, incerti visus, instabilis gressus, umbras transiliunt sæpe sicut foveas, nutat his cum facie terra, subito erigi, & inclinari videtur, & quasi vertatur, timentes in faciem ruunt, & solum manibus apprehēdunt, aut cōcurrentibus montibus sibi videntur includi; murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & resonantia fluctu littora: Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alii risu solvuntur incondito, alii incon-*

so-

solabili mœrore deplorant; *alii cernunt irrationabiles pavores*, *vigilantes somniant*, *dormientes litigant* &c.

Contingit etiam interdum sensuum externorum læsione ut res aliter quàm reverà sint, appareant. Sic refert Arist. de quodam qui suammet imaginem, sive simulachrum, in aere sibi quasi in speculo propter oculorum vitium semper obversari existimabat. Idem testatur, eum qui diu in Solem oculos intenderit;& oculo alio celeriter averterit;primò ei cuncta iri visu gibra, mox rubea,& tandem nigra donec alteratio illa visùs recedat. *Auditus* etiam læsus decipere consuevit, ut fit in his qui morbum imaginosum (sic vocant) patiuntur. Sic Cellius *lib.* 3. *cap.* 18. refert, quòd Theophilus Medicus cæterò prudens, opinabatur cùm febriret, prope lectulum tibicines, & cornicines assistere, & continuè auribus ejus cantum insonare: idque jam sanus accidisse sibi pertinaciter contendebat, sed huic ista tædio erant, alteri quidam voluptati.

Verùm crebrior, & major deceptio manat à *phantasiæ* corruptela, vel inordinata, & prava affectione, & agitatione; cujus rei exempla, & rationes subjicit Guillelmus Pariensis 2.*partis de Univers. parte* 2. *cap.* 35. Exempla quidem, idque ex somniantibus febricitan-
„ tibus, & melancholicis: Somniantes
„ enim, inquit, indubitanter se credunt
„ aliquando videre, & contrectare po-
„ ma aurea, & massas argenteas. Dis-
„ putant etiam interdum apud seme-
„ tipsos, an veritas sit, an somnium,
„ quod apud eos sic agitur. Tibi verò
„ non est dubium veritatem pomorum
„ aureorum, aut massarum argentea-
„ rum non esse apud ipsos. Ipsi tamen
„ si interrogari tunc possent, & res-
„ pondere durante somnio, cum jura-
„ mento affirmarent rerum istarum
„ veritatem se certissimè, & videre,
„ & contrectare.

„ Secundum exemplum ponam tibi
„ in febricitantibus qui patiuntur alie-
„ nationes etiam vigilantes, & dicunt
„ se videre latrones, vel alios homines,
„ qui quærunt eos occidere, & clamant
„ contra eos, & invocant auxilia cir-
„ cumstantium, & nituntur exurgere
„ de lectis suis ut effugiant eos, quos
„ dicunt se videre. Videtur eis etiam,
„ quòd intrent per fenestras adeò par-
„ vas, per quas nullo modo intrare
„ possent. In hoc exemplo manifestum
„ est tibi, neque apud febricitantem,
„ hoc est, neque in interioribus suis
„ esse hujusmodi homines: neque
„ etiam in domo ubi dicunt se videre
„ illos, sic etiam nonnumquam ut idi-
„ psum patiantur de mortuis. Manife-
„ stum igitur est solas imaginationes,
„ seu phantasmata, quæ sunt apud ani-
„ mam febricitantis, sufficere per se ad
„ apparitionem, sive ostensionem homi-
„ num hujusmodi, & non oportere
„ ullo modorum ut assumantur corpo-
„ ra ipsorum, vel alia corpora illis si-
„ milia à quoquam vel à quibuscum-
„ que.

„ Tertium exemplum ponam tibi in
„ melancholicis quibusdam, qui viden-
„ tur sibi videre multitudines homi-
„ num armatorum, & qui ascendant
„ muros civitatum; in quibus sunt, vel
„ ingrediantur portas ipsarum, & quòd
„ capiant eas. Unde, & ipsimet timen-
„ tes ab eis capi, exclamant terribili-
„ ter, & cum tremore fugientes, quo-
„ cumque, & quacumque possint. Nec
„ potest eis suaderi ullo modò contra-
„ rium: propter quod non potest cessa-
„ re in eis timor, nec tremor, neque
„ etiam clamor; neque fuga, nisi tene-
„ antur. Memini me vidisse virum
„ bonum, & religiosum, qui cùm mihi
„ exponeret, & narraret ægritudinem
„ quam patiebatur, etiam in ipsa nar-
„ ratione hujusmodi videbatur sibi vi-
„ dere mures magnos, & nigros, ten-
„ tantes ascendere desuper vestimenta

sua

„ sua ad caput suum, non cessabat „ passio hæc in ipso, propter, quod erat „ in horrore, & timore continuo.

„ Nec mirum est, si de rebus quæ „ extra nos sunt nobis illuditur, quippe „ cùm de nobis ipsis in incredibiliores „ opiniones, & apparitiones hujusmodi „ phantasmata nos inducant. „ Fuit namque tempore meo, vir qui „ credebat se esse gallum, adeo perti-„ naci credulitate, quòd ab ipsa nullo „ modorum poterat averti. Et ad hoc „ etiam deductus erat, quòd loquela „ humana nullatenus uti volebat, gal-„ li vocem tantùm pro viribus effigia-„ bat. Fuit, & alius qui mortuum se „ indissuasibiliter credebat, & propter „ hoc inter homines, vel cum homini-„ bus viventibus, se nec debere, nec „ posse comedere ullatenus delirabat, „ donec quidam alius simulans se si-„ militer, mortuum, suggessit ei quia „ cum eo, & poterat, & debebat co-„ medere, cum esset mortuus, sicut, & „ ipse, cum viventibus neuter eorum. „ Potuisti quoque audire, & scire, si re-„ miniscaris de quodam, qui semper „ putabat se videre aquam magnam „ ante se, & propter hoc, nec passum „ unum volebat ambulare hjusmodi „ phantasiâ deterritus.

Hæ autem omnes ipsæ facultatis imaginativæ illusiones sunt in duplici differentia, quoniam, *ut subdit idem Guillelmus*, vel *fixæ* sunt, vel *mobiles* ad instar somniorum: & mobiles quidem sunt, quæ fiunt ex fumis, sive vaporibus ascendentibus ad cerebrum, & in eodem infectionem non imprimentibus, atque relinquentibus, sed potiùs facilè recedentibus; propter quod, & cum ipso somno velut evanescentes excutiuntur, & de ipsis infectionibus relictis, aliæ facilè abolentur, propter, quod ipsa ægritudine cessante, & humore purgato, ex quo erant, non faciunt amplius aliena, vel videre; vel loqui, quod ante faciebant. *Aliæ* verò sunt intimioris infectionis, atque tenacioris, magisque adhærentis, & ideo difficilè curantur, & faciunt, ut quis videatur sibi rex esse; ut vidi patientem qui putabat se esse avem, quocunque vellet volantem, & interdum putabat se esse Filium Dei, interdum verò Spiritum sanctum, quandoque verò Messiam Judæorum, quem, & adhuc expectant, ipsumque gens Christianorum nominat Antichristum, & hoc ipsum ipse apertè dicebat: videlicet, quod ipsemet erat Antichristus. Cum ipso morbo interdum immiscet se suggestio Diabolica, quam gens Christianorum vocat spiritum blasphemiæ; & est passio perniciosissima, quoniam intolerabilis, & horrificæ vexationis est, & sola virtute divina curabilis: fit ex morbo interdum, ut aliquis videatur sibi esse lupus, & fit nihilominus ex suggestione diabolica.

De spectris Dæmoniacis.

Quamquam, ut supra diximimus, variæ hominum delusiones, plerumque à malè affectis eorum sensibus, nec-non, & interturbata phantasiæ operatione suboriantur; nihilominus certum est Diabolum hisce naturalibus morbis sæpe se adjungere, & de hominum proclivitate, ac infirmitate in eorum infestationem abuti: *Nam*, inquit S.Aug.lib.18. quæstionum, *serpit hoc malum Diaboli per omnes aditus sensuales dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subjicit, infundit se saporibus, & quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ; aliquando crudeliter torquens dolore ac metu; aliquando jocosè distrahens vel subsannans ludicris.* Ut autem varias Dæmonum infestationes, & apparitiones ordine quodam recensere valeamus;

Observandum est Dæmones alios dici *aereos*, nonnullos *aqueos*, aliquos terrestres, alios verò *subterraneos*, ut post Orpheum:

pheum notat Psellus, *lib. de Dæmonum natura*. *Aerii* dicuntur qui, inquit Trithemius libro quæstionum ad Maximilianum quæst.5. Deo permittente per aerem volitantes, aerè sæpius turbant, tonitrua, & tempestates concitant, & omnes simul in perniciem humani generis conspirant; variasque interdum induunt formas, easque sæpius mutant secundùm varietatem affectionum, quibus vel occurrunt maleficarum carminibus evocati, vel impulsi perturbatione ad nocendum. Habent enim violentum omnino, & furiosum morem turbationibus plenum: Unde vehementer malefacti, & perturbati repentinas plurimum machinantur insidias, & dum suas agunt incursiones partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Maleficæ horum Dæmonum operatione suffultæ, tanto sunt ad maleficandum potentiores, quantò superiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint assecutæ. Hæc omnia verò crediderim. In vita S. Antonii, S. Athanasius aerem plenum esse dixit Dæmonibus: quod Mercurius antedixerat ter maximus: Nullam videlicet mundi partem Dæmonum præsentia destitutam. Hæc Trithemius cujus ultima verba de sublunari mundo intelligenda, alioquin falsum esse docet S. Aug. *cap. 3. de agone Christiano*: & sic accipe quod subdit: *S. quoque præsul Ambrosius dixit: Plenus est mundus sanctorum virtutum, quia est plenus nequitiarum*.

Secundum genus dicitur *Dæmonum terrestrium*, quorum, inquit idem Trithemius. alii versantur in sylvis, atque nemoribus, qui venatoribus ponunt insidias: Alii verò putidis degunt in campis, qui nocte aberrare faciunt itinerantes; nonnulli demorantur in locis abditis, atque cavernis: reliqui cæteris minus furiosi ac perturbati, cum hominibus in obscuro commorari delectantur. Hi autem variis antiquitus donati fuerunt nominibus: Quorum nomina refert, & describit Saxo Grammaticus lib.1. Saxonicæ historiæ, ubi inter alia hæc habet.

> *Trux* Lemurum *chorus aduehitur præcepsque per auras,*
> *Cursitat, & vasto: edit ad astra sonos,*
> *Accedunt* Fauni Satyris, Panumque *caterva*
> *Manibus admixta militat ore fero;*
> Sylvanis *coeunt* Aquili, Larvæque *nocentes,*
> *Cum* Lamiis *callem participare student.*
> *Saltu librantur* Furiæ, *glomerantur iisdem*
> Larvæ *quas* Simis Fantua *juncta premit*.

„ Has autem varias Dæmonum infestationes, & apparitiones, disertè „ explicat Guillelmus Parisiensis *ultima parte de Universo cap.* 24. ubi ait: „ Sunt, & aliæ ludificationes malignorum Spirituum, quas faciunt interdum in nemoribus, & locis amœnis, „ & frondosis arboribus; ubi apparent „ in similitudine puellarum, aut matronarum ornatu muliebri, & candido: interdum etiam in stabulis cum „ luminaribus cereis, ex quibus apparent distillationes in comis, & collis „ equorum, & comæ eorum diligenter „ tricatæ, & audies eos, qui talia se vidisse fatentur, dicentes veram ceram esse, quæ de luminaribus hujusmodi stillaverat. Manifestum autem „ est tibi; quia facile est malignis spiritibus ceram veram ex melle aggresti, & ex operibus apum sylvestrium „ colligere, & inde luminare facere. „ A parte verò hominum nondum audivimus eos hujusmodi rapinam „ exercuisse: nec tamen dubitandum „ est, quin ex permissione Creatoris „ interdum hæc facere possint; quod „ autem non faciunt, vel hæc, vel alia „ mala hominibus, ex bonitate Creatoris est, qui tenet eos ligatos instar „ immanissimarum belluarum, ut non no-

„ noceant hominibus quantumcumque velint.
„ De illis verò substantiis,quæ apparent in domibus, quas dominas nocturnas, & Principem earum vocant Dominam Abundiam, pro eo quòd domibus quas frequentant, abundantiam bonorum temporalium præstare putantur, non aliud tibi sciendum est, neque aliter, quàm quemadmodum de illis audivisti: quòd enim comedere, & bibere videntur, visio illusoria tantum est, cùm manifestum sit substantias spirituales cibis, aut potibus corporalibus uti non posse. *Deinde* nihil consumptionis, aut diminutionis apparet in cibis, & potibus corporalibus, de quibus sumpsisse videntur, post recessum eorum, vel potiùs postquam evanuerint, quapropter eo usque invaluit stultitia hominum, & insania vetularum, ut vasa vini, & receptacula ciborum, discooperta relinquant, & omnino nec obstruant, neque claudant eis noctibus, quibus ad domos suas eas credunt adventuras.
„ Idem, & eodem modo sentiendum est de aliis malignis spiritibus, quos vulgus *striges*, & *lamias* vocat, & qui apparent de nocte in domibus, in quibus parvuli nutriuntur, eosque de cunabulis raptos laniare, vel igne assare videntur: Apparent autem in specie vetularum, videlicet quæ nec verè vetulæ sunt, nec verè pueros devorare possibile est eis propter causam, quam dixi. Interdum autem permittitur parvulos occidere in pœnam parentum propter hoc, quia parentes eò usque interdum diligunt parvulos suos, ut Deum non diligant. Utiliter igitur, atque salubriter cum ipsis parentibus agitur, cùm causa offensæ Creatoris subtrahitur. Insipientes autem more suo, unde erudiri deberent, inde occasionem detestabilioris stultitiæ assumunt, qua de causa factum est, ut spiritus maligni sub nomine, & specie vetularum, in quibus apparere credebantur, timorem, & honorem, ac culturam idololatriæ sibi acquisiverint, ea videlicet de causa, ut parvulis parcerent; hoc est, ut illos nec laniarent, neque igni assarent. Vetularum autem nostrarum desipientia opinionem istam mirabiliter disseminavit, & provexit, atque animis mulierum aliarum penè ineradicabiliter infixit. Similiter, & de dominabus nocturnis, quòd bonæ dominæ sint, & magna bona domibus, quas frequentant, per eas præstantur, mulieribus potissimum persuaserunt, & ut ad unum dicam, penè omnes reliquias idololatriæ retinuit, & reservavit, & adhuc promovere non cessat anilis ista fatuitas.

Huc spectant omnia illa Dæmonum spectra, quibus interdum militares acies, & bellantium castra exhibent. Legimus quidem in Scriptura *Gen.* 32. & 4. *Reg. cap.*6. S.Angelos veluti militum cohortes apparuisse tum Patriarchæ Jacob, tum Eliæ Prophetæ. Hoc ipsum de Dæmonibus innumeræ propemodùm historiæ referunt: Plures videbis apud Niderium librò ultimò *formicarii*: Leholerium librò 4. &c.

Non abnuerem tamen spectra illa aliquando fieri ab animabus è corpore solutis, quæ interdum sic Deo permittente apparent, ut vivos à vitiis revocent, seu, ut loquitur *Guillelmus Parisiensis* „ *supra laudatus*, fiunt apparitiones „ istæ, scilicet exercituum armatorum, „ ad terrorem eorum, qui armis utuntur, ut per pœnas, quas abusores armorum visionibus istis pati conspiciunt, deterreantur à similibus, & ista sunt, quæ in apparitionibus suis ipsi mortui referarunt. Permittuntur igitur animæ mortuorum hominum sic apparere hominibus ad deterrendos eos ab armorum abusionibus, &

ra-

„ rapinis, & sævitia, homines occidendo. Verùm sicut prædixi, nec veri „ equi, nec vera sunt arma, quæ ibi „ apparent, nec vera hastiludia, nec „ vera prælia, nec veri discursus, aut „ equitationes, propter causas antedictas; sed signa tantùm rerum hujusmodi, tanquam in visione apparent ad commoveri faciendos „ homines, & deterrendos à malis „ prædictis, & ad sollicitandos eos „ de suffragando animabus defunctorum.

Hic pariter occurrunt illa spectra, quæ certis temporibus, & locis, aut domibus solent tumultus, & vexationes varias exhibere, quorum exempla hic supervacaneum esset referre, quippe cum notissima sint apud omnes.

Tales pariter Dæmones illi, de quibus scribit *Joannes Mellesius* libro 3. „ cap. 11. & 12. In Salmasia, inquit, „ coluntur spiritus quidam visibiles, „ qui lingua Ruthenica *Coltri*, Germanicâ *Koboldi* dicuntur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntque eos laute omni ciborum „ genere, eo quòd adferre soleant nutritoribus suis frumentum ex alienis „ horreis furto sublatum. Cùm verò „ alicubi illi spiritus habitare, & nutriri cupiunt, hóc modò suam erga „ Patrem familias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu „ segmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia stercora „ animalium: quod ubi Pater-familias „ animadverterit, nec dissipaverit segmenta, n c stercora è mulctris; sed „ de inquinato lacte cum omni familia comederit, tunc illi apparere, & „ permanere ibi dicuntur.

Idem judicium de spectris *virunculorum*, ac *femellarum* specie pigmei, vel pumilionis in domibus multorum existentium; & domestica ferè cuncta ministeria obeuntium. Putà equos curare, domum verrere, & similia præstare obsequia, de quibus *Olaus magnus lib. 3. cap. 11.* quos Galli antiquitùs appellabant *Desgoblins, des Folets, &c.*

Ultimo tandem loco sese offerunt spectra Dæmonum *subterraneorum*, qui thesauros custodire, necnon, & aurum effodere dicuntur, de quibus Georgius Agricola cap. *de animalibus subterraneis* prodiit: In Metallicis, inquit, fodinis, inveniuntur, & truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumque Metallicis infesti, atque inimici sunt. Talis fuit *Annebergius* Dæmon, qui operarios ampliùs duodecim flatu interfecit in specu, qui corona rosacea appellatur, eo nomine relictus quantumvis argento dives esset. Flatum verò emittebat ex rictu, cum equi specie habente procerum collum, & truces oculos appareret. Ejusmodi etiam fuit *Snebergius* nigrâ cucullâ vestitus, qui in fodina *Georgina* operarium è terra sublatum in superiore loco, maximè illius concavitatis quondam feracis argenti collocavit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Judæus à Dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capreæ aurea cornua gerentis apparente. At Sedatos illos, Germanorum alii, ut etiam Græci *Cobalos* vocant, quod hominum sint imitatores; nam quasi lætitia gestientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alii *virunculos montanos* vocant; quia plerumque apparent nani tres dodrantes longi: videntur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum, idest vitreto, indusio, & corio circa lumbos pendente. Innoxii sunt hi metallicis, etsi interdum glareis operarios lacessunt, rarissimè tamen eos lædunt, nisi cachinno, vel maledicto lacessiti. Potissimum opus facere videntur in his specubus, in quibus metalla jam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est. Plura de his Dæmonibus subter-

terraneis refert *Kircherius* lib. *de mundo subterraneo*.

Hic referre prætermitto, varias animalium formas, necnon etiam, & hominum, quas Dæmon interdum induit, ut homines vel ludat, vel terreat, vel decipiat, de his enim apparitionibus: varia produnt, quorum sensa refert Delrio: Quando enim vult familiaritatis, & fidei specimen præbere, *Catti*, vel *Canis* sumit effigiem: De *Cattis* quotidiana, inquit, lamiarum confessio fidem facit, de quibus nonnulla *paragrapho* 3. subjiciemus: De *Cane* compartum habuit Cornelius Agrippa. Si quis aliquò devehendus, sub specie equina ipsi apparet, ut testis est de Hadingo Olaus lib. 3. *de Comite Matisconensi*, Petrus Cluniacensis lib. *de Miraculis*: Si per locum angustum, vel rimam subiturus sit, vel custodibus illusurus, fit *vespertillio*, *musculus*, vel *mustella*. Si ut gregem laceret, ut sæviat in animantes hominesque, induit *lupum*: Si quos terrere velit, aut turbare, nunc cantat, ut *gallus gallinaceus* magnus, & ferociens, ut Pacomio; ut *corvus*, aut *vultur S.Romualdo*; ut *vulpecula*: S. Hilarioni, ut *serpens*; Leonardo Corbejacensi, ut *Draco* S. Margaritæ.

Si autem ad malum specie bonivelit inducere, apparet interdum in forma pietatem aliquam redolente: sic in figura *Domini nostri Jesu Christi*; ornamentis aureis, & præfulgidis, necnon diademate coronatus, sancto Martino Turonensi Episcopo apparere est ausus, ut ipsum sanctum virum ad se adorandum, tanquam Christum ipsum induceret: at detecta illius fraude dixit ei, *Dominus Jesus Christus non purpuratum, aut diademate renitentem se venturum esse prædixit*, quô auditô disparuit. Alius quidam Pater cùm se Dæmon ei in forma Christi offerre, clausis oculis dixit, *se nolle Christum videre in hac vita, sed in Cœlis*. Alius sub simili specie apparenti objecit, *Vide ad quem mittaris, neque enim is sum, qui Christum videre merear*.

Legitur quoque in legenda S.Hieronymi Dæmonem induisse speciem *Sancti Silvani* Episcopi Nazareni, qui charissimus erat S. Hieronymo, & in eadem specie fœminam quandam noctu in lecto jacentem aggressum fuisse, ut ad luxuriam provocaret, & cum ipsa acclamaret, eum in eadem forma sub lecto se abscondisse, ibique inventum, mentitum esse se Silvanum Episcopum, ut tantâ infamiâ virum Dei notaret, & ita disparuisse; Talis autem de Silvano fuit multorum opinio, donec ipse Dæmon in obsesso corpore dolum, & fraudem detexit.

QUÆRES, *Qualiter Dæmones spectris assumptis hominum oculos ludere possint?*

RESPONDET Seraphicus Doctor in 2. *dist*.8. *quæst*.3. hac de re variam, sed maximè triplicem esse Authorum sententiam: *quidam* namque putarunt „ hanc delusionem fieri tripliciter: Potest enim, inquiunt, Dæmon, sensus „ nostros ludere, vel à superiori influendo; ab intrinseco *phantasma movendo*, ab extrinseco *species objiciendo*: Primò quidem *à superiori influendo*; dicunt hôc modô fieri posse, quòd „ cùm Dæmon per naturam suam superior sit sensu corporeo, cùmque superiora nata sint influere in inferiora, Dæmon potest species, quas habet „ in se sensui imprimere, tam interiori, „ quàm exteriori: quæ tamen minùs „ sunt spirituales in suscipiente, quàm „ in dante; quia quòd recipitur in aliquo, est per modum recipientis, non „ per modum recepti. Similiter *ab interiori phantasmata movendo*, dicunt „ sic posse accidere, sicut accidit homini ex motu phantasmatum, & defluxu ab organo excitari virtutem „ sen-

„ sensitivam interiùs, & fieri somnium „ in quo videtur homini, quòd videat, „ vel audiat veritatem, cùm phantasma rei pervenit ad organum visus, „ vel auditus. Sic, & in proposito, „ Dæmon potest phantasmata existentia in organo interiori facere diffluere ad organa sensuum: & sic videtur „ homini, quòd videat, vel sentiat „ ipsam rem, dum ex rei phantasmate „ formatur organum: & intentio sensus super illud convertitur, judicat „ de similitudine ac si esset veritas. *Ab exteriori verò species objiciendo*, potest hôc modò, sensum ludificare; „ unaquæque enim res nata est speciem suam susceptibili dare; & si esset „ aliquid quod non tantum speciem susciperet; sed etiam tenere posset, „ posset circumferri, & alicui pro veritate afferri; sicut ostenditur Luna „ in puteo. Quia ergo non latet Dæmonem natura specularis, non solùm „ susceptiva specierum; sed etiam retentiva: mediante illa potest quamcumque vult, & cujuscumque rei „ vult speciem pro veritate sensibus „ nostris afferre; quam cùm pro veritate accipiunt, ludificantur.

Hanc autem sententiam improbat Seraphicus Doctor: Non enim, inquit, „ videtur possibile, quòd substantia spiritualis, quæ habet in se species „ omnino immateriales, possit eas sensibus imprimere; cùm omnino sit virtus improportionabilis. Nec etiam „ videtur, quòd species ab organo interiori regrediantur, cùm iste sit ordo retrogradus. Preterea mirum est „ valdè si Dæmon ita invenit magnum „ adeò speculum, in quo in magnitudine sua, & latitudine possit ostendere unum castrum, sicut pluribus „ aliquando est ostensum. Mirum est „ etiam, si videt quis ita rem, quòd non „ potest videre speculum. Mirabilis est „ etiam natura talis rei corporalis, quę „ potest speciem suscipere, & tenere: „ eum videamus speciem ab objecto „ speculo simpliciter separari non „ posse.

Secundam sententiam subjicit, eamque probabiliorem affirmat; nempe, „ quòd Dæmon potest ludificare sensus, sive ostendendo præsens esse, „ quod non est, sive aliter ostendendo „ quàm est, sive abscondendo, quod „ præsens est. *Primum* quidem facit „ species offerendo: *Secundum* facit, „ sensum, vel objectum variando. *Tertium* verò facit, impedimentum præstando. *Primum* potest intelligi sic, „ quando phantasmata existentia interiùs offeruntur forti oblatione ipsi „ virtuti interiori, vel virtus interior „ fortiter illis intenditur, similitudo rei „ videtur esse veritas. Hoc manifestum „ est per naturam; nam phrænetico „ propter ascensum fumositatum ad „ cerebrum ex modica occasione exteriori, videtur ei, quòd videat multa, „ quæ non sunt sibi præsentia, vel quod „ audiat.

Similiter per fortem conversionem „ intentionis, phantasma videtur veritas: sicut S. Augustinus exemplificat *in lib. de Trinit.* quòd quidam „ tanta conversione recogitabat cujusdam mulieris imaginem, quod ei carnaliter commisceri videbatur etiam „ vigilando. Per hunc modum Dæmon potest, sive intentionem ad imaginem convertere, sive fumos aliquos „ immittendo spiritum animalem immutare, & phantasmata diversimodè „ variare, & intentioni offerre, & sic „ diversa homini facere apparere: & „ hoc modo utitur frequentissimè: & „ hujus signum est; quia numquam facit hominem aliquid sentire, cujus „ imaginem non habeat in interiori „ organo virtutis imaginariæ; numquam enim cæcos naturaliter facit „ somniare de coloribus, nec surdos de „ sonis, nec eis talia repræsentat in „ vigilia, vel in somnis.

„ *Se-*

„ *Secundum modum* possumus intel- „ ligere sic. Quod res alio modò, vel „ sub alia dispositione appareat sensui, „ quàm sit naturaliter, potest contin- „ tingere propter variationem aliquam „ ex parte organi; sicut quando humor „ sanguineus, vel vapor igneus descen- „ dit ad oculos, videtur homini, quòd „ ea quæ exteriùs sunt, sint rubea: vel „ propter variationem aliquam ex par- „ te objecti; sicut contingit aliquando, „ quòd expositione candelæ factæ de „ serpentis pinguedine, & dispositione „ palearum, videntur paleæ serpentes „ esse operatione naturali. Simile est in „ aliquibus virtutibus quarumdam re- „ rum mineralium; & quia iste modus „ non latet Dæmones, & sunt ministri „ veloces, potentes, quæ necessaria sunt „ ad hæc, statim afferre: ideo sensus no- „ stros frequenter deludunt, osten- „ dentes rem aliter quàm sit, dum eam „ faciunt aliter quàm se habeat appa- „ rere: quod quidem fit per variatio- „ nem modicam inducendo eam circa „ organum, vel objectum: quæ quidem „ variatio non mutat formam; sed so- „ lùm est ex quadam accidentali ad- „ hærentia, & est ut passio, non passi- „ bilis qualitas.

„ *Tertium modum* sic possumus in- „ telligere; Res siquidem, quæ præstò „ est sensum nostrum sine visibili ob- „ staculo potest dupliciter latere; aut „ quia impeditur virtus sensus, ne per- „ veniat ad sensibile; aut quia impedi- „ tur species sensibilis, ne perveniat ad „ sensum: & utrôque modô impeditur „ sensus, ne percipiat, quòd sibi est præ- „ stò. Utrumque autem horum satis „ credendum est esse possibile virtuti „ Dæmonis, & ideo dicitur posse fa- „ cere per hanc viam, ut hominem „ reddat invisibilem, quod tamen cer- „ tum non est; si tamen est, hâc viâ „ posse fieri, non est multum incredi- „ bile.

§. II.

De energumenis, & Dæmoniacis.

DÆmones interdum humana subi- re, & torquere corpora certò constat. Id quidem pluribus Scripturæ sacræ textibus innotescit, his maximè quibus Christus Dominus Dæmonia ejecisse sacri Evangelistæ testantur. Sic *Luc.11.* postquam Christus Dominus Dæmonium, quod erat mutum ejecit, & loquutus est æger, invidiâ ducti Scribæ, & Pharisæi dixerunt: *In Beelzebub Principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia*; quibus verbis supponebant Dæmoniacos dari, quinimo sciebant ipsum, qui curatus fuerat, Dæmoniacum fuisse. Nec ex illa fide quam habebant, ipsos reprehendit, sed solùm ostendit non in tali virtute, sed in digito Dei se ejicere Dæmonia. Sic pariter ipse Christus Dæmones ab humanis corporibus plerumque ejecit; sic apud sanctos Evangelistas narratur illa insignis ejectio legionis Dæmoniorum, quę unum hominem possederat: & ab iisdem Evangelistis sepè narrantur mirabilia à Christo Jesu facta circa ejectionem Dæmonum ab hominum corporibus, ipsis clamantibus, & testificantibus vim sibi inferri, eò quod à propriis habitaculis pellerentur: Et apud S. Lucam ajebant Discipuli: *Etiam Dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo*, & apud SS. Lucam, Marcum, & Matthæum *Dæmoniacus lunaticus* à Christo curatur: at verò Scripturæ illæ sacræ non assererent Dæmones fuisse ab humanis corporibus ejectos, pulsosque, nisi reverà intus extitissent.

Deinde ipsa satis apertè dicit illos Dæmones corpora intrasse, & exiisse, ac ejectos esse; quæ nec possunt, nec debent explicari, nisi asserendo revera intus extitisse, & inde fuisse pulsos: si enim Dęmones non ingrederentur corpora, & egrederentur, quorsum voces

Domi-

Domini apud S. Marcum : *Exi spiritus immunde ab homine isto ?* Quorsum petitio Dæmonum dicentium, *Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus*; & illud *Exeuntes spiritus immundi intraverunt in porcos ?* Hanc autem facultatem ejiciendi DæmoniaChristus Dominus non solum suis Apostolis,sed etiam Ecclesiæ ministris, nec non, & fidelibus sanctitate præditis contulit. Hinc in ipsis nascentis Ecclesiæ cunis innumeros prope-modum Dæmones ab hominum corporibus ejectos operâ exorcistarum narrant Ecclesiæ Patres, ac Historici. Sic in primis Tertullianus ad Scapulam cap.2. *Dæmones,* inquit, *non tantùm respuimus, verùm, & revincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicut plerisque notum est*. Et sanctus Cyprianus *Epistola ad Dæmetrianum Africę Proconsulem*,ita de Dæmonibus à se, & aliis Exorcistis depulsis loquitur : *O! si audire eos velles, & videre, quando à nobis adjurantur, & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis, de obsessis corporibus ejiciuntur, quando ejulantes, & gementes voce humana, & potestate divina flagella, & verbera sentientes, venturum judicium confitentur*, &c.

Dices 1. S. Ildegardis, ut legimus in libro 3.ejus vitæ cap.20. testatur se vera visione vidisse quamdam Energumenam, & quod ipsa (inquit) permissione Dei quadam nigredine, & fumo Diabolicæ conglobositatis obsessa erat, „ & obumbrata, quæ totam sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec ex elevato intellectu suspirare permittebat; velut umbra hominis aut alterius rei, vel fumus opposita obtegit, & perfundit, unde hæc rectos sensus, & actus perdebat, „ & inconvenienter sæpius clamabat „ ac faciebat. Et me cogitante, & scire volente quomodo Diabolica forma, idest substantia, hominem intraret,vidi,& responsum habui,quòd „ Diabolus in sua forma, ut est, hominem non intraret, sed eum umbrâ, „ & fumo suæ nigredinis obumbrat,& obtegit : si enim forma illius hominem intraret, citius membra illius solverentur, quàm stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, ut hominem in sua forma intret, sed supradictis perfundens ad insaniam, & inconvenientia evertit, „ & per eam quasi per fenestram vociferatur, & membra illius exterius „ movet, cùm tamen in eis in forma „ sua interiùs non sit, animâ interim „ quasi sopita, & ignorante quid caro corporis faciat : Ergo revera Dæmones Energumenorum corpora non intrant,

Nego consequentiam : nulla namque ex præfata revelatione contra præsentis veritatis assertionem evincitur; in ea namque revelatione plura peccare videntur. *Primò*, quia principio verè tantùm describitur obsessio,non possessio. *Secundò*,quod inquisitio hæc parum erat necessaria, & satis curiosa. *Tertiò* quia suspectum est quod ait,Deum non permittere, ut Diabolus secundum suam essentiam, ut solet esse in suo loco,corpora possideat. Communis enim Theologorum distinctio hoc discrimen statuit inter *obsessos*, & *possessos*, quòd in his sit Dæmon,ut erat nonnumquam in statuis idolorum,& hoc indicant inflationes, & multa alia, quæ in possessis cernuntur. *Quartò*,quia ratio nulla est; nec enim forma Dæmonis sive substantia ejus spiritualis ipsi corpori contraria sic est, ut illud statim destruat, etiam si nolit, solo ingressu. *Quintò*, quia non semqer anima sopita est, quando Dæmon Energumenum, vel obsidet, vel possidet, ut apparet; quia videmus sæpe illos omnium recordari, quæ egerint. *Denique* sancti Theologi omnes sic semper loquuti, & opinati fuere, ut dicerent Dæmonem corpus àrreptitij intrare, & ab eo exire, non

qui-

quidem id subire, ut informet, vel tanquam pars ejus, quod vocant, corpus integret; sed tantùm ut loco vel instrumento organico usurus.

Dices secundò: Duo spiritus nequeunt eumdem locum definitivum occupare; sed anima totum corpus occupat: ergo Dæmon non potest ipsum occupare.

Distinguo majorem: Non possunt eumdem locum occupare secundum eumdem existendi modum, concedo: secundùm diversum, nego. Anima autem est in corpore, non ut in loco, sed velut forma ipsum corpus informans, & vivificans; Dæmon verò in ipso est, ut motor assistens, illudque corpus movens; quapropter anima, quæ est spiritus conjunctus, & Dæmon, qui est spiritus separatus diversas in eodem corpore habere possunt operationes: Anima quidem poterit corpus vegetare, nutrire, & sensitivum efficere: Dæmon verò illud movere localiter, atque vexare.

Petes quibus de causis Dæmones corpora possideant? Respondeo id fieri maximè quinque de causis. Dæmones hominum corpora invadunt, & possident, ut exponit *Joannes Nider* in suo Formicario cap.11. aliquando pro proprio majori possessi merito, aliquando pro alieno levi delicto, aliquando pro suo veniali delicto; aliquando pro gravi peccato alieno, & aliquando pro magno facinore proprio. *De primo* patet in Dialogo Severi, S.Martini charissimi discipuli, ubi fertur quemdam „ Patrem sanctissimæ vitæ, tantùm dotatum in gratia expellendi Dæmones, ut hi nedum verbis suis propriis „ fugarentur, sed etiam ejusdem Patris „ epistolis, & cilicio. Cum autem coram mundo Pater esset celeberrimus, „ se tentari sensit vana gloria. Cui vitio licet viriliter resisteret, tamen ut „ humiliaretur amplius, totis præcordiis Deum præcabatur, quatenus „ quinque mensibus à Dæmone possideretur; quod & factum. Nam cum „ statim possessum vinculari oportebat, & omnia applicare sibi Dæmoniacis communia: finito autem quinto mense, prorsus, & ab omni vana „ gloria, & à Dæmone liberatus est.

„ *De secundò*, quomodo ex alieno „ levi delicto, aliquis possideatur, ponit exemplum beatus Gregorius de „ B. Eleutherio Abbate, viro simplicissimo, qui cum prope monasterium „ virginum pernoctaret, ei ignoranti „ ordinaverunt ad suam cellam poni „ parvulum puerum, qui omni nocte „ vexabatur à Dæmone, sed eadem „ nocte à Dæmone liberatus est per „ Patris præsentiam. Hic cum rem dixisset gestam, & puer jam positus „ esset in monasterio sancti viri, & „ transactis multis diebus paulo immoderatè lætus de liberatione pueri, ait ad confratres suos: Fratres, „ Diabolus sibi cum illis Sororibus jocabatur. Sed ubi ad servos Dei venit, puerum hunc accedere non præsumpsit. Et ecce statim Diabolus „ puerum vexare cœpit, & per lachrymas, & jejunia sancti viri, & confratrum difficulter, sed eadem die „ liberatus est.

„ *De tertiò*, videlicet de proprio veniali peccato; patet per Cassianum „ collatione Abbatis Sereni 1. dicentem de Moyse. Moyses, inquit, in „ eremo cum singularis, & incomparabilis vir esset, ob reprehensionem „ unius sermonis, quem contra Abbatem Macharium disputans paulò „ durius protulit, quadam scilicet „ opinione præventus, tam diro confestim traditus est Dæmoni, ut humanas egestiones ori suo ab eo suppletas ingereret; quod flagellum „ purgationis gratia se Dominus intulisse, ne scilicet in eo, vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis ejus, auctore medio „ demonstravit. Nam continuo Abbate Machario in oratione submisso „ dicto

„ dicto citius nequaquam spiritus ab „ eo fugatus abscessit. Simile videtur „ huic quod dialogorū 6. S. Gregorius „ refert de quadam Dei famula inMo- „ nasterio Virginum, quæ hortum ibi- „ dem ingressa, lactucam conspiciens, „ & concupiscens, quam signo crucis „ benedicere oblita, avide momordit, „ arrepta à Dæmone cecidit, & vexa- „ batur,quo usque statim vocato beato „ ibidem Patre Equitio, per eumdem „ liberata est.

„ *De quarta* causa, qua dictum est „ pro alieno gravi peccato aliquem „ possideri;patet ibidem per B.Gregor. „ nam ut refert,Fortunatus Episcopus „ Diabolum ab obsesso homine repu- „ lerat. Sero igitur Dæmon idem in „ specie peregrini per plateas civitatis „ clamare cœpit. O virum sanctum „ Fortunatum, ejecit de ospitio pere- „ grinum: quem quidam vir invitavit „ suum ad hospitium. Et quærendo „ causam expulsionis, gavisus est su- „ per derogatione sancti viri, quam à „ peregrino ficto audivit. Exinde au- „ tem Diabolus puerum invasit, & „ prunis injecit, ac animam ejus ex- „ cussit, sicque pater miser primum „ quem recepisset hospitio, intellexit.

De quinta vero causa proprii facinoris, & magni communiter,tum in sacra scriptura cùm in Sanctorum passionalibus legimus, nam sic 1. Reg. 15. Saul inobediens Deo,possessus est. Ita Joannes Nider.

Qualiter autem,&quam ob rationem Dæmon humana corpora subeat, docet S. Bonaventura in 2. dist.8. 1. parte, art.2. quæst.7. Dicendum, inquit, quod sicut innuit textus Evangelicus, & Augustinus, etiam in libro de divinatione Dæmonum, Dæmones per naturam suæ subtilitatis, & spiritualitatis, possunt quæcumque corpora penetrare,& in eis sine aliquo obstaculo, & impedimento subsistere; ratione verò suæ potestatis possunt ea corpora, in quibus sunt, commovere, & conturbare; sicut enim spiritus spiritui penetrabilis esse non potest, sic nec corpus potest resistere spiritui: ideo Dæmones quantùm est de potestate, & subtilitate naturæ,possunt corpora humana intrare,possunt etiam ea vexare nisi prohibeantur à superiori virtute: & cùm permittantur introire, & vexare, tunc dicuntur corpora obsidere. Permittit autem hoc Dominus sive ad gloriæ suæ ostensionem, sive ad peccati punitionem, sive ad peccantis correptionem,sive ad nostram eruditionem: sed ex qua istarum causarum determinatè permittat, latet hoc humanam industriam, propter hoc, quòd occulta sunt Dei judicia: hoc tamen planum est, quod non fiant injustè, & ideo non permittit talia sine causa.

Quæ autem sint signa, quibus certò dignosci possit Dæmonem aliquod corpus invadere, & agitare, non ita facilè determinatur. Contingit enim interdum, ut qui Energumeni apparent, tales reverà non sint, in illisque plura ficta,aliqua à morbo, nulla sint à Dæmone. Quocirca, ut judicari possit, an Dæmon reverà corpus inhabitet, & torqueat, indaganda est in primis, inquit Herinx. *Disputatione 4. quæst.9.* obsessionis origo,& ingrediendi modus, & maxime ipsius ingressùs effectus, & signa, cujusmodi sunt,absente miraculi divini suspicione,subita notitia linguæ peregrinæ, artis legendi, aut similis, locutio de rebus sublimibus, quas afflictus numquam didicit; absentium notitia, revelatio occultorum, operationes vires hominum excedentes. Item, quòd afflictus non patiatur reliquias sacras,nomina Sanctorum,& potissimùm Jesu; & sanctissimæ Trinitatis, exorcismos &c. præsertim quando ipso homine inscio adhibentur. Item si prohibeatur omnino loqui, vel sancta nomina proferre, confiteri, communicare, &c. His accedunt indicia, quæ ex subita mutatione status corporis, vultùs, mo-

morum, vel ex modo afflictionis externæ prudenter desumi possunt. Faciliùs autem fertur de obsessione judicium; quando omnia, vel præcipua ex allegatis signa concurrunt: maximè verò quando aliquo idiomate priùs ignoto, absentia, & occulta revelat, &c.

Qualiter autem expellendi sint Dæmones ab Exorcistis, quibusve mediis, & precibus utendum sit, in longum proferunt varii Authores, maximè verò noster Hieronymus Mengo Vitellianensis, in suo *Flagello, Dæmonum*, breviùs verò in *fuste Dæmonum*; duobus nempe libris ab eo editis, nec-non, & Antonius Stampa Clavenensis, *Lib. de fuga Satanæ*. Sed præ cæteris consulenda sunt Rituale Romanum, nec non, & Pastorale Diæcesanum.

Exorcista autem in primis curare debet, ut viva fide, & in Deum fiducia sit præditus, purâ conscientiâ, animique humilitate, jejunio, & oratione armatus, non inanis gloriæ captandæ, aut turpis alicujus temporalis lucri cupidus, sed sola necessitatis, vel charitatis causa rem hanc arduam aggredi, & auspicari debet. Quocirca in primis ipsi cavendum est à vocis contentione, nec non passionum, aut affectuum concitatione, quibus interdum nonnulli se frustra fatigant: sed potiùs adlaboret in eliciendis actibus fidei, spei, & charitatis: Cavendum pariter ab inutilibus, vanis, & curiosis quœstionibus, & interrogationibus, &c.

Exorcizandus verò in primis monendus ut, per salutarem confessionem, conscientiam suam ab omni peccato, quâ poterit diligentiâ, & pietate mundet, sacra sinaxi muniatur, frequenter oret, jejunet, & signum crucis, aquam benedictam, sanctorum reliquias in cera benedicta consignatam Agni Dei figuram, aliaque sacra amuleta usurpet, fidem ac fiduciam in Deum excitèt; nec si curatio differatur, animo cadat, paratus semper sese Dei ordinationi subjicere; eâ maximè consolatione fretus, quòd hac temporali Dæmonum agitatione, æternum ab eis infligendum reprobis tormentum vitabit. Ita Herinx.

§. III.

De Lamiis, Strigibus, & Sortiariis.

PRæter perditissimos homines, qui cum Dæmone fœdus ineunt, ut ejus ope futura aut abdita renuntiare, & dijudicare valeant, præterque nefandos illos Magos, & incantatores, qui pactum cum Dæmone feriunt, ut illo operante ac juvante, quæ optant, mira ac stupenda præstare valeant, & implere, de quibus opportunior nobis erit sermo, cum de Divinatione ac Magia in *disputatione de fide* tractabimus; sunt, & alii, prædictis non minùs execrandi, qui omnem divinam prorsus religionem exuentes, omniaque quantumvis sacra horrenda impietate conculcantes, omninò se Dæmonis subdunt imperio, ut ad ejus nutum, quidquid malitiæ aut sceleris, vel infidelitatis apud alios homines, qui Diabolo quomodolibet devoventur excogitari potest, id totum ipsi exerceant, & perficiant.

Hi autem perditissimi vario donantur nomine; sed communiori ac usitatiori *Sortiarij*, non solum à *sortibus* cum Dæmone initis, sed etiam à procuratis maleficiis appellantur. Cum autem inter hos pessimos Diabolicæ artis professores longè plures sint mulieres quàm viri; propterea, quod sexus iste ob nimiam credulitatem facilior sit ad deceptionem, nec non ad libidinem pronior, inde solitò fœmineum nomen ipsis execrandis hominibus etiam tribuitur: dicuntur namque *Lamiæ*, & *Striges*; propter ea quod Lamia sit animal quoddam crudele nimium, faciem prætendens muliebrem, equinos vero pedes habens, de quibus Lamiis loquitur

tur Jeremias *in Trenis*, dicens, *Lamiæ nudaverunt mammas, lactaverunt catulos suos*. Strix autem avis quædam est nocturna, & importuna, sic dicta à stridore quem facit; de qua Lucanus lib.6. *quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur*. Hæc inquam avis pueros adhuc lactentes aggredi tentat, ut ex illorum corpusculis vitalem sanguinem sorbeat. Qua de causa perditissimæ illæ mulieres, quæ Dæmonibus devoventur, *Striges* appellantur; propterea quod sub felis, seu catti larvata specie plerumque dormitantes puerulos aggrediuntur, & per inguinem eorum sanguinem sugunt. Lamiæ vero cùm ex Philostrato *in vita Apollonij* advenerem propensissimæ sint, & carnes humanas devorare cupiant; quo-circa formosos homines, quos habent obviam, ad libidinem provocant, quò facilius eis mortem inferant, & postmodum eorum carnibus exsaturentur. Hac etiam ratione id nomen nefandis illis Diaboli sectatoribus inditur. De his autem nonnulla hic breviter referenda duxi ex Doctioribus quibusque authoribus, penes quos infra dicendorum sola sit fides.

Sciendum itaque in primis, ut referunt Paulus Grillandus *tractatu de Sortilegiis num.26.* Delrius *disquisitionum magicarum lib.2. quæst.16.* Laurentius Anianus *de natura Dæmonum lib.4.c.4.* nec non, & noster Alphonsus à Castro *lib.de impia Sortilegarum Hæresi cap.4.* quòd quisquis hanc Diabolicam sectam profiteri vult, adducitur primò ab eo à quo docetur ante tribunal Dæmonis: in solio quodam ad regis instar sedentis. Dæmon enim se illis in figura quadam visibili, & corporea ostendit, ut falsam majestatem suam, & imperium ementito quodam signo illis persuadeat. Coram illo itaque adductus, is, qui hanc sectam profiteri paratur, statim debet abnegare baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere. Deinde opportet, ut omnia Ecclesiastica sacramenta rejiciat, crucem, intemeratæ Virginis, & aliorum quorumcumque sanctorum imagines projicere debet, pedibusque propriis conculcare. Hanc tamen conculcationem imaginum non est opus coram ipso Dæmone statim efficere, sed satis est, ut postea se facturum promittat, cum primum sese obtulerit occasio.

His peractis, Dæmoni velut principi aut regi perpetuò sese obligatum ac devinctum reddit vovens in manibus ejus se perpetuo futurum illi fidelem, & omnibus illius mandatis pariturum. Post hæc, tactis scripturis superquodam libro obscuras quasdam, & ignotas paginas continente, jurejurando promittit se numquam ad fidem Christi redditurum, ac divina præcepta servaturum; sed solum ea, quæ per ipsum principem, Dæmonem videlicet, mandabuntur.

Promittit insuper se venturum, quoties vocatus fuerit ad congregationes nocturnas, & sacrificia se facturum, quæ horis illis nocturnis fieri viderit; preces emissurum, ac orationis cultum se illi exhibiturum; omnia denique alia, quæ ab aliis ibidem fieri viderit se facturum. Quo voto, & juramento per illum emisso, statim Dæmon, qui in solio sedens velut regem se illi ostenderat, hilarem frontem prætendens, promittit illi sic stanti se daturum, quam in se non habet, perpetuam fœlicitatem, & gaudia immensa; & quascunque in hoc mundo cupierit habere voluptates, & tandem post hanc vitam, multo majora se daturum spondet. Deinde unum Dæmonem constituit ad illius custodiam, & doctrinam, qui illum perpetuò comitetur, & illi

„ per omnia serviat, & omnia tribuat, „ quæ ille cupiet.
„ Huic Dæmoni ad custodiam destinatò, inter alia hoc peculiare officium „ commissum est, ut quotiescumque „ opportuerit ad ludos accedere nocturnos, ille hoc denuntiet suo clientulo, & illum deferat ad locum congregationis. Hunc Dæmonem, qui velut patronus ad custodiam datus est, ipsi homines hujus Diabolicæ artis professores vocant *Magistrum*, *Martinetum*, aut *Martinellum*. Ita Alphonsus.

Addit Delrius, quod ubi omnes Dæmoni Regis instar in solio sedenti sua præstiterunt obsequia: omnes ad convivium evocantur. Notatque, quòd soleant diversæ mensæ instrui tribus, vel quatuor ciborum generibus, interdum delicatissimorum, interdum valdè insulsorum onustæ, quibus pro dignitate sua, aut opibus singuli locantur. Aliquando suus cuique Dæmon assidet: Aliquando malefici una ex parte, & suus cuique Dæmon ex adverso. Nec mensæ sua deest benedictio, cœtu hoc digna, verbis constans planè plasphemis, quibus ipsum Beelbebub, & creatorem, & datorem, & conservatorem omnium profitentur. Eadem est actio gratiarum quam subdunt mensis sublatis. Convivio intersunt facie interdum aperta, interdum velata linteo, vel alio velamine, aut persona sic etiam personati. Post convivium quisque Dæmon suam quam custodit discipulam manu prehendit, & ut omnia fiant ritu quam possunt absurdissimo, dorsis invicem obversis, & in orbem junctis manibus, jactantes capita more fascinatorum, choreas ducunt; nonnumquam candelas accensas manu tenentes, quibus cum ante Dæmonem osculantes adorant, & cantant fescenninos in honorem Dæmonis obscænissimos. Vel ad tympanum fistulamve sedentis alicujus in bifida arbore saltant, omniaque ridiculè, & contra cæterorum morem peragunt. Tum suis amasiis Dæmonibus fœdissimè commiscentur.

Quando sacrificia fiunt, fieri solent statim initiò, peracta adoratione: Sacrificia tamen etiam extra conventum sæpè faciunt. *Denique addunt*, quemque narrare sua ab ultimo facinora, quæ quò graviora, & magis execranda fuerint, eò collaudari uberius: si nulla sint, vel non satis atrocia, verberari segnes atrocissimè à Dæmone, vel à quodam malefico seniore: Ultimò pulveribus (quos aliqui scribunt esse cineres hirci illius quem Dæmon assumpserat, & quem adorant, subitò coram illis flammâ absumptis) vel venenis aliis acceptis sæpe etiam indicto cuique nocendi penso; & pronuntiato pseudothei Dæmonis decreto *ulciscimini vos*: *alioqui moriemini*, ut agnoscas legem charitatis legi contrariam; suas quemque domos, si propè sint, pedibus, sin distantiores, advecti, repetunt.

Conventicula, ut plurium ineuntur, vel noctis mediæ silentio, quando viget potestas tenebrarum: vel interdum meridie, quò sunt qui referant illud Psalmistæ notum de Dæmonio meridiano. Et Aben-Esra scribit à Magis certos dies, & horas observari. Striges videntur in diversis regionibus varios habere statos dies. In Italia frequentant noctem, quæ feriam sextam præcedit, idque circa noctis medium, Lotharingicæ Striges conveniunt noctibus, quæ præcedunt feriam quintam, & diem Dominicum, teste Remigio *lib.1. cap.14.* apud alios legi noctem, quæ præcedit feriam tertiam.

Quod autem Dæmon eas striges non transferat nisi unguento priùs oblinitas; id præstat variis de causis vel, ut unguento magis audeant, vel quia tenuiores sunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore assumpto ferendum; horum enim unctione sensum obstupefacit aliquando, & miseris, persuadet

suadet vim unguento inesse maximam. Aliàs autem id facit, ut sacrosancta à Deo constituta sacramenta mimicè adumbret. & per has quasi cæremonias suis orgiis reverentiam, & venerationem conciliet. Nihil verò ad translationem conferre vim unguenti, vel inde patet, quòd etiam si, qui statuto conventûs tempore ex curiositate quadam cupientes conventui interesse se unguento illiniant, revera per aerem eò devehantur (Deo id, ut multoties probatum, ad puniendam incredulam curiositatem tam temerariæ audaciæ permittente) tamen si quis fide firmus, charitate armatus, ad fraudes Dæmonis revincendas, dissipandasque ad veræ fidei confirmationem, eo se unguento inungeret; proculdubio, ut rectè infert Binsfeldius, nulla sequeretur translatio; quia hic omne pactum cum Dæmone cessat, neque id Deus esset permissurus. Et propterea, quando extra conventui destinata tempora, sese inungerent Sagæ, non avolarent, nec auferrentur, eò quòd id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc, & ideò non unguntur nisi audito conventus signo. Aliquando monentur à suo Martinello, aliquando à vocibus prætervolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter, juxta Spineum cap.30. Sunt tamen quidam malefici, qui ex peculiari pacto ad certum quoddam signum, sive unctionem, sive pilei, aut pallii posituram, sive quod aliud, quando volunt aliò deferuntur: sed quod dixi, frequentius est.

QUÆRES *an reverà Striges à Dæmone ad conventicula deportentur*.

REspondeo id videri probabilius viris gravissimis qui de hac materia scripserunt. Ita namque censent Laurentius Ananias libro 4. *de natura Dæmonum*; Joannes Franciscus Leonis Episcopus Thelesinus libro *de Sortilegiis*; Alphonsus à Castro *opusc. de Sortilegiis*; Grillandus lib. 2. *de Sortilegiis*. quæst. 7. Delrius lib. 2. quæst. 16. & alii plures, quos ipse ibidem laudat.

Probatur itaque hujusce responsionis veritas; Idcirco negaretur realis illa strigum deportatio; vel quia id non posset Diabolus exequi; vel quia Deus non permitteret; vel denique quia nullo testimonio fide digno potest suaderi: sed neutrum ex iis potest affirmari: Ergo revera Striges ad suum Diabolicum conventum dicendæ sunt realiter deportari. Probatur minor quantum ad primam partem, nempe quod Dæmon possit strigum corpora motu velocissimo in remotissima quæque loca deportare; supra namque probavimus Angelos movere posse corpora, quod non solum sanctis, sed etiam perversis tribuitur; Dæmones namque nativas dotes retinuerunt; adeoque eamdem nativam virtutem quam sancti Angeli habent erga corpora: Constat autem ex Scriptura S. Angelos varia corpora deportasse. Legimus namque apud Danielem c.14. quod Propheta Habacuc capillò per Angelum à Judæa in Babylonem brevi temporis spatio deportatus fuerit, & inde reportatus. Similiter Actorum 8. Philippus Diaconus à spiritu ex deserto in Azotum delatus est. Testatur etiam S. Marcus cap. 5. quod Dæmones ab hominis corpore Christi Domini imperio ejecti, & porcos ingressi, eos in mare præcipitaverint. Possunt ergo revera Dæmones corpora deportare.

Confirmatur ipsàmet experientiâ variorum exemplorum, quæ sine protervia nullus negare potest. Primò namque gravissimi sanctissimique Patres referunt Simonem magum coram S. Petro alarum Dæmoniacarum remigio in aerem sublatum volitare visum fuisse. Ita cum Clemente Romano *lib. 6. Constitutionum Apostolicarum* refert Egesippus *lib. 3.* Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi 6.* & cæteri: idipsum de Abari Scy-

Scytha testantur Origenes *lib.3.contra Celsum*, & Nazianzenus *epist.* 22. Proponit etiam Anglorum Historia Badudum Britanniæ Regem hac arte volandi, sed infœlici exitu parem. Idem de Erico Suecorum Rege testatur Joannes Magnus *lib.* 17. nempe, quod ille Rex in quam partem pileum verteret, in eam subitò Dęmonum ope asportaretur regionem; Nangiacus *in Chronico* affirmat Berengarium Hæreticum, & magum eadem nocte Romæ interfuisse, nec non, & Turonensi Ecclesiæ, in qua lectionem decantavit. Similia de Matisconensi Comite refert Petrus Cluniacensis: quod nempe equo nigro impositus per aerem subvectus fuerit. Constat ergo Dæmonem revera corpora deportare posse, constat pariter iisdem exemplis Deum idipsum interdum permittere.

Probatur etiam tertia pars ejusdem minoris; nempe quod hoc ipsum constet testimoniis fide dignis. *Primò* quidem illis omnibus attestationibus, & confessionibus, quas ab ipsis strigibus exceperunt, tum Inquisitores, tum judices ad earum juridicam interrogationem, & damnationem deputati; quorum varia exempla proferunt Paulus Grillandus *lib.* 2. *de Sortilegiis quæst.*7. Alphonsus à Castro *cap.* 15. addens se multa posse alia afferre testimonia, quæ per fidelissimos testes in Hispania contigisse noverat: Bartholomæus Spinetus sacri Palatij Apostolici magister *qu. de strigibus cap.* 17. Nicolaus Remigius *lib* 1. *Dæmonolatriæ cap.*14. quæ omnia brevitatis causa hic exscribere non lubet. Quibus omnibus exemplis constat reverà Striges de loco in locum remotum deferri. Quod utique.

Confirmatur primò, ex eo quod nonnunquam conventu subitò dissoluto, repertæ sint mensæ, & suppellex argentea, quæ postmodum à dominis agnita, confessæ sunt eorum uxores se illa secum ad conventum detulisse. *Deinde* Sortiarij illi, & Striges locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant; arbores, flumina, agros, domos discernunt, obvios quoque quos in via habuerint sæpe salutant, & alloquuntur: cernuntur etiam non rarò ab aliis viris Catholicis, & mente sanis ad conventum euntes, vel à conventu redeuntes; interdùm etiam visæ, & nudæ deprehenduntur. *Denique* hoc ipsum etiam constat per ea quæ vel ante cursum suum, vel post cursum striges ipsæ referunt. Siquidem ex processu earum damnationis constat, quod interdum priusquam ad diabolicum conventum accedant, reservatam ab eis sacratissimam hostiam secum deportant ad determinatum locum, quam, ait Bartholomęus Spinetus, Diabolo offerunt, variis coram eo injuriis, & ludibriis lacessunt, pedibus conculcant, nec non interdum eam, vel muribus, canibus, imò etiam quod est horrendum dictu, bufonibus comedendam tradunt: quæ omnia per somnium contingere non possunt; siquidem evigilantes quam prius habebant hostiam non inveniunt; quod signum est eam revera ab ipsis execrandis Strigibus, ut referunt, fuisse laniatam, & conculcatam, & vilissimis animalibus traditam.

Idem convincunt alia itidem oblata munera, putà, umbilici puerorum, galli, gallinæ, & alia hujusmodi, quæ communiter requirunt Dæmones sacrilegis eorum sacrificiis. Quòd autem res ita se habeant, & isthæc encœnia Dæmonum post oblationem non compareant, millies comprobatum esse testantur varij processus hac de re à judicibus editi.

Eisdem Strigibus referentibus constat, quod dum primò deportantur ad cursum, & negatis coram Domina cursûs fide Christi atque baptismo, faciunt homagium Dæmoni; accipiunt tradente sibi eodem Dæmone pugillum terræ, quâ secum portatâ, & realiter apud se inventâ coservatâque, toto vitæ suæ tem-

tempore utuntur personæ istæ pessimæ ad maleficiandum, non solum pueros, verùm etiam viros mulieres cujuscumque ætatis, projecto terræ illius modico super eas quas volunt personas perdere. Si autem hæc omnia in somnis contingerent, vel delusoriè, nequaquam apud se postmodum vigilantes invenirent.

Confirmat 3. ex eo quod illæ perditissimæ Striges quàlibet hebdomadà duobus diebus languescant, manè videlicet diei, Veneris, & diei Lunæ, propterea quòd ex velocissima reportatione quà illæ noctibus præviis à cursu recipiuntur in propria, patiuntur depositæ quasi vertiginem, & ob hoc lecto decumbentes toto penè illo manè quiescunt. Quo etiam affectu, quasi apertissimo, & clarissimo signo noti earum, suspectas easdem habent vehementissimè, quòd sint Striges: ubi præcipuè præstigiosis operibus alioquin intendunt.

Confirmat 4. ex eo quod testentur in dictis, & factis dum in Diabolico illo resident conventu, & se invicem cognovisse, & comitatas fuisse: fecisse quoque, simulque dixisse, dum sunt in cursu, quæ postmodum concordes referunt, sicut in referendo conveniunt qui vigilant, ea quæ simul vigilantes fecerunt, aut dixerunt, signum autem est apertissimæ veritatis, quòd ista non in somnis perficiantur; nam si unus somniaret, aut delideretur, vel etiam ambo, nullatenus ita mutuò convenirent: non enim experimur, imò impossibile judicatur, & contra naturam, quòd duobus contingat eadem in somnis videre putareve quòd hæc, vel illa fecerint, vel dixerint, absque ulla penitus differentia, ut talibus accidere comprobatur. Siquidem persæpe plures earum simul ire, redireque; ut nulla sit jam negandi ratio, vel apparentia, quòd hæc corporaliter fiant, & invigilia.

Eadem docet, & probat Bernardus Penna Comensis *tractatu de Strigibus*. Ex eo quod, inquit, omnes hujus pestiferæ Sectæ sive mares, sive fœminæ quasi uno ore, & unà linguà fatentur, se eundem modum per omnia, uniformiter observare ubique locorum, in abnegando fidem, ac baptisma, „ & Dominum Deum, ac beatam Virginem Mariam, ac in conculcando „ crucem, & adorando ipsum Diabolum, & faciendo fidelitatem tangen„ do ei manum cum manu earum sini„ stra post tergum, & in omnibus aliis, „ & singulis, quæ in tali ludo, seu con„ gregatione fieri contingunt: itaut „ omnes in idem conveniant, & sem„ per convenerunt à principio illius „ sectæ usque in præsens tempus, ut ex „ earum omnium confessionibus ubi„ que locorum per totam Italiam in „ manibus Inquisitorū nostrorum fa„ ctis, & scriptis in processibus contra „ eas formatis liquidè constat: Quod „ esse non posset, & non ita in omni„ bus se conformarent, si phantasticè, „ & in somniis eis ista contingerent, „ præcipuè cùm phantasmata, & som„ nia secundùm varietatem causarum, „ & qualitatem personarum pro loco, „ & tempore varientur.

Confirmat secundò ex eo quod tales personæ pluries pluribus in locis eundo, vel redeundo de dicto suo ludo per personas Catholicas sunt realiter, & veraciter visæ, cognitæ, & deprehensæ: „ Nam, inquit, ut de his quorum ego „ certiorem habeo notitiam loquar, „ cum ego superioribus annis in Valle„ telina, in terra scilicet *de Ponte* Diœ„ cesis nostræ *Comensis* contra harum „ Strigum pestiferum genus inquiren„ do procederem, dictum mihi à fide„ dignis, quod cum quadam nocte „ paulisper ante lucem quidam fuisset „ à duabus personis Catholicis uisus, „ & cognitus in predicto Strigum „ ludo, juxta quasdam vineas prope „ dictam terram *de Ponte* versùs Abduam

„ duam, relicto dicto ludo, veniens „ cum illis duabus personis domum, „ rogabat eos ne eum apud me accusarent, neque quòd in tali ludo vidissent eum, propalarent, ut in processibus quos ibidem tunc feci legitimè constat, quod quidem non phantasticè, neque in somniis, sed realiter, & corporaliter fuisse evidenter apparet. Quandam insuper puellam octo vel decem annorum Antoniam nomine pater, & mater ejus ad me conduxerunt in dictam terram de *Ponte*, quæ in præsentia illorum, & plurium aliorum retulit mihi qualiter, quadam noctè vocata à quadam avita sua nomine Magdalena, surrexit de lecto, & portata fuit cum ipsa avita sua ad certum locum à dictà terrà de ponte, satis distantem, ubi vidit, & cognovit plures personas in uno prato choreizantes eum prædicta avita sua: cumque postea iterum reportata fuit ad dictam terram de ponte in domum habitationis suæ: quæ omnia seriosè confessa fuit mihi postea Magdalena existens in manibus officii mei,& interrogata à me,an personam aliquam ad ipsum ludum conduxisset, prout ex processu contra eam formato legitimè constat. Plures etiam aliæ personæ, & in dicta terra de Ponte, & in terra Barbeni dictæ vallis, ac etiam in terrâ Clavenæ, prædictæ nostræ Diœcesis, cognitæ,& deprehensæ fuerunt à diversis personis in præfato ludo cum Diabolo existentes, prout hi qui viderunt mihi juridicè retulerunt, & ipsæmet visæ, & deprehensæ confessæ sunt in processibus contra eas formatis, ut in eis apparet. Quæ omnia si quis benè consideret, nequaquam videri neque deprehendi ita clarè potuisse ab aliis, si in somniis, aut phantasticè ipsis Strigibus contigissent.

Confirmatur denique ex eo quòd Ecclesia Catholica non punit crimina, nisi certa, & manifesta, nec habet pro hæreticis, nisi qui in hæresi manifestè sunt deprehensi. *Cap.consuluisti 2.qu.5.* Striges autem jam à plurimis annis pro hæreticis habet, & jubet per Inquisitores puniri, & brachio sæculari tradi, ut patet ex libris *Sprengeri*, *Nideri*, *Iacquerij*, & docet experientia. Ergo vel Ecclesia errat,vel isti errant qui ista pernegant: sed Ecclesia in re ad fidem pertinente errare qui dixerit: *Anathema maranata* sit.

Narrat Cumanus exemplum hujus delationis veritatem declarans. In Mendriosio, inquit, oppido Comensi contigit jam ferè annis quinquaginta elapsis, ut cùm ibi quidam Inquisitor nomine *Magister Bartholomæus de Nomate*; *Dominus Laurentius de Concoretto*, *Potestas*, & *Ioannes de Fossato Notarius*, contra has Striges procederent: una die ista potestas quadam curiositate ducta volens experiri, an verè, & corporaliter Striges irent ad ludum, facta conventione accessit quodam die Jovis serò cum Notario suo, & quodam alio extra oppidum ad quemdam locum, sicut illi Strix prædixerat: & dum ibi prope essent illi tres: viderunt ibi plures personas congregatas coram quodam, qui erat Diabolus in forma hirci, ad modum cujusdam magni Domini sedente: & ecce subitò omnes illæ personę ibidem congregatæ jussu Diaboli, adeò illum Officialem, & omnes ejus socios, Deo ob eorum curiositatem permittente,baculis percusserunt, quod ex talibus percussionibus ille Officialis, & Notarius, & tertius alius infra quindecim dies mortui sunt Hæc ille; quo facto sufficienter probatur hæc ipsa realis ac personalis deportatio. Nihilominus qui eam in dubium revocant.

Obijciunt primò Canonem Concilij Ancyrani quibus ordinatur Episcopis có-

eorumque Ministris, ut in sacrilegos,& Striges animadvertant his verbis, *Episcopi eorumque Ministri omnibus viribus elaborare studeant, ut perniciosam, & à Diabolo inventam sortilegam, & maleficam artem penitùs ex suis parochiis eradicent, & si àliquem virum, aut feminam hujusmodi sceleris sectatorem invenerint turpiter dehonestatum, de parochiis suis ejiciant: ait enim Apostolus ad Titum 3.* HÆRETICUM HOMINEM POST SECUNDAM ET TERTIAM CORREPTIONEM DEVITA, SCIENS QUIA SUBVERSUS EST, QUI EIUSMODI EST, *subversi sunt enim, & a Diabolo capti tenentur, qui derelicto Creatore suo à Diabolo suffragia quærunt, & ideo à tali peste mundari decet sanctam Ecclesiam.*

Illud etiam non est omittendum quòd quædam scelerate Mulieres retrò post Satanam conversæ Dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt, & profitentur se nocturnis horis cum Diana Paganorum Dea, vel cum Herodiade, & innumera multitudine Mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spatia intempestæ noctis spatio pertransire, ejusque jussionibus velut Dominæ obedire, & certis noctibus, ad ejus servitium revocari. Deinde declarat quòd hæc omnia operetur Dæmon per phantasmatum illusionem somnij tempore, unde subdit, *Et cùm solius spiritus hoc patitur, infidelis mens hæc non in animo, sed in corpore opinatur evenire, Quis enim non in somniis, & nocturnis visionibus, extra se educitur, & multa videt dormiendo, quæ numquam videret vigilando? Quis verò tam stultus, & hebes est, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur?* Deinde infra: *Omnibus itaque annunciandum est publicè, quòd qui talia, & similia credit; fidem perdit, & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est ejus, sed illius in quem credit, idest, Diaboli.*

Respondet Franciscus Penna; decretum præfatum eis quæ in confirmationem realis deportationis Strigum dicta sunt non adversari; *Ibi enim*, inquit, *non agitur de Lamiis, & Strigibus, sed de quibusdam hæreticis qui credebant quod Diana fuit in Deam conversa, & quòd creatura mutari, aut transformari potest ex una substantia in aliam*: unde subdit præfatus Canon. *Quisquis ergo credit posse fieri aliquam Creaturam, aut in melius, aut in deterius mutari, aut transformari in aliam speciem vel similitudinem, nisi ab ipso Creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & Pagano deterior.*

Respondent Alphonsus à Castro, & Delrius, dato quòd ille Canon reverà sit Concilij Ancyrani, quod tamen plerique pernegant, quia in Concilij hujus exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non extat. Respondent, inquam, quædam in illo Canone narrari quæ per naturam rerum à Dæmone perfici non possunt; ut equitare cum Diana, vel Herodiade, cùm nec ulla sit Diana Dea, nec Horodias illa ullibi in terris equitet, siquidem in inferno cruciatur. Item, quòd equitent super ullas bestias quę tanta spatia tam citò, & per aerem conficere nequeunt. Item cognoscere aliquam naturam divinam præter Deum, reverà hæriticum est. Quocirca illa meritò à Canone proscribuntur, & damnantur: non verò damnat Canon tanquam hæreticum, quòd quis credat ea fieri à Dæmone, quæ ipsius vires non superant, qualis est illa Strigum deportatio.

Vera itaque Canonis explicatio est, eos hæreticos esse censendos, qui credunt, Primò, quòd aliqua sit Dea, quæ vocetur Diana, vel Herodias. Secundò, quòd aliqua deportetur ad serviendum alicui tali Deæ. Tertiò, quòd aliquis possit ab alio, quàm à Deo in alteram speciem converti. Non autem censet Canon eos esse Hæreticos, qui contendunt

dunt Striges, & Sortiarios personaliter ad longè dissita loca deportari.

Objiciunt secundò varia exempla, quibus constat, quòd inunctæ Mulieres, quæ Striges dicebantur, non fuerint ita deportatæ, sed eodem in loco repertæ fuerint jacentes gravi somno sopitæ; in cujus rei veritatem quatuor exempla profert Bartholomæus Spineus.

Respondeo primò, hæc equidem interdum contingere varias ob causas, tum ex parte Dei, tum ex parte Dæmonis: *Ex parte quidem Dei* aliquando impedientis pacta cum Magis inita servari; ad nempe revincendam hominum curiositatem; maximè verò Inquisitorum, & Judicum, qui inutili, & vana curiositate ducti interdum experiri volunt, num reverà Striges taliter inunctæ alibi personaliter deportentur? *Ex parte verò Diaboli*, qui interdum Sagas decipit, eas loco non movendo, ut sic Judicibus, & Principibus suadeat falsa esse, quæ de talibus transvectionibus feruntur, atque ita justitiæ executionem impediat. Pactum ergo frustratur; quando majorem humano generi perniciem inde sperat.

Respondeo secundò, quòd interdum etiam Dæmon simulachra quædam Striges, & Sortiarios referentia in eorum locum substituit, ut putentur non translati, sed illic remansisse.

Instabit, Longè faciliùs Dæmon singula hæc cum singulis Strygibus sigillatim ageret: Nulla ergo apparet causa, cur Striges ad conventiculorum frequentiam deportet.

Nego consequentiam, multa enim, inquit Delrius, hinc ille commoda percipit. *Primò* namque, per hanc societatem, & plurium consortium vehementiùs in malitia foventur, & indurantur. *Secundò*, hoc pacto criminis participatione singulorum peccata aggravantur. *Tertiò*, talibus illicibus, & variis, quæ illic fiunt, inductionibus, plures faciliùs implicat. *Quartò*, multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei, hominumque timorem, & mutua imitatione ad majora facinora inflammat, ut solent carbones juncti. *Quintò*, voluptas nefaria major videtur, quò pluribus innotescit. *Sextò*, difficiliùs convertuntur, quo pluribus testibus se Dæmoni addixerunt, & actuum frequentatione quasi quodam habitu occuluerunt.

Addit Delrius has translationes, de quibus quæritur; posse quatuor modis contingere. *Primò*, sola cogitatione, quod Scriptura sacra vocat *transferri in spiritu*; Similis fuit illa visio Ezechielis, cap.8. ubi ita: *Et emissa similitudo manus apprehendit me, & in cincinno capitis mei, & elevavit me spiritu inter terram, & cœlum, & adduxit me in Jerusalem in visione Dei, &c.* Ultimum enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis, ne putemus hanc similem fuisse translationem illi quâ deportatus fuit Abacuc, de qua Daniel cap. 14. *Aliquando* suis pedibus commeant ad conventus, ut narrat Remigius, & Binsfeldius. *Tertiò*, à Dæmone reverà secundum corpus, & motum localem transferuntur. *Quartò*, aliquando potest contingere, ut ipsi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat translati fuerint.

Proditum invenio in quibusdam P. Joannis Maldonati scriptis de Dæmonibus, quod quando volunt corporaliter transferri, tum se inungunt unguento ex infantilis corpusculi adipe: Quando conventibus per somnium dumtaxat interesse volunt, tum in sinistrum cubare latus: quando verò malunt vigilantes quæcumque in conventu fiunt cernere, ut coram se geri; tum operâ Dæmonis ex ore vaporem quemdam crassum evomunt, in quo gestorum Imagines, ut in speculo intueantur.

Quæ-

QUÆRES 2. *An, & quæ mala Diabolus per Striges hominibus inferat?*

R*Espondeo* innumera propemodum, & infestissima queque à Dæmone per exccrandos illos Sortiarios, nefandasque Striges interdum hominibus inferri. *Primò* namque horum perditissimorum ope puerulis adhuc in cunis vagientibus insidiatur, ut evacuato, & epotato eorum sanguine vitam eis adimat. Quamobrem plerumque Sortiarii, & Striges felis, ac catti larvatam figuram induunt, ut maximè nocturno tempore pueros in lectulo jacentes adoriantur, eorumque sanguinem per umbilicum exsugant. Hujus veritatis plurima exempla profert Bartholomeus Spineus *cap.* 18. & 19. quorum unum hic exscribo. Quidam, inquit, cap. 18. „ Andreas Magnatius Bergomensis habitator Ferrariæ hac hyeme mihi narravit, quòd à quodam suo affine Venetiis commorante, cognovit hoc quod contigit superioribus annis: quandam, inquam, puellam quæ cum Matre Bergomi morabatur, inventam fuisse nocte Venetiis in thalamo dicti sui affinis, quam manè repertam nudam, recognitamque, quia consobrina erat, cùm interrogassent, quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? Plorans illa postquàm vestita ab eis fuit, hæc quæ inferius infero narravit dicens: Hac nocte cùm in lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat surgentem de lecto, & exutam camisia, se quodam unguento, quod ex vasculo assumpsit de sub asseribus extracto perungentem corpus. Et statim in assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascendens, extra fenestram deportata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. Cumque ipsa quoque de lecto surgens, meum, ut mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locum deportata sum, ubi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi: ex quo ego territa cum matrem etiam ob meum adventum conturbatam vidissem, & comminantem, nomen Domini Jesu, & Beatæ Virginis invocavi, & ex tunc matrem non vidi, & ego hìc nuda, solaque remansi. His auditis à puella, scripsit omnia hæc Affinis ille, narravit Inquisitori Bergomensi, à quo capta mulier, & tormentis expedita, cuncta confessa est: & addit se à Dæmone plusquam quinquagesies deportatam, ut puerum illum filium prædicti Affinis occideret: sed tamen prævaluerat numquam, eò quod semper eum invenerit signo Crucis, & sanctis orationibus a parentibus benè munitum. Aliud huic simile ex eodem à nobis exscriptum habes supra quæst. 3. de activitate Dæmonum.

Quare autem Deus permittat, ut sic nefandæ Striges puerulis insidientur; varias causas profert Delrius libro 2. quæst. 5. Primò quidem Deus id permittit quoad baptizatos; quia, inquit, sic à multis peccatis præservati in cœlum rapiuntur fœlices æternùm victuri, & securi, quod malitia non mutabit intellectum eorum. Permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, aut ad eorum probationem, teste S. Augustino lib. 21. de Civit. Dei cap. 14. Ante baptismum verò perceptum non raro permittit Deus illos occidi, ne propter actualia peccata, quæ comissuros videbat si viverent, graviorem sibi damnationem acquirant: Neque Deus propterea crudelis erit, aut non justus: quia propter solum originale peccatum mortem merebantur. Sanè nondum ablutis undâ sacrâ videmus, ut plurimùm Dæmones insidias struere, & eorum nece gaudere. Quia tunc, qui necant malefici longè gravius peccant, & atrociùs Deum offendunt, nam plané

nè innocentes, atque innocuos animâ simul, & corpore perdunt, præsertim si liberos proprios occidant, quos & Dæmoni offerre, & occidere sæpè solent Striges: sicut olim faciebant Chananæi, & cultores Molochi.

Cur verò potissimùm tam teneræ ætati noceant, multæ sunt causæ. Hæc ætas est imbecillior ad resistendum, est incautior ad cavendum, nequit earum conatum deprehendere, vel revelare, vel accusare: Petunt etiam ab his instrumenta maleficiorum; nam persuasum habent, si certò numerò corda infantium exciderint, & comederint, se patientiam omnium tormentorum consequuturas, adeò ut ad confessionem criminum perduci non queant. Conficiunt quoque ex corpusculis infantium occisorum horrendum illud unguentum suum, quod Grillandus dicit vocari in Italia *unguentum paganum*.

Addit Sprengerus parte 2. quæst. 1. cap. 13. obstetrices maleficas maximè puerulis recenter natis insidiari; qua de re varia profert exempla, quorum unum, aut alterum exscribo. Contigit, „ inquit, in Diœcesi Basileensi in oppi- „ do *Dann*, ut mulier quædam, quæ „ ustulatione periit, fateretur se ultra „ quadraginta pueros necasse per mo- „ dum talem, ut quando ex utero egre- „ diebantur, acum capitibus eorum „ per verticem usque in cerebrum infi- „ geret. Altera etiam in Diœcesi Ar- „ gentinensi, pueros absque numero, „ putà quia de numero non constabat, „ se interemisse fassa fuerat. Taliter „ autem fuit deprehensa: nam ubi ex „ uno oppido in aliud causa obstetri- „ candi mulierem quamdam vocata „ fuisset, officio suo completo, dum ad „ propria redire volebat, ubi portam „ oppidi exivit, casu brachium pueri „ recenter nati ex linteo quo præcin- „ cta erat, cui & involutum brachium „ fuerat ad terram cecidit. Quo viso „ ab eis, qui infra portam sedebant, „ dum illa præteriisset, levatum è ter- „ ra, ut putabant petiam carnis, cau- „ tiùs intuebantur, & cùm non petiam „ carnis, sed brachium pueri per arti- „ culos membrorum agnovissent, con- „ silio cum præsidentibus habito, & „ invento, quòd infans ante baptis- „ mum decesserat, brachioque careret, „ malefica capitur, quæstionibus expo- „ nitur, & crimen detegitur: sicque, ut „ prædictum est, absque numero se in- „ fantes interfecisse recognovit.

„ Sed & hoc horrendum facinus si- „ lentio prætereundum in detestatio- „ nem tanti criminis non est; Nam „ ubi infantes non interimunt, tamen „ illos Dæmonibus execrandum per „ hunc modum offerunt. Nato enim „ infante, obstetrix, ubi puerpera ma- „ lefica per se non existit, tunc quasi „ quid operis pro infantis refocillatio- „ ne actura, ipsum extra cameram de- „ portat, & sursum elevans principi „ Dæmoniorum, scilicet Lucifero, & „ omnibus Dæmonibus immolat; & „ hoc in loco coquinæ super ignem „ apponit.

„ *Respondeo* 2. Dæmonum ope Striges innumera, ingentiaque mala interdum hominibus procreare: idque constat variis historiis, & exemplis, ut videre est apud supra laudatos Authores; nam ut missa faciam maleficia insomnii, amatorii, veneficii, aborsus, ligaminis, odii, incendii, & alia hujusmodi; certum est Striges, & Sortiarios varia morborum genera hominibus procreare. Cujus veritatis multa suppetunt exempla, quæ in longum referunt præfati Authores, maximè verò Sprengerus *parte 2. mallei maleficarum qu.1. cap.11.* necnon, & Delrius *lib.3. par.1. quæst.4. sect.5.* Grillandus, & alii: quam utique nefariam virtutem, Deo ita permittente, in cujusvis status homines exercent, ut fusè demonstrat Delrius *quæst. 5.* etiam interdum in ipsos Judices,

ces, qui eos pœnis, & suppliciis adjudicant. Quod enim vulgò fertur, Striges nullam habere amplius maleficiandi virtutem statim, ac in manus justitiæ incidunt, id tantùm Laurentius Ananias *lib.4. de natura Dæmonum* restringit ad eos Judices, qui Deum præ oculis habentes, rectè, riteque suo funguntur officio: nam quos avaritia excœcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas, vel vindictæ amor stimulat, crebro sic à Dæmone excipiuntur, & appetuntur, ut aliquando necem non evadant. Quamobrem cum præfatis Authoribus veriùs dicendum arbitror, hoc immunitatis privilegium solis concessum Judicibus, qui firmitatem fidei, & justitiæ zelum cum pietate jungunt, quæ quia plurimis desunt, idcirco hoc peculiari Dei auxilio carentes à Dæmonum, & Strigum incursibus non sunt immunes.

QUÆRES *denique qua de causa Deus permittat Dæmonem per Sortiariorum maleficia in homines innocentes grassari?*

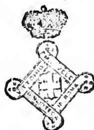
RESPONDEO variis de causis Deum hæc maleficia permittere. *Primò* namque exinde Dei gloria summopere augetur per gloriosam quorumdã suorum attributorum manifestationem. Primò quidem apparet ejus *suavitas* in gubernando; quia cùm Dæmoni liberum arbitrium dederit, ipsi violentiam perpetuam non esse inferendam judicat, impediendo nempe ne perficiat illud quod summopere exoptat, videlicet in humanum genus grassari. *Clementia* pariter hinc elucet in humanum genus; quia si quantùm vult, & potest Diabolus nocere permitteretur, nemo foret illæsus; ideo frequentiùs illi Deus facultatem nocendi denegat, nec quantùm nocere optaret, finit; ut inde appareat ipsum humanæ naturæ curam gerere. *Sapientia* etiam exinde emicat, quia cum Diabolum Deus naturalibus suis viribus uti permittat; gratiâ tamen sua interdum efficit, ut ab hominibus, quos lacessere, & dejicere Diabolus intentabat patientia superetur, ac vincatur. Sicque fit, ut Strigum peccata aliis hominibus vertantur in merita. *Justitia* denique probatur, sed misericordia temperata, quia nempe hominum delicta in hominum vita sic punit, ut nihil supersit solvendum in altera.

Apparet etiam exinde summa hominum utilitas; nam quibus maleficio nocitum, eorum *primò* patientia exercetur, constantia roboratur, devotio accenditur, & homines à pietate deviantes, ad pœnitentiam, & sacramenta Ecclesiæ usurpanda, ac frequentanda revocantur. *Secundò* exinde constat num Deum reverà diligant, necne; tunc enim qui Deum non diligunt, ad veritas artes, confugiunt: qui Deum amant, illi patienter ferunt, & se divinæ voluntati, atque præsidio committunt. *Tertiò*, hi Dæmonum insultus viam facilem ad omne opus virtutum sternunt, afflictio enim intellectum dare solet, & animas à peccatis, & exitio servare, necnon ab admissis revocare. Plures alias hujusce divinæ permissionis causas refert, & expendit Delrius *lib.3. quæst.7.*

Hic superessent adjicienda remedia quibus & caveri, & depulsari possint omnia illa Dæmonis, ac Strigum maleficia: Verùm congruentiori ordine ista proferemus, dum de maleficiis, & incantationibus nobis erit sermo in Tractatu de Virtutibus, & Vitiis, maximè Fidei vivæ, ac perfectæ oppositis. Interim fidem illam spe firmatam, charitate succensam habeas velim (amice Lector: (*Fides enim clypeus est* (inquit S. Paulus ad Ephesios *6.*) *in quo possumus omnia tela nequissimi ignea extingue-*

gere; Nam ait Christus Dominus Marci 16. *Signa eos, qui crediderint hæc sequentur; in nomine meo Dæmonia ejicient: linguis loquentur novis, serpentes tollent; & si mortiferum quid bibérint, non eis nocebit.*

Finit quartus Tomus Theologiæ nostræ de Angelis.

INDEX
RERUM, ET SENTENTARUM,
Quæ in hoc Quarto Volumine continentur.

Prior numerus significat paginam, posterior vero columnam.

A

Absolutum.

OMne Absolutum, ab altero realiter distinctum, potest existere sine ipso, saltem divinitus. 195. 2.

Actus.

Actus meritorius non potest elici ab Angelis, & hominibus damnatis. 336. 1.

Actus moralis bonus potest absolutè haberi ab Angelis, & hominibus damnatis, licèt nunquam habeant propter obstinatam in eis malitiam. 338. 1.

Ideò actus, quo Dæmones credunt non est bonus, quia oderunt creditum. 138. 2.

Quomodo aliquid potest esse in actu, & in potentia simul. 167. 1.

Ad rationem actus vitalis sufficit, quod per ipsam potentiam vitaliter objectum suum percipiat, nec aliud requiritur. 109. 2.

Actus vitalis quomodo producatur. 110. 1.

Æqualitas.

Æqualitatem cum Deo appetierunt Angeli secundum se spectatam. 323. 1.

Æqualitas Angeli cum Deo qualiter fit non ens. 325. 2.

Æqualitas cum Deo potuit ab Angelo apprehendi sine errore. 327. 1.

Æqualitatem cum Deo appetere potest creata Voluntas appetitu inefficaci. 325. 2.

Æternitas.

Æternitas triplicem importat negationem. 186. 2.

Æternitas differt ab ævo, & tempore. ibid.

Æviternitas.

Æviternitas differt ab æternitate dupliciter. 187. 1.

Æviternitas non est successiva. 188. 1

Æviternitas primi Angeli est notior quoad se æviternitatibus aliorum Angelorum. 198. 1

Ævum.

Ævum primi Angeli est simplicius, & invariabilius, quàm ævum aliorum Angelorum. 198. 2.

Angeli substantia, & operationes conveniunt in ratione ævi, quamvis in ratione talis, vel talis ævi discrepent. 200.

Amor.

Amor duplex, naturalis, & supernaturalis. 126. 2

Amor naturalis multipliciter accipitur. 127. 1

Amor alicujus fieri potest major tripliciter. ibid. 2.

Amor naturalis inest Angelo. 128. 1.

Angelus potest cessare ab amore sui. 133. 2

Amare.

Potest dici Angelum se amare necessariò quoad specificationem, non verò quoad exercitium. 129. 1

Angelus naturaliter Deum amare potest. 129. 2

Angelus.

Angelorum quanta sit dignitas. 3. 1

Angelorum naturam, quam difficilè sit explicare. 4. 1

Angeli nomen officium non naturam explicat. ibidem.

Angeli sunt agiles in exequendis Dei mandatis. 5. 1

Angelici nominis triplex acceptio. 5. 2

Angeli nomen iis omnibus tribuitur qui à Deo delegantur. 6. 1

Angeli nomen solam substantiam intellectualem creatam, & materiæ expertem designat, sive bona sit, sive mala. ibid.

Angeli nomen significat eas fœlices, ac beatas mentes, quæ tertium ordinem ultimæ Hierarchiæ cœlestis implent. ibid.

Angelorum existentia.

Angelorum existentia tribus effectibus probari potest. ibid. 2

Angelorum existentia non ritè colligitur ex motu Cœlorum. ibid.

Angelos existere S. Scriptura pluribus in locis suadet. 7. 1

Angelorum existentiam probat Concilium Lateran-

teranense, ibid. 2
Angelus, qualiter dicatur esse propter hominem, & homo propter Angelum. 9. 1
Angelorum existentia sufficienti ratione probatur ab operibus Magorum, & Energumenorum. 9. 1
Angeli reverà sunt à Deo conditi. 12. 2
Angeli fuerunt à Deo creati propter triplicem finem. ibid.
Angeli non sunt ab æterno creati, nec post completam mundi formationem, sed unà cum ipsius orbis formatione, ut suadent Concilia Lateranense, Constantinopolitanum, sacra Scriptura, & sancti Patres. 13.
Angelos creare non debuit Deus ante mundi formationem. 16. 2
Angeli non moventur necessariò ad motum Cœli. 17. 2
Angeli creati fuerunt in Cœlo sydereo. ibid. 1

De Angelorum Natura.

De Angelorum natura variæ sunt sententiæ. ibid. 2.
Angelus variam habet compositionem. 19. 2
Angelos omninò incorporeos sacra Scriptura, Concilium Lateranense, & SS. PP. insinuant, & ratio suadet. 20. 1
Angeli qualiter dicantur operationes corporeas exercere, & pœnas pati. 23. 2
Angelorum corporeitatem propugnant plurimi è SS. Patribus, maximè sanctus Augustinus, verum anceps, & dubius loquitur. 25. 1
Angeli non constant ex materia, & forma physicis. 27. 1
Angeli nusquam deficiunt. 29. 2
Angeli sunt incorruptibiles absolutè. 30. 2
Angelus licèt non habeat repugnantiam, ut à Deo possit destrui, non tamen ad id habet potentiam naturalem, sed obedientialem. 33. 2.
Angeli secundùm naturalia præstant hominibus. 34. 1
Angeli specie differunt ab anima rationali. 35. 1
Angeli omnes non ampliori beatitudine donantur, quàm homines. 38. 2

Angelorum numerus, & ordines.

Angelorum numerum, & ordinem explicare difficile est. 39. 1
Angelorum numerus maximus est, non tamen infinitus. 40. 1
Angelorum numerus Deo est determinatè cognitus, non verò nobis. 41. 1
Angeli sunt plures, quàm nobiliora specierum corporearum individua. 42. 2
Angelorum numerus longè excedit hominum numerum. 43. 1
Angelus non est natura simplex, nec purus actus sicut Deus. 44. 2
Inter Angelos est distinctio specifica. 45. 1
Angeli cur potius distinguantur specie, quàm homines. 46. 2
Angeli nulli sunt speciei ejusdem. 47. 1
Angelica natura est communicabilis pluribus specie diversis. 48. 2
Angelus annihilari potest, & alius ejusdem speciei reproduci? 50. 1

Angelorum operationes.

Angelus unus quomodo dicatur ab alio purgari. 60. 2.
Angeli habent specialia nomina. 61. 1
Angelorum septem sunt Principes, septemque Dæmonum. 62. 2
Angelus non cognoscit per suam substantiam. 65. 2.
Angeli qualiter dici possint actus puri, & esse in actu. 66. 2
Angelus dependet à rebus corporeis, ut ab eis accipiat species, quarum opera illas corporeas intelligat. 70. 2
Angeli discurrere possunt, quia cognoscunt, & deducunt conclusiones ex præmissis. 71. 1
Angelorum virtus ad intelligendum repeti debet, ex eo quod evidentius res intelligant, quàm naturæ intellectivæ sibi inferiores. 80. 1
Angeli possunt aliquid de novo cognoscere. 81. 1
Angelus sua sola essentia, & intellectu habet totalem causam suæ intellectionis. 85. 2
Angelus in entitate sua supernaturalia cognoscere nequit naturæ viribus. 91. 1
Angelus quamvis naturaliter cognoscat Christi Domini humanitatem propria subsistentia spoliari, inde non sequitur, quod cognoscat mysterium Incarnationis naturaliter. 93. 2
Angelus nequit occultare alteri Angelo mentis affectum, sicut nec essentiam. 96. 1
Angelus habet facultatem executivam ab intellectu, & voluntate distinctam. 136. 1
Angelos producere posse aliquod lumen quo magis perficiatur innatus Cœli splendor, incertum est, & fictum. 143. 2
Angelum Deus non potest annihilare pro quolibet instanti in sensu composito, licet possit in sensu diviso. 29.
Angeli interdum apparent hominibus in corporibus visibilibus. 206. 1
Angelorum alii assistentes, alii administratores. 261. 1
Angeli præsunt Ecclesiis, Templis, & Religiosis. 293. 1
Angelus potest sui conceptus notitiam in Angelo distante producere absque eo quod producat aliquid in medio. 111. 2
Angeli cur non possunt efformare corpora perfectè organizata. 204. 1
Angeli non efformant sibi corpus ex Cœli substantia, nec purè elementari, sed ex substantia mixta. 209. 1

Angeli cum corporibus assumptis possunt corpora hominum subire. 211. 2
Angelus ut verè dicatur corpus assumere, oportet ut ipsum moveat motu progressivo, qui sit vitæ indicium. 215. 2
Angeli possunt in corporibus assumptis ambulare. 216. 2
Angeli non possunt corpora sic assumpta vegetare. 217. 1
Angeli in corporibus assumptis verè non loquuntur. 219. 2
Angelus potest seipsum per sui speciem cognoscere. 86. 2
Angelus non potest per eandem speciem cognoscere rem existentem, ut non existentem. 87. 2
Angelus per suæ propriæ substantiæ intuitum nequit alterum Angelum cognoscere. 88. 1
Angeli non cognoscunt secreta cordium. 94. 1
Angelus cognoscere potest entia supernaturalia quoad modum naturæ viribus. 93. 2
Angeli cognitione connaturali multa secreta cordium cognoscunt. 95. 2
Angelus tam potest cognoscere cogitationes nostras, quàm suas, quas utique cognoscit, licet sint ordinis moralis. 96. 2
Angelus potest recipere cognitionem ab alio, quàm à se formatam, nec inde sequitur, quod possit producere visionem beatificam. 108. 1
Angeli habuerunt distinctam, & evidentem cognitionem mysteriorum sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis ex parte attestantis, non verò ex parte rei revelatæ. 258. 1

De custodia Angelorum.

Angeli reverà ad hominum custodiam deputantur. 281. 1
Angelos ad homines mitti decet ordinem divinæ Potentiæ, & Sapientiæ, & dulcedinem divinæ Misericordiæ. 282. 1
Angelica custodia non detrahit hominum libertati. 285. 1
Angelus unus plurium hominum nequit esse custos. 286. 2
Angeli custodes deputantur hominibus ab instanti illorum nativitatis. ibid.
Angelos custodes largitur Deus etiam reprobis. 287 2
Angeli custodes non deserunt homines quantumvis peccent. 288. 1
Angelum custodem habebit Antichristus 289. 2
Angelum custodem non habuit Christus Dominus. 290. 1
Angelum custodem habuit beata Virgo. 291. 1
Angeli non solùm hominum, sed & aliarum rerum sunt custodes, & administratores. 292. 1
Angelorum custodiæ sex sunt effectus. 295. 2
Angeli custodes ob impensa nobis ministeria gloriam accidentalem suscipiunt. 289. 2
Angelos nostros custodes debemus venerari. 291. 2
Angeli quomodo ceciderunt. 290 1

Angelorum Gratia, & Gloria.

Angelus potest conferre ad beatitudinem alterius per modum alicujus appendicis, manifestando nempe aliquam veritatem ipsi prius ignotam. 116. 1
In Angelis duplex est beatitudo, naturalis, & supernaturalis. 231. 2
Angeli fuerunt creati in statu beatitudinis naturalis. 232. 1
Angeli non fuerunt in beatitudine supernaturali conditi. 234. 1
Angeli creari potuerunt in statu beatitudinis. 235. 1
Angelorum existentia æviternitate mensuratur. 188. 1
Angelus non potest naturaliter homines in extasim rapere per visionem intellectualem. 279. 1
Angelus immobiliter adhæret fini ultimo per determinationem extrinsecam, non autem per intrinsecam. 124. 1
Angeli possunt cognoscere futura contingentia cognitione conjecturali, idque quatuor modis. 90. 1
Angeli non cognoscunt futura contingentia à causis liberis pendentia, illa tamen cognoscere possunt. 99. 1
Angeli duos fines, & media habent duplicis generis. 130. 1
Angeli opus habuerunt quadruplici gratia. 239. 2.
Angeli omnes fuerunt gratia sanctificante aliquando illustrati. 241. 2
Angeli omnes in gratia sanctificante conditi sunt. 244. 2
Angelos creari in gratia sanctificante præstantius fuit, quàm post creationem recipere. 246 2
Angeli an gratiam receperint juxta nativam perfectionem. 247. 2
Angeli sese dispofuerunt ad gratiam sanctificantem. 251. 1
Angelus non necessariò se intelligit quantùm ad exercitium; & si necessariò se intelligeret, non propterea ideò se amaret necessariò. 134. 2
Angelus potest accendere intellectum humanum tripliciter. 278 2
Angeli quamquam tenaces sint in eo quod semel elegerunt, non tamen propterea dicuntur immobiles. 126. 2
Angelus illuminatus merè passivè se habet ad illuminationem ab illuminante totaliter in se productam. 116. 2
Angeli statim post suum peccatum fuerunt ad in-

inferos detrusi, & præcipitati. 346. 1

De libertate Angelorum.

Angeli sunt libero arbitrio donati. 120. 1
Angelus tam remanet indifferens, & liber post electionem, quàm ante ipsam. 122. 1
Angeli ab ipso suæ creationis exordio fuerunt liberi. 297. 2
Angelus fuit liber libertate contradictionis, & exercitii in primo suæ formationis instanti. 302. 2

De loco Angelorum.

Angelum esse in pluribus locis continuis, & adæquatis consentiunt omnes. 149. 2
Angelus non potest esse naturaliter in duobus locis adæquatis, nec continuis. 153. 1
Angelus locum indivisibilem occupare potest. 150. 1
Angelus potest se sistere in loco minimo, & indivisibili. 151. 2
Angelus ita determinatur ad locum, sicut anima ad informandum corpus. 154. 1
Angelus potest esse in pluribus locis tam adæquatis, quàm inadæquatis supernaturaliter. ibid. 2
Angeli possunt esse naturaliter in eodem loco, si non omnes, saltem plures. 155. 2
Angelus potest totum aliquem locum deserere, & immediate post, aliquem totum acquirere simul per simplicem mutationem, non verò per localem motum. 178. 1
Angelus potest transire ab uno loco ad alium in instanti per simplicem mutationem. 180. 2
Angelus non potest transire ab uno loco ad alium impertransito medio communicante. 182. 1
Angelus potest velle se esse in loco remoto impertransito medio voluntate inefficaci, non verò efficaci. 184. 2
Angelus potest præsentiam suam restringere ad minimam loci sui adæquati partem. 186. 1
Angelorum spiritualitas non impedit quin verè sint in loco. 178. 1
Si Angelus esset in loco per operationem dumtaxat, sæpè nusquam esset. 143. 1
Angelus potest esse in loco absque ulla operatione. 144. 1
Angelus tam capax est loci definitivi ratione quantitatis virtutis, quam substantia corporis suæ quantitatis molis. ibid. 2
Angelus habet determinationem ad unum locum occupandum potius, quàm ad alterum causaliter à sua virtute motiva, & fundamentaliter à sua substantia. 146. 1
Angelica substantia secundùm se est invariabilis: variari tamen potest per respectum ad locum cui applicatur. 147. 2
Angelus non semper determinatur ad existendum in æquali loco. 148. 2
Angelorum locus est duplex, adæquatus, & inadæquatus. 149. 1

De locutione Angelorum.

Angeli sibi invicem loquuntur manifestando suos conceptus. 101. 2
Angeli sibi invicem non loquuntur per signa corporea. 102. 1
Angeli aliquando dicuntur loqui nutibus, & signis, in quantùm scilicet ad se invicem dirigunt suos conceptus. 104. 2
Angelica locutio non fit per simplicem conceptus manifestationem. ibid. 2
Angelus unus ut dicatur alteri loqui, non sufficit quod illi mentis suæ conceptum aperiat: sed requiritur ut Angelus ille ad quem talis conceptus dirigitur, recipiat aliquid quo moveatur, & excitetur, ut advertat Angelum illum, qui vult ipsi suos conceptus manifestare. 105. 1. 2
Angelum alteri loqui producendo in eo conceptum objecti de quo loquitur, egregiè probat Scotus. 107. 1
Angelus alteri loquens potest sui conceptus notitiam ingerere in audientem tribus modis. 109. 2
Angelus loquens debet prius formare in seipso notitiam objecti, quàm in Intellectu audientis. 110. 2
Angelus loquens alteri Angelo potest mentiri. 111. 1
Angelus potest loqui alteri Angelo in maxima distantia posito. ibid.

De merito Angelorum.

Angeli potuerunt primo instanti esse miseri miseria pœnæ. 238. 2
Angeli meruerunt beatitudinem. 254. 1
Angeli gloriam meruerunt prius tempore, quàm ipsam habuerint. 255. 1
Angeli potuerunt habere majus meritum intensivè, quàm plurimi homines; etsi modico tempore fuerit comparatum. 256. 1
Angeli meruerunt beatitudinem per actum Fidei, Spei, & Charitatis. 256. 2

De motu Angelorum.

Angelus non movetur motu per accidens, sed motu per se. 164. 1
Angelus seipsum movet localiter. 165. 2
Angelorum motus est verus, & realis. 162. 1
Angelo nõ est frustranea potentia motiva. 168. 1
Angeli potentia loco motiva non distinguitur realiter ab ipso Angelo. ibid. 2
Angelus qualiter moveri possit à solo Deo. 169. 1
Angelus unus quomodo alterum movere potest. 169. 2
Angelus moveri potest motu continuo, & successivo. 170. 2
Angelus non potest naturaliter moveri motu di-

discreto. 194. 1
Angelus non potest moveri in instanti ab uno loco ad alium motu propriè dicto. 180. 2
Angeli possunt mutare locum tripliciter. 181. 2
Angelus per mutationem instantaneam potest transferri de loco adæquato in alterum adæquatum continuum, & priori contiguum. 185. 1

De missione Angelorum.

Angelorum missio duplex est, interna, & externa. 261. 2
Angeli quandoq; ad homines mittuntur. 261. 1
Angeli, etiam mali, interdum ad homines mittuntur à Deo. 273. 2
Angelorum missionis tres sunt effectus. 278. 1
Angelorum novem esse ordines probant SS. Patres. 56. 1

De peccato Angelorum.

Angelus non fuit peccator in primo instanti suæ creationis. 297. 1
Angelus peccare potuit in primo instanti suæ creationis. 302. 1
Angelus habuit duas conditiones, quæ requiruntur ad peccandum, in primo instanti suæ creationis. ibid. 2
Angeli in primo instanti suæ creationis licet peccarent, illud tamen peccatum Deo non esset adscribendum. 304. 2
Angelus quanam potentia peccare potuit in primo instanti. 327. 1
Angelus nequit producere novum phantasma in phantasia hominis, nisi mediante objecto naturaliter illius causativo. 280. 1

De cognitione Angelorum.

Angeli in instanti suæ creationis habuerunt rerum saltem universalium species sibi concreatas, ut docet Scriptura sacra. 74. 1
Angeli indigent speciebus impressis ad cognitionem abstractivam rerum possibilium, ut docet Doctor, & probat ratio. 74. 2
Angelus non debet necessariò ferri in ea objecta quorum habet species, nisi in eo actu reluceant. 76. 1
Angelus potest recipere illas objectorum species à Deo, vel à rebus ipsis. ibid. 2
Angelus non indiget speciebus ad cognitionem rerum præsentium. 77. 1
Angelus posset præstantius cognoscere per speciem particularem quidquid cognoscit per universalem. 79. 2
Angelus potest seipsum cognoscere per suam essentiam, & nulla mediante specie intelligibili. 85. 1
Angeli possunt cognoscere divinam essentiam per speciem ipsius distinctè repræsentativam, quæ quidem species esset naturalis quoad substantiam. 88. 2
Angelis in primo statu suæ creationis concreta est species abstractiva Deum distinctè repræsentans. 232. 2
Angeli sunt in determinato spatio. 137. 2
Angeli inviderunt homini propter unionem hypostaticam. 328. 2
Angeli affectaverunt unionem hypostaticam. ibidem.
Angeli non sunt obique. 138. 2
Angeli sunt voluntate donati.
Angelica voluntas non est immutabilis. 121. 2
Angeli primum velle non est à Deo, sed à se. 306. 1
Angeli per virtutem suam limitatam quantitati infinitæ præsentes esse nequeunt. 150. 2

Anima.

Anima rationalis non habet vim assumendi corpora, quia non habet vim administrativam sicut Angelus. 207. 2
Anima triplex habet operationum genus in corpore, sicut in eodem triplicem habet unionis modum. 216. 1
Animam rationalem quare Deus infundat in corpora à Dæmone genita. 224. 2
Animæ defunctorum interdum apparent 262. 2
Anima rationalis potest seipsam per suam substantiam cognoscere dum separatur à corpore. 87. 2

Appetitus.

Appetitus etiam si feratur in objectum ad quod naturaliter inclinatur, potest tamen esse inordinatus, & malus. 318. 1
Appetitus divinitatis hypostaticus non est culpabilis, talis autem non fuit Angelicus. 328. 1

Acquisitio.

Aquisitio quando fit per verum motum localem, partes viciniores prius sunt acquisibiles, quam remotiores, non verò quando fit per simplicem mutationem. 185. 2

B

Beatitudo.

Beatitudo duplex est, essentialis, & accidentalis. 295. 1
Beatitudo naturalis non est inamissibilis. 233. 2
Beatitudinem non potest non velle Angelus, sed potest velle inordinatè propter finem bonum. 319. 1
In ordine ad Beatitudinem Deus eodem modo se habet erga homines, & Angelos. 254. 2

Beatificare.

Beatificare essentialiter tam objectivè, quàm effectivè ad solum Deum pertinet. 116. 1

Bonitas.

Bonitas triplex assignatur, cui opponitur triplex malitia. 331. 1

C

Christus.

Christus post resurrectionem suam mandu- cando vertere potuit cibum in suam sub- stantiam. 218. 2

Christus licet beatus cur mereri potuit, non ve- rò Angeli. 238. 1

Christus Dominus Dæmones ejiciendi potesta- tem suis Ministris, & Viris sanctitate prædi- tis reliquit. 366. 2

Christi intentio quænam fuerit dum post resur- rectionem se palpandum Discipulis exhi- buit. 214. 1

Cœlum.

Cœli, & stellæ non sunt diversæ naturæ. 57.

Cognitio.

Cognitio duplex est, intuitiva scilicet,& abstra- ctiva. 73. 1

Conservatio.

Conservatio est actio Dei positiva. 192. 1

Conservatio non est actio distincta à prima pro- ductione quantùm ad positivum utriusque; quamvis una qua talis importet aliquem re- spectum, quem non importat alia. ibid. 2.

Continens.

Continens per modum causæ debet esse actuale contento, non verò continens per modum loci. 140. 1

Corpus.

In corporibus ab Angelis assumptis colores sunt verè reales. 211. 2

Corporum assumptio fit ab Angelo propria vir- tute. ibid.

Corruptio.

Quid sit corruptio, & quomodo aliquid dica- tur corruptibile. 29. 2

Triplex est corruptionis genus. 30. 2

Creatura.

Creaturæ triplici ordine distinguuntur. 1

Creaturis quibusdam Deus utitur ad alias ser- vandas. 270. 2

Culpa.

Culpa Dæmonum, & Damnatorum non est de- meritoria, quia non sunt viatores. 341. 1

D

Dæmon.

Dæmones non appetunt sui non esse nisi per accidens. 133. 1

Dæmones cur mulieres pulchris donatas capil- lis maximè infestent. 222. 1

Dæmon qualiter conferat ad generationem. 224. 1

Dæmones quibus cum rebus corporeis viden- tur habere antipathiam. 26. 1

Dæmon licet sit mortis origo, vitam tamen per accidens producere potest, etiam huma- nam, licet ab homine specie differat. 224. 1

Dæmones feruntur multis exemplis parvulos aliunde genitos quasi se genitos substitue- re. 225. 1

Dæmones possunt interdum animalia imper- fecta per se producere, & perfecta per acci- dens. 226. 1

Dæmones, & damnati sunt ita in malo obfir- mati, ut nunquam possint resipiscere. 332. 1

Dæmones juxta varias formas, quas induunt, & loca, quæ incolunt, varias obtinent ap- pellationes. 360. 2

Dæmones aliqui dicuntur subterranei. 363. 2

Dæmones varias hominum, ac brutorum for- mas induunt. 364. 2

Dæmones Sanctorum, imo & Jesu Christi for- mas induunt. ibid.

Dæmones qualiter hominibus illudant. ibid. 2

Dæmones sorciarios conviviis alliciunt; quis ritus in eis observatus. 371.

Dæmones cur non nisi unguento sagas deferant, & quid præstet unctio. 372. 2

Quod Dæmones deportent homines ad con- ventus locum, variis confirmatur exem- plis. 373. 2

Dæmones non potuerunt naturæ viribus co- gnoscere Mysterium Incarnationis. 93. 1

Dæmones non possunt effingere corpora ita perfecta, quin facile dignosci possint. 213. 2

Dæmones interdum vera assumunt corpora ho- minum,vel animalium. 212. 1

Dæmones in corporibus assumptis per se gene- rare nequeunt, sed tantùm per accidens, & per semen aliundè acceptum. 120. 1

Dæmones qualiter uni homini in corporibus as- sumptis noceant, non vero alteri. ibidem.

Dæmones non possunt corpora in aliam spe- ciem mutare. 226. 2

Dæmones qualiter eandem partem corporis cum anima occupare possint. 368. 1

Dæmones subire corpora Deus permittit variis de causis. ibid.

Dæmonis peccatum concupiscientiam esse, seu libidinem corpoream affirmavit Tertullia- nus, sed minus benè. 23. 2

Dæmonum sævitia quàm dira sit in homines. 358. 2

Dæmonum infestatio multiplex est. 360. 2

In Dæmonibus quænam integra steterunt, quænam verò fuerunt immutata. 234. 2

Dæmonum detentio est æqualis. 351. 2

Dæmonum demeritum, & damnatorum auge- tur extensivè, non verò intensivè. 341. 2

A Dæmone aliquem possideri quibus signis co- gnosci possit. 369. 2

De-

Delitiæ.

Quid intelligatur per delicias Paradisi, quas Lucifer dicitur degustasse. 237. 2

Dependentia.

Dependentiam includit creatura ad Deum, ut causam non solum sui ipsius, sed & totius Universi. 130. 2

Deus.

Deus non vult omnia per seipsum efficere, licet possit; ita non vult creaturas omnes intellectuales per seipsum illuminare. 114. 2

Deus qualiter dicatur in Angelis reperisse pravitatem, vel non posuisse laudem. 245. 1

Dei posteriora quænam à Moyse dicantur. 1.

Diabolus.

Diabolus plerumque latet, ut creaturis tribuatur malum, cujus ipse est artifex. 12. 1

Quod Diabolus ab initio fuerit peccator, quomodo accipiendum est. 244. 1

Differentia.

Differentia duplex, specificativa, & individualis. 44. 2

Differentia formalis duplex est. 52. 1

Difficultas.

Difficultas fuit in Angelo per se prosequendi bonum orIunda ex proportione objecti circa quod tendere debebat. 256. 2

Dispositio.

Dispositio præcedit formam instanti naturæ, non temporis. 253. 2

Dispositio ad formam debet ipsam præcedere, quando ex sua speciali ratione habent aliquam incompatibilitatem, ratione cujus non possunt simul subsistere. 255. 2

Draco.

Quid intelligendum sit per Draconem, qui tertiam partem stellarum è cœlo in terras traxit. 44. 1

Duratio.

Duratio creata non potest habere simul esse, fuisse, & fore, quatenus se tenet ex parte creaturæ; potest tamen quatenus se tenet ex parte Dei. 193. 2

Duratio Angeli etsi indivisibilis non est infinita, quamvis in æternum sit duraturus. 194. 2

Duratio Angeli ab ipso realiter non distinguitur. 195. 1

Non eodem modo ratiocinandum est de duratione respectu rei durantis, quomodo ratiocinamur de tempore respectu motos. ibid. 2

Durationis Angelorum tria fuerunt instantia. 258. 1

E

Electio.

Electionis mutatio ex triplici capite provenit. 125. 1

Esse.

Potest aliquis indirectè, & imperfectè velle suum non esse. 327. 2

F

Facultas.

Facultas eadem elicere potest duos actus, quando sunt subordinati. 253. 2

Filius.

Quid intelligendum sit per Filios Dei jubilantes. 15. 1

Per Filios Dei Filiabus hominum conjunctos intelliguntur, vel posteri Seth, & Enos, vel homines statura proceri, vel Filii Principum, & Magnatum. 23. 2

Finis.

Aliquid habere potest rationem finis, vel ad supplendam indigentiam, vel ad suscipiendum influentiam: prior modus perfectionem, posterior verò imperfectionem denotat. 9. 1

Forma.

Formæ separatæ à materia non debent habere omnem perfectionem suæ speciei. 52. 2

Ut potentia dicatur formæ susceptiva, sufficit, quod naturaliter illa forma destitui possit. 70. 1

Futura contingentia.

Futura contingentia Dæmonibus Deus aliquando revelavit, vel per se immediatè, vel per bonos Angelos. 100. 1

Futura contingentia quando prænuntiant Dæmones, hæc cognoscunt ex conjecturis, & syderum influentiis. ibidem.

G

Generatio.

Generatio ex Dæmone succubo, & homine fieri potest. 225. 1

Gratia.

Gratia trifariam usurpatur. 239. 1

Cum minori gratia potest aliquis plus mereri, quam alius cum majori. 249. 2

H

Habitus.

Habitus non necessitat potentiam, sed tantùm eam inclinat, & facilitat ad operandum. 123. 1

Hyerarchia.

Hyerarchia triplex est, divina, Angelica, & humana. 54. 1

Hyerarchia non est propriè in Deo. ibid. 2

Hyerarchia Angelorum triplex. ibid.

Tres sunt operationes Hyerarchicæ, ex quibus tres Hyerarchiæ concluduntur. 60. 1

INDEX RERUM

I

Ignis.

IGnis Inferni an sit corporeus, & materialis. 344. 1
Ignis, quo Dæmones torquentur est verus, & corporeus. 347. 2
Ignis Inferni realiter, & intentionaliter excruciat. 349. 1
Ignis Inferni est disconveniens damnatis dupliciter. ibid.
Ignis Damnatorum, & Dæmonum non est metaphoricè accipiendus. 353. 1
Ignem cruciantem semper secum defert Diabolus. 352. 1
Ex Ignis apprehensione statim concipit Dæmon tristitiam. ibidem.

Illuminatio.

Illuminatio fit per productionem conceptus illuminantis in illuminato. 115. 1

Illusio.

Illusionum duo sunt genera. 358. 360. 1

Immortalitas.

Immortalitatis genus triplex elt. 30. 1

Impeccabile.

Nulla unquam extitit creatura, aut existere potest, quæ sit intrinsecè, & ex natura sua impeccabilis. 298. 1
Creatura, quæ primo instanti suæ creationis foret impeccabilis, posset in sequentibus talis non conservari. 301. 2

Inclinatio.

Inclinatio duplex est in Angelo, & homine, una generalis, quatenus creatura est, & altera specialis, quatenus est talis creatura. 131. 2
Inclinationem naturalem ad bonum habet creatura rationalis. 132. 1

Individuatio.

Qualiter materia est principium Individuationis. 51. 2

Indulgentia.

Indulgentia anticipata indulgere dicitur Deus impediendo peccata, non verò condonando, & parcendo jam commissa. 333. 1

Inferiora.

Inferiora per superiora regi debent. 114. 2

Infernus.

Inferni elegans descriptio. 348. 1
In Inferno non videntur esse aqua, aut nix. 353. 2
In Inferno sunt vermes voraces. 354. 1

Instans.

Duo Instantia immediatè sibi succedere nequeunt.

Intellectus.

Intellectus Angelicus, & humanus specie differunt ex parte fundamenti, etsi non differant ex parte objecti. 38. 1
Intellectus agens, & patiens duobus modis usurpantur. 65. 1
Intellectus Angelicus ab Angelo, & humanus ab homine, aut anima realiter non discrepat. 66. 2
Intellectus agens, & patiens reperitur in Angelis. 67. 1
Intellectus agens requiritur in Angelo ut intelligat objecta sensibilia. 69. 2
Intellectus possibilis est in Angelo. 70. 1
Intellectus agens, & possibilis non solum ita nominantur per comparationem ad phantasmata. 71. 1
Esse imaginabile est esse medium inter sensibile, & intelligibile quantum ad intellectum humanum, non verò quantùm ad Angelicum. 84. 1
Intellectus Angelici activitatem superat aliquod ens creatum. 67. 1

Intelligere.

Triplex est modus intelligendi. 67. 1

Intellectio.

Intellectio in quo consistat, & per quid completa sit. 65. 2

Invigilare.

Propter tria maximè nobis invigilant Angeli. 281. 1

Justitia.

Justitia distributiva, & commutativa quid sit 250. 1

L

Libertas.

LIbertas triplex; à coactione scilicet, à peccato, & à miseria. 118. 1
Libertas rursus triplex, contrarietatis, contradictionis, & essentialis. ibid.
Libertas essentialis unde colligatur. ibid. 2

Liber.

Creatura rationalis nequit creari non libera. 120. 1

Locus.

Locus superior rei nobiliori non semper tribuitur. 17. 2
Locus corporeus duplex est. 137. 1
Locus Angelorum duplex, adæquatus, & inadæquatus. 149. 1
Locus triplicem habet ad locatum habitudinem, & operationem. 136. 2
In corporibus contactus physicus requiritur, ut sint realiter in loco, quia sunt in eo divisibiliter; secus verò in substantiis spiritualibus. 145. 1
Corpora divinitùs possunt esse in loco sine quantitate. 145. 2
Substantia corporea est in loco divisibili per commensurationem totius quantitatis cum to-

toto loco, & partium ejusdem cum partibus loci. 148. 1
Substantia Angelica non semper determinatur ad existendum in æquali loco. 148. 2
Ad veram determinationem loci, & locati sex desiderantur conditiones. 137. 1
Aliquid potest esse in loco circumscriptivè, & definitivè. 140. 1
Ideò duo corpora non possunt esse in eodem loco, quia utrumque replet locum, cui præsens est. 149. 2
Ideò corpus non potest esse in pluribus locis, quia secundum suam entitatem limitatam ita determinatur ad unum, ut simul plura habere nequeat. 154. 2
Duo corpora gloriosa possunt simul esse in eodem loco. 157. 2
Vt res sit in loco debet ei aliquid advenire præter conservationem, ut verò duret non debet aliquid aliud à conservatione ei advenire. 196. 2

Locutio.

Locutio tribuitur Deo, & Angelis. 101. 1
Locutio præter determinationem conceptus, exigit ut dirigatur physicè in audientem, quo nempè de non audiente fiat audiens. 107. 2
Locutio,& illuminatio Angelica inter se distinguuntur. 112. 2

Lucifer.

Lucifer alios Angelos ad peccandum induxit. 307. 2
Lucifer aliquando cœteris Angelis sanctior fuit. 248. 2

Lumen.

Lumen majus minus non extinguit, sed auget. 116. 2

M

Malitia.

Malitia Dæmonum, & Damnatorum est summa, & attingit terminum, ac proinde non augentur eorum peccata, nec pœnæ. 340. 2

Materia.

Materiam qualiter usurpaverit Aristoteles, dum eam esse principium individuationis asseruit. 51. 2

Medium.

Medium inter terminum à quo, & ad quem duplex est, scilicet communicans, & non communicans. 181. 1

Mensura.

Mensura, & mensuratio quid sit. 187. 1
Mensura duplex est, entitativa scilicet,& quantitativa. ibid. 2
Mensurà aliqua non reperitur in Angelo, quæ mensuret ipsius existentiam. 196. 2
Mensura æterna potest poni in Angelo, quæ mensuret ipsius existentiam, quæ sit extra genus, erit Deus, si verò in genere erit existentia primi Angeli. 197. 1
Mensuræ genus quadruplex est. 187. 2

Mensurare.

Nulla creatura mensuratur æternitate. 199. 2
Operationes Angelorum mensurantur tempore nostro. 202. 2

Meritum.

Meritum quid sit. 250. 1
Meritum triplex, congrui, digni, & condigni. 250. 1
Meritum majus requirit majus præmium intensivè, non verò extensivè. 256. 1
Ad meritum præstandum tria concurrunt. 250. 2

Mereri.

Ad merendum tria concurrunt ex parte Dei, totidem ex parte creaturæ rationalis. 251. 1
Ad merendum necessariò requiritur status viatorius. 255. 1

Meritorium.

Opera bona sunt meritoria trium meritoriorum. 251. 1

Mysterium.

Mysterium Sanctissimæ Trinitatis Angelis revelatum est. 257. 1

Motus.

Motus est accidens divisibile successivum non permanens, adeòque non repugnat Angelo. 163. 1
Motus duplex est, circumscriptivus, & definitivus. ibidem.
Motus est quadruplex,scilicet continuus,discretus, successivus, & instantaneus. 169. 1
Motus Angeli ut excedat in velocitate motum quemlibet corporis, non est necesse, quod fiat in instanti. 180. 2
Motus successio ex triplici capite repetenda est. 169. 1
Motus spectari potest vel in specie, vel in genere. ibidem.
In motu organico una pars movet aliam non in alio, v.g.motus gravium,& levium. 167. 2
Ad motum Angeli mensurandum non requiritur tempus à tempore nostro distinctum. 179. 1
Discrimen inter simplicem mutationem, & motum. 181. 2
Quod sit discrimen inter motum per medium communicans, & non communicans. 183. 1
Quid tandem discriminis inter motum localem, & motum cogitationum nostrarum. 183. 1

Moveri.

Aliquid potest moveri tripliciter. 159. 2
Indivisibile etiam quantitativum non potest mo-

moveri continuè . 172. 2
Quid sit moveri motu discreto? 178. 1
Deus non potest facere corpus, quod secundùm suam naturam intrinsecam non possit divinitus à suo motu impediti . 300. 1

N

Natura .

NAtura intendit multiplicationem individuorum, quæ sunt actu numero finita . 52. 2
Natura quamvis non intendat productionem rei ut deficiat, potest tamen aliunde deficere . 202. 1
Naturæ specie diversæ possunt habere operationes ejusdem speciei . 38. 1

O

Objectum .

OBjectum intellectus Angeli quodnam sit . 69. 1
Objectum ut moveat potentiam non debet esse illi præsens substantialiter, sed tantum per intimam sui motionem . 28. 1
Objectum ut causet intellectionem non debet necessario esse forma intellectus. ibid.

Obstinatio .

Obstinatio Dæmonum in malum non oritur ab infuso in eis habitu malo, & vitioso, nec ab aliquo actu à Deo producto in eorum voluntate, sed à voluntate, & denegata gratia conjunctum . 336.

P

Paradisus .

PAradisus in quo stetit Lucifer, quid sit? 17. 2

Peccatum .

Peccatum Angeli fuit amor sui, quo sibi ipsi, & in seipso nimium complacebat . 315. 2
Peccatum primum Angeli fuit superbia, non quatenus superbia est, sed quatenus significat nimiam sui complacentiam, & amorem inordinatum . 321. 2
Peccatum primum Angelorum fuit nimius, & inordinatus sui amor . 313. 2
Peccatum primum Angelorum melius ad luxuriam, quàm ad quodlibet aliud est reducendum . 323. 1
Peccatum Luciferi gravius multo fuit, quam peccatum ejus sequacium . 311. 1
Peccatum dividitur inadæquatè, & incongruè in septem genera . 322.

Peregrinatio .

Peregrinatio duplex est, beatitudinis, & alia peccati . 237. 1

Perfectio .

Aliquid potest habere perfectionem sibi coævam tribus modis . 68. 2
Quando aliquid habeat perfectionem coævam sibi ex beneplacito authoris naturæ, quàm aliunde posset sibi vendicare, debet habere facultates intrinsecas, quibus ipsam comparare posset . 69. 1
Omnis perfectio in inferioribus non dicens imperfectionem attribui debet naturæ superiori . 82. 1
Omne perfectivum non debet esse perfectius suo perfectibili . 162. 2

Permanentia .

Circa rei permanentiam quinque considerari possunt . 200. 2

Phantasia .

Varia spectra immutant, & corrumpunt phantasiam . 319. 1

Pœna .

Pœna damnatorum duplex est, damni, & sensus . 344. 2
Pœna damni, & pœna sensus respondent duplici deordinationi, quæ est in peccato mortali . ibidem .
Elegans de pœnarum æternitate sententia . 356. 1

Pœnitentia .

Pœnitentia Dæmonum, & Damnatorum inutilis, & infructuosa est . 339. 2

Pœnitere .

Quare homini, & non Angelo concessum est pœnitendi tempus, & auxilium . 334. 1
Ideo Damnati, & Dæmones non possunt pœnitere, quia denegatur eis sufficiens auxilium . ibid. 2

Populus .

Quid significet distributio populorum juxta numerum filiorum Dei . 44. 1

Potentia .

Potentia loco motiva Angeli superioris quomodo sit præstantior . 173. 2

Præceptum .

Præceptum de Deo amando est juris naturalis . 131. 1

Promissio .

Quid intelligendum sit per promissionem ante tempora sæcularia . 25. 1

Propositio .

Propositiones non sunt contradictoriæ, nisi sint de eodem, eodem modo spectato . 97. 2

Q

Quantitas.

Quantitas non est ratio formalis fundans ubificationem corporum in loco. 145. 2

R

Relatio.

Relationum genus triplex est. 168. 2

Substantia Angelica fundare potest relationem præsentiæ in loco, non quatenus est substantia Angelica, sed quatenus est hic, & nun alibi. 146. 2

Res.

Res non censentur esse in statu violento, nisi quando earum virtus præpeditur. 98. 1

S

Sacerdos.

Sacerdotes potestatem habent in Corpus Christi naturale, mysticum, & morale. 34. 2

Sensatio.

Sensatio tribus modis fit, & accipitur. 215. 2

Spatium.

Spatium reale se habet ad corpora per modum continentis, & spatii repleti; at quantum ad spiritus se habet quidem per modum loci, sed non per modum spatii. 159. 1

Species.

Species accipitur duobus modis, propriè scilicet, & impropriè. 35. 1

Species objecti repræsentativa duplex est, impressa scilicet, & expressa. 73. 2

Species ab objecto materiali desumere potest creatura rationalis. 83. 2

Species repræsentativa substantiæ Angeli potest dari absque eo quod repræsentet gradum illius existentiæ. 87. 1

Species rerum universalium quas habent Angeli, non ab eorum substantia emanant. 88. 1

Species rerum Angelis inditæ, sunt supernaturales quoad modum, non quoad substantiam. ibid. 2

Spectra.

Spectra sensus externos lædunt. 359. 1

Spiritus.

Spiritus nominis quintuplex est acceptio, & significatio. 18. 1

Spirituale.

Spiritualis substantiæ multiplex acceptio. 58. 2

Status.

Affertur discrimen quod est inter viatorum, damnatorum, & comprehensorum status. 330. 1

Ex parte status repetenda est impossibilitas reparandæ salutis. 333. 2

Striges.

Striges revera ab ipso Dæmone ad cœtus locum deferuntur. 373. 1

Non est certum, quod judicibus nocere non valeant Striges. 380. 1

Cur Deus homines innocentes à Strigibus vexari permittat. ibid. 2

Striges quomodo noceant. 375. 1

Strigum deportatio quot modis fiat. 378. 2

Substantia.

Substantiæ spirituales habent aliqua velamina, quibus occultari possint, sicut corporeæ. 91. 1

Successio.

Successio non est de essentia motus. 180. 1

Successio requiritur in abjectione termini à quo, & in acquisitione termini ad quem. 185. 2

Supplicium.

Supplicia Damnatorum sunt æterna. 355. 1

T

Theologia.

Theologia non deprimitur dum creaturàs in ordine ad Deum contemplatur. 2

V

Ubificatio.

Ratio formalis ubificationis sumitur bifariam. 137. 2

Verbum.

Verbum mentis quid est. 65. 2

Via.

Via Angelorum fuit valde brevis. 250. 2

Visio.

Visio beatifica mensuratur ævo. 200. 1

Visio beatifica dicitur æterna, ex eo quod in æternum sit duratura non formaliter. 202. 1

Ideò Deus dicitur invisibilis naturæ viribus, quia ejus visio intuitiva non est intra lineam ordinis naturalis. 98. 1

Videre.

Aliquid videri potest in Verbo dupliciter. 215. 2

Vita.

Vitæ actiones sunt duplicis generis. 215. 2

Universale.

Universale in conceptu nihil esse potest, quia idem sit in re. 49.

Universum.

Non omnes modi, & gradus entis ad Universi perfectionem spectant. 26. 1

Volitio.

Volitio distinguitur in Amorem amicitiæ, & concupiscentiæ. 312 2

Vo-

Volitio inefficax potest versari circa impossibile. 326. 1

Voluntas.

Voluntas etsi tendat necessariò in finem, non ita tendit in media. 300. 2

Voluntas errare potest circa finem ultimum, licet intellectus nequeat errare circa prima principia. 340. 1

Voluntas remanet libera quoad exercitium circa quodlibet objectum. 133. 1

Voluntas si determinaretur necessariò ad agendum, dictamen rectæ rationis non haberet rationem voluntatis. 302. 1

Voluntas Angelica, si non esset immutabilis in proposito, potest naturaliter reddi impeccabilis in futurum. 123. 1

Voluntas Angelica libera est quantum ad exercitium. 126. 1

FINIS.